

IG 7008/001

תשובות
הרשב"א
המיוחסות להרמב"ן

נדפסו ראשונה מכ"י בוויניציא , ואח"כ נדפסו שנית
בזאלקאווא שנת תקנ"ח , וכעת יקר נמצאים :
נדפסו כעת בהנה"ה מדויקת בעיון רב , ובחוספת ציון
המראה מקומות לש"ס , לתועלת הלומדים .

זו ארשא

בדוצאות בית מסהר הספרים של
ר' אלי' וואלף ראזענבערג נ"י
ווארשא מאראנאווסקי 17
טוב פריי מחרוץ לפ"ק

ШАЛОТЪ УТШУВОТЪ ГОРАШБА.
ВАРШАВА 1883.
въ Типографіи И. Гольдмана, Мурановская № 16.

בַּעֲנֵינֵי דֵי מִמוֹנָה הוֹדָאוֹת וְהַלְאוֹת . וְעֵינֵי יְרוּשָׁה וְנַחְלוֹת . וְעֵינֵי שְׁטָרוֹת וְאוֹנוֹת וְשׁוֹבְרִין . וּמַתְנוֹת
בְּרִיאָה וּמַתְנוֹת שְׂכִיב מַרְעָה . וְדִין אֶפְסוֹהִיקֵי . וְעֵינֵי הַשְּׁמֵטָה כַּסְפִּים וּפְרוּזְבוֹל . וְגִזְיִית כְּחוּבָה
וּבַעַל חוּב . וְדֵינֵי פּוֹעֵלִים וְאוֹמְנִים עִם בַּעַל הַבַּיִת . וְדִין אַרְבַּעַה שׁוֹמְרִים . וְדִין הַפֶּקֶר וְנַכְסֵי הַגֵּר . וְכָל מָה
שֶׁהוּא כְּיוֹלָא בְּזַה שְׂחִיבָה בּוֹ תְּבִיעַת מַמּוֹן . אֶלְקֵט וְאֶקְבָן הַכֹּל לְאֵד אֶחָד כְּדֵי שִׁקֵּל עַל הַמַּעֲיִינִים . וְאֶחְלוּל
עִמָּהֶם דִּין עֵדִים וְדֵינֵינִים וּפְסוּלֵי עֵדוּת :

א

שאלה עשרה תלמידים שכרו רב אחד והתנו ביניהם
ללמוד לפניו כל תלמוד בעשר ליטרות לשנה .
והתנו ביניהם שכל מי שימרוד ולא יבא ללמוד שיפרע
שכירות כל השנה המגיעת עליו כאלו בא ולמד כל השנה
כולה . ועל פי תנאי זה נתן כל אחד משכון ביד שלש אחד
שאלם ילמוד או לא ילמוד יפרע לו שכרו משלם ומי שימרוד
ולא יפרע יתן השליש משכון המורד להרב בשבול כל השכירות
המגיעת . והתחילו ללמוד ונכספו לרב התלמידים ועלתה
שכירותו י"א ליטרות ולשלשה חדשים נסתלק אחד מהתלמידים
ולא ראה ללכת למדרש כי אמר שהרב לא היה רולה ללמדו
פירוש רש"י על הכפר וחצב התלמיד ההוא משכנו מהשליש
ואמר תן לי משכוני ואתן לך או להרב שכירותו שמגיעת לו
ממה שלמדתי עד היום הזה . ואמר השליש תן לי או להרב
שכירות כל השנה ואתן לך משכונך כמו שהחית . אמר
התלמיד לא אתן אלא כפי הימים שלמדתי לפי שלא הפסדתיו
כלום בעשר ליטרות שכרנוהו ומלבד שכירותו יש לו עשר
ליטרות . הודיעני אמתיך הדין . כי כ"ל שהדין עם התלמיד
כיון שלא יפקיד הרב כלום מעשר ליטרות שעשה עמם
תנאי . וראיה לדבר ממשנה שלמה ששנינו השוכר את האומנין
והטעם זה את זה אין להם זה על זה אלא תערומות . שהטעם
ר"ל שחזרו מדבורם זה לזה . והדבר מייירי כשצבע"ב מולא
פועלים אחרים והפועלים מולאים צבע"ב אחר ליבקר ואין
להם עליו אלא תרעומות שנלרכים להוליך בליהם על
כתפיהם בחלי היום ולהכנס בשדה אחרת . וזהו דין התלמיד
עם הרב . או הוי האי דינא כההוא דפרק השוכר את
האומנין (דף עז:): דתניא הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני
חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי
אכפול לך ערבונך . וכחך הרמב"ם ז"ל בהלכות מכירה
לפיכך הנותן ערבון לחבירו ואמר לו אם אני חוזר בי
מחול לך אם חוזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא
תחת ידו . ואם הכי נמי נימא בהאי דינא דהאי תלמוד קנה
השליש המשכון שהרי הוא תחת ידו :

משלם . וה"ל שכרו בעי למיחב ליה משום דתלמוד הוי כאכלשי
בעבדיתא דעלמא דאמרינן החם עלה דההיא דנותן להם
שכרם משלם . והא אמרת אינו דומה בא טעון לבא ריקס
עושה ליושב ובעל לפריך כי קאמר רבא באכלשי דאי לא
עבדי חלשי . ולומדי התורה אינם נהנים בצטולם אלא מזירי .
ועוד דהא לריך הוא ללמוד ואינו בטל מחמת חלקו של
זה . ועוד דכיון שהיתה מחללה שאם יחזור בו יפרע משלם
כ"ל שהוא חייב לשלם משום תנאו דמאי אמרת לא התנה
זה אלא שאם יחזור ולא ימלא הרב מי ישכרונו שיהא הוא
נותן לו כדינו א"כ לא היה לריך תנאי זה שאפילו לא התנה
כך היה דינו אלא כיון שאמר דברים מיוחדים לרבות (אני
אומר בענין) על הדין אמרו דבין ימלא אחרים בין לא ימלא
יתן לו שכרו משלם וכדתיא בפרק יש נוחלין (דף קלח:): הנו
מאחסין לפלוני צ"ח כראוי לו נוטלו ונטל את חובו דילמא
בראוי לו בחובו קאמר אמר רב נחמן אמר לי הונא הא
מני ר' עקיבא הוא דדייק לישנא יתירא דתנן לא את הבור
ולא את הדות אע"פ שכתב לו עומקא ורומא שריך ליקח לו
דרך דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים אין לריך ליקח לו
דרך ומודה ר' עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאין
לריך . אלמא כיון דלא לריך וקאמר לטפויי הוא דאחא .
ואף אנו נאמר בגדון שלפנינו כן . אבל מלד הערבון שניתן ליד
שליש כדעת הרמב"ם ז"ל אינו רואה לחייבו . חדא דערבון
הנתון ביד שלישי אינו כנותן ביד המלמד ואפילו הרמב"ם
ז"ל מודה בזה שהרי שנינו (ב"ב דף קס"ח) מי שפרע מקלת
חובו והשליש את שטריו ואמר אם לא נתתי לו מכאן ועד
יום פלוני החזיר לו שטריו הגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר
יתן ר' יהודה אומר לא יתן והעמידו מחלוקתם בגמרא
באסמכתא קניא דרבי יוסי סבר קניא ור' יהודה סבר לא קניא
והלכתא כרבי יהודה ולא יתן . ואע"פ שהרב ז"ל כתב
דכל שהוא נדון עתה תחת ידו אין בו משום אסמכתא . אלא
שאתה רואה שאפילו לדעת הרב יש הפרש בין מה שהוא
נותן ממש ליד בעל דבר ובין מה שהוא נותן ליד שלישי .
ועוד שבעיקר אותו דין שבערבון לא הודו להרב ז"ל שאר
גדולים כי יש עליו תשובות ואין זה מקומן

ב

תשובה הדין עם הרב מכמה טעמים . שלפי מה
שיראה מתוך הדברים ראוי היה הרב להביא
לפניו תלמידים אחרים מלבד הראשונים ולהוסיף עליהם
כדי להרבות בשכרו על עשר ליטרות . שאם לא כן איך
הוסיפו להרב אותו תלמיד שאמרת . אלא שתנאי היה להם
או בתחילה או בסוף שיוכל להוסיף כדי להרבות שכרו .
וכיון שכן כשאומר לו התלמוד לא הפסדתך כלום שהרי יש
לך מלבד שכירותי עשר ליטרות לא אמר כלום . שלא בעשר
ליטרות בלבד נשכר זה לשנה אלא לאותו עשרה תלמידים
בלבד שקבל ללמדם בעשר ליטרות לשנה ואם ימלא
התלמידים יותר יוסיף עליהם ונמלאו אלו המוסיפים שאין
משלימים שכר הראשונים אלא תוספת שכירות הוא . ועוד
שלמוד החכמה אינה כשאר מלאכות שיאמר לו לא והשכר
עלמך לאחרים כי יש תלמיד מבין וקל ללמדו ויש תלמיד
קשה וטורח ללמדו . ודומה למה שארז"ל (שם עז:): אמר
רבא האי מאן דאגר אגורי לעבדיתא ושילם עבדיתא בפלגא
דיומא אי אית ליה עבדיתא דניחא מינה אי נמי דכוותה
מפקיד להו דקשה מינה לא מפקיד להו ונותן להם שכרם

שאלה קטן בן שמונה שנים או בן חשע שידע בטיב
משא ומתן שהיה לו קרקע שניתן לו במתנה
ונתנה לראובן במתנה ואינו חוזר בו אבל רולה במתנה .
הודיענו אם יכולים קרובי הקטן אראויים ליורשו לסלק את
ראובן מעל קרקע זה ולא יניחו בידו לאכול פירותיו
אם לא :

תשובה הפעוטות אין מקחן מקח וממכרן ממכר אלא
בזמלטלין . ומתנתן ולא כלום אלא בזמלטלין
אבל במקיקעי אין מעשה קטון כלים ומעשיו בטלים הם
מעכשיו . ולא תימא אין ממכרן ממכר שאם ראה חוזר בו
אבל כל זמן שלא חזר בו ממכרו קיים אלא מעכשיו בטלים
ולא עשה ולא כלום וממילא הוא בטל והקרובים או ב"ד
מבטלין הדבר ומונעין המקבל המתנה מלאכול הפירות כמו
שירד לשדה של קטן שלא ברשות שלא מחמת טענה .
והראיה מדאמר פרק מי שמת (דף קנה:): ההוא הוה חוץ זמן
דאזיל וזבין נכביה אחא לקמיה (דרב נחמן) [דרבא] א"ל לא

Дозволено Цензурою
Варшава, 1 Апрѣля 1882 года.

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן ב ג ד

כמוניא הולאות על נכסי אשתו שנשבע כעין שבעה
המשנה והרי אלו חייבים לישבע בסוף על כל האפטרופוסות,
וכדקי"ל באפטרופוס שמינוהו ב"ד תלריך לישבע :

ד

שאלה אפטרופוסים אלו קנו קרקע ושטר הקנייה בשם
שניהם והאחד מהם חייב עלמנו למוכר בכל
סך המכירה ואחר כך עמד ופרעו וכתב לו המוכר שטר
התקבלתי וכתב לו באותו שטר שמידו קבל הכל אע"פ
שכתוב בשטר המכר שיקבל הדמים מיד שניהם. והאפטרופוס
השני טוען כי הקרקע נקנה לנורד היתומים אע"פ שהשטר
יולא על שמו ועל שם חבירו האפטרופוס וחזקתו שממנו
היתומים יבא לידו כדי לפרוץ דמי המכירה. והאפטרופוס
חבירו מודה שלאורד היתומים קנאהו אס יבא לידו מעות
היתומים ואס לאו שיהא שלהם ואומר לחבירו אס פרעתי
הכל תן לי חלקך. אס נאמר בזה דין פורע חובו של חבירו
שלא מדעתו אס לאו :

תשובה לא נתבררו דברי השאלה כל הנורד ואיני יורני
לסוף דעתך במה שאמרת אס נאמר בזה דין
פורע חובו של חבירו שלא מדעתו, שהרי הוא מודה שלא
לרכו קנאהו אלא לנורד היתומים ואס כן אס נתחייב זה
למוכר ופרע כדן נתחייב ופרע שהאפטרופוסין הם משתדלין
ברשות נכסי היתומים לקנות קרקע ולפרוע מנכסים, ואס
זה חייב עלמנו בכל תבא עליו ברכה שמשתדל ומפקח
ומשגיח יותר מחבירו, ולא חובו של חבירו פרע האפטרופוס
לפי דברי חבירו אלא חוב היתומים, ומכל מקום אס יטעון
זה ויאמר איני חייב לפרוע משלי כלום אלא לך והפרע
מנכסי יתומים או דון עמכם, הדין עמו ונאמן הוא לומר
מעולם לא נתחייבתי בשבילי אלא בשביל היתומים מגו דאי
בעי אמר פרעתי שהרי אין לו עליו אלא תביעה על פה או
אילו ראה לומר פרעתי למוכר ואין בהודאת המוכר כלום
שאינו בא המוכר והבע דמי מכירתו מזה אס טען זה ואמר
כבר פרעתיך נאמן שהרי יש לו עליו מלוה על פה :

והראיה ממה שאמר פרק השותפין (דף ה') למעלה
מארבעה אין מחייבין אותו לבנותו בחזקת
שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן סמך לו כותל אחד מגלגלין
עליו את הכל בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן.
ועוד דגרסינן פרק מי שמת (דף ק"ז:) בגמרא לא כתב בו
שכיב מרע וכו' שנינו במשנת בר קפרא הרי שהיה אוכל
שדה בחזקת שהיא שלו וקרא עליה ערער ואמר שלי היא
והוליא זה אונו שמכר לו השדה או שנתן לו במתנה ואמר
הלה איני מכיר בשטר זה מעולם יתקיים בחותמיו ואס
אמר שטר פסיס הוא או שטר אמנה הוא שמכרתיה לך
ולא נתת לי דמים אס יש עדים הלך אחר העדים ואס לאו
הלך אחר שטריו. ואע"פ שראיתי בשם רב האי גאון שגל
הלוקח להביא ראיה כל שלא החזיק בה שלש שנים. לא
נתחוורו דברים אלו אלא דמי המכר כמלוא על פה הם
ונאמן לומר פרעתי. וכיון שמוכר זה הודה לאפטרופוס האחד
לאחר מכירה שקבל ממנו המעות ולא מיד חבירו אינו נאמן
אלא זה נאמן לומר פרעתי חלקי וכיון שכן הוא אף הוא
נאמן לומר לנורד היתומים קנינו ואיני חייב בזה כלום
משלי (נאמן). ומה שאמרת שגפל מחלוקת בין האפטרופוסים
זה אומר הנכסים השבחו וחבירי נטל השבח לעלמו והשני
כופר בכל, הדין עם זה השני והרי הוא נשבע ליתומים
שלא נטל משלהם כלום דאפטרופוס שמינוהו בית
דין הוא :

שאלת

עשה ולא כלום מאן דחזא סבר האי דקאמר (רב נחמן) הכי
משום דתוך זמן כלפני זמן וכו', אלמא פשיעה להו דלפני
זמן לא עשה ולא כלום וכל מקום שאמרו לא עשה ולא כלום
או אין מעשה קטן כלום משמע דמעשיו בטלים ממילא בלא
חזרה שאילו היה לריך לחזור בו היה אומר יכול לחזור בו.
ואין זה לריך לפנים דאין ספק דממכרו ומתנתו בטלים
לגמרי וכל זמן שהוא שותק או שהלך למדה"י או שמת אכור
לאכול הפירות ומסלקים הלוקח מן הקרקע לגמרי, אבל
מכל מקום אס ראה הקטן במה שעשה כלומר שתקיים
מתנתו ומתוך כך אכל הפירות אין מו"יאין מידו ואפילו
חזר בו הקטן אחר שאכלם אין חייב לשלם שאע"פ שהיה סבור
שמתנתו מתנה משום כך היה מניחו לאוכלם והיו מחילה
בטעות הא קי"ל דמחילה בטעות כי האי הויא מחילה
כדאמר פרק איזבו נשך (דף ס"ו:) גבי מוכר פירות דקל
לחבירו דאמר רב נחמן יכול לחזור בו ואמרין עלה ומודה
רב נחמן דאי שמיט ואכיל אין מו"יאין מידו, וקמפרש התם
טעמא דקסבר רב נחמן דמחילה בטעות הויא מחילה
וקמ"ל דמחילת פטעות הויא מחילה דהא אסיקנא פרק
הניזקין דמתנתו מתנה ומתנה ומחילה כי הדדי נינהו וכ"ש
אס נתראה בפירות שיאכל מקבל המתנה את הפירות
הרשות בידו דאילו בעי למיתן ליה פירות מי לא מלי יכיב
ליה הרי בשעת לקיטת הפירות ואכילתן הוא חפץ שיטלם
זה ויאכלם והרשות בידו ואפילו חזר בו לאחר שלקטן אין
שומעין לו כיון שהוא בן דעת וממכרו מוכר במטלטלין
וה"ל למתנתו כדאמרינן ובשעת אכילת הפירות מטלטלים
גינהו ונתראה והרשות בידו ומתנתו קיימת :

ג

שאלה אפטרופוסין שמינו אותם ב"ד על היתומים ומסרו
הנכסים בידם וכתבו להם שטר מינוי וכך כתוב
בו ויהיו האפטרופוסים הנזכרים מתעסקין בממון ומשתדלים
בכל נכסי היתומים ותקנתם לפי טובת היתומים, ובאו לחשבון
עממם וראו שלא השבחו הנכסים כראוי ולא עוד אלא
שנפחת מן הסך אשר נמסר מראיית עיניהם ועתה הגדילו
ותבעו היתומים אותו פחת שנפחת ממה שמסרו להם הב"ד,
והאפטרופוסים טוענים כי מה שנמסר להם היה מלוה
ופעמים היו זוקפין ופעמים היו גובין ומניחין אלאם פן
יפסידו העסק ושהוליאו בין הליכה בין חזרה למקום העסק
ובין פרנסתם ומזונותם סך פלוני ולא הספיק להם מה שגבו
אלא שהולרכו ללוות ללרכן על נכסיהן כאלף דינרים והם
רואים ליפרע מהם. הודיעני הדין מהו, ואס האפטרופוסים
נאמנין בכך בשבועה או אס יש לחייבם משום פשיעה
כשהניחו מה שגבו ולא הלוו אותם :

תשובה האפטרופוסין נאמנים בשבועה במה שאמרו
ואין אנו מחזיקין אותם כפושעים ומפסידים
עד שיביאו היתומים ראיה שפשעו ושהפסידו אבל המע"ה.
ועוד שסתם אנשים אין מחזיקים אותם כפושעים וכ"ש
אפטרופוסין שמינו אותם ב"ד שהב"ד לריכס לחזר אחר
אנשים נאמנים וידועים לפקח בענין היתומים, ואס מפני
שבטלו ביסם ולא הלוו הגבוי, מה שטענו שהיו יראים
שלא יפסידו הנכסים טענה יפה היא שהרי אמרו בנכסי
יתומים בדקי אינש דמעלי ושפו נכסיה וליית דינא ושקלי
מיניה דהבא פריבא אבל כלים לא דלמא אינש אחרינא
אפקיד גביה ומייתי סהדי ושקיל להו אלמא חוששין לכמה
חששות ומוטב יהא ממונס מונח ואוכלין פורתא פורתא
ולא שגלוה אלא לכמו זה שאמרו. גם מה שאמר שלוו על
נכסיהם נאמנים ובשבועת נקיטת חפץ שהרי אלו רשאים
למוכר וללוות ולהאכיל ולספק מזונותיהם ופרנסתם והרי זה

ה

שאלה ראובן מת והניח אלמנה וכן קטן, לימים חצעה האלמנה כתובתה ומתנתה בבית דין מומחה שבעירם ואותו בית דין השביעה כדין הבא ליפרע נוכסי יתומים ואחר חפשו אחר נכסי ראובן בעלה ושמו מה שנמלא משלו קרקעות ומטלטלין ולא מלאו בכל נכסיו מה שיספיק לסקך כתובת האלמנה, ובאותה שעה עדיין היה הבן קטן ולא העמידו לו אפוטרופוס ובכלל אותם נכסים שהגבו לה היה קרקע אחד חרב ולאחר זמן נשאת האלמנה לשמעון והכניסה לו אותן נכסים ועמד שמעון וזנה לו אותה קרקע חרב בנין נאה ועמד שם זמן מרובה ואחר כך מתה האלמנה בחיי בעלה שמעון ונשארו לו ממנה בנות והשיאן לבעל, ואחר כך נפטר שמעון והוריש לאותן בנות כל אשר לו. ועתה בא אותו בן שהניח ראובן וטרער על אותם קרקעות שהגבו בית דין לאמו ואמר שהבית דין לא עשה ולא כלום מפני שהוא היה קטן באותה שעה והיה להם להעמיד לו אפוטרופוס ולא עשו, ועוד הוא תובע המעשה בית דין, ויורשי שמעון אומרים שאין להם להשיב על טענתו כלום ולא ליתן לו נוסח שכל אשר לאביו לנו הוא ולבניו שאנו מוחזקין בו על ידי ירושה וטענה נכונה ועל ידי מעשה בית דין יפה. הודיעני הדין :

תשובה גרסינן בערכין פרק שום היתומים (דף כ"ב) אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו נזקקין שדה זו ומנה זו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס שדה סתם ומנה סתם נזקקין ומעמידין אפוטרופוס מסקנא דשמעתא אמר רב אשי הלכתא אזדקוקי נמי לא מוזדקקין דהא אמר רבא הלכתא אין נזקקין אי מוזדקקין מוקמינן אפוטרופוס ואמרנו נהרדעי בכלן נזקקין ומעמידין אפוטרופוס חוץ מנמלאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקין, פירוש ובכולהו כגון דאמר תנו וא"ל במנה סתם ושדה סתם ולא פירש בשדה ומנה זו. מכאן משמע לכאורה דלעולם כשבית דין יורדין לנכסי יתומים לעולם מעמידין אפוטרופוס ואפילו באשה שבה לגבות כתובתה וכן כתב הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות מלוה ולוה :

ומיהו מסתבר לי דלאו בגביית כתובתה ומזונותיה והרי היא מוכרת הקלו בגביית כתובתה ומזונותיה בן למזונות בין לכתובה שלא במקום אפוטרופוס ואפילו שלא בבית דין מומחה כל שיש לה שלשה הדיוטות בקיאות בשומא כדאיתא פרק אלמנה ניוזת (דף ל"ז) ובפרק אלו מליאות (דף לב) אבל באיך כגון מנה זו וכל שכן מנה סתם מוקמינן אפוטרופוס לטעון בשביל היתומים שמה מנה שאמר מנה מדינה קאמר ואפילו אמר שדה זו יטעון האפוטרופוס ע"כ תחוס השדה ומכאן ואילך היא שדה אחרת וכיולא בזה :

ובתב הראב"ד ז"ל עלה פרק הגזל בתרא שממנין האפוטרופוס לעולם לטעון כנגד בעל דבר בין שיהיה ממש בטענותיו בין שאין בהם ממש חולי יתפטר עמו להנחת היתומים בר מנמלאת שדה שאינה שלו שאין לריך טענה אלא הכחשת העדים ואחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקין, והלכך לגבי כתובת אשה אדרבה תיקנו לה משום חינה לזקק לה ולהגבותה ואע"פ שאין נזקקין לנכסי יתומים בחוב דעלמא וכדי שיהא לה במה ליתפא ותמלא חן. ומכל מקום אפילו לכשתמלא לומר שאפילו בגביית כתובת אשה אמרו כדברי הר"ם ז"ל, לאו דוקא אמרינן שמעמידין אפוטרופוס אלא להקל על בית דין שלא יטרעו הן לטעון בשביל היתומים ולטרעו ולחפש אחר זכותם הא אם ראו בית דין שלא למנות אפוטרופוס אלא שישתדלו הם בעלמם לטרעו ולטעון ולחפש אחר כל זכותם אין לך אפוטרופוס יפה

מהם ויכולים לעשות כן דהא קיימא לן דטעינן לכו ליחמי כל מאי דמאי טעינן אצוהון. והדע לך דאילו אמר הר"ם ז"ל דדוקא, היה לו לומר בית דין שלא הגבו אפוטרופוס נטשו כטועים בדבר משנה. ואלו שלא העמידו אפוטרופוס חזקה דקדקו יפה בתקנת יתומים וחפשו זכותם וטענו בשבילם כל מה שהיה בכח אפוטרופוס לטעון ולחפש ולדקדק ואין חוששין לומר שטעו בכך דהא קיימא לן אין חוששין לבית דין טועין :

ומבל מקום טענת בן ראובן שטען שיראו לו שטר מעשה בית דין טענה יפה היא והענין הזה חלוי בדיון אחר, והוא שכבר ידעת שהלכה רווחת בישראל דאין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל כדאיתא פרק האשה שנתארמלה (דף יז:) וא"כ אם יש עדים לבן ראובן זה שקרקע זה היה לאביו ושאריו מת מתוכה אע"פ שהחזיק שמעון בעל אמו ויורשיו אחריו כמה שנים לא עלתה לו חזקה, וא"כ אם טען להם בן ראובן זה מה לכם בשדה שהיתה של אבי על כרחם לריכין לברר טענותיהם מתוך מעשה בית דין ואם לא ביררו מסלקין אותם מן הקרקע ומעמידים אותה ביד בן ראובן והוא שיפרע יליאות הבנין כדין היורד לתוך חורבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות. אבל אם אין לבן ראובן עדים שהיה הקרקע לאביו, יורשי שמעון נאמנים לומר בית דין הגבוהו לאמנו בדיון בכתובתה במה דאי בעו אמרי לא ידענו שהיה לאביך מעולם כדין טענת כל היורשים, ומיהו בין כך ובין כך אין נוהגין לו נוסח מן המעשה בית דין אבל מוליחין אותה בבית דין ומבררין אותו מתוך טענותיהם לפני בית דין :

ו

שאלה שכיב מרע לוח מחמת מיתה ונתן נכסיו מקלתן לבנו הקטן והשאר נתן לבניו הגדולים וכחז מתנותיו בשטר זכרון אחד ולוה לעדים לחתמו וכשצאו לחתום אמר לעדים בבקשה מכס שחעידו שתהיה לוואתי קיימת, אמרו לו העדים יש לחוש אם שמה תחזור במקלס שיהיה הכל בטל, ולוה לתקן בלשון הזה ואם תחזור בי בשום דבר מכל מה שכתוב לעיל יהיה הכל קיים עד שתחזור בפני שני עדים כשרים, ועוד כתבו העדים באותו שטר זכרון. עוד אמרו לו העדים יש לחוש שאם יהיה נתיק מחולי לחולי שיהא ערעור בלוואה ולוה להם לתקן זה ותקנו הם בלשון זה ואפילו אתרפא מחולי זה יהא הכל קיים עד שתחזור בפני שני עדים כשרים. ועוד כתבו העדים באותו שטר זכרון וקנינו לנו עדים על כל הכתוב לעיל לפות כחו ולא לגריעות כלל והכל לפי ראות עינינו, ועדיין לא ראה שיחתמו העדים, ואח"כ חזר בקלס מתנותיו ועל השאר אמר לעדים שיהא בידם אותו שטר זכרון עד שיראה אם יחזור בו ממה שזכר או ממוקלתו או מה יהיה, וגשאר אותו שטר במחקים ונגרע ונוסף ביד אחד מן העדים ולמקלת ימים עמד השכיב מרע מחליו ותרפא והלך בשוק ככל אדם, ולזמן שאלו אחד מהעדים מה עשית מהלוואה שנוית בפנינו והשיב לו כבר הוחזרה לי. ועכשיו חלה חלי אשר מת בו וגשתחק ולא הספיק לעשות לוואה ולזמן מועט באו שני האחים הגדולים ואותו שטר זכרון בידם ואמרו לעדים חתמו והעד אחד לא ראה לחתום כי אמר לעד השני אני ואתה יודעים שנתבעתה הלוואה שאתה החזרת לו כששאל ממך ולי אמר שהוחזרה לו ועוד שכבר נתרפא לגמרי מחליו והלך בשוק ככל אדם ונתעסק בנכסיו כמתעסק בשלו ואע"פ שקנינו מידו כמיפה כחו וכתבו אפילו אתרפא הכל קיים עד שתחזור בי בפני שני עדים כשרים, הרי אני ואתה עדים שחזר בפניך שהחזרת לו שטר זכרון ולי אמר שכבר הוחזרה לו. ועוד כי לא נתכוין במה שאמר ואפילו אתרפא אלא שאם יתרפא

וינתק

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן וזח

כחילו לזה לכתוב באותו שטר זמן חבל כאן שאין כאן אלא מזכרת ולא לזה להם לחתום אם יכתבו בו זמן אותו זמן אין מוכיח. וזה שג"ל בעיקר השאלה ואע"פ שיש בשאלה עניינים רבים וטענות מרובות תוספת על העיקר הם ע"כ לא חששתי לכתובם לא לבעלם ולא לקיימם אלא להשיב על מה שג"ל שהוא עיקר בנדון שלפניכם :

ז

שאלה שכיב מרע שאמר ינתנו שטרותי לפלוני ולא אמר הם וכל שעבודין שלהם אם נאמר שלא נתכוין זה אלא ליתן לו מה שכתוב בהם וככתוב וכמבואר הוא או אם נאמר שלא נתכוין זה אלא ליתן לו את הנייר בלבד לצור על פי ללוחיתו כעניין שאמרו בצריח, לפי שנסתפק לי הדבר מההיא מלוגא דשטרי (ב"ב דף קנ"א) דאמיה דרב עמרם חסידא דלא הזכירו שם בגמרא שכתבה לו וכל מה שכתוב בתוכו, ובירושלמי אמרינן בשכיב מרע שאם ינתנו אותיות לפלוני שלא זכה, וכתב הרב בעל העטור ז"ל דאין אגמרא דידן סומינן ונראה שהוא סובר שקנה וסמך אמלוגא דשטרי דאמיה דרב עמרם חסידא. העמידני על דעתך בזה :

תשובה דע כי זו מחלוקת ישנה היא לראשונים ז"ל, ויש מגדולי הראשונים ז"ל שהביאו ראיה ממה שאמרו פרק מי שנת (דף ק"י:) אמר נכסי לפלוני שטרתי איקרי נכסי והם דקדקו ואמרו במאי עסקינן שיכתוב בהם וכל מה שכתוב בהם ואי כתב ליה נכסי וכל מה שכתוב בהן פשוט דשטרות בכלל דהרי זה כחילו פירש שטרות. ופירשו בשכיב מרע ובשכתב לו נכסי סתם דאלמא בשכיב מרע אין צריך לפרש הן וכל אשר כתוב בהן :

וי"ד מי שתירצו דהסיה חף בצריח ונכסי שאני שהשעבוד בכלל נכסיו הוא, ואינו מחוור בעיני משום דקשיא לי זבין מלוה ואקדיש מלוה דק"ל כרבא דאמר לא קנה אלמא אינו נכסי המלוה. ואני אומר שאי אפשר לומר שקנה דאין דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו אמרינן, חבל להוסיף בדבריו ובמתנותיו לא אמרינן, ושטרות שני קיימים יש בהן, גוף השטרות דהיינו הנייר והשני השעבוד ומי שמכר זה לא מכר זה וכדאמר עני מרי וכי לצור על פי ללוחיתו הוא צריך אמר ליה אין לצור ולצור ושמא לא נתכוין זה אלא לתת לו גוף השטרות. וה"ל אחר שהוא שכיב מרע ניזיל בחד אומדנא ונתקן הלשון ח"כ חף אנו נאמר בידור פלוני בבית זה שגוף הבית לדירה נתן לו ונתקן הלשון. ומלוגא דשטרי דאמיה דרב עמרם פירש רבינו ז"ל כשנתנה לו כדינו אלא שלא היה שם מקומו לפרש כן שלא באו שם על אותו דין וזו שיטה ופשוט בתלמודא והסיה דנכסי אפשר דאיתיה כרב כהנא דמשמע פרק המוכר את הספינה (דף ע"ו:) דלית ליה דרב פפא * דאמר צריך לכתוב הוא וכל מה שכתובו כתוב וקסבר רב כהנא דלא לצור ע"פ ללוחיתו הוא צריך, ואפי' תימא איתיה כרב פפא דילמא בכלל כל נכסיו ומשום דמסקינן דצוריה דהכי קאמר כל נכסיו ואף מה שכתוב בשטרותיו אלא משום דמריחא ליה או שהיה צהול קיאר לשונו וכענין דשכיב מרע שאמר כתבו גט לאשתי דכותבים ונותנין אע"פ שאמרו בצריח שרלה לשחק בזה :

ח

שאלה מה שאמרו תימוק בן יוס אחד נוהל ומנחיל ח"כ שלשים יום ואחד קאמר דבעינן שלשים כדי ללאת

תשובה גירסתו בגמרא היתה, קמי' דר"כ ואמר לי כו' ואמריה ליה וכו', וכ"ה הגי' בהנימוקי יוסף ע"ש. וגי' הרשב"ם ואמריה ליה ואמר לי, ורב אשי הוא דאקשי ור"כ מתרץ ליה. ע"ש שפירש באופן אחר. ועי' במל"מ הלכות מכירה פ"ו ה"א : **המניח**

וינתק מחלי לחלי שכתב לוואתו קיימת כי לאותו שאמרו לו בעדים חשש הוא וזה לתקן, ועוד שהרי כתבו שיהא הכל לפי ראות עינינו ולי נראה שלא נתכוין אלא לכך ולא שכתב לוואתו קיימת ואפילו יתדפא לגמרי, והעד השני אומר שיש להם לחתום שלא החזירה לידו אלא שהוא אמר שיתנה ליד בנו הגדול שהוא אחד ממקבלי המתנות ואפילו בא לחזור אינו יכול מפני שאמר שלא יהא רשאי עד שיחזור בו בפני עדים כשרים, ע"כ הורף טענות העדים. הודיענו אם יוכלו העדים לחתום או לא :

תשובה מראין לי טענות העד הראשון שטוען שאין להם לחתום מכמה טעמים, האחד מאותה טענה שאין להם לחתום שכבר נתרפא לגמרי ולא נתק מחלי לחלי, ובאמת שלא אמר להם השכיב מרע לתקן אלא שפסקוהו הם בו והוא לא נתק מחלי לחלי אחר, ועוד שלא כתב כן בכתיבת ידו ולא אמר בפיו כתבו כן אפילו אם התרפא אלא הוא דאמר לעדים שיכתבו בו מה שיסלק אותו חשש ואותו ערטור והם כתבו לשון ואפילו אם התרפא, ואפילו קראו הוא בפיו לאחר מכאן לאו כולי עלמא דיני גמירי ואינן בקיאיין בלשון ולפי שחשב שאותם העדים חכמים ממנו חשב שאותו לשון צריך לסלק אותו חשש של נתוק מחלי אל חלי, וזה נראה לברר בלי שום ספק כל שכן שהרי הוסיף לפי ראות עיני העדים והנה העד האחד אומר שכך היה דעתו וראות עיניו בלשון הזה והדין עמו :

ובר מן דין קרוב אני לומר שאפילו מת מאותו חלי ולא החזירו לו שטר לוואתו שלא תהיינה מתנותיו קיימות שאני רואה אותו מסופק בכל מתנותיו עד שימלך בדעתו אם קיים הכל או מקלחו או יבעל הכל ולא גמר בדעתו עדיין שכך אמר להם שלא יחתמו אלא שיהיה זכרון בידם עד שימלך בדעתו ויראה אם יחזור בו ממה שלוח או ממקלחו או מה יהיה ואם הוא לא בירר אחר מכאן מה יהיה שיאך יכולים העדים לחתום עד שיאמר להם מה בדעתו שיהיה בלוואתו. גם זה נ"ל ברור שאין לעדים לחתום לעולם בכיוצא בזה עד שיהיו נמלכים בו וכל שלא נמלכו בו אין חותמין :

ועוד בר מן דין ובר מן דין דמלוה מחמת מיתה כל שעמד חזרה מתנתו ממילא ואפילו אמר הוא בפירוש אם התרפא לגמרי ואחיה כמה שנים תהא לוואתי קיימת כל זמן שלא אחזור בי אפילו הכי אין בדבריו כלום, דמתנת שכיב מרע מדרבנן היא והם לא אמרו שכתב מתנתו קיימת אלא כדי שלא תטרף דעתו עליו ולפיכך קיימו דבריו לאחר שימות, חבל זה שעמד ותרפא לגמרי הנה יש לו זמן לחזור וליתן ואין חוששין לו שמא תטרף דעתו מעתה, וכשעמד נתבעלה לגמרי מתנתו והרי זה כחילו לזה בצריחאיתו בלשון מלוה מחמת מיתה שאין בדבריו כלום :

ועוד דהא ק"ל כרבא דאמר שכיב מרע אינו קונה עד לאחר מיתה ואב"י דאמר עם גמר מיתה הא הדר ביה וא"כ זה שנתן בלוואת שכיב מרע לא חלה מתנתו עד לאחר גמר מיתה ואם כן אפילו קנו מידו כמיפה כחו לא נתפסה שתהיה מתנתו מעכשיו ולאחר מיתה אלא שתהא לאחר מיתה כמו שלוח ואי אפשר שאין שטר לאחר מיתה, ועוד שאפשר שאפילו אמר כן בפירוש שהוא רוצה שיקנו בקנין זה לאחר מיתה לא קנו שלא אמר רבי יוסי בכותב נכסיו לבנו לאחר מותו קנה שזמנו של שטר מוכיח עליו אלא משום דכתב הוא זמן בשטר או לזה לעדים לכתוב בו זמן, וזכורני שכך קבלתיה ממורי הרב ז"ל, ואף אם תמלא לומר שאפילו לא לזה לעדים אלא שכתבו זה הזמן מעלמן התם הוא לפי שהוא לזה לעשות לו שטר מן הסתם יש לו לדעת שיכתבו בו זמן שכך נהגו וכל שלא מיחה בידם הוי

ט

שאלה ערב של יתומים קטנים דקי"ל אין נזקקין לנכסי יתומים ליפרע מהם עד שיגדילו מהו ליפרע מן הערב נוי הוי כמו שאין נכסים ללוה שנפרעים מן הערב תחלה :

תשובה יש בזה דעות חלוקות לראשונים ז"ל, שהר"ר זרחיה הלוי ז"ל כתב בשלהי גט פשוט בעובדא דערבא דיתמי דפרעיה למלוה מקמיה דלודעיכו ליתמי שאילו הודיעם קודם שיפרע למלוה היה גם הערב פטור עד שיגדלו היתומים, אבל הרב בעל העטור כתב בהיפך זה, ונראה דברי הר"ר זרחיה ז"ל לפי ששינוי שאין נפרעין מן הערב תחלה וכיון שכן אין הערב חייב עד שיתבע הלוה תחלה וכיון שאין לתבוע היתומים בעודן קטנים לפיכך אי אפשר לתבוע הערב, אבל מסתברא דה"מ בערב גרידא ומן הטעם שאמרו אבל ערב קבלן נפרעין ממנו לאלתר ואין ממתניים ליתומים עד שיגדלו, ותדע לך שאפילו ביהומים עלמם אין הטעם אלא מחשש לררי או שובר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה בפרק שום היתומים (דף כ"ב) והיינו נמי דכשמת לוח בגו זמניה נפרעין מן היתומים ואפילו הם קטנים כד"ל דאמר הכי פרק השותפין (דף ה') וכן נמי בשמתיה ומית בשמתיה ח"י כשהייב מודה וכיון שכן קטנים שאינם יודעים לחפש אחר זכותן אין נזקקין להם אבל לאחר שיגדלו גובין מהן ובשבעה והלכך קבלן שנפרעין ממנו תחלה גם במקום יתומים קטנים נפרעין ממנו ולמר ממתניין לו אי משום לררי ומשום שובר הרי הוא יכול לחפש עכשיו וגדלות היתומים וקטנותם אינו מעלה ומוריד לו בכך :

וא"ת מכל מקום כיון שאין נפרעין מן היתומים עכשיו אם איתא דגובה מן הקבלן והקבלן חוזר עליהם והרי זה כאילו אחר גובה מהם וכאוחה שאמרו פרק כל הנשבעין (דף מ"ז) גבי מת לוח בחיי מלוה ואחר כך מת מלוה דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כבר נתחייב מלוה לבני לוח שבעה ואין אדם מוריש שבעה לבניו ואמרינן הבו דלא נוסיק עלה ואמרי' התם (מ"ח) שהוא דשכיב ושביק ערבא אהו בני מלוה ותבעו לערב סבר רב פפא למימר הא נמי דלא נוסיק עלה הוא ח"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא אטו ערבא לאו בתר יתמי חזיל. לא היא דהתם היינו טעמא משום דלרב ושמואל יתמי פטורים נינהו לגמרי לא שגא קטנים ולא שגא גדולים והלכך אילו אהה גובה מן הערב אפילו מערב קבלן לא הועילו רב ושמואל כלום ועל כרחן ישלמו היתומים לערב דאמר להו אנה הא פרענא השתא לבעל חוב דאזכון זילו שלמו לי, אבל הכא אינו כן שהיתומים אינם פטורים לגמרי אלא שממתניין להם עד שיגדלו ויחפשו אם התפס אביהם לררי או אם יש לו שובר הלכך אפילו אהה גובה מן הקבלן והקבלן הולך אלל היתומים מה בכך הרי הקבלן אינו נפרע מהם עד שיגדלו שאפילו בקבלן עלמו אנו חוששין שמא לו התפס הלוה לררי וכדמשמע לכאורה התם פרק גט פשוט מדחלקו בין שבעה לו ערב ישראל ובין שנעשה לו ערב כותי כדאיתא התם וא"כ מה הפסידו ליתומים, ואע"פ שיש מרבותינו ז"ל שהשוו אותם להביא דפרק כל הנשבעים לא נראה לי כן אלא כמו שאמרתי :

ובן כתב הראב"ד ז"ל פרק גט פשוט וז"ל גבי שטר חוב היולא מתחת ידי ערב הא מתניתא פתמא קתמי ואפילו קבלן והקבלן דבר ידוע שאע"פ שיש נכסים ללוה יפרע ממנו וכיון שכן הוא הרי הקבלן כלום אלל המלוה לתבוע ממנו את החוב הלכך כשהלוה קיים במסירת השטר לידו יכול לתובעו ויאמר איני רוצה שאעמוד יוד בזה בשעבוד

ללאה מספק ופל ועוד יום אחד, או אפילו בן יום אחד דוקא קאמר וכדמשמע מהא דאיתא פ' מי שמת (דף קמ"ב) דוקא תינוק אבל עובר לא מ"ע דהוא מייית ברישא אלמא לא איתא אלא לאפוקי עובר אבל כל שנולד חי אע"פ שלא נודע אם כלו חדשיו אם לאו נוחל ומנחיל, וגם הרמב"ם ז"ל כתב כן בפרק ראשון מהלכות נחלות שאפילו היה קטן בן יומו ולא כלו לו חדשיו וחיה שעה אחת אחרי אמו ומת הרי זה נוחל ומנחיל וגם כתב דבן שמונה נוחל ומנחיל. סעמידנו על דעתך :

תשובה מה שנחפז לכתב אם יום אחד קאמר או יום אחד ושליש, זה אין לריך לפנים דודאי אפילו בן יום אחד קאמר דהכי תנין לה במקומו פרק יולא דופן (דף מג:) תינוק בן יום אחד מטמא בזיבה ומטמא בנגעים ובטומאת מת וזוקק לייבום ופוער מן הייבום ומאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה ונוחל ומנחיל וההורגו חייב והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם ואמרינן עלה בגמרא הרי הוא כחתן שלם למאי הלכתא אמר רב פפא לעניין אבילות ושיילינן כמאן דלא [כרשב"ג] דאמר כל ששה שלשים יום בחדם אינו נפל הא לא הוה ספיקא הוי ופרקינן בדקים ליה ביה שכלו חדשיו אלמא לאו יום אחד ושליש קאמר, וזה פשוט מאד, ומכל מקום הספק האחר שיש לכם מדברי הר"ם שאמר שאפילו בן שמונה נוחל ומנחיל נראה לי בפשוט שלא אמרו אלא בדקים לן שכלו חדשיו כגון שידענו שבעל ופירש או שגמרו סימניו שערנו ונפרענו הא לאו הכי נפל הוי והנפלים אינם נוחלין ומנחילין וכמתים הם, וכמדומה שלא הביא הר"ם ז"ל דבר זה אלא מפני שלא שאלו בגמרא כמאן דלא כרשב"ג אלא בסיפא דמתניתין דהיינו הרי הוא לאביו ולאמו כחתן שלם דלימא כולה מתניתין דלעיל כולי עלמא מודו בה ואע"ג דלא קים לן בגויה שכלו לו חדשיו. ואין דבריו מחוורים בעיני במקום זה, דעל כרחך אי אפשר לומר כן דהא תני ופוער מן הייבום ואילו נפל אינו פוער מן הייבום דכל שאין הולד של קיימא אינו פוער כדאיתא פרק החולץ (דף ל"ז:) ואפילו מת תוך שלשים יום דכל שאין הולד של קיימא ספיקא הוי ואם נתקדשה אפילו לכהן לרשב"ג חוללת מספק, ועוד דהא זוקק לייבום ובן שמונה היאך זוקק והא אינו חי ואין במינו חי, ועוד תנין וההורגו חייב ואילו ההורג ולד שאינו של קיימא אינו נהרג ואפילו הרג את הטריפה פטור, אלא כולה מתניתין בשכלו חדשיו ומאי דחקשינן התם כמאן דלא כרשב"ג אכולה מתניתין קאי אלא דנטר עד סיפא ואוקימנא כולהו בשכלו לו חדשיו, וככי איתא בתוספתא שבת פרק ט"ז וכמו שאכתוב בסמוך. ותדע לך עוד דבן יומו יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב ונפל הרי הוא כמת ולא עוד אלא אפילו הוי ספיקא אם בן שמונה אם בן תשעה אינו נוחל האם להנחיל לאחיו מן האב שהרי שנינו (ב"ב ק"ח:) נפל הבית עליו ועל אמו נכסים בחזקה וקי"ל כר' הילעא ובר' זירא דהדר קם בשיטתיה דר' הילעא ואמרו נכסים בחזקתן של יורשי האם ואמר חזיי טעמא מאי הואיל והחזקה נחלה באותו השבט ודקא דייקת מדקאמר עלה בגמרא תינוק אין עובר לא אלמא לא מפיק אלא עובר ליתיה להאי דיוקא כלל דהתם אפילו בדקים לן שכלו לו חדשיו קאמר ודוקא עובר הא נולד נוחל ומנחיל ובהדיא תנן לה הכי במס' שבת (דף קל"ה) ובתוספתא פט"ז) דתניא התם בן שמונה הרי הוא כאבן אין מטמא לא בזיבה ולא בלרעת אין זוקק לייבום ואין פוער מן הייבום אין מאכיל בתרומה ואינו פוסל מן התרומה ואינו נוחל ומנחיל עד כאן, ותו לא מידי :

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן ט"י י"א י"ב

לא כתבו וחתמו לראובן שטר מתנאי זה קודם שיחתמו בשטר המכירה וגם שמעון עשה לו שטר מזה, וחוץ הארבע שנים עמד ראובן וביטל שטר המכירה הנזכר וכל מה שבחוב די ונתן לו השדה ללוי ולסוף הארבע שנים לא נתן ראובן המנה לשמעון והחזיר לו השליש שטר המכירה עמ"ל לוי והוליא שטר מתנתו, כלום היה יכול ראובן לתת שטר הנזכר ללוי או לא, מי הוי כמשוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום דלא קנה ואפילו לא נתנה המוכר לאחר, או דלמא כשהגיע שטר המכירה ליד שמעון זכה למפרע ואין התנאי מבטל המכר :

השעבוד שמה חמות ויבא המלוה ויפרע ממני ואני לא אוכל ליפרע מבניך עד שיגדלו עכ"ל הרב. מבואר כמו שאמרתי :

ג מדברי הר"ר זרחיה ז"ל נראה כן שהרי הוא נתן טעם לדבר שאילו הודיע את היתומים היה הוא והם פטורים מפני שאין נפרעין מן הערב תחלה הא קבלן שנפרעין ממנו תחלה אם בא לגבות ממנו ופרע אפילו במקום יתומים קטנים אין לריך לומר שאם כתב לו לזה למלוה נאמנות בשטר החוב שגובין מן הערב או מן היתומים :

תשובה

תחלת כל דבר לריכס אנו לדעת כי כל קנין כמעכשיו ואע"פ שלא אמר לו מעכשיו שאל"כ כל שקנו לאחר זמן אינו כלום דכיון דלא קנה מעכשיו ממנו משעת הקניין חף הוא לא קנה לאחר הקנין משום דבאותה שעה הוא שיקנה אין כאן דבר שיקנה בו דהא דר סודר למריה כדאיתא בדברים שלמי פרק השותפין, וכן כתב ר"ת ז"ל. ותדע שאל"כ אפילו שטרי הקנייתא לא נכתבו ללוה עד שיהא מלוה עמו ואם לא שהדבר כן אלו שכתבו בתנאי זה כתבו וחתמו שלא כדין והרי זה כשטר בלא הקנייתא וגריעת מינה הואיל ופירש שלא יקנה עד לאחר זמן אם לא יתן וקרוצ הדבר להיות כשטר אמנה ועולה הוא ולא היו נאמנין בזה שחזרו וכתבו לראובן שטר מתנאי זה וכדאיתא פרק האשה שנתאלמנה (דף י"ב):

שאלה

ראובן נשא אשה וכתב שטר שיו"ר ליורשיה אם לא ישאר ממנה ודל של קיימא כמנהג המקום ועכשיו מתה האשה ונשאר ממנה ולד ומת בחוף שלשים יום ויורשי האשה תובעין ממנו השיור שכל שמת חוף שלשים יום הרי זה נפל וראובן עוען שהולד הזה של קיימא הוא וכוה קים ליה בגויה שכלו לו חדשיו ומי שטוען שהולד אינו של קיימא ה"ל מוליא ועליו להביא ראיה. והר"פ ז"ל כתב בספר תורת האדם דלא מלי למימר הכי אלא כשבעל ופירש אבל לפטור עלמו מן השיור אינו נאמן. תודיעני אמיתת הדין עם מי :

ועוד

לריכס אנו לדעת דלאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו אפילו בשטרא דלאו הקנייתא והוא שיגיע שטר לידו אם כתבו וחתמו העדים וקודם שיגיע שטר לידו של מלוה מוכר הלוה נכסיו ואח"כ נתן הלוה שטר מלוה ללוה זכה מלוה למפרע מעת כתיבת השטר ומוליא מיד הלוקוח ודמוכה בהדיא פרק קמא ד"מ (דף י"ב): גבי מלא שט"ח. ומעתה הדבר ברור שלא נתן ראובן המנה לשמעון חוף הזמן ולאחר הזמן החזיר השליש שטר המכירה לשמעון קנה מעכשיו ומתנת לוי בעלה דהרי זה כאומר קנה מעכשיו וכשיגיע שטר לידו לאחר ארבע שנים דקנה מעכשיו ואע"פ שנתן ומכר ביניהם לאחר, דלא גריע שטרי הקנייתא בשטר זה משטר דלאו הקנייתא לאביי, והרי זה כאומר שדי מכורה לפלוני מעכשיו אם לא נתתי לו מנה מכאן ועד ארבע שנים, וכ"ש אם כתב לו מעכשיו שזה ברור ופשוט יותר, וכבר אוקימנא מתניתין דהמפקיד דקחני למי משלם למי שהפקדון אללו כאומר לכשתגוב פרחי ותראה ותשלמי פרחי קוים לך מעכשיו וקנה אע"ג דהשתא קיימא ביד גבב :

תשובה

נראה לי מעיקר הדין שהדין עם ראובן הנחצע, ולא מהאי טעמא דקאמר דקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו דאין זה נאמן לפטור עלמו אלא משום דכל ששה שלשים יום אין ודאי נפל ואפילו לרשב"ג דהא לא קאמר כל שלא שהה שלשים יום באדם הרי זה נפל אלא הכי קאמר כל ששה שלשים יום אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי וכדאמר פרק החולץ (דף לו): במת חוף שלשים יום ועמדה ונתקדשה לכהן דאפילו חליכה לא בעי כי הכי דלא חיפוק מתותי בעלה וכדכתב הר"ף, וכל שכן שאף אנו נאמר בלאפוקי ממונה ואילו היה התנאי כל שישאר ממנה ולד של קיימא לא יחזיר כלום ליורשיה היה על הבעל להביא ראיה לפי שלא זכה באותו שטר אלא אם כן ישאר ממנה ולד של קיימא ועליו להביא ראיה ראה אבל כאן הבעל זכה בכל ממון הנדוניה אלא שהתנה שאם לא ישאר לו ממנה ולד של קיימא שיחזיר אם כן כל מה שאומר שאין ולד של קיימא עליו להביא ראיה דאע"ג דמת חוף שלשים יום ספיקא הוי כדאמרן ואפילו מת מעלמו ולא נפל מן הגג ולא חכלו ארי, ואע"ג דאמר אביי פיהק ומת ד"ה מת הוא לא קי"ל צהא כאביי אלא כרצא דאביי ורצא פליגי, וזוהי דעת הר"ף שלא כתבה להביא ראיה דאביי, וא"ל איתא לדאביי כבר כתב הר"ר זרחיה הלוי ז"ל דדוקא פיהק ומת שזה הוכיח שהיה בו ריעותא אבל חלה ומת הרי הוא שאכלו ארי :

וגם

מה שהבאתם לדמיון האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר שלשים יום דלא קנה, אין הדון דומה לראיה דהתם לא אמר לו מעכשיו שאילו כן קונה הוא באמת וכדאיתא פרק האשה שנפלו (דף פ"ב) וקיימא באגם דקאמר התם לאו דוקא אלא דה"ה בדלא קיימא באגם אלא משום דאורחה דפרה למיקם באגם וקט לה, ותדע דכל שאפשר לומר כן גופה מהיום ויירות לאחר זמן מקיימי כולי לישבי ולא מספקין לה בתנאה וחזרה כלל וכדאיתא פרק יש נוהלין (דף קל"ו) הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו ובמשוך פרה זו לא תקנה לך עד לאחר שלשים יום אי קיימא באגם קנה ואפילו לא אמר לו מעכשיו כדאיתא פ' הכותב (דף פ"ו) וע"ש תוס' גבי בעיה דהרי לך גיטך :

סוף דבר בין כדברי זה בין כדברי זה המע"ה וכל שכן

אם אמרו סימניו שערזו ונפרנוו סיימנים אלו מוכיחים טעוה בן קיימא ועליהם אנו כומכים למול בשבת וכבר עשו מעשה אללנו בזמן חכמים שהיו בדור על פי גמר סימנים :

א

שאלה

ראובן מכר שדהו לשמעון בשטר וקנין ובשעת הקנייה התנה בפני עדי המכירה כי בתנאי זה נכני ונפל הקניין שיהא שטר המכירה מושלם ביד שלישי עד ארבע שנים ואם לא יתן לשמעון מנה שיתן לו השליש השטר המוכר ושלא יזכה שמעון וכל באי כחו בשטר המוכר מתנת הקנין והשטר ולא בכסף ולא בחזקה ולא בשום קנין עד לאחר ארבע שנים המזכרות כשיגיע השטר לידו, ועדי המכירה

יב

שאלה ראובן משכן מקום ישיבה של צ"ה לשמעון על מנת שלא יוכל לפדותו כל ימי חייו של שמעון, ויש לו שטרי משמעון שלא יוכל למעון עליו לא הוא ולא יורשיו

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן יב יג יד ה

ירשיו שחזרו ולקחוהו ממנו וז"ל השטר, הריני שמעון מורה לראובן שקרקע זה ממשכן אללי בכך וכך כל ימי חיי וכל זמן שיפרע ראובן לאחר פטירתי תוך זמן פלוני דמים אל ליורשי לא יהא כח ביד יורשי לערער שום טענה בעולם ולאחר פטירת שמעון החזיק לוי בנו באותו מקום לאחר זמן של הפרעון שני חזקה. היוכל לוי לטעון חזרתי ולקחתיו מנך בכך וכך, גם היוכל לטעון שאחר שלא פרע לו מעות המשכונא המיוחד לפרעון כמו שהתנה עם אביו בעל זכותו:

יד

שאלה ראובן בן יעקב נשא אשה והיה לו בית ושדה ונתנם לאשתו הנ"ל בשעת נישואין מתנה גמורה במתנה לחוד בלי שום תנאי ושיוך בעולם, ומפני שלא היה ראובן המזכר יודע בטיב משא ומתן היה יעקב אביו נשאל ונתן בשלו גם באותן קרקעות וחורש וזרע השדה וטעל פירותיהן והיו ראובן ואשתו המזכרים סמוכין על שלחן יעקב המזכר, ובתוך כך נפטר ראובן המזכר לבית עולמו ואלמנתו תובעת הקרקעות המזכרים מיעקב חמיה וכן תובעת ממנו הפירות שאכל שאפילו לבעלה לא היה בפירות כלום, וכדאמר (ב"ב נ"ח:) הנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות. כודיענו אם חייב יעקב להחזיר לה הפירות אם לאו, ואם יטעון הולאתי בהולאת הקרקעות פירעון המס שלהם כך וכך אם יש מן הדין ליעול מה שהוליא או לאו, וכן אם יטעון כשהייתם על שלחני הולאתי במאכלכם ובמלבושכם יותר ממה שלקחתי מן הפירות והיא טוענת שאין לה לפרוע כלום ממה שהוליא במאכל ובמלבוש לפי שהבעל היה חייב לזונה ולפרנסה. הדין עם מי:

תשובה לשון השאלה לא נחברר לי אם בדקדוק אם לא. שאם בא בדקדוק ולומר שלא היה ראובן יודע בטיב משא ומתן לא היה מקחו וממכרו כלום במקרקעי וכן מתנתו כדאמר' פרק מי שמת (דף קנ"ה:) שלא היה גידל בר מנשיא לרבא ילמדנו רבינו תינוקת בת ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן מהו שלא היה אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח וממכרה ממכר ולישלח ליה בתינוק מעשה שהיה כך היה בתינוקת הוה ולישלח ליה תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד מעשה שהיה כך היה, אלמא דוקא יודע בטיב משא ומתן אבל אם אינו יודע לא, והוא הדין למתנתו מתנה במקרקע. אבל אם אין הלשון בדקדוק אלא שהיה משתדל בפיקוח נכסיו אבל בקי ויודע בטיב משא ומתן היה ונתן קרקעותיו לאשתו מתנותיו וממכרו קיימין. ומכל מקום לריך אתה לדעת כי ענייני כתובה ומתנות שאדם נותן לאשתו בשעת נישואין תלויין במנהג ואפילו אינו מנהג מוסכם על ידי בני העיר אלא מנהג שנהגו הדיוטות מעלמן וכל מי שסתם אינו כותב אלא ע"ד מה שנהגו ההדיוטות וכדאמרין פרק המקבל (דף ק"ד:) רבי יוסי היה דורש לשון הדיוט דתניא רבי יוסי אומר מקום שנהגו לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחלה מרימר מגבי שבחא, ולפיכך במקום שנהגו ליתן לאשה קרקעות במתנה לחוד ושתאכל היא פירות אותם קרקעות אוכלת ותובעת מכל מי שנטל ואכל, ואם אינם נוהגים שתאכל היא פירות כל זמן שהבעל קיים אלא שהיה לה ככסי מלוג אינה אוכלת ואין רשות בידה לתבוע ממי שאכל בחיי הבעל שהפירות של בעל הן, ועל פי דבר זה ראוי לדון בנדון שלפנינו והוא הדין בגוף המתנה שתלוי במנהג המקום. ומכל מקום אם מנהג המקום שתאכל היא הפירות כדרך שהיא אוכלת מתנה שנתן לה הבעל לאחר הנישואין והיא באה לתבוע מחמיה לאחר מיתת הבעל הדין עמה ואע"פ שחמיה טוען שהוליא במאכלה ובמלבושיה יותר ממה שלקח מן הפירות והיא טוענת שאין לה לפרוע בכך כלום הדין עמה וזו היא ששנינו (כתובות ק"ז:) מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן אומר הניח מעותיו על קרן הצבי ואע"פ שהיה לפי דעתו דוקא באומר לה בפירוש הריני מעלה לך מזונות מחמת שחייב לך בעלך וכענין פורע חובו של חבירו שדמו אותה לו בנדריים

יד

ירשיו שחזרו ולקחוהו ממנו וז"ל השטר, הריני שמעון מורה לראובן שקרקע זה ממשכן אללי בכך וכך כל ימי חיי וכל זמן שיפרע ראובן לאחר פטירתי תוך זמן פלוני דמים אל ליורשי לא יהא כח ביד יורשי לערער שום טענה בעולם ולאחר פטירת שמעון החזיק לוי בנו באותו מקום לאחר זמן של הפרעון שני חזקה. היוכל לוי לטעון חזרתי ולקחתיו מנך בכך וכך, גם היוכל לטעון שאחר שלא פרע לו מעות המשכונא המיוחד לפרעון כמו שהתנה עם אביו בעל זכותו:

תשובה אחר שיש לראובן רחיה שבה מקום ישיבה זה לשמעון בתורת משכונא אע"פ שנמשך זמן המשכונא לאחר פטירת שמעון אי אפשר ללוי לטעון שחזר ולקחו מראובן לדעת הרי"ף ז"ל, והרחיה מדאיתא פרק חז"ה (דף מ"ו) בשמעתא דאומן ה"ד אילימא דאיכא עדים ורחיה מאי איריא אומן אפילו אחר נמי, דאלמא כל היכא דאיכא עדים ורחיה פקדון וכיוצא בו ורחיה עכשיו תחת ידו שאין כלום טענת החזרתיו, ואפילו אחר דלאו אומן אינו יכול לטעון חזרתי ולקחתי. וכ"ש שאין טענתו טענה במה שאומר נחבעל זכותו בשלא פרע בזמנו, וטענת הבעל זו וכי משכן לו הבית ומשכן לו השדה וקבע לו זמן אם לא הפרע בזמנו הרי היא של מלוה. וגדולה מזו שנינו פרק איזהו נשך (דף ס"ו) משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו אם לא נתתי לך עד יום פלוני הרי היא שלי הרי היא שלו והקשינן עלה והא אסמכתא היא ואילטרין לאוקמה דא"ל מעכשיו אלמא אפילו התנה שיהא שלו לא אבד זכותו משום דאסמכתא היא ואסמכתא לא קניא כל שכן זה שלא התנה כלל:

יד

שאלה ראובן מת ולא היה לביתו והניח נכסים ואח"כ נשאת אלמנתו לבעל ומת הבעל והניח בנות ממנה ונשאר הנכסים אלה, ומתה היא ונשאר הנכסים אצל הבנות, בא שמעון בנו של ראובן אצל הבנות שהן אחיותיו מלד האם וחובט אותם בדין קרקע זה שבידה לפי שלא היה לאמכם כלום שהרי היא לא עשתה שבוטת האלמנה ואני אומר שאבי התפיש לררי והרי הקרקע שלי שאני יורש את אבי. השיבו אחיותיו של שמעון שלנו הוא שאמנו עשתה שבוטת אלמנה וקרקע זה נשתעבד לכתובתה ונפרעה ממנו וזכה אביו בכל הנכסים שהיה לאמנו ואנו מחזיקים בקרקע זה מכח ירושת אביו. כודיענו הדין עם מי:

תשובה דברי השאלה כמו מעורבבין, כי יוצן ממנה בתחלת השאלה שאבי היתומות נפטר בחיי אמן, ובסוף השאלה יוצן שהאם מתה תחלה ושהבעל ירשה עד שהבנות טוענות שהן באות מכח ירושת האב, ויש הפ"ש גדול בין זה לזה. ומכל מקום אם הקרקע הזה ידוע לאבי ראובן והיה בן זה קטן בשעת פטירת ראובן אביו הדין עמו ממנה טעמים. האחד שהיא לא נשבעה לא בתחלה ולא בסוף לפי טענת הבן, ואע"פ שהבנות טוענות שנשבעה אין שומעין להן שאין לאמן זכות בנכסים אלו עד שתשבע לבסוף אבל בלא שבעה לא ואם מתה קודם שתשבע פקע זכותה דרב ושמואל דאמר תרווייהו מת לוב בחיי מלוה ואח"כ מת מלוה כבר נחייב מלוה שבוטת לבני לוב ואין אדם מוריש שבוטת לבניו כמו שאמרו שלהי פרק כל הנשבעין (דף מ"ז) ומתניתין דפרק מי שהיה נשוי דקתני ראשונה ויורשיה קודמים ליורשי שנייה אוקמוה התם כשנשבעה ומתה, ועוד דאלמנה זו לריכה היתה בית דין הדיוטות לשום אותה קרקע כשנתתו לבעל שני דאע"פ ששנינו פרק אלמנה נזונית (דף ל"ג) שהיא מוכרת שלא בצ"ד הא פריש במליעה (ל"ב) דאינה לריכה בצ"ד מומחין אבל

[שו"ת המיוחסות] 3 1

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן יד טו טז

ואם צדיניהם זכרו כו' וכיון שכן אילו היה הכותי בא לדון עם ישראל היינו מזכין את ישראל זה שבא מחמתו ואומר לו שאינו רשאי לסותמו. והראיה הזאת כמה חלושה, חדא שאם אמרו שבאין עליו בעקיפין לכותי שבא לדון עם ישראל לא אמרו בישראל שבא מחמת כותי ובה לדון עם ישראל דמאי חזית דדמא דהדין סומק טפי דילמא דמא דהאי סומק טפי ולא אמרו הרי הוא ככותי אלא שדין אותו כדין מי שבא מחמתו דכיון דכותי אין לו חזקה אלא בשטר לפי שאין ישראל זה חושש למחות דדעתו שהכותי אינו מחזיק בלא שטר ולפיכך אינו חושש למחות אפילו בישראל שבא מחמתו דאותו ישראל אינו עוטר שלקחו ממנו כדי שילעזר למחות בו. ותדע לך דהא אמר דאי אמר קמאי דידי זבין מניך מהימן ולמה ובה אי אתא כותי לדון עם ישראל הרחשון היינו מזכין את ישראל שהרי אין לו שטר ואפילו עדים אין לו אלא עד אחד זה שאומר שבפניו קנאה ממנו, ועוד שלא אמרו אלא לזכותו צדיני ישראל אם הדין מזכהו שלא צדיניהם אבל כאן הדין אחד צין צדיניו צין צדיניהם שכל החזקות מכח המחאה הם צאים וכל שאין בה מחאה כגון המחזיק בנכסי קטן וא"כ צדחיתיה בשכניהו כותי וכיוצא בו וכן נמי בשאין חושש למחות או שמתירא למחות לא עלתה לו חזקה ואפילו צדיניו וכדאמר (ב"ב דף ל"ו) כי ריש גלותא לא מחזקי ולא מחזקינן בהו וכן גזן אין לו חזקה דלא לימטינהו לחמריה לשחזור וכן כל כיוצא באלו, וכיון שכן הדין נותן בכל מקום שאין חוששין למחות שלא תעלה לו חזקה וכל שאינו נזהר בשטר במקומות כאלו לא עלתה לו חזקה וכל שאין נזהר בשטר ברמאה מחזקינן ליה וכאותה שאמרו בעובדא דרבה בר שרשום (שם דף ל"ב:) לקוחה בידי לא מלית אמרת דהא כפיק עלה קלא דארעא דיתמי וכענין דאמר נמי פרק המקבל (דף ק"י) מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש שטרא כיון דלגוביינא קאי מיהדר זביר ציה, וכיון שהדין כן אף צדיני ישראל בכל מי שאינו חושש למחות, וכותי אינו חושש למחות או מפני שהוא כדניא דריש גלותא או מפני שבדיניהם אין לאיש חזקה שורת הדין נותן אפילו צדיניו שלא תהא לו חזקה ולמה נזכה זה ונחייב זה, ואם ממדת העקיפין אין באין בעקיפין על ישראל בשביל ישראל, ובר מן דין דאדרבה זיל לאידך גיסא והלא ישראל בעל החלון בא מחמת כותי שהרי הוא עוטר שלקחו מכותי ואם כן אף צדיניה נימא ישראל הבא מחמת כותי הרי הוא ככותי, ואין לו חזקה חלוות אלא בשטר :

עוד חזק בעל העטור את דבריו משום דכי אתא לידיה החלון בהיתרא אתא לידיה כו'. [וג"ז אינו, דהא] גזן אחר לא הוזק בגזלותיו שיוכל לגזול אותו כל זמן וכל עת שיראה וישראל זה כשפתח חלונותיו על חליו של כותי מה גזלו לא גזלו אלא שמכנים יום יום אויר חליו של כותי בחלונותיו ומה שנהנה נהנה אבל לומר לו כמה שנהניתי עד היום מאויר חלירך החזקתי ליהנות לעולם זו אינה תורה, דבשלמא הפותח בחצר חבירו ובה בטענת מכר ומתנה יש לו חזקה ומדין מחאה דכל שלא מיתה ראיה שמכר או נתן לחבירו שעבוד הרחקה ארבע חמות באמת, אבל בטוען טענת גזילה ואומר כבר באה גזילה לידי וזכיתי מכח גזילתי מה שכבר לקח ונהנה נהנה אבל מכאן ולהבא כשבא לגזול דבר יום ביומו אין שומעין לו אלא אם בא ישראל שני לבנות חלונותיו בונה ואינו נמנע דבשלו הוא בונה, ואפילו לפי טענתו של הרב בעל העטור ז"ל לא החזיק זה אלא בפתיחת החלון שלא יוכל זה לומר יגע וסתום אבל שלא לבנות זה כנגדו בשל עלמו מפני קדימת גזילו אינו כמו שאמרנו, ודומיא דאחין שחלקו שאין להם חלונות זה על זה כלומר דין חלונות ולא שיוכל לכופו לסתום אלא שאם בא לבנות כנגדו בונה ואינו נמנע :

והטענה

(ל"ג:) ובכתובות (ק"ז:) מ"מ מודה שאפילו בונה סתם שאין לו עליה כלום אלא שאפשר לומר שחייב בכענין זה שלא הניח מעותיו על קרן הלבי אלא הצעל חייב לשלם לו דומה ליורד לתוך שדהו של חבירו ונטעה שלא ברשות. מכל מקום לענין השלומי האשה פשוט הוא שאינה חייבת לו כלום אלא אם כן לוהה ממנו בפירוש. מיהו מה שהוליא בהולאת הקרקעות ובמס שלהם חייבת מפני שזה היה משתדל בנכסים מחמתה, וכענין אפוטרופוס שברשות הוא יורד ומפקח בנכסים ומוליא הולאות להשציתן ולפרוע המס המוטל עליהם ולענין זה הרי היא חללו כיתומים שסמכו אלא בעל הבית :

טו

שאלה בענין האלמנה. עוד תוצעת האלמנה מיעקב חמיה מטלטלין שנתן לה בעלה אגב הקרקע הנזכר ונדונייתה וכתובתה ואומרת שהיא יודעת בודאי שכל מה שהיה לבעלה הוא ברשות חמיה כי לפי שלא היה בקי בטיב משא ומתן לא היה חילוק ממון בשום דבר, ויעקב חמיה טוען אין לבני בעלך בידי כלום לפי שכל מה שהיה לו בידי החזרתי לו בחייו. הדין עם מי. וכן אם יטעון מה שהיה לו בידי נגזב ממני אם טענתו טענה אם לאו :

תשובה מתוך דברי האלמנה ניכר שאינה תוצעת מה שהיה טוענת בצרי אלא שהיא אמרה שברור לה שנכסי בעלה ביד האב שלא היה בקי בטיב משא ומתן ושלא היה חלוק מאצו כלל, ואין זה צרי גמור שיוכל להשביע האב על טענותיה כאילו טוענת צרי ממש, ולפיכך כל שהוא טוען החזרתי לו נאמן ואינו חייב שבוטע שאין משביעין שבוטע היסת על טענת שמא אלא אם רואה להחריס סתם על כל מי שיש בידו אותם מטלטלין או מנכסי בעלה כלום עושה ואין ממהין בידה. ואם טוען טענת נגזב דבר זה תלוי באשלי רבצני אי אמרינן מגו להפטורי משבוטע ושבוטע השומרים דחייב רחמנא לא משכחת לה אלא במפקיד אילו בשטר דליכא מגו כלל, או לא אמרינן מגו להפטורי משבוטע ושבוטע השומרים דחייב רחמנא משכחת לה אפילו במפקיד אילו שלא בשטר ושלא בשדים, ואיני מכניס ראשי עכשיו צין הסרים הגדולים וכל שכן שאני רואה שאין הדין לריך עכשיו לכך :

טז

שאלה ישראל שיש לו חצר הסמוכה לחליו של כותי ויש חלונות בכותל המפסיק ביניהם שנכנס מהם חורה לחליו של ישראל, אחר כך מכר הכותי החצר לישראל אחר ואותו ישראל הלוקח בא לסתום החלונות ולבנות כנגדו וישראל זה בעל החצר מעכב עליו מפני שכבר החזיק ברשות כותי וזכה בהם. וישראל הלוקח טוען כיון שבדיניהם היה הכותי המוכר יכול לסותמו אף הוא הבא מכחו יכול לסותמו, ומדברי בעל העטור ז"ל שכתב צאות מחאה נראה שהדין עם ישראל הרחשון שיכול לעכב כיון שבדיניהם של ישראל אין הכותי יכול לסותמו כמו שכתב והאריך שם. הודיעני דעתך בדין זה :

תשובה באמת שהרב בעל העטור כתב זה אלא שטענותיו חלושות מאד לפי דעתי כמו שאכתוב ואם לדין יש תשובה, כי הוא עלמו הביא ראיה ממה שאמר רב יהודה אמר רב ישראל הבא מחמת כותי הרי הוא ככותי (ב"ב ל"ה:) וארף זה למה ששנינו ישראל וכותי שבאו לפניך לדין אם אתה יכול לזכותו צדיני ישראל זכרו

חבירו הניזק מעכב עליו מדין הניזק ראייה כי טוען כי כשהיה שותק מעיקרו היה צעודו הכותל קיים שלא היה צידו לומר סלקו מעלי מטעם ספק זה קדם ספק זה קדם אבל השתא כיון דנפל רואה לעכב שהרי מדין חזקה אינו יכול לטעון לפי שאין טענת חזקה בהניזק ראייה לעולם לפי דעת רוב המפרשים וטענת בעל הכותל הוא דאפילו הכי דינא הוא שיהא זכותו וצעודו קיים כמו שהיה צעוד הכותל קיים כי מטעם שנפל אין דין שיהא שיעבודו נמחל:

תשובה מחוך דבריהם נראה שהדין פשוט צעייכסם לדברי מי שסובר שיש חזקה להניזק ראייה אע"פ שנפל הכותל אין אומרים שנפל אזרח חזקה של חלון, והדין נותן כן באמת לפי שאין חזקת חלון של זה באותו כותל בלבד אלא חזקתו להיות לו חלון פתוח על חצר חבירו וכיון שכן אפילו לדברי מי שאומר שאין חזקה להניזק ראייה כל שאין אנו יודעים מי קדם או חלונו לחצירו או חצר לחלון כל שאין אדם יכול לסלקו או לסתום חלון זה מספק זה נמאס שכבר החזק בעל החלון בזכות זה שאין הזכות תלוי בחלון זה אלא שהחזק בזכות זה. ותדע לך מדתן שלהי חזקת הבתים אין מוליחין זיוין וגזוזטרות ברשות הרבים אבל אם ראה כונס בחוף שלו ומוליח לקח חצר והיה זה זיוין וגזוזטרות הרי זו בחזקתה לפי שמספק אנו אומרים דגזוזטרות אלו קדמו לרשות הרבים דכונס לחוף שלו הוה כדאמרין פרק לא יחפור (דף כ"ג) בגמרא מרחיקין את השוכך ואמר עלה בס"פ חזקת הבתים (דף ס'): אמר רב הונא נפלה חוזר וזונה אותה ולא אמרינן כיון דנפלה אזרח ותניא בתוספתא הלוקח שוכך מחבירו ונפל אפילו הוא בית רוצע בונה מקומו:

ודעו שאילו אדם מחזיק בדבר ואותו דבר שהחזיק בו נפל או נתקלקל אף על פי שחזרו בעלים ובנאחשו נחצטלם חזקתו לפי שלא החזיק אלא על אותו גוף בלבד, כילד הרי שהחזיק בנעילת קרוי הכותל צכותל חבירו ונפל הכותל וחזרו בעלים ובנאחשו אין לו לנעוץ על אותו כותל חדש לפי שלא שטעד לו אלא אותו כותל ראשון בלבד. אבל כאן אין שטעדו של בעל החלון על אותו חלון שבאותו כותל בלבד אלא להיות לו חלון על חצר חבירו. והראיה על זה שאפילו באותו כותל ממש אם נפלה אותה הקורה אין אומרינן נפלה [אזרח] אלא נותן קורה אחרת במקומה כדאמר החזיק להורדי החזיק לכשורי לפי שכל הכותל יש לו שיעבוד ולא לאותו קורה בלבד וכן כל כיוצא בזה, וכן נראה פשוט:

יח

שאלה הא דקי"ל ידור פלוני צבית זה דלא אמר ולא כלום אם אמר ושיירתי אני לי ולפלוני דירה. מי אמרינן כיון דלגביה שייר גוף לדירה אף לאותו פלוני נמי מהכי, א"ד אמרינן פלגינן דיבוריה:

תשובה נראה לי הדברים דאחר שכלל אחר עמו לכולם שייר צענין אחד דומה ועודף מאותה שטינו (ב"ב דף קכ"ו:) כתב בין בתחילה בין באמצע בין בסוף משום מהנה דבריו קיימין וקי"ל דאפילו בשני שמות ובשני בני אדם לפי שמתן הסתם אדם רואה לקיים מתנותיו וכל שאפשר לדון כן נדון וכיון שכללן בשום דבר נדון שיעיל מה שהוליא בשפתיו, אלא שבזה יש לד אחד שדעתי נוטה שלא ילטרף עמו אותו האחר בזכות הדירה והוא שאפילו אמר ואני משייר גוף הבתים לדירה לפלוני לא אמר כלום כי צמא זכה אותו האחר שהרי שיור יש כאן מתנה אין כאן. ודי לאיש כמוך עם הרמיזות:

שאלה

והמענה הזאת שאמרתי נראה לי פשוטה בעלמא מלבד שיש לי ללמוד עליה מטעם דפרק השותפין (דף ז') מהנהו תרי אחי דפלגי בהדי הדדי חד מטייה אספלידה וחד מטייה תרבינא חזל מארי תרבינא וגדר אפומא דאספלידה אמר ליה קא מאפלת עלי אמר ליה ברשותי עבידנא אמר רב חמא דינא קאמר ליה ואקשינן ולימא עד השתא הוי אספלידה והשתא קא משוית ליה אינדורנא ופריק רב שימי בר אחי דשמא בעלמא הוא מי לא תניא בית כור טפר אני מוכר לך אע"פ שאינו אלא להך הגיעו וכו' פרדס אני מוכר לך אע"פ שאין בו רמונים הגיעו. וקשה מי דמי הסם משום דלית ביה רמונים בשעת מכירה אבל כאן שהיה אוירו אויר אספלידה וזה בא עכשיו ליעול רמוניו ולומר לא מכרתי אלא שמא והכא רבותא היא (וימא ליה דה"ל אף האויר מהאספלידה אלא שהוא בא לקחת אותו מתוך תרבינא של זה ולשטעד תרבינא לאספלידה שלו), ואי אפשר לומר אלא בעל האספלידה אינו מוחזק באוירו של זה אלא שהוא מוחזק בפתיחת פתחו וזה אינו סותמו אלא שבונה בחוף שלו כנגד פתחו ונוטל אוירו של חצירו לעלמו ומוטע מחבירו. וזה נראה לי ברור:

עוד אני חוזר לטענה הראשונה ואומר שלא אמרו בצרייתא כל שאתה יכול לזכותו צדיניהם וצדיניו זכה בישראל הבא מחמת כותי אדרבה מלי ישראל הבא מחמת כותי לומר לישראל דאחינא מכח גזרח דלא מליית אשתעווי דינא בהדיה דאמרינן פ"ק דזכורות (דף י"ח) אמר ר' שמואל בר' נתן אמר רבי חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן הכותי מעשרן והן שלו ואוקימנא דמרחינכו ישראל ברדות כותי ומפרש טעמא הסם מעשרן משום דאין קנין לכותי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר והן שלו דאמר ליה אחינא מכח גזרח דלא מליית לאשתעווי דינא בהדיה ואע"ג דבמסקנא אוקימנא בתרומת מעשר ובגזירת הכתוב דאמר ריב"ל מנין ללוקח טבלים ממורחים מן הכותי שפטור מתרומת מעשר שנאמר ואל הלויים הדבר כי תקחו וגו' טבלים שאתה לוקח מישראל אתה מפרש תרומת מעשר ונותנס לכהן טבלים שאתה לוקח מהכותי אי אתה מפרש תרומת מעשר ונותנס לכהן מכל מקום לא נדחו הדברים (כדברים) מחמת אותה טענה ואדרבה שמענו לשונות התלמוד שהטענה בעלמא נכונה שיכול לומר לו ישראל הבא מחמת כותי לישראל חבירו אחינא מכח גזרח דלא מליית לאשתעווי דינא בהדיה וזה נכון. אבל מה אעשה והנה הרמב"ם ז"ל בולס את פינו עס דברי הגאון רב שרירא ז"ל ולולא שאני ירח להכניס ראשי בין המחלוקת הייתי אומר חוץ מכבוד הרב ז"ל שלא הגאון ז"ל חתום באותן הדברים וכמו שאמרו כיוצא בזה בגמרא אטו מר בריה דרבינא חתים עלייהו. וסוף דבר כך דעתי נוטה שהלכה למעשה שאין יכול למוע מלסתום כדרך שהיה הכותי יכול לסתום, ומכל מקום יש תנאי ידוע צדין זה אפילו לפי דברי דדוקא שהיה ידוע דקדמה חצירו של כותי לפתיחת חלונותיו של ישראל זה לפי שאי אפשר לישראל זה לבא אלא מכח חזקה ואין מחזיקין על הקרקע שנודע לכותי בפתיחת חלונות כמו שאמרתי אלא בשטר. אבל אם אינו יודע מי קדם הדין עם ישראל בעל החלונות שאני אומר שחלונותיו קדמו לחצירו של זה כמו שמבואר שלהי פרק חזקת הבתים גבי הולאת זיוין וגזוזטרות. ואיני לריך להאריך בדבר זה לדעתי שהדין הזה ידוע וברור אללך:

יך

שאלה כותל שנפל והיה בו מתחילה חלון שהיה מניזק את חבירו בהניזק ראייה ועכשיו בעל הכותל הוא רואה לבנותו להחזיר בו חלון כמו שהיה בו מתחילה והרי

יט

שאלה תנן בפ"ק דב"מ (דף כ) מלא שטר חוב בין שטרותיו ולא ידע מה טיבו יהיה מונח עד שיבא אליהו, ופירש"י ז"ל מלא שטר שאינו שלו בין שטרותיו ואינו יודע אם הלואה הפקידו או המלוה או שמא מקלתו פרע ומסרוהו לידו להיות שליט. ועתה יש לשאול אי מחני' חיירי אף כשחייב מודה משום דחיישינן לפירעון ולקנוניא כההיא דמלא שטר חוב דאוקימנא אפילו כשחייב מודה משום פרעון וקנוניא, או דילמא לא דמי דהתם משום דנפל אחרע ליה ורגלים לדבר שנפרע ולפיכך לא נזהר בו אבל הכא שנמלא במקום המשתמר לא נחוש אלא לפירעון דוקא בשאין חייב מודה :

תשובה מתניתין אפילו כשחייב מודה הוא דלעולם חיישינן לפירעון ולקנוניא מדלא קתני כדקתני (סיפא) [בברייתא] (דף יח:) מלא גט אשה בשוק בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה אין הבעל מודה לא יחזיר לא לזה לא לזה ש"מ דמתניתין מילי פסיקתא קתני מלא אגרות שום יחזיר כלומר בין חייב מודה בין אין חייב מודה מלא שטר בין שטרותיו כו' יהא מונח, בין חייב מודה בין אין חייב מודה, כסתמא דמתניתין, דכשחייב מודה לא יחזיר משום קנוניא ובשאין חייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפירעון, ואל תשיבני ממתניתין דמלא שטרי חוב דאע"ג דקתני סתם אס' יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר אפ"ה דייקנין עלה בגמרא אילימא בשחייב מודה כו', (ועוד) דהתם שקלי וטרו זה אמוראי, הא בכל מקום ששנו סתם ולא שקלי וטרו זה בין כשחייב מודה בין בשאין חייב מודה הוא דאי לא הוה להו לאקשוויי ה"ד ולגלויי דבשאין חייב מודה דוקא היא כדשקלי וטרו צההיא לצרורה. וכה דקתני נמי סתם מלא גיטי נשים ובשטרותי עבדים דייתיקי מתנות ושזברים הרי זה לא יחזיר ואפילו הכי אמרו עלה בגמרא הא אמר תנו וותנין, התם הוא משום דמפרש זה טעמא דקתני מתניתין בהדיא שאני אומר כתובין היו וגמלך עליהן שלא ליתכן, הא אמר תנו וותנין, כלומר כיון דמפרש בברייתא דייתיקי דא תהא קאי למיקס ולהיות כלומר מתנת שכיב מרע ותנא דידן לא תלי טעמא אלא בגמלך עליהם שלא [ליתנם] כלומר לזה ע"כ דלא תלי טעמא אלא בה"ט וש"מ צר מיהדר הוא, לזה בדייתיקי דהיא מתנת שכיב מרע אי אמר תנו וותנין ובמתנת בריא אי אמר תנו אין וותנין וחיישינן דילמא גמלך עליהם שלא ליתנם לזה אלא לאחר ולא צר מיהדר הוא הלכך הוה ליה כאילו פירש במתניתין כל שהמלכתו מליהנה לזה אלא לאחר מעכצת אס' אמר תנו וותנין כיון דפריש טעם החשש במתניתין. ובגט אשה ובשטרותי עבדים הא ליכא למיחש להמלכתו כשאמר תנו דאי משום פירי הא אמרינן דכי מפקא ליה אמרינן לה אייתי ראייה אימת מטא גיטך לידך כדאמרינן בהדיא בגמרא :

ועוד ראייה דלפירעון ולקנוניא חיישינן אפילו בשלא נפל דהא אשכחן האי חשש דפירעון וקנוניא אפילו שלא במקום ריעותא דנפילה דאמרינן פרק גט פשוט (דף קט"ד:) אמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ודוקא על ההקדש ובשעת מיתה כדאמרינן עלה לפי שאין אדם חוטא ולא לו הא שלא בשעת מיתה חוטא הוא ועושה קנוניא לצורך עצמו ואפילו לגבי הקדש, וא"כ אפילו בשעת מיתה לגבי הדיוט. ואע"פ ששטר חוב יולא מתחת ידי מלוה ואפילו במקוויים חיישינן לקנוניא מועטת כזו שאין בא אלא לפוטרו מידי שבועה צבא ליפרע מנכסים משועבדים כדאוקימנא לה לההיא דרב הונא פרק גט פשוט (שם) יכל שכן בזו שיש לחוש לקנוניא שאין שטר חוב יולא מתחת

ידו אלמא בכל מקום דאיכא למיחש לקנוניא חיישינן אפילו שלא במקום נפילה וזו ראייה שאין עליה תשובה. ועוד דאיכא למיחש שמא מלוה על פה הוא חייב לו או בשטר מאוחר ואין צידו כדי לפורעו וזבין נכסים שלא באחריות מפורש וניחא ליה דליפרע האי בהאי שטריה דקדים משום דלא ניחא ליה דלקריוה ליה רשע ולא ישלם. ולחוב שאינו כי האי גוונא חיישינן בהבוא דמכר לו פרה מכר לו טלית וכוא הדין כאן דאיכא למיחש להכי משום לקוחות שאין יודעין וכל שכן אי איכא לקוחות ידועין דחיישינן. ועוד דאמרינן פרק האשה שנתארמלה (דף י"ט) האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן ואוקימנא דקאמר מלוה וכגון דחב לאחרים אלמא כשהב לאחרים אינו נאמן לפסול אפילו השטר שצידו כל שכן הכא שאין נאמן להחזיר לזה השטר שאין צידו במקום שחב לאחרים ואפילו במקום דלא ידעין בהדיא אי חב לאחרים אי לא חיישינן נמי, ולקנוניא שאינה ידועה נמי חיישינן והתם הוא דבעי חב לאחרים ממש משום דאי לאו הכי אי אמנה הוא או פרוע הוא ובעי לאהדורי מאז מעכצ אבל הכא דלאו צידו לאהדורי ניסליה כל שאין צידו חיישינן לקנוניא :

ב

שאלה מי שהגיע לו היזק בממון שלו מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון. אס' על המשלח לשלם לו מזקו אס' לאו. וכן שותף שהיה הולך בפרקמטיא ונתפס אלל ליסטים עם הפרקמטיא אס' על השותף לפדותו :

תשובה אין המשלח חייב בתשלומי מזק השליח שלא מנינו תשלומי מזק אלא בזקי עצמו או בזקי ממונו האי כדיניה והאי כדיניה, וזקי ממונו כעין זקי עצמו הן כלומר לפי שפשע בזקו בשמירת ממונו, אבל בזק שהגיע לשליח מה היזק המשלח ומה הגיע לו מחמת פשיעתו וכל שכן אס' השליח שכיר שהרי הלך בשכרו כדכתיב וחליו הוא נושא את נפשו ודרשינן שעל שכרו עלה בכותל ונתלה באילן כלומר ולפעמים שיפול ממנו וימות ובכלל סכנת נפשו הכנים עצמו מחמת שכרו וחלו דברים פשוטים הם, הגע עצמך מי ששכר פועל נפח וילא גך מתחת הפטים והדליק גדיש של נפח מי חייב בעה"כ מפני שהיתה מלאכתו ואפילו היה הפועל בחנם ואפילו תאמר שצגרת שליחות הגיעו מזק, גרמא בזק הוא ופטור, וכ"ש בשותף ההולך בפרקמטיא המשותף שכל אחד ואחד מהמשותפים הולך מחמת עצמו וריוח ממונו ואס' מפני שנשתתפו לא נשתתפו בזקי גופא וזקי ממונו אלא בריוח והפסד של ממון השותף לבד, ואפילו בזקי ממון השותף אינו חייב, וכגון שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים עמד עליו גיים וטרפו ונטל ממנו הכל לא יאמר בעל המאתים לבעל המנה שלם לי מזק המנה המיותר לי בשותף, ולא עוד אלא אפילו אמר השותף לעצמי אני מניל והניל הניל לעצמו כדאיתא פרק הגוזל בתרא (קט"ז:) וכל שכן שאינו חייב לפדותו שלא קבל עליו זקי גופו של שותפו וא"כ מנהג צדק שהכל הולך אחר המנהג כדגרסינן פרק הגוזל בתרא (שם) ספינה שהיתה מהלכת בים והקלו ממשאה מחשזין לפי משוי וכו' ולא ישנו ממנהג הספינים וכולה ברייתא כדאיתא התם .

כא

שאלה אחת היא שאלתי לפרש לי הא דגרס בירושלמי (פרק מי שמת ה"ו) האחים והשותפים שנפל אחד מהם לאומנות וכו' כהדא דרבי שמעון בריה דרבי שמואל

אומר שטר אמנה הוא אינו נאמן במקום שחב לאחרים (כתובות י"ט), ודינה דמלכותא כה"ג דינא הוא וסימנותא לאו דינא, העמידני על דעתך צום :

שמואל בר נחמן נתפס לבזלי אחא לקמיה דרב נחמן ח"ל רב נחמן אין איתא נכסי לדפל לבזלי ונתן משלו ואס לאו נתן מאמנע :

תשובה מתוך דברך שאתה סבור כי מה ששינו (שביעית פ"י) המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמטין דאפילו במשכון דמקרקעי היא וא"כ היתה כוונתך ליתא דלא אמרינן אלא במשכון מטלטלי אבל במשכון מקרקעי משמט ואפילו ירד לתוך המשכונא ודר צה אה"כ באחרת דלא מסלקי וכדאיתא פרק חיזוהו נשך (דף ס"ז:) ואלא מיהו אני אומר להלכה דכל שיש צה זמן בין רב בין מעט ואפילו משכנתא סהס קי"ל דסהס משכנתא סהס וקרוי אחרת דלא מסלקי :

תשובה תחלת כל דבר דע דהאחים השותפין גרסינן ול"ג והשותפין דדין זה באחים שותפין בלבד לפי שאנו רואים האחים כל זמן שלא חלקו תפוסת הבית כאילו כולן אחד וכאילו הם האב קיים בנכסים שירשו מהאב והן ובניהם ובנותיהם מתפרנסים מתפוסת הבית ואפילו הלך אחד מהם ללמוד תורה במקום אחר ונתגין לו מזונות לפי ברכת הבית, וכדאיתא בירושלמי פרק מי שמת תני רבי חייה רבא סהס אחים שותפין עד שלשה דורות א"ר יוסי ברבי צון אף רב המנונא אורי כן ודוקא תפוסת הבית אבל אי נפל לאומנות ונעשה ספר או חייט וגשכר לשליחות מה שעשה לעמנו, וזו היא ששינו במשנה מי שמת (דף קי"ד) האחים והשותפים גפול אחד מהם לאומנות נפל לאמנע ופירש בצרייתא מאי אומנות אומנות המלך כלומר דוקא לאומנות המלך שהמלך רגיל למנות אנשים לפקח על מלאכתו ולוקח אחד מכל בית ולפי עשרו וכיון שהן עדיין שותפים אס נפל אחד מהם לאותו אומנות אע"פ שהוא חריף יותר ומהיר במלאכתו ביותר אין אומרינן מחמת חריפותו נתמנה והרי מה שהרויח לעמנו אלא הרי הוא לאמנע וכדתינא סהס אחד מהאחים שמינוהו גבאי או פלוסטרס אס מחמת האחים לאחים ואס מחמת עמנו לעמנו ואמרינן פשיטא ופריק לא לריכא דחריף טפי מ"ד חורפיה גרס ליה קמ"ל, וש"מ שכיר שגפול מחמת עמנו לעמנו אפילו הן שותפין וה"ל איתא בירושלמי (שם) חד בר נש אחעביד ספר בעו אחוה למפלג עמיה אחא עובדא קמיה דר' אחי אמר אני אומר אדם שגפול מליאה אחיו חולקים עמו בתמניה, וכן אס ילא סס לאחד מהם שהוא עשיר והמלך חובט מן העשירים שיתנו לו ונתפס זה בחוך העשירים אס עשיר מחמת נכסיו אינו נתן מתפוסת הבית אלא מנכסיו עמנו אלא נתבע בחוך העשירים מחמת אחיו אלא מחמת עמנו אבל אס סס עשירותו מחמת ממון הבית על אותו ממון הוא נתבע ולפיכך יתן מתפוסת הבית, וזהו מעשה דרבי שמעון בריה דר' שמואל בר נחמן, ופירוש נתפס לבזלי נתפס בחוך העשירים מחמת עשרו ובזלי סס העשירים כד"א פרוכבולי ופרוסבולי (גיטין לו:) וזהו הירושלמי ששאלתם:

עוד מה שאמרת שאין בדין שיזכה בו זה בחתם ידו של לוח להוליא מידי שעבוד מלוה שבשטר ואע"פ שהמלוה שבשטר מאוחר מחתם ידו של זה דילמא השתא הוא והקדים זמנו משום קנוינא הלכך שקר הוא ודילמא גזיל את המשועבדין וכי האי לאו דינא אלא חמסנותא, אס לדין יס תשובה וסלק מכאן סימנותא דמלכא וגחזי אן צדינא. ואקדים לך הקדמה, אן קי"ל כמ"ד שעבודא דאורייתא ומלוה על פה גובה מן הלקוחות אלא שהתקינו שלא לטרוף משום תקנת לקוחות משום דלית ליה קלא אבל מלוה על פה מוקדמת ומלוה שבשטר מאוחרת ו"ל דמלוה ע"פ מוקדמת דיהבינן ליה דמלוה ע"פ טורפת היא ממשעבדי דבעלי חוב שבשטר דהא ליכא נעילת דלת בהא מילתא דהכא והכא מלוין נינהו ויש לנו לחוש לנעילת דלת מה שאין מלוה ע"פ כנעילת דלת של מלוה שבשטר, וכן מלאתיה גס לגאון רב האי ז"ל בתשובה, ואע"פ שהרי"ף ז"ל חילק בדבריו ויש לדבריו קלת ראיות מגמרינן ומגמרא דבני מערבא כבר דחיתים אני בריש פרק מי שהיה נשוי :

עוד אני סבור כי מלוה בחתם ידו אין הלוה יכול לטעון פרעתי, ויש לי ראיה שלהי פרק המוכר את הבית (דף ע') גבי המפקיד אלא חבירו שבשטר להסיקנא דאינו נאמן לומר פרעתי אלא בשבועה דאורייתא, ומשום מגו דאי בעי אמר נאנסו דאי ליכא מגו לא משום דמלי למימר ליה שטרך בידי מאי בעי דבשטר בעדים בעלמא ואע"ג דאפילו בשטר פקדון אינו גובה ממשעבדי :

ועוד דאפשר לומר וקרוב צייני דאפילו בחתם ידו אין לנו חוששין לומר כידייך בין בסך בין בזמן ואפילו לטרוף ממשעבדי במלוה שבשטר דאחזקי אינש בשקרא למחתם שבשטר לא מחזקינן דהא קי"ל דקיום שטרות דרבנן ומדאורייתא לא לריך ולפעמים העמידו דאורייתא כגון גבי גיטין וגובין בו ולא חיישינן לומר שמה מזוייף הוא וכדאיתא אחזקי אינשי ברשיעי ומזייפי לא חיישינן ומ"ש חתם ידו וכל מה שכתב ומ"ש שמות שני אנשים אס אנו חוששים לזה. ואינו דומה לשטר אמנה הוא זה דהתם דרובא דעלמא מקרו ואמרי אבל לחתום לא עבידי ודומה לזה קלת דריש פרק חז"ה, ואפילו יחלק בעל הדין בין חתם ידו לשטר בעדים אבל מכל מקום כבר ירד זה לבתים קודם שיבואו אלו בעלי המשכונא ומן הדין ירד שאלו הו"א הכותי שטר חובו בבית דין של ישראל היה גובה מ"ש ואפילו היה הלוה טוען פרוע הוא וכמו שאמרת ותן (ב"ב קע"ה:) הוליא עליו כתב ידו שהוא הייב גובה מנכסים בני חורין וכ"ש כשהייב מודה ודחיישינן לפירעון ולקנוינא ואפילו בשחייב מודה, כדאיתא גבי מלא שטרי חוב סהס הוא בשנפל ואחרע ליה*, ואילו באו כולם צבת אחת לגבות מבני חרי ולא היה בהן אלא כדי שטר אחד אפשר היה לומר דמלוה שבשטר יבדינן הכל שאין לזה עדים ממש ששטרו קדם ומשום אותה

כב

שאלה מעשה היה ברבובן שהוליא עליו כותי כתב ידו שלוח ממנו מעות ועוד היה אותו שטר חתום בחותמו והמלך לוח והנהיג במדינה שיהא חותמו כשטר בעדים והעמיד הכותי את רבובן לפני שופט המדינה והגבהו ביתו של רבובן זה אחר שהכריז במדינה אס יש לחיזה אדם זכות באותו בית ולא ילא שום מערער והפקיע השופט כל זכותו שיוליא שום אדם על בית זה מיום זה ואילך וכותי זה מכר לאחר מכאן בית זה ליהודה ויהודה מחזיק בו ועכשיו בא שמעון ולוי והוליא שטר בעדים על רבובן זה שלוח מהם ומשכן להם הבית הנזכר וזמן שטר זה מאוחר מן הזמן הכתוב באותו חתימת ידו שהוליא הכותי ובאותו שטר המכונה אין בו רק שמיטת אע"פ שעברה עליו שנת השמיטה ועכשיו סס תוצעים חובס מן הבית שגבה הכותי ומכרו ליהודי אע"פ שזמן שטרם מאוחר לפי שהזמן הכתוב באותו חתם ידו אין לסמוך בו כדי לגרע כחם של אלו לפי שיש לחוש שמה קנוינא הוא שהוא עושה עכשיו ובמקום שחב לאחרים אינו נאמן וכאוחו ששינו מלוה

* עיין לעיל בתשובה "פ דמכיק דאף בלא כלל חיישינן לקנוינא ע"ש וי"ע : [שו"ת המיוחסות] 4 7

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן בב כג כה

אותה חששא שאמרתם, אבל היכא שקדם זה וגבה איך
 תוליה מידו ממונה מספק וספק ממונה לקולא ואין לריך
 לומר למ"ד בעלי חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה
 אלא אפילו למ"ד לא גבה ה"מ היכא דהוי ודאי מאוחר אבל
 מן הספק היאך אהה עושה שטריו של זה שכתוב בו שטר
 מוקדם ודאי מאוחר ותוליה ממון מזה שכבר גבה ואי אמרת
 יכולים בעלי השטר לטעון שמה פרע אותה המלוה כשעבר
 הזמן לא היה שכבר אמרתי שאפילו הלוה עלמו שטעון צרי
 אינו נאמן לומר פרעתי כמו שאמרתיו ויכול לטעון זה שטרך
 בידי מאי בעי וכ"ש אלו שאין טוענין אלא בשמא :

ועוד דשאני הכא דכבר זכה מחמת שטריו וירד לביתו
 ומספק אל תוליהו מביתו דכל ספק הוי חומרה
 דחובע וקולא דנתבע ואם יש ספק בזמן על התובע לברר
 שהוא קדם כחותה שאמרו בה' בניסן וניסן סתמא כל שכן
 כל היכא דאיכא הימנותא דמלכא דהינו יכול לטעון פרעתי
 דדינא דמלכותא דינא ויכול לטעון שטרך בידי מאי בעי
 דאין סהדי דכיון דאיכא הימנותא דמלכא ואילו אפקיה
 בערכאותיהן גבי ציה ולא מאי למימר ליה פרעתי אף הוא
 אי פרע לא הוה שציק שטרא צידיה דאף הוא לית ליה
 בשטר בעדים אף לטרוף מן הלקוחות דיו דין שאין כאן
 פלא שעושה חתם ידו של זה כחתם ידו של ערב דמדינא
 לא מהני ומשום דינא דמלכותא הוי חתם ידו כשני עדים
 כשרים ואפילו לגבות ממשעבדי כדאיתא פרק המביא תניין
 (דף י"ט:) ולא בשטרי הלואה ומקח בלבד ומשום טעמא
 דאי לא יהיב זוזי קמייסו לא מרעי נפשיהו אלא אפילו
 בשטר מתנה דלא קני אלא בהאי שטרא ולא אמרינן האי
 שטרא חספה בעלמא הוא כדאיתא פ"ק דגיטין (דף י'):
 וכדשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא. ואל תתמה היאך
 נשמע למלך מן הדין שיאמר שיטרוף זה בחתם יד ויפקיע
 זכות המוקדם בשטר זה דשמא מזויף הוא ויש קנויאה, הא
 ליתא שאני אומר לאו מזויף הוא וזמנו מכוון הוא, ועוד
 דכל שיש טעם במה שהמלך מלוה ומנהיג דבר לתקון הנהגת
 המדינה יכול הוא לומר ממון שראוי להיות לזה מן הדין
 יהא לחצירו ולא אמרינן חמסנותא הוא ולאו דינא אלא
 כשמוטל בלא טענה דיני המלכות וכ"ש צמדינות שהארץ
 כולה שלו ויכול הוא לעשות בה חוקים כמו שיראה שע"מ
 כן הוא מחלקה להם ועל פי חקי המלך קבלום יושביה וכל
 שכן כשהכריזו ויש כח למלך להפקיע ממון כבי הא דתקוני
 מדינה הם ואפילו ישראל תיקנו והנהיגו בו צכמה מקומות
 ועושים מעשה בכל יום :

כד

שאלה צענין אסמכתא ודינה, ונחיתה טעם מפני מה
 אינה קונה :

תשובה מנעורי ועד עתה טרחתו להעמיד בה חזון
 ולא ראיתי לאחד מרבותי ז"ל דבר ברור נמלט
 מהקושיות והקדוה יותר הוא שראיתי דעת הרמב"ם ז"ל
 שאין אסמכתא בחולה בדעת אחרים כאומר אם תלך למקום
 פלוני או תעשה מלאכה פלוני אתן לך כך וכך שכל שאין
 תלוי בידו אין דעתו סמוכה בעשייתו או בצטולו ואין
 אסמכתא אלא במה שתולה בעלמו אם לא פרעתי מכאן
 ועד יום פלוני אם תוציר ולא תציד וכן כולם, אבל
 כשהגיע אלל גיטין וקידושין הולך לומר דאין צהן דין
 אסמכתא בלא באתי מכאן ועד י"ב חדש וכן תנאים רבים
 בכיולא צהן בגיטין וקידושין, ואם כדברי רבינו ז"ל תהיה
 זו מכלל אותם שאמרו הלכתא בלא טעמא, ואדרבה מן
 הסתם כל שמתנה בעניינה יותר חמור לו ושיש לו בה
 הקפדה גדולה תהא כאסמכתא יותר גדולה ויש לה השתא
 יותר ביטול מאם לא פרעתי מכאן עד שלשים יום שאין בו
 אסמכתא לבעל התנאי וצאם לא באתי יהא גט ויתקיים
 התנאי

כג

שאלה ראובן חייב לשמעון מנה ואין לראובן כי אם
 שטרי חובות של ישמעאלי וכשבא שמעון ליפרע
 ממנו טען ראובן דכיון שאין לו אלא שטר חוב אין זקוק
 לפרוע ואין צ"ד נזקקין לו לפי ששטרי חוב אין גופן ממון
 ואין משועבדים לבעל חוב, ושמעון עושה שאתם חובות
 משועבדים לו ומוציאין מן הלוי ונותנים לו מדר' נתן ועוד
 שיש לב"ד לכופו למכור מאותם שטרות ויפרע לו והוא ימלא
 מי שיקנה ועוד שבעלי החוב שעבדו לו קרקעותיהם ונתנו
 לו רשות למכור בנכסייהן בלי שום אדם ויכול הוא למכור
 ואין בעלי חובות יכולים לבעל. השיב ראובן שאין דברי
 רבי נתן אלא בישראל חייב לישראל אבל בכותי שחייב
 לישראל לא :

תשובה הדין עם שמעון התובע שאם אי אתה אומר
 כן מי שיש לו ככרי כסף בשטרי חוב ואין חייב
 אלא מנה יאכל וחדו ולא יפרע לבעל חוב הרש שאין לו

דבר מנרא, אבל לא נ"ל כן שכל מקום שאינו ראוי לערבו
עם שלו להיות אחד אין בו משום דינא דבר מנרא שהרי
אפילו מפסיק ביניהם סלע וכיוצא בזה אין בו דינא דבר
מנרא דגרסינן התם (ב"מ דף ק"ח:) איפסיק משוניתא או
ריכבא דדקלא חזינן אם יכול ליכנס אפילו תלם אחד איכא
משום דינא דבר מנרא ואי לא ליכא, ומ"מ אי מקום
ישיבה של בן המנר לחוק ורואה להרחיבו בזה יש ודאי
משום דינא דבר מנרא, ואם אותה שורה שמקום ישיבה
זה לחוקה ורואין כל בני השורה לקנותו כדי להרחיב השורה
אין בן המנר יכול לעכב וכ"ש שאין אחר מן השוק יכול
לקנותו ויש לבני השורה בו משום דינא דבר מנרא שאין
לך עשיית טוב וישר יותר מזה :

כו

שאלה כל שיש בו משום דינא דבר מנרא אם יש זמן
לתביעתו או לא :

תשובה כל שבא בן המנר לעכב בשעת מכירה לומר
אני אקח על זה אמרו בגמרא (שם)
אמר איזיל ואטרה ואייתי זוזי לא נטרינן ליה איזיל ואייתי
זוזי חזינן אי איניש דאמיר הוא נטרינן ליה ואי לא לא נטרינן
ליה. אבל אם עמד אחר וקדם ולקח נראה שאין בזה זמן
ידוע אלא כל היכא דאחי בן המנר מסלק ליה משום דזה
שקדם וקנה נעשה כשלוחו של בן המנר דאפילו זל או
נתייקר בינתיים לבן המנר נתייקר וזל דגרסינן התם היכא
דלא קנו מיניה זל ואייקר ברשותיה, וטעמא משום דזה
שקדם וקנה לא קנה לעצמו אלא כקונה לאורך בן המנר ועל
זה אמרו ז"ל במאמץ וזהו מאה סבור מינה מלי אמר ליה
לתקוני שדרתיך ולא לעווחי כלומר כעין שיכול אדם לומר
לשלוחו ומן הדין חייב, אלא דאמרי נהרדעי אין אונאה
לקרקעות :

כח

שאלה שטר שנקרע קרע שאינו של ב"ד, מי ייחוש
שמה קרע של ב"ד היה בו שנתקרע שתי וערב
וזה נטל סביבותיו ועגלו עד שנראה כנקרע מעצמו ולריק
להעמיד עדים שנתקרע כדרך שהוא לריק כשנמחק, או
אין חוששין כל שאין רואין בו קרע ב"ד :

תשובה הדבר נראה פשוט בעיני דכל ששטרו צידו
ויכול לקיימו הרי הוא בחזקתו עד שנראה בו
קרע המעיד שקרעוהו בית דין, שתחלתו כשר היה ולא ילא
מחזקתו עד שנראה במה, ובתוספתא תניא הנקוב ונעשה
ככברה כשר אלמא ניקב כשר. ונראה שאין הפרש בין ניקב
נקבים קטנים או גדולים שאין אומרים קרע בית דין היה
ועגל את קרעיו עד שנעשה כנקוב :

כט

שאלה בענין שום היתומים אם שמין תחילה ואחר כך
מכריזין או מכריזין ואחר כך שמין :

תשובה נראה לי שמין ואחר כך מכריזין. וכן שנינו
בברייתא פרק שום היתומים (דף כ"א:) שום
היתומים שלשים יום ושל הקדש ששים יום ואומר שדה
פלוגי בסימניה ומלרניה כך היא יפה וכך היא שומה כל
הרואה ליקח יבא ויקח. אלמא שמין ואחר כך מכריזין
לומר כך היא השומא וכל הרואה להוסיף וליקח יבא ויקח :
שאלה

התנאי לגרש אשת ועורים התמחה, ע"כ נסמכתי אני שאין
אסמכתא אלא במקום שהוא כעין קנס וכן תמנאס כולם
וזוהי אסמכתא שאין גומר בדעתו ליתן כן ואינו מתנה
בדוקא. וכל דאי לא קני שאמרו בכענין זה הוא שאמרו
ואם אוביר ולא אעביד השלם במיעבא שאמרו שהוא קיים
אע"פ שהוא מדרכי תקנים תקנה הוא שתיקנו בדבר זה
שלא יבטלו דין אסמכתא וסולרכו לזה מפני תיקון העולם
וסבורני שכן דעת רב האי גאון ב"ד, ומה שהקשה שם (ב"מ עג:)
גבי דלקני ליה חמרא אפרותא דזולשפט דאקשינן ומ"ש
מהא דתנן אם אוביר ולא אעביד השלם במיעבא ה"ק מ"ש
דהתם תיקנו ובטלו שם האסמכתא ומ"ש דלא תיקנו אף
בזו והיתה התשובה משום דהכא אפשר משום דצידו אבל
הכא שאין צידו אוקמוה אדיניה ואסמכתא היא ולא קניא
והיינו באם אוביר השלם אלפא. זוזי דלא משלם משום
דבכחי לא תקינו ואוקמוה אדיניה וגיטין וקידושין לאו
מחמת קנס גרידא הוא אלא בדוקא שאין רואה שתעגן
ותשב לעולט או שתפול לפני יבם, ולפיכך מ"ד טעם משחק
בקוביא משום אסמכתא היה מדמה אותו לעניין קנס כעין
אם תקדמיה יונך ליון, וכך היה נראה לו בכל משחק
שאומר אם לא תעשה כך וכך נקודות אפרע כך, ורב ששת
דלית ליה אסמכתא בהא היינו משום דגמר ומקני וסבור
דהוא בקי עפי וכדי שיקנה לו חבירו שאינו יודע כמוהו
לפי דעתו גם הוא גומר ומקנה, ורבי טרפון סבר דאין
מקנה עד שיפרע ממש שהוא מקנה מן הודאי ולא מן
הספק כעניין נזירות שאין נזירות להפלאה. זהו שהסכמתי
בדין האסמכתא מתוך מה שראיתי ראשונים ומתוך הסלכות
שנתיישרו יותר בעיני הדרך הו :

כה

שאלה שטרות שנשלשו ביד שליט על תנאי שאם לא
ישלים פלוני ענין פלוני יתן השליט שטר לפלוני
ואין בשלישות מעכשיו אם יחזיר השליט השטר או לא.
ועוד אני שואל אם עשו בעל הדבר שטר תנאים ויש בשטר
התנאים קניין והשליטו שטר החוב וסטר התנאים ביד שליט
אם יועיל קניין ששטר התנאים כאילו נעשה השלישות
במעכשיו הואיל ונמסרו ביחד ביד השליט שטר החוב
ושטר התנאים :

תשובה כל שנא נתן השלישות במעכשיו אסמכתא היא
ולא יחזיר אע"פ שיש מעכשיו בשטר החוב
אין מעכשיו בשטר החוב מעלה ומוריד לעניין השלישות
עד שיהא בשלישות עצמו מעכשיו :

ומה ששאלת מעניין הקנין איברא שקנין סודר אין
מועיל אלא א"כ מקנה מעכשיו וכן דעת ר"ת ז"ל
וכדמוכח שלהי השותפים שנדרו הגאס כו' (דף מח:). ומיהו
לריק לומר לשליט בשעת מסירת השטר מעכשיו שאע"פ
שחוב בשטר החוב מעכשיו וכן בשטר התנאים שעשו
בעלי דבר ביניהם מ"מ עד שיחזיר השליט השטרות לאחד
מהם לא זכה בשטרות עצמם וא"כ בחזרת השטר עצמו
לריק מעכשיו ולולא זה לא יחזיר השטר השליט, ואע"פ
שאפשר שיזכה במה שנתחייב לו חבירו מכח שטר התנאים
לפי מה שהם התנאים :

כו

שאלה מקומות ישיבת בית הכנסת יש בהם משום
דינא דבר מנרא או לא :

תשובה יש מן הגדולים שכתבו דיש בהם משום דינא

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן ל לא לב לג לד

ל

שלא בבית דין דתנן פרק אלמנה מזונית (דף ל"ז:) מוכרת למזונות שלא בבית דין וכותבת למזונות מכרתי וגרסה לה תמכור חלה בבית דין. וב"ד חלו לא מומחים קאמר חלה בית דין הדיוטות וגאמנין בשומא, דגרסינן פרק חלו מזונות (דף ל"ג) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אינה לריכה ב"ד מומחין אבל לריכה בית דין הדיוטות וכשהיא מוכרת מוכרת לששה חדשים ולוקח או בית דין מפרנס אחת לשלשים יום, וזמן זה בחלמנה המוכרת כאמר בגמרא (כתובות ל"ז) כילד מוכרת אמר רב יהודה מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום :

לב

שאלה לבאר התנאים התלויים במכירה זו ואם נכרה פחות משנה מה היה דינו :

תשובה כבר כתבתי לך שאם באה החלמנה למכור מזונות שלא בבית דין מומחין מוכרת ובלבד שתעמיד בית דין בקיחין בשומא ואומרים לה קרקע זה שום כך וכך והיא הולכת ומוכרת לעלמה, ואחר שתמכור אם ראו היתומים להשביעה אם מכרה ביתר שמו לה הבית דין משביעין אותה, לפי שאפילו מכרה שום מנה במאחיס הריוח ליתומים וכמו ששנינו שם (כתובות ל"ח) חלמנה שהיתה כתובתה מאחיס ומכרה שום מנה במאחיס כו' נחשב לה כתובתה. ולפיכך יכולים להשביעה אם מכרה ביותר, אבל אינה לריכה למכור בהכרזה וכדאמרין לכרגא למזוני ולקבורה מזבנין בלא הכרזתא, ואם היא פקחת ותראה לפטור עלמה מידי שבעה לא תמכור חלה בעדים, וחלמנה שטעתה בכל שהוא אפילו מכרה שום מנה ודינר במנה מכרה בטל :

ומפני שאמרת שאכתוב לך התנאים התלויים במכירה זו אני כותב לך דרך קצרה אחד מן העניינים שנחלקו במכירת החלמנה הראשונים נ"ע, שמקלחן אמרו שאינה יכולה למכור למזונות לעולם חלה במנה וכדתיניא (שם ל"ז) מוכרת ואוכלת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר, אלמא מוכרת עד כדי כתובה לבד ולא יותר שאין לה מזונות חלה בכדי כתובה, ואחרים ז"ל אמרו שאפילו אין כתובתה חלה מנה מוכרת למזונות אפילו מאחיס כל שהיא לריכה למזונות, מדגרסינן פרק שני דייני גזירות (דף ק"ז:) גירשני בעלי מזונית עד כדי כתובתה ואוקימנא כששמעו בו שמת ואקשינן אי שמעו בו שמת מאי כדי כתובה אפילו טובא נמי ופרקינן אינה דאפסדה אנפשה דאמרה גירשני בעלי חלמא חלמנה ניזונת אפילו ביתר מכדי כתובתה וכן מסתבר לן, ומאי דאמרין פרק חלמנה לאו למימר שאינה מוכרת חלה כדי כתובה חלה הכי קאמר מוכרת והולכת עד כדי שלא תשייר חלה כדי כתובה וטוב להם שתמלא מזונותיה כדי שתמלא מקום לגבות כתובתה :

לד

שאלה אם האפוטרופסים רואים להעלות לה מזונות לפי רשות בית דין ממה שיש תחת ידם מנכסי בעלה, אם ראוי לבית דין למחות בידם שלא תמכור היא בינה לבין עלמה, או לאו :

תשובה דבר זה ברור שאין לה למכור חלה מחמת מזונותיה והרי מזונותיה לפנייה ולמה תמכור, וראוי בלי ספק לב"ד למחות בידה. ואפילו אם מכרה אחר התראת האפוטרופסים שהם רואים להספיק לה מזונותיה מכרה בטל :

שאלה

שאלה חלמנה שתובעת מזונות בבית דין מאפוטרופי היתומים וטענו האפוטרופסים שיש תחת יד החלמנה בבית היתומים מטלטלין ושטר חוב תזון מהם, והשיבה החלמנה שהמטלטלין שלה הם שנתנם לה בעלה ושהיא נאמנת, והאפוטרופים טוענין שאינה נאמנת שכל מה שיש בבית היתומים ובבית אביהם ברשותם ובחזקתם. הדין עם מי :

תשובה אם המטלטלים ידועים ר"ל שיש עדים שישנם שם ושהיא אינה יכולה לכפור בהם אינה נאמנת לומר שנתנם לה הבעל והיא שטוענת כן עליה להביא ראיה, ואין תפיסתה ראיה כיון דמעלמה היתה יכולה לתופסם דהא גודרות אין להם חזקה וטעמא משום דמנפשייהו קאזלין, וכל שכן מטלטלין חלו שכל עת היו מסורין בידיה. אבל אם אינם ידועים היא נאמנת במגו דאי בעי אמרה אין בידי כלום יכולה לומר ישנן בידי ובעלי נתנם לי :

ולענין שט"ח שטענו האפוטרופסים שיכולה לגבות ולזון לא ראיתי בשאלה מה השיבה החלמנה על זה, שאילו טענה גם בשטר החוב שהבעל נתנו לה הדין עם האפוטרופסים שהשטר אינו נקנה חלה בכתיבה ומסירה ואפילו ליכא עדים וראיה דהא לא שייך בשטרות מגו, וכמו שתמלא כתוב לרי"ף ז"ל פרק הכותב במלוגא דשטרי, ולדבריו דעתי נוטה כמ"ש :

לא

שאלה עוד בענין החלמנה המכרת שהיא טוענת שיש לה למכור שלא בב"ד והיא תמכור מהקרקעות של הבעל ותזון, והאפוטרופסים טוענין שאין לה למכור כיון שיכולה לזון מן המטלטלין המכרים ומאותו שט"ח המכר ושיש לבית דין לגזור עליה שלא תמכור שאם תמכור ינטרכו להוציא הוצאות ולהליל הקרקעות בערכאות :

תשובה כבר אמרתי לך מה שהראוני מן השמים בענין המטלטלין והחוב, וגם זה תלוי באותו דין שאם תזכה היא במטלטלין ושט"ח המכר הדין עמה למכור היא עלמה מן הקרקעות שלא בבית דין מומחה למזונות, אבל אם לא תזכה היא במטלטלין ושט"ח הדין עם האפוטרופסים, שאין מוכרין קרקע של יתומים כל עוד שיש שם מטלטלין למכור, ולא עוד חלה אפילו אם ראו אפוטרופסים להשאיר מטלטלין שאין היתומים לריכים להם ולמכור קרקע אין רשאים ואפילו להאכיל ליתומים עלמם חלה מוכרין מטלטלין ובהמה ואחר כך עבדים ואחר כך קרקעות כדתיניא (גיטין ג"ב) מוכרין בהמה עבדים ושפחות בתים שדות וכרמים להאכיל אבל לא להניח, ואם באה היא למכור בית דין מונעין אותה ואין מניחין אותה למכור :

לב

שאלה אם יש רשות לחלמנה למכור שלא בבית דין למזונותיה, ואם תמכור לששה חדשים בלבד בדרך שבת דין מוכרין או פחות או יותר :

תשובה החלמנה מוכרת למזונות אפילו שלא בבית דין מומחין, ר"ל הבקיחין בדבר הלכה ומדקדקים יפה בשומת הקרקעות, חלה שריכה בית דין הדיוטות בבקיחין בשומת הקרקעות ואנשים נאמנים, וחדע שמוכרת

לה

שאלה אפוטרופסים שמכרו קרקע היתומים לתועלת היתומים והאלמנה טוענת על הלוקח שלא לקח אלא להצריח ממנה מזונותיה שלא תמלא בני חרי ליוון מהם, והלוקח טוען שמקחו מקח ולא להצריח, יש על הלוקח ליטע או לקבל בחרם * שלא נעשית מכירה זו להצריח אלא מכר גמור, או לא :

תשובה אין להלמנה על הלוקח לא קבלת חרם ולא טענה שהיא אינה טוענת אלא שמה ואין משביעין על טענת שמה. אבל אם לא תמלא מקום לגבות מזונותיה אלא מקרקע זה ותראה להחריס חרם סתם שכל מי שיחזיק מנכסי בעלה שיש לה בהם שטבוד מזונותיה שיודה בפני בית דין, זה יש לה רשות ואין לוקח זה יכול לעכב בידה שאם נמכר מכר גמור אין עליו טענת חרם ואם אינה, נמלא שיש לה על אותו קרקע דין מזונותיה וזה מפסידו ממנה בהערמה ואין רשאי :

לו

שאלה יעקב ולאה אשתו מכרו כרם אחד שהיה ליעקב וכתוב בשטר המכירה שקבלו יעקב ולאה מאתים זהובים מדמי הכרם ואחר כך מת יעקב וזאה לאה לגבות כתובתה מנכסי יעקב, וראובן בן יעקב טוען שכבר קבלה היא מנכסי יעקב מאה זהובים שהרי קבלה מחליט דמי הכרם ולאה טוענת אמת הוא שמכרתי הכרם עם יעקב בעלי אבל לא קבלתי מהם כלום אע"פ שכתוב בשטר. הדין עם מי :

תשובה הדין עם האלמנה מכמה טעמים. האחד שכן דרך המוכרים בין איש לאשתו בין אב ובנים שכותבין בן אע"פ שאין לוקח מעות המכר אלא האחד ולשופרא דשטרא רואה הלוקח שיכתבו לו כל המוכרים שהם לקחו מידו כך וכך מעות ומכרו לו בהם קרקע פלוני, ודבר זה פשוט בכל המקומות. ועוד שאפילו נודע באמת שהיא קבלה מחליט המעות ושהוליאחן צלרטיה או נתחן לאחרים אפילו הכי אין מנכין לה מכתובתה כלום, חדא דאפשר שהבעל נתנה לה במתנה או שהיה חייב לה שלום ממנה המעות שנתנו לה אחרים ע"מ שאין לבעלה רשות בהם או מנעות שהפקידו בידה אחרים, ואם אהה אומר בן אמור מעתה אילו ראינו שקבלה מיד הבעל מעות מועטים או מרובים נאמר שצפירעון כתובתה נתנם לה, וזה אינו שא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיש לה כתובה שכל הנשים מקבלות מעות מיד בעליהן, ולא עוד אלא אפילו היה הבעל טוען בצרי והיא אומרת במתנה נתנה לי נאמנת כל זמן שלא הזכיר פירעון, וכענין שאמרו פרק שבוטת העדות (דף לד) יתיב רב יהודה וקמבעי ליה מנה מכרתי לך בפני פלוני ופלוני ועדים רואים אותו מבחון נואי אמר ליה רב המנונא והלה מה טוען אי דאמר ליה להד"מ הוחזק כפרן אי אמר במתנה נתנם לי כי אתו עדים מאי הוי א"ל עול תא כלומר הודה לדבריו ושבהו, וזו שאמרה לא נעלתי כלום לא הוחזקה כפרנית שהא מודה היא שכן כתבה אלא דלא נעלה שכן דרך האשה והבעל כשמוכרין בן וכ"ש כאן שאין הבעל טוען נגדה כלום והיורש טוען בספק, ועוד שזה תוך הזמן היה וחזקה אין אדם עשוי לפרוע תוך זמנו וכדר"ל בריש פ"ק צ"ב (דף ה') ואיפסקי הלכתא כוותיה :

לז

שאלה אפוטרופסים שצאו למכור קרקע של יתומים לצורך היתומים ועוד נשאלו לפניהם קרקעות אחרים. החובל האלמנה לעכב בידה מחמת מזונותיה, או לא כיון שיש לפניהם קרקעות אחרים :

תשובה זו אינה צריכה לפניה שאינה יכולה לעכב ואין שומעין לה לעולם שלא למכור מחמת מזונותיה אלא מוכרים והולכים בין היתומים עלמין בין האפוטרופים כל שיהא צו לורך ליתומים ואינם נמנעים מחמתה, וכשתראה להתפרנס גובה ממה שתמלא לפניה מבני חרי :

לח

שאלה ראובן שמת והניח בנים, והאלמנה תובעת מן האפוטרופסים מזונות מחמת היתומים בנים, והאפוטרופסים אומרים יצאו היתומים אללנו ונפרנס השנים מהם משלנו והאחרים נקל עליהם מן ההולאה, והאלמנה אומרת איני רואה שיהיו בני אלל אחרים אלא אללי ואע"פ שהאפוטרופסים קרובים הם ואינם ראויים לירש. הדין עם מי :

תשובה הבת לעולם אלל האם ואפילו נשאת האם לא שנה גדולה או קטנה כדאיתא פרק הנושא (דף קב:) והטעם כדי שתרגיל האם לבת ותלמדה דרך נשים ואלא תרגיל עממה צפרינות, אבל הבן יותר ראוי להיות אלל האנשים הקרובים שהם ירגילוהו וילמדוהו דרך הלמוד ודרך אנשים יותר מן האם שבני האלמנה דרכם דרך זר, ולא אמרו שלא יבא הבן אלל קרוב אלא בעודו קטן ואלל מי שראוי ליורשו ומשום מעשה שהיה וכדתניא ריש פרק הנושא (שם) מי שמת והניח בן קטן לאמו יורשי האב אומרים יבא גדל אללנו ואמו אומרת יבא גדל אללי אין מניחים אותו אלל מי שראוי ליורשו מעשה היה ושחטבו ע"פ, אלמנא דוקא קטן ואלל מי שראוי ליורשו הא כל שאין קטן שאין צו חשש ראייה וא"כ קטן אלל קרוב שאינו ראוי ליורשו מניחים אותו אלל הקרובים ולא אלל האם, ולעולם צריך לדקדק בכלל לדברים אלו אחר מה שיראה בעיני צ"ד בכל מקום ומקום שיש בו יותר תיקון ליתומים, שב"ד אציהם של יתומים לחזור אחר תקון :

לט

שאלה ראובן שנתן כל נכסיו לאשתו וקנו מידו ופירש בשטר המתנה שהוא נותן לה במתנה גמורה והאחריות עליו ועל בתי כחו ושיהא הרשות בידה לעשות במתנה זו כל חפץ נפשה, ועוד כתוב בשטר המתנה ומעכשיו סלקתי כחי מעל מתנה זו ולא שיירתי בה לא לעלמי ולא לבתי כחי לא דין ולא טענה בהן. מי נאמר כיון שצאר כ"כ למתנה גמורה נתכוין ולא לעשותה אפוטרופסית בלבד, א"ל לעולם עשהה אפוטרופסית :

תשובה יש מרבותי נ"ע סבורים לומר דלעולם לא עשהה אלא אפוטרופסית ואפילו כתב לה צפירוש שלמתנה גמורה הוא כותב לה ולא לאפוטרופסית, דכל שכתב לה כל נכסיו מוכחא מילתא דלא עשהה אלא אפוטרופסית וכל יפויין אלו שכתב לה אינם אלא שרצה לכבדה וכי היכי דלישתמען מילה. ודייקי לה מדקאמר

* קבלת חרם בין חובע לנחבע היא מין שבוטה וקיל משבוטה, ובזמנינו כל דיני ממונות ושבועות וקבלות הכל על פי דיני וחוקי הממשלה :

שׁוֹת הַרְשָׁב"א הַמְיוֹחֶסוֹת לְהַרְמַב"ן לְטַמַּא מַב מַג

קרקע ידוע וכולן אוכלין על שלחנו ונפטר אחד מהם
 ואלמנתו תזבעת כתובה וטוענת שליש הנכסים שבבית של
 בעלה וכן שליש המעות וכן שליש הפרקמטיא שבבית,
 וראובן אומר כי כל המטלטלין והמעות והפרקמטיא שלו
 שלא זכה לבניו אלא מקלת קרקעות אבל השאר שלו, ושאר
 הבנים מודים שהכל של אביהם אע"פ שהן נושאים ונותנים
 בתוך הבית מפני שהבניו היה מפרנס אותנו וביינו
 מתעסקים בנכסים. הודיענו הדין עם מי :

תשובה אם היו שם אמות ושטרות יולאים על שם
 אותו שנפטר הרי הן שלו אע"פ שהיה נושא
 ונותן בתוך הבית דאימר מפירות קרקע שנתן לו אביו קבץ
 כדתנן פרק חז"ה (דף נ"ב) אחד מן האחים שהיה נושא
 ונותן בתוך הבית והיו אמות ושטרות יולאים על שמו ואמר
 שלי הן שנפלו לי מבית אבי אמא עליו להביא ראיה ואמר
 רב חסדא ל"ש אלא שאין חלוקים בעיסתן אבל חלוקים
 בעיסתן אימר מעיסתו כו'. אבל כל שאר נכסים שהן תוך
 הבית הרי הן בחזקת האב שהבית שלו והן נוזנים על
 שולחנו וכל מה שיש בתוך הבית בחזקת בעה"ב עד שיביאו
 ראיה בעדים שהם שלהם, ואם רצתה האלמנה להחריס
 חרם סתם הרשות בידה :

מג

שאלה אם דנים גוד או אגוד בשטרי חוב שיש לשני
 אחים בירושה שירשו שט"ח מאביהם על כו"ס
 או על ישראל, או לא דיינין אלא במידי הראוי להשתמש :

תשובה ברור הוא שלא אמרו דין גוד או אגוד אלא
 בשיעבודים וכדומה דאפילו במשכונא לא
 ואע"פ שהמשכונא עשויה להשתמש דלא אמרו אלא בנה
 שאין ראוי ליחלק ולא אפשר להם בחלוקה לעולם אבל
 במשכונא שאין גופה של משכונא שלהם אלא לשיעבוד בעלמא
 ועומדת היא ליפדות הרי המעות ראוים ליחלק וכשבא זמנה
 ויגבו יחלקו. וענין גוד או אגוד כמדומה שזה פשוט כפירוש
 רש"י ז"ל קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או קוץ לי דמים
 וקנה חלקך, וכיון שהרב ז"ל תולה הדבר בקילת דמים
 אלמא ס"ל שהכל תלוי בקילת דמים וזה יכול להעלות
 דמים ולומר קנה לך בסך זה חלקי ואע"פ שאינו שוה לו
 או אני חקנה, והכי משמע מלישגא דמתניתין דאיתא פרק
 השותפים (דף י"א) דקתני זה הכלל כל שאילו יחלק ושמו
 עליו חולקים ואי לא מעלין אותו בדמים וזהו גוד או אגוד
 אלמא אפילו בעלוי הוא :

מיהו כתב הרמ"ה ז"ל דדוקא אם בא לעלות על דמיו
 שומעין לו אבל לפחות מדמיו אין שומעין לו שהם
 אתה אומר כן עשיר ועני שהניח להם אביהם מידי דלאו
 בר חלוקה הרי עשיר אומר לעני תנה לי פחות מדמיה או
 אני אתנס והיא יודע שלרש אין כל ואין לאל ידו ליקח
 אותה אפילו שוה מאתים במנה וימלא העשיר לוקח על כרחו
 דעני בפחות מדמיו ואם אתה אומר כן לקתה מדת הדין.
 וכן דעת גדולי הראשונים כפירש"י ז"ל וכבר ברללוני
 והרמב"ם ז"ל וכן משמו של ר"י. אבל יש חולקים בדבר
 ואומרים דבין בפחות בין ביתר לא מלי א"ל גוד או אגוד,
 דאפילו ביתר א"ל לא בעינא למיקני ביתר מכדי דמיו,
 אלא שמין הדבר בב"ד ומי שרולא ליתן שויו נוטלו אבל
 להעלותו בדמים לא, ומפרשים גוד או אגוד לשון משיכה
 כדמתרגמינן משכו נגודו ומה ששינו מעלים אותו בדמים
 לאו דוקא מעלים דמליו לשון עלוי בשומת ב"ד כדתנן
 (ערכין דף כג:) המקדיש נכסיו מעלין לו תפילין וככל לא
 שייך למימר עלוי אלא שמין תפילין קאמר. ונראה דא"כ
 מפרש

מדקאמר בגמ' (ב"ב קל"ב) על ההיא דרבי יהודה הנחתום
 במאי חילימא בש"מ והא אמרת לא עשה אלא הפוטרופוסית
 ואי איתא מאי קושיא לימא בשבירר דבריו א"כ בשקנו
 מידו. אבל גדולי המורים הראשונים כאב"ן מגנ"ן ז"ל
 והראב"ד ז"ל אמרו שאם צירר הרי זו מתנה גמורה כיון
 שבירר וכן ר"ח ז"ל בשקנו מידו, ולזה דעתנו נוטה :

ועוד אומר אני דכסהיא דר' יהודה הנחתום ה"ה שהיה
 יכול לתרץ כן אלא משום דרבינא דמייתי מניה
 ראייה הוה שמיע ליה דבלא צירר הוא ובשלא קנו מידו
 משום דמיתניא סתם ניחא נמי ליה לרצא עפי לאוקמה בהכי
 ולפרוקה אפילו למאי דס"ל לרבינא באוקימתא רויחא
 ובכולהו לבד מאשה אלל הבנים ואשה אלל בני הבעל א"כ
 באשתו ובאשתו גרושה, והאי פרוקא רויחא עפי דלא
 דחקינן ליה ולא מפקינן ליה ממשמעות. ולפיכך צדון
 שלפינו כל שכן שבירר צירור גמור ונתן לה רשות לעשות
 בה כל חפזה :

מ

שאלה ראובן נפטר והניח בת קטנה ואלמנתו ברה
 לגבות כתובתה מקרקע שהניח בעלה ואין
 הקרקע מכפיק ליתר מכתובתה, והפוטרופוס של היתומים
 טוען שהיתומה חזון מקרקע מפני שהיא אוכלת מתנאי
 ב"ד ואע"פ שלא כתב כמי שכתב דמי :

תשובה אין צדברי הפוטרופוס כלום, שאין הבת
 ניזונית מנכסים משועבדים ואפילו שיעבד האב
 לה לאחר שמולדה הבת, ולא עוד אלא אפילו קנו מידו
 אחר שמולדה הבת דתנן פרק הניזקין (דף מ"ח:) אין מויליין
 לאכילת פירות ולמזון האשה והבנות ממשועבדים, ואמרינן
 טעמא הוה אע"ג דככתובים דמו כתובים הם אלל בני
 חורין ואינם כתובים אלל משועבדים. ותנן נמי פרק הנושא
 (דף ק"א:) במקבל לזון את בת אשתו מתו בנותיהן ניזונות
 מנכסים בני חורין והיא ניזונית ממשועבדי מפני שהיא כבעלי
 חוב ואוקימנא לה פרק הניזקין בשקנו מידו ואמרי' טעמא
 דבתנאי בית דין קא אכלה לא מהני בה קניין דאימר
 נררי אחפסה :

מא

שאלה ראובן שכ"מ שנתן מטלטליו בשבט במתנת צריח
 ובקנין אגב ארבע אמות קרקע לשמעון ובאותו
 שבט מת ראובן והחזיק שמעון במטלטלין ואלמנתו ברה
 לגבות כתובה ולא הספיקו שאר נכסים לכתובה ובאה
 לגבות מטלטלים שנתן לשמעון מפני ששיעבד לה בעלה
 מקרקעי ואגבן מטלטלי. ושמעון טוען שאין שיעבדה חל
 עליהם לפי שאותם מטלטלים לא היו לבעל בשעה שכתב
 לה כתובה ואע"ג דכתב ודאקני אין אדם מקנה דשלב"ל :

תשובה ברור הוא זה שהדין עם האשה ואין צדברי
 שמעון כלום דגרסינן פרק מי שמת (דף קנז)
 בעי שמואל דאקני מהו אליבא דרבי מאיר דאמר אדם
 וקנה דשלב"ל לא תבעי לך כי תבעי לך אליבא דרבנן דאמרי
 אין אדם מקנה דשלב"ל מאי, ומיניה איפשיטא דאפילו מן
 גלימא דעל כתפיה כי קא מיבעיא דאקני קנה ומכר קנה
 והוריש ומסקינן דאקני קנה :

מב

שאלה ראובן היה לו שלשה בנים והשיאן ונתן לכל אחד

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן מד מה מז

מפרש גוד מלשון משיכה אכתי מלי למימר כפירש"י ז"ל
ודוק :

מד

שאלה אלמנה ששמו לה בית דין קרקע של יחומים
למוכרו במזונותיה, אם יכולה לקנותו לעלמה.
וכן שליח בשלחוהו בעלים למכור אם יכול לקנות לעלמו :

תשובה גרסינן פרק אלמנה ניזונת (דף ז"ח) לעולם
לאכרוז ואמרין לה מאן שם לך כלומר מי מכרו
לך דאע"ג דכבר שמו לה ז"ד מ"מ היא שלוחה למכור
ואינה יכולה למכור לעלמה. ושמעין מהא דאין השליח
יכול לקנות לעלמו אפילו באתם דמים שהרשוהו הבעלים
למוכרו לפי שהוא נעשה שליח להקנות הקרקע ללוקח אבל
לעלמו אינו יכול לזכותו ולהקנותו דאין אדם מקנה לעלמו
שאין המכר אלא הולאת דבר מרשות לרשות וזה לא ילא
מרשותו שהוא עומד במקומו :

מה

שאלה הא דשלח רב עוירא (ב"ב קלג) נכסי לך ואחריו
לפלוגי והראשון ראוי ליורשו אין לשני במקום
ראשון כלום שאין זה לשון מתנה אלא לשון ירושה וירושה אין
לה הפסק, ויש מרבותינו שפירשו שאפילו נתנו בפירוש בלשון
מתנה אינה ירושה. הודיעני. הנותן מתנה לבתו ואמר לה
נכסים אלו לך ע"מ שלא יירשם הבעל אלא יחזרו לי או
ליורשי מהו, כי מן הדין הדומה יראה שאין דברי רב
עוירא אמורים אלא בשנתן בלשון תנאי שהתנאי יש בו כח
ואם מתה יחזרו הנכסים לו או ליורשיו. ואת"ל שיש חשש
אפילו באתו לשון ע"מ, הודיעני אם אמר לה ואחריו
מעכשיו ליורשי וקנו מידי ליורשיו. אם תמות בתו בלא ולד
של קיימא מהו :

תשובה ראיתי הדברים בבאים בשאלה מורכבים לפי
דעתי מדברים שפרטיהם נפרדים זה מזה
בדיניהם, שאתה הרכבת החזרת האב הנותן ליורשיו,
ומתוך ששייר לעלמו כלומר אם תמות היא יחזרו לו נראה
שאתה מתנה מתנת צריח היה שנתן לבתו מתוך בריו,
אך מה שכתוב זה ליורשי אפשר שהיתה מתנת שכ"מ
והדבר פשוט שדברי רב עוירא אינם אמורים בצריח שנתן
למי שראוי ליורשו שמתנות הצריחים אינן ירושה ולא
נאמרו דבריו אלא בשכ"מ הנותן בשעה שהוא רולם להוריש
ולכן כל שהוא נותן מתוך בריו ואמר ואחריו לי דבר ברור
שדבריו קיימים דהא הפסקא, ורחמנא לא אמר שיהא אדם
יורש את מורישיו בחייהם שלא תהא הפסק להם בחייהם.
הנסתפק אדם מעולם במי שנותן לבנו קרקע לזמן ידוע
שהא המתנה מתנה עולמית אבל בשיוור שמשיר ליורשיו
הוא שתפול בו השאלה. וצותן לבת בין הצנות שהיא ראוי
עכשיו לירש ואם כן היא שאלה באמת האם תחזור ליורשיו,
גם צוה יש הפרש בין נשואה לשאינה נשואה שאילו אינה
נשואה בשעת מתנה ואח"כ עמדה ונשאת אפילו במתנת
צריח דעלמא שנתנה לה אדם נכרי הבעל היורש דבעל
לוקח הוי ואין לאחריו במקום לוקח כלום וכאזנה דאמר
אביי פרק מי שהיה נשוי (דף לה:) וכו' שאב הנותן שהבעל
גם כן בכלל יורשיו וכדבר הוגא דאמר בעובדא דסבתא
לירתה ואפילו לירתי ירתה. אבל אם היתה נשואה כאן הוא
עיקר השאלה. ולשון שכתבת שאמר לה ע"מ שלא יירשנה
הבעל וכבר ידעת שהנותן לאשה ע"מ שאין לאישה רשות בה
מתלוקת ישנה והדברים עתיקים תלויים בהלכות מרובות

בקידושין ובנדריים ואם באתי להאריך יאריך הענין ומוצטח
אני כך שאתה בקי בכל אותן הלכות ולפיכך אני מקלר
ועולה ואתה תצור אחר אשר עוררתך עליהם. אבל אני
תוקע עלמי צמה שכתבת בסוף ואחר אחרון אני בא כי
צבירור אם כתב בשיוור מעכשיו וכו' ש מעכשיו וצבירין
הדברים פשוטים בעיני שאין כאן מקום לרב עוירא שאין
ירושה זו מופסקת אלא מעכשיו נתן הנכסים ליורשים אלא
שתלה מתנתו להם בדבר לומר לכשתמות הצת מעכשיו יהיו
הנכסים נתונים ליורשיו והיינו דרב הוגא דאמר גבי סבתא
שהבעל יורש ואע"ג דאין הבעל נוטל צראוי כצמוחזק
משום דס"ל לרב הוגא דכל האומר אחריו כאומר מעכשיו
דמי וע"כ לא פסקו כרב עין דאמרה שאין הבעל יורש
בעובדא דסבתא אלא משום דקי"ל דכל האומר אחריו לא
כאומר מעכשיו הא אילו אמר וצתרא מעכשיו לירתה אפילו
הבעל היה יורש ואע"ג דשכיבא צרתא בחיי סבתא, וזה
ברור גם בהלכות הר"ם ז"ל כתוב כן מפורש שם. ומה
ששאלת איזה לשון יתכן יותר לכחוב בשיוור זה שיהיה קיים
יכתוב בו מעכשיו צבירין גמור לכשתמות הצת בלי ולד של
קיימא, אלא שיש כאן בית מיוחד אם תלמדך הצת למזונות
ופרנסה ומכרה קרקע לכשתמות היא בלא ולד של קיימא
היורשים מוליחין מיד הלקוחות ע"כ ילמדך לכחוב שהוא
מעכשיו ליורשים וכמו שכתבתי ויכתוב כל מה שישאר
אחריה שלא מכר ללודך מזונותיה ופרנסתה וכיוצא בזה.
ואתה תבחר

מז

שאלה בעניין עשור נכסים שאמרו חכמים אם נוטלת
אותו מיד או בנשואין :

תשובה עשור נכסים שאמרו חכמים אחר מיתת האב
אינו נגבה עד שעת נשואין שאין הצת נוטלת
אלא מחמת נשואין ולפיכך אינה נוטלת עד נשואין וכדתניא
התם (כתובות סח:) הצנות בין בגרו עד שלא נשאו בין נשאו
עד שלא בגרו אבדו מזונותיהן ולא אבדו פרנסתן ר"ש
[בן אליעזר] אומר אף אבדו פרנסתן כילד עושות שוכרות להן
בעלים ומוליחין להם מזונות, ואמרין נמי התם (שם)
במי שהניח עשר צנות וכן אחד אם באו לינשא כחת
חולקות בשוה אלמא אין נוטלת עד הנשואין. ולא קשה לן
מדקי"ל דאי בעי לסלוקי בצווי מני מסלק ואם אינה נוטלת
עכשיו שמה ימכרו האחים הנכסים ולא תוכל לגבות מן
הלקוחות דמלי למימר לה דילמא כבר פרע וחזרה הפרנסה
כמלוה על פה שאינה עורפת מן הלקוחות, לא היא דהא
שלא ליה רבי לרב האחים שמכרו או שמשכנו הצנות מוליחות
לפרנסה ועממא דשאני הכא דכל שלא נשאת תוך זמן הוא
ולא עבד דפרע תוך זמן ואפילו מלוה ע"פ עורפת צכי הא
מן הדין מן הלקוחות אלא שתיקנו ללקוחות משום דלית
ליה קלא ופרנסה קלא אית ליה כדאיתא שלבי יש נוטלין
ואלא מיכו לשהיא מוליחה ממשעבדי לריכה שבוטה וכדאמר'
התם דרבינא אפיק מצריה דרב סמא צריה דרב אשי מן
הציבורית ובשבוטה, ואפשר טעמא דהכא חיישינן ללררי
ואע"ג דכחוב בעלמא לא חיישינן ללררי תוך זמן וכדאיתא
פרק השותפין :

מז

שאלה שנים שנתעלמו צדין זה אומר נדון כאן בעירנו
וזה אומר נלך למקום פלוני. למי שומעין ומי
מכריח למי ומי חייב בהולאת הדרכים :

תשובה

שו"ת הרשב"א המיוחדות להרמב"ן מז מח מט

תשובה המלוה כופה ללוה ואין הלוה כופה למלוה
 דעבד ליה לאיש מלוה כדגרסינן התם שלהי
 פרק זה בורר (דף לא:): אמר רבי יוחנן החוקף חבירו בדין
 אחד אומר גדון כאן ואחד אומר נלך לבית הועד כופין
 אותו והולך לבית הועד אמר לפניו רבי אלעזר רבי מי
 שנושה בחבירו מנה יוליא מנה על מנה אלא כופין אותו
 ודן בעירו אמר רבי אמימר הילכתא כופין אותו והולך לבית
 הועד אמר ליה רב אשי לאמימר והא דר' אלעזר מאי אמר
 ליה ה"מ דקאמר ליה אכל היכא דקאמר מלוה עבד ליה
 לאיש מלוה וכדגרסינן פרק הכותב (דף פה:): הוה איתתא
 דאיתחייבא שבועה צבי דינא דרב צבי בר אביי אמר ליה
 הוה בע"ד תיתי ותשבע במתאי וחייבה רב צבי למיעבד
 קבי. מיהו אילו היה בית דין יפה סמוך לעירם חוץ שלש
 פרסאות ח"נ שאין בעירם יודע הדין אף ללוה שומעין לומר
 נלך לבית דין הסמוך לנו וכדמוכח פרק זה בורר דקאמר
 התם (סנהדרין כ"ג) זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד
 ואקשינן ואפילו ליה מני מעכב והא ח"ר אלעזר לא שנו
 אלא ליה אכל מלוה כופין אותו ודן בעירו ופרקינן כדאמר
 רבי יוחנן בערכאות שבסוריא שנו ח"נ בערכאות שבסוריא
 שנו אכל מומחין לא רב פפא אמר אפילו תימא במומחין
 כגון בי דינא דרב חסדא ורב הונא דאמר ליה מי
 קמטרחנא לך, והדבר ידוע דרב חסדא תלמיד דרב הונא
 ואסור לתלמיד להורות בדבר הלכה חוץ שלש פרסאות
 מרבו כמחנה ישראל וכדאיתא בעירובין (דף ס"ג) אלמא
 חוץ שלש פרסאות יכול אף הלוה לעכב ולומר לבית דין
 היפה אני הולך דעכשוו אין המלוה לריך להוליא הולאות
 ואין לו עורח כל כך וכן אילו נזדמן למלוה דרך למקום בית
 דין היפה אף הלוה יכול לעכב ולומר הרי אתה הולך מעלמך
 למקום בית דין יפה ואיך לריך על דיני לא הולאות ולא
 עורח ושומעין לו אכל בענין אחר לא ואפילו אמר הלוה
 נלך לבית הועד ואני אעשה כל הולאות הדרך משלי אין
 שומעין לו דיכול לומר מלוה איני יכול לערוח :

מח

שאלה איזהו נוסח שבועת האלמנה ומה עליה לכתנות
 כדי שלא תפסיד כלום ממזונותיה בשביל שבועתה:

תשובה שבועת אלמנה זו ששאלת לא נחבר מתוך
 השאלה למה נשבעה זו, אם מחמת שהיא רואה
 לגבות מקלת כתובתה ושלא תפסיד מזונותיה או שלא
 לגבות מכתובתה כלום אלא שתבעת מזונות, ולכך אלטרך
 להשיב בין על זה בין על זה. אלמנה שבאה לגבות כתובתה
 אם תבעה כל הכתובה וכל מה שהוסיף לה הבעל מיד
 שתבעה כן בבית דין אבדה מזונותיה דאמר רב יהודה אמר
 שמואל תבעת כתובתה בבית דין אבדה מזונותיה ואע"פ
 שלא נשבעה אפילו הכי משעת תבעתה בבית דין אבדה
 המזונות וכדאיתא שלהי פ' נערה שנתפתתה (דף נ"ד) אכל
 אם לא תבעה כל כתובתה אפילו שיערה מקלת הרי זו
 ניונית מחמת אותו קלת הנשאר ואפילו גבתה כל הנשאר
 דקי"ל כרבא דאמר פרק אלמנה (דף לז:): מקלת כסף ככל
 כסף כלומר מקלת כסף הנשאר, ולא עוד אלא אפילו תבעה
 כל כתובתה עיקר וגדוניה ולא תבעה תוספת שכתב לה
 הבעל בכתובתה הרי זו ניונית מחמת אותו תוספת ששיירה
 כדאמרין ר"פ אע"פ (דף נ"ד:): אמר רבי איבו אמר רבי
 ינאי תנאי כתובה ככתובה למאי נ"מ למוכרת למוחלת
 לפוגמת למורדת ולתבעת, ולפיכך בין תבעת ולא נשבעה
 בין נשבעה וגבתה אם לא שיערה כלום אבדה מזונותיה
 ואם שיערה קלת בין כך ובין כך לא אבדה מזונותיה וכ"ס
 אם תבעה מזונות צ"ד ונשבעה שלא תפסידה כלום :

ומה ששאלת איזהו נוסח שבועת האלמנה. אם באה לגבות
 כתובתה מדירין אותה צ"ד ותאסור עליה מקלת
 פירות כגון בשר ויין וכיוצא בזה אם נטלה משל בעלה
 כלום בין בחיי הבעל בין לאחר מותו ואם נטלה כלום
 תאמר אם נטלה אלא כן וכן או שיהיה כן וכן, וכדאמרין
 בגיטין פרק השולח (דף ל"ה) נדרת ואסרת פירות עלה
 דלא קבילת מן כתובתה אלא גלופקרין חד וספר תהלים
 חד ואיוב וממשלות בלואים ושמונים בחמשה מנה, ולא
 תאסור עליה כל פירות שאם עשת כן אין תאסור חל לפי
 שאי אפשר לחיות בלי שום פרי וכל דאי אפשר לה אין חל
 כדאמר בנדרים ריש פרק אלו מותרין (דף ע"ו) גבי קונס
 עיני בשניה מאי קאמר חילימא דלא יהיב שיטורא ומי
 שבקינ ליה עד דעבר איסורא כל יחל והא ח"ר יוחנן האומר
 שבועה שלא אישן ג' ימים לוקא וישן לאלתר. ושבועה בנקיטת
 חפץ ליכא באלמנה שהרי שנינו פרק השולח (דף לד:): נמנעו
 מלהשבעה וי"א דמדירין אותה צ"ד ועוד משביעין אותה
 חוץ מצ"ד שלא בנקיטת חפץ אכל באדרה לצד או בשבועה
 שלא בנקיטת חפץ לצד לא משום דנדרי קילי השתא ואפילו
 בשני דרב אמרי דהו קילי ולפיכך נדר לצד לא ובשבועה
 לצד חוץ לצ"ד שלא בנקיטת חפץ לא והיינו דאמר רב יהודה
 לרבי ירמיה ביראה אדרה צ"ד ואשבעה חוץ לצ"ד ולייתי
 קלא וליפוק באודנאי דבעינא דאיעביד בה עובדא. ואני
 סבור דאין לריך אלא או זה או זה איזה שיראו היתומים
 או אשבעה חוץ לצ"ד ושלא בנקיטת חפץ אם ירלו יותר
 היתומים, ואם באה ליטול מזונות צ"ד השבע גם כן שלא
 נטלה כלום, וזהו כדעת הרמב"ם ז"ל שאמר משום רבותיו
 אכל אין רבותי נ"ע מודים לו בזה שאין האלמנה נשבעת
 למזונות לפי שאינה נשבעת בחלה אלא בסוף כשתבא
 לגבות כתובתה וכדמשמע הכי פ' שני דייני גזירות (דף ק"ז)
 דפלוגתא דרב ושמואל דאיפליגו אי פוסקין מזונות לא"א
 דרב אמר אין פוסקין ושמואל אמר פוסקין ואקשינן עלה
 דשמואל מדתנן מי שהלך למדה"י ואשתו תבעת מזונות חנן
 אומר השבע בסוף ולא השבע בתחלה נחלקו עליו בני
 כהנים גדולים ואמרו השבע בין בתחלה בין בסוף ואוקמה
 שמואל כששמעו בו שמת אלמא לא שגא אלמנה מא"א
 שהלך בעלה למדה"י. וזו אחת מהשגות שהשיג עליו הראב"ד
 ז"ל, גם מורי הרמב"ן ז"ל הביא ראיה מדגרסינן פרק
 השולח (ל"ה) הוה איתתא דאיתתא דאיתתא לקמיה דרבא בר רב הונא
 אמר לה מאי אעביד לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא
 ואבא מרי לא מגבי כתובה לארמלתא אמרה ליה הב לי
 מזוני אמר לה מזוני נמי לית לך דאמר רב יהודה אמר
 שמואל כתובתה כתובה צ"ד אין לה מזונות אמרה ליה
 הפכוכה לכורסיה כתיב חומרי עבדת לי כחומרך דרב וכחומרך
 דשמואל, ואם איתתא דלא מגבינן מזונות לאלמנה אלא
 בשבועה למה ליה לרבה בר רב הונא למימר לה דלית לה
 מזונות מדרב יהודה מדרב נמי לית לה דלא מגבי כתובה
 לארמלתא ועמא משום דנמנעו מלהשבע את האלמנה
 ובנדר נמי לא משום דבשני דרב קילי נדרי ואיני נמי מאי
 קאמרה ליה עבדת לי כחומרך דרב וכחומרך דשמואל אפילו
 משום חומרך דרב לחודיה לית לה מזונות :

מט

שאלה אפוטרופסים של יתומים שמכרו קרקע של
 אביהם ולא נשאר נכסים למזונות האלמנה אם
 יכולה לתבוע לאפוטרופסים שיתנו לה מזונות ממעות מכירת
 קרקע :

תשובה אין לאלמנה תביעה על מעות שציד היתומים
 והאפוטרופסים ממכירת קרקעות ואפילו אחר
 תקנת הגאונים ז"ל שעשו מטלטלי דיתמי בקרקע שהמעות
 האלו

ולענין מה ששאלת בין שכותב בשטר מעשה בית דין שהגבזו לה כדין וכשורה אם הם נאמנים לומר שהגבזו לה שלא בהכרזה מפני שכך נהגו בכל המקומות, אני אומר כי לולא הטענה שאמרתי היה לנו להאמינם בכך דכיון שלא ידעו שזריכים להכריז סתמא דמילתא לא הכריזו דלא ידעו וכדאמר בעלמא (ב"ב קל"ו) מי איכא מידי דאין לא ידעין וספרי דבי רב ידעי שלא כל השטרות אנו מחזיקין כעשויין דין אלא בדברים הידועים אלל הרוב אבל בדברים שאנו רואים שטועים בהם הרוב בין בסופרים בין בדיונים אין אומרים אילו ידעו מה שכלל יודעים ששם אין יודעים :

נב

שאלה אם מגבין לחלמנה שטר חוב של בעלה :

תשובה כבר ראינו שאני חוזר לומר שאין שטרות נגבין ב"ב" לא לחלמנה ולא לב"ח דמילי נינהו ומילי אפילו כי בני דמודבני בזוזי לאו גוביינא אינון והראיה מאשה שחבלה באחרים ומשנים שלוו זה מזה, אבל מה אעשה ואני רואה שפשוט זה בכל המקומות שב"ד שמין ומגבין אותם וכופף אני ראשי למנהג של ישראל :

נג

שאלה מי שהוליא על חבירו שטר מקויים ואין אדם מכיר חתימתם של עדים ולא חתימת הדיונים ואמר הלא פרוע מי נאמן במגו דאי בעי אמר מזוייף או לא :

תשובה זו מחלוקת רבי ורשב"ג היא (ב"מ ז') במודה בשטר שכתבו לריך לקיימו או לא ובכמה מקומות בתלמוד הביא מחלוקתם אף אמוראי חילוקי זיה וחילוק פוסקים הלכה היא י"א דאין לריך לקיימו כרשב"ג דהלכה כרבי מחזירו אמרו ולא מאביו ויש מי שפוסק כדברי רבי. ואנו דעתנו כדברי אלו שריך לקיימו ובהדיא פוסק כן רב נחמן פרק האשה שנתארמלה (דף י"ט.) גבי העדים שאמרו כתב ידינו :

נד

שאלה בחלמנה שהגבזו לה בית דין קרקע בשומא על פי בקיאיין אבל לא עשו הכרזה מהו מי אמרינן דלא בעי הכרזה אלא כששמו לאחר אבל לחלמנה בשומא גרידא כגיא ליה, ובכל הארץ הזאת כשבית דין מגבין קרקע לחלמנה בכחוצתה שמין לה ואין מכריזין כלל :

תשובה שום היתומים בין לב"ח בין לחלמנה הכרזה בעי ובהדיא תניא ר"פ שום היתומים (כ"א:) שום היתומים שלשים יום ומכריזין בצוקר ובערב ואומר שדך פלוני בסומניה ובמלרניה כך היה יפה וכך היה שום כל הרואה ליקח יבא ויקח על מנת ליתן לאשה בכחוצתה ולבעל חוב בחובו ואמרינן עלה פ' חלמנה ניוזיית (ק:) דלא שגא שליח ולא שגא בית דין וגרסינן הסם דלא שגא שליח ולא שגא בית דין שמכרו שלא בהכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין, ולעולם מכריזין חוץ מחלת דגרסינן הסם אמרי נהרדעי לברגא ולמזויי ולקבורה מזבנין בלא חכרזתא ואע"פ שאמרו דבמקום שאין מכריזין מוכרינן שלא בהכרזה וכדאמר רב נחמן פרק חלמנה (שם) מעולם לא עשו חגרת בקורת בנהרדעא. ואמרת שלא נהגו בכל אותה הארץ

האלו לא היו משל חזיהם ולא נשתעבדו לה וכן אין מוליאיה מיד הלקוחות שאין מוליאין למזונות ממשעבדי כדתן ר"פ הניזקין (דף מ"ח:) אין מוליאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, מיהו אם קנו לה מיד הבעל למזונותיה מוליאיה היא מיד הלקוחות כדרך שאמרו פרק הניזקין גבי מזון בת אשתו ששנינו מהו צותיו ניוזנות מנכסים בני חורין והיא ניוזיית מנכסים משועבדים ואוקימנא לה הסם בשקנו מידו ומינה למזון האשה שאם קנו מידו מוליאין מנכסים משועבדים ובשבוטעם ככל הבאים ליפרע מנכסים משועבדים :

נ

שאלה שטר חוב שיש ביד החלמנה משטרי בעלה אם יכולים האפוטרופסים להוליאיה מידה או לא :

תשובה כל מה שהפסה החלמנה למזונות בין מטלטלי ממש ככסא דכספא ומעות בין שטר חוב בין בחיי בעל בין לאחר מיתת בעל אין כח ביהומים להוליא מתחת ידה דגרסינן פרק חלמנה ניוזיית (דף ט"ו) א"ר אלעזר חלמנה שהפסה מטלטלין במזונותיה מה שהפסה תפסה וכן כי אהא רב דימי אמר מעשה בכלתו של ר' שבתאי שהפסה דיסקיא מלאה מעות ולא היה כח ביד חקמים להוליאיה מידה :

נא

שאלה מקום שנהגו להגבות קרקע לחלמנה שלא בהכרזה ב"ב" הגבזו לחלמנה אחת שלא בהכרזה ועשו לה שטר מעשה בית דין וכתוב בו שהגבזו לה כדין וכשורה והיתומים מתרעמים על אותו בית דין לומר שעשו שלא כדין והב"ד טוענין שכיון שהוא מנהג למכור שלא בהכרזה לא חשו להכריז, מי אמרינן שכיון שכתב ידן יולא ממקום אחר שוב אין נאמנין דאין חוזרין ומגידין או לא שאלו היו כטוענין בדבר משנה וחוזר וכרשב"ג והמנהג מנהג בטעות הוא שאין זה מקום שאין מכריזין כנהרדעא דהא אמרינן דהתם הוי טעמא משום דמימנעי ולא זבני משום דקרו להו בני חכלי ארעא דאכרזתא :

תשובה מסתברא כל מקום שנהגו שלא להכריז ולא גודץ עיקרו של דבר למה נמנעו מלהכריז סתמא דמילתא לאו בטעות נהגו אלא אני אומר עיקר המנהג דדין היה וצדין נמנעו שאף במקום שאין מכריזין שם ראו שהיה בזה קלקול ליתומים או שנמנעו מליקח מפני שהיו מתבזים בכך כההוא דנהרדעא א"י שכל אחד נמנע מליקח יאמר שגא יעלה אחד על מה שאומר ואחזיק עלמי כאמיד שלא במקום תועלת וזה דעת רוב העולם עכשיו. עוד יש לדין אחרים שיגיע בהכרזה נזק ליתומים שאין אותה טענה של נהרדעא דוקא שהרי גם בעבדים ושטרות מטלטלין אין מכריזין בעבדים שגא יברחו בשטרות שגא יגבזו ושגא נמנעו מלהכריז לפי שראו כשהיו מכריזין ואין אדם מוסיף גם הראשון חוזר בו וריעא להו ליתמי כענין שאמרו בירושלמי פרק חלמנה דגרסינן תמן תנין שום היתומים שלשים יום שום הקדש ששים יום ולמה שלשים כדי ליפות כחן של יתומים ויכריזו יותר משלשים יום שלשים יום אהא מיפס כחן יותר משלשים יום אהא מורע כחן ואמר אף בהקדש כן שנייא היא הקדש שאת תופס ראשון ראשון ויכריזו לעולם דיו להקדש שיהא כפלים להדיוט. ולמה אמר רשב"ג בית דין שמכרו שלא בהכרזה נעשו כטוענין בדבר משנה אלא בסתם מקומות שלא נהגו שלא להכריז :

שׁוֹת הַרִשְׁבָּא הַמְיוֹחֶסוֹת לְהַרְמִיב״ן נֶה נוּ נוּ

הַאֲרֵץ לְהַכְרִיז כְּשֶׁמִּגְבִּין כְּחֻצַּת הַלְּמָנָה מִסְתַּבְּרָה שְׁאִין קְרוּי מִקּוֹם שְׁאִין מִכְרִיזִין דְּלֹא אָמְרוּ אֲלֵךְ כְּשֶׁמִּנְמַנְעִין מִלְּהַכְרִיז מִחֻמַּת שְׁלֹא יִמְנָעוּ מִלְּקַנּוֹת וּבִלָּא כִּכְרָזָה טַב לְהוּ לִיתַמִּי כְּדֹאמַר הַסֵּם מ״ט לֹא עָשׂוּ אֲגֵרַת בְּקוֹרַת בְּנֵה־רַדְעָה סְבוֹר מִינָה מִשּׁוֹם דְּבִקִּיֵּי בְּשׂוּמָא אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְדִידִי מִיִּפְרַשָׁא לִי עֵינֵיה דְּרַב נַחְמָן מִשּׁוֹם דְּקָרוּ לִיה בְּנֵי אַבְלֵי נַכְסֵי דְאַכְרֻזְתָּא כְּלוּמַר וּמִשּׁוֹם כֶּךָ כָּל שְׁמַכְרִיזִין רִיעָא לְהוּ לִיתַמִּי דְלִיכָא דְזַבִּין כָּל שְׁמַכְרִיזוּ. אֲבָל בְּאַרְץ הַיִּיאָה שְׁמַנְעִין מִלְּהַכְרִיז כְּשֶׁמִּגְבִּין לְאַלְמָנָה בְּלֹא עָעַם עוֹעִין בְּדַבְרַת מִשְׁנָה הֵם וְחֹזְרִים :

נֶה

שְׁאֵלָה רַחוּבֵן תִּיבֵי לְשִׁמְעוֹן מִנָּה וְשִׁלְחוּ עַל יְדֵי יְהוּדָה וְלֹא הִזְכִּיר רַחוּבֵן לִיהוּדָה שִׁישָׁאֵל הַשֹּׁטֵר מִשְׁמַעוֹן וְהֵלֵךְ יְהוּדָה וּפְרַע לְשִׁמְעוֹן וְלֹא שָׁאֵל מִמֶּנּוּ הַשֹּׁטֵר אַחַר כֶּךָ לִימֵים הַזֵּהוּא שְׁמַעוֹן שְׁטָרוּ וְתַנְשׂוּ לְרַחוּבֵן. אִם יְהוּדָה חֵיב לְרַחוּבֵן כְּלוּם, אִו לֹא :

תְּשׁוּבָה לֹא מִיחֵיב יְהוּדָה לְשִׁלּוּמֵי לְרַחוּבֵן כְּלוּם וְלֹא יִכּוֹל לְמִימַר לִיה לְתַקּוּי שְׁדֵרְתִּיךְ דְּכָל דְּלֹא אָמַר לִיה שְׁקוֹל שְׁטָרָא וְהִב זֹזִי לֹא מִיחֵיב לְשִׁלּוּמֵי כָּלָל וְכָל שֶׁכֵּן בְּדִלָּא אֲדַכֵּר לִיה שְׁטָר דְּפְטוֹר לְשִׁלּוּמֵי וְהַעֲגֵי דְאַסִּיקְנָא הַסֵּם פְּרַק הַכּוֹתֵב (דָּף פ״ה) דְּאַפִּילוּ אָמַר לִיה הִב לִיה זֹזִי וְשְׁקוֹל שְׁטָרָא חֵיב לְשַׁלֵּם הַסֵּם הוּא מִשּׁוֹם דְּהוּא שְׁלִיחַ כְּפֹשֵׁעַ כִּיּוֹן שְׁהִזְכִּיר לוֹ שְׁטָר לְתַקּוּי שְׁדֵרְתִּיךְ אֲבָל בְּשִׁלָּא הִזְכִּיר לוֹ שְׁטָר הוּא פּוֹשֵׁעַ בְּשִׁלּוּ, וְעוֹד רָאִיה דְּהֵא בְּחַנּוּי עַל פְּנִיקְסוֹ אִין אָוּמַר לְחַנּוּי הוּא לֶךְ לְתַקּוּי וְלִמְיַפְרַע בְּסִדְדֵי דְאַדְרַבָּה חַנּוּי אָוּמַר לְבַעֲהִיב אֵת הוּא דְאַפְסַדַת דְּלֹא אָמַרְתָּ לִי הִב לִי בְּסִדְדֵי וְהִכִּי מוֹכַח בְּשִׁמְעָתָא דְּב״מ בְּמַקְלַת סְפָרִים :

נָו

שְׁאֵלָה רַחוּבֵן וְאַשְׁתּוֹ לֹוּ מִשְׁמַעוֹן בְּשֹׁטֵר וּמַת רַחוּבֵן וְהִגְבּוּ בֵּית דִּין כְּתוּבָתָהּ לְאַשָׁה וְלֹא הִסְפִּיקוּ הַנַּכְסִים אֲפִילוּ לְפִירְעוֹן הַכְּתוּבָה וְנִשְׁאַת אֲשָׁה זֹ לְלוּי וְהַכְּנִיסָה לוֹ כָּל מָה שֵׁיש לָהּ וְהוֹלִיֵא לִוּי מַקְלַת מֵאַחַת נַכְסִים שְׁהַכְּנִיסָה לוֹ בְּשַׁעַת נִשׁוּאִין וְהַפְסִיד מַקְלַת וְעַכְשִׁיו בֵּא שְׁמַעוֹן לְגַבּוֹת מִמֶּנָּה אֵת הַחוּב וְלֹא מֵאַל לָהּ כְּלוּם, מִהוּ שִׁיחֲזוֹר עַל לִוּי מִפְּנֵי שְׁהִזִּיק שִׁיעֲבּוּדוֹ וְעוֹד דְּהֵא בְּאַשָׁה שְׁלוּתָהּ וְאַכְלָה וְעַמְדָה וְנִשְׁאַת דְּאַיְבַעִיא לְהוּ שְׁלֵהִי פְּרַק יֵשׁ נוּחֵלִין (דָּף קל״ט:) בְּעַל יוֹרֵשׁ הוּי אִו לֹוּקָה הוּי וְלֹא אִיִּפְשִׁיעָא וְכַתֵּב הַרִי״ף ז״ל שֵׁיש לֹוּתָה בְּשֹׁטֵר גּוֹבָה מִן הַבְּעַל וּבְשִׁבּוּעָה כְּדֶרֶךְ הַבֵּא לִיִּפְרַע מִנַּכְסִים מִשּׁוֹעֲבָדִים :

תְּשׁוּבָה אֹוּתָה הַבְּעִיא דְּבַשְׁלֵהִי יֵשׁ נוּחֵלִין כְּשֵׁיש נַכְסִים יְדוּעִים שְׁהַכְּנִיסָה לְבַעַל הִיה וּבְשִׁלּוּתָהּ עַל פֶּה דְּאִילוּ בְּשֹׁטֵר מִמָּה נִפְשֵׁךְ הִיה גּוֹבָה מִן הַבְּעַל בִּין שְׁעָשׂוּ הַבְּעַל כִּיּוֹרֵשׁ בִּין שְׁעָשְׁאוּהוּ כְּלוּקָה דְּמִלוּה בְּשֹׁטֵר גּוֹבָה אֲפִילוּ מִן הַלְּקוּחוֹת וְהוּוּ שְׁכַתֵּב הַרַב ז״ל בְּהַלְכוֹת אֵלָה בְּמִלוּה עַל פֶּה הִיה וְכַשֶּׁהַכְּנִיסָה לְבַעַל קִרְקַע יְדוּעַ דְּאִילוּ הַכְּנִיסָה לוֹ מִטְּלַטְלִין בִּין שׁוּיּוּהוּ כִּיּוֹרֵשׁ בִּין שׁוּיּוּהוּ כְּלוּקָה אִינוּ גּוֹבָה וְאַפִּילוּ הִיוּ מִטְּלַטְלִין יְדוּעִים מִשּׁוֹם דְּאַפִּילוּ מִן הַיּוֹרֵשׁ אִינוּ גּוֹבָה דְּמִטְּלַטְלֵי דִיתַמִּי לְב״ח לֹא מִשְׁתַּעֲבָדִי וְכָל שֶׁכֵּן מִן הַלּוּקָה וְכִדְרַבָּה דְּאָמַר רַבָּא עָשָׂה שׁוֹרוֹ אֲפוֹתִיקֵי וּמַכְרוּ אִין בְּעַל חוּב חוֹזֵר וְגּוֹבָה מִמֶּנּוּ אֲלֵךְ כְּשֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ קִרְקַע הוּא בְּעִיא וּכְשִׁלּוּתָהּ עַל פֶּה וְלִפִּיכֶךָ אֲשָׁה זֹ אִם גְּבַתָּה מִטְּלַטְלֵי בְּכְתוּבָתָהּ וְהַכְּנִיסָה לְבַעַל אִם לֹא כְּתַבָּה לְבַעַל חוּב מִטְּלַטְלֵי אֲגַב מִקְרַקְעֵי אֲלֵךְ מִטְּלַטְלֵי וּמִקְרַקְעֵי כְּמוֹ שְׁרַחֲמֵי שְׁרַגְלִין

לְכַתּוּב בְּאַרְלָכָס אֲפִילוּ הֵם עַדִּיין צַעֲיָן בִּיד הַבְּעַל אִין בְּעַל חוּב גּוֹבָה מִהֵם אֲבָל אִם כְּתַבָּה מִטְּלַטְלֵי אֲגַב מִקְרַקְעֵי גְבַתָּה מִקְרַקְעֵי גְבַתָּה מִטְּלַטְלֵי וּבִין שִׁיהָ בְּעַל כִּיּוֹרֵשׁ בִּין שִׁיהָ כְּלוּקָה, וְאִם מִלוּה עַל פֶּה אִינוּ גּוֹבָה כָּלָל וְאַפִּילוּ הַכְּנִיסָה לוֹ מִקְרַקְעֵי דְמ״י בְּעַל לְמַטְעַן דִּילְמָא פְּרוּעַ הוּא וּמִשּׁוֹם מִזִּיק לִיכָא דְלֹא אָמְרוּ מִזִּיק אֲלֵךְ בְּמִזִּיק מִמֶּנָּה כְּגוֹן שׁוֹרְף שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל חֲבִירוֹ וְהַ״נִּי בְּעָשָׂה עֲבָדוֹ אֲפוֹתִיקֵי וְשִׁחַרְרוּ אִ״נִּי בְּמוֹכַר שְׁט״ח וְחֹזֵר וּמַחְלוּ אִ״נִּי בְּשׁוֹר הַסֵּם שְׁהִזִּיק וּבְצַחַת פַּחַת שְׁחִיטָה אִ״נִּי בְּמִזִּיק שִׁיעֲבּוּדוֹ בְּחִפְרִית בּוֹרֹת שִׁיחִין וּמַעֲרוֹת וְכָל כִּיּוֹלָא בְּאַלוּ אֲבָל ב״ח שְׁמַכֵּר לְאַחַר מִטְּלַטְלִין שְׁשַׁעֲבַד לְב״ח וְהַלּוּקָה וְהַמְקַבֵּל מִתְּנָה אֲכָלוּם אִין אֲלוּ חֵיבִים שְׁהֵם לֹא הִזִּיקוּ כְּלוּם אֲלֵךְ הַמּוֹכֵרֵן לְהֵם וְהַמּוֹתֵן אֲבָל הֵם בְּדִין זְכוּ בְּהֵם וְהוֹלִיֵאֹוֹם שֵׁיש אִי אֵתָה אָוּמַר כֶּן אֲף הַעוֹשָׂה שׁוֹרוֹ אֲפוֹתִיקֵי וּמַכֵּר יֵהָא הַלּוּקָה חֵיב מִדִּין מִזִּיק וְלֹא חֵיבֵי מִדִּין מִזִּיק אֲלֵךְ הַמְשַׁחֲרֵר כְּדֹאִיתָא פְּרַק הַשּׁוֹלַח גַּב (מ״א) וְעוֹד שְׁהִרֵי הַגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל לְבָנָיו וְהַמְנִיחַ לְפָנֵיהֶם לְאַחַר יֵאֹוֹשׁ מִיֵּהָא פְּטוֹרִין וְהַעֲ״פ שְׁאִילוּ הִיתָה גְזִילָה קִיַּיִמַת חוֹזֵרֵת לְבַעֲלִים וְאִין מִחֵיבִים אֹוּתָן מִדִּין מִזִּיק שִׁיעֲבּוּד אֲע״פ שְׁהִיהָ הַאֲבַּ חֵיב לְשַׁלֵּם וּמַחֲזִיר גְזִילָה אֲשֶׁר גָּזַל וְאַפִּילוּ לְאַחַר מִיתַת הַאֲבַּ אִילוּ הִיתָה גְזִילָה קִיַּיִמַת וְלֹא אֲכָלוּם הַרִי הִיתָה הַחֲזָרָה בְּעֵינָה אֲלֵךְ כְּדֹאֲמַרְן :

נָו

שְׁאֵלָה אֲלַמְנָה שֵׁיש לָהּ כְּחֻצָה עַל נַכְסֵי בְּעַלָּה וְנַחֲפַשְׂרָה עִם יוֹרְשֵׁי בְּעַלָּה שְׁנַתּוֹ לָהּ שְׁלֵשׁ מֵאַחַת דִּינָרִים לְכְּתוּבָה לְמִזְוֹתָיה וּפְרַנְסָה בְּכָל שָׁנָה וְשִׁיעֲבּוּדוֹ לָהּ עֲלָמָם וְנַכְסֵיהֶם עַל כֶּךָ וְעוֹד יַחְדוּ לָהּ אֲלַפִּים דִּינָרִים בְּחִיבָה מִיּוֹחַדָּת וּמִפְתַּח בִּידָה וּמִפְתַּח אַחַר בִּיד אַחַד מִן הַיּוֹרְשִׁים שֵׁיש לָהּ יֵתָוּ לָהּ אֹוּתוֹ סָךְ בְּכָל שָׁנָה וְשִׁנָּה שְׁחוּכָל הִיה לְקַחַת מֵאַחַת תִּיבָה כָּל מָה שִׁיחֲסָרוּ לָהּ מֵאַחַת סָךְ וְנִתְנָה כְּתוּבָתָהּ בִּיד שְׁלִישׁ עַל חַנּוּחִים אֲלוּ וְשִׁאִין הַשְּׁלִישׁ רַשָּׁאִי לִיתָן לָהּ שְׁטָר כְּתוּבָתָהּ אֲלֵךְ אִם כֶּן יִכְלוּ כָּל הַאֲלַפִּים דִּינָר וְשִׁלָּא יִשְׁלִימוּ לָהּ אֹוּתוֹ סָךְ בְּכָל שָׁנָה אֲבָל אִם יִכְלָה כָּל אֹוּתוֹ מִמּוֹן הַמִּיּוֹחַד וְלֹא יֵתָוּ לָהּ אֹוּתוֹ סָךְ יוֹלִיֵא לָהּ הַשֹּׁטֵר הַכְּתוּבָה לְגַבּוֹת מִנַּכְסֵי הַבְּעַל אֹוּתוֹ סָךְ הַמּוֹכֵר אֲבָל אִין בְּכַתֵּב הַשְּׁלִישוֹת שְׁחוּכָל לְגַבּוֹת בָּהּ כְּלוּם לְעוֹלָם, וְעַכְשִׁיו יֵלְאוּ בְּעַלֵי חוּב עַל הַבְּעַל וְהִיה מַעֲכָבַת עֲלֵיהֶם מִחֻמַּת הַקְּדַמַּת שִׁיעֲבּוּד כְּחֻצָה, וְהֵם אָוּמַרִים כְּבַר יִיחָדוּ לֶךְ מִמּוֹן וְעוֹד הֵיבְבוּ עֲלָמָם הַיּוֹרְשִׁין, הַדִּין עִם מִי וְאִם שְׁמָא יִגְבּוּ אֲלוּ אִם הֵם חֵיבִים לָהּ מִדִּין מִזִּיק שִׁיעֲבּוּד שֶׁל חֲבִירוֹ :

תְּשׁוּבָה אִם נַכְסֵי מִיתְנָא מְרוּבִין שִׁיסְפִיקוּ עַכְשִׁיו לְכְּחֻצַּת הַלְּמָנָה וּלְבַעַל חוּב אֲפִילוּ לֹא נַחֲפַשְׂרָה עִם הַיּוֹרְשִׁים אִין הַלְּמָנָה יִכּוֹלָה לְעַכֵּב בִּיד הַבְּעַל חוּב מִלְּגַבּוֹת חוּבוֹ אֲלֵךְ אָוּמַר לָהּ אִם תְּרַלָּה לְגַבּוֹת כְּתוּבָתִּיךְ גְּבִי וְאֲף אֲנוּ נִגְבָּה מִן הַמּוֹתֵר וְאִם אָמַרְתָּ אִינִי רוּלָה לְגַבּוֹת כְּתוּבָתִי עַכְשִׁיו אֲלֵךְ רוּלָה אִי לִיזוֹן וְכַמֵּאן דְּתַנִּי אֲלַמְנָה מְזוּנִית וְאִין שִׁיעוֹר לְמִזְוֹתָהּ דְּאִין לָהּ קִלְבָּה אִין בְּטַעֲנָתָה כְּלוּם שֵׁיש אֵתָה אָוּמַר כֶּן כָּל מִי שֵׁיש לוֹ אֲשָׁה וְאַפִּילוּ אִין לְכְּתוּבָתָהּ אֲלֵךְ מִנָּה וִיש לוֹ מֵאַה מִנָּה וִיש עֲלִיו מִלוּה לֹא יִגְבָּה חוּב מִנַּכְסֵיו כְּלוּם שְׁכַבֵּר הוּא מִשּׁוֹעֲבַד לְמִזְוֹת וּפְרַנְסָה שֶׁל אֲשֶׁתּוֹ וּפְרַנְסָה וּמִזְוֹת שֶׁל אֲשָׁה כְּתוּבִים עַכְשִׁיו אֲפִילוּ אֲלֵל מִשּׁוֹעֲבָדִים שְׁהַכֵּל נִהְגוּ לְקַנּוֹת מִיָּדוּ וְחֹזְרוּ הַנַּכְסִים בְּכַת אֲשֶׁתּוֹ כְּשִׁקְנוּ מִיָּדָם אִם כֶּן פְּטָרוּ אֹוּתָה מְכָל חוּב אִם בְּעַל אֲשָׁה הוּא וְאִינוּ. וְתַדַּע לֶךְ דְּבַעַל יִכּוֹל לְמַכּוֹר נַכְסֵיו וְאִין הַאֲשָׁה יִכּוֹלָה לְעַכֵּב לֹא מִחֻמַּת שִׁיעֲבּוּד פְּרַנְסָה וְלֹא מִחֻמַּת שְׁעֲבּוּד כְּחֻצָה כְּדֹאֲמַר בְּעַל אִי בְּעִי לְזַבּוּי מִי לֹא מְזַבִּין וְכֶן ב״ח מוֹקְדִים אִינוּ יִכּוֹל לְעַכֵּב בִּיד בְּעַל חוּב מֵאַחַר לְגַבּוֹת חוּבוֹ עַכְשִׁיו כָּל זְמַן שְׁגַבִּיתָו קוֹדֵם לְזְמַן גְּבִיִּית

כזי ואזיל שמעוה אינשי אמרו ליה און ידעינן לך סהדותא אמר רב נתמן בהא אפילו רבנן נוודו דקען צמילי דאזבוה לא ידע. ותו גרסינן סהס כי אתא רב יהודה בר שמואל אמר ר' יוחנן לעולם מציא ראייה וכוותר עד שיסתם טענותיו ויאמר אין לי עדים ויאמרו בהא ראייה ויאמר אין לי ראייה אבל אם באו לו עדים ממדינת הים או שהיתה דקיקא של אביו מופקדת ביד אחרים זה מציא וכוותר. זו היא שורת הדין אבל במה שהסכימו הקהל איני יודע במה היתה ההסכמה שהם הסכימו בפירוש שכל מי שלא יבא תוך זמן בין שמע בין לא שמע בין יורש בין אחר ותקנו זה לפי שראו שיש בזה תיקון המדינה להרחיק הערמות מצעלי ערמה, כל מה שתקנו והסכימו והנהיגו בהנהגת כולם מה שעשו עשו ותקנו בין בדין בין שלא בדין רשאים הן והפקרן הפקר וכההיא דפרק השותפין (ח':) ורשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ולהסיע על קילתן, ויתר מזה בתוספתא בפרק בתרא דבבא מליעא :

גביית הצעל חוב המוקדם ואפילו בעשאו אפותיקי לחשה בלבד אמרו גובה ממנו ואף אמרו כמה מגדולי המורים שאינה יכולה לבעל המקח עכשיו אלא לכשתצא כחובתה כדי שלא תחזור על צתי דינין לחפש לגבות מנכסים אחרים וכל שכן שתפשרה עם היורשים מכחובתה שלא לגבות בה עכשיו ולא לעולם כל זמן שנותנין לה אותו כך או שיספיקו לה אותו ממון המיוחד להם תחת ידה ואפילו לא יספיק מכל מקום עדיין לא הגיע זמנה וכל שלא הגיע זמנה אינה יכולה לעכב וכמו שכתבתי ואפילו כשיגיע זמנה ר"ל שיכלה אותו ממון המיוחד אינה גובה כל כחובתה אלא בית דין שמיין לה כמה שזה כחובתה לפי מה שתפשרה עם היורשים. כך דעתי נוטה וכל שכן שלא כתב השליש שיוציא לה כחובה לגבות בה לעולם ולא עוד אלא שעדיין לריך עיון אם יכולה לעכב כיון ששעבדו לה היורשין וכסיבה שהרי יש לה שעבוד ממקום אחר לגבות ממנו ובין זה ובין זה תגבה היא ובעל חוב את חובם :

ס

שאלה אם הקהל מינו שליח את ראובן בגביית המס ולפרוע להשר מכל מקום שיגבה, וכשר קיבל הפירעון והנהסו משלו במעות, והקהל אומר לראובן מה שנתן לך השר קנינו אותה מתנה, וראובן טוען המתנה לא באה לידי צמצום אלא לפי שהבניתי אותו ושהייתי מלווה לו משלי כשלא היה בידי ממון מגביית המס, הדין עם מי :

תשובה מסתברא שהדין עם ראובן ואע"פ ששנו בצרייתא דפרק אלמנה (דף ז"ח:) הוכיפו לו אחת יתירה הכל לבעל המעות ופרקה רמי בר חמא כאן בדבר שיש לו קלבה כאן בדבר שאין לו קלבה ואמר רב פפא הלכתא דבר שיש לו קלבה חולקין דבר שאין קלבה הכל לבעל המעות, כבר פירש הגאון רב האי ז"ל בספר מקח וממכר בשער ו' טעם דבר שיש לו קלבה לפי שכל חפץ שדמיו קלובים כשמוסיף עליו הלוקח מרלון נעשו הוסיף וכאלו נתנו בפני עצמו לשליח או י"ל שלא הוסיף אלא מחמת שלקח ממנו זה החפץ ונמלא של בעל המעות הוא ומשום הכי חולקים עכ"ל. ומכאן שכל דבר שנותן ללוקח שלא מחמת מקח וממכר ושאין בו הטעם הזה שכתב הגאון הכל לשליח ורש"י ז"ל פירש שיש לו קלבה משום דמתנה הויה וי"ל לשליח נתנה או לבעה"ב נתנה ולפיכך חולקין. ולפי פירוש זה צדוקן שלפנינו מי שנותן בפירוש לשליח הכל לשליח. והרב בעל העטור כתב הטעם לפי שצאה לשליח הנאה ע"י בעה"ב לפיכך חולק עמו וכענין שאמר בירושלמי פרק בגוזל קמא אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לאמלע ח"ר נסא בשעה שלא קיים שליחותו לא נתכוין לזכות אלא ללוקח ולמה חולק עמו הואיל וצאת לו הנאה מחוץ ידו אף הוא חולק עמו. ואפילו כן צדוקן הכל לשליח כיון שהוא טוען שהוא ההנה את השר להלוות לו ושהוא נתן לו בפירוש ולא לציבור. ועוד שטעם הגאון ז"ל ורש"י ז"ל יפה דהא דהותירו הותירו לאמלע אין הירושלמי חולק לפי שיטת הגמרא פרק בגוזל קמא וזבגמרא כשנתנו לסחורה היא ולפיכך השכר לאמלע כדאיתא בהם :

סא

שאלה מה שנחלקו צדין צ"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה בין שגבה מן הלואה בין שגבה מן הלקוחות קאמר ואם לוח וכתב לשניהם מטלטלין אגב מקרקעי מכי קדם האחרון וגבה מן הלואה מה שגבה לא גבה

נח

שאלה על איזה דרך מכריזין קרקע שמיין בית דין :

תשובה כשמכריזין בית דין שמיין תחלה בדקדוק כמה קרקע זה שזה ואחר כך מכריזין קרקע פלוני שמלרניו כך נשום כך הרולה ליקח יבא ויקח ואם ירלו להגבותו לחשה בכחובתה ולבע"ח בחובו יאמרו בהכרזה על מנת ליתן לחשה בכחובתה ולבע"ח בחובו. וכדתניא בערכין (כ"א:) שום היתומים ל' יום ושל הקדש ששים יום ומכריזין בצקר ובערב בשעת הולאת הפועלים ובשעת הכנסת פועלים ואומר שדה פלונית בסימניה ובמלרניה כך היא יפה וכך היא שומה כל הרולה ליקח יבא ויקח על מנת ליתן לחשה בכחובתה ולבעל חוב בחובו, ואומר קן משום דאיכא דניחא ליה בחשה משום דשקלא על יד על יד ואיכא דניחא ליה בבעל חוב דמיקל בזוי, ולענין זמן הכרזה אמרינן נמי סהס צא להכריז רזופים שלשים יום צבני ובחמישי ששים ואע"ג דכי חשיב להו מר ליומי הכרזה לא הוו להו שלשים יום כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי :

נמ

שאלה לצור שתקנו שכל מי שלא יביא זכויותיו הוך ימי ההכרזה שיאבד זכותו וצא אחד ואמר שלא היה בעיר או שלא מלא זכותו הוך ימי ההכרזה או לאחר מכאן חסר לו הנפקד זכותו, מי אמרינן בהא מה יעשה שלא מלא הוך הזמן ועכשיו מלא ובשבעה מיהא נאמן. או נאמר דכיון שתקנת הקהל היא אלימא לאפקועי ממונא כבית דין חשוב כהכחא דאתפס זכוותיה צבי דינא דגדרים ואינו נאמן שהם כן כל אחד יאמר כך :

תשובה שורת הדין שכל מי שיאמר שאינו צעיר ולא שמע בהכרזה אין צדין שיפסיד ולמה יפסיד ומה יעשה ואפילו מי שצא לבית דין ואמרו לו כל ראיות שיש לך הבא מכאן ועד שלשים יום אמר רש"ב"ג מה יעשה זה שלא מלא הוך שלשים יום ומלא לאחר ל' יום (סנהדרין ל"א) וקיימא לן כוותיה בהא וזו היא ראייה ראשונה. וכן אם הוא יורש ומלא אחר כך ציד נפקד או שידעו לו אחרים עדים מציא לאחר זמן ואפילו אמר להו יש לך ראיות ואמר אין לי ראיה ולאחר מכאן מלא ראייה ציד אחרים מציא וכוותר הדין כדגרסינן סהס שלכי זה צורר (סס) סהוא ינוקא דאתא לדינא לקמיה דרב נתמן אמר ליה אית לך ראייה אמר ליה לא חייביה רב נתמן נפיק הוא

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן סא סב סג

גבה אצל אש מכר הלוח מטלטלים אלו וקדם האחרון וגבה מן הלקוחות אין השני יכול להוליחו מיד אותו שגבט. זהו חורף השאלה ושאלת תשובה על זה :

תשובה כל מה שכתבת בדברים אלו שלא כהשגחה ואין בדברים אלו עיקר אלא הריני מסדר לפיך סדין בקולר. דע כי הכותב מטלטלי אגב מקרקעי גבה מטלטלי גבה ולפיכך עשה שורו אפותיקי אגב מקרקעי ומכרו ב"ח גובה אותו ממנו כדאיתא פרק חז"ה (דף מ"ד): בשמעתא דמכר לו בית מכר לו סדה והוא הדין והוא הטעם לב"ח מאוחר שקדם וגבה בין שיגבה מן הלוח בין שיגבה מן הלקוחות כדרך שאמרו בקרקע וכדאמרין (כהובות ל"ה) כתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השנייה מוליאה מיד הלוקח והראשונה מוליאה מיד השנייה. ואם לא כתב מטלטלי אגב מקרקעי אש מכרן אפילו עשאן אפותיקי אין בעל חוב מאוחר גובה מיד הלקוחות וכדאמרין עשה שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה ממנו ולא שייך בזה ב"ח מאוחר שקדם וגבה דאפילו ב"ח מוקדם אין ב"ד מגבין לו מן הלוקח ואם עמד הוא וגבאן מעלמו לא גבה ומוליאין אותם מידו ואין זה לריך לפנים והוא הדין לב"ח מאוחר שקדם וגבה מטלטלין אש עמד הראשון ותפסן לאחר גובינת המאוחר ב"ח זה המאוחר שקדם וגבה מוליא אותם בבית דין מיד הראשון שתפסן, ודברים אלו ברורים ואיני רואה בזה שום ספק הלכה למעשה אלא שאני סבור דאילו באו שניהם בבית אמת לגבות מטלטלין דלוה נותנין לראשון ואין לב"ח מאוחר במקום המוקדם כלום משום דקי"ל שעבודא דאורייתא ואפילו במטלטלי אית דינא דקדימה כל שהם ביד הלוח לא אמרינן שאין להם קדימה אלא לגבי לקוחות או שגבאן ב"ח מאוחר וטעמא משום דלית לה קלא כדאמר בחז"ה (שם) עשה שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה ממנו עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה ממנו מ"ט האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא :

דרב אמר בפירת הטענה שתי כסף קי"ל כרב דתני רבי חייל לסיועי לרב סלע יש לי בידך אין לך אלא סלע חסר שתי כסף חייב חסר מעה פטור והא לאו בזה תליין ובהא דסייעיה רבי חייל לרב הלכתא כרב אצל בפלוגתא דשום ודוקא מסתבר לי דהלכה כשמואל חדא דרב ושמואל הלכה כשמואל בדיני ועוד מדמשמע התם דר' אלעזר ורב אשי כשמואל ס"ל דאמר דדוקא קאמר, והלכך האי דקאמר תנו לפלוני ת"ר דוקא קאמר והאי דקאמר מנכסי משום דאי אמר תנו ת"ר דינרים לפלוני כי ליתנהו בעין לא הוה יבצין ליה מידי דהא ליתנהו ורשב"ל הוא דלחו שוה קאמר אלא דוקא קאמר והא ליתיה וא"ל איתא דלמא ת"ר קבורים קאמר ואע"ג דאמר התם הלכתא למנה קבור לא חיישינן היינו דוקא בדאיכא מנה בעין ואע"ג דלא אמר מנה זה לא חיישינן למנה אחר קבור וכד"ל למנה קבור חיישינן כיון דלא אמר זה אצל חיישינן דילמא מנה בעין אמר דלית ליה ולא קנה א"ל אית ליה וקבור וכדי ללחא מספק זה אמר מנכסי. ועוד נ"ל דאפילו רב לא נחלק אלא בחובע ונתבע לפי שדרך החובע לשון תביעתו צמטבע ואם הפקיד בידו כור חטין או שהלוחו שאומר סלע יש לי בידך והנתבע נמי משיבו באתו לשון כדרך שאומר. אצל צותן או מודה מעלמו תנו לפלוני מנה מתנה או מודה שהפקיד בידי או שהלוחי אפילו רב מודה בזה דדוקא קאמר הלכך האי דקאמר מנכסי לאו לקבל מזה ומזה קאמר אלא ליפות כמו שאילו אמר תנו חליו מנכסי שוה ת"ר זו אש נמכרו מקלת הנכסים מראים לו אותם שנאבדו כולן כדעת רש"י ז"ל ומקלת מרז"ל או לפחות כפי השבון כשותפין כדעת התוספות או שהיו יכולים לומר קח מהנכסים שוה ת"ר דינרים ויטרח וימכור לעלמו ואילו אמר תנו לו ת"ר דינרים מדמי נכסי היו הם מוכרים אלא שלא היה נוטל אלא בשעה שהיה שוה בשעת נתינה ואם הוול פוחתין לו אצל עכשיו שאמר מנכסי ה"ק שימכרו מנכסיו ויתנו לו ת"ר דינרים בין שהוקרו בין שהולו :

סג

שאלה האשה שמתה בחיי בעלה והיו לה נכסים שלא זכה בהם הבעל בחייה ובאותם נכסים יש שטרי חובות שחייבים לה אחרים מהו שיטול הבעל באותה מלוה וכן אש הבעל היה חייב לה מהן וכן אש יש לה משכונא על קרקע. מהו :

תשובה גרסינן בפ' יש נוחלין (דף קכ"ה): אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כצמחוק ואין הבכור נוטל בראוי כצמחוק ואין הבכור נוטל במלוה, ואיכא מרבנותא דסברי דכיון דפלגיניהו ואמר אין הבכור נוטל במלוה ואין הבעל נוטל בראוי ולא אמר אין הבעל והבכור נוטלין בראוי ובמלוה ש"מ דבעל נוטל בראוי דמלוה וכן דעת הר"ר יוסף הלוי אבן מיגש ז"ל אצל ר"ח ז"ל והרי"ף אומרים שאף הבעל אינו נוטל במלוה והדיין מה שיראה בעיניו יעשה כי רובן של חכמי הדורות הסכימו שאין הבעל נוטל במלוה בראוי הוא ואפילו לגבי בעל. ומיהו מסתברא דוקא במלוה שנפלה לה בירושה וא"ל במלוה שהיתה לה עד שלא נשאת וא"ל במלוה שנעשית ממעות שלא היו ידועות לבעל וא"ל במלוה שנעשית במעות ששיירה היא לעלמה וכתב לה הבעל בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בהם וא"ל לאחר נישואין וכשקנו מידו הא לאו הכי והכי הרי זכה באותם המעות הבעל כדין נכסי מלוג ואי אפשר להפקיע ממנו דלא גרעה מלותה וממכרתה שהבעל מוליא מיד הלקוחות. ועוד מסתברא דאפילו היו לה מעות קודם שנתארסה ושירתם לעלמה בפירוש עד שלא נתארס שלא יהא בהם לבעל כלום לא עשתה

סב

שאלה ראובן שאמר בשעת פטירתו ינתן מנכסי כך וכך לפלוני וינתן מנכסי ת"ר דינרים לשמעון והשאר יהיה לפלוני היחוס קרוב והניח קרקעות עידיה ובינונית וזבורית ושט"ח רעועים וחזקים על כותים ועכשיו בא שמעון ואמר ליתן לו ת"ר דינרים אלו במעות והאפטרופסים של יחומים טוענים שאין ליתן לו מעות אלא מעט מן העידיה ומעט מן הבינונית ומעט מן הזבורית כי לשון מנכסי שאמר משמע שיתנו לו מעט מזה ומעט מזה עד השלום ת"ר דינרים, השיב שמעון שאין לו ליקח אלא מעות שהנותן בעין יפה נותן ולשון מנכסי שאמר ליפות כחי. וזוה נחלקו הב"ד, יש מהם אומר שהדין עם שמעון מההיא דגיטין מחמרא ליפות כח, וי"א דלא דמי לההיא דהתם שיש לו נכסים אחרים שייך למימר ביה כשייחד היין ליפות כמו הוא שנתכוין אצל כאן שלא ייחד שום נכסים ואמר מנכסי לא שייך ביה ליפות כמו :

תשובה כ"ל שהדין עם שמעון שכל שאמר תנו לו כך וכך מעות דוקא קאמר ולא שוה ופלוגתא היא דרב ושמואל כדמשמע פרק שבוטע הדיינים (דף ל"ט) דאקשינן עלה דשמואל הטענה שתי כסף מדתנן שתי כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור מ"ט לאו משום דחסרה ליה טענה ותיובחה דשמואל א"ל שמואל מי סברת שוה קתני דוקא קתני ומה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ומשמע נמי התם דבהא רבי אלעזר ורב אשי כשמואל ס"ל ואע"ג דבעיקר פלוגתא דרב ושמואל דהתם

ועד שלא נכתב ונחתם השטר מחו העדים או הלכו למדה"י
ונמלא לוקח מפסיד, ועכשיו רלו הליבור לחוש לתקלות אלו
ולתקן שיהא סופר מתא כותב עיקר הנמקה ותנאיו צפוקסו
ושיהא אותו הפוקס נאמן כשני עדים כדרך שנוהגים
צפוקסי הערכאות. הודיעני אם הן אם לאו :

תשובה כל מה שהסכימו בליבור בענייני ממון רשאיין
הם והכי הוא מוסכם ומקובל כאילו הוא דין
גמור שהסכמתם בזה חזרה להיות דין ובלבד שיעשה מרלון
הליבור. ואם יש ח"ח ממונה על הליבור שיהא הוא נסכס
עמהם ועושים מדעתו ומרשותו כדליתא פרק השותפין (דף
ט') הנהו עבחי דלתו אהדדי דכל דעביד זיומא דלאו
דידיה לקרעו למשכיה חזל חד כו' אתא לקמיה דרבא
חייביהו חיתוביה רב יימר בר שלמיא לרבא רשאיין בני
העיר ופריק ה"מ היכא דליכא אדם חשוב אבל היכא אדם
חשוב לאו כל כמינייהו דמתו כלומר שלא ברשותו ומ"מ כל
שהסכימו כולן רשאיין, ובהוספתא (ב"מ פ"א) תניא רשאיין בני
העיר לומר כל מי שירעה אלל פלוני יתן כך וכך וכל מי
שירעה אלל המלכות יתן כן וכך ורשאיין לעשות קילתן
ורשאיין הלמרים והלבעים לומר כל מקה שיבא לעיר נהא
כלנו שותפין זו ורשאים החמרים לומר כל מי שימות חמורו
נעמיד לו חמור אחר והספיים לומר כל מי שתאבד ספינתו
נעמיד לו ספינה אחרת, ומכאן נלמד שכל תנאי וכל קצבה
שרולים לעשות אפילו בעלי האומנות בממון רשאיין לקיים
כל שהסכימו כל בעלי אומנות בעיר כטבחים ולבעים וחמרים
וספיים וכל שכן כל בני העיר. ועוד שהרי שניו נאמן עלי
אבא נאמן עלי אביך חכמים אומרים אינו יכול לחזור ואביו
נמי מן הדין כמי שאינו הוא ואפ"ה אינו יכול לחזור זו
ואע"ג דהתם קודם גמר דין יכול לחזור זו הסכמת הרבים
יפה שאין יחיד יכול לחזור לבטלה שאפילו לכתחלה הרוב
כופין המועט :

סו

שאלה לאה אשת בנימין אינה בדעתה זה כמה שנים
מחמת חלי כבד שחלתה ואינה מדברת ואינה
מכרת שום צריה ועכשיו יורשיה תובעין מיורשי בנימין
הנזכר שטר כתובתה ומתנתה, ויורשי בנימין טוענין שאין
יכולים יורשיה לתבוע בעדה שום דבר אחר שאינה בדעתה
כלל. הודיעני הדין עם מי :

תשובה הדין עם יורשיה הבעל ואין ליורשיה לתבוע
כתובתה מכמה טעמים, חדא דאין האלמנה
גובה כתובתה מהיתומים אלא בשבועה וזו לא נשבעה, ועוד
דהא טבא לה משום דנכסי הבעל בחזקת ניונת על ידי
כתובה, ואם יגבו כתובתה תפסיד מזונותיה ושמא יופסדו
הנכסים ביד יורשיה וישמטו ויאכלו אותם וגמלאה היא
מפסדת כתובתה ומזונותיה. ועוד דבר מן דין אילו היה הדין
לגבות כתובה לא היו גובים היורשים אלא ב"ד וכדגרסינן
פרק נערה (דף מ"ח) אמר מר עוקבא מי שנשתתה בית דין
יורדין לנכסיו חנין ומפרנסין אשתו ובניו ובנותיו וד"א.
ועוד דהיא כשבו וגרסינן בפרק המפקיד (דף ל"ט) אמר
רב יהודה אמר שמואל שבוי שנשבע והניח קמה לקאור
ענבים לבצור זיתים למסוק ב"ד יורדין לנכסיו ומעמידין לו
אפטרופוס וקולר ובוזר ומוסק, וחוב וכתובה נקמה לקאור
וענבים לבצור שאין מניחין היורשים לירד להם, אלא שאין
אנו צריכים לכך מן הטעמים שאמרתי למעלה. ומיהו ב"ד
מעמידין אפטרופוס לכל מי שנשתתה לפקח על נכסיו בכל
מה שיהא לו בו תיקון דאפילו בשבוי שנשבע שאלו בגמרא
בהיה דהניח קמה לקאור וזקי אפטרופוס לעולם ופריק
אפטרופוס

עשה ולא כלום דמיד שנשאת זכה בהם הבעל ממילא כדין
נכסי מלוג אח"כ כתב לה הבעל בעודה ארוסה דין ודברים
אין לי בהם דאי לא מזרחת למה לה דבשיירה היא צפירות סני
וכן פרק חז"ה (דף מ"ט) ששנינו ואין לאיש חזקה צנכסי
אשתו דאקשינן פשיטא כיון דמשעבד ליה לפירי פירי הוא
דקאכיל ואוקמוה בכותב לה בעודה ארוסה דין ודברים
אין לי על שדה זו, ובפרק בן סורר ומורה (דף ע"א.) דאמר
שאינו חייב עד שיאכל משל אביו ומשל אמו ואמרנו נאמו
מכא לה אוקמוה בשנתן לה אחר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן
ולוקמיניהו לכולהו צנכסים ששיירה לעלמה כי זה היה יותר
קרוב ומלוי. ומלוא שיש לה אלל הבעל כ"ס אם הלוחה לו
אחר שנשאת לו שהרי זכה בהן מתחלה כדין נכסי מלוג
ואפילו שיירה לעלמה מעיקרא לפי מה שאמרנו ואפילו כתב
לה דין ודברים אין לי בהם אפ"ה הבעל יורש מהלית אותה
מלוא לפי מה שאמרנו פרק יש נוחלין (דף קכ"ה:) גבי בכור
שאינו נוטל במלוא ובמלוא שטמו פלגי ויש גורם שם כן
ולומר שהמלוא שטם בן הבכור כלומר שהלוחה אביו מספקא
לן אי היא מוחזקת אללו או לא וכיון שכן מספק חולקין
ונוטל בזהות מלוא מהלית הבכורה כדין ממון המוטל
בספק ואם הדין כן בבכור כל שכן בבעל ואם היה לה
משכונא על קרקע אם הוא אחרא דלא מסלקי הבעל נוטל
בה לפי שהמשכונא כקנויה אללה ואפילו בבכור נוטל בה
פי שנים דגרסינן פרק איזהו נשך (דף ס"ז:) רב פפא ורב
הונא צריה דרב יושבע דאמר תרווייהו האי משכנתא
באתרא דלא מסלקי בעל חוב גובה ממנה ובכור נוטל פי
שנים, וכל משכנתא סתם הרי היא באתרא דלא מסלקי
משום דסתם משכנתא שתא. ואין קרוי אתרא דמסלקי אלא
במקום שאפשר ללוה לסלק את המלוא כל זמן שיראה ואפילו
ציונו והכי מוכח ליה שמעתא התם :

סד

שאלה ראובן חלה והביאו חנוך בנו בחוץ ביתו וספק
צרכיו ומת וקברו ועשה לו כל צרכי הקבורה
ולאה אשת ראובן הפקידה מטלטלין ביד חנוך ועכשיו היא
תובעת אותן מטלטלין מחנוך. השיב חנוך אני הולאתי
הולאה על אביו ועל קבורתו ותכריכין ואני הופסם מלד
אותם הולאות, טענה לאה אותן מטלטלין משלי היו ואין לך
לתפוס בשלי, השיב חנוך איני יודע אם היו משלך ואפילו
היו שלך מה שקנתה אשה קנה בעלה. הדין עם מי :

תשובה הדין עם לאה מכמה טעמים, כי מה שטענה
המטלטלין היו שלה נאמנת ואריך להחזיר
ואפילו הבעל קיים כדתינו פרק חז"ה (דף נ"א:) קבל מן
האשה יחזיר לאשה, וחנוך זה אינו יודע שאינו שלה שיתפוס
בהן אלא איני יודע שהן שלך טען, ומה שטען מה שקנתה
אשה קנה בעלה אינו כלום כי שמא נתנו לה ע"מ שאין
לבעלה רשות בהן והיינו דאמר התם פרק חז"ה קבל מן
האשה יחזיר לאשה. ועוד דמה שקנתה אשה לא קנה
בעלה אלא לפירות והרי הוא לה נכסי מלוג ואם מת
הבעל הרי הן שלה לגמרי ולא עוד אלא אפילו מטלטלין
שנטל חנוך והולאה הולאות על אביו ואפילו בצרכי קבורתו
אם כתב ראובן לאשה מטלטלי אגב מקרקעי האשה מולאה
מידו ואפילו היה מוטל לפניה רלתה היא גובה כתובתה
מנכסיו והוא נקבר מן הדיקה וכדתינו בהוספתא דכתובות
מי שמח והניח נכסים מטלטלין וילא עליו כתובה אשה
וב"ח כל הקודם בהם זכה והוא נקבר מן הדיקה :

סה

שאלה פעמים שאדם מוכר לחבירו אונות בעדים ובשטר
[שו"ת המיוחסות] ? ?

שׁוֹת הַרְשָׁב"א הַמְיוֹחֲסוֹת לְהַרְמַב"ן כּוֹס סַח סַט

אֶפְסוֹרְפוֹס לְדִיקוֹנִי לֹא מוֹקְמִין אֲלֵמָא בְּעֵלְמָא מוֹקְמִין, וְשׁוֹטֵס מְלוֹה לְפַקַּח בְּנַכְסֵי קַטְנָן :

סו

שְׁאֵלָה רְאוּבֵן נָתַן דִּירָה לְשִׁמְעוֹן בְּעֵלְיֵיהּ שְׁלוֹ וְכַתֵּב לוֹ מַחְמַת שְׂרִיתִי וְנַחְתִּי לְפִלוּנִי בְּקִינָן גְּמוּר לֵהוּיֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ וְדַר בְּכָל אֲחִיהָ עֲלֵיהּ שְׁבִיטִי שְׁמֵרְנִיו כִּךְ וְכִךְ בְּאַחֲרֵיֹת עֲלִיו, וְעַכְשָׁיו בֵּא רְאוּבֵן וְנִתְרַעַס עַל שִׁמְעוֹן וּמִבְקַשׁ לְסַלְקוֹ מַחְמַת שְׁלֵא הִקְנֵה לוֹ גּוֹף הַקְּרַקַּע וְכֹאחֵיהּ שְׁאֲמַרו יְדוּר פִּלוּנִי בְּבֵית זֶה לֹא אֲמַר כְּלוֹם עַד שִׁיֵּאמַר תְּנוּ בֵּית זֶה לְדִירָה. טַעַן שִׁמְעוֹן הָרִי קִבְּלַת אַחֲרֵיֹת עַל הַדִּירָה. הַשִּׁיב רְאוּבֵן אַחֲרֵי שֶׁמַּחְמַת אֵינָה כְּלוֹם גַּם הַאֲחֵרֵיֹת אֵינָו כְּלוֹם כִּי לֹא קִבְּלַתִּי אַחֲרֵיֹת אֲלֵא עַל הַדִּירָה וְהָרִי הִיא בְּטֵלָה :

תְּשׁוּבָה אִם אֵין בְּשִׁטְרָא אֲלֵא לְשׁוֹן זֶה בְּלַבַּד שְׁכַתְּבַת הַדִּין עִם רְאוּבֵן שְׁאֵין כֹּאן אֲלֵא דִירָה בְּאַחֲרֵיֹת וְהַדִּירָה אֵינָה כְּלוֹם וְעוֹד שֶׁהַאֲחֵרֵיֹת לְגַבִּי הַנוֹתָן בְּעֵלְמָו לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרִיד שְׁאֵין אַחֲרֵיֹת אֲלֵא מַחְמַת הַעוֹרֵרִין מַחְמַת גְּזִילָה אִו מַחְמַת שְׁעִבּוּדִים שְׁקִדְמוּ אֲבָל לְגַבִּי הַנוֹתָן בְּעֵלְמָו שְׂבָא לְבַטֵּל מִתְּנַחְתּוֹ לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרִיד. וְכֵן אִם אֵין בּוֹ קִינִין אֲלֵא כְּמוֹ שְׁאֲמַרְתָּ שְׁקִדְמִי לְנַחֲתֵי הַדִּירָה שְׁכָל שְׁאֲמַר קְנוֹ מַמְנִי שְׁאֵין נוֹתָן לְדִירָה בְּבֵיתִי יֵשׁ לוֹמַר שְׁאֵין הַקִּינִין אֲלֵא עַל הַדִּירָה בְּלַבַּד לֹא עַל גּוֹפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע אֲבָל אִם אֲמַר הָרִינִי נוֹתָן לְשִׁמְעוֹן דִּירָה בְּעֵלְיֵיהּ שְׁלִי אִו שְׁנַתְּתִי לוֹ לֵהוּיֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵלְיֵיהּ שְׁלִי וְקִינִיו עֲמָמוֹ הָרִי זֶה קִנְהַת הַעֲלִייהּ לְדִירָה שֶׁהַקִּינִין עֲנִין חִזַּק וְכַשְׂבָּא אַחַר מַה שְׁאֲמַר לֹא דִירָה בְּלַבַּד נָתַן אֲלֵא מְגוּפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע קְנוֹ מִידוֹ וְכֹאחֵיהּ שְׁאֲמַרו בְּפִרְקַהּ הַכּוֹתֵב (דָּף פ"ג) הַאֲוֹמַר דִּין וְדַבְרִים אֵין לִי עַל שְׂדֵה זֶה וְאֵין לִי עַסְקָ בֵּה וְיָדִי מִסּוֹלְקוֹת מַמְנָה לֹא אֲמַר כְּלוֹם. וְהַסִּיקוּנָה הַתַּם דַּחַס קְנוֹ מִידוֹ מְגוּפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע קְנוֹ מִידוֹ וְכֵן אֲמַר פִּרְקַהּ חו"ה (דָּף מ"ג) גְּבִי שׁוֹתֵפִים מַעֲיָדִים זֶה עַל זֶה וְהַקְּשִׁי וְהֵא וּגְעִיָּה בְּעוֹדוֹתָם הֵן וּפְרִיק בְּכּוֹתֵב דִּין וְדַבְרִים אֵין לִי עַל שְׂדֵה זֶה, וְלוֹלָא שְׁאֵין סְבוּר שְׁאֵין הַעֲדִים יוֹדְעִין דִּין זֶה הֵייתִי אֲוֹמַר שְׁאֵפִילוֹ אִם חֲזַרוּ בְּסוֹף הַשִּׁטְרָא וְקִינִיו לְפִלוּנִי עַל מַה דְּכַתּוּב וּמְפֹרֵשׁ לְעִיל שְׁאֵף זֶה יוֹעִיל לְקַנּוֹת גּוֹפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע לְדִירָה שְׁבַחְרַת הַקִּינִין שְׁכַתְּבוּ בְּסוֹף קִנְהַת דְּקִינִין שְׁכַתְּבוּ בְּסוֹף לִיפּוֹת כַּחַו כְּתוּבוֹ שְׁלֵא כְּתוּבוֹ הַקִּינִין שְׁתִּי פְעַמִּים בְּכַדִּי. וְכֹאחֵיהּ שְׁשִׁינוֹ פִּרְקַהּ יֵשׁ נוֹחֲלִין (דָּף קל"ו) גְּבִי כּוֹתֵב לְבָנָיו לְאַחַר מוֹתוֹ לְרִיךְ לְכַתּוּב לוֹ מַכּוּס וְלְאַחַר מִיתָהּ וְהִיבְעִיָּהּ לְהוֹ קְנוֹ מִידוֹ מַחִי וְאֲמַרו פְּעַמִּים לְרִיךְ וּפְעַמִּים אֵינּוֹ לְרִיךְ אֲקִינֵיהּ וְקִינֵיהּ מִינֵיהּ לֹא לְרִיךְ קִינֵיהּ מִינֵיהּ וְהַקִּינֵיהּ לְרִיךְ, אֲלֵמָא שְׁנֵי קִינֵינִים אֵינּוֹ בְּכַדִּי אֲלֵא לִיפּוֹת כַּחַו וְלִתְקַן הַעֲנִיין אֲלֵא כְּשִׁאֲמַרו קִינֵיהּ מִינֵיהּ וְהַקִּינֵיהּ אֵינּוֹ אֲלֵא קִינֵין אַחַד וּפְרוּשֵׁי קַהּ מְפֹרֵשִׁי קִינֵיהּ מִינֵיהּ הֵיאֵךְ שְׁהָרִי הִקְנֵה לוֹ, אֲלֵא שְׁשֵׁם הַקְּשָׁה וּמִי אֵיכָא מִיָּדִי דַּחֲנָן לֹא יוֹדְעִין וּסְפָרִי דְּבִי רַב יוֹדְעִי שִׁילִי לְסְפָרִי דְּבִי רַב יוֹדְעִי דַּחֲלָמָא כָּל שְׁאֵין יוֹדְעִין אֵין אֲנוּ דְּנִים הַזְכַּרְתָּ שְׁנֵי קִינֵינִים אֲלֵא בְּפִירוּשׁ בְּעֵלְמָא שְׁמִפְרַשׁ הֵיאֵךְ הִיָּה וְעַם כָּל זֶה אֵין סוֹבֵר לוֹמַר שִׁיּוֹעִיל דְּכָל שְׁחֹזֵר וְאֲוֹמַר וְקִינֵיהּ אִו אֲקִינֵיהּ הַזְכַּרְתָּ שְׁנֵי קִינֵינִים לְעוֹלָם לִיפּוֹי כַּחַ. וְכֵן בְּכָל הַשְּׁטֵרוֹת. וְכֵן נִרְאֵה מְלִשׁוֹן הַשְּׁטֵרוֹת שְׁכַתְּבֵי רַש"ס ז"ל וְז"ל אֲקִינֵיהּ וְקִינֵיהּ מִינֵיהּ לֹא לְרִיךְ זֶהוּ שְׁכּוֹתְבִין בְּכָל שִׁטְרָא שְׁכַתּוּב בּוֹ קִינִין שְׁנֵי קִינֵינִים אַחַד בְּהַחֲלַת הַשִּׁטְרָא וְכִךְ אֲמַר לְנוּ הוּוֹ עֲלִי עָדִים וְקְנוֹ מַמְנִי וְכַתְּבוּ וְחַתְּמוּ עֲלִי וְהֵינּוֹ אֲקִינֵיהּ שֶׁהִקְנֵה לְעָדִים בְּקִינָן סוֹדֵר לְזְכוּת בּוֹ לְמַקְבֵּל מַחְמַת וְאֲמַר בְּסוֹף הַשִּׁטְרָא וְקִינֵיהּ מְפִלוּנִי לְפִלוּנִי מַחִי דְּכַתִּיב וּמְפֹרֵשׁ לְעִיל עַכ"ל, דַּחֲלָמָא בְּכָל שְׁטֵרוֹת דַּעֲלָמָא דְּמִין כֵּן זֶה יוֹתֵר קְרוֹב בְּעֵינֵי. וְעוֹד שְׁהָרִי הַחֲזִיק שִׁמְעוֹן בְּבֵתִים וְדַר בְּהֵם בְּפִנֵי רְאוּבֵן וְלֹא עֲרַעַר עֲלָיו וְכִיּוֹן שְׁכָן אֶפְסַר לוֹמַר שֶׁהוּדָה שְׁמִגּוּפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע

סח

קְנוֹ מִידוֹ וְכֹאחֵלוֹ נָתַן לוֹ גּוֹף לְדִירָה וְתַדַּע לִךְ שְׁהָרִי רַב יוֹסֵף נִחְלַק שֵׁם וְאֲמַר דְּמִדִּין וְדַבְרִים קְנוֹ מִידוֹ וְהַפ"ה אֲמַר אֲבִי מִסְתַּבְּרָה מִלְּתֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּעוֹרֵר אֲבָל בְּעוֹמֵד מְגוּפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע קְנוֹ מִידוֹ דַּחֲלָמָא לְכ"ע כָּל שְׁלֵא עֲרַעַר עֲלָיו שְׁלֵא יָרַד לְשָׂדֵה אֲלֵא שְׁהִנְיָחוּ לִירַד וְלַעֲמוּד בּוֹ הָרִי זֶה כְּמוֹדָה דְּגוּפּוֹ שֶׁל קְרַקַּע הִקְנֵה לוֹ בְּקִינָן. וְזֶה נִרְאֵה לִי נְכוּן :

שְׁאֵלָה יִלְמְדוּ רַבֵּינוּ כִּילַד גְּבִייתָ ב"ח. אִם יֵשׁ לוֹ מַעֲוֹת נוֹתָנוּ לוֹ וְלֹא מַחִי מַסְלַק נַכְשִׁיָהּ לֹא בְּמַקְרַקְעֵי וְלֹא בְּמַטְלְטְלֵי, אִו לֹא :

תְּשׁוּבָה הִכִּי אֵיחָא בְּהִידֵא פִּרְקַהּ הַמּוֹכֵר פִּירוֹת (דָּף ז"ב:) גְּבִי לִישְׁקוֹל תּוֹרָה בְּזוּזֵי דַּחֵיכָא לְאַשְׁתְּלוּנֵי מִינֵיהּ וְאִי לֵית לֵיהּ זוּזֵי לֹא כִּיפִינָן לֵיהּ לְמִיטְרָח וְלַמְזַבֵּן כְּדֹא'י פ' הַכּוֹתֵב (פ"ו) דְּדוּקָא בְּתוֹלָה מַעֲוֹתֵי בִיד כּוֹתֵי אֲמַרו דְּלִיעֲרַח וְלִיזְבוּן וְאִי דַּחֵית לֵיהּ מַקְרַקְעֵי וּמַטְלְטְלֵי מִסְתַּבְּרָה דִּיהִיב לֵיהּ מַטְלְטְלֵי וְאִי לֵית לֵיהּ אֲלֵא מַקְרַקְעֵי שְׁמִין לוֹ ב"ד קְרַקַּע אַחַד בִּינוּנִי וְלְאַחַר הַשּׁוּמָא מַכְרִיזִין שְׁלֵשִׁים יוֹם רְלוּפִים שְׁתִּי פְעַמִּים בְּיוֹם בְּשַׁעַת הַזְּלָתָה פּוֹעֲלִים וּבְשַׁעַת הַכּוֹסְתָם אִו מַכְרִיזִין בְּשְׁנֵי וְחַמִּישֵׁי שֶׁל שְׁשִׁים יוֹם וְחַמֵּ"ג דְּכִי חֲשַׁבְתָּ לְהוֹ לְיוֹמֵי הַכְּרָזָה לֹא הִיוּ אֲלֵא תַמְנִיסָר כִּיּוֹן דְּמַשְׁכָּא מִילְחָא שְׁמַעוּ אֵינְשֵׁי. וּבְשַׁעַת הַכְּרָזָה אֲוֹמַר בְּפִירוּשׁ לְמַה הֵם רוֹלִים לְמַכּוֹר אִם בְּשַׁבִּיל ב"ח אִם בְּשַׁבִּיל כְּתוּבָתָה אִשָּׁה כְּדַחֵיהָ בְּעַרְכֵּין וּפִרְקַהּ אֲלֵמָא נִיזוּנָת דַּחֵיכָא דִּנִּיחָא לֵיהּ בְּהָא וְלֹא נִיחָא לֵיהּ בְּהָא, וְלְאַחַר הַכְּרָזָה אִם מַלְאוּ יוֹתֵר מִשּׁוּמָן אִו כְּדִי שׁוּמָן מוֹכְרִין לְאַחֲרִים וְאִם לֹא מַלְאוּ כְּדִי שׁוּמָן כּוֹפִין לְאַשָּׁה אִו לְב"ח שִׁיקְבְּלוּ בְּפִירְעוֹן חוּבּוֹ בְּשׁוּמָא שְׁשִׁמּוּבוֹ ב"ד וּמִיָּהוּ אִם הוֹתִירוּ שְׁחוֹת מַכְרָן בְּטַל הַר"ס בְּמַז"ל. וּמִיָּהוּ דוּקָא שִׁיחָא רַחֵי לוֹ מַה שְׁשִׁמּוּבוֹ וְיִקְבֵּל בְּשִׁיעוֹר חוּבּוֹ כְּפִי חֲלוּקַת הַשּׁוּתְפִין הַאֲמַר רִישׁ ב"ב בְּמַתְנֵי דַּעַד שִׁיחָא אַרְבַּע אַמּוֹת לֹא וְאַרְבַּע אַמּוֹת לֹא אֲבָל אִם אֵין רַחֵי לוֹ אֵין כּוֹפִין אֲוֹתוֹ לְקַבֵּל בְּחוּבּוֹ מַה שְׁאֵינוֹ רַחֵי וְאֵין מַדְקַדְקִין לוֹ לְהוֹסִיף עַל חוּבּוֹ וּלְקַנּוֹת בִּיתָר מַכְדִּי חוּבּוֹ שְׁנַמְלָא זֶה מוֹלִיא מַאֲחִים עַל מַנָּה וְכֵן כְּתַב הָרִי"ף ז"ל פ"ק ב"ב מ' וּבְטַל הַעֲטוֹר :

סט

שְׁאֵלָה גַּר שְׁמַת בְּלֵא בְּנִים וְהִיתָה לוֹ אִשָּׁה וְבֵא אַחַר וְקַדַם וְזָכָה בְּנַכְסֵי אִם תַּעֲלוּ כְּחוּבְתָהּ מֵאֲוֹתָם נַכְסִים אִו לֹא, מִי אֲמַרִין הַפִּקַּר כְּהַקְדָּשׁ וְכִי הִיכִי דְהַהַקְדָּשׁ מְפָקִיעַ מִיָּדִי שְׁעִבּוּד אֵף הַפִּקַּר מְפָקִיעַ. וְבַתֵּר דְּבַעֵי לְמַר פְּשִׁיטָא לִי דַּחִין מְפָקִיעַ מִדַּחֲמַר בְּשׁוֹר שְׁנַגַּח (דָּף מ"ט:) מַשְׁכוּנוֹ שֶׁל גַּר בִּיד יִשְׂרָאֵל וּמַת הַגַּר וְבֵא יִשְׂרָאֵל אַחַר וְהַחֲזִיק בּוֹ זֶה קִנְהַת כְּנַגַּד מַעֲוֹתֵי זֶה קִנְהַת אֵת הַשְּׂאֵר אֲלֵמָא שְׁלֵא פִקַּע שְׁעִבּוּד שִׁישׁ לְיִשְׂרָאֵל עֲלָיו. (וְכַתְּבֵי רַב עוֹרֵרָה) וּמִיָּהוּ ז"ל שֵׁאִם לֹא תַפְס [אֲלֵא] מַטְלְטְלִים שֶׁל גַּר דְּלֹא גְבִיָּהּ כְּחוּבְתָהּ מַהֵם וְאֵפִילוֹ לְתַקְנָתָה גְּאוּנִים דְּהַקְנוּ דְּהַגְבָּה מִן הַמַּטְלְטְלִין :

תְּשׁוּבָה וְהֵנָּה קְלִיבָא קַהּ חֲזִינָא בְּהָא מִילְתָּא דְּבַתֵּר דְּפִשְׁעֵי מַר מַהֵיָּהּ דְּמַשְׁכוּנוֹ שֶׁל גַּר בִּיד יִשְׂרָאֵל דַּחִין שְׁעִבּוּדוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמְלוּה נְפַקַע הִיכִי הַדָּר פְּשִׁיעַ מַר אֲבָל בְּמַטְלְטְלֵי אִם קַדַם וְזָכָה אֵין מוֹלִיאֵין מִידוֹ וְכִי מַשְׁכוּנוֹ שֶׁל גַּר בִּיד יִשְׂרָאֵל לֹא מַשְׁכוֹן מַטְלְטְלִין הוּא, וְחַמֵּ"פ שְׁאֵין הַדָּבָר לְרִיךְ הַכְּרַע מִמַּקּוּמוֹ הוּא מוֹכְרֵעַ דַּחֲמִרִין הַתַּם זֶה קִנְהַת אֵת הַשְּׂאֵר אֲמַחִי תַקְנֵה לוֹ חֲלִירוֹ דַּח"ר יוֹסִי חֲלִירוֹ שֶׁל אַדָּם קוֹנֵה לוֹ שְׁלֵא מַדַּעְתּוֹ אֲמַרו הַב"ע דְּלִיתֵיהּ וְכו' אֲלֵמָא מַשְׁכוֹן מַטְלְטְלִין קַחְמַר וְהַפ"ה קַחְמַר זֶה קִנְהַת כְּנַגַּד מַעֲוֹתֵי, וְח"ב

ע

שאלה רחובן ששכר לורף או לבע ששכירותו רב משכירות חופר ושכרם לחדש ימים והתחילו במלאכה ועשו בה יום או יומים ואח"כ חזר בו בעה"ב, הודיעני אם יפרע לו שכירותו משלם או כפועל בטל שאינו דומה בא טעון לבא ריקס, ואח"ל יפרע לו כפועל בטל, הודיעני האם כפועל בטל דלורף או דלבע יהיה כפועל בטל דחופר היינו כשומר קשואין ששומר ביום או יהיה שכירותו יותר כפי ההרחה של לורף. הודיעני דעתך :

תשובה כל פועל שהתחיל במלאכה אם חזר בו בעה"ב נותן לו שכרו משלם ולא משלם לגמרי אלא פוחתין לו קלת מפני שיושב בטל וכמו ששנינו בבביתא (ב"מ ע"ו:) השוכר את האומנין והטעם זה את זה אין להם זה על זה אלא תרעומת בזה דברים אמורים שלא הלכו אבל הלכו חמרים ולא מלאו תבואה הלכו פועלים ומלאו שדה לחם נותן להם שכרן משלם אבל אינו דומה בא טעון לבא ריקן עושה מלאכה ליושב ובטל. ובדאי אם היה לורף או לבע או רוקס וכיוצא בזה ששכרן מרובה אומדים כמה אדם רואה לפחות משכרו ולהיות יושב ובטל ממלאכה כזו והכל לפי שכר העבודה ולפי טרחא, ואי אפשר לומר שמשלם יתן לו אלא פוחתין קלת מפני שיושב ובטל וכאותה שאמרו פרק אלו מליאות (דף ל"א:) נותן לו כפועל בטל והא לא בטיל מאי כפועל בטל כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל ופירש"י שם כמה אדם רואה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכתו וזו הכזבה שהוא עוסק בה והכל לפי שכר העבודה ורצוי השכר יש טרחא קלה ושכרה רב ויש חלוקה. ומכל מקום אם הוא חזק שאינו נהנה בעמידתו בטל אלא מלטער בביטול ונהנה ביגיעה אין פוחתין לו כלל כדאמרין פ' השוכר (ע"ז) אמר רבא האי מאן דאגר אגרי לעבדתא ושלים עבדתא בפלגא דיומא אי אית ליה עבדתא דניחא מינה א"י דכוותה עבדי דקשה מינה לא עבדי אבל נותן להן שכרן כפועל בטל ואי אכלושי נינהו דאי לא עבדי חלשי נותן להם שכרן משלם. והוי יודע שלא נאמרו כל הדברים האלו אלא כשלא מלאו הפועלים להשכיר עממן אבל אם מולאין משכירין ואם מולאין בפחות משכירין ומשלים הוא להם עד כדי שכרן שקבל עליו משלם, וכמו ששנינו (ב"מ דף ע"ט:) השוכר את הספינה ופרקה בחאי הדרך נותן לו שכר חצי הדרך ואין לו עליו אלא תרעומת ומקשינן עלה כיכי דמי אי דקא משכח לאגורה תרעומת מאי עבדתיה ואי לא משכח לאגורה כוליה אגרא בעי למיתן ליה ותיראו לעולם דמשכח לאגורה ומש"ה לא יהיב אלא חצי הדרך ומאי תרעומת משום שינוי דעתא :

עא

שאלה הכותב נכסיו לאשתו דאמרין לא עשה אלא אפטרופסית, אם הוא בקיין או בלא קיין ואפילו בלא קיין אם הפסידה כתובתה :

תשובה כבר ידעת שהרב ר"ח והרי"ף ז"ל העמידו להא דרב יהודה אמר שמואל (ב"ב קל"א) דוקא בכותב וחילקו בין כותב לאומר כמו שכתוב בהלכות וכיון שזו כהלכתא בלא טעמא אין לנו סומכים אלא עליהם כי הם מקובלים מהגאונים ומאבות הראשונים. והלכך אם זה כותב ממש ע"כ לנו לריכין להעמידה דוקא במויפה כחה דאם לא כן היאך קונה הא קיימא לן דאין שטר לאחר מיתה ואיבי נמי אפילו אפטרופסית לא הויא דלא גמר לעשותה אפטרופא אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. ומעתה אם

כתוב

וא"כ לפי מה שהיה מדקדק ממנה רבינו שאין השעבוד נפקע היה לו להוכיח משם ג"כ אפילו במטלטלין :

ולעיקר הדין אני דן לפיך שאם הניח קרקע ודאי האשה גובה כתובתה ממנו ולפי שכבר חל שעבודה על הקרקע וככסי בחזקה אלמנה קיימי כדאסיקנא פרק אלמנה ניוזת (דף ל"ח:) וה"ה בשכתב לה מטלטלים אגב מקרקעי שאין הפקר ולא הקדש (אין) מפקיעים מידי שעבוד כדעת הגאונים ורש"י ז"ל ואפילו לדברי ר"ת ז"ל שלא חילק בין הקדש דמים להקדש מזבח מ"מ בהקדש קרקע מודה דאינו מפקיע מידי שעבוד וכדחנן מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים הללו. אבל מה שהביא ראיה ממשכנו של גר אינה ראיה דשאני התם דקא קני למשכון מדר' ילחך ואפילו משכנן בשעת הלוואתו כדמוכח פרק השולח (ל"ז) ופ"ק דקידושין (ח:). ואיברא במטלטלים דלא כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי יש לנו לדון לחוב ולזכות ואמינא דמטלטלי דגר משמע דהוה להו לאחר מיתה כמטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לב"ח וכל הקודם זכה בהן ודייקין לה מעובדא דאיסור גיורא פרק מי שמת (דף קמ"ט) דהוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי צריה הורחו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה כי שכיב אמר כיכי קני להו רב מרי צירושא לאו בר ירושה הוא במתנה מתנת שכ"מ כירושא שויה רבנן וכו' כדאיתא התם, ואם איתא יכתוב לו חוב על כל נכסיו כדי שינטרך לגבות בחובו כל אותם תריסר אלפי זוזי דבי רבא אלא משמע דאי עבד לא מהני דהוה להו כמטלטלי דיתמי ולא משתעבדי לב"ח, אלא דקשה הא דתניא בתוספתא פרק מי שהיה נשוי ואף רבינו כתב גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו וילאה עליו כתובת אשה וב"ח גובין מן האחרון, ואל תשיבני שהיא רבי מאיר דנחמיר בכתובה ואמר דכתובה גובה אפילו ממטלטלי דיתמי דתינה כתובה ב"ח מאי איכא למימר דהא לכ"ע מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח, ועל כן אני אומר דמטלטלי דגר כל שהוא ביד אחרים עד גמר מיתתו היינו אותם המופקדים אללם וזה פירש למיתה וזה זכה הוה להו כמטלטלי דיתמי ולא גבו ממנו כתובת אשה לרבנן וב"ח לכ"ע והיינו דאיסור גיורא ורבא אבל הכא דבזבזו אותם ישראל לאחר מיתה כבר חל עליהם שעבוד הכתובה וב"ח בגמר מיתה וקיימי ברשותיהו דהא לא קאי באפייהו זכות אחרים דמטלטלי דיתמי גופייהו אי לאו דירושא ממילא קא הויא ועם גמר מיתה קמו להו נכסי בחזקה יתמי הוה כתובת אשה וב"ח גובין מהן כדחנן פרק הכותב (דף פ"ד) מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשים והיו לו פקדונות או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהם ור' עקיבא אומר ינתנו ליורשים שכולן לריכין שבועה ואין היורשים לריכין שבועה דאלמא לר' טרפון כל שאינן ברשות היורשים ממש בשעת מיתה כתובה וב"ח גובים מהן ואע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח וע"כ לא פליג רבי עקיבא עליה אלא שהן יורשים וזכין ממילא דבר תורה כדאיתא בירושלמי הגע עלמך שפטרם משבועה ומשני זו תורה וזו אינה תורה הא לאו הכי מודה לרבי טרפון. והלכך גבי גר דבשעת מיתה לא היתה זכות אחרים מעכבת ועומדת בפני שעבוד אשה וב"ח קדמו והוה להו כיתמי ידיה וקמו להו נכסי ברשותיהו מפני ששעבודם חל עליהם עם גמר מיתה ואע"פ שקדמו אחרים ובזבזו מוליאין אותם מידן ואע"פ שאין מוליאין מיד יורשין שקדמו וכו' אפילו לרבי טרפון כשקדמו אשה וב"ח ונטלו מר"ה או מסימטא שאינו רשות יורשים גובין מהם, אבל גר אפילו קדמו אחרים ובזבזו מוליאין מידם כמו שכתבתי, וכל שכן אחר תקנת הגאון ז"ל שהמטלטלים כקרקע :

שו"ת הרשב"א המיוחסות להר"מב"ן ע"א עב עג עד עה

ואמר שבזמן שינשאו הכנות לבעלים יעלו נדוניותיהן ולא יהיה להם חלק במתנה זו שיסתלקו מעל אחיהן נראה מלשון זה שרצה לגרע חלקן מכלים הנכסים אם הם הנדוניא פחות משלים הנכסים אבל אם תהיה הנדוניא יתירה על שלים הנכסים לא תטול כי אם שלים הראוי להם במתנה, והלכך אם השיאו האב והאם את הבת יעלו מהנכסים לאורך נדונייתה כפי מה שפסקו לה עד שלים הנכסים אם פסקו לה כל כך אבל לא יותר משלים. אבל חלק אותה שמתה לא יכלתי לברר בו הדין מפני שלא הגדת לי שטר המתנה על בוריו כי זה נדון אחר לשון המתנה אפשר שתפקע זכותה בשעת מיתתה ואפשר שלא פקע זכותה והאב זוכה במתנה מהמתה נכח ירושתו. אם תכתוב אלי לשון המתנה בדקדוק כמו שהיא בשטר המתנה, אולי יראוני מן השמים להשיב עליו כהלכה שאין בכל תלוי אלא בלשון המתנה והתנאין :

עד

שאלה שטר העולה בערכאות כותיים דקי"ל דקמגבי ממבטצדי, מכו ערכאות מי צעיא תרי או אפילו חד, ועוד בזמן שהערכי נער אחד כותב והוא חותם על ידו ואינו יודע בדברים אם נקראו ערכאות אף זה העומד תחתיו ומשום דלא מרעי נפשיהו כהא מילתא בלחוד קאמרינן לא שנה חד ולא שנה תרי לא שנה גדול ולא שנה קטן :

תשובה מסתברא לידע דערכאות סתם שנינו לא שנה חד ולא שנה תרי ואילו היה אחד מהם פסול ושנים כשרים דוקא או יותר לא היתה הגמרא שותקת מכיונא בדבר זה, ועוד שערכאות לא מדין עדות הוכשרו אלא דחזקה לא משקרי ולא מרעי נפשיהו וכל שהלכו חכמים בדברים אלו על סמך האמת לא חילקו בין אחד לשנים שכשהוכשר בעדות אשה פסולי עדות אפילו אשה אחת אפילו עבד ואשה ואפילו כותי אחד הכשירו דבעדות כשרים הוא דהאריכו שנים ונדבר שסמכו בו על אמתת הכוונת זה נראה דאפילו עד אחד כשר ותנן (גיטין י'): כל השטרות העולים בערכאות של כותים אפילו שחותמיהם כותים כשרים אלמא נוהגין האי ערכאות בשטרותיהם להחתיים כותים מן השוק כדרך שאלו עושין שהערכי אחד כותב והיו מחתימין בו שנים מן השוק ואין אנו סומכין על עדות החתומים אלא על נאמנותו של ערכי הכותב ואילו היו שנים מן הערכאות חותמים לעולם למה היו מחתימין בו עדים אחרים, ואע"פ שהם מעמידין לפעמים תחתיהם נער אחד אין נראה לחוש בכך שגם הנער ההוא מתיירא ממנו מפני שאימת אדוניו עליו שחוקר אחריו כשהוא חותם על ידו והוי ליה כענין שאמר בדרב נחמן וסופר דדייני, ועוד שהערכי כדי שלא יתקלקל על ידי הכותבים מתיירא ובדק וחוקר אחריהם וכל זה בכלל מה שאמר דאי לאו דיהבי זוזי קמייבו לא מרעי נפשיהו וה"ל אי לאו דנחתי לקושטא דמילתא לא הוו מרעי נפשיהו למכתב ומחתם אפונשיהו.

עה

שאלה שטרות הללו של ערכאות שדרכן להרחיק מן הכתב מה תהא עליה, ורבינו שמואל ז"ל כתב דבשטר דכתיב ביה שריד וקיים שאין יכול שוב להזדייף וכשהן מקיימין אחריו מחקים ותליות בשיטה אחרונה סומכין הן על כתיבת הסופר שאילו שאר מה שכתוב בשטר כשר בכתב ידי אדם אחר והסופר חותם וקיומין אלו לריכין כתב וסופר עלמו :

תשובה הנה לרשב"ם ז"ל דמחו ליה מאה עוכלי בעובלא

כתוב בה קנין כמיפה נמי כך הדין וכך הטעם לפי שאין השטר והקנין מוסיפין ומעלין במתנה שכיב מרע אלא מגרעי וכשהוא כותב בה קנין כמיפה אינו מעלה ואינו מוריד, ואם כתב לה מתנה בריא זה היא צעיא דרבה דבעא דבריה היאך ולא איפשיטא וכיון דלא איפשיטא אינה אלא אפוטרופסא דנכסי בחזקת יורשי קיימי, וכן כתב הרמב"ם ז"ל, וכיון שכן נראה דאף בקנין הדין אחד דהא שטר צבריה קונה הוא בקנין ואפילו הכי אזלינן הכא בחר אומדנא ואמרינן דלא נתכוין זה אלא לעשותו אפוטרופוס והלכך בקנין נמי הוא הדין והוא הטעם דכיון דלא איפשיטא בעיין לא מפלגינן בין צריא לשכיב מרע וכשם ששכיב מרע לא מפליג בין שטר לקנין הוא הדין לצריא. ועוד דכי אמרינן במאי אילימא בשכיב מרע הא אמרינן לא עשה אלא אפוטרופסא אלא צבריה לימא ליה כו' הב"ע כשקנו מידו אלא משמע דלא שנה. כך דעתי נוטה. אבל בעל הטעור כתב שאם הוא צריא ואמר בלשון מתנה וקנו מידו קנה ואם אמר בלשון ירושה אפילו קנו מידו לא קנה והיינו צעיא דרבה עכ"ל. ולא ירדתי לסוף דעתו. ומה שג"ל כתבתי לך וחתה בשלך הבר תברור התבן מן הבר :

ובענין מה ששאלת אם הפסידה כתובתה כשעשה אפוטרופסית זו ודאי אינה נפסדת כלום וזו היא הסכמת כל מי שראיתי מן הגדולים ותדע לך מדאתי למפשט לבעיא דרבה מדתניא (שם קל"ב) הכותב כל נכסיו לאשתו ואלא עליה שט"ח וכו' תקרע כתובה ותעמוד על מתנתה ונמלאת קרחת מכאן ומכאן וכו' במאי אילימא בשכיב מרע ובכולהו, וטעמא דילא עליה שט"ח הא לא ילא עליה שט"ח תקרע כתובתה ותשאר היא אפוטרופסא, והא דאמרינן בגמרא לא ילא עליה שט"ח קניא ולא קניא ליכא צברייתא :

עב

שאלה מי שגירש אשתו ולא פרע לה כתובתה. אם הוא חייב במזונותיה עד שיפרע כתובתה :

תשובה כל אשה שנתגרשה גירושין גמורין אין הבעל חייב במזונות ואפילו לא פרע לה כתובה וכן תמלא בהלכות הרי"ף פרק שנים אוחזין ובפרק בתרא דכתובות והוכיח הרי"ף ז"ל צראיות נכוחות, ויש עוד ראיות בהנה ובהנה והדין דין אמת :

עג

שאלה ראובן ולאשתו היה להם בן אחד ושתי בנות ונתנו להם כל מה שיש להם בעולם קרקעות ועל גבן מטלטלין והיתה מתנה זו מעכשיו ועל מנת שאם יבואו לידי לורך שימכרו וימשכנו ויפרנסו נפשם, והתנו תנאים שבזמן שישיאו את הבנות או שישיאו הם בעלמם שיטלו נדוניותיהן ולא יהיה להם חלק במתנה זו ושיסתלקו מעל אחיהם, ומתה הבת האחת והשיאו האב והאם את הבת השנייה ועתה בא הבן ותבע הקרקעות והמטלטלין מהאב והאם. הודיעני מה יוליא האב והאם ומה יוליא הבן :

תשובה הנותן מתנה לשני בני אדם או לשלשה כאחד יד כולם שוים ליטול בה חלק כחלק, והלכך זה שנתן כל נכסיו לבנו ולשתי בנותיו ביחד כל אחד מהם זכה בשלים הנכסים, אילו לא פירש יותר במתנתו, ואילו מת אחד מהם היה האב יורש חלק הראוי לאותו שמת הנכסים שהאב קודם לכל יולאי וריכו אבל עכשיו שפירש

אילו חושש מבני חרי שיש לו [ולמה] נאמר (כיון) שאין אלה יכול לומר לו שטרך בידי מאי צעי אדרבא נאמר שהוא חושש מלהניח שטרך ביד המלוה ולפיכך מאי אידך למימר ליה שטרך בידי מאי צעי. דנשלמה בשטר שיש בו נאמנות ללוה שהוא יודע שהוא נאמן לומר לו פרעתי ח"י בשטר פקדון שהחורה האמינתו בטענת נאכסו אילו חושש אם הוא מניחו לפי שסומך הוא על נאמנותו. אבל כאן מי האמינו שיסמוך על אמונתו, אלא שאתה בא להאמינו מפני שאינו מקפיד אם ישאר שטרך ביד המלוה ויגבה פעם שנית מבני חרי. ואילו מנינו לבעלי הגמרא כן בפירוש היה מן הראוי לתמוה ולשאל למה, כל שכן עכשיו שאין עיקר בגמרא שאין אומרים כן משקול הדעת, ואם מפני ששנינו אותם כהדי מלוה את חבירו בעדים לא להשוותו כדינו לגמרי אלא לבני חרי ומשעבדי בלבד. ותדע לך שהרי המפקיד אלל חבירו בשטר אילו גובה מנכסים משועבדים ואפילו הכי איכא מאן דאמר התם פרק המוכר הבית (דף ע"ג) שאינו נאמן לומר החזרתי משום דאמר ליה שטרך בידי מאי. ואע"ג דקיימא לן כמאן דאמר שהוא נאמן אין הדעת נוטת שנחלקו בדבר זה שזה אומר כיון שאינו גובה מנכסים משועבדים אינו חושש וזה אומר בהפך, ולא נעשה מחלוקתו של הרי"ף והר"ם ז"ל מחלוקת שנויה בגמרא. ועוד דאפילו לדין דק"ל דמאי למימר החזרתי אילו אלא משום דאי צעי אמר נאכסו ובשבועה חמורה ואם איתא דכל שטר שאינו גובה ממשעבדי מאיזה לא שיהיה יכול לומר פרעתי ולא מאי למימר ליה אידך שטרך בידי מאי צעי ה"י כי אמר החזרתי יהא נאמן כדינו שלא בשבועה וליהוי כמפקיד אלל חבירו בעדים, אלא שכל שבשטר לריך להחזירו בשטר כדאיתא בשבועה פרק כל הנשבעים (דף מ"ה): א"כ יש שם מגו כמותה שצפרק המוכר את הבית:

צעוכלא דלפסול הרחקת שני שיטין בשטר ועדים חתומים עליו מלמטה דכל שאפשר לזייף השטר פסול כדאיתא בגמרא (ב"ב קס"ב) וכיון שכן אף הערכאות שמרחיקין חתימתם מן השטר פסול ואני חושש לכל השטרות העולים בערכאותיהן שבזמן הזה יש לפסול זה, ואע"פ שיואלין לפנינו שלא בהרחקה משום דכיון שאינם מקפידין בדבר זה אלו חוששין שמה אירע כך ונזדייף, ותדע לך דהא אין למדין משיעיה אחרונה וטעמא משום דכיון דאין העדים מקפידים לסמוך חתימתם ממש להכתוב שבשטר אלו חוששין שמה כך אירע ונזדייף ואין סומכין על עדות שטר עד שיודע לך שהוא כשר ולא יוכל להזדייף. ומה שהקשה בפרק קמא דגיטין (דף י"א) גבי שטר פרסאה דמסריה בחפי חרי סהדי ישראל והא צעיין שיחזיר מעניינו של שטר בשיעיה אחרונה ופרקינן במהדר ולא אקשי דעדיפא מיניה והא הרחיק את העדים שתי שיטין מן הכתב פסול כלומר והפרסיים אינם מקפידין בכך. יש לומר דהאי נמי במהדר הפרקו להו לכולהו קושייתא דהא קושיא והא צעיין שיחזיר מעניינו של שטר בשיעיה אחרונה היינו טעמא משום חשש הרחקה, ובמאי דמשני נמי במהדר הפרקו להו כולהו קשייתא (כלומר בר מחזרה) וכיון דהדרי וכתבי עניינו של שטר בשיעיה אחרונה ש"מ דמקפד קפידו להרחקה וסתמא לא הרחיקו יותר ולמדין נמי מכל השטר זולתי מאותה שיעיה אחרונה. ושטרות העולים בערכאות שכשרים ואין חוששין שמה הרחיקו יש לומר שגם הם היו נוהגים באותו עת להרחקת שתי שיטין אלא שלא דקדקו כל כך להחזיר בשיעיה אחרונה מעניינו של שטר כחכמי ישראל שדקדקו וחשו לכל מה שאפשר להזדייף ולפיכך הקשה בהדיא בההיא דשטרות פרסאה משיעיה אחרונה ופריק במהדר שגם הם לעתים היו נוהגים:

עו

עוד שאלת את"ל דגבי מבני חרי ולא מאי למימר פרעתי אם יכול המלוה למוכרו מכירת שטרות אי הוי כשטרות שאין גוזין בהן אלא מבני חרי דמ"ש. כך דעתו נוטה שיכול למוכרו דשעבוד נכסים למכירת שטרותיו לא מעלה ולא מוריד דלגבות מיהא מבני חרי מכרו לו, וא"ת לפי שאין לו דין שטר ואינו אלא כמלוה ע"פ, לאיי דין שטר יש לו אלא שאין לו קול וכתב שהוא ככתב ידו אע"פ שאין עליו עדים גט מעליא הוא דבר תורה כשאר גיטין ששנים חתומים בו. ויותר מזה נ"ל שאפילו את"ל שיכול לומר פרעתי יכול למוכרו דאטו שטר פקדון שהוא נאמן לומר נאכסו ח"י החזרתי ח"י שטר שיש בו נאמנות ללוה מי לא מזדבני אלא ודאי כולהו מזדבני, וטעמא דמילתא דאילו מדאורייתא כל השטרות אין להם מכירה לפי שאין גופן ממון אלא מדרבנן הוא שחקנו להם מכירה כדי לפתוח דלת בפני לוי, וכדעת הרי"ף ז"ל וכן עיקר, וא"כ מ"ש כתב ידו דמאי איכפת להו בין אין בו עדים בין יש בו עדים:

שאלה הודאה בחתם ידו יכול לומר פרעתי או אמרינן נהי דלא גבי ממשעבדי דלית ליה קלא אבל מכל מקום יכול למימר ליה שטרך בידי מאי צעי והכי משמע ודאי למאן דגריס בגיטין (שם) בשטרות פרסאה וגבי ביה מבני חרי אלמא דבכל שטרות אפילו לא גבי ממשעבדי לא יכול למימר פרעתי דאי לא מאי גבי דקאמר:

תשובה זו מחלוקת ישנה היא בין הראשונים נ"ע. ומהא דשטרות פרסאה דקא סמיך בה מר לא ידענא מה ראייה יש, ואילו כל היכא דקתני גבי משמע דל"מ למימר ליה פרעתי אמאי שביק מר מתניתין גופא דהוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו שאף היא קתני בה שהוא גובה מנכסים בני חורין אלא דגובה דקתני בכולהו לאו ראייה היא הא קתני נמי בעדים גובה מנכסים בני חורין ואע"ג דאי טעיין פרעתי נאמן, וגובה דקתני בכולהו לומר דהיכא דאמר לא לוייתי הוחזק כפרן. ויותר נ"ל להביא ראייה משטרות פרסאה דמסריה בחפי סהדי ישראל דגבי ביה מבני חרי (שם י"א) דקאמרי' עלה אפילו ממשעבדי נמי ופריק דלית ליה קלא ומשום הא בלחוד הוא דדחינן ממשעבדי ומוקמינן לה חבני חרי ומבני חרי מיהא גבי ול"מ אמר פרעתי, והוא הדין לכתב ידו אע"ג דלא גבה ממשעבדי דאף הוא שטרות מעליא וגבי ממשעבדי אי לאו משום דלית ליה קלא וכגון דליכא למיחש לקנוייה וכו' כגון דשעבד הזקן ומכר הבן כדאיתא בירושלמי פרק החולץ. אלא היא אינה ראייה גמורה לפי שיש לבעל דין לחלוק ולומר דהא בהא תליא דכל שאינו גובה מנכסים משועבדים מאיזה לא שיהיה אינו חושש בהנחתו ביד המלוה ולפיכך אינו יכול לומר שטרך בידי מאי צעי. ומכל מקום כך דעתו נוטה שאינו יכול לומר פרעתי דאטו מפני שאינו גובה מנכסים משועבדים

עז

שאלה הודאה בחתם ידו והשטר בגופן של כותים מהו כיון דלא ידיע למקרי לא מהני, א"ד דלא אהמר אלא בעדים דליתנהו בחורת עדות כיון דלא ידיע למקרי אבל בהודאה בעל דין הא אודי כל מה דכתבי עליה:

תשובה כל שחתם ידו יולא עליו גוזין ממנו מבני חרי דאפילו לכשתמלא לומר דכשאינו יודע לקרות לא מתחייב מכל מקום מסתמא איני אומר כל שהוא חותם ודאי קרא ואחר כך חתם ומאן לימא לן שאינו יודע ואע"פ שאין רובן של ישראל יודעים לקרות בשטרות ארמאי

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן עז עה עט

לא תיתת הענין לא היה חותם. אבל שטרות שנעשו ונחתמו ע"י הנער הערכי לא היו מכשירים אותו שאין לו דין אלא כמו שנעשו בהדיוט, והנידון שלפנינו דומה לראיה שהרי כיון שאינם מקפידים בהרחקת השיטה נמלא שאין הכל אלא מן הנער בלא ידיעת הערכי שאני אומר כתב הנער וחתם הערכי והרחיק השטר ואחר כך חתם מה שלמעלה וכתב הנער לעצמו שטר אחר על חותם הערכי שאינו עכשיו מתיירא ממנו שיחקור אחריו לפי שכבר עשהו :

ומה

ששאלת להודיעך דעתי בדין שטר העשוי בערכאות והלה כופר בו היאך יתקיים אם הערכי נאמן להעיד או לריך שני עדים כשרים בקיאים בכתבו להעיד עליו, כך דעתי נוטה שהאדם בעצמו נאמן סוף דינא כחללת דינא שהרי כל עצמו אין לנו סומכין אלא משום חזקה לא מרע נפשיה וכל שכן דלא מרע בהך דמשכוי נפשיה אשטרי דעלמא דנזדייפו משמו למה ליה, אדרבה קפיד הוא בזה יותר ואין לך עומס עליו זיופי אחרים ואפילו מי שאין מקפיד על עצמו ומרע נפשיה בשטרותיו מקפיד הוא בשטרות שזדייפו ביד אחרים משמו ולא מרע נפשיה להעיד על עצמו, ואפילו תאמר דמקרי ואמר, כיון שאין עיקר הדין בזה שאנו סומכין עליו בשטרותיו אלא על החזקה דלא מרע נפשיה אין לך חזקה גדולה מזו. ועוד זכר לדבר אגוה שבשטר הם מעידין דשמה כל שהן נאמנים אמנה שבשטר נאמנים בקיום השטר כל אחד על כתב ידו בלי לירוף עד אחר ה"ל כשם שהאמתו אמנה שבשטר בכתב ידו כך האמינו על כתב ידו :

עט

שאלה ראובן נשא אשה והוליד ממנה חנוך, ובשעה שנשא חנוך אשה נתן לו ראובן חזיו שדה

אחת במתנה ולאח אמו אשת ראובן לא חתמה לו, ואחר כך מכר ראובן שאר הקרקעות לאחרים וחתמה להם אשת ראובן, ולימים מת ראובן וצאה אשת ראובן לגבות כתובה מחנוך בזה מחמת הקרקע שנתן לו ראובן והיא לא חתמה לו לפי שלא נשאר לראובן דבר שתוכל לגבות ממנו וגם לא תוכל לגבות מן הלקוחות שהיא חתמה לכולם ועוד שאותם לקוחות הם כותים והם אלמים ואין לה לתבע. הדין עס מי :

תשובה

מה שהשיב חנוך כי הניח לה מקום לגבות ממנו הדין עמו ואע"ג דקי"ל אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי כדאסיקן פרק מי שהיה נשוי (דף ס"ה) אשתדוף ממילא משמע כגון ששטפה נהר או נעשית ארץ מלחה אבל היבא דאיהי גרמה לה כגון היא שחתמה ללוקח שני אצדה כתובה דאיהי נתנה אלצע בין שינייה וכדתינו פרק מי שהיה נשוי (שם) כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אצדה כתובה, ואצדה לגמרי משמע דלית לה לא מראשון ולא משני וכדתינו (שם) לזה מן האחד ומכר נכסיו לשנים וכתב צ"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עליך אין לו על לוקח ראשון כלום מפני שיכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו, ודין אשה ודין צ"ח שזה הוא בדבר לפי שניהם הפסידו על נפשם בידיים כשחתמו לשני, וא"ת והא מיבעיא לן התם בשלהי מי שהיה נשוי (שם) אשתדוף בני חרי מהו למטרף ממשעבדי ואתי למיפשע דלא טריף מדתינא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו וכו' אצדה כתובה וכו' ופריך רב נחמן מאי אצדה משני אבל מראשון אית לה ואתא רבא ואקשי ליה ואמר שתי תשובות בדבר חדא דאצדה לגמרי משמע אלמא דמאן דאית ליה אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי אית ליה נמי דכתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אצדה מראשון אלא כיון דאיהי יכולה לטרוף משני הוו להו נכסי שני לגבי

דיקם

כיון דאפשר דיבע חזקה כיון דחתם ידע וקרא, דומה למה שאמרו (גיטין י"ט:) גבי שטר פרסאה דחתימי עליה סהדי ישראל והא לא ידעי למקרי ופריק בידעי לאו למימר דכל שהן חתומים אנו חוששין מן הסתם שמה אינם יודעים לקרות ולא נגבה בו עד שודע שיודעין אלא מפני שאין סתמן של ישראל יודעים לקרות בשטר פרסאה חשב השואל שאם אינם יודעים לקרות אלא שאחרים קורין להם והם חוששים על ידיהם קא מכשר, לאפוקי מיניה, בזה הוא דקא מקשי ליה הכי ואהדר ליה בדידעי למקרי, כלומר דחזקה בכל החתומים יודעים הם לקרות דכיון דאין להם לסמוך על קריאת אחרים אף אנו נאמר שלא חתמוהו עד שקראוהו. והפירוש בזה לפי דעתי ממקומו הוא מוכרע וכענין הזה נמי יש לפרש הדין דגיטין דשטר פרסאה דמסריה בראי תרי ישראל. ועוד אני אומר לפי עיקר השאלה שאפילו כשהמלוה מודה לו שאינו יודע לקרות, א"י שיש עדים שחתם עד שלא קראו מכל מקום מתחייב הוא עתה בכל מה שכתב בו כיון שלא חשב לקרותו וסמך על הסופר שכל הסומך על נאמנות של אחרים הלא הוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שיאמר מי שהאמין על עצמו, והיינו טעמא דשליש. וגדולה מזו אמרו בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין נאמן וטעמא דכיון שהוא יודע בשעה שהשליש הגט שהשליש יכול ליתנו לאשה אף הוא גמר בדעתו וכתבו לשמה ונתנו לגירושין אם יאמר הנפקד לגירושין הוא וכ"ש הכא שסומך על אחרים אע"פ שאינו יודע מה שכתבו עליו ולא חשב לקרותו וחתם בחותם ידו שהוא גומר בדעתו להתחייב בכל מה שכתב בו והרי הוא חייב בכל אותו חיוב אע"פ שלא לזה מדרבי יוחנן דאמר (כתובות ק"א:) חייב אני לך מנה חייב כלומר אע"פ שלא היה חייב לו וקי"ל כר' יוחנן :

עח

שאלה ערכי הכותים שהם סומכים בהרחקת החתום מן השטר בזה שסיוס שלהם ידוע ולריך שיהא סיוס השטר מכתובת הסופר מלבד זה שיחתום והרי הכתיבה אחת והכל מיד הסופר :

תשובה

אם הסופר זה שאמרת הוא הערכי והדבר כן כמו שאמרו אין כאן ספק ואין כאן בית מיוחד של הרחקת השיטין ולא עוד אלא שאין כאן הרחקה כלל לעולם שהרי כתיבת הערכי שאנו סומכין בו הוא דבוק ממש עם השטר ואפילו הרחקת שיטה אחת אין כאן שאנו סומכין יותר בחתם שבסוף מן הסיוס שהוא בסוף הטופס, שאין הכל אלא שאנו סומכין בנאמנותו, דחזקה דערכי לא משקר ואין החותם שבסוף אלא להודיע שנגמר הענין, אלא יודע אני בסופרי ערכאות בכלן דאדרבה כשהן כותבין שטרות ע"י סופר שחתמו לעולם הוא מקפיד שיהא סיומו של שטר מכתובת הסופר שכתב השטר וזה בהקפדה לא דרך עראי, וע"כ בכל מקום שיעשו כן אני חושש לה כמו שאמרתי ומן הטעם שאמרתי. ואם הסופר הזה שאמרת הוא (ערכי) הסופר שחתם הערכי כמו שכתבת בכלל דבריק שפריך שיהא סיוס השטר כתיבת ידו של נער הערכי ולבסוף הוא חותם הנער הנזכר ואחריו הוא חותם הערכי אע"פ שיש כמה שיטין בין סיוס השטר לחתימת הנער אין כאן בית מיוחד שהרי סיוס השטר מכתובת ידו של נער והרי הוא נאמן כערכי עצמו ע"כ לשוק. ומסתברא שאין סיוס הנער וחתומתו שבסוף לא מעלה ולא מוריד לפי שאין אנו מכשירין לפי דעתי כתיבת הנער אלא מפני שהערכי חותם וה"ל כסופרי דדייני דרב נחמן א"י שהערכי משום דלא ליתרע על ידי הנער חוקר אחריו ולולא שירד

שכח חלם שיחזור צ"ח על הלוקח שהוא נוח לו שהיורש קשה ממנו חלם לעולם אומר לו הרי ששעבודך לפניך, ולא תקשה לך מההיא דתניא (ב"מ י"ד:) לשבח קרקעות כילד הרי שגזל שדה מחבירו והרי היא יולאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין ופירש רבא כגון שגזל שדה מחבירו וחסר בה צורות שיחין ומערות ובה גזל לגבות קרן דהיינו דמי קלקול הפירה השדה גובה מנכסים משועבדים ורצה בר רב הונא פירש כגון שנטלו מסיקין כלומר מחמת גזלן כחותו ששינוי פרק הגזל (דף קט"ז:) זה גזל לגבות קרן גובה ממשעבדי אלמא דמי שגזל השדה ומכרה למסיק כותי דינא הוא דלישתלם מן הגזלן כמי שחפר בה וקלקלה ושדפה ואע"פ שאין קרקע נגזלת אין יכול לומר הרי שלך לפניך מפני שהעמידה ביד חזק ממנו ואע"פ שאילו שטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך כמו ששינוי פרק הגזל בתרא (דף קי"ז:). ומינה נלדון שלפנינו דכיון דהיא מכורה אלל בעלי זרוע הרי היא כאלו אינה בעולם ושדופה היא אללו ואין יכול לומר הרי שעבודך לפניך. לא היא דהתם לאו מדינא הוא דאמרו כן אלל משום קנס וכמו שאמר ר' יוחנן בירוש' עלה דההיא קנס קנסו חכמים בגזלן. ועוד דאילו היה כן אפשר דלא משתמוט חד תנא או אמורא דלימא הכי בפ"ק דב"ק (דף ח') בהלן דינא דמייירי גבי מכר נכסיו ללא או לשנים או בכחצות גבי חתום לשני או בשום מקום אחר כמו שאמר אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי. והאי דינא דאשתדוף בני חרי דינא חדתא ואין לך צו אלל חדשו. וכל שכן שאין סתם כותים אלל שהרי יכול לכופו בדין לבא עמו במשפט. כך נראה דין האמת והלדק:

פ

שאלה אשה אחת שהלך בעלה למדה"י ושמעו צו שמת ותובעת לפסוק לה מזונותיה, וצית דין ראו דבריה וירדו לבתים שהניח בעלה למכור אותם לפרעון כתובה או למזונות, איזה דרך מהם עדיף לקיום מכירת הבתים מוכרת לכתובה או נפרעת כתובה:

תשובה דע לקיום המכירה אין הפרש בין מזונות לכתובה שכל שמכרה היא בצית דין אפילו הדיוקות בין שמכרו בית דין בין למזונות בין לכתובה המכר קיים אם מכרו אותו בדין, ובתנאים ידועים שאין זה מקומו לפי שלא באה כשאלה עליהם. אבל לפי מה שגראה מחוץ דברין איני רואה שתהא אשה זו יכולה למכור לכתובה ואפילו בצית דין. כי מנה שכתבה נראה ששמעה זו ששמעה לא שמעה כן מפי עדים ולא אפילו מפי ע"א אלל קול הברה בעלמא שילא בעיר, ואם הדבר כן אינה מותרת לינשא לאחר בקול, וכל שאינה מותרת לינשא אין מגבין לה כתובה. ומחוץ דברין ראיתי שהביאך לכלל טעות זה מה שראיה בגמרא (כתובות ק"ז) גבי פלוגתא דרב ושמואל בפוסקים מזונות לא"א שהעמידו כל אותם השמועות כששמעו צו שמת, ואתה סבור כי שמעו צו שמת שהזכר שם הוא ששמעו בקול הברה בעלמא ועד אין בה, ואינו כן דאדרבה כל אותה שמועה שזכרה שם הוא ששמעו כן מפני שני עדים הראויין להוריד היורשין לנחלה על פיהם, ותדע שכן ממה שאמר ת"ש מי שהלך בעלה למדה"י ותבעה מזונות בית דין יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא ד"א. כלומר מדקתני אבל לא בניו ובנותיו אי אתה יכול לתרץ גם צו כגון ששמעו צו שמת דאילו כן כל שכן דזנין בניו ובנותיו שהן יורשין ויורדין לנחלה ופרקה רב פשא ששמעו צו שמת בע"א כלומר שאין שם שנים עדים אלל אחד, והלכך איני דאי בעית לאנכסבי בע"א

דידה כאשתדוף וגובה מראשון ולא אמרינן דאיני הפסדה כתובתה וכל מאן דאית ליה אבדה כתובה לגמרי אית ליה נמי אשתדוף בני חרי לא עריף ממשעבדי. וכיון דאסיקנא בגמרא הלכתא אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי ממילא אכריח דמאי אבדה משני אבל מראשון לא ואית ליה לא היא דרבה לא שמעין ליה דפליג, ועיקר דינא דאשתדוף דמאי לברייתא דחתמה לשני ומשום הכי אלטרין לדחוקי נפשיה טובא לאפוקי לברייתא מפשטה דאמרה לא אבדה לגמרי אלל משני, וצבאי דינא הוא דפליג רבא עליה ואמר דשתי תשובות בדבר דאבדה לגמרי משמע ועוד דצבאי תניא ליה מאחד ומכר נכסיו לשנים אין לו על לוקח ראשון כלום וכתובה ובעל חוב התם איכו דאפסיד נפשיה בידים כשחתם לשני והוא הדין לאשה וכקושיין דאבדה לגמרי משמע ולעולם דאשתדוף בני חרי ממילא גבי ממשעבדי, והא דאמרינן בגמרא התם איכו דאפסיד נפשיה בידים מסקנא דמילתא דרבה הוה ולא פירוקא דרב נחמן הוא וכן פירש"י ז"ל, והא דלא אמר התם איניכו דאפסידהו נפשיהו משום דעל ליה מאחר קאי דמיניס סליק אמר הכי וה"ה לאשה, והא דא"ל רב יומר לרב אשי והא מעשים בכל יום וכו' לאו משום דפליג רבא בדינא דאשתדוף קא א"ל הכי אלל משום ההיא דסברא קדמאה דמדמו לה לחתמה לשני וקא צעי למידק מינה לאשתדוף בני חרי דלא לערוף ממשעבדי. ועי"ל דרב נחמן הוא דפריק לה הכי ואמר התם איכו דאפסיד נפשיה בידים ומיהדר הוא דקא הדר ציה מההוא דחוייא דמאי אבדה משני ולא מראשון והדר ציה משום שתי תשובות שהשיב לו רבא ופריק האי פירוקא אחרינא והתם צ"ח משום דאיכו דאפסיד נפשיה בידים. וה"ה לכתב ראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו. ותדע לך דהא עיקר דברי רב נחמן ורבא אפירוקא דינא דברייתא דחתמה לשני הוא ולא דינא דאשתדוף בני חרי ורב נחמן משום דהוה ס"ל מעיקרא דדמו אהדי אלטרין לדחוקי נפשיה ולמימר דלא אבדה אלל משני אבל השתא דאיברר ליה טעמא מאידך ברייתא דלוח מאחד ומכר נכסיו לשנים דאיכא לאפלוגי בין מפסיד נפשיה בידים ובין אשתדוף ממילא תו לא לריך לדחוקי ולאוקמי נפשיה צבאי פירוקא דברייתא דחתמה לשני דהתם נמי איני דאפסדה נפשה ולא אפסדה הוה מידי עליה דרב נחמן צדינא דאשתדוף בני חרי וא"כ אמאי לוקי נפשיה צמילתא דחיקא משום דודאי פשטא דברייתא אבדה לגמרי משמע, ושתיק ליה רבא וקבלה מיניה, דאע"ג דהני דחתמו לשני לית להו מראשון כלום אפ"ה אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי, ואה"נ חתמה לשני אבדה כתובה לגמרי. וכן נראה דעת הרי"ף שהביא הברייתא כנורתה ולא פירש אבדה משני ולא מראשון. וכן תמלא דין זה מפורש להר"ם צמז"ל בהלכות מלוה ולוה פרק י"ט וכן ר"י בעל העטור ז"ל במאמר אחריות וכתב שאין צנוסחאות שלהם התם איכו דאפסיד נפשיה בידים. והאמת שאילו היו כל הספרים מורים כן היה הענין יותר מבואר אלל שאין העיקר הזה מתבטל מחמת אותה גירסא והיטב יש ליטבה. ואע"פ שתמלא בפירוש ר"ח ז"ל ענין יראה שחולק על זה אנו אין לנו לסמוך אלל על מה שיראה מפשיטתו וקושייתו של רבא, ועוד נסמוך על כל שאר הגדולים שהסכימו כולם לדעת אחת והשוו בדין זה יחד. ומעתה אע"פ שמכרו שניהם לכותים אלמים אין צריך כלום שהיא היא שנתנה אלבע בין שניהם. ולא עוד אלל אפילו מכר הבעל לבדו שאר קרקעותיו לאלל אפילו כן אין לה על הלוקח ראשון כלום דיכול לומר לה הנחתי לך מקום לגבות ממנו, דלא אמרו אלל אשתדוף בני חרי שאינה ראויים לגבות מהן ולא שהן ביד אלל ומצויין הן בעלי זרוע ליפול וכמו שאמרו בירושלמי, והגע ענמך מכר לראשון וירשו צו

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן פ פא פב פג

לגבות כתובה מפני שאין כאן עדות שמת בעלה וכיון שכן הוא אין צ"ד יכולין למכור מנכסיו הבעל לפירעון צ"ח שלה שהחוב לא נתנה לגבות בעודה יושבת תחת בעלה, וכן מחמת חוב בעלה לא ימכרו אלא בתנאים ידועים ויודיעוהו ואחר כך אם לא רצה לפרוע יורדים לנכסיו ופורעים אותו שלא בפניו, וכ"ש שאין צ"ד מחזרים בעיר לחקור אחר מי שהוא חייב להם כדי שיפרעו אותו מנכסיו, אלא מוטב הוא שאם שמעו בו שמת אפילו בע"א ימכרו בית דין הקרקע לכתובה מחמת חשש צ"ח מוקדמין שלה כדעת מקלתי הראשונים כמה שכתבתי לך ואחר ההכרזה כדינו, ואם לא שמעו בו שמת אפילו בע"א אלא בקלא בעלמא מוכרים למזונות כדרך שפוסקים למזונות לא"א שהלך בעלה למדה"י ואין לריכס הכרזה וכדקי"ל לכרגא ולמזוני ולקבורה אין לריך הכרזה, ומ"מ אין מוכרין אלא כדי שיספיק לה וכותבין שלמזונות מכרו. ומה ששאלתם כיצד היא כותבת פלוני אלמנת פלוני או פלונית בת פלוני, תכתוב כמו שתראה אם שמעה בו שמת אפילו בעד אחד :

פג

שאלה

מי שזמן עדים לזוואתו ואמר להם הרי הוא מנאח מחמת מיתה הוו עדי זוואתי וכתבו וחתמו ככל היוצא מפני, אחרי כן לוא וחלק נכסיו לבניו והעדים אחר מיתתו כתבו וחתמו כל דברי זוואתו בשטר וכללו בו כל ההנחות והחלוקות שעשה, ומסרו אלו העדים אותו שטר היוצא כתוב וחתום ביד האפוטרופסים. אח"כ בא אחד מאותם מקבלי המתנה הכתובים בשטר הזוואה ותבע לעדים שיחתמו לו שטר בפני עצמו מכל אותו זכות שיש לו בזוואת השכיב מרע המזכר, השיבו העדים הנזכרים כבר כתבו וחתמו ונתנו ביד האפוטרופסים וכבר עשינו שליחותנו ושם תמלא זכותך ממה שהניח הש"מ ואין לנו יכולים לחזור ולעשות שליחות פעם שנית והיאך נעשה מענין אחד שני שטרות שהגבא ותחזור ותגבא. השיב המקבל לא עשיתם שליחותכם שהרי לא כתבתם לי ולא נתתם בידי שום ראיה לגבות זה מתנתי מיד האפוטרופסים. השיבו העדים מעולם לא לונו השכ"מ שכתוב לך בפני עצמך שטר מאותה הנחה שהניח אלא לוא לפנינו ואנחנו כתבו ביחד ועשינו שליחותנו. אם אתה חושש שמה יכפרו בך האפוטרופוס בוא ותבע מהם שיתפסו לך עכשיו זכותך צ"ד כאשר ימלאו כתוב וחתום :

תשובה

דברי שאלתך מסופקים מעט בעיני. מתוך לשונך שכתבת יראה שהשכיב מרע לוא לכתוב ולחתום ואח"כ עשה זוואתו וא"כ כל זוואתו בעלה ואין העדים כותבים לא לזה ולא לאחרים וכדאמרינן (צ"ב קכ"ה) שכ"מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנים שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה, ואמר נמי מתנת שכ"מ שכתוב בה קנין שמואל אמר לא ידענא מאי אדון ביה שמה לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה. ואיני יודע אם אמר להם כמיפה את כחו וכגון דאמר להו אף כתבו וחתמו דאז כותבין וחותמין כדאיתא התם, או שמה לא דקדקת בלשונך ואולי לא אמר לכתוב ולחתום אלא שיהיו כותבים דברי זוואתו כדרך שכ"מ שדרכו לזוות לכתוב דברי זוואתו וכוננו לזכרון בעלמא ולא לכתוב ולחתום מדין שטר. כענין זה הייתי אומר שלא לוא כלל לכתוב ולחתום אלא שהם כתבו מעלמא לאחר מיתתו מה שגובה בפניהם, ואם רצו העדים לכתוב לזה עכשיו זכותו בפני עצמו הרשות בידם לפי שאין שטר זוואה כשאר שטרות דעלמא שיגבא בו כדין שטר אלא דוכרן שתגמא בלבד שלא יכפרו היורשים לומר שלא לוא נתן בש"מ

צ"א כו' לא מלי נחתי מזוני נמי לית להו, אלמא כל שאר ששמעו בו שהוכר כששמעו בו כן מפי שני עדים היא אצל כל שמיעה ש"פ אותה שמיעה אין מתירין אותה לינשא אף היא לא יכזיבין לה כתובה, אלא חשה זו אם תבעה לפסוק לה מזונות פוסקין לה וכדקי"ל פוסקים מזונות לא"א, ודוקא לאחר שלשה חדשים מיום שהלך בעלה אצל חוך שלשה חדשים לא וכדקי"ל דחזקה אין אדם מניח ביתו ריקס, וצ"ד יורדים לנכסיו ומוכרין בדקדוק ושומא ע"פ בקיאיין ואין מוכרין הרבה בפעם אחת אלא מוכרין כמה שיספיק לה לשלשה חדשים ומפרנסים אותה אחת לשלשים יום כמו שנפקק הלכה ריש פרק אלמנה ניוזנית (דף ל"ז):

פא

שאלה

אם האשה הזאת יש לה צ"ח ובאין ליפרע מהותו קרקע, אם מוציאים אותה מיד הלוקח בין שמכרו אותו צ"ד לפירעון כתובה או למזונות :

תשובה

דבר ברור וידוע הוא זה ואין כאן בית מיהוש שאין בעלי חוב שלה יכולין להוציא מיד הלוקחות שלקחו לצורך כתובה, ואיני יודע מי הביאך לזה אלא אחד משני עניינים. האחד שמה אתה סבור דכיון שצ"ד מוכרים כדי לפרוע כתובה הרי זה כאילו מגבו לה הקרקע בעלמא ואחר כך מכרוה מחמתה, או שמכרה היא אותו כדרך מוכר קרקע לאחר שגבאו בחובו. ואינו כן שהם לא גבאו לה את הקרקע אלא מחמת היתומים מכרוה כדי לפרוע לה כתובה ואחריותה נמי איתמי היא ולא עליה. ועוד אחרת הביאך לכך מה שמלאת לרבי נתן מניין לזו"ה בחבירו מנה וכו'. וגם זה אינו כשמכרו צ"ד ופרעו כתובה קודם שהספיקו צ"ח לגבות אותה מחמתה דכיון דנפרעה נפרעה ואין כאן דרבי נתן, אבל ודאי אם מכרו בית דין לפרוע לה קלת כתובה ונשאר שאר הכתובה, מחמת שנשאר הנקלאת האחר ואין לבעל נכסים מחוררים אחרים אלא אלו, א"כ שמכרו אותם נכסים מחמת מזונותיה, כענין זה באין צ"ח שלה וגובין מאותו קרקע מדרבי נתן כמו שהיא יכולה לערוף אותו, מפני שכיון שמכרתה היא אע"ג דאחריות איתמי אחריות דנפשה קבילה עלה, כלומר הרי זה כאילו מחלה לגבי לקוחות, וכאותה שאמר פרק אלמנה ניוזנית (דף ל"ז) צעיא מינייה מרב שעת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה קא מיבעיא להו בהא דרב יוסף דאמר רב יוסף ארמלתא דזבגא אחריות איתמי ובי דינא דזבין אחריות איתמי מאי כיון דאחריות איתמי ערפא א"ד מלי למימר לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עלך אחריות דנפשך קבילת עלך, ואסיקנא דלא טרפא דאחריות דנפשה מיהא קבילת עלה כלומר מחלה להם שבעודה, וכיון שכן הויא ליה מחילה אפילו לגבי חוב מוקדמים שלה מדשמואל (צ"ק פ"ט) דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול. ומ"מ כ"ל דאף כענין זה יכולים הם לחזור ולטרוף מפני ששעבוד שלהם על אותם נכסים דבר תורה מדר' נתן ומה שהוא משועבד לצ"ח מדבר תורה אינה יכולה למחול וכל שכן בשט"ח שאנו כותבין בהן משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך. ודברים אלו עמוקים מאוד ונחלקו בו חכמי הדורות, ואני כתבתי לך כנראה לי :

פב

שאלה

אם יחסר הקונה כלום אם כותבים צ"ד שהם מכרו אותה כדי לסלק צ"ח עליה ועל בעלה :

תשובה

כבר אמרתי כי בנדון שלפנינו אינה יכולה

אומרים לו לשמעון אחיך עוין בגוף המשכון שום דבר
 אלא שיש לך שעבוד עליו וצין שיש לך עליו כאשר אחי
 אומר ואין לך עליו אלא כמה שהוא אומר מכל מקום
 המשכון הוא חוזר לבטליו צעונו כיון דלחזרה עומד הרי
 הוא כמוחזר והבא רחיה על סך שאמרת ושקול, כאלה
 שאמר פרק המקבל (דף ק"י) היתומים אומרים לנו שבחנו
 ובע"ח אומר חביבם השציה על מי להביא רחיה ואסיקנה
 על היתומים להביא רחיה מ"ט ארעא כיון דלגוביינא
 קיימא כמאן דגביא דמיא ויתמי ליתו רחיה ולשקול אומר
 חביי אף אן נמי תנינא ספק זה קדם ספק זה קדם (פירוש
 חילן הכטוע לפתח העיר) קולץ ואין נותן דמים אלמא כיון
 דלמיקץ קאי אמרינן ליה זיל קץ ודמים אמרינן ליה זיל אייתי
 רחיה ושקול ה"נ ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגביא
 דמיא ויתמי נייתי רחיה ושקול. ואף לנו נאמר כאן
 משכון כיון דלחזרה קאי כמאן דמוחזר דמי ומעות נייתי
 שמעון רחיה ושקול. ועוד רחיה אחרת ממה שאמרינן
 פרק חזקת הבתים (דף מ"ה:) ופרק כל הגבועין (דף מ"ו)
 גבי אומן הנותן עליתו לאומן אומן אומר שתיס קללת לי
 והלה אומר לא קללתי לך אלא אחת כל זמן שהטלית ביד
 האומן על צעל הבית להביא רחיה נתנה לו צמנו נשבע
 ונוטל עבר זמנו המוליא מחזירו עליו הרחיה ה"ד אי
 דאיכא עדים ליחזי מאי קאמרי אלא לאו דליכא עדים אלמא
 אומן מהימן מאי לאו משום מגו שיכול לומר לו לקוחה היא
 בידי מהימן נמי אלאגריה לא לעולם דליכא עדים והוא דלא
 ראה. דאלמא אי ראה לא היה נאמן על קלבת השבירות
 מפני שהאומן אינו נאמן לומר לקוח הוא בידי, וממנה
 אתה למד בשאר כל אדם היכא דאיכא בנתינת המשכון
 עדים וראו עכשיו שאין לו שום מגו כמו שאין מגו לאומן
 שאינו נאמן אפילו על סך הקליה. וכיון שנתברר ששנים
 היו מחייבין שמעון להחזיר המשכון אף ע"א מחייבו שבועה
 והרי הוא מודה לדברי העד ואינו יכול לישבע הלכך מחזיר
 המשכון ויביא רחיה על המעות ויטול ואם אין לו עדים
 למלוה על סך שהובע וצא הלוה ומעותיו בידו פטור
 משבועה של מודה מקלח משום דהילך הוא אבל מ"מ הוא
 חייב שבועת היסח על אותן עשר דינרים שהוא כופר בהם
 כדן כופר הכל. אבל אם קודם שהוליא שמעון המשכון
 בבית דין נפלה מחלוקת ביניהם שמעון נאמן, מפני שבועה
 שטען עליו צביה דין שיש לו עשרים דינרים מיד נאמן
 במגו דאי צעי אמר החזרתיו וכיון שכן אע"פ שהוליא
 המשכון ולבסוף ראינוהו תחת ידו לא הפסיד נאמנותו
 הראשונה ונשבע בנקיעת חפץ כעין שבועת המשנה ונוטל
 מפני שהוא אין חובע כלום על גופו של משכון ממש והלכך
 כיון שהוא צא ליטול מצעל המשכון אינו נוטל אלא בשבועה
 חמורה כדרך כל הגבועין ונוטלין, וזה כדעת הרמב"ם ז"ל
 ודעת הגאונים אע"פ שמקלח מרבנים אחרונים לא הודו
 להם ואומרים שאין לריך אלא שבועת היסח:

פה

שאלה ראובן לוח משמעון שצעה דינרין על משכון או
 בשטר ואמר ראובן לשמעון פרעתי לך פעם
 אחת שני דינרים ופעם שנייה שני דינרין ופעם שלישית
 דינר ועתה קח לך שני דינרים ותן לי משכוני, והשיב
 שמעון מכל הפירעון אינו זכור אבל מהדינר של פעם שלישית
 אינו יודע, הודיעני מה הדין:

תשובה אם הלוה על המשכון וזה תובע משכונו וראין
 הדברים שהדין עם ראובן התובע את משכונו
 מפני שגוף המשכון של ראובן הוא ולא היה לשמעון המלוה
 משולם

ה"מ כלום. אבל אם אמרו היורשים פרענו נאמנים ודבר
 ברור הוא, ותדע שאם היה לו דין שטר לא היו העדים
 רשאים לכתוב ולחתום כלל דברי השכ"מ לאחר מותו שהרי
 הוא לא היה אוחס לכתוב ואדרבה אם אמר הפסיד וכיון שלא
 אמר להם לכתוב היאך כותבין, דבקנין לחוד הוא דאמר דאין
 לריך לומר כתובו. אלא ודאי מה שהן רשאים לכתוב היינו
 מפני שאין לכתיבה זו דין שטר שיהיה כמלוה בשטר שאין
 היתומים יכולים לומר פרענו אלא כעין זכרון דברים
 בעלמא. והיינו נמי דאילתריך רבא למצעי בשלהי גב פשוט
 (דף קע"ה) שכ"מ שהודה מהו לריך לומר כתובו, דאטו
 אכתי לא ידע רבא דעדים כותבים דברי ש"מ אע"פ שלא
 אמר להם לכתוב. והא אמרינן (דף קי"ג:) שלשה שכנסו
 לבקר החולה ראו כותבין ראו עושין דין שנים כותבין ואין
 עושין דין, אלא דהתם היינו עטמא משום דאין כתיבת
 העדים אלא כעין זכרון דברים בעלמא בכל מה שהוא
 מחלק ונותן והעדאת ע"פ הוא. אבל הודאה בחוב שהוא
 חייב כתיבתם הוא כשטר דעלמא לגבות בו מן היורשים
 או אפילו ממשעבדי ששעבד לו לאחר מכאן וכל זמן שאותו
 שטר יולא מתחת יד צעל דבר אינו יכול לומר פרעתי
 לפיכך הולרך הכא לשאלו אם לריך לומר כתובו ככריא
 בעלמא שהודה שלריך לומר כתובו וכדאמר (שם מ') הודאה
 בפני שנים ולריך לומר כתובו, ובפירוש כתב כן הרשב"ד ז"ל
 בפירושו גבי הכוא ש"מ שהודה וז"ל, ולוואת ש"מ אע"פ
 שכתבו העדים מדעתם כמלוה ע"פ ויכול לומר פרעתי
 עכ"ל. ומעתה כיון שאין לחוש לגובה וחוזר וגובה
 כותבין אפילו אלק, וכענין שאמרו בשטרי מקח וממכר
 שכותבין חוץ מן האחריות שבו ובשטרי מתנה כותבים שני
 שטרות על שדה אחת לפי שאין אחריות למתנה וכ"מ שאין
 לחוש לטורף וחוזר וטורף אין אומרינן בממון אין חוזרין
 ועושין שליחות אחרת וכ"מ בזה שאין כאן שליחות כלל כמו
 שאמרו. ומ"מ אם לא ראו העדים לכתוב אין חייבים אלא
 שיעידו לו כן בפני בית דין, או אם ראו האפוטרופסים
 מוליאין לו שטר המתנה להפסיד לו זכותו בבית דין וצ"ד
 מתפיסין לו זכותו ושפיר דמי:

פד

שאלה ראובן לוח משמעון עשרה דינרין על משכון
 והיה עד אחד בדבר שידע המשכון וידע החוב
 אבל לא ידע אם עשרה דינרין או פחות או יותר, ותבע
 ראובן משמעון תן לי משכוני וקח לך עשרה דינרין שאני
 חייב לך. והלה אומר תן לי עשרים שאתה חייב לי ואחזיר לך
 משכונך. וצא העד והעיד שהוא יודע צודאי שהמשכון של
 ראובן ביד שמעון אבל לא ידע בכמה דינר משכנה.
 הודיעני אמתת הדין, ואם נאמר על שמעון הרי הוא
 מחייב שבועה שאינו יכול לישבע או לא:

תשובה אם הוליא שמעון המשכון לפני צ"ד או בפני עדים
 קודם שנפל המחלוקת וההכחשה ביניהם הדין
 עם ראובן, וכלל גדול אמרו ויהא מסור בידך כל מקום
 ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה וכיון
 שכן הוא הגע עלמך ואילו היו כאן שנים שמעידין כדברי
 האחד צודאי היו מחייבים את שמעון להחזיר המשכון
 לראובן ועל שמעון להביא רחיה על סך הממון שהוא
 חובע, וטעמא דמילתא דכיון דאיכא עדים צביאת המשכון
 ביד שמעון ועדים מעידים שראו אותו בידו אין לשמעון
 שום מגו על המשכון, דלקוח הוא בידי אינו יכול לומר
 דהא איכא עדים במשכון שצא לידו, והחזרתיו אינו יכול
 לומר דהא אפקיה לפני בית דין קודם שנפלה המחלוקת
 וההכחשה ביניהם וכן לנו רואים אותו תחת ידו. והלכך

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן פה פו פז פח פט צ

שהדבר כן אם היה שמעון בן שם בשעת מיתתו של חנוך אפשר שנתן בידו של שמעון חילו היה שמעון פקח משום דבר קבלה הוא במטלטלי דפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלי ואמרין בגיטין (נ"ט) ובר כמה כבר שית כל חד וחד לפוס חורפיה. וכיון שאילו היה חנוך קיים היה חנוך יכול לומר פרעתי אף בנו אינו משלם אלא בראיה דילמא אבוב פרעיה. ואפילו לא היה שמעון חריף ואפילו היה קטן מוטל בעריסה נראה שאין בנו של חנוך חייב בכלום דקטן זה או יש לו חב או אפוטרופוס או הוא סמוך אלל בע"כ שדינו כאפוטרופוס וכל שזה לתת לקטן מנה אין אומר נמתין עד שיגדיל אלא האפוטרופוס או מי שהוא סמוך אללו דנין ומוליאין מיד אחרים וחייב, אף בנו של חנוך אינו משלם דשמה אביו פרעו על ידי האפוטרופוס:

פח

שאלה בעל חוב שנכנס בבית נוס ומשכנו שהוא עומד בעשה דהשב חשיב לו את העבוע. אם אינו רוצה להשיב כופין אותו ב"ד או לא:

תשובה זו היא מ"ע שהזמן גרמא שמתן שכרה בלדה ואין בית דין של מטה מוזהרין עליה, ופירש בירושלמי אין בית דין של מטה נענשין עליה אם העלימו עיניהם ממנו ולא ראו לדון בה. ולפיכך אם לא ראו בית דין לכוף אין כופין. אבל ודאי אם ראו לכוף כופין כדאמרין פרק הכותב (דף פ"ו) אמר ליה רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מזהו אי אמר לא יחא לי למעבד מזהו מאי אמר ליה תנינא כמה דברים אמורים במלות לא תעשה אבל במלות עשה כגון עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתלא נפשו:

פט

שאלה שנינו פרק כל הנשבעין (דף מ"ד:) נגזל כילד היו מעידים אותו שראו שנכנס לתוך ביתו למשכנו שלא ברשות וכו' הרי זה נשבע ומוטל ובגמרא אפי' אשתו של שומר נשבעת. עתה הודיעני אם כן גס לאשתו ולבנו של בעל הבית או לא. הודיעני עוד הנגזל או שכירו שטען שהיה שם וראה שגזל וגזלן אומר לא היית שם, אם לריך הנגזל להביא ראיה:

תשובה דבר ברור הוא שאשתו ובניו של בעל הבית אינן גרועים מאשתו ובנו של שכיר, ומה עעס לאשתו ובנו של שכיר מפני שהוא מסר שמירת ביתו לשכירו וכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד והרי שכירו כאשתו, ובניו ואשתו של שכיר כשכיר. ומאותו עעס בעלמנו אשתו ובניו של בעל הבית נבעל הבית כי להם הוא מוסר שמירת ביתו וכליו והרי הן כגופו. וגזלן שטען לנגזל שיביא ראיה שהיה שם דברי הבאי הם, אלא מכיון שטען שהיה שם וראה כמה הוליא גאמן ואין זו רכיכה לפניו ואם אי אהה אומר כן אף הוא לריך להביא ראיה שראה כמה הוליא ואע"פ שהיה בבית ונמלא שאין הגזלן מתחייב אלא על פי עדים ממש ונתבטלה משנתו ששנינו שהגזלן נשבע ומוטל. אלא שהדברים האלו שטען הגזלן דברים בעלים הם ואין לחוש להם כלל:

צ

שאלה כתב הר"ם ז"ל בהלכות פוען ונמען (פ"ד) מנה לי בידך והרי עד אחד מעיד עליו והנמען אומר

נשולם שום זכות בגוף המשכון אלא שעבוד לצד ונמלא כשראונו תובע משכנו שמעון ישיבו איני יודע אם יש לי עליו שום דבר מספק, וכיון שכן אין שמעון יכול לתבוע מספק זכות בנכסי ראובן, ואם היה מלוה בשטר כל שכן שהוא פטור מכלום מן הפעם שאמרנו וחייב להחזיר לו שטר, ונווד משום דכיון שהודה שקבל ממנו מקלת דמים כבר פגם שטר ונתן פרק הכותב (דף פ"ז) בפוגמת כתובתה לא הפרע אלא בשבועה. וכיון שאפילו אם טען צרי שלא קבל אלא אותו דינר לא היה נפרע אלא בשבועה עכשיו שאינו יודע אם קבל הפירעון אם לאו אינו יכול ליטבע. והלכך אינו מוטל וחייב להחזיר השטר:

פו

שאלה שנינו בגיטין פרק התקבל (דף ס"ה) ובהלכות זכיה ומתנה פ"ד לר"ם ז"ל, קטן שנותנין לו כדור וזרקו אגוז ומוטלו זוכה לעלמו ואינו זוכה לאחרים. ואני שואל ראובן שנתן בקנין לפחות מזה קרקע וכתב לו שטר, היזכה בקרקע אם לא:

תשובה לא אמרו בפחות מזה שאינו זוכה לא לו ולא לאחרים אלא על ידי עלמו לפי שאין לו יד בלל אבל בקנין על ידי אחרים אי נמי במזכה לו על ידי אחרים דבר ברור הוא שזכין לו דאפילו במזכה לעובר נחלקו ריש פרק מי שמת (דף קמ"א:) דאיכא מאן דאמר דקנה אבל צילוד לית דין ולית דיין דקנה. ואפשר נמי דזכין להם דבר חורה כדמשמע פרק האיש מקדש (דף מ"א) דקאמרין התם מנ"ל דשלוחו של אדם כמותו מהכא ויקחו להם איש מה לבית אבות שה לבית ואקשינן ואלא הא דאמר רב גידל אמר רב מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר נשיא אחד נשיא אחד ופירוש ונעשית חלוקתו כאילו היו שם כל ישראל תיפוק ליה שליחות מהכא ודחי ותסברא דכ"ה שליחות הוא אם כן מלינו שליחות לקטן וקטנים לאו בני שליחות נינהו כלום דהרבה קטנים היו בהם ואפילו פחותים הם מפעוטות אלא כי הא, כלומר שאין אנו למידין מאותו הכתוב ששלוחו של אדם כמותו אלא כי הא דרבה בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב דאמר רבא בר רב הונא אמר רב גידל אמר רב מנין שזכין לאדם שלא בפניו תלמוד לומר נשיא אחד למטה אלמא זכין לקטן דבר חורה ואפילו לקטן המוטל בעריסה דכמה קטנים המוטלין בעריסה היו בהן. ומעתה זה שנתן בקנין על ידי אחרים לקטן הפחות ממדת כדור וזרקו אגוז ומוטלו קנה:

פז

שאלה ראובן לוח מחמת מיתה, ולזה לחנוך בנו שיתן מנה לילד קטן שהיה בן שלש שנים והיה שמו שמעון, לשנים מת חנוך ובאותה שעה היה שמעון בן שש שנים וגדל והיה בן י"ב שנים, ותבעו שמעון בדין. אי שמעון גובה כלום מן הורש של חנוך מפני שהיה שמעון קטן בשעת מיתת חנוך ולא היה לו יד לקבלה:

תשובה דבר ברור לפי דעתי ששכיב מרע שזה בשעת מיתתו תנו מנה לפלוני ואמרנו יתומים פרענו נאמנים, שאע"פ שדברי שכיב מרע ככתובים לאו למימר שיהו ככתובים בשטר דעלמא שלא יוכל הורש לומר פרעתי ואפילו כתבו העדים שטר לוואה. ויש בידי ראיה מההיא דבעי רבא בסוף ב"ב (דף קע"ה) שכיב מרע שהודה לריך לומר כתובו או אין לריך לומר כתובו. ומפני שגראה מתוך דבריו שגם אחס סבורים כן איני לריך להאריך בזה, וכיון

ע"א מחייבו שבועה ואם אינו יכול לישבע משלם, ולא עוד
אלא אפילו חייבו אותו שבועה היסת עד שלא בא העד
ונשבע ואח"כ בא העד חוזר הוא לדיו, דאפילו במחוייב
שבועה דאורייתא כגון שבועת השומרים ונשבע ואח"כ באו
עדים משלם ואינו נפטור בשבועתו שכבר נשבע דהא רב
דאמר בב"ק (דף ק"ו) ולקח בעליו ולא ישלם לאחר שלקח
בעליו שבועה לא ישלם לא קי"ל הכי וכדאיתא התם בהדיא,
וכ"ש בשבועת היסת דרבנן דאפילו רב נפטור שם מודה
בשבועת היסת לפי דעתו :

ומה שכתב הרב בשטר שיש בו ע"א וטען שפרעו שהוא
חייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם, גם זה ילא
להרב ז"ל מאותו כלל שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון
ע"א מחייבו שבועה וכיון שהוא מודה לדברי העד ה"ל
מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם. ומה שכתב הרב
ז"ל בהלכות טוען ונטען כתב גם כן בהלכות לוח ומלוה.
אבל אין דיו מחזור בעיני, לפי שהוא כבוד דכל זמן שהוא
מתחייב ע"י מה שנעשה בפני שנים כשנעשה בפני אחד
הוא מתחייב בו שבועה, ואינו כן אלא כל מקום ששנים
מחייבים אותו ממון ע"א מחייבו שבועה כלומר ששנים
מחייבים אותו ממון בעדותם ממש, ר"ל שאילו העידו שנים
שהלוה מנה והלה אומר לא הלוני הרי זה מתחייב ע"פ
עדותם ממש ר"ל לשלם ממון והלכך כשאין שם אלא ע"א
אינו מחייבו ממון אבל מחייבו שבועה, וכן אם אמר איני
יודע אם הלויתני ואם אין שם אלא ע"א הוי מחוייב
שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם וכן כל כיוצא בזה. אבל
כשהוליא עליו שטר שחתימים בו שנים והוא אומר שפרע
אינו מחוייב לשלם משום עדותו של עדים ממש שהרי אין
מעידין שלא פרעו והם אינם יודעים אחר שנגמרה עדותם
אם פרעו אם לאו ולא מחמת עדותם אלו מחייבים אותו
עכשיו אלא משום חזקה דשטר דאז דמלוה מאי בעי,
והדע לך דאילו במלוה ע"פ אע"פ שהלוהו בעדים והוא
טוען פרעתי נאמן דהמלוה את חבירו בעדים אין לריך לפרעו
בעדים וכן המפקיד אלא חבירו בין בעדים בין בשטר יכול
הוא לטעון החזרתי כדאיתא פרק המוכר את הבית (דף ע')
ואין אלו מחייבים אותו לשלם אע"פ ששנים מחייבים אותו
בשטר שהפקיד בידו. מכאן אהא למד במלוה בשטר שאין
יכול לומר פרעתי שאינו מחמת כח עדות בלבד של שנים
אלא מכח חזקה דאז אומרים חזקה לא פרע שאילו פרע
לא היה מניח שטר ביד המלוה, וכיון שכן כשהוליא עליו
שט"ח שאין בו אלא עד אחד וזה טוען פרעתי אינו מתחייב
עליו שבועה ע"א שהרי אין כאן בזה עדות כנגדו ולפיכך
אין ראוי לומר בזה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע
ומשלם. ועוד כלל זה ברור הוא שכל דבר שאילו מכחיש בו
העד לא היה מתחייב שבועה בכך גם כשהוא מודה בו
לדברי העד לא שייך למימר ביה מחוייב שבועה שאין יכול
לישבע וזה פשוט מאד, וכיון שכן הגע עלמך אילו נאבד
השטר והעיד העד שלום מזה מנה בשטר ועבר זמנו וזה
אומר כן היה שלייתי ממנו מנה אבל לא בשטר ופרעתי
לא מחייבין ליה שבועה דלא עדיף שטר בע"א משטר
שיש בו שתי עדים ואילו בשטר חתום בכי האי גוונא לא
מחייבין ליה לא ממון ולא שבועה וכ"ש בע"א, והלכך אף
במודה לויתו בשטר אבל פרעתי לא שייך ביה מחוייב
שבועה שאין יכול לישבע. וזה פשוט. אלא הדין הזה תלוי
בענין אחר לפי דעתו והנני מקדים לך :

דע כי בירושלמי אמרו בכתובות פרק האשה שנתארמלה
ר' זעירא בעי ע"א צפה וע"א בכתב מהו שיטטרפו
ע"א בכתב כלום הוא לכן לריבא כשהיו שנים מלאו לקיים
כתב ידו של ראשון ולא מלאו לקיים כתב ידו של שני ר'
מונא בעי ע"א בכתב מהו לזקקו לשבועה ע"א בכתב
כלום הוא לכן לריבא כשהיו שנים מלאו לקיים כתב ידו של
ראשון

כן הוא אבל אהא חייב לי כנגד אותו מנה הרי זה מחוייב
שבועה ואינו יכול לישבע שהרי הוא מודה במה שהעיד
העד. ועתה הודיעני דעת הרב ז"ל היאך לריך העד
להעד, אני יודע בודאי שטדיין הוא חייב לו המנה, אם
לאו. וכן הודיעני אם אחר שהצטו אמר לו כן הוא אבל
אהא חייב לי כך וכך [ואח"כ בא העד] אם נאמר הרי
הוא מחוייב שבועה אם לא, כל זה ברר לי היטב. וכן
הודיעני מה שכתב הר"ם ז"ל בזה הענין שטר שיש בו עד
אחד וטען שפרע וכן כפרן שבא עליו עד אחד וטען שפרע
או שהחזיר הפקדון הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלם, אם אהא מורים דין זה אם לא, כי הוא
פלא בעינינו שכל שטר שאין בו אלא עד אחד בין טען
פרעתי בין טען אינו חייב כלום אלו אומרים שהשבועה
מוטלת עליו :

תשובה הדיין האלו שכתב הרב ז"ל יולאין מן העיקר
שאמר שמואל כל מקום ששנים מחייבים אותו
ממון עד אחד מחייב אותו שבועה ואין יולא מכלל זה אלא
הקרקעות ודומה להם שאין נשבעין עליהם וקנס לפי שאין
נשבעין על הקנסות שאפילו במודה פטור שאין משלם קנס ע"פ
עלמו. כדגרסינן בירושלמי (שבועות פ"ו) רבי אבהו בשם שמואל
כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה
והרי שנים מחייבים אותו קרקע ואין עד אחד מחייבו
שבועה עליו, שניה היא שאין נשבעין על הקרקעות, פירוש לא
אמר שמואל כן אלא בכל הדברים שאפשר לשבועה לחול
עליהם אבל קרקעות התורה סלקה מהם שבועה והוא הדין
לעבדים ושטרות שכל אלו אין נשבעין עליהם, והקשה עוד
והרי מחייבין אותו קנס שניה היא שאין נשבעים בקנס והרי
שנים מחייבים אותו פרוטה דתנינן שבועת הדיינים
הטענה שתי כסף כו' ואלמא תנינן במתניתין דאין
נשבעין לעולם על פחות משתי כסף והיו סבורין דמתניתין
כללא הוא דכל הנשבעין ואפילו ע"פ אחד, ותיירך מתניתין
בנשבע מפיו פירוש ע"י הודאתו אבל מה שאמר שמואל בנשבע
על ידי אחרים כלומר ע"י ע"א דאז נשבע אפילו על פרוטה.
ומכל מקום למדנו שכל מקומות האחרים ששנים מחייבים
אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה וכשאינו יכול לישבע
משלם שהחורה אמרה כל מקום שאין שם שנים אלא עד
אחד אינו קם לכל עון ולכל חטאת אלא יהא פטור הנתבע
בשבועה, ולפיכך כיון שאילו העידו שנים שיש לראובן מנה
ביד שמעון ואמר שמעון יש לי כנגדו בידו כסות או כלים אינו
נאמן אלא משלם, כשיש שם עד אחד אינו מחייבו ממון
אלא שבועה אם יכול לישבע וכיון שמודה לדברי העד אינו
יכול לישבע שאין שבועת עד אחד אלא כשהוא מכחיש
העד לפיכך משלם, שאין נמלט לעולם אלא או בשבועה או
בשטרומין. ומכלל דברים אלו אהא למד כי אינו מחוייב
שבועה בכענין זה אלא כשהעד מעיד שהמנה עדיין בידו
וכגון שלא זזה ידו משעת הלוואה עד עכשיו ואי נמי
כשמעיד שקבע לו זמן והוא בתוך זמנו שאלו שנים בכענין
זה מחייבין אותו ממון, ואפילו במעיד שהלוהו בפניו מנה
ועבר זמנו אינו חייב שבועה דאפילו שנים לא היו מחייבין
אותו דקיימא לן המלוה חבירו בעדים אין לריך לפרעו
בעדים לפיכך עד אחד אין מביאו לידי שבועה שהרי אין
העד מעיד כלום בפירעון אלא בהלוואה והלכך פטור
לגמרי דבר תורה אלא שיש עליו שבועת היסת בלבד כדין
כופר הכל: ומה ששאלת אם לאחר ששאלהו זה השיבו יש
לי כנגדו בידך כך וכך והעיד העד אם נאמר הוי מחוייב
שבועה אם לא. דע שאין הפרש בין שבא קודם מכאן בין
שבא לאחר מכאן שהרי שנים מחייבים אותו ממון בכענין
זה. וכמו ששנינו פרק זה בורר (דף ל"א) כל זמן שמביא
ראיה סותר הדין וע"פ הדברים שנאמרו שם. והלכך אף

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן צ"א

ראשון ולא מלאו לקיים כתב ידו של שני ע"כ. ולפי דברי הירושלמי שטר שאין בו חלא ע"א אינו כלום ואינו זוקק לשבועה ואין לו דין עדות כלל ואפילו לגבות בו מבני חרי כלומר שאילו יש כאן ע"א בפה וע"א בשטר ואין בשטר חלא אותו אינו גובה כלל ואפילו מבני חרי, ובגמרא ג"כ פרק גט פשוט (דף קס"ה) נראה כן דתנן פשוט שכתוב בו ע"א ומקושר שכתוב בו שנים שניהם פסולים ואמרו עלה בגמרא בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול סד"א הואיל ובשלמא כשר ה"נ כשר קמ"ל דפסול חלא פשוט שכתוב בו ע"א פשיטא היכא אשכחן ע"א דכשר ואסקא בגמרא אמרינן ה"א קמ"ל דשנים דמקושר כאלה דפשוט דמה התם פסולא דאורייתא אף הכא פסולא דאורייתא. אבל אפשר לפרש ע"א בכתב פסול לא לגמרי חלא שיש לפרש דפסול שלא לגבות בו ע"א זה לבדו קאמר ומשום דכתיב לא יקום ע"א לכל עון וגו' ולפי שהקשו פשוט שכתוב בו ע"א פשיטא היכא אשכחן ע"א דכשר משום כך השיב דהא לגופיה ודאי לא אינטריק לאשמועינן דפשיטא חלא להקיש אליו שנים דמקושר. ותדע לך דלגבות קאמר ובעד זה לבדו מדקא מתמה ע"א לבדו היכא אשכחן דכשר ואינו הא אשכחן דכשר לשבועה, וכן פירשו שם מה התם פסולא דאורייתא ע"א בפשוט פסול מן החורה שנאמר לא יקום ע"א וגו' אף הכא פסולא דאורייתא, ורשב"ם פירש פסול לגבות ממשעבדי ואע"פ שנראה מתוך הירוש' שאינו כלום אפשר שאין לנו סומכין עליו לפי שבגמרתנו קי"ל בע"א בכתב וע"א בע"פ שמלטרפים לפחות לגבות מבני חרי מדאמר ריש פרק גט פשוט (שם) אמרינן אכשיר ע"א על פה וע"א בכתב ושלחו ליה לרבי ירמיה ע"א בע"פ וע"א בשטר מהו שינטרפו שלא להו אינו חייב כדאי שאתם שלחתם אלי חלא כך דעת תלמידכם נוטה שינטרפו ולכאורה משמע דבשטר שאין חתום בו חלא ע"א קאמר כיון שלא הקשה שם ע"א בכתב כלום הוא ולא פירש שמלאו לקיים כתב ידו של אחד ולא מלאו לקיים כתב ידו של שני כמו שהקשה ותירץ עליה בירושלמי, וכיון שכן לפי גמרתנו ע"א החתום בשטר זוקק הוא לשבועה וכן הוא מלטרף עם אחד שמעיד ע"פ לגבות כאילו יש כאן שני עדים, חלא שיעדין מחלוקת היא בין המפרשים באתה של אמרינן דמכשיר ע"א בשטר וע"א בע"פ לגבות בה מבני חרי בלבד קאמר או אפילו לגבות מן המשעבדי כדן שטר. והסכמת רוב המפרשים שאינו גובה ממשעבדי חלא מבני חרי חלא שרשב"ם פירש לגבות אפילו ממשעבדי. ועוד חיי לריק להקדמה אחרת כי במוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו דתנן בפרק אחרון של בבא בתרא (דף קע"ה:) שהוא גובה מנכסים בני חורין נחלקו בו הגדולים אם טען ואמר פרעתי אם הוא נאמן כמו שהוא נאמן במלוה ע"פ בעדים אם לאו, והסכמת כל הגאונים ז"ל שהוא נאמן לומר פרעתי וגם הרי"ף ז"ל כתב כן בהלכות דסוף בתרא, והטעם לדבריהם דכל שטר שאין גובין בו ממשעבדי אין חושש אם מניחו ביד המלוה אפילו לאחר שפרעו ולפיכך אין יכול לומר שטרך בידי מאי בעי, ויש אומרים שאפילו בכתב ידו אין נאמן לומר פרעתי שאין הדבר תלוי בגביית בני חרי ומשעבדי חלא בכל שטר הוא אומר לו שטרך בידי מאי בעי:

ואחר ההקדמות האלו חיי אומר כי לדברי הגאונים ז"ל שאמרו שבכל שטר שאין גובים חלא מבני חרי אינו יכול לומר שטרך בידי מאי בעי הלכך גם כאן אילו טען פרעתי נאמן שאינו חלא במלוה ע"פ, אבל לדברי האומר שאף שאין גובה חלא מבני חרי חלא אינו יכול לומר פרעתי דא"ל אידך שטרך בידי מאי בעי, בשטר שאין בו חלא ע"א נמי אילו טען פרעתי אינו נאמן דיכול הלוה לומר שטרך בידי מאי בעי כדרך שהוא אומר בשטר של שני עדים. ולזה דעתי נוטה, ויש לי ראייה בזה בהמפקיד

צ"א

ישאלה ראובן יש לו שט"ה על שמעון ומכר שמעון כל קרקעותיו ללוי ובה ראובן לגבות מלוי ואמר לו לוי קיים שטרותיך וראובן קיים כל שטרותיו ונוסח הקיום כך הוא. אתקיים קדמנא חתימת ידי יחודה ויששכר דחתימי לעיל דהיא דא גופא ואשרוהו וקיימוהו כדחזי, והמקיימים בנימין ויוסף ונפתלי. ועל זה הקיום השיב לוי וטען שהקיימים בטלים והשטרות פסולים לפי שטעו המקיימים וקיימו השטרות זה שלא בפני זה ואין שלשה קרויין בית דין חלא ח"כ יושבין שלשה כאלה נמלאו המקיימים עשו שלא כדין שכתבו וחתמו שנתקיימו השטרות בצ"ד וכיון שכן השטרות פסולים לפי שהן כמזוייפין מהוכן מפני שב"ד מגבין ועורפין בהן כאלו הן מקויימים שאין צ"ד בודקין אחר צ"ד לדעת אם נתקיימו צדין ונמלאו עורפין לקוחות שלא כדין. השיב ראובן ואמר כל זה אין מפסיד לשטרות שלי מכמה טעמים. האחד שמשמע קיום שטרות שלי שהיה בצ"ד של שלשה ביחד שהרי שלשה חתומים בקיום והם אמרו אתקיים קמן, ועוד אמרו אשרוהו וקיימוהו כדחזי. ואע"פ שאתה טוען שהיו המקיימים כל אחד בפני עצמו איך נאמן ואפילו המקיימים אינם נאמנים לומר שהיו זה שלא בפני זה כיון שאמרו קיימוהו כדחזי דמשמע שקיימוהו כראוי והוי כתיבת ידם מתקיימת שלא מפיהם וכיון שהגידו שוב אין חוזרים ומגידים ולא חיישינן לבית דין טועין, ועוד שעדי שטרות קיימים והם בעלמס יבואו ויעידו. ואפילו לדברך שקיום השטרות בטל לא יבטל גופו של שטר, וראיה לדבר (צ"ב קס"ג:) שטר הבא הוא ועדיו על המחק וקיום למטה על הכיור אין מקיימים אותו מן האשרתא שבו חלא מעדי השטר, הרי כאן הקיום בטל ואע"פ כן השטר כשר אם יכול לקיימו בעדי השטר ואינו כמזוייף. הודיעני הדין עם מי. אם זה הקיום בטל אם לאו. וכמו כן אם לריך לקיימו פעם שנית. ואם לריך לקיימו אחר שעדי השטרות הם בחיים והם מעידים על חתימתן:

תשובה מתוך לשון השאלה ניכר שאין ללוי עדים במה שטוען שלא נתקיים בפני השלשה כאלה חלא שהוא בא עליו מתוך לשון האשרתא שאין כתוב בה במוחב תלתא כחדא הוינא. ועל זה השיב ראובן כי מלשון אשרוהו כדחזי משמע שהיו שלשתן במעמד אחד, או שלוי טוען כן בבירור ואע"כ ראובן מכחישו ואומר שלא כל הימנו לבטל אותו קיום ואינו נאמן בכך. שני העניינים האלו ניכרים מתוך השאלה, ומ"מ אין לוי מזרר טענתו בעדים. ולפיכך חיי אומר שאם לוי בא מכה הלשון שאין כתוב בו במוחב תלתא כחדא הוינא וסבור שכך לריכס צ"ד לכתוב עכ"פ בנוסח הקיום, אין צדדיו כלום שאפילו לא כתבו חלא נתקיים בפנינו שטר זה כראוי די בכך ואין חוששין לבית דין טועין, ולשון במוחב תלתא כחדא לא הלריכו אותו בגמרא חלא כשישבו שלשה לקיים ומת אחד מהם ואין חותמין בשטר חלא השנים שאילו לא כתב כן היינו חוששין להם שמתא מתחלה

לא

זורר (דף כ"ח:) גבי שטרות דחתימי עלה תרי גיסי ובשמעתה קמייתא דפ"ק דגיטין (דף ג') נמי אמרינן גבי מאן חנא דבעי כתיבה וחתימה לשמה כי לא בעי רבי אלעזר כתיבה וחתימה לשמה היכא דליכא עדים כלל היכא דליכא עדים בעינן דאמר רב מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול. וטעמא דמילתא משום דכיון שאפשר שיסמכו עליהם ב"ד לדון בהם הרי זה כמזוייף מתוכו, וגם לוי זה ראה לומר דה"ה והוא הטעם לב"ד של קיום שקבלו עדות זה שלא בפני זה לפי שאין פסול זה נודע ויכיר הקיום בעלמו ושמא ימלא ב"ד של אחרים לסמוך עליו ויגבו בו שלא כדין וכמו שטען לוי, אבל בשטר הבא הוא ועדיו על המחק וקיומו על הנייר דהתם הוא משום שאין ב"ד נסמך על אותו קיום לפי שפסולו ניכר ונודע ולא אחי למסמך עלה אלא לעדי שטר ולפיכך ה"ן זה מזוייף מתוכו שאי אפשר לבא לידי שום זיוף מתוך אותו קיום לא מתוך קיום ולא מתוך אותו שטר. והראיה על החלוקה הזו ממה ששינוי פ"ק דגיטין (י'): כל השטרות העולים בערכאות של כותים ואע"פ שהותמיהם כותים כשרים הו"ן מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר אף אלו כשרים והקשו בגמרא על ר"ש שהכשיר אפילו בגיטי נשים והא' ללו בני כריתות נינהו ותיירך רבי זירא ירד ר"ש לשיטתו של ר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי, והקשה עוד והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול ותיירך הב"ע בשמות מובהקים כלומר שכל הרואה אלו יודע שהן כותים ולא אחי למסמך עליהם, וה"ה והוא הטעם להוא ועדיו על המחק וקיומו על הנייר דלא אחי שום ב"ד למסמך עליהם, אבל היכא דנפיק זיפא מגו הני אומר דאפילו שטרות גופיה מיפסל ביה:

אבל הטענה גופא שאין נפסל מחמת פסול הקיום לבד הוא, שהוא נכשר בחותמיו ומכאן ואילך אין נפסל מחמת פסול הקיום לבד שהוא כמי שאינו והשטר הוא כשר. והא' דאמר התם פרק גט פשוט (דף קס"ג) הרחיק העדים מן השטר שתי שיטין פסול שיטה אחת כשר וא"ר יוחנן ל"ש אלא בין העדים לשטר אבל בין העדים לאשרתא אפילו שיטה אחת פסול מ"ט דילמא כתב הוא ועדיו בשיטה אחת וקסבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר, דמשמע לכאורה דכיון דאפשר למיפק מיניה זיפא דאפילו שטרות נמי מיפסל ביה, לא היא דלא שטר פסול קאמר אלא קיום פסול וכאילו אינו דכשהרחיק שתי שיטין מן הכתב רואין אותן העדים כאילו אינם כאן שאי אפשר לבא לידי זיוף ע"י כן לא בשטר זה ולא בעלמא הרי זה כשטר בלא עדים אבל שיטה אחת כיון שאי אפשר לבא לידי זיוף ע"י כן לא בשטר זה ולא בעלמא כשר, אבל בין עדים לאשרתא הקיום פסול דכיון דאפשר לבא לידי זיוף לעלמא דגייז ליה לשטרות וכתב ביה מאי דבעי דקסבר שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כשר והקיום מלמטה לפיכך אנו רואים אותו לקיום כאילו אינו אבל השטר כשר, ובנידון שלפנינו גם כן אע"פ שלא נעשה הקיום כהוגן לפי שקבלו עדות שלא במעמד שלשתן, הקיום הוא שנפסל בכך וכאילו אינו אבל השטר שכבר נכשר אינו נפסל, ואע"פ שיסמכו ב"ד הבא אחריהם על אותו קיום אפ"ה אינו נפסל השטר בכך שלא אמרו חכמים שמזוייף מתוכו פסול אלא בכעין שטר שחותמיו פסולים ואין פסולו נודע ויכיר מתוך השטר כגון שהוא שטרות דחתימי עליה תרי גיסי וא"ל כמו גט שנכתב שלא לשמו דאפילו רבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי כיון דאפשר שיסמכו עליהם ואין העדות כשרה הרי זה מזוייף מתוכו בשעת חתימתו והרי זה פסול מיד דאע"פ שמסרו אחר מכאן בעדים כשרים אינו אלא כמוסר שטר שכבר נפסל, ואינו דומה לגט שחותמיו כותים ושמותיהן מובהקין שכשר בעדי מסירה לרבי אלעזר דאמר פ"ק

לא היו אלא שנים וכדשמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב"ד חלוף ולפיכך לריך שיכתבו במוחב תלתא ב' ולא דוקא כן אלא אפילו כתבו לשון אחר שמשמעו כן שהיו שלשה כגון שכתבו בו אמרנה ליה לרבנא פלוני ואמר לנא רבנא פלוני דמשמע שהיו שלשה אינם לריכים יותר ואין לריכים לכתוב במוחב תלתא כחדא הוינא ואע"פ שאין חותמין בו אלא שנים, וכמו שמפורש בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (דף כ"ג) אבל כשהותמים בו שלשה אין לריך לא לזה ולא לזה דמסתמא כדין עשו ואף הקיום בעלמו כשר ואין לריך קיום אחר כ"ש שהשטר אינו נפסל בכך. ואם טען לוי בטענתו ברי שלא נתקיים במעמד שלשתן ומה שהוא בא מכח הלשון לא שהוא נסמך לגמרי על לשון הקיום שאין כתוב בו במוחב תלתא כחדא הוינא אלא שהוא מראה פנים לאמת דבריו שהתקיימים בעלמא מלכתוב מפני שלא היו במעמד אחד. אם כן טען שומעין דבריו ולריך הוא לברר טענתו באחרים אבל הוא בעלמו אינו נאמן שלא כל הימנו לפסול קיומו של זה, ואפילו אם יבואו עדים ויאמרו אנו ראינו כשהתם נפתלי ולא היו שם יוסף ובנימין וכן כשהתם יוסף לא היו שם נפתלי ובנימין אין זה עדות לבטל כחו של קיום שאין חוששין לבית דין עושין ואני אומר נתקיים בפני שלשתן במעמד אחר או שלשתן נועדו במקום אחד בתורת בית דין והם בעלמא הכירו חתימת העדים ואח"כ חתמו זה שלא בפני זה וא"כ כדין עשו, לפי שקבלת העדות לריכה להיות בבית דין כלומר במעמד שלשה שהן ב"ד אבל הב"ד אין לריכים לחתום זה בפני זה ואפילו במקום אחד לא מלאו. והראיה ששלשה שישבו לקיים השטר ונת אחד מהם שאע"פ שאין השלישי בעת החתימה אע"פ שהגים חותמים ודי להם בכך ואילו היו לריכים לחתום במעמד שלשתם כלומר שיהיו עדיין ב"ד בשעת חתימה היאך אנו מכשירין קיום זה בחתימת השנים והלא באותה שעה בטל כח הב"ד שהשלישי מת והנה היינו ואילו קבלו שלשה עדות הקיום אע"פ שלא כתבו קיומם בשטר אלא שנים מהן מעידין כן בפני ב"ד די בכך לפי שאין אלו עדים מפי עדים אלא ב"ד שמעידים שבבית דינם נתקיים שטר זה. ולא עוד אלא אם נתקיים שטר זה בפני ב"ד של שלשה די בכך לפי שמשעה שנתקיים בפני הב"ד נגמר הענין ומאותה שעה ואילך אין לריך אלא לברר הדבר שהיה כן כלומר לאמת שנתקיים בפני ב"ד, ואע"פ שדייני הקיום מודים בכך שלא נתקיים במעמד שלשתן אין נאמנים ואע"פ שאין כתב ידן יולא ממקום אחר, דכיון דלא נתקיים במעמד שלשתן והם כתבו התקיים קמן ואשרנוהו כדחזי עולה היא ואעולה לא חתמי, וכמו דאמר פרק האשה (דף י"ט) שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דאוקמה רב אחי כגון דאמרו עדים ואע"ג דאין כתב ידן יולא ממקום אחר. ומכל מקום אם באו עדים והעידו שבשעה שנתקיים בפניהם לא היו במעמד אחד אלא שזה קבל עדות בפני עלמו וחתם וזה קבל עדות בפני עלמו וחתם בזה ודאי פסול הקיום ואין בו ממש ולריך קיום אחר והשטר כשר אע"פ שהקיום בטל אין השטר נפסל בכך, ולא מן הראיה שהביא ראובן משטר הבא הוא ועדיו על המחק:

ובדי להחלמד במקומו אודיעך סתירת הראיה והוא שאח"ל שהשטר הזה נפסל מחמת פסול קיומו היינו משום דהוי מזוייף מתוכו דכל דבר שאפשר שיסמוך עליו ב"ד כשנעשה שלא כהוגן פוסל השטר ואע"פ שאילו לא היה בו שטר כלל לא היה מעלה ולא מוריד, והראיה שטר שעדיו פסולין ונמסר בפני עדים כשרים דאפילו לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי השטר נפסל מחמת העדים הפסולים החתומים בו וטעמא משום דמודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול וכמו שכבר בסנהדרין פרק זה

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן צ"א צב

יערב שמעון שגם הוא מזיקו בשקיפה ולא זה זה יש להם חזקה, דינו כדון שני גגים הסמוכים לר"ה שאמרו פרק השותפין (דף ו'): זה עושה מעקה לחצי גגו ומעדיף זה עושה מעקה לחצי גגו ומעדיף כלומר שיכלקו שניהם ההיזק מחלה על מחלה נראה דברי הר"ף ז"ל, דלדברי אבן מייגש ז"ל והר"ם ז"ל תלמידו יש קושיות דכיון שהם מודים בהיזק ממילא שאין לו חזקה משום דכקוטרה ובית הכסא דמי אם כן אפילו עשה מעשה נמי לא תעלה לו חזקה מפני שיכול לומר סבור הייתי לקבל ואיני יכול לקבל דכקוטרה ובית הכסא דמי והיזק הנעשה בידיים הם ומש"ה אין להם חזקה מהאי טעמא אי משום חזקה דנזקים גדולים שהן נזקי הגוף כגון חלו לא מחלי חינושי וס"י לא בנה ואע"פ שידע וראה ושתק. דאיתא פרק לא יחפור (דף כ"ג כ"ג) הנהו תאלי דהו אמו אומני ויתבי תחותיהו ואתו ערבי ואכלי דמא וסלקי ומפסדי תמרי אמר לכו רב יוסף אפיקו לי קרקור מהבא אמר ליה חביי והא אחזיקו לכו אמר ליה הכי אמר רב נהמן אמר רבה בר אבהו אין חזקה לניזקין ולא איתמר עלה רב אמר דקוטרה ורב זביד אמר דבינו הכסא אמר ליה הכי לדידי כיון דאנינא דעתאי כקוטרה ובית הכסא דמי, והתם היה עושה מעשה וראה רב יוסף ושתק ולא מיחה ועמדה שם שיעור חזקה ואע"פ"כ אמר שאין להם חזקה כיון דקוטרה ובית הכסא דמי. וכיון שהרב ז"ל בעלמו מודה דהיזק רחיה כקוטרה ובית הכסא דמי זין עשה מעשה זין לא עשה אין לו חזקה, ואפילו אתם דנים במקומכם דברי הרמב"ם ז"ל וכדברי הראב"ד ז"ל אפ"ה נראה שאין לו לשמעון חזקה לעכב על ידי ראובן מלקרות על גבי השקיפה ולעשות לה מחילתו להניח שם פתח אחד או חלון אחד מפני שכבר היה רוחה אותו מכל השקיפה, ואם יעוון שמתחלה כשהיתה השקיפה מגולה אין לו היזק גדול אללו כ"כ מפני שהיה יכול להזהר ממנו שאפשר לראות ולעמוד בשקיפה שלא יכנס לתוכה שלא יראו שמעון ויזהר ממנו אבל עכשיו שהשקיפה מקורה ובמחילות פעמים שיכנס לתוכה והוא לא ידע ולא ראה ואינו יכול ליזהר ממנו כדאמרין בעלמא לא ידענא דהי עידנא קאתית דאלטנע מינך מדתנן פרק חז"ה (דף נט:) לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין ולא פתח כנגד פתח ולא חלון כנגד חלון היה קטן לא יעשו גדול אלמא קטן לא יעשו גדול אבל עושהו קטן ותבא עליו זרכה שהרבה רוחין מפתח גדול יותר מפתח קטן ואפילו היה רחב כמה חמות יכול להחזירו אפילו קטן כאמה וכאמתים ואין יכול לומר דפתח גדול אני רואה אותך שאתה שם ואזהר ממך ועכשיו דפתח קטן איני רואה אותך ואיני יכול ליזהר ממך :

ומה שטען שמעון כשהיה מגולה איך יכול לעמוד שם בגשם ובשלג ועכשיו אתה נכנס שם בכל שעה. אינה טענה מכמה לדדים, האחד מפני שגראה מתוך לורה הענין שליירת אלי שדרך אותה שקיפה נכנס ראובן זה ויולא לבתים שלו וכיון שהוא משמש כניסה ויולא תשמישו תדיר קור וחום וקיץ וחורף ואפילו זיוס סגריר. ועוד יראה כי היא כאכסדרה מגולה לפני הבתים והיא כחצר לבתים וחצר נקרא בגמרא תשמישו קצוע כמו שאכתוב. ועוד שהטענה בעלמא אינה טענה דכיון שאדם משתמש בביתו ויכול להשתמש בהן בכל עת שיראה אין מן הדין שיאסור עליו שלא להקרות ביתו שאין אומרים לאדם שלא יתקן דירתו ובלבד שלא יוסף שם פתחים וחלונות וחשש זה לא שמענו בשום מקום לבעלי הגמרא, אדרבה לכאורה יראה בגמרא הפך מזה מדתנן פרק חז"ה לא יפתח אדם חלונותיו לחצר השותפין ואמר בגמרא מאי איריא לחצר השותפין אפילו לחצר חבירו נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לחצר חבירו דלא אכל דשותפין דאמר ליה סוף סוף

פ"ק דגיטין וכמו שכתבו למעלה, לפי שחתימתן של כותים אלו כיון שהן ניכרים תוך השטר עלמו לא אהו למסמך עלייהו והלכך אינה חתימה אלא ככתיבה דעלמא שאינה לא מעלה ולא מוריד ולפיכך אין הגב נפסל מהחלחו מחמת אותה חתימה וכשנמסר אח"כ בפני ישראל הרי זה כשר למאן דאית ליה עדי מסירה כרתי :
ולענין מה ששאלתם אם לריך קיום אחר כיון שעדי השטרות הם בחיים והם מעידים על חתימתם, לא ידעתי מה היא זאת השאלה כי עיקר הקיום אינו אלא מפני שחתימתן של ז"ד ניכרת יותר מחתימתן של עדים אבל כל זמן שיש עדים שמכירים חתימתן או שהעדים בעלמא מעידין מעכשיו על חתימתם דבר פשוט הוא שאין לריך קיום באותו שטר, ואין זה לריך לפנינו :

צב

שאלה ראובן היו לו בתים ועליות על גביהן והיה לו לפני הבתים מקום הנקרא אללו שקיפה והיה בו פתח פתוח לדרך השכנים והיה ראובן נכנס ויוולא דרך הפתח והוא לביתו ולדרך השכנים, ועל בית זה [לא] היה קירוי שהיה עומד מגולה בלא מחילות ובלה גג זה ארבעים שנה. בעוד שהיה עומד כך הביא ראובן עדים וחתמו לו עדות שהיתה באתה שקיפה עלייה צנויה ומקורה במחילות ובגג ופתח פתוח על פתח הבית הפתוח לדרך השכנים ושמעון היו לו בתים בלד בית זה ובנה לו עליות ופתח לו חלונות בלד השקיפה והיה ולא מיחה ראובן ביד שמעון והיה מזיק בראיה לעומדים בשקיפה וגם הם מזיקים בראיה לעומדים בבית שמעון ועמדו כך ימים רבים בימי ראובן ובימי שמעון ובימי יורשיהם ובימי הבאים מכחם, ועכשיו ראה לוי שהוא בא מכח יורשי ראובן לבנות עלייה על גבי השקיפה ולפתוח בה פתח כנגד ביתו של שמעון כמו שהעידו העדים, ויורשי שמעון מיחו בידם מפני שמרבה עליהם היזק ראה שמתחלה לא היה יכול לעמוד שם זיוס השלג ולא צירידת הגשם ועכשיו שהוא מקורה יעמוד שם הדיר, ואע"פ שהעידו העדים שהיה בו מתחלה שמה מכרו ראובן לשמעון ופוענין ליורש ופוענין ללוקח :

תשובה עיקר דין זה תלוי בעמודי עולם, כי הר"ף ז"ל כתב בתשובה בהיזק ראה אין לו חזקה דכקוטרה ובית הכסא דמי דנזקי גופו לא מחיל אינש והביא ראיות נכונות לדבריו כמו שכתב הרב אבן מייגש תלמידו בפירושו לב"ב וגם מגדולי האחרונים כן פסקו כדבריו, והראב"ד ז"ל כתב שאין להיזק ראה חזקה כל זמן שזה מזיק לזה וזה מזיק לזה דחזקה מכח מחאה איתא וכשיאמר זה לחבירו אם לא מכרתי לי ולא מחלת לי מפני מה לא מחית, השיב השני מפני שגם אני הייתי מזיקך בהיזק ראה ואם מחיתי אני כך גם אתה היית מוחה בי ועוד שהייתי לריך להוליא הולאות בצנין לגדור בפניך, אלא שהרב אבן מייגש ז"ל כתב שיש חלוק בין היזק ראה הבא מחמת צנין כגון שני שותפין כגון פתח חלון אל חצר חבירו ובין היזק הבא מאליו שלא מחמת צנין כגון שני שותפין שדרים בחצר שניהם מזיקים זה לזה בעמידתו בחצר והיזק הבא מחמת צנין יש לו חזקה מפני ששתק זה כשראה חבירו עושה מעשה בידיים ולא מיחה אבל היכא דממילא כגון השותפין בחצר שלא עשו מעשה בידיים אין לו חזקה משום דכקוטרה ובית הכסא דמי, וגם הר"ם ז"ל תלמידו יולא בעקבותיו ופסק כן, והביא ראיה לדבריו מחלון האורי כמו שכתוב בפירושו, ואינם ראה אלא שאין זה מקום אריכות. נמלא עכשיו לדברי הר"ף והנוטים אחריו וכן לדעת הראב"ד ז"ל שאם יעכב שמעון ביד ראובן

תשובה מסתברא דאם בנכסי הבן ובן בנכסי האב היינו אב בנכסי הבן ובן בנכסי האב דאב לאו דוקא שאב כן אף האב בנכסי הבת יש לו חזקה דבן דוקא ולא בת אלא תנא זכרים והוא הדין לנקבות, וטעמא משום דכל אלו שדרכן להשתדל בנכסי אלו ולהוליך פירות ולהכניס פירות כאפטרופא הם אלו בנכסי אלו, אבל הח ואחות לא שמענו שהאחים אין דרכן לסמוך על ידי אחיהם ואחיותיהם, ומכל מקום מסתברא כי לעתים אין להם חזקה וזה תלוי בכל מקום בראיית בית דין אם יראה בעיניהם שזה כוונתן על אח זה בעסק נכסיו וכיוצא בזה ככל לפי ראיית הבית דין לפי מה שהוא הענין. אבל שיהיה דין האב והאחות כאב והבן לא שמענו :

צד

שאלה שאלת להעמידך על דעתי במה שאין נזכרין עכשיו מלכתוב תרי שריר וקיים הן על השגיאה הנופלת בלשון הקיום הן על שגיאה הנופלת בשיטה ששכת הסופר לכותבה במקום הקיום הראשון, והנני רואה בכאן מקום מוכן (לבן) לזיוף להדיח אחר שהורשה להרחיק יכתוב ויקיים :

תשובה קד דעתי נוטה שלא אמרו (ב"ב ק"ס:) תרי שריר וקיים לא אמרין. אלא במקושר ולמאן דאמר עדיו מאחוריו בין קשר לקשר והרחיקו יותר משיטה אחת שלא הורשו לעשות כן שהרי יכול לזיוף ולכתוב מה שירצה, אבל בפשוט כותב והולך מה שירצה שנים ושלשה שאיני רואה בזה שום חשש, שאין חוששין לומר שהרחיקו יותר משיטה אחת שלא הורשו לעשות כן, וזה שאמר אין למדין משיטה אחרונה שיטה אחרונה בלבד הוא דאין לגדין ממה ואע"פ שלא החזיר מענינו של שטר בשיטה אחרונה הא מן כשנייה לה וכל שלמעלה ממנה למדין שאין חוששין שמה עשו העדים שלא כדן. ומכל מקום לאו בכל מקום מכשירין תרי שריר וקיים דבלא חזר בלי ספק פסול שאני אומר מחק או הוסיף בניי שיטי מאי דבעי והדר מקיים וכח שריר וקיים. אבל אם חזר מענינו של שטר בשיטה אחרונה אע"פ שכתב תרי שריר וקיים בשיטה שלמעלה אין כאן חשש, שאלמלא לא נכתבו קודם שיחתמו העדים נמלאת אומר שהעדים הרחיקו שהי שיטין ומחק או הוסיף וקיים בשיטה שנייה שבאחרית השטר והחזיר עלה מענינו של שטר בשיטה אחרונה ואין אין לחוש שהרחיקו העדים שהי שיטין וכמו שאמרנו, ואיני רואה שאלטרך לישא וליתן בהכשר מה שנהגו עכשיו לכתוב ממחקים ותלויה בשיטה אחרונה כי מה ידענו ולא תדע נבין ולא עמך הוא, וכבר ראית מה שאמרנו זו הראשונים. ואע"כ אני כל שאני יכול אני מלמד הסופרים לכיים השטר בחלי השיטה ולחתום הם בחלי השיטה הנשאלת כי מכלן יש לנו הכשר גמור, ונאמר כי בודאי כתובה היתה אוחה חלי שיטה וכל שלמעלה הימנה כשתתמו העדים שאלולא כן אסור היה לחתום בחלי שיטה מחשש שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת שהוא כשר, וכבר אמרנו שאין חוששין לעדים טועין. וכיוצא בזה אם מרחיקין שיטה אחת וחותרמין שאין חוששין כלל לשיטה אחרונה הרחוקה מהחתומה בשיטה אחת :

ולפי שידעתי שכלך יפה אגיד לך דבר בא לידי ומה שאמרתי אע"פ שנחלקו עלי כל חבירי מדעתי שאין מחלוקה רק מלד ההרגל ומה שלא הורגל נעשה להם זר ואחה בנפשי יפה שלך תבור אוכל : נעשה בא לידי בשטר שכתוב בו מנה והיה ראוי לכתוב בו מאתים ומת העד האחד עד שלא נתקן והיו הצעלים רדופים ללכת ואי אפשר להעכב עד שיחליפו השטר, אמרתי ימחק ויכתוב מאתים ויקיים

סוף הא בעית לאלטנועי מינאי בחלך קמ"ל דעד האידנא צעי בחלך לאלטנועי, פירוש בחלך לבד בבית לא השתא הפילו בבית נמי צעי לאלטנועי מינך, כלומר הפילו כשתה בבית לריך אני לזכר ממך ואתה מוסיף נזק שני. אלמא דוקא כשיש עליו טענה שמוסיף עליו היזק מחודש ממקום אחר מפני שלא היה רואה אותו בתחלה אלא ממקום מוגלה ועכשיו ממקום מוכסה ראוי (עליו) לדירה בכל עת, אבל בלא זה אין לו טענה שאילו כן היה לבעל הגמרא לחשוב ולומר כל הניזקין שיש בדבר. ואם תאמר אין הכי נמי שהיה יכול לומר כך אלא כיון שהספיק לו בטענה אחת גדולה אין לריך לומר יותר דדי לו באחת ולמה ירבה בטענות. אין דרך הגמרא כן אלא דרך להרבות בקוסיות וצטעמים כדי שאם ימלא אדם דיחוי לאחת יסתיע מן האחרת, והטעם הזה פירשו אותה בגמרא במקלה מקומות על רבוי קוסיות וטעמים, וע"כ המלא בגמרא שאמרו בכיוצא בזה כמה טעמים והרבו בחלוקים פרק השותפין (דף ו'): דאמר התם שני גבין בשני לדי רשות הרבים זה עושה מעקה וגו' והקשה עליו בגמרא מאי איריא רשות הרבים הפילו רשות היחיד נמי ותירך לא מיבעיא רשות היחיד דודאי עביד אלא ר"ה אינעריך כד"א אמר ליה סוף סוף הא בעית לאלטנועי מבני רשות הרבים לאטנוע מנאי קמ"ל דאמר ליה בני רשות הרבים בימנא חזו לי בליליא לא חזו לי את בליליא נמי חזית לי א"י רבים כי קאימנא חזו לי כי יתיבנא לא חזו לי את חזית לי בין כי קאימנא בין כי יתיבנא רבים כי מעייני חזו לי כי לא מעייני לא חזו לי את ממילא נמי חזית לי, כרי שרבה בכאן בחלוק בנזקין שיש בין זה לזה, וה"ל אי אפשר לומר כסברתך כי היה לו למנות ולומר כל המזקין שיש בין זה לזה. ולכך מסתבר שטענת שמעון בכך אינה טענה. ולא עוד אלא כי לפי סוגיית הגמרא נראה שכל שאין תשמיש המזיק קבוע ותשמיש הניזק קבוע ההיזק גדול מאוד משאילו היה גם רן תשמיש המזיק קבוע. וכענין שאמרו בהשותפין (דף ז'): דהיזק רחיה לא שמים היזק ואקשינן עלה היזק רחיה לא שמים היזק הא אמר רב נחמן אמר שמואל גג הסמוך לחלך חבירו עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות ותירך שאני התם דאמר ליה בעל חלך לבעל הגג אנה קביע תשמישי את לא קביע תשמישך ולא ידענא צעידנא דאתית דאלטנוע מינך, אלמא כל שתשמיש המזיק אין קבוע כל כך כתשמיש הניזק ההיזק יותר גדול וחזק. וכיון שהוא אומר שפעמים היה דרכו להשתמש ופעמים שאינו נושתמש היה ההיזק יותר גדול מעשה. אי מלד שאינו יכול להזהר כל כך דלא ידע צימות הגשם והשלג אימת קא אתית דאלטנוע מינך, אלא שאין אנו לריכין לכך שתשמיש השקיפה כתשמיש החלך ויותר, וכבר אתה רואה נוכחן שתשמיש החלך נקרא תשמיש קבוע, ומכל מקום אם בא להניח בו חלונות או פתחים או חלון ופתח אינו רשאי לפי שיכול שנועון לומר לו ממקום אחד אני יכול להזהר עמך משני מקומות איני יכול לזכור וכמו ששנינו אחד לא יעשו שנים ואמרין עלה בגמרא סבר רמי בר חמא למימר בר ארבע לא לישויה בר תרתי תרתי דסקיל המניח בחלך אבל המניח לשווייה תרתי בני ארבע שפיר דמי ח"ל רבא מני אמר ליה צחד פהחא מלינא לאלטנועי מינך בתרי פתחי לא מלינא :

צג

שאלה מה שאמרת אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב. אם אלו דוקא הא בן בנכסי האב ואם בנכסי הבן ואח ואחות ואם אלו בנכסי אלו יש חזקה, או דילמא לא שנה :

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן צד צה צו

ויקיים בין סהדא לסהדא ויכתבו כן. אנוחא סהדי חתמנא על שטרך דנא דחית ביה מחקא, וסמכי בהא אהדא דחקשין בריש גט פשוט (דף קס"ד) הוא על הכייר ועדיו על המחק כשר אמאי ניהוש דילמא מחיק ליה לעילאי וכתוב ביה מאי דבעי וכו' ל אידי ואידי נמחק פעם אחת ואוקימנא דכתיבי בין סהדא לסהדא אנוחא סהדי חתמנא על מחקא ושטרך על כייר, אלמא אין חוששין לומר כי מה שכתוב אחר חתימת הרשון אנוחא סהדי לא כתב כן אלא האחרון ואין סומכין על עדותו של אחד, כי בודאי אין חושדין ע"א בשקרן ולא כתב כן עד שהסכים חבירו עמו ומדעת שניהם נכתב שטרך ע"א קס לשבועה ופעמים לממון כשאינו יכול לישבע ואין חושדין אותו בשקרן. ואם תאמר שהם הוא שחתמו על המחק בשטר שהוא על הכייר עד שכתבו כן אנוחא סהדי וכו' אבל כשחותמין על הכייר חוששין לו ונאמר שמה העד השני כתב כן ואין כאן אלא עד אחד על קיום מחק. זה אינו אפשר שהרי הקשה עליה מסיפא דקתני הוא על המחק ועדיו על הכייר פסול ואמאי נכתוב הכי אנוחא סהדי דחתמנא אגירא ושטרך על מחקא והולרכו לדחוק משום דכוף סוף מחיק, והקשו עוד כמה קושיות והולרכו לפרק אותם בכמה פירוקים, ואם איתא מאי קושיא לימא שאני הכא דסהדא חתים אגירא ולאחר שחתם נמחק וכתב אנוחא סהדי דכתיבי בין סהדא לסהדא חד הוא דכתב ומססיד ולא כל כמיניה לשווייה שטרך. זו אשר כמכתי עליו להכשיר ואתם העמד דבר על בוריו והודיעני :

צה

שאלה שאלה להעמידך על דעתי בשטר שיש בו מחקין ולא נתקיימו. אם נחוש ונפסול כל השטר בכך ונאמר שמה הנאי היה בו. או לא נחוש אלא לאותו דבר בלבד :

תשובה כך דעתי נוטה שאין פוסלין אלא אותו מחק שאין למדין ממנו אבל כל השטר קיים ואין חוששין לתנאי, ותדע לך דאי גזייה לזמן ויהביה ייהליה לא פסלי ליה ולא אמר שמה במקום הגזייה לא זמן היה כתוב בו אלא תנאי, ואפשר שאפילו לכתחלה מתירין אותה ליהא כדעת הרמב"ם ז"ל. ועוד דכא אמר ר' יוחנן (שם קס:) תלויה מקויימת כשרה נמחק פסול אע"פ שמקויים ולא אמרו נמחק פסול אלא במקום שריר וקיים וכשיעור שריר וקיים, ואם איתא אפילו שלא במקום שריר וקיים דילמא תנאה הוה ביה, אלא שאין פוסלין אלא במקום המחק ולמטה, ובגט מקושר ללישנא דבין קשר לקשר מאבראי במקום המחק ולמטה אם נמחק במקום שריר וקיים וכשיעור שריר וקיים, ועוד דכדיא גרסינן בתוספתא מחק או תלוי שלא מגופו כשר מגופו אם נתקיים כשר ואם לאו פסול :

צו

שאלה אמרת לפרש לך הא דגרסינן בירושלמי (פרק הניזקין) ראובן שגזל שדה משמעון וכו' :

תשובה כבר ידעת שרבו השבועים בנוסחאות שבירושלמי והסבה הגדולה למעוט השגחת הלומדים בו ואין עומדין עליו רק אחד בדור. ובמקום הזה רבו השבועים בגירסת הירושלמי וכל שכן בגירסת שו"ת וכו' וכתלה אכתוב לך גירסת ספרי והיא נכונה יותר משלך אע"פ שיש בו קלת חסרון וכך היא הגירסת שלנו בגיטין פרק הניזקין ראובן שגזל שדה משמעון ומכרה ללוי ולא הספיק לכתוב תרפו עד שמת דמאן היא רב הונא

במגזר

במכר אלא אם כן בא עליו מאל האחריות שיש לו על לגי ומדברי נתן דאמר מנין לנושה בחבירו מנה וכו'. וע"כ הנהגתי אני בכל מתנות קרקע ואפילו במוכרו לכתוב בשטר המתנה והמכר ואגב קרקע זה אני נותן לפלוני ללוקח זה או למקבל מתנה זו כל שטרות אונות שיש לי על קרקע זה ויזכה בהם ובכל שעבודם כדי שיוכל למרוקף בו מני שמכרו או נתנו לו. וזה נראה לי ברור :

דכיון שהתנה עמו כך כבר קבל על עצמו שלא יהא נאמן ואף במקום מגו כזה, ובאומר פרעתיך לפני פלוני ופלוני דוקא קאמר שמואל שהוא נאמן וכך הסכימו צעלי התוס' ז"ל. ותדע לך דהא אותציייה לשמואל ממתניתין ואמרין חנן מנה לי בידך אמר לו הן אמר לו אל תתנהו לי אלא בעדים למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך חייב ה"ד חילימא דלא אמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני פשיטא לריכא למימר אלא דא"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדה"י חיובתא דשמואל, כך היא גירסת הספרים שלנו וכך בדקתי בנוסחאות שנכתבו חללו וזכולן מלאתי כן, וכיון שכן אם איתא דלשמואל אף באומר פרעתיך ביני לבינך פליג ופטר למה הולך לכל האריכות הזה ממתניתא ה"ל לאקשוויי בהדיא דקתני חייב וחילו לשמואל לעולם פטור ומשום מגו. ועוד דמאי קאמר חילימא דלא אמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני פשיטא לריכא למימר דמשמע דחילו אפשר לאוקומי מהניתא הכי לא אחתב שמואל מינה אדרבה היא הויה תיובתיה דהא היא דקא פטר שמואל, חולי אין הגירסא זו בספרך. ומכל מקום מסתברא שאין אומרים שחולק בדבר זה שלא יועיל תנאו וחיוצו שקבל עליו בשעת הלוואה. ועוד דלכאורה אי הא בהא תליא כל מאן דאמר לריך לפרעו בעדים אית ליה דאין יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומאן דאית ליה יכול לומר פרעתי אית ליה דאין לריך לפרעו בעדים, ומשום מגו, א"כ למסקנא למה ליה לרב פפא למימר לריך לפרעו בעדים ואם אמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני אין נאמן פשיטא דכיון דלריך לפרעו בעדים שאין נאמן לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ולא הוה לריך למימר אלא רב פפא דאמר משמיה דרבא אם א"ל אל הפרעני אלא בעדים לריך לפרעו בעדים ותו לא וכדכר חסי ואנא ידענא דמעשה אין יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני, אלא שהן שני דינין מחולקין ואין תלויים זה בזה. וכל שכן לגירסת הספרים דגרסי במסקנא נאמן שהגירסא ההיא מעידה על הסברא שכתבתי דאין מגו כזה מועיל לבטל התנאי, ואל תשיבני א"כ מאי קאמר רב יהודה כי אמריה קמיה דשמואל אמר לי יכול לומר פרעתיך בפני פלוני כו' דמשמע מינה דשמואל פליג אדרב יהודה אמר רב חסי וס"ל דאין לריך לפרעו בעדים דאי לא שייכין אהדי מאי כי אמריה דקאמר. דאין ה"ג דמפלג פליג אדרב חסי דמשמע דלעולם לריך לפרעו בעדים ועד שאינו מצרר בעדי' אינו נאמן כי היכי דלא לדחיייה ועל דא פליג שמואל דודאי כיון שהוא אומר שקיים תנאו נאמן. וטעמא דמלתא דלא מהימן הכא למימר פרעתיך ביני לבינך אע"ג דיכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י כדאמרין, שכן קבל על עצמו ותנאי שבממון הוא וקיים, ועוד דלאו מגו מעליא דעכשיו אינו יכול להכחישו וחילו אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני יכול להכחישו לכי אתו :

ועוד נראה דשמואל דוקא צשייחד עדיו ואמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני דאי לא ייחד אערומי קא מערים דלהכי אמר אל הפרעני אלא בעדים וקבל הלה על עצמו כי היכי דלא לדחיייה לגמרי ולימא ליה כבר פרעתיך וכי לא מייחד ליה דחויי הוא דקמדחי ליה לגמרי דמה לי פרעתיך ביני לבינך ומה לי פרעתיך בפני עדים ואיני מכירן או פרעתיך לפני עדים ומתו הא לא הועיל לו בתנאו ועדיין יכול הוא לדחותו. ונראה דלהכי נקיע שמואל בהאי ליטנא פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י דאי לא כיון דמלוה לא אמר ליה אל הפרעני אלא בפני פלוני ופלוני אמאי נקיע שמואל פרעתיך בפני פלוני ופלוני לא הוה ליה למינקט אלא בהאי ליטנא דאחני בהדיה מלוה יכול לומר פרעתיך בפני עדים והלכו להם למדה"י. ומיחו ודאי דוקא בדאיכא עדים בתנאי אבל ליכא עדים אלא שהוא מודה שכן התנה עמו שלא יפרענו אלא בעדים ומכל מקום נודמן ופרעתיך

צו

שאלה ראובן שהוליא על שמעון כתב ידו בנאמנות שהוא חייב לו ואין כתב ידו יולא ממקום אחר וטען שפרע, אם נאמן הוא אם לאו :

תשובה דעתי שהוא נאמן, ויש לי ראייה ממודה בשטר שכתבו דקי"ל שצריך לקיימו ואין אומרים לו כיון שהודית שהשטר כשר הבא ראייה שפרעת, שזו היא דעת האומר שאין לריך לקיימו. ואף זה חילו הוליא כתב ידו וזה לא הודה חלו כולם היה בו ממש ומאן קאמר שהאמינו, פיו שאמר ואמר לוייתו הוא פיו שהתיר ואמר שפרעו והרי כאן הודאה ושזברה עמה. והרב בעל העטור ז"ל כתב כן גם הוא ועמד על ראייה זו אלא שדחה אותה במה שאין בו ממש שכל טענותיו וראיותיו ישנן גם כן בשטר בעלמא ואפ"ה לריך לקיימו, ואם עלה בדעתו שהפרש יש בין זה לשטר דעלמא דחילו בעלמא אע"פ שהשטר כשר מכל מקום לפריעה קאי ואין העדים ששטר מכחישין אותו שלא פרע, אף הא אין בה ממש שאין כאן עדים כלל מכחישין דבריו עד שיודה הוא ומפיו אנו חיינ בעדות הנאמנות הלכך הוא שאמר וכו' שהתיר. וחילו לדברי הרב ז"ל אם בא לעקור עיקר העדות במיגו אינו נאמן וכעין מגו במקום עדים, וליהא דהא בהדיא איתא פרק האשה שנתארמלה (דף י"ט) האומר שטר חמנה הוא זה אינו נאמן ואמרין עלה דקאמר מאן חילימא דקאמר ליה פשיטא כל כמיניה וכו' ואוקימנא לעולם דקאמר ליה וכדכר הוגא אמר רב מודה בשטר שכתבו אין לריך לקיימו, אלמא למ"ד בעלמא לריך לקיימו הכא נאמן ואע"ג דאיכא עדים דקא מכחשי ליה, דהא צעיקר מלוה פליגי ופלוגתא נמי דר' מאיר ורבנן באנוסים היינו צעיקר מלוה ואפ"ה אוקמוה פלוגתייהו במודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו או אין לריך לקיימו. והטענה שחבר עליה משום דתרי ותרי נינהו וסמכין אהני דקא פסלי להו לכולהו עדים דעלמא, אין בה ממש שהוא עשה הענין כחילו יש עדים מעידים עד שלא תבא טענת פירעון, ואינו דעד שהודה הוא אין כאן עדים והוא שהודה ואמר שיש עדים הוא אמר שפרע. וראייתו ממלוה אומר חמש ולוה אומר שלש אינה דומה כלל וההפרש שביניהם פשוט, ומה אכתוב לפני מי שדעתו יפה וחכמתו תעפל להנפה השוא מתוך האמת. וראיתך גבירנו שהבאת שמעתא דמלוה חבירו בעדים (שבוטות מ"ח) ואמרת דמשמע מהתם דכד הוה סליק אדעתין שאם אמר לו אל הפרעני שלא בעדים שהוא נאמן לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדה"י כי א"ל נמי פרעתיך ביני לבינך נאמן. גם אני כשעמדתי על אותה הלכה זו כמה וכמה נסתפקתי עליה אם יש לומר כך אם לאו מפני שראיתי רז"ל צעלי התוספות שגמגמו בדבר, ודחיתיה שאי אפשר לומר כך דבהא אפילו שמואל מודה שאינו נאמן וטעמא דמסתבר הוא דכיון דאיכא עדות דע"מ כן הלוה והוא קבל עליו תנאי זה כלומר שלא ידחנו לומר שפרעו בינו לבינו היאך אפשר דשמואל חולק בדבר זה דהא תנאי שבממון הוא ואי משום מגו הוא ולומר שלא הועיל תנאו כיון שהוא יכול לומר פרעתי בפני פלוני ופלוני שזכה לא היה תנאי וכיון שכן ע"כ אין לריך לפרעו בעדים, לא היא

שׁוֹת הַרְשָׁבָא הַמְיוֹחֶסוֹת לְהַרְמַבִּין צִוּ צִחַ צִמָּק

דאסיקנא דכי פרעי בין ידיה לדידיה א"י צאפי סהדי ולא אידכר ליה פירעון י"ל לא לפירעון אלא במתנה, ואע"ג דקי"ל דמגו לאפוקי לא אמרינן וטעמא דמילתא משום דשטרע מוחזק הוא וכאילו ממון הכתוב בו מוחזק ביד המלוה ואוקומי ממונא הוא :

וְנ"ל דזו היתה סברתו של רמי בר חמא צפרק הכותב (דף פ"ז:) גבי הפוגמת כתובה דקאמר שבעה דאורייתא דקטעין לה מאתים וקא מודה ליה במנה, וקשיא לי היכי אפשר דטעי רמי בר חמא דהא מהניחא היא כל הנשבעין שבתורה נשבעים ולא משלמין וכדאקשי ליה רבא . ועוד דלישנא דקאמר דקא טעין במאתים וקא מודה ליה במנה נמי קשיא דאדרבה איכי היא דקא טענה ותבעה (מאתים) ואיכי מודה ליה במנה, אלא דטעמא דרמי בר חמא משום דמוחזקת היא ובעל דהתי לאורועי שטרע חשבינן ליה כמוליא ותובע ואיכי כמודה במקלפת ממה שמוחזקת, וכאילו טען הוא ששטר פרוע של מאתים יש לי בידך ואיכי קא מודה שטר פרוע של מנה וכיון שכן הטילו שבעה כעין דאורייתא ולא דאורייתא ממש, והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם א"ר זעירא וכולהון כעין שבעת התורה ירדה לכן כתובה אשה הוחזקה בידה לגבות כמי שגבת ממש והוא בל כתובע שטר של מאתים פרוע והיא אומרת מנה . ולא כמי שגבתה ממש קאמר דליכא למימר דשבקי ב"ה ועבדי כב"ש אלא כדאמרינן וזוהי דקאמר רמי בר חמא , אלא דרבא טעי בה וסבר דשבעה דאורייתא ממש קאמר והא דאמר סבר רמי בר חמא למימר משום דרבא טעי בה ולמאי דשמעינן מינה דרבא לא קיימא הא דרמי בר חמא , אבל לדעתיה דרמי ב"ה ודאי קיימא וס"ל טובא איכא סבר וסבריה כב"ב (ב') ובגדריס (י"א) דקיימי, וכיון שכן כל שהשטר מקויים מוחזק ביד מלוה הוא וצדקי לא מרעינן ליה ולא מפקינן ליה מחזקהיה ודבר תורה לא מרע ליה כלל אלא מדרבנן. וכ"ש גרר דלא ידעינן אי תברא הוה כתיב בה או מוחא הוה דלא מרעינן ליה לשטרע כלל, ולא דמי למחא שבכתב דלריך קיום דחיישינן ליה א"י לשטרע דיכול להזדייק משום דהתם לאו שטר מעליא הוא דאימור זיפי זיף אבל הכא דשטרע מעליא מאן דמפיק ליה מחזקהיה עליו כראיה. ובהדיא כתוב בתוספתא שטר שיש בו מחק או חלוי מגופו פסול שלא מגופו כשר והא איתא ליחוש אפילו בשלא מגופו דילמא תנאה הוה ביה לרעתיה ומחקה וכתב ביה האי וכענין שאמרו במקושר וליחוש דילמא מהרמיא רעותא בשיטה אחרונה וגייז לה לשיטה אלא ש"מ שלא אמרו במחק פסול לפסול על ידו כל השטר אלא לפסול מקום המחק לבדו ולומר שאין למדין ממש. ועוד דאיבעיא לן (גיטין כ') גבי הרי גיטך ע"מ שהחזירי לי את הנייר בין שיטה לשיטה מבו ואקשינן ותיפוק ליה דכפר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים ואוקימנא במעורה והא איתא אפילו במעורה ליפסיל דכי מפקא ליה חיישינן דילמא תנאה הוה רמי ביה לרעותיה וגזיתיה. וה"ת התם לא חיישינן אלא למאי דמיפסיל ביה השתא דהיינו משום שנים ושלשה ספרים דמעתיא הין ראוי לגרש בו כיון שהוא משייר הנייר שבין השיטין אבל למחק לא חיישינן דהא יתביה קמן ולית ביה תנאה וראוי לגרשה בו עכשיו. ולא היא דהא מחק מגופו אי לאו מקויים מיפסל פסיל ליה לגיטא ואע"ג דיהביה קמן וקרעתיה מיד וטעמא משום שבגט יש בו פסול מאל עלמו לכשתשהה אותו והא נמי אילו שהתהה אותו פסול אלא א"כ תדחיק דאיבעיא ליה לרבי אלעזר וכשסמכו לה צעדי מסירה דהוי ככתבו על נייר מחוק ועוד דאמר (ב"ב קס"ז) הוה שטרע דהוה כתיב ביה תלתא צפרדיסא גזייה לגגיה דבי"ת ושווייה ופרדיסא אחא לקמיה דאביי אמר האי דמרחק כולי האי זיפי זיף כפתיה ואודי . והא איתא למה לי למכפיייה הא כיון דאיתא ביה מחק ליחוש מנפשיה דילמא צפרדיסא הוה כתיב ביה אלמא

ופרעתיה שלא בעדים אה"י נאמן משום מגו, לכל עלמנו אין לנו חייב בעיקר התנאי אלא מפיו וברי קול ושוברו עמו, כך חיי מדמה, ואתה אמת הבנין גדול בחכמה ובמנין :

צח

שאלה מה שכתב הרב בעל הטעור ז"ל דאין כותבין פרוסבול משכנסה שביעית ומייתי לה מדאמר' אימתי כותבים עליו פרוסבול (משכנסה שביעית) ערב ר"ה של שביעית, הודיעני נא מה מקום ראה זו :

תשובה שאינו אלא מן המתמיהין בדינו שהרי שביעית אינה משמטת אלא בסוף וכל זמן שהוא גובה מוסר שטרותיו לב"ד, אלא שהוא ז"ל גירסא משוכשת כדמנה לו וקבלה כהלכתא בלא טעמא וכמך עליה . והיא שנויה בתוספתא פרק אחרון של שביעית והכי תניא התם בתוספתא דוקני אימתי כותבים פרוסבול ערב ר"ה של מולאי שביעית אע"פ שחזר וקרע לאחר מכאן וחזר וגובה עליו והולך אפילו לזמן מרובה רש"ג אומר כל מלוה שאחר פרוסבול אינה משמטת ע"כ, ובנוכחאות הרב ז"ל היה כתוב ערב ר"ה של שביעית והכין מיתניא התם בתוספתא דלא דוקני גם בשלו כן כתוב בה אלא שהוא משוכשם באמת, אה"כ צדקתי אחר פירוש המשניות לרבינו שמשון ז"ל ומלאתי שגם הוא הביא התוספתא כנוכחא שכתבתי, וזה נכון :

צמ

שאלה איש שנשחטה, אם הוכל אשתו לקחת כל מה שהביאה לו בנדונייתה ויתפרנס הוא מקופה של דקה, או ישארו הנכסים בחזקתן והוא ואשתו כזוין מהם, ואם הם ביד האשה או ביד אביה אם יוליא קרובי האישה נכסים הללו מידם ויתפרנסו מהם הוא ואשתו :

תשובה דבר צרור הוא זה דכיון דנשחטה אין לאשה תקנה כלל, להוליא בגט אינו יכול שאינו בן גירושין וכדתנן פרק הרש (דף קי"ב:) נשחטה נחרש הוא או נשחטה לא יוליא עולמית, ולקחת היא מה שהביאה בנדונייתה אי אפשר בלא גירושין או בחלמנות כמו עיקר כתובה שאינה נגזית עד שתאלמן או עד שתגרש בתנאי ב"ד שהתנו בתנאי כתובה לכשהנשתי לאחר הטלי מה שכתוב ליכי. אלא כך דינו ב"ד יורדין לנכסיו ומוליאין אותם מיד כל הדם ויתפרנסו מהם הוא ואשתו ובניו הקטנים, ואם ימלאו איש נאמן והמיד שירלה להשתדל ולפקח בנכסים ממנים אותו עליהם והוא זן ומפרנס מהם אותו ואשתו ובניו הקטנים כמו שאמרו בכתובות פרק נערה (דף מ"ח) אמר רב סהדא אמר מר עוקבא מי שנשחטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין את אשתו ובניו וצותיו וד"א לדקה ותקשיטין כפי המסקנא בגמרא :

ק

שאלה שטר שנמלא גרר בין שיטה לשיטה א"י מאחוריו, חוששין שמה שובר היה כתוב בו וגררו, או לא :

תשובה נראה ודאי שאין חוששין בו לכלום ולא מרעינן ליה לשטרע בחשש כזה לפי שהשטר מוחזק הוא ביד המלוה וכאילו הנמון הכתוב בו הוחזק בידו כדמשמע בהיה דשבעות הדיינין דסיטראי ניבהו

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קג קה

שכנותיה מה יאמרו הצדיות מה ראתה להתרחק משלחן
הבעל וכדאמר פ' המדיר דתקן (דף ע:): המדיר את אשתו
מליכות לו עד שלשים יום יעמיד פרום יתר מכאן יתן
כתובה ואמרין עלה בגמרא מ"ש עד שלשים יום עד שלשים
יום לא שמעי אינשי ולא זילא בה מלתא טפי שמעי אינשי
וזילא בה מלתא :

קה

שאלה ראובן העמיד בנו באומנות עם שמעון בן ידוע
בשנה ועשה עמו שני חושים או יותר ואח"כ סרב
ולא רלה לקיים תנאי אביו, חייב הוא לקיים תנאי אביו
או לא, שלא מלינו שזיכתה תורה לאב אלא הבת שיכול לקדשה
או למכרה אבל על הבן לא מלינו לו שום זכות אלא לענין
כבוד :

תשובה לא בארת בשאלתך אם הבן סמוך על שלחן
אביו או לא ואיברא דבר תורה אין לאב לזכות
על הבן לא בשכירותו ולא במעשה ידיו ולא במליאתו אלא
מיהו כל שסמוך על שלחן אביו שהאב מעלה לו מזונות אע"ג
דלא גברא קפדנא הוא אפ"ה מדרבנן זוכה במליאתו ובמעשה
ידיו ובשכירותו משום דתקימו ליה מכוס איבה דאע"ג דלאו
גברא קפדנא בכל מידי דאתי ליה מעלמא ולית ליה לערא
דגופא כחבלה מיקפד קפיד וכדאיתא ב"ק (פ"ז): בענין החובל
בבנו, אלמא כל מידי דלית ביה לערא דגופא כחבלה דאתי לה
מעלמא כמליאה ושכירות מעשה ידיו כל שסמוך על שלחן
אביו דאב הוי. ואפי' גדול וסמוך על שלחן אביו קן דינו
למליאתו, דתקן פ"ק דב"מ (דף י"ב) מליאת בנו ובתו
הקטנים הרי אלו שלו מליאות בנו ובתו הגדולים הרי הן
שלחן ועלה ה"ר יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש
אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן ואלו סמוך
על שלחן אביו הרי זה גדול וזוכה נמי בשכירותו כדמוכח
פרק הפועלים (דף ל"ב) בשמעטא דמשלו הוא אוכל או משל
שמים הוא אוכל ואקשינן מהיתין דקתני אינו קולץ על ידי
עבדו ושפחתו הקטנים אברייתא דקתני ר' חייא קולץ על
ידי בנו ובתו הגדולים אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים
וקולץ ע"י עבדו ושפחתו בין גדולים בין קטנים, ואמרין
מאי לאו אידי ואידי במעלה לה מזונות ובהא קא מפלגי מר
סבר משלו הוא אוכל ומר סבר משל שמים ודחי לא דכולי
עלמא משלו הוא אוכל ולא קשיא כאן במעלה מזונות כאן
בשאין מעלה מזונות מהיתין בשאין מעלה ברייתא כשמעלה
ואקשינן במאי אוקימתה לברייתא במעלה אי הכי קטנים
נמי לקוץ לבו ופריק לערא דבנו ובתו הקטנים לא זכי ליה
רחמנא אלמא מאי דקתני בצרייתא קולץ על ידי בנו ובתו
הגדולים מניח ניחא ליה דאי משלו הוא אוכל כולם בשכרו
הוי כל שמעלה להם מזונות משום דשכירות דאב המעלה
מזונות הוי וקטנים דאינו קולץ עליהם הוא דקשיא ליה. אם
כן הכדון שלפנינו אם הוא סמוך על שלחן אביו שכירותו
דאב הוי והאב מתנה עליו בשכירותו כמו שיראה, אבל אם
אינו מעלה לו מזונות אפשר לומר שאין במה שקלצ האב
בשכירות כלום שאינו אלא כוכרי ואם סרב עכשיו הבן נוטל
שכרו על מה שעשה כשכיר לפי מה שעשה פעולתו כההוא
דריש הפועלים, אלא מיהו בין מעלה לו האב מזונות בין שאין
מעלה לו יכול לבעל תנאי האב ובלבד שיאמר שאינו רולה
ליזון משל אב שאין רשות לאב עליו ואינו זוכה בשכירותו
ולא במליאתו כל שאין סמוך על שלחן האב. ואפשר דאפילו
אין סמוך על שלחן האב כל שנעשה בתנאי האב אין לו
במה שפסק עליו האב בשכירותו עד שעה שיחזור בו משום
דמסתמא כיון שידע בתנאי האב בקילתו ונכנס במלכא מניח
ניחא ליה שעשה האב כיון שלא מיחה וכאותה שאמרו בהדיא
דקולץ אדם על ידי בנו ובתו הגדולים לאוקימתא דאוקימתא
בשאין

ללאח מציתו והלכה לבית אביה והוא טוען שהיא מקללתו
בפניו והיא מכחישתו והיא אומרת שחמותה מחרתת ריב
בינו לבינה ומסבבת הכאותיה וע"כ אינה רולה לדור עם
חמותה בחצר אחת. הודיעני אם יכולים בית דין לחייבו
שבועה שלא יכה אשתו ושינהג עמה כראוי :

תשובה אין לבעל להכות ולענות אשתו דלחיים ניתנה
ולא ללטר ואדרבא לריך לכבדה יותר מגופו, ואם
טען שהיא מקללתו ב"ד חוקרין ושואלים לשכנים מי הגורם
ואם הוא מכה ומלטר שלא כדין והיא בורחת הדין עמה שאין
אדם דר עם נחש בכפיפה, זכר לדבר הגר. אבל אם
מקללתו חכם הדין עמו דהא מקללת בעלה בפניו מן היואלות
שלא בכחובה. ונ"מ אם הדבר מסופק לב"ד מי הוא הגורם
או אפילו הגיעו לדבר ברור שהבעל מכה שלא כדין אינו
רוצה שיכולים ב"ד להשביעו שלא לעשות כן אלא גוערים
אותו ומייסרין ומודיעין שאם יכה שלא כדין שיהא חייב
להוליא וליתן כתובה, שאפילו על שאר דברים שאין לה כ"כ
לער כגון שמדירה שלא תלך לבית אביה או לבית האב או
לבית המשתה או אפילו שלא תשאל כפה וכברה מחברותיה
או שלא תשאל להם הוא מוליא ונותן כתובה כ"ש במכה
ופולע ומלערה בגופה. וקרוב בעיני הדבר שאם ידוע שהוא
מכה אותה שלא כדרך בנות ישראל ההגונות, ר"ל שמתמיד
להכותה שאין נאמן לטעון שהיא גורמת שהיא מקללתו בפניו
דלאו כל כמיניה לאחזוקה בפרולה וכענין שאמרו פרק המדיר
(דף ע"א): ע"מ שלא תלך לבית המשתה יוליא ויתן כתובה
מפני שנוטל דלת בפניה ואם היה טוען משום דבר אחר
רשאי ואמר עלה בגמ' מאי ד"א אמר רב יהודה אמר שמואל
מחמת בני אדם פרולים המזוייין שם אמר רב אשי לא אמרין
אלא דאתחזק אבל לא אתחזק לאו כל כמיניה לאחזוקי אינשי
בפריאי. וגם אם אינה רולה לדור עם חמותה יכולה היא
שתאמר לבעל איני דרה עם אנשים שמלערים אותי ומרגילים
קטעה בינה ובין הבעל או שלא יבואו אמו ואחיותיו בגבולה
או שירחיקה מגבולה, וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות :

קג

שאלה אם הבעל חייב במזונותיה בעודה בבית אביה,
אם יכול הבעל לומר כל זמן שהיא אללי יש לה
מזונות וכל זמן שאינה אללי אין לה מזונות :

תשובה כל שהיא טוענת שבורחת מפני חמותה ולא
במרד יש לבעל ליתן לה מזונות שאין זו מורדת
ואילו רלה הבעל לבוא אללה לבית אביה היתה מקבלתו או
בחצר אחרת ולמה תפסיד כסף מזונות והוא מכישה במקל
בתברה. ואם לותה ואכלה הבעל חייב לפרוע מה שלותה :

קד

שאלה אם הבעל יכול להשרות לעלמה וליתן לה מזונות
הראויות לתת לה ותאכל היא לעלמה והוא
לעלמו בבית אחד ובלבד שתאכל עמו מלילי שבת לילי
שבת שקך כתב הר"ם ז"ל, מי אמרין דוקא בת"ח דעונתו
מלילי שבת לילי שבת, או דילמא אפי' בכל אדם קן :

תשובה מה שכתב הרב ז"ל משנה היא פרק אע"פ
(דף סד): המשרה אשתו על ידי שליח לא
יפחות לה מקציים חטים וכו' ואוכלת עמו מלילי שבת לילי
שבת ומסתברא מתני' במי שיואל ממקומו ללמוד או בפועל
היולא למלאכתו, וכן פי' הראב"ד ז"ל, דאילו במשרה אשתו
לעלמה בכדי או ברוע לב גנאי הוא לה ומתבזה בכך בין

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קו קח קט

ואע"ג דפליגי עליה רבי יהודה ורבי שמעון דהא הא אמר
התם בפרק המוכר רבי יהודה ור' שמעון קרא אשכחו ודרוש
בדאיתא התם :

קו

שאלה חלמנה שבחא לב"ד וגשבעה שבועת חלמנה ולא
תבעה כתובה, מי נימא ששבועה במקום תביעה
עומדת ומפסדת מזונותיה, או לאו :

תשובה דבר ברור הוא שאין השבועה כתביעה חלה זו
היתה פקחת שחוששת שמא תמות עד שלא
תשבע וגמלאו יורשים מפסדין כתובתה מדרב ושמואל שאמר
מת לוח בחיי מלוה ואחר כך מת מלוה כבר נתחייב מלוה
שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. ועוד שמא עלה על
לבה לתובעה ולא תבעה וכל שלא תבעה ממש לא הפסידה
מזונותיה, ולא עוד חלה אפילו נשבעה ותבעה כל כתובתה
חוץ מדינר או אפילו הכל חוץ מן התוספת שהוסיף לה הבעל
בכתובה או אפי' תבעה הכל חוץ מדינר אחד מן התוספת
לא חבדה מזונותיה כדקי"ל מקלף כסף ככל כסף וקי"ל תנאי
כתובה בכתובה אמרינן כ"מ למוכרת ולמוחלת בריש אע"פ :

קח

שאלה אם המלבושים הם בכלל מזונות או לא, ואם
תמלא לומר דלא, במה הם בכללים, והשם
המורה עליהם בתנאי הכתובה :

תשובה אמרו משמו של ר' שמואל ז"ל שהמלבושים
ולורכי הגשוואין בכלל מזונות, והר"ד ילחק בר
מרדכי ז"ל כתב שאין בכלל מזונות חלה מאכל ומשתה חבל
המלבושים והדגויות בכלל פרנסה מיקרו ובכלל פרנסה הוא
והוא מה שאמרו מויליאין לפרנסה ואין מויליאין למזונות ואמרו
הבנות מזונות ומתפרנסות, אמנם כתב הרב ז"ל דמסתברא
דהמלבושים גם כן בכלל המזונות הן. והביא ראיה לדבריו
ממה ששינוי ואת תהא יתבא בביתו ומתנחל מוכסי כל ימי
מיגר חלמנותך וחלמנה ודאי יש לה מלבושים משל בעלה
מתנאי זה שאלולי כן מנא ידעינן דיש לה מלבושים בשלה כתב
כן בפירוש. חבל כשבאין חכמים לחלק בין דין המאכל לדין
הפרנסה קוראין לאלו מזונות ולאלו פרנסה. חלה מיהו בני
שבא לחייב עלמו מדעתו ולא מתנאי ב"ד אין דנין ומויליאין
לבעל השטר המלבושים מחמת חיוב המזונות עד שיפרש
איון ואפרנס, דיד בעל השטר על התחונה. וכיון שלעתים
אין כוללים אותם בכלל המזונות, ועוד שאינם בכלל מזונות
בלשון בני אדם, מי שבא להוליא עליו להביא ראיה ויד בעל
השטר על התחונה, וזהו שנהגו עכשיו לכתוב בכתובה וחלה
איון ואפרנס יתיכי ליכי :

קט

שאלה ראובן תבע משמעון מנה והודה לו במקלף
ונתחייב שבועת התורה וגשבע ונפטר, וכן לוי
תבעו מנה והודה לו במקלף וגשבע ונפטר, מהו שיבאו
ראובן ולוי ויעידו על שמעון שגשבע לשקר ויפסלוהו לעדות
כאותה שאמרו (סנהדרין כ"ז) חד אמר לדידי גנב וחד אמר
קמאי דידי גנב דמלטרפין, א"ל לא אמרו חלה בחד בעל דבר
בלבד, וכן אמרו משמו של רבינו מאיר הלוי דלא אמרו חלה
בחד בעל דבר בלבד :

תשובה שורת הדין ודאי נראה שאין הפרש בין אחד
לשנים שאם כן היה להם לפרש כמו שפירש פרק
האגדה שנתארמלה (דף כ"ח) גבי אלו נאמנין להעיד בגדלן מה
שראו

כשאין מעלה להם מזונות דאקשינן כשאין מעלה להם
מזונות גדולים נמי כלומר אף על הגדולים לא יקוץ
ופרקו גדולים ידעי וקמחלי כלומר כיון שלא מיהו והכא
נמי דכותה היא וזה נראה לי יותר, ולפיכך מוטל כל מה
שעשה כפי קולתו של אב וחוזר בו כל זמן שיראה ופועל הוא
זה ולא קבלן :

קו

שאלה ראובן יש לו בת יורשתה והיא בעולה בעל ורולה
ליתן לה מחיים או לאחר מיתה כל נכסיו שיש לו
או שיהיו לו בשעת מיתתו מוקדקעי ושאר נכסים ושט"ח על
מנת שלא יזכה הבעל בשום דבר מכל הנכסים לא בגוף ולא
בפירות ולא בפירי פירות ושיהא זה רשות גמורה לתת ולמכור
הנכסים כולם או מקלפתן לכל מי שתראה בלא רשות בעלה
ושלא יוכל למחות בידה בשום ענין, הודיעני איך יהיה לשון
המתנה :

תשובה תחלת כל דבר יש לך לדעת שאין יכול ליתן
במתנה בשום דבר נכסים שעתיד לקנות שאין אדם

מקנה דשלב"ל חבל נכסים ידועים שיש לו כגון קרקע ומטלטלין
יכול ליתן ונותן לבתו כל מה שיש לו מעכשיו ח"ו מהיום
ולאחר מיתה לא יהיה לאב כלום בגוף הנכסים חלה בפירות
לבד לכל הנותן מהיום ולאחר מיתה גופא מהיום ופירי לאחר
מיתה כדאיתא פרק יש מוחלין (דף קלו) חלה אם לא ראה
ליתן לבת חלה מה שישאר מנכסים אחריו אומר הריני נותן
לך כל נכסי חלו מעכשיו ולאחר מיתה ושיירתי לי במתנה זו
שיהא רשות בידי כל ימי חיי למכור בהם ולאכול ולעשות
בכולן או במקלפתן מה שאראה ואפילו בגוף הנכסים ומה
שישאר מהם אחר פטירתי בין בגוף הנכסים או בפירותיהן
או בפירי פירותיהם תטול בתי לפי שגוף הנכסים ופירותיהן
ופירי פירותיהם נתתי לבתי הנזכרת חוץ מן השיעור הנזכר
ששיירתי לי בהן ואם יכתוב כן או כיוצא בזה הרשות בידו
לקיים כיון שנותן מעכשיו ולאחר פטירתו על הדרך שכתבתי,
ואם רולה שלא יהא לבעל רשות בהן יכתוב כן וע"מ כן נתתי
מתנה זו לבתי הנזכרת שלא יהיה במתנה זו רשות לבעלה כלל
לא בגוף הנכסים ולא בפירותיהן ולא בפירי פירותיהן עד
עולם חלה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיהו ושתלבוש
ושתהגה בהן חבל על מנת שלא יהא רשות לבעל לבד אינו
מועיל עד שייוחד לה דבר, ופלוגתא דרב ושמואל היא (גדרים
פ"ח) ואם יש שט"ח לריך לכתוב וכל שעבודן וכל מה שכתוב
בהן ודוקא שטרות דזמנן יולא מזמן המתנה חבל זמנו יולא
אחר המתנה הן ספק אם נעשו מן הנכסים של מתנה או
מנכסים שקנה אחר מכאן, ואפשר לומר גם באלו שקנתה
מן הסתם מן הנכסים שהיו כבר נעשו או מפירותיהן נעשו
ומי שיאמר שנכסים אחרים קנה לאחר מכאן עליו להביא
ראיה דודאי כך הדין בכל הנכסים שגמלאו לו לאחר מיתה
ולא ידעו אם היו לו כבר או שקנאם אחר מכאן, וכן
הסכימו הגאונים ז"ל, ומנעם שאמרתי. ומכל מה שכתבתי
לסלק זכות הבעל מהם אינו חלה בנותן לבת שאינה יורשת
ובין בחיי האב בין אחר מותו אין לה בה כלום חלה מכח
מתנה חבל בבת יורשת לא יופיל לה בחיי האב חלה לאחר
מיתה ולא ששייר שלא יהיה בהן חלה מה שייוחד לה עכ"ל
דזוכה בכל מכח ירושה והרי הן לפניה כנכסי מלוג, וגדולה
מזו אמרו שאפילו קנה שדה מאביו ומת אביו והקדיש הרי
היא כשדה אחוזה ולא כשדה מקנה ואין אומרינן בשעה
שקדישה לא היתה בידו מחמת ירושה חלה מחמת מתנה
לפי ששבעה שמת האב הרי הוא זוכה בכל מה שיהיה בה
לאביו, משא"כ בהקדישה ואח"כ מת אביו והרי היא לפניו
בשעת הקדש כשדה מקנה ולא כשדה אחוזה כדעת ר' מאיר
כדתייא בצרייתא ומייתינן בשלהי המוכר את הבית (דף ע"ב):

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קט"ק

שראו בקטק אמר רב הונא בריה דרב יוחנן וכו' שיש גדול עמו. ונפרק זה בורר (דף כ"ד) גבי נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך אמר רב דימי בריה דרבי נחמיה כגון דקבליה עליה צמד וטעמא בהקך משום דהקילו בהם מדינא שאלו צמדי צמדו מה שראו בקטק עיקר העדות על סמך זמן הקטנות הוא ולולי שקיום טענות דרבנן וכן כל הך דאמרי התם לא היה צדין להאמינו עד שיעיד מה שראו בגדלו אלא דהימנוהו רבנן בדרבנן כדאיתא התם וכן במאמין האב שפסלה התורה עדותו והיה סבור רב דימי שיכול לחזור בו כל שניו והאמינו כשנים, אבל כאן שורת הדין הוא שיהא נאמן ומן הדין האמינוהו ואפילו לגבי נפשות דהאומר פלוני צא על אשתו הוא ואחר מלטרפין להורגו משום דפלגינן דבוריה ומאי שנא חד ומאי שנא תרי היבא דשייכי בה תרי. ואותה שהבאת לדידי גנב, אינה כן דהיה לאו לדידי גנב קאמר אלא חד אמר קמאי דידי גנב קבא דחושלל וחד אמר קמי דידי גנב קתא דבורטייא, אלא נתחלפה לך בהיה אחריתי דאיתא בההוא פרקא (דף כ"ה) גבי מלוה בריבית בר בנייתוס אסחידו ביה תרין חד אמר קמאי דידי אוזיף ברביתא וחד אמר לדידי אוזפן ברביתא פסליה רבא לבר בנייתוס ואקשינן והא אמר רבא ליה ברביתא פסול לעדות וה"ל רשע והתורה אמרה אל תשת ירך עם רשע ופריק רבא לטעמיה דאמר רבא אדם קרוב אלל עלמו ואין אדם משים עלמו רשע כלומר ופלגינן דבוריה ככל אותה שאמרו בפ"ק דסנהדרין (דף ע"ו) פלוני רבעו לאונסו ופלוני צא על אשתו דכולהו אמר רבא פלגינן דיבוריה והוא ואחר מלטרפין להורגו. ומכל מקום לעיקר מה שהיה השאלה במודה מקלת וגשבע שיבא התובע לאחר מכאן להעיד עליו שגשבע לשקר ויפסלו, אינו נ"ל בין שיעידו עליו שנים שגשבע להם בין שיעיד עליו הוא ואחר, משום דקשיא לן דאם איתא כל שגשבע על פי עד אחד נעשה חשוד ופסול. וכן כל שתבעוהו שנים וכפר בכל וגשבע או שהודה במקלת וגשבע על השאר וה"ל לא הנחת בן לאברהם אבינו כשר לעדות והתורה האמינתו ופטרתו בשבועה או בתשלומי שבועתו עד שאמר רב ולקח בעליו שבועתו ושוב לא ישלם ואע"ג דלא משכינן נפשן אדרב מכל מקום לא ניקום ונפסליה וכי אמרה תורה והאמינתך בדינך ופסלתך לעדות אמתה, ועוד אם איתא אומר כן מי שהשביע חבירו פעם אחת חסור הוא לעולם למסור לו שום שבועה ואינה, וכמדומה שכבר אמרתי לך פה אל פה שכן נראה ממה שכתב הרשב"ד בפרק הכותב באתה שאמרו אי פקח אידך מיייתי ליה לידי שבועה דאורייתא שהוא פירוש אף לידי שבועה דאורייתא לאחר שגשבע אותה שבועה דעד אחד מעידה שהיא פרועה, גם ממה שכתב ה"ר יוסף הלוי אבן מייגש ז"ל ריש כל הגשבעין, וטעמא דכל הני משום טעמי דאביי דאמר חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו. ואע"ג דאמר עליו פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא, לאו למימרא דכל שגשבע בענין זה שנפסל ואפילו למי שהשביעו ולע"א המכחישו שאין אדם נפסל אלא בהעדת שני עדים שראו שגנב או שגזל או שעבר על שבועתו שהוא אין יכול להכחישו ואפילו בשבועתו הא בענין אחר לא, והתם מלויין בני אדם להחמיר על עמם בשבועה שלא לישבע על הספק ולפיקר יכולין אנו למסור לו שבועה שאינו חשוד לישבע עליה לשקר. ומכל מקום אע"פ שגשבע אין חשוד בעינינו עדיין על השבועה כי שמא נתחזק בדמיונו שיש לו מלוה ישנה על זה וגשבע על אותו ספק אבל בעלמא אין חשוד. אלא שעדיין קשה לי הויה דבר בנייתוס דפסליה רבא ע"פ עד אחד שהלוהו ברבית ומ"ש ממי שהעיד שגזלו או שגשבע לו לשקר, ואין נראה לומר במי שתבעו חבירו מנה ריבית קלולה וכפר בו שלא נמסור לו שבועה האף בזה שייך טעמיה דרב דילמא משום ספק מלוה ישנה יש לו עליו הוא ומלוה כדי להשתלם ממנו דרך הלואתו ממה שהוא מסופק

שהוא חייב לו, ויש לי לומר דהתם באומר לדידי אוזיף ברביתא צפני עדים שטעשו הוא מעיד בבירור בפסלותו שכל שגזל או גנב צפני עדים לא מכשרין ליה ולא תלי בטעמא דאביי דאמר חיישינן שמא ספק מלוה ישנה לו עליו וה"ל לאומר לדידי גנב או גזל צפני עדים ואמר כדברך כל שתבע חבירו בגזל או בגנבה או במנה רבית קלולה וטען טעשה כן צפני עדים והעדים אינם כאן וזה כופר בכל או מודה מקלת אין שומעין לו לתובע למסור לו שבועה ואמר לו לפי דברך חשוד גמור הוא ואין מוסרים שבועה לחשוד. ועדיין אין הדבר מחזור בעיניי שהם כן אם גזל בעד אחד לראובן וחזר וגזל בעד אחד לשמעון לא יפסל על פי שנים אלו שהרי אלו תבעו ראובן בעד אחד וכן שמעון בעד אחד נשבע ומאמינים אותו ונפטר וזה ודאי אינו. ע"כ נ"ל שהם קדמה שבועת ראובן ושמעון ונפטר שוב לא יפסל בעדותו ולא בעדות של ראובן ועדות של שמעון לפי שבטעם שהביאנו לידי שבועה וגשבע התורה האמינתו ופטרתו, וכמו שאמר רב (ב"ק ק"ו) שגשבע ואחר כך צאו עדים שכיון שלקח בעליו שבועה שוב לא ישלם אף אנו נאמר כן בשלא צאו עדים בדבר צא אחד שכיון שגשבע ונפטר שוב לא יפסל על פי שני עדים שכל אחד מעיד על דבר אחד צפני עלמו. ותדע שהם אין אתה אומר כן מי שגשבע בהעדת העד הראשון ובהעדת העד השני ולעולם שכנגדו נשבע ומוטל ואם כן לא שיהא אדם מעולם בשבועת עד אחד, אבל כל שהעידו עליו בין גזל בין עד גזילה אם העידו עליו לפוסלו כל שלא נשבע נאמינים לפוסלן ואפילו שני גזלין דפלגינן דיבוריה כדברא, ומעתה אין לריך לדחוק אותה של בר בנייתוס ולאוקומה בסהדי אלא כשבא להעיד עליו עכשו עד שלא העמידו צדין על השבת הרבית, וכן העד שהעיד ואמר קמאי דידי אוזיף ברביתא. אח"כ חקרתי אם אמלא לי חבר בדבר זה ומלאתי לי רב לפי שמלאתי בתשובות הראשונים שנשאלו שאלה זו צפני ה"ר משה בר' יהודה והשיב שגראה בעיניו שאין נאמינן לפוסלו ועם כל זה לא באר טעמו ולא פירש יותר, ואתה עכ"פ חקור אחר דברי ה"ר מאיר וכתוב לי מה שכתב באתו מעשה דבר בנייתוס פ' זה בורר:

ק

שאלה שט"ח שאחד מעדיו והלוה והמלוה קרובים בנשותיהם וכגון שהאחד נשוי לדודה של אשת השני, כשר או פסול, ואת"ל שהוא פסול יש לו דין מלוה ע"פ או לא ואם הלוה מודה בעיקר המלוה יש לו דין שטר לענין שבועה והרי הוא כע"א בשטר וקם לשבועה, או לא:

תשובה דע ששינוי פרק זה בורר (דף כז): בכל הקרובים הפסולים להעיד גיסו וחורגו לבדו ושניו בצרייתא רבי אומר גיסו לבדו כלומר שאין לו חתנים ואע"פ ששאר הקרובים בניהם וחתניהם פסולים ואיפסיקא הלכתא בהדיא בגמ' כרבי יוסי והשוו כל הגדולים שאפילו חתנים מאותה אשה כשרים, ולזה הסכים רב האי ז"ל והראב"ד ז"ל והרב בעל הטעור ז"ל ואף הרי"ף ז"ל נראה באמת שהוא מודה בחתנים ואע"פ שחלק עם הגאונים ז"ל בצנים. ואלו העדים שהאחד נשוי לדודתו של אשת השני נמלא שזה השני חתן גיסו של מי שגשוי דודתה וכשרים הם לעדות זה לזה ונמלא השטר כשר ואע"פ שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל, אבל בכל שאר הפסולים זה לזה מחמת שאר הקרובות לפי הפוסלות לעדות אם חתמו בשטר אחד כשר או שנמלא אחד מהם פסול בעבירה מן העבירות הפוסלות לעדות עדותם בטלה לגמרי ואין לעשות מעשה ע"פ אותו שטר ואין קם אפי' לשבועה, אף לכשתמלא לומר שט"א בכתב זרקק לשבועה, לפי שהרי שטר זה כמו שאין בו עדות כלל שעותה בטלה היא לגמרי.

וכדי

דברי חכמים שאמרו עבד היואל ברמישי איברים אין לריך גט
 שחרור שהתורה זכת לו נראה דבריהם היואל בשן ועין הואיל
 וכתביי בהדיא באורייתא ודברי רבי עקיבא דאמר כלן לריכין
 גט שחרור נראה בשאר איברים הואיל ומדרש חכמים הוא.
 וכבר עמד רב האי גאון ז"ל על דבריהם וראה אותם ונתן
 טעם לאותם של ראשי איברים שבמסכת קדושין. ועוד לנו
 בו טעם אחר טוב ממנו אלא שאין זה מקום אריכות ואי
 אפשר להעמידך על עיקר דבר זה בלתי אריכות ולכוין בו
 מלך מקומות אחרים שבגמרא, מ"מ כן הסכים הגאון רב
 האי ז"ל וכדבריו עיקר. וכמדומה לי מתוך שאלתך שהגיעו
 אליכם אותם דברים ותשובת הגאון :

ומה שאמרת כמה הם הפסולין. דע שהפסולין אין להם
 מספר ידוע שפסול לעדות תלוי בכמה עניינים ויש
 לדון בה מלך הדמיון או מלך ק"ו שהרי פסלו אוכל בשוק
 ואין זה מלך שבה בו האיסור בתורה או ד"ס או המקבל
 דקה מעכו"ם צפרהסיא, והטעם לאלו שהאוכל בשוק מזלזל עלמנו
 הרבה למלא צמנו ומי שעושה כן ניכר מתוך מעשיו שאין
 חושש לדבר ושמה ג"כ לא יחוש לזלזל בעדותו, והמקבל דקה
 מעכו"ם ג"כ כפין ואכיל כפין ומסהיד, ואף הגאון ז"ל כן
 נשאל וכן השיב. והפסולים ששנו במשנתנו כגון המלוה
 ברבית חפי' ברבית דרבין ומשחק בקוביא ומפריחי יונים
 וסוחרי שביעית וכן גזלן לריכין הכרזה ב"ד ואין פסולין עד
 שיכריזו עליהם וכדאיתא פרק זה בורר (דף כ"ו:). ולענין מה
 שאמרת אין הפסול מדאורייתא כבר כתבתי שכל הקרובים
 שבאו ממדרש הכתוב כאותם המנויים פרק זה בורר שהם
 אב לבנים כלומר לבנו לבן אחיו ובנים לאבות כלומר הבן
 לאב ולאחי אביו כ"ש האבות להדדי וכן הבנים כלומר בני
 אחים להעיד זה על זה או להטריף זה עם זה להעיד על
 אחרים דין כלם דאורייתא הם ואין בכל אלו יתר משני בשני
 וכן שמויין במשנה אלו הן הקרובים אחיו ואחי אביו ואחי
 אמו ובעל אחותו ובעל אחות אביו ובעל אחות אמו וחמיו
 וגיסו הן ובניהן וחתניהן וחורגו לבדו, ופלוגתא היא ב"ב (דף
 קכ"ח) אי שלישי אראשון פסול או לא וקי"ל כמאן דמכשר, ואשה
 כבעלה כדגרסינן התם (סנהד' כ"ח:) אמר רב הונא מניין
 שאשה כבעלה שנאמר דודתך היא אשת דודו היא מכאן שאשה
 כבעלה ואשת חורגו אע"ג דקתני חורגו לבדו אף אשתו נמי
 כמוהו מה"ט וכדאיתא התם ומיהו חד בעל כאשתו אמרינן
 משום דמקריבי בחד קדושין אבל תרי בעל כאשתו לא אמרינן
 כיון דלא מקריבי מחמתו כלל אלא בתרי קדושין וזלתי בצעלי
 אם וכתה ובעלי ב' אחיות ואע"ג דלא מקריבי אלא בתרי
 קדושין פסולים זה לזה, והיינו דאמר רבי יוסי גיסו לבד
 לומר שאין לו חתנים שחתן גיסו ואפי' מאחות אשתו כשר
 לו לבדו משום דליכא חד מינייהו דמקריבי מחמת עלמו אלא
 מחמת קדושין, ובעלי אם וכתה ובעלי ב' אחיות אמרינן
 תרי בעל כאשתו ופסולין אהדדי שהרי אין מעיד לאשת חורגו
 דאמרינן אשה כבעלה אע"ג דהווי תרי בעל כאשתו, וכן נמי
 בעל חורגתו פסול לו ואמרינן בעל כאשתו ואיכא מרבוותא דיהבי
 טעמא משום דאשה כבעלה מדודתך ילפינן לה ודכוותה ילפינן
 מינה מה היא. ערוה דחשבינן לה כמותו אף כל שבנקבה
 ערוה עשו בעלה כמותו ובזכר עשו אשתו כמותו והיינו דפסול
 באשת חורגו ובעל חורגתו, וע"כ אמר אשה כבעלה ובעל
 כאשתו דבעל האם אסור בבתה דהיינו חורגתו דבת אשתו
 אסורה לו וכיון שהיא ערוה לו אף בעלה כמותו, וגיסו נמי
 דהיינו בעל אחות אשתו כיון דקאי במקום ערוה דאחות
 אשתו אסורה לו אף בעלה כמותו. והפסולים ד"ס שלא מחמת
 קורבה הם כל בעלי עבירה דאורייתא ושחיביב עליה מלקות
 וכדאמר פרק זה בורר (דף כ"ו:) אמר רב נהמן חסוד על
 ערוה כשר לעדות ח"ל רב ששת ארבעים בכתפיה וכשר,
 והרי"ף ז"ל נראה שפסק ברב ששת וכן מלאנו לו בתשובה,
 ואע"ג

וכדי להתלמד במקום אחר יש לכם לדעת ש"א בכתב שאין
 חתום בו אלא הוא לבדו חינו זוקק לשבועה לדעת הירושלמי
 שהרי שאלו בירושלמי (כתובות פ"ב) ע"א בכתב זוקק לשבועה
 או אין זוקק לשבועה ותמכו אחד בכתב כלום הוא והשיב
 תפטר שהיו חתומים בו שנים ומלאו לקיים חתם ידו של אחד
 ולא מלאו לקיים חתם ידו של שני וכדעת מקלת הראשונים
 ז"ל ריש גט פשוט, ומיהו אפשר לומר שהוא קם לשבועה
 ממה שאמר בגט פשוט (דף קס"ה:) שלחו לו לרבי ירמיה
 ע"א בכתב וע"א ע"פ מהו שילטרפו ושלח להו איני כדאי
 שאתם שלחתם לי אבל כך דעת תלמידכם נוטה שילטרפו אלמא
 ע"א בכתב מועיל ועדותו עדות כאילו העיד ע"פ והלכתא כר'
 ירמיה ומ"מ לד"ה משביעים אותו שבועת היסת וזה פשוט
 ואם הלוח מודה שהוא חייב לו חינו לריך שאלה וגובה הוא
 מבני חרי ואינו גובה ממשעבדי, וזה פשוט :

קיא

שאלה בפסולי עדות מה בין קרובים ממשפחת האב
 לקרובים ממשפחת האם, ומי הם הפסולים מן
 התורה ומי הם הפסולים מד"ס, ובחזרה מקום ארוז"ל :

תשובה אין הפרש בין קרוב מלך האב לקרוב מהאם
 כלל אלא כשם שהקרובים מלך האב פסולין כך
 הקרובים מהאם פסולין דבר תורה, ואע"פ שקורבת האב
 מפורשת בתורה דכתיב לא יומתו אבות על בנים וגו' וקורבת
 האם מן המדרש הכל דבר תורה מדגרסינן פרק זה בורר (דף
 כ"ו:) לא יומתו אבות על בנים בעדות בנים לא יומתו
 על אבות בעדות אבות אשכחן קרובי האב קרובי האם מ"ל
 אמר קרא אבות אבות אם אינו ענין לקרובי האב תהבו ענין
 לקרובי האם אשכחן לחוב לזכות מ"ל ת"ל יומתו יומתו תרי
 זימני אה"ע לחובה תהבו ענין לזכות, מכאן אתה למד כל
 הקורבות דאורייתא שאם אין אתה אומר כן אף אנו נאמר
 שאפילו קרובי האב אין פסולים מד"ס אלא לחובה אבל לזכות
 לא שלא נאמר פסול זה בתורה אלא מן המדרש, ועוד שאם
 אתה אומר כן אף מהאב לא נפסלו דבר תורה אלא אבות
 לבנים ובנים לאבות אבל בנים להדדי ושאר קרובים לא שכולם
 לא למדום אלא מן המדרש וכדאיתא פ' זה בורר (טס), ולא
 עוד אלא שאם באנו למדה זו לומר שכל מה שאין מפורש
 בכתוב עד שנלטרך למדרש אין פסול ד"ס ח"כ אפילו אבות
 לבנים ובנים לאבות כשרים לעדות ד"ס, ולא נמלא פסול
 קורבה לעדות ד"ס כלל והכל מד"ס, ותדע דמשמעות הכתוב
 שאמר לא יומתו אבות על בנים היינו שלא יומת האב בחטא
 הבן ולא הבן בחטא האב ומקרא מלא דבר הכתוב (מ"ב י"ד)
 ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה וגו' לא יומתו
 אבות על בנים וגו', אלמא מה שכתוב לא יומתו אבות על בנים
 בעון בנים קאמר ובנים לא יומתו בעון אבות אלא שפסולי
 עדות למדום מן המדרש וכדאמר התם אם ללמד שלא יומתו
 אבות בעון בנים ובנים בעון אבות הרי כבר נאמר איש
 בחטאו יומתו אלא לא יומתו אבות בעדות בנים ולא בנים
 בעדות אבות. ועוד שאין הכתוב הזה אלא בעדי נפשות
 ודיני ממונות לא באו כל עיקר אלא מן המדרש וכדגרסינן התם
 אשכחן דיני נפשות דיני ממונות מנין אמר קרא משפט אחד
 יהיה לכם וכל מה שבא באחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת
 בהן ד"ס הוא כאילו מפורש בקרא. והארכתי כך בדבר זה
 מפני שקלת מגדולי הגאונים נתחבטו בדבר זה, ומהם שהורה
 שקרוב מהאם וכל הבאים מהמדרש שאינם אלא מד"ס ומי
 שקדש אשה בפניהם מקודשת אלא שלכתחלה לא שרינן ליה
 לדידיה עד שיחזור ויקדשה קדושין בפני עדים כשרים
 ולעלמא לא שרינן לה אלא בגט, וסמכו בזה על מה שאמר
 בקדושין (דף כ"ד:) נראה דברי חכמים בשן ועין כלומר

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קיא קיב

שיוצמו שניהם דאי ס"ד בנים לעלמא כשרים נמלא עד זומם נהרג בעדות אחיו אמר ליה רבא וליטעמיך הא דתנן ג' אחים ואחד מלטורף עמהם הרי אלו שלש עדיות והם עדות אחת להזמה נמלא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו אלא הזמה מעלמא אחי. ונ"ל לפי ע"ד דטעמא בגמרא דבני מערבא הוא יתבו טעמא דרמי בר חמא, והנה סתם טעמא רבא (בב"ח) ממתני' דתנן ג' אחים וכו' וא"כ האי גמרא דילן לית ליה דלריכין שיהיו העדים חין קרובין לדיינים ואני רואה שתפרש ענין הדבר באר היטב ומה בין גמרא דילן לגמרא דידכו, וזה הירושלמי שיש בענין זה תפרסכו לי בחסדך פירוש יפה, ומפני שהוא קלר לא הבנתי כל עניניו לפי קולר שלי, ועוד מה בין חין מעידין זה את זה ובין ולא זה על זה :

תשובה גירסא זו של הירושלמי משובשת היא וגם במקלח ספרים היא בירושלמי שלנו בסנהדרין (פ"ג) ובשבעות פרק שבעת העדות אבל בהלכות הרי"ף ז"ל שבידנו גירסא נכונה ממנה וכן מקלח מקום בירושלמי בספרים שלנו וכך היא הגיר' מניין שלא יהו העדים קרובים זה לזה הגע עלמך שהזם אחד מהם בלום נהרג עד שיוצם חבירו אם אתה אומר כן לא נמלא נהרג מפיו ומניין שלא יהיו העדים קרובים לדיינים הגע עלמך שהזמו לא מפיחם הם נהרגים ומניין שלא יהיו הדיינים קרובים זה לזה אמרה תורה הרוג ע"פ עדים הרוג ע"פ דיינים מה עדים אינם קרובים זה לזה אף דיינים לא יהיו קרובים זה לזה, וזו היא הגירסא וכך היא בהלכות הרי"ף שבידנו, ודע כי מה שאמרו בירושלמי טעמא שלא יהיו העדים קרובים לדיינים שאם הזמו מפיחם חין נהרגין חין רבא חולק בזה ואין לומר בזה הזמה מעלמא קאתי לה, דע"כ אם הזם ראוהו בעד בב"ד של שמעון אחיו בודאי נהרג הוא ע"פ שמעון ולא נחלק רבא אלא בעדים הקרובים זה לזה שזה מעיד בפ"ע וזה מעיד בפ"ע ואין זה מחייב מנהג בעדותו את זה אלא שכל אחד מהם מתחייב ממילא כשהשני מתחייב, אלא ש"ה רמי בר חמא סבור שכיון שאין זה מתחייב נ"ד שיוצם חבירו והרי הוא מתחייב ע"י הזמת אחיו שהזם ג"כ הרי הוא כאילו אחיו הוא מחייבו בעדותו ממש וכדעת הירושלמי נמי שאמרת, וע"כ הקשה לו רבא ממתניתין דפ' ח"ה (דף ר"ז), ומכל מקום לענין דינא לא נפיק מידי בין רמי בר חמא לרבא דבין למר בין למר העדים לריכין שלא יהיו קרובים זה לזה אלא דרמי בר חמא מפרש טעמא משום הזמה ורבא נפיק ליה מדכתב רחמנא בנים לא יומתו על אבות ולא בן על אבות ח"י הן על אבות, וכן נמי לכ"ע לא יהיו הדיינים קרובים לעדים שאם הזמו בפני ב"ד ע"פ דינם ממש הן נהרגים שהרי הם מחייבים אותם בב"ד על מה שזמנו לעשות. וא"ת לדברי הירושלמי מדברי רמי בר חמא באמר טעמא שלא יהיו העדים קרובים לדיינים משום הזמה הינח עדות ע"פ אבל עדיכ שבעטר אמאי לא דהא לא שייכא הזמה בעטר לפי שאני אומר שמא אחרוהו וכתבוהו וכ"ש אם חתמו בעטר והלכו להם למדה"י או שמתו שאי אפשר להזימם שאין מזימין העדים אלא בפניהם, י"ל דאף בעטר שייכא הזמה אם אמר בע"פ שבעטר זה בזמנו כתבו וחתמו וכיון דשייכא ביה הזמה ואז אי אפשר לדון ע"י קרובים אף לאחר שמתו או שכלכו למדה"י חין הקרובים דנין בו :

ואע"ג דפריק רב נחמן ילרו תקפו לא סמכין עליה, וקלח ראייה יש מדאמר פ"ק דסנהדרין (דף ט') אמר רב יוסף פלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מלטורפין להורגו לרלונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע רבא אמר אדם קרוב אלל עלמו ואין אדם משים עלמו רשע, אלמא כולו אמרינן דרשע הוא ופסול ולא אמר ילרו תקפו אלא דרבא הכשירו לזה משום דחין אדם משים עלמו רשע, ויש מי שפסק כרב נחמן מדסקל וטרי ההם פרק זה צורר צדרב נחמן דאמר רבא ומודה רב נחמן לעדות אשה דפסול אמר רבינא ואיתימא רב פפא לא אמרן אלא לאפוקה אבל לעיולה לא. וההיא דפלוני רבעו לאונסו ל"ק דצבור לא שייך למימר ביה ילרו תקפו שאין הילר תוקפו בזה, והראשון נראה עיקר, ולא קי"ל נמי כרבא דאמר רשע דחמס בעינן, ואפילו אוכל נבלות להכעיס פסול לעדות, וגלן פסול לעדות ד"ת אבל חמסן דיהיב כוליה דמיה אינו פסול ד"ת, תדע דעל מה ששנו (שם כ"ה): הוסיפו עליהן הגזלים והחמסנים הקשה בגמרא גלן דאורייתא הוא ואוקים בגזלת הש"ו ואילו בחמסנים לא הקשה חמסנים דאורייתא הוא משום דכיון דיהיב דמי לאו רשע הוא ליפסל עליו לעדות, והוא שנותן דמים שלמים כדמי מה שהוא נופל שאפילו משום לא תחמוד אינו חושב לעבור, כדאמרינן ריש ב"מ (דף ה'): והא קטבר משום לא תחמוד ופריק לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו :

ומה ששאלת באיזה מקום דברי רבא בתלמוד, דע שטיק מדברים אלו בפרק זה צורר (דף כ"ה) ועוד שם פ"ק (דף ט'): אמר רב יוסף פלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מלטורפין להורגו לרלונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת ידך עם רשע עד רבא אמר אדם קרוב אלל עלמו ואין אדם משים עלמו רשע, וכענין זה ביבמות פ' כילד (דף כ"ה) גבי הרגתו הרגוהו לא ישא אשתו, ועוד דברו בפסולין במסכת ר"ה (כ"ב) בעדות החדש ועוד בב"ב (מ"ג) בהשותפין מטידים זה על זה ובאומר תנו נוה לבני עירי וכן באומר תנו מנה לעניי עירי חין דנין אותה בדייני אותה העיר ואין מביאים ראייה מהנשי אותה העיר, ותניא בני העיר שנגנב מהם ס"ת חין דנין בדייני אותה העיר ואין מביאין ראייה מאותה העיר ומקשה ולסלקו תרי מינייהו ולדיינו ופריק שאני ס"ת דלשמיעה קאי ותנו מנה לבני עירי נמי לס"ת קאמר וכן נמי לעניי עירי לס"ת וקרי ליה עניי דהכל עניי לס"ת, ועוד שם במכר לו בית מכר לו שדה חין מעיד לו עליה מכר לו טלית מעיד עליה, ועוד שם טובא צמוכר שדה לחבירו שלא באחריות ובערב ובקבלן אם מעיד ללוה ואריס, ובפרק מי שמת (דף קכ"ח) היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו פקח ונתחרש פתוח ונסתמא שפוי ונסתמא הסול וכו'. ועוד שם שלא ליה ר' אבה לרב יוסף בר חמא הנהג שלישי בשני כשר רב אמר אף מראשון מר בר רב אשי אפשר באבה דאבה ולית הלכתא כוותיה, ובכתובות (דף י"ח): בעדים שאמרו כתב ידנו הוא זה ומה שנאמר עליה ועוד שם באותו פרק, ועוד רבו המקומות שדברו בתלמוד ז"ל עדות מי נאמן ואין נאמן, ודי לך במה שכתבתי ובמה שרמזתי :

קיב

שאלה פרש לי מה שנמלא בהלכות הרי"ף ז"ל פרק דימי ממנוות במשנה היו מכניסים את השני וכו' וכו' עד מניין שלא יהיו העדים קרובים לדיינים, הגע עלמך שאם הזם אחד מהם אינו נהרג עד שיוצם חבירו ואם אתה אומר כן לא נמלא נהרג על פיו וכו', ומלנו בגמרא דאלו הם הקרובים (סנהדרין כ"ח) ובנים לעלמא מנ"ל אמר רמי בר חמא סברא הוא כדתייא חין העדים נעשים זוממים עד

הלכך לא החמיירו צו כ"כ לפסול צו עדים קרובים לדיינים, ונדע לך גדולה מזו אמרו דאפילו עד המעיד לקיום הכשירו להיות דיין וכ"ש שראוי להכשיר צו עד הקרוב לדיין כדאיתא פרק האשה שנתארמלה (דף כ"א:): שלשה שישבו לקיים השטר שנים מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם ואמר ש"מ תלת ש"מ עד נעשה דיין וש"מ דיינים המכירים חתימת עדים אין לריך להעיד בפניהם וש"מ לריך להעיד בפני כל אחד ואחד, אלמא הוא עד והוא דיין צבת אחת שאם נפסק לומר שלא הכשירו אלא להעיד בפני השלישי וצבתה שעה עד היה ולא דיין אצל לאחר מכאן נעשה דיין וצבעה שנעשה דיין אינו נעשה עד שהוא אין לריך לעדותו ומדי ראיתו הוא חותם שלא תהא שמיטה גדולה מראיה ומה שהולכנו כאן להכשיר בקיום שטרות דרבנן היינו עד שהעיד צ"ד בקיומו של שטר שיהא כשר לאחר מכאן להיות דיין משא"כ בשל תורה, לא היה דאם איתא מלינו קיום שטרות צד שרי צבעה בהם מעידין בפני השלישי הם אינם מלטרפין עמו והוא לצדו כשאר דיין ואין היחיד נעשה צית דין אלא ודאי הם מעידים ומלטרפין עמו צבעת עדותם והן עדים ודיינים צבת אחת, והוא מה שהקשה פ' האשה (שם) מראובו צ"ד והם שלשה לומר שאף למחר הם יעידו בפני עצמם שראו החדש והם יאמרו מקודם מקודם וכיון שכן אם העד הוא הדיין יכשר כשהעד קרוב לדיינים. וא"ת לעולם הם אינם נעשים עדים ודיינים צבת אחת שהם אינם יכולים לשמוע עדות מפי עצמם אלא הצ"ע כשאיתו יחיד הוא מומחה ויכול לדון יחידי וראוי לקבל עדות ביחיד דא"כ הוא לצדו שקבל העדות והוא לצדו הוא הצ"ד, וא"כ היאך מלטרפין אלו השנים עמו וכותבין צמותב תלתא כחדא הוינא והלא לא היה אלא יחיד, ועוד למה להם להלטרף עמו ואפי' משחתמו יעידו בפניו והוא לצדו חותם, ואפילו א"ת"ל כיון דעל דעת שלשה ירדו לדין מתחלה אין היחיד יושב להיות צ"ד לצדו כענין שאמרו פ"ק דסנהדרין (דף ה':): אליבא דשמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין ואקשינן עלה מדתן אפי' שנים מזכים ושנים מחייבים ואחד אומר איני יודע יוספו דיינים ואם איתא להו כשנים שדנו ופרקינן התם דאדעתא דשלשה נחות מעיקרא וה"נ דכוותה ומ"מ הגדת השנים בפניו הויא הגדה כיון שהוא מומחה וראוי להיות בית דין בעלמא. א"כ אפי' משחתמו יעידו בפניו ויחתום שהרי מ"מ הגדתם הגדה וקיומם קיום אפי' לא היו השנים עמו, ואע"פ שישבו על דעת שלשה מ"מ ממילא נתקיים כיון שנתקיים בפני מומחה. אלא מה יש לך לומר כיון שעל דעת צ"ד של שלשה ישבו מתחלה אין דיניהם דין עד שיהיו שלשתן ראוין להלטרף ה"נ ל"ש ועוד דסתם צ"ד של שלשה צדיי ממונות אינם מומחים אלא הדיוטות וכיון דאמרו סתם שלשה שישבו לקיים השטר סתמא דמלתא צדיטות היא ואילו היה לריך היחיד הזה להיות מומחה כיון דבעלמא אין לריך להיות מומחה לא היה להם לומר סתם ואחד אין מכיר עדיין מעידים בפניו. ועוד צמתקף ליה רב אשי ואמר דלמא שאני הכא דקא מקיימא הגדה צד עדיפא מינה ה"ל לאקשווי דלמא שאני הכא דקא מקיימא צ"ד שלם דיחיד מומחה צ"ד שלם הוא, ועוד דאם איתא מאי קא מקשה רב ספרא מראובו שלשה וכו' ואמאי ליצבו צדוכתייכו ולקדשוה שאני הכא דהגדתם הגדה בפני היחיד המומחה משא"כ צקדוש החדש שאי אפשר ביחיד מומחה אלא בשלשה ומומחין כדאיתא ריש פרק ראובו צ"ד (דף כ"ה:): ואין לך מומחה בישראל יותר ממשה ואמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהרן. וא"ת דלא אוחיב רב ספרא אלא אדיינים המכירים חתימת ידי עדים אין לריכים להעיד בפניהם ולומר דאף כאן צבעות החדש יעמדו צמקומן למחר ויאמרו מקודם, לא היא דהא אוקימנא צדוכתא בשראובו צלילה ואין ראיתם של לילה ראיה לקדם עליה למחר דה"ל

קבלת עדות ואין מקבלין עדות צלילה. ועוד צדיא גרסינן צירושלמי ואמאי וליתיב חד וליקום חד וליתיב חד וליקום חד דאלמא להעיד אחד צמקום השנים קשי ליה, ועוד דאמרינן פ"ק דגיטין (דף ה':): צפני כמה נותנו לה ר' יוחנן ור' חנינא חד אמר צפני שנים וחד אמר צפני שלשה ואתי לאוקומי פלוגתייכו צעליח נעשה עד ועד נעשה דיין והתם צפני כל שנים קאמר ואפי' אינם מומחים דאילו צמומחין אפילו צד ל"ע ואפ"ה קאמר דעד המעיד צפני שנים ואומר צפני נכתב וצפני נחתם נעשה דיין דאלמא צבעת עדותם הוא לעצמו נעשה דיין שהרי הוא לריך להעיד צפני צ"ד הלכך לא אפשר לאוקומי להא דהכא כשאיתו יחיד מומחה דוקא, וגם אי אפשר להעמידה כשהושיבו מחזריהם אלא היחיד וא"כ מה לאלו להלטרף עמהם דהכא דינא ותקנתא קאמר כלומר אם אין שם אלא שלשה הרשוין לדין ואין שם עדים אלא השנים מהן כינא הן עושין, וכן הוה דיגיטין נמי הויא תיובתא, וכן הוה דקדוש החדש ליקום חד וליתיב חד כלומר אלו השלשה שראובו צלילה ואע"פ שאי אפשר לומר צבי הא לא תהא שמיטה גדולה מראיה כיון שראובו צבעה שאינה ראיה לדין ולמחר אם מקדשין הן החדש ע"פ עצמן לריכין הן להגדה ולהעיד ממש ע"פ שראובו אם כן מה להם להושיב מחזריהם אלא היחיד ליצבו אינו צדוכתייכו ויעמוד האחד ויעיד שראה החדש וישב ואח"כ יקום השני ויעיד כן, אלמא אפי' להעיד צפני חבריו השנים קאמר והוא מלטרף עמהם ושומע עדותו מפי עצמו ומכל מקום מהא שמעינן דדייני קיום ועדי קיום כשרים אפילו שהם קרובים אלו לאלו כיון שהכשירו צו עד המעיד להיות דיין. ואל תתמה אם הכשירו בקיום עד קרוב לדיינים ולא הכשירו עדי קיום קרובים זה לזה ולא לדיינים קרובים זה לזה כדאמר נפיק וכי רבעא דמוננא הפומא דחד כדאמר שלבי חז"ה (דף נ"ו) צגמ' שלשה אחים דה"ט משום דקיום שטרות דרבנן דמדאורייתא עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה הלכך כל שאין פסול קורבא אלא משום דאם הומו על ידי קרובים הם משלמים דהיינו פסולין של עדים הקרובים לדיינים, הכא צקיום שטרות לא חששו משום דאין הזמה מלויה צעדי קיום אלא צדרך רחוקה שיעידו ויאמר צפני חתם ציום פלוני, ועוד שניחוש שמה ימצא זומם, לכולי האי לא חשו לפסול כיון שעדים אלו כשרים לעלמא ודיינים אלו כשרים לעלמא, אצל כשהעדים קרובים זה לזה או שהדיינים קרובים זה לזה כיון שהלריכו חכמים קיום צעדים וצפני דיינים הלכך צקרובים לא אפשר דבעלמא אינם לעולם כשנים אלא כחד, וכיון שהדיינים קרובים זה לזה אינם אלא כחד ולפיכך לא אפשר, וממנה יש לדון להכשיר אפילו עד החתום צשטר להיות דיין למסקנא מהא דאסיקנא צכתובות (דף כ"א) דעד ודיין אין מלטרפין אליבא דרבא ואף לדברי רמי בר חמא דאמר עד ודיין מלטרפים אפשר לדון ולהכשיר אצל כשעדי קיום או דייני קיום קרובים צין למלוה צין ללוה נראין הדברים שפסולים משום דנפיק ממונא הפומא דקרוב, אלא שיש לעיין מדתני רבי חייה אין העדים חותמים על השטר א"כ קראובו והדיינים חותמים על השטר אע"פ שלא קראובו כדאיתא פרק שני דייני גזרות (דף ק"ט) ואם איתא דעדי קיום לריכים שלא יהיו קרובים למלוה וללוה נוחש דלמא איתם עדים קרובים למלוה או ללוה ונפיק ממונא הפומא דקרובים. וא"ת שריכים הדיינים להזכיר שם העדים דהכי משמע דהאי ליבנא דאשרתא מדאמר צהאשה שנתארמלה (דף כ"א) הוה אשרתא דנפק מצי מר שמואל וכתב צה מדאיתא רב עקן צר חייה ואסביד אחתימת ידיה וחד דעמייה ומנו רב חנן צר רבה ומדאיתא רב חנן צר רבה ואסביד אחתימת ידיה וחד דעמייה ומנו רב עקן צר חייה אלמא הכי הוא דינא למכתב צאשרתא דדייני וכיון שכן אם איתא דקרובים ליבנא למיחש דאחי לוח ומערער, לא היא דאפילו א"ת"ל דכתבין הכי זמנין דלקוחות

לא

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קיב קיג קיד קטו

א"כ אין דנין זה את זה בדיני נפשות ולא זה ענ זה בדיני ממונות, ואחר כך אומר ולא זה עס זה כדי שלא יהיו קרובים דיינין זה לזה, ולא זה בפני זה שלא ידון דיין על פי עדות קרוב לפי שאם אדם הוא נהרג על ידו הרי הוא כאילו דן אותו בנפשו, ואחר כך סדר גם בעדות בסדר הזה שלא יעיד זה את זה ולא זה על זה כלומר בין לזכות בין לחובה או בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות כמו שאמרתי ולא זה עס זה שלא יהיו העדים קרובים זה לזה מפני שהם כאלה כמו שאמרו רז"ל פרק חז"ה (דף ג"ז). ור"ל מדכתב רחמנא בייס כדאמר רבא בגמ' פרק זה בורר (דף כ"ח) או מטעם הזמנה כדעת הירושלמי וכדעת רמי בר חמא, ולא זה בפני זה כלומר שלא יעידו בפני ב"ד קרובים. ואע"פ שכבר ילא לנו מן הרישא אפילו כן לא נמנע מלהחזירו פעם אחרת מפני שרצה לסדר כל העניינים בעדים כמו שסדרו בדיינים. זהו מה שר"ל בפירושו התוספתא לפי הגירסא הבהובה בתוספתא שבידיו :

קיג

שאלה אם ילמדך לקבלת העדות שלשה או אם יוכלו שנים לקבל העדות, ואם השנים או השלשה מקבלי עדות אם יש להם קורבה עם העדים, אם יש בידם רשות לקבלה :

תשובה אין שנים ראוין לקבל עדות ואם קבלו לא עשו ולא כלום, דשנים אין להם תורת בית דין אלא תורת עדים, וקי"ל דשנים שדנו אין דיינים דין. והב"ד לריכין להיות רחוקים זה מזה ומן העדים ומן האיש ומן האשה :

קיד

שאלה אם לריכין מקבלי עדות לפרסם בשטר מני העדים או אם די להם בסתם שיאמרו בזה לפנינו שנים או ארבעה עדים כשרים :

תשובה אם כתבו בשטר סתם אין בכך כלום וכשר, אבל אם ראו לפרסם שם העדים זה יותר וכוון, ואפשר שכן היו נוהגין בימי רבותינו ז"ל כמו שאמרו מדאחרא קדמנא פלוני וחד דעמיה ומנו פלוני, ומי שדקדק בכך ומי שלא דקדק וכתב סתם לא הפסיד :

קטו

שאלה מי שגירש אשתו והיו לה בגדים ומלבושים הרבה ככסות שבת ויום טוב אם שמין מה שעליה אם לאו, ולפי שסתם אמרו שמין מה שעליה, איני יודע אם מה שעליה ממש בשעת הגירושין או כל מה שזכתה בהן בפני בעלה :

תשובה זו שאמרת אין שמין לגרושה מה שעליה על דעת הרי"ף ז"ל שכתב בהלכות פרק נערה, ואין דעת הכל שזה עמו בדבר פי יש מן הגדולים שתפשוהו בכך ואמר שדין האלמנה והגרושה אחד וכיון דנפסקה הלכה כרוב האלמנה הוא הדין בגרושה ואע"פ שאמר טעמא דאלמנה דאדעתא למשקל ומיפק לה לא חקי לה לאו למימרא גרושה דאיהו מפיק לה מגופהיה תשקול ותפוק דאלמנה ומי בעל כרחה נפקא ומן שמיא חפוקה [ובלקיט] ומי לא עסיקין דאפקיה ב"ה בע"כ ואפילו הכי שמין מה שעליו, ומכל מקום לפי דרכו של הרב ז"ל הדברים ברורים שלא על הבגדים שהיא לובשת בלבד בשעת גירושין ואמר כן אלא אפילו על כל הבגדים שיש לה שזכתה בהם בפני בעלה ולא אמרו מה שעליה עכשיו אלא מה שקנה לה הבעל להיות עליה

לא בקיאי בקרוב מאן נינהו קרוב ללוה ולמלוה דכ"ע לא בקיאי בזה ויכי מתקני רבין מלתא דחתי לדי פסידא דלקוחות, ועוד דהא לא כתבי הכי אלא בכל מקום כותבין מדאחור סדי ואסדידו קדמנא ולא משויין כ"ע טועים וכי הא מקשי בכמה דוכתי בתלמוד והא לא כתבין הכי גבי שובר והא מעשים בכל יום דמנהגא דלבורא תורה היא עד שאמרו בירושלמי כל מקום שההלכה רופפת בידך ואיך יודע מה טיבה ראה מה לצור נהג ונהג, ואע"פ שהקשה גבי שובר פרק גט פשוט (דף ק"ג) גבי שט"ח מאוחרים כשרים והא לא כתבי הכי ופריק רבין תקוני תקון ואי לא כתבי הכי איכו דאפסיד אנפשיה, לא דמיא דסתם הוא דלוה הוא דקא חזי ליה לתבריה ואיכו לא חש למאי דתקון רבין איכו דאפסיד אנפשיה אבל הכא חש הוא דכתבין הכי לא חיישין, והכי הא אשתא דנפקא מבי מר שמואל דהוה כתיב בה בדיא מדאחור רב עין ורב חן לאו משום דלישנא דאשתא הכי דוקא אלא איכא למימר דסתם משום דהדוה הוא דאחורוי או לאשמועינן דהלכה כרבי אפילו מחזיריו בזה אומר זה כתב ידי שרריך ללרף אחר עמו כדבעי סתם למידק מניה דהכי, א"כ דאחרא לאשמועינן דאע"ג דקי"ל כרבין אפ"ה בשטרא דיתמי לריך למיחש לב"ד טועין ולמעבד כרבי וכדחזין סתם ולעולם אינס לריכין לאדכורי עדי קיום בלישנא דאשתא אלא כותבין סתם כדכתיבנא האידנא וכיון שכן ייחוש דלמא חתי לקיומי בקרובים. וא"ת א"כ אף המלוה בעלמו כשר לקיום בשטרו דאי לא ייחוש שמוא הוא בעלמו יעשה עד לקיימו ולאחור דעתיהו דדייני קיום כיון שאין קורים אותו, לא היא שאם יביאנו הוא בעלמו לב"ד כבי האי ודאי חוששין ואין מקבלין לעדות זו מי שיוליאנו בפני ב"ד דחוששין לרואים, וא"ת ייחוש שמוא ימסרו ליד אחר להוליאו בפני ב"ד כדי שיעיד זה, לא היא שאין אדם מלוי לחטוא בשביל חבירו כדאמר בירושלמי ביבמות (ספ"ב) שאין שנים מלוין לחטוא בשביל אחד: **ועוד** תדע לך דגרסינן פ"ק דגיטין (ה'): בפני כמה נותנו לה רבי יוחנן ורבי חנינא חד אמר בפני שנים עדים וחד אמר בפני שלשה, ואוקימנא פלוגתייהו דכ"ע עליה נעשה עד ועד נעשה דיין אלא מר סבר כיון דאשה כשרה להביא גיטה זימנין דמתיה ליה איבי וסמכין עלה ואידך מידע ידעי דלא סמכי עלה. ואם איתא אמאי מוקי פלוגתייהו בחשש אשה שהביאה גיטה דלא שכיחא כדאיתא לעיל בהאיא שמעתי לוקמה משום חשש קרוב דשכיחא ולומר זמנין דמייתי ליה קרוב וזה חשש יותר קרוב ומלוי, אלא שדייני קיום ועדי קיום כשרים אע"פ שהם קרובים לבעל ולאשה ואע"ג דנפיק ממונא אפומייהו דעל ידי גיטה היא גובה כתובתה, ודחוק הוא לומר כהאי דתני רבי חייה דאע"פ שאין לריכין לקרותו ולראות עיניו של שטר מכל מקום לריכין הם לראות מי המתחייב ולמי הוא מתחייב משום חשש זה דסתם קתני אע"פ שלא קראוהו אבל הוה דיגיטין אפשר לדחוק דה"ה לקרוב אלא דייחא ליה למנקט חשש אשה שהביאה גיטה משום דקתני לה במתניתין והוא הדין לשאר קרוב ומאן דלא חש באשה בקרוב ומי לא חייש דאינהו גמי מידע ידעי. הנה ברחצתי לך בחר היטב :

ובמה שאלת מה בין אין מעידין זה את זה למעידין זה על זה. דע שזו תוספתא בסנהדרין שתלתו זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה, והרי"ף שכתב בהלכות כמדומה שאין הגירסות שבהלכות שוות לפי מה שיראה מתוך כתבך, גם בהלכות הרב שבידיו לא מלאתי הגירסא בגירסת התוספתא שבידיו, וגירסת התוספתא כך היא אין דנין לא זה את זה ולא זה עם זה ולא זה על זה ולא זה בפני זה. ור"ל שיש שבות בסדור רישא דתוספתא וכך ראוי להיות הסדור, אין דנין לא זה את זה לזכות ולא זה על זה לחובה מפני שאמרין בגמ' אשכחן לחובה לזכות מניין אמר קרא יומתו יומתו תרי זימני אה"ע לחובה תגוה עיני לזכות,

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרשב"ן קטו קיז כו 15

בעל דין כמאה עדים דמי, א"ד חוב שאני:

תשובה לכאורה הדין כן דלא אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים כיון דשמעון אומר צברי אינך חייב לי, והראיה מדאמרינן פרק יש נוחלין (דף קל"ד) מתניתין זה אחי אינו נאמן וכו' וטובל עמו בחלקו נעלה לו ירושה ממקום אחר יעלו אחיו עמו ודייקינן בגמרא ואיך מאי קאמרי אי דקאמרי אחונא הוא אמאי טובל בחלקו ותו לא ואי דאמר לאו אחונא הוא אמאי יעלו אחיו עמו והא הכא דאיהו מודה להו דאחונא הוא ויש לכן זכות בחלקו וכיון דאיהו אמרי לאו אחונא הוא הוה ליה כאומר לחצירו מנה לי בידך והלא אומר אין לך בידי כלום. וכן דקדק הר"ם מרוטנבור"ק וז"ל בחדושי פרק יש נוחלין, מכאן יש לי ללמוד אם ראובן אומר לשמעון הניי חייב לך מנה ושמעון אומר אינך חייב לי שאפילו אם אין שמעון מוחל לו שראובן פטור מע"פ שיודע בודאי שחייב לו כדאמר הכא דאע"ג דראובן אומר לשמעון אחי הוא ויש לך ליטול עמי ושמעון אומר אינו אחי לא יתן לו ראובן כלום דהוי כאילו מחל לו ולא הוי כמו מחילה בטעות מע"פ שדבר תימה הוא למה אין זה מחילה בטעות, וז"ל דכיון דשכנגדו אומר לו אחי חייב לך א"כ היה לו להשיב ולדקדק אם הוא אמת את שכנגדו אומר ולא עשה כן אלא אומר בודאי אינך חייב לי מחל לו בלב שלם עכ"ל הרב ז"ל. וז"ל לפי דעת הרב ז"ל דמפי אחרים צרי מיקרי והיה דפרק השולח דאמר הודאת בעל דין כמאה עדים דמי לאו מהאי טעמא הוא וה"פ יכול זה לחזור ולזכות בשלו בהודאת המקבל שאמר לא כתב ולא נתן לי והודאת בעל דין דהיינו המקבל כמאה עדים, וכתבו בתוס' ואע"ג דאידי ואידי הודאת בעל דין ניכחו מכל מקום זה ברור יותר מן הנותן לפי שהנותן קדמה לו מהשצבה לתת אותה קודם שיתגנה ופעמים הוא סבור שנתן ולא נתן ע"כ, ומינה דחוב שאני דמלוה ולוה שניהם דעתייהו כחדא אפשר דהלוה נאמן, אלא דהיה דיש נוחלין רחיה דהאומר לא הלויתי לך צברי נאמן ומדין מחילה כדעת הר"ר מאיר ז"ל, אלא דמדבריו משמע דכל שאומר לו אחי מוחל לך אצל יודע אני שלא הלויתי לך ואתה שאומר שהלויתי לך הב לי רשאי, ואפשר דכיון דהוי כאילו מחל לו הוי מחילתו כמתנתו ושוב אינו רשאי לתובעו. ועוד ז"ל רחיה דלא אמרו בהא הודאת בעל דין כמאה עדים מדקי"ל בעלמא פ' המניח את הכד (דף ל"ה:) ובשבעות (דף מ') דטעמו חטין והודה לו בשעורין פטור אף מדמי שעורים ולא אמרינן שיתן דמי שעורין מיהא דמודה ליה, אלא שגם בזה כתב הרשב"ד ז"ל דאף בחטין ושעורין אם מעמיד דבריו נותן לו שעורים אלא מתניתין בשאין מעמיד דבריו, ואפשר דהיה דחטין ושעורים לאו באומר צרי לי שלא הלויתך שעורים אלא כשהוא אומר שעורים אני חייב לך הלא שותק או אומר איני יודע ולכך סבר הרב ז"ל דכיון דמעמיד דבריו אמרינן זיל הב ליה, וכמדומה אני שיש קלת רחיה לדבריו בירושלמי (שבעות) חד בר נש קם עם חברים בשוקא אמר ליה הב לי קתונא וכב דינרא אתה עובדא קמיה דרבי מונא אמר ליה את אודית ליה צדינרא והוא לא אודי לך בקתונא הב ליה דינרא. וכי תימא אמאי חייביה רבי מונא דהא לא תבע ליה וכבר כתבו דלא אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים אלא בתובעו דין אפשר לומר דכיון דאמר ליה את אודית ליה צדינר, משמע דהודאה מתוך תביעה היא, אלא שראיתי להר"ק ז"ל שכתב הכי דאפי' בחטין ושעורים אי תפס תפס, אפשר שילא לו זה מדאמרינן בהמניח (בב) הא תניא הרי זה משתלם לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן דאי תפס, אמנם בתוס' פירשו דדוקא כשתפס מתחילה דכשהודה לו כבר היה בידו וכשהודה זכה בו. ודוקא כשיש לו תביעה על שניהם הוא דמהניא תפיסה אבל בשאין לו תביעה אלא על אחד מהם בלבד כרישא שהניזק אחד והמניזק אחד זה

עליה כלומר ללבוש ולהתנאות בהם, ושמאל אמר אלמנה אין שמין מה שעליה, ולא על בגדי אלמנותה בלבד אמרו. ותדע דהא תלי טעמא דשמאל בטעמא דמתניתין דתן אחד המקדיש ואחד המעריך עלמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות צניו ולא בלבוש שלבשו לשמן או שלקח לשמן, וכו' בהם והרי הם נתונים להם, וגרושה לד"ה כפי סברת הרב ז"ל כאלמנה לדברי שמואל וזה פשוט. ומכל מקום יש לדון ממקום אחר על מה ששאלת והוא שהרב ז"ל כתב פרק ארבעה אבות (דף י"א:) גבי האחין שחלקו מה שעליהם שמין מה שעל בנין ובנותיהן אין שמין הא דגרסינן בירושלמי דגרסינן התם בגדים שעל בנייהם ובנותיהם של רגל ושל שבת שמין, וגירסא זו בראשון של קדושין, ויותר ממה שכתב הרב ז"ל. ויש גם דגרסא התם העושה קטלא לבתו אין מביאין לאמלע וחולקין רבי מונא אמר כלי רגל חולקין כלי שבת אריכא, רבי אבין פשיטא פשיט ליה בין כלי רגל בין כלי שבת מביאין לאמלע ע"כ גירסת הירושלמי, ואפשר שאינו אלא באחים שחלקו לפי שאין האחין גומרינן ומזכין לבני אחיהם כלים עשויים חשובים שאינם עשויים להשתמש בהם בחול אלא כל זמן שלא חלקו, אבל מה שהאיש מזכה לאשתו ובניו ממכסיו אפילו כלי רגל וכלי שבת מזכה להם, ואף דעת הרב ז"ל נראה כן שלא כתב בזה של גרושה בפרק נערה אוחת הירושלמי, אבל הרמב"ם ז"ל כתב פרק קמא בהלכות לוב ומלוה ז"ל, אין בעל חוב גובה לא מכסות אשתו ובניו של לוב ולא מבגדים לבושים שלבשו לשמן מע"פ שטדיין לא לבשו אותם ולא סנדלים חדשים שלקחו לשמן אלא הרי אלו שלכן, במה דברים אמורים בכלי חול אבל בגדי שבת ומוטע גובה אותם ב"ח, ואין לריך לומר אם היה בהם טבעת וחלי זהב וכסף שהכל לבעל חוב. הנה שבאר הרב ז"ל כאן שאף בכלים שטעם הבעל לאשתו יש הפרש בין כלי חול לשל רגל ושבת שבגדי חול זכה לה ובגדי שבת ורגל לא זכה לה ולפיכך שמין אותן לה:

קטו

שאלה עד אחד בהכחשת בעל דבר שלא בפניו מהו:

תשובה עד אחד בהכחשה אינו כלום כדאיתא פרק האומר (קדושין ס"ה:) בשנים שבאו ממדינת הים ואשה אחת עממה וכו' עניינא כדאיתא התם, והכא אפי' שלא בפניו כיון שבעל דבר מכחישו אין זה יכול לאסור את שלו, וגדולה מזו אר"ת בכל הנהו דאמרינן התם פרק האומר אמר אביו א"ל עד אחד אכלת חלב והלה שותק ואמר לו עד אחד נטמאו פטרוניתך ואמר לו ע"א שורך נרבע והלה שותק דדוקא הלה שותק ומדין שתיקה בהודאה דמיא הא באין שותק אלא אומר איני מאמין לדברך אין בעדותו כלום, וסמך רבינו תם ז"ל בזה באותה שאמר בשמעתא קמייתא בהאשה רבה (פ"ז). ואע"פ שיש תשובה על דבריו. היינו בשאין מכחישו הא מכחיש עד אחד אינו כלום, ועוד דהכחשה שלא בפניו הוי הכחשה והזמה שלא בפניו נהי דלא הויא הזמה הכחשה מיהא הוי כדאיתא בהאשה שנתארמלה (דף כ'): (השנוה הזאת נמאה בתשובות אף ר"ה סימן תקמ"ו):

קיז

שאלה זו נשאלה למהר"ר שם טוב פלג בהיותו במארכיא"ה, ראובן אומר לשמעון הילך מנה שאני חייב לך ושמעון אומר אינך חייב לי כלום צברי, אם חייב ראובן זה לתת לשמעון אותו מנה אחר שאין יודע באמת מהם בידו משלו, אי דמי להיהא דפרק השולח כתבתי ונתתי לו והוא אמר לא כתב ולא נתן לי הודאת

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קי"ח

ואם ח"ל זילו חייבו לי רחיה דאפסיד ואסלקיה, משום דזכות היתומים הוא ואין לך מפסיד גדול ממי שקבל ממון בחשבון ואומר שלא נשאר לו כלום, ולשון הרמב"ם ז"ל אפטרופוס שמינהו אבי יתומים והיתה שמועתו לא טובה והיה רודף מלות וחזר להיות זולל וסובא וסולך בדרכי החשד או שפרץ בגדרים ובחבוק גזל ז"ל חייבים לסלקו ולהשביעו ולמנות להם אפטרופוס כשר, וכל הדברים האלה כפי מה שיראה לדיין שכל ז"ל וז"ל הוא אביהם של יתומים עכ"ל.

הנה כלל צוה כל מיני חשד שיהיה נראה צעירי ז"ל. עוד נראה מפלוגתא דרבי ורשב"ג אם לריך לחשב עמהם אם לאו ה"מ באחרונה ר"ל צמה שהוליא ומה ג"כ פלוגתא דאבא שאלו ורבין אם ישבע אם לאו וכל זה שיהיה נאמן בשבועתו, וה"מ בהולאות צמה שיוכל אדם לתלות שבאפשר כן הוא אבל אם נודע בודאי שקבל מאבי היתומים הן רב ואומר עתה שלא נשאר כלום לא יהיה נאמן בשבועה אלא ודאי איתיה בתשלומין ממשכה דהבוא בקרא דאמר התם נימא ליה לאפטרופוס זיל שלים אמר אבא לבקרא מסרתיה ש"מ דאי ליכא בקרא חייב בתשלומין, ומה שטוען האפטרופוס שהנשים עכבו זידן הנכסים בשביל פרנסתן אינה טענה שהנכסים בכל מקום שהם בין ברשות אפטרופוס בין ברשות היתומים משעבדי הם למזון האשה והצנות, הגע עלמך שהגדילו היתומים ותובעים לאפטרופוס שיחזיר להם עזבון אביהם היאמר האפטרופוס שלא יחזיר מפני שיש אשה ובנים שצוים ומתפרנסים בתנאי כתובה או שיש ז"ח, זה לא נמלא בשום במקום אלא חייב להחזיר להם והם יפרעו חובות אביהם, ומספר הלוואה נלמוד שיהיה שאלו ימות אחד יתחלק חלקו וינתן בין היורשים, הנה אמר שיתן לכל אחד חלקו היאמרו הנשים שישראל הממון ביד האפטרופוס ולא יקיימו דברי המת. עי"ל שאלת מן הנשים לפי מה ששמעתי שקבלה מקלת כתובה ואם ראו היורשים להשלים לה כתובה אין לה מזונות דמה שארז"ל מקלת כסף ככל כסף דהיא מזונת בשביל מה שנשאר דוקא כל זמן שלא ירלו היתומים להשלים לה הנשאר מכתובה אבל אם ירלו היתומים לפרוע לה הנשאר אינה מזונת ואינה מתפרנסת כיון שכבר קבלה קלת, וזה החלוק בין אלמנה שקבלה קלת מכתובה ובין אלמנה שלא קבלה כלל מכתובה :

עוד שאלת אם יכולין היתומים לשעבד נכסים שהניח להם אביהם כל זמן שהם תחת אפטרופוס, מלשון הלוואה תוכל ללמוד דבר זה שיהיה הממון ביד האפטרופוס עד שיהא בן כ"ה שנה ובתוך הזמן שלא יוכל לעשות דבר היורש, א"כ מה שעבד עלמו תוך הכ"ה שנה אינו כלום אלא עשה ברשות אפטרופוס אבל שלא ברלון אפטרופוס אין כח בידו והשעבוד הוא כחרם הנשבר אפי' אחר שיעברו הכ"ה שנים אחרי שנעשה בעודו ת"י אפטרופוס. עוד נלמד מלשון הלוואה שיהיה באלו הנכסים שיהיו ביד אפטרופוס עד שיהיה בן כ"ה נראה שכל האפטרופוסות תלוי בצדן לפי שנתן לשנות הבן קבלה ולא דקדק בצנות א"כ אחר שמת הבן קודם הזמן נסתלק האפטרופוס ואין לו להחזיק בנכסים מלד לוואת אביהם. עוד יש דרך אחרת שיכולים לסלק אפטרופוס אפי' תוך הזמן שעשאו אפטרופוס אבי היתומים הואיל ומת אחד מהיורשים בטלה אפטרופוסות, ממה שכתב הרמב"ם ז"ל האחים או שאר יורשים שלא חלקו ירושת מורישם אלא כלם משתמשים בה יחד הרי הם בשותפות לכל דבר. וכתב במקום אחר אחד מהשותפים או מהמתעסקים שמת בטלה השותפות או העסק אע"פ שהתנו לזמן קצוב שכבר ילא הממון לרשות היורשים, וכזה הורו כל הגאונים :

הליקו תשובות דיני בימונות מהרב רבי שלמה בן אדרת :

אומר גדול הזיק וזה אומר קטן הזיק אפילו תפס מפקינן מיניה, ונ"ל שהוא מדין מחילה וכדעת הר"ר מאיר ז"ל, ולענ"ד רחיה להעמיד דברי הרב ז"ל דאמר בכתובות פ"ב (דף י"ט) אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דקאמר מאן אילימא דקאמר ליה פשיטא אלא דקאמר מלוה תבא עליו ברכה אלא דקאמרי עדים אי כתב ידן יולא ממקום אחר פשיטא דלא מהימני ואי אין כתב ידן יולא ממקום אחר תנאי לא מהימני אמר רבא לעולם דקאמר ליה וכדרכי הוגא דאמר רב הוגא מודה בשטר שכתבו אין לריך לקיימו אבי אמר לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים וכדרכי נתן דאמר רבי נתן מנין לנושה בחבירו כו'. והא הכא שהלוח אומר שטר לך בידי כולם ושטר שבידי שטר אמנה הוא ודוקא במקום שחב לאחרים הוא דלא מהימני הא במקום שאין חב לאחרים מהימני ופטרין ליה ללוה ולא אמרינן הודאת ז"ל כמאה עדים ואפי' לא מקיים לה מלוה לשטרית דהא קא מודה ליה האריך, והלא דברים ק"ו ומה הכא דאיכא שטר דמסייע ללוה אפי' לא מהימני למיחב נפשיה במקום דאיכא הכחשת המלוה כל שכן היכא דליכא שטר וזה אומר לויית ממך וזה אומר לא הלויתני לך מעולם שהוא פטור, כנ"ל להעמיד דברי הרב ז"ל, אלא שיש מקום לבעל דין לחלוק דהא דינא דשטר אמנה לא מהימני ליה למלוה זהו דוקא לגבי אחרים דלשתמוטי מינייהו הוא דקאמר וכן כתב הראב"ד ז"ל, ואי חזיל מריה דשטר ופרע לאחרים ואחר כך חזיל וקמפיק שטר על לוח מסתברא לן דגבי ליה מיניה כיון דמטיקרא לא הימניה לגבי אחרים דאמר לאשתמוטי מינייהו הוא דקאמר לגבי לוח לא תפסיד ליה בכי דהא אי שביק מעיקרא ולא קפרע להו מדידיה הו מפקינן מינה דלוה ויהבי להו השתא דפרע להו מדידיה גבי מיניה דלוה ע"כ. נראה מדברי הרב ז"ל דטעמא דשטר אמנה אינו נאמן לגבי אחרים משום אשתמוטי הוא וכשאינו חב לאחרים מהימני אע"ג דהא מודה ליה ללוה וקאמר לאו שטר אמנה הוא, ועוד נ"ל דלא אמרינן הודאת בעל דין כמאה עדים אלא בתובעו חבירו וכך הוא בתוספתא הודאת בעל דין כמאה עדים אימתי בזמן שתבעו והודה לו אבל אם הודה מעלמו יכול לחזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, וכן משמע בשמעתיה דחייב אני לך מנה רבי יוחנן אמר חייב ואמרינן עלה בגמרא ה"ד אי דלא אמר אתם עדי מ"ט דרבי יוחנן אלמא דכל היכא דלא קא תבע ליה ואמר חייב אני לך מנה פטור מטעם הפה שאסר הפה שהתיר ולא אמרינן כהא הודאת בעל דין כמאה עדים :

ק"ח

שאלה צענין אפטרופים צענין החשבון, ואם כופין אותם לשבועה. ואם רואין שאפטרופוס מעקם עליהם הדרך אע"פ שמינהו אבי יתומים אם מסלקי ליה, אם מקבלים טעותו בשביל הנשים שעכבו, ואם היתומים יכולים לשעבד עלמן נכסים שהניח להם אביהם כל זמן שהם תחת האפטרופוס אחר שאביהם הניח ברשות אפטרופוס זמן ידוע והם עדיין תוך הזמן :

תשובה אומר (גיטין נ"ב:) אפטרופוס דאפסיד אמר רב מסלקינן ליה ומשמע אפילו מינהו אבי יתומים דליכא בין מינהו ז"ל למינהו אבי יתומים אלא שבועה. ואמרי רבוותא מגו דמסלקי משבעינן ליה אע"ג דקי"ל כאבא שאלו דאמר לא ישבע ה"מ דלא אשתכח פסידא וכי לא מפסיד בטענת שמה לא משבעינן ליה בטענת ודאי משבעינן ליה. ועל כל זה מקבלים עדים שלא צפניו ממשכה דעמרם לבעל דאתו קרובים קמיה דרב נחמן ואמרו והא קא מפסיד ולא אחא הוא לקמיה דהוה ח"ל אימא לי היכי הוה עובדא

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קיט קב קכא כז 33

תשובות שאלות בענין גיטין וקדושין ויבום וחליצה, ודיני מי שכופין להוציא, ואשה שנשאת בע"א, ודין מים שאין להם סוף. ודיני גדה וזבה ואסורי לאוין וחייבי בריתות, ודין מי שאסור לבא בקהל, וכל שאיסורו איסור ערוה מדרבנן. אסדר הכל בסדר מזומן ויקל על המעיינים:

הרי הוא כשנים ואין מכחישין העדים אלא עדים ממש מפייהם ולא עדים מפי עדים אלא שאני חוכך בו להחמיר הלכה למעשה ואין מורין להקל בערוה חמורה:

קיט

שאלה אם עבד ושפחה או אשה או קרוב או עד מפי עד נאמן להחמיר ולאסור אשה שלא תנשא ואם נשאת תלך כמו שהיא נאמן להתיר:

תשובה

כמו שהכחירו הפסולים להקל כן האמינום להחמיר ועשו אותו צדקות אשה כשאר העדים הראויים להעיד בשאר העדויות, וכבר רמזתי לך זה ותנן ביבמות בהאשה רבה (דף פ"ח:) ובסוטה פרק מי שקנה (דף ל"א:) תנן רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה ע"א באשה באיש הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד ואמרו נמי ביבמות ובסוטה (שם) מהו דתימא כי אזלין בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל צין לקולא צין לחומרא. וזוה שני דרכים:

הדרך

האחד שיבא ע"א שיאמר לא מת צבת אחת עם העד המעיד שמת ואם באו כן צבת אחת אין משיאין אותו ע"פ האומר מה לפי שהיא ע"א בהכחשה וע"א בהכחשה לאו כלום הוא, וכדתיבא ע"א אומר מת וע"א אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת לא תנשא, ואמרו בסוטה כל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים ואם בא אחד והכחיש ה"ל חד במקום שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים, ואמר עלה התם כאן צבת אחת כאן צבת אחת אלא כל שבה בשני קודם שהספיקו צ"ד להתיר להנשא ע"פ הראשון זהו צבת אחת, וטעמא דמלתא משום דכל הנשאת ע"פ ע"א אינה יכולה להנשא אלא ברשות צ"ד וכל שלא עמדה בפני צ"ד אין דברי העד כלום. והכי אמרינן בריש האשה רבה מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות צ"ד מותרת לחזור לו מאי שלא ברשות צ"ד אלא בעדים כלומר דבעדים אינה לריכה ליעול רשות מצ"ד מכלל דרישא ברשות צ"ד ובע"א, אלמא בע"א אינה נשאת לעולם אלא ברשות צ"ד ותנן פרק האשה שלום (דף קי"ז:) ע"א אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת לא תנשא ואמרינן עלה בגמרא דה"ק בא אחד והעיד שמת והתירוה ואחד אמר לא מת לא תנשא מהיתרה הראשון אלמא אם בא קודם שהתירוה ע"פ שלא בא עמו ממש אין מתירין אותה לנשא:

הדרך

השני כשבא לאחר שהתירוה לנשא דלאו אין מוליאין אותה מהיתרה הראשון ואף על פי שלא נשאת תנשא וכמו שאמרנו שם פרק האשה שלום ופרק האשה שנתאלמנה ודוקא שלא בא אלא אחד להכחיש אבל אם באו שנים לבסוף אם היה העד הראשון מפסולי עדות כגון אשה ועבד ושפחה וכ"ש כותי לפי תומו אבל אם לא היו השנים האחרונים ראויים להעיד אלא מפסולי עדות כעבד ושפחה ואשה הרי אלו נאמנים יותר מן הראשון ואע"פ שנשאת תלך וכדתיבא רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה ע"א צדקות אשה הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד, ואם היה עד האחרון עד כשר בישראל רחוק לא תלך מהיתרה הראשון אלא"כ יהיו השנים האחרונים כשרים ראויים להעיד, אבל אין פסולי עדות ואפילו מאה מוליאין אותה מהיתרה הראשון שהתירוה ע"פ העד הראשון הכשר, וכדתיבא בהאשה רבה ובסוטה פרק מי שקנה. זהו הענין בפסולי עדות ששאלתה. עד מפי עד נ"ל שאינו נאמן להכחיש העד הראשון ואפילו שנים מעידים מפי שנים אינם נאמנים לפי שהעד הראשון

קב

שאלה נערה שקבל אביה קדושה ולאחר שנתקדשה אמר אחד ששמע שקבל זה אביה קדושין מאחר והעמידו צ"ד על הדבר לחקור ולידע הדבר ושלחו צ"ד בעד המוליא הקול והשיב שאין יודע למי קדשה אביה ואין יודע מי הוליא הקול הראשון אלא ששמע כן שקבל אביה קדושין מאחר וכן שמע שר' פלוני שמע הדבר ושלחו אחריו ואמר שלא שמע מעולם ולא ידע בדברים אלו כלום, ונסתפק לנו אם יש לחוש אם לאו:

תשובה

דבר ברור הוא שאין לחוש לקול כזה כלל ואפילו קודם קדושין וכ"ש לאחר קדושין שאין זה אלא קול הצרה בעלמא כמו שאמרו בסוף גיטין (דף פ"ח:) ילא שמה בעיר מקודשת הרי זו מקודשת ואמרו בגמ' אמר עולא לא ששמעו קול הצרה אלא שיהו נרות דולקות ומטות מולעות וזני אדם נכנסים ויוצאים ונשים נוות לאור הנר ושמות לה ואומרות פלוני נתקדשה בכענין זה חוששין, וזהו ענין שיש בו אמתלא גדולה שהקול קול אמת וא"כ אין נרות דולקות ומטות מולעות אלא שאומרים פלוני ופלוני הוליאו הקול ושואלים אותם מהיכן שמעתם שנתקדשה והם אומרים אני שמעתי מראובן ויאמר האחר גם אני שמעתי משמעון וחוקרים הדבר ואם ראובן ושמעון בעיר שואלים אותם ואם אומרים כן ראינו הרי זו מקודשת ואם מכחישים הדבר הזה שאמרו גם אנחנו שמענו בקול הצרה אין בדבריהם כלום, ואם ראובן ושמעון הלכו להם למדה"י חוששין לקול אע"פ שהגענו לדבר ברור, מכאן אתה למד לענין ששאלת שאין קול זה אלא קול הצרה בעלמא שאינו אלא אחד ומלבד זה שאפילו לאתו קול שאמר חכמים שחוששים לו לא אמרו אלא כשהוליא הקול קודם שנתקדשה לזה ואח"כ עמדה ונתקדשה ולא חששה לקול בזה הוא שאמרו שחוששין לקול אבל אם עמדה ונתקדשה ולאחר שנתקדשה ילא עליה קול אין חוששין לו כלל לפי שאין חוששין לקול של אחר האירוסין כדאמר התם אמר רב אשי כל קלא דצתר נשואין אין חוששין לו רב חביבא אמר אפילו לקול דצתר אירוסין וקי"ל כוותיה:

קכא

שאלה הודיעני דעתך באשה קטלנית כי יש נוי שמתיר אותה לשלישי היתר גמור לכתחלה:

תשובה

איני יודע על מי סמך המתיר הזה שהרי מחלוקת היא שמויה צין רבי ורשב"ג כדתיבא פ' הבא על יבמתו (דף ס"ד:) ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי רבי ר"ש צן גמליאל אומר לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא דברי סבר בתרי זימני הויא חזקה ורשב"ג אומר בג', וכבר נפסקה שם הלכה כרבי בפירוש דאמר התם נשואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג ודן אני את המתיר קלת לזכות כי שמא לא מת הראשון או השני על מטתו אלא שמא נפל אחד מהם ומת או שמא טבע ומת וזה מחלוקת בגמ' כי יש מי שאומר בגמרא טעמא דקטלנית כי המקור גורם ופסק כמותו, ועם כל זה איני אומר

מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי חן מטמא הידים ואפ"ה תן הכי לגבי גיטין שהוא כשר :

קבב

שאלה יבמה שאינה רואה ביבם והוא רואה בה חן אפשר שתאמר מאן יבמי :

תשובה אחר שנותנין לו עלה הסוגנת אם הוא ילד והיא זקנה או הוא זקן והיא ילדה שאומרים לו כלך אלל הראויה לך ואל תכניס קטטה בתוך ביתך וכיולא בזה והוא שומע לך ומתירה שכבר גמר בדעתו למאן ושלל ייבם כלל א"כ יכול הוא שיאמר לא חפצתי לקחתה והיא יכולה לומר מאן יבמי דמ'מ מתבטלים הם היבומים וחוללין הן וגזירת הכתוב שכל חוללת תקרא מאן יבמי ושיקרא הוא לא חפצתי לקחתה :

קבד

שאלה מנהג הנשים השוכנות בארצות הערביות שחובטות ידיהן בצבע הקרוי שדיר"ה וכיולא בזה, לבע זה חולץ בטבילה או לא, לפי שראיתי קלת אנשים מגדולי הארץ הצאים כאן מחמירין בדבר ואמרו שחכמי ארלם מחמירים בדבר, ואני תמה כי אדרבא יראה במשנת מקואות שהוא מותר דתן *דס חולץ ואם טבח הוא אין חולץ רבב חולץ ואם מוכר רבב הוא אין חולץ, לריך אני לעמוד על דעתך אע"פ שנתפשט המנהג להסיר ואין בידינו כח לעקור :

תשובה יפה אמרתם שאין זה חולץ וכן כתבתי אני בהלכות נדה שחברתי וכלשון זה כתבתי שם נשים שחובטות שערותן לנוי מסתברא שאין חולץ לנוי הוא להם ואינם מקפידות להסירו לעולם אדרבה חוזרות ומחדשות אותו תמיד לנוי, ואע"פ שצבע זה פושט בכל השער ורובו אע"פ שאין מקפיד עליו חולץ כאן מקפדת ורואה להיותו שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער למה הדבר דומה לבגד לבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחולץ אלא כעיקרו של בגד ואין חולץ שהרי מלינו טבילה לפרוכת אע"פ שיש בה תכלת וארגמן ותולעת שני. ועוד יראה שאין ממשו צבע ועל הידים אלא מראיתו של לבע ולפיכך אין חולץ ואין דומה לכתב שחולץ שממשו של דיו בכתב וכן הנשים שמלכתן ללבוש יראה לי שאין אותו לבע שעל ידיהן חולץ מן הטעם הזה שאין ממשו של לבע אלא מראיתו של לבע ועוד שמלכתה בכך אינה מקפדת למה הדבר דומה לדם שעל בגדיו של טבח ורצב של מוכרי רבב שאין חולץ, וכאותו שאמר רבא צסוף פ' דס חטאת (דף ל"ח:) דס על בגדו חולץ ואם טבח הוא אין חולץ רבב על בגדו חולץ ואם מוכר רבב הוא אינו חולץ דלאו כל דבר שמקפיד עליו זה חולץ בכל אדם אלא כל אחד ואחד לפי מה שהוא אדם וכדרך שחלקו בין אנשים לנשים בבית השחי ובית סתרים דנשים חולץ ובאנשים אין חולץ ובנשים עלמן חלקו בין פנויה לנשואה, ע"כ כתבתי בהלכות נדה, וזכיתי שדנתי בזה לפני מורי הרב הגדול ר' משה בר' נחמן וכו' להלכה למעשה :

קכה

שאלה המקדש צפסולי עדות דרבנן אם חוששין לקדושין להלכה גט או לא. וכן המגרש צפסולי עדות דרבנן אם גיטו בטל כמגרש צפסולי עדות דאורייתא ואפילו ריח גט אין בו, וכתבתי אולי תשובה אשר מלאתי להרי"ף ז"ל שנשאל ממנו ענין זה לפי שמקלת הגאונים ז"ל שקדמונו *אינו במשנה רק מימרא דרבא (זבחים ל"ח:) ומוכא בר"ש מקואות פ"ט מ"ה כרז

אומר שהוא כן לית הלכתא כר"ה אלא כרז אפי' דסבר שמזל גורם וכיון שמה על מנתו או נפל ועצב הרי זו אסורה לג' וכן תמלא בהלכות הרי"ף ז"ל, ומה שאמר הרמב"ם ז"ל שאם כנס לא יוליא ואפילו אם נתקדשה יכנס זה אינו בגמ' ולא ראיתי לזולתו שכתב כן, ואפשר שטעמו של הרב ז"ל מפני שאין זה ודאי כנחתא אלא ספק הלכך די אם נאסור אותו לכתלה אבל אם קדם ונשא או שקדש אין מחייבין אותו לגרש מספק וזהו שלא אמר בפירוש בגמ' ואם נשאת תלא כנו שאמרו בני שלל היו לה בניי שאמרו בפירוש לג' לא תנשא ואם נשאת תלא שלא בכתובה ובכמה ספקות של איסור אמרו ביבמות לא יכנס ואע"כ אמרו עלייהו אם כנס לא יוליא גבי חכם שאסר האשה בודר על בטלה והרבה שיש שם בגמ' פרק כולד (דף כ"ה:) שמה זהו דעת הרב ז"ל בזה :

קבב

שאלה גט הנכתב בכתב שאין אשורי כגון הכתב שאנו קורין משיע"ה אם הוא כשר :

תשובה איברא גט מעליה הוא וכשר ללא בעינן כתב אשורי אלא בכל לשון כשר ואע"ג דכתיב וכתב לאו למימרא שילטרך כתב אשורי אלא כל כתב במשמע ולא בא למעט אלא שאינה מתגרשת בכסף כדאיתא פ"ק דקדושין (דף ה') ואע"ג דפסלין בגמ' חק תוכות והמטיף וכיולא בהן כדאיתא בירושלמי היינו משום דבעינן שיהא כותב כדרך הכותבים ובהדיא תניא בתוספתא גט שכתבו בה' לשונות וחתמו עליו העדים בה' לשונות כשר כך היא גירסת הספרים, אבל הרמב"ם ז"ל והראב"ד פירשו פשטה של תוספתא שלא אמר אלא בכתב בלשונות שונות וחתום בעדים שונים, ומתניתין דערכאות לכאורה הכי משמע דקמכשר רבי שמעון אפילו גיטי נשים העולים בעש"ג ואע"ג דע"י ישראל הם כותבים אותו סתמא דמלתא כיון דערכאות הן נכתבו וחתומים בו עדים כותים בכתב הניכר לערכי ולחתומים בו הן מכתבו ואפ"ה מכשיר ר"ש. ועוד דהא רבי מאיר ורבי יהודה דס"ל מאי כתב וחתם נמלאת מלריך אף חתום עדים בכתב אשורי ואפילו לרבי אליעזר נמי הא מודה במזוייף מתוכו כדבעי חתימה לשמה כשעדים חתומים בו כדאיתא במשנתא קמייתא דגיטין ואן בהדיא תן אע"פ שחוקמיהן כותים כשרים חון מגיטי נשים ור"ש אומר אף אלו כשרים ואקשינן עלה בגמ' והא לאו בני כריתות נינהו א"ר זירא ירד ר"ש לשיעתו של רבי אליעזר וכו' והא א"ר אבא מודה רבי אליעזר במזוייף מתוכו שהוא פסול משום דזמנין דאתי למסמך עלייהו, ובדאי הככרים החתומים בו אינם חותמים בכתב אשורי אלא בכתב שלהם ואם איתא סיכי גזרינן דלמא אתי למסמך עלייהו בשמות שאינן מובהקים והלא אפילו חותמיהם ישראלים וכענין זה הגט פסול וא"י משום ספר שאנו סומכים עליהן אלא ע"י עדי מסירה, ועוד מהיכא תיתי שיהא לריך כתב אשורי אי משום ספר שהוא לספירת דברים הוא דאיתא א"ג לספר כורתה ואין ד"א כורתה, ועוד דאפילו בס"ת ושאר ספרים מכשרי רבנן בגל לשון ואפילו רשב"ג שלא הכשיר בהן אלא כתב יוני היינו דוקא בספרי הקדש משום דמעטיניהו רחמנא משום דכתיב יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם אבל בעלמא לא אשכחן לרשב"ג דפסיל, ומגילה דבעינן שיהא כתובה אשורית משום דכתיב בה ככתבם וכלשונם ולכ"ע, אבל גט בכל כתב כשר דוכתב כל כתיבה במשמע. ועוד דבהדיא תן גט שכתבו עברית ועדיו יונית ועדיו עברית כשר ועברית נמי דקתני אפשר דעברית ממש קאמר כלומר כתב לבגואה, ואע"ג דלגבי ספר לא מתכשר לרשב"ג וכדתן (ידים פ"ד מ"ה)

כרז אחאי והר"ד שמואל בן חפני והרז בעל הלכות ורז
האוי גאון כלם השיבו שאם קדש בפסולי עדות דרבנן הולכים
בהם לחומרה ולריכה גט להחירה ולדידיה לא משתרי עד
שיחזור. יקדשה צפני עדים כשרים לגמרי, ורז אחאי ז"ל
הוסיף והביא ראייה מהסו"א דגרסינן (קדושין כ"ד:) לענין עבד
עברי וכולן עבד יולא בהן לחירות ולריך גט שחרור דברי
ר"ש רבי מאיר אומר אין לריך ר' אליעזר אומר לריך ר'
טרפון אומר אין לריך ר' עקיבא אומר לריך המכריעים לפני
חכמים אומר נראה דברי רבי טרפון בשן ועין שהתורה
זכתה לו ודברי ר"ע בשאר איברים הוהיל ומדרש חכמים הוא,
וקי"ל כדברי המכריע, וכתב הרז ז"ל אתחזי לך מהכא
דכיון שהלכנו גט שחרור לעבד צמה שהוא מדרש חכמים
וכ"ש קדושי אשה דמלכנו לה גיטא צמי שקדש בפסולי
עדות דרבנן ע"כ, והשיב הרי"ף ז"ל דאותה דוקיא דדק
רז אחאי מנראה דברי רבי עקיבא בשאר איברים הוהיל
ומדרש חכמים הוא שאין פשוטו של פסוק אלא דלא יומתו
אבות בעון בני אצל בני בעון אבות לא משמע מיניה
והרי יש מקרא מלא מגיד שזהו פשוטו של דברים כדכתיב
(מ"ב י"ד) ואת בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה
לא יומתו וגו' ולא באו פסולין של קרובים אלא ממדרש חכמים
וא"כ מ"ש גבי עבד כנעני דקרי ליה מדרש חכמים ומ"ש
גבי עדות דקרי ליה ד"ת, אלא דוקיא זו שדק רז אחאי
לאו דוקיא היא אלא היינו טעמא דלא מלכנו לעדות
קרובים גט משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו
רבנן לקדושי מיניה, ובכמה דוכתין אמרינן ומי איכא מידי
דמדאורייתא אסירא ומדרבנן שריא ח"א לעלמא ומהדרינן
אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושי
מיניה, הלכך ל"ש פסולי דאורייתא ול"ש פסולי דרבנן כגון
משחק בקוביא וכיוצא בו כולן פסולין ולא לריכא גט דאפקעינהו
רבנן להכנו קדושין ולא לריכה גט ואילו היו פסולין דרבנן
לריכא גט לישתמיט חד תנא או חד אמורא ולימרה וכי
אפשר מלחא דנפיק מיניה חורבא ואתיא לידי ממזרות ולידי
איסור ח"א שבקי לה רבנן סתמא עד דאתא רז אחאי ז"ל
ומפיק לה מדיוקא עכ"ל הרי"ף ז"ל:

ועצמאלת להעמידך על דעתי בענין זה, וכן אם המגרש
בפסולי עדות דרבנן אם חוששים לגיטו כלל, ח"ד
אפילו ריח גט אין בו:

תשובה כבר כתבתי ושייתי לך דעתי בענין המגרש
בפסולי עדות דרבנן שהגט פסול ולא בטל לפי
דעתי, ומדעתי שאף לדברי הרי"ף ז"ל שכתב לענין קדושין
אין חוששין לקדושין כלל ואינה לריכה גט לשוק ואפשר שהוא
ז"ל מודה בגט שיש לו ריח גט כמו שאכתוב לפניו, אלא
שאני מקדים לכתוב לפניך דעתי אף לענין קדושין. ואני
אומר שהמקדש בפסולי עדות דרבנן נראה הדברים שחוששים
לקדושין להלריכה גט כדברי הראשונים ז"ל. ולא מטעם אותה
דוקיא שדק הגאון רז אחאי ז"ל אני אומר כן כי כבר
כתבתי לך בתשובה הראשונה הפירוש הנכון שיש באותה
שמועה שאמרה המכריעים ושלח מחמת שהמדרש אינו כגופי
תורה ממש אלא משום דאין מפורש בתורה כגון ועין חששו
שמה ימלאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה, וכבר הארכתי
לך בזה בתשובה הראשונה מה שיספיק לדברי זה, והרבה
הועילו הרי"ף ז"ל שגילה דעתו גם הוא בדבר זה שכל הבא
מהמדרש דאורייתא וכל אותם הקרובים השנויים בזה צורר
דאורייתא הם, ומקלת דברים אלו שכתב הוא כתבתי לך
גם אני באותה תשובה, אלא שהוא דחה אותו דוקיא ולא
באר פירוש אותה שמועה וכבר בארתי לך אני כמו שמקובלת
בידנו מפי רבותינו נ"י, והטענה הנכונה שהיא נראית בעיני
לחוש לקדושין שניתנו בפסולי עדות דרבנן לפי שלא פירש כן
בשום מקום שאילו היה כן היה להם לפרש כן בהפך מה
שכתב הרי"ף ז"ל, לפי שעדות פסולי דרבנן מן הדין עדות

הוא ועד שיפרשו לך שאין חוששין להם אף לענין ח"א
הרי הן בכלל עדים כשרים להחמיר בשל תורה ומי שמחיר
עליו הראיה, ואע"פ שאמרו גבי אין טענה אולם בגיטין
משום פרולות ומשום למועות ובתליות וקדים ובהכוח דאותצוה
אכורסיה כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן
לקדושי מיניה, אין זה ענין כלל לכל מה שאמרו חכמים
שלא יעשה כן שאם עשה אינו עשוי אלא אין לך בכלל
דברים אלו אלא מה שהתירו לך כדין שא"כ אף אלו נאמר
שכל שעשה שלא כהוגן בקדושין לא יחוש לקדושי מפני
שאמרו שם ביצמות פ' צ"ג (ביצמות ק"י) בהכוח עובדא דנרש
דאותצוה אבי כורסיה ואתא איניש אחרינא וחטפה וקדשה
ובעלה ורז צרוחא ורז חננאל תלמידי דרז הוו תמן ולא
אלרכוה גיטא מבתרא וקא פריש התם רז אשי טעמא לפי
שהוא עשה שלא כהוגן ולפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו
רבנן לקדושין מיניה ואמר ליה רבינא לרז אבי תינח דקדיש
בכספא קדיש צביאה מאי איכא למימר שויה רבנן לבעילתו
בעילת זנות. הנה דאף מי שעשה שלא כהוגן אמרו רבנן
אפקעינהו וא"כ מה ששינו האומר לחבירו לא וקדש לי אשה
פלוגית ואלך וקדשה לעלמו מקודשת לשני אלא שנהג צו מנהג
רמאות, ונאמר שאינה מקודשת לשני שאין לך שלא כהוגן
גדול מזה הרמאות, ואם נפסק לומר שיש לחלק ולא כל
העניינים שוים, אף אלו נאמר אע"פ שאמרו במחמת למועות
ופרולות ובתליות וקדים אפקעינהו רבנן לקדושין מיניה אינו
דומה למקדש בפסולי עדות דרבנן, ועוד שהרי שינו פרק
האיש מקדש (דף נ"ו:) המקדש בערלה וכלאי הכרס אינה
מקודשת מכרן וקדש בדמיסן מקודשת ואמרין עלה בנדריס
פרק השותפין (דף מ"ז:) דדוקא עבר וקדש הא לכתחלה
אסור לקדשה באותם דמים דלמא חילופין בגידולין דמו, ואם
איתא יימא דאפילו דיעבד אינה מקודשת כלל דכל דמקדש
אדעתא דרבנן מקדש וכיון דאמר רבנן שלא יקדש אם עבר
וקדש אפקעינהו רבנן לקדושי מיניה, וכן כתב בידו שטר
קדושין ואין עליו עדים דאמרו (ביצמות דף לא: ע"ש ברש"י ותוס')
שהיא מקודשת ואינה מקודשת אמאי יימא שאינה מקודשת כלל
דאפקעינהו כיון דאמר דיחא לריך לקדש צפני שנים לעולם,
וכן אי אפשר לנו לומר שכל מקום שאמרו חכמים גבי ממון
לא יעשה ואם עשה אין עשוי ואפקעינהו רבנן לזביניה מיניה
וא"כ אפקעינהו רבנן לממוניה מיניה וכדמוכח בהא דאמרן.
ועוד שהרי בהאומר נכסי לך ואחר כך לפלוני קי"ל דאם עמד
השני אין לשני אלא מה ששייר ראשון ואע"פ שאסור לו
למכור לכתחלה ואם מכר רשע מיקרי ואף מי שמשיאו עלה
למכור קראוהו רשע ערוס כדאמרין איזוהו רשע ערוס כל
המשיאו עלה למכור בנכסים כרש"ג, וכן במכנים שום לאשתו
משלו דאמר אם רלה הצעל למכור לא ימכור ואם עמד ומכר
ממכרו קיים לפי שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, וכן
במכר עבדו לבתו וכן רביס, וכבר כתבתי לך בכיולא בזה
מתחלה שבו נחלקו פרק האשה רבה (פ"ט) רז חסדא ור'
נתן בר הושיעא בתורם מן הטמא על הטמא ששינו במזיד
לא עשה ולא כלום וקא מפרש רז חסדא לא עשה ולא כלום
כל עיקר דאפילו הכוא גריוא הדר לטיבליה וקסבר ז"ד
מתנין לעקור דבר מן התורה ורבי נתן ברבי הושיעא פירש
לא עשה ולא כלום לתקן השירים אבל תרומת הוא דקסבר
אין ז"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ואקשי רבה לרז חסדא
לדיך דאמרת לא עשה ולא כלום כל עיקר ואפילו הכוא
גריוא הדר לטיבליה ואי אמרת משום דילמא פשע ולא קמפריש
אפקוס רבנן לחולין וכי ז"ד מתנין לעקור דבר מן התורה
ואהדר ליה רז חסדא ואת לא תסברא הכי והתן מאימתי
אדם יורש אשתו קטנה כו' והא הכא דמדאורייתא אבוס
ירית לה ומדרבנן ירית לה בעל. ופריק התם משום דהפקר
ז"ד הפקר שנאמר כל אשר לא יבא לשלשת הימים וכוליה
עניינה כדאיתא התם. ותמה על עלמך ח"כ רבא גופיה
מאי

ישות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קבה קבו קבו

תשובה תחלת כל דבר לריך חמי להעיקר על ענין שאני חושש לפי שלא בא בכתבך מבואר במה קדשה, שאתה כתבת שקדשה בכלי וחושש אני שמה קדשה בחלי שהוא מורגל ביניהם ויש בהם חבנים טובות ומרגליות וכבר ידעת דברי ר"ת ז"ל והסכמתו במה שאמרו דהלכתא שיראי לא לריכי שומא ודוקא שיראי אבל בחבנים טובות ומרגליות אינה מקודשת ואפילו אמר לה בכל מה שהוא שום, ואינו רואה להאריך עמך בזה לדעתי שאיך לריך אלא להטרה לבד, וע"כ אנו נזהרים מלקדש בטבעת שיש בה אבן טובה: ולעיקר הדין ששאלת בני שקדש בכוס ואמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו, יש לדון בדבר להקל ולהחמיר כילד. אם היא לא ידעה בו כגון שפשטה ידה ופניה מוכסות וא"ל הרי את מקודשת לי בטבעת זו, שורת הדין שקדושי טעות הן ואינה מקודשת ואפי' הטעה לשבח, ואין אומרים בכיולא בזה לא ידעה ולא הבינה דמ"מ הרי הטעה אותה, ואפילו אמרה בלבי היא להתקדש לו בכל מה שיתן לי, ובאותה ששנינו פרק האיש מקדש (דף מ"ח:) התקדשי לי בכוס זה (של זהב וגמלא של כסף) של יין וגמלא של דבש וכו' אינה מקודשת ר"ש אומר אם הטעה לשבח מקודשת וכו' ובכלל אע"פ שאמרה בלבי היא להתקדש אינה מקודשת אבל אם ראתה היא במה מקדשה אע"פ שאמר בטבעת זו מסתברא לי שהיא מקודשת לפי שהרי ידעה היא שאין זה אלא כוס ואפי' פשטה ידה וסברה וקבלה לשם קדושיך. ומנה אמינא לה מדתן באותו דפרק האיש מקדש בכוס זה של יין וגמלא של דבש ואם איתא דאפי' ידעה בזה שהוא של דבש אינה מקודשת מ"ש גמלא של דבש דאיכא תרתי לריעותא חדא שהוא של דבש ועוד שהטעה דא"ל שהוא של יין וסברה היא שהוא כן כמו שאמר לה וגמלא שהוא של דבש אינה מקודשת לשמעין אפי' א"ל התקדשי לי בכוס של יין והוא של דבש דליכא אלא חדא לריעותא ואפי' אינה מקודשת כ"ש בגמלא שאינה מקודשת. אלא שאתה יכול לדחות דלמא רבותא דר"ש אתא לאשמעינן דאפילו הטעה כל שהטעה לשבח מקודשת אבל לרבן זין הכי זין הכי אינה מקודשת. ואפילו כן הראשון נ"ל יותר דכל אדם רואה אינו מקפיד כי מן הסתם כל שהוא מקבלו, וקרוב למה שאמרו פ"ק דקדושין (דף ח') באומר התקדשי לי במנה וגמלא חסד דינר או דינר של נחשת אינה מקודשת ואמרין עלה בגמרא האי דינר של נחשת ה"ד אי דידעה ביה סברה וקבלה לא לריכא דיהביה לה בליליא ח"נ דאשתכח לה בניי זוי, ולענין מקח נמי אמרין קרוב לענין זה דגרסינן פרק בית כור (דף ק"ז) רב פפא זבן ארעא מההוא גברא ח"ל הויה עשרים גריוי משחיה ולא הויה חמייסר אתא לקמייה דאביי ח"ל סבירת וקבילת ח"ל והתן פחות משתות הגיעו עד שתות יכנה ה"מ היכא דלא קים ליה בגוה מר כיון דקים ליה בגוה סביר וקביל ח"ל והא עשרין אמר לי דעדיף כעשרים אמר לך. זהו שנראה לי, מ"מ נכון הוא לחזור ולקדש כדי ללאת מכל ספק שמה תפשוט ידה ותקבל קדושין מאחר ויבא ב"ד אחר ויקלקלה אחר שאין אתנו ראיא מכרחת שהיא מקודשת ודאית :

מאי קשה ליה בדרב חסדא התם נמי אפקרוה רבנן לכוליה כרי וה"ל כחורם שאין שלו אלא שלא בכל מקום אנו אומרים קן אלא במקום שאמרו אמרו ובמקום שלא אמרו לא אמרו. ועוד הביא רב חסדא ראיא לדבריו מאותה ששנינו אכל תרומה טמאה משלם חולין עיבורים שילם חולין טמאים מהו סומכוס אומר משום רבי מאיר בשוגג תשלומיו תשלומין דקאמר ר' מאיר דבצעי למהדר לשלומי חולין עיבורין. ומאי דוחקיה לפרושי הכי לימא ליה אין כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן. אלא שבכל מקום אין אנו אומרים אלא היכא דאמור אמור ויכא דלא אמור לא אמור ואין מנפשין לא אמרין. ומכל מקום לדון שלפניך יש סיוע להסיר מדברי הרי"ף ז"ל כי הוא כבר גלה דעתו בפירוש שכל אותם הקרובים ששנינו שם זין קרוב מלד האב זבין קרוב מלד האם אע"פ שאינם מפורשים בכתוב אלא שהביאום ממדרש חכמים פסולים דאורייתא הם וכל המקדש או המגרש בזה אין חוששין לא לקדושי ולא לגיטוי ואפילו ריח הגט אין בו: ולענין גט נ"ל הדבר יותר פשוט דאפי' את"ל בקדושין אין חוששין לקדושי היינו משום דבכל מי שמקדש אמרו אדעתא דרבנן מקדש והם אמרו שיהיו קדושי מופקעין אבל בגט מא"ל ומי אמור רבנן בשום מקום כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש אדרבה בוא וראה שבירש פרק קמא דכתובות (דף ב' :) אמרו דטעמא דמ"ד אין אונס בגיטין היינו משום לטעות ומשום פרוות ואקשינן ומי איכא מידי דמדאורייתא לא הוי גיטא ומשום לטעות ומשום פרוות שריק ח"א לעלמא אין כל דמקדש אדעתא דרבנן כו' אמר ליה רבינא לרב אשי תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מא"ל ופריק שווייה רבנן לבעילתו בעילת זנות ואם איתא דאמרין כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש כי היכי דאמרין כל דמקדש כו' לימא ליה התם הכי כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש ורבנן אמרו כל שלא בא אע"פ שנאנס יהא גטו גט כאילו התנה הבעל בעלמו קן ואם היה באפשר לומר קן זה היה יותר ראוי וקרוב לומר ועם כל זה תסיר מכאן קושיותו של רבינא שהקשה תינח דקדיש בכספא כו' אלא שלא אמרו בגירושין כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש, וכן ג' גיטין פסולין מפני מה אמרו אם נשאת הולד כשר נימא כיון שפסולם חכמים כל דמגרש אדעתא דרבנן מגרש וכל שאמרו הם שגיטו פסול בעלובו ממנו כאילו הגט אין שלו וגירש בגט שאינו שלו וכיולא בדברים אלו, אלא שהדברים נראין לי בקדושין שהולכין בהן לחומרא וכל שקדש בפסולי עדות דרבנן לריכה גט להסירה לעלמא ולדידיה לריכה קדושין אחרים וכ"ש לענין גירושין וכמו שאמרנו, ומכל מקום כל המגרש בפסולי עדות דאורייתא אפילו ריח גט אין בו וכל אותן הקרובים במשנת זה צורר דאורייתא הן וכמו שכתבתי. והקך רואה שגם הרי"ף ז"ל סבר קן באותה תשובה. ומדעתי שהן דברים צרורים שאין בהם שום ספק וכן דעת רב האי גאון ז"ל ודברים מכוונים הרבה. גם בארתי לך פירוש אותו שמועה דיולא בשן ועין שסמכו עליה שאינה הולכת על שיטתם כלל :

קבו

שאלה ראובן קדש לאה בכלי כגון כוס או בגד ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל, אם היא מקודשת אם לאו. מי אמרין כיון שאמר לה בטבעת זו וטבעת אין כאן אינה מקודשת, או נימא כיון שהיה מדבר עמה על עסקי קדושים אע"פ שאמר לה בטבעת זו לא היתה הכוונה אלא לומר המורגל שנהגו לקדש בטבעת, וכיון שהיא אינה מבחנת זין טבעת לכלי גם הוא לא הבחין שאין יודע ושיניהם מודים שלשם קדושין נתכוונו הרי י מקודשת :

קבו

שאלה בעל המבין ברפואות ואשתו נדה וחולה ויש בעיר רופאים מוחזקין שמבניין כמותו או יותר, היכול הבעל למשש בדפק שלה ביחוד ושלא ביחוד, ואפשר בשביל הסומנם יועיל לה שהאחרים אינם יכולים לראותה תמיד, מי אמרין כיון דנגיעה בעלמא אינה אלא משום שבות ושבות הותרה בחולי שאין בו סכנה הא נמי דכוותה. ח"ד שאני הכא דילרו זקפו ולך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב :

תשובה מסתברא שאסור. חדא דאפשר דכל קריבה דאורייתא כדאמר פרק קמא דשבט (דף י"ג) אל ההרים לא חל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשתו נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בצגדו והיא בצגדה אסור אף אשתו נדה הוא בצגדו והיא בצגדה אסור ופליגא דרבי פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא קריבה של ג"ע שנאמר לא תקרבו לגלות ערוה אלא מאן דאסר שום קריבה משום לך לך אמרין נזירא בו' אפ"ה איסור דרבנן איסור הוא דכיון שהוא חולי שאין בו סכנה לא נתייר בו איסור דרבנן שלא כל השבותים שוין בין ציו"ט בין צבצת בין בחולי דהרבה שבותים התירו צבצת וציו"ט משום מלוא בעלמא וכותב בעש"ג משום ישוב א"י וכיוצא בזה ופעמים שמעמידים דצריהם במקום כרת ועל כרחק אין אלו למדים להתייר שבות משבות אלא במקום שאמרו להתייר מתירין ובמקום שלא אמרו אין מתירין, ועוד שהתירו צבצת לעשות כל לרכי חולה על ידי נכרי אע"פ שאמירה לנכרי שבות ואפ"ה לא מסתברא שנתיר לו סתם יינם ושמו של גיד וגבינה של נכרים ושאר איסורים דרבנן, ועוד שהרי יש צעיר כמותו ואפשר על ידי אותו אחר ובמקום שיש היתר ואיסור אין מאכילין האדם דבר איסור ואפילו בשל דצריהם דאטו מי שיש לו יין נסך בתוך ביתו ויין כשר נמכר צעיר מי יימא דניתן לו יין נסך מפני שהוא מזומן לו יותר הא ודאי לא ואפילו בחולה שיש בו סכנה כיוצא בזה אין מתירין בלא אומדנא דחולה אומדנא צעי אה"כ דבר ברור הוא שהוא מסוכן לאותו דבר אם לא נתן לו מיד וכדאמר פרק חרש (דף קי"ד) פלוגתא דתינוק אוכל ובלות אם צ"ד מזוין להפרישו ופריקין שאני התם משום סכנה ואקשינן והא אומדנא צעי ופריק סתם תינוק מסוכן הוא אלל חלב :

קבח

שאלה כל השנה אני מטריחך אלא שאני צומע וסומך על ענותותך המיוחדת ועל מוסרך השלם ועל השלמות שיש בך יתר גדול מכל חביריך, ואחלי גבירי מחל וכלח וראה כי גם במלאכת שמים אני עוסק וזה הדבר יחזקני ויאמנני להטריחך. דע גבירי כי יהודי אחד עובע צמים שאין להם סוף זה כמה ימים והיתה לו אשה ולזמן ועדן בא ישמעאל מסל"ת ואמר שראוהו על שפת הים מה והכירו ואח"כ לזמן ועדן בא ישמעאל אחר ואמר מסל"ת לא מת ואח"כ בא אחר ואמר לא מת הרי יש שנים שאמרו לא מת, וזה פשוט לחכמי עירנו שלא תנשא ואם נשאת תלא, ואני אע"פ שהראוני הדבר ברור אמרתי אגלה אונן וכאשר תורני בן אעשה :

עוד אני שואל שתודיעני אם עד מפי עד או אשה ועבד ושפחה וקרוב נאמן להחמיר ולאסור אשה שלא תנשא ואם נשאת אם תלא כמו שהוא נאמן וכשר להתייר כדאמר בסוף יצמות (דף קכ"ב) והלכתא משיאין האשה עד מפי עד מפי אשה מפי עבד מפי שפחה מפי קרובים. עוד תודיעני קייני אם לריבין שני עדים ישראלים לשני הישמעאלים הנוסחים לפ"ת שלא מת שנים לכל אחד והיו ד' ישראלים או אם יספיקו לנו צ' ישראלים לצ' הישמעאלים המסל"ת או אם די לנו בעדים מפי עדים, וגם בן אלו צ' ישראלים או ה' אלו יאטרכו שלא יהיו קרובים זה לזה ואם יש אחד מהם קרוב לאיש או לאשה הודיעני אם הם נאמנים להעיד ולאסור. ועוד תודיעני אם יאטרוך לקבלת העדות כזאת שלשה או אם יוכלו צ' לקבל, ואם השלשה או הצ' מקבלי עדות יש להם קורבה עם העדים ה' או הצ' לפי מה שתורנו אם יש רשות בידם לקבלו. ועוד הודיעני אם לריבין המקבלי עדות לפרסם צעיר מי הם העדים או די להם צבצת

שיאמרו צפינו באו צ' או ד' עדים כשרים, כל זה הודיעני. ועוד באר לנו אם אותם צ' הישמעאלים שאמרו שמת או לא מת אם יאטרכו להיות מסל"ת ואם יכוונו עדותם אם הוא פסול ואם לאו, ועוד באר גבירי אם לא יתבאר לנו מי הוא הקודם אם הוא הישמעאל שאמר שמת או הצ' שאמר לא מת מה יהיה הדין ומה יעשה באשה אם תנשא ואם לאו. תראה גבירי כמה דקדוקים וכמה דצריש שאלתי, אלא אם יש צבצת שגגה או שלא צאו לפיך כסדר, מוסרך יכסה על פשעיהם, ועל הכל תעני על כל שאלה ושאלה, ועוד אני מחלה פיך גידי וקייני שני עופסים, מקבלת עדות מן המסל"ת שראוהו שמת והכירו, והטופס השני משני הישמעאלים המסל"ת שבאו אחריו ואמרו לא מת כי שניהם אצטרך עכ"פ ולשון מקבלי העדות והיאך נעשה :

תשובה מנורת הזהב ואת הנרות הגולה ואת הכותרת, המזהיר העם החקים והתורות, מזיל הלצבות על אורות, להחיות חומות נשצרות, להאיר להם באור יקרות, יקר חפץ צעיני חביבים מעשיך כרעיוני, ואיני יגע בהשלימי חפץ לרגעי, ואיני עורה להפיק ריוק לשועתי, כי הכל מסייעים למלאכת שמים, יעמיד לבך תחזקת ידך, חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. ואמנם שאלותיך אלה גדולות ונוראות, ועוד השליח מתמודד בהתאחרו כמעט רגע להשיב להם בארובה כפי הראוי עם מעוט הפנאי ולמען השלים חפצי השיב עליהם כפי מה שיורוני מן השמים תשובה, כי לפי שיש דצברים אלו לדדים להקל ולהחמיר, והנני כותב ופורט לך בהשגת ידי, ומהם יתבאר לך דעתי צרוב שאלותיך. ותחלה אומר כי לא נתבאר לי היטב מתוך כתבך הלשון שאמר העד ולפני מי שאמר, ואם התירו צב"ד מתחלה על פיו, ולפיך אני לריך להאריך עמך ולברר לך רוב עניינים וכדי שנתבונן איך נעשה ואיך לריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שתלא נפשו ולא ראהו או שמה ראה ספינה מוטרתת צים וחשבה להשצר או שראה ששצרה ספינה בלב ים כי רוב העולם קוראין לכלל הדברים האלה טביעות ואין מדקדקין בין ששצרה ספינה במקום רחוק מאד מהעיר שיחשבו הרואין שאי אפשר למי שנפל בים להנלל ולנאת אל היצעה ובין שראוהו עובע ממש וכסוהו המים ושהה עליו. ויש הפרש גדול בין זה לזה צמים שיש להם סוף ואפילו אין להם סוף יש הפרש גדול ציניהם. ואם תשאלני צמים שאין להם סוף מה הפרש ציניהם והלא אפילו צמיעד ממש שטבע ושהה עליו כדי שתלא נפשו ולא ראהו שטלה אפ"ה לא תנשא אשתו כל שקן אם אינו מעיד שראוהו עובע ממש. דע כי צמיעד שטבע ממש ושהה עליו אע"פ שלכתחלה לא תנשא אם נשאת צדיעבד לא תלא כמו שאמרו צב"ד (דף קכ"א): אמר רב אשי ש"מ הא דאמר רבין מים שאין להם סוף אשתו אסורה ה"מ לכתחלה אצל דיעבד לא, ומ"מ מי שמתירה לצעלה בר נדוי הוא כדאמר התם בהסוה פרקא ואם אינו מעיד אלא ששצרה ספינה בלבד זה אינו כלום ואפילו נשאת תלא, כי שמה לל ע"ג עץ-או קורה כדרך שנולדים הרבה פעמים וצספינה המוטרתת צים הרי הוא בחזקת קיים לכל דבר ואם נשצרה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כמו שהוא צמקומו צגיטין פ' כל הגט (דף כ"ח): וזה שאתה שואל עליו עכשיו אע"פ שמועיד עליו שראוהו מת ממש על שפת הים עם כל זה לריך להתיישב בו מאד ולחקור מאד מה הלשון שאמר וכילד העיד ומתי ראהו מת אם מיד שפלטו הים או לאחר שפלטו כמו שאני כותב ומסדר לפיך בע"ה :

ודע שזה הענין של מים ושאר מקומות של סכנה כגון של מלחמה נשאל צגמרא פ' האשה שלום אם עד אחד נאמן בו אם לאו, ונחלקו צפסק הדבר גדולי הדורות מחלוקת גדולה, שרבינו חננאל ז"ל אומר שלא נפסטה בהלכה ולפיך אין עד אחד נאמן במלחמה ובמים אע"פ שהכירו

שִׁמָּה עֲשׂוּ הַבָּנִים אֶת הָאֵב שְׁלִיחַ כִּי מִן הַסַּחֵס לֹא חֲלִיף
 חֲנִינִים לְשׁוֹיִים לְחַבּוֹב שְׁלִיחַ, וְכֵן חֲנִי חוֹשֵׁשׁ שִׁמָּה אָמַר לְהַס
 הוּא מַעֲלָמוֹ וְנִתְרָנוּ בְּכַךְ וְכַדְגָּרְסִין פֶּרֶק הָאֵישׁ מִקֶּדֶשׁ (דָּ
 מ"ה) הִנֵּהוּ בִּי תְרִי דְהוּוּ שְׁתוּ חֲמֵרָא תוֹתִי לִפְנֵי דְבָבֵל שְׁקַל
 חַד מִיַּיְיָו כִּכָּא דְחֲמֵרָא יֵהִיב לִי לְחַבְרִים א"ל מִיִּקְדַּשׁ
 בְּרִתְךָ לְבִרְתִּי אָמַר חֲבִי אֶפִּילוּ לִמ"ד חוֹשֵׁשׁ שִׁמָּה נִתְרָנָה
 הָאֵב שִׁמָּה נִתְרָנָה הַבֵּן לֹא אֲמַרִּין אֲמַרִּי לִי רַבִּין לְרַבִּינָא
 וְדִלְמָא שְׁלִיחַ שׁוֹיִים לֹא חֲלִיף חֲנִינִים לְשׁוֹיִים לְחַבּוֹב שְׁלִיחַ
 אָמַר לִי וְדִלְמָא אֲרֻזִּי אֲרֻזִּי קָמִיהּ וְשִׁתִּיק אָמַר לִי רַבִּי
 בַר שִׁמְיָא צְפִירוֹשׁ אָמַר מַר דְּלָא סָבַר לֵה לְהַס דְּרַב וְשִׁמּוּאֵל.
 כִּלְכַךְ אִם קָבְלוּ הַבְּנוֹת הַקְּדוּשִׁין כֹּל שְׁקַדְשֵׁן צְפִינוּ וְאֶפִּילוּ
 צְפִי עֲדִים חֲנִי חוֹשֵׁשׁ לְקְדוּשָׁיו. וְעוֹד תַּדַּע שֶׁאֶפִּילוּ עֲשָׂאוּ
 הַבָּנִים שְׁלִיחַ צְעָדִים וְאֶפִּילוּ הֵן גְּדוּלוֹת אִם לֹא פִירַשׁ פְּלוּנִית
 לְפִלוּנִי בְּנֵי חֲנִי אַחַת מֵהֵן רְאוּיָה לְהַנְשֵׂא לְאַחַד מֵהֶם לְעוֹלָם
 לְפִי שְׁחִין יָדוּעַ אִי זֹו וְאִיזוּ לְזוּ וְשִׁמָּה יִפְגַע כֹּל אֶחָד
 בְּמִקְדָּשָׁתָא אַחִיו, וְלִיתָן הָאֶחָד גַּב וְלִישָׂא הַשְּׁנִי אַחַת מֵהֵן לֹא
 אֲפִשֵׁר דְּשִׁמָּה יִפְגַע בְּגֵרוּשָׁתָא אַחִיו וְגֵרְסִין בְּהָאֵישׁ מִקֶּדֶשׁ
 (דָּ נ"ב) חֲנִי רַב עֲבִימִי לֹזָה חֲמֵשָׁה בָּנִים וְלֹזָה חֲמֵשׁ בָּנוֹת
 וְאָמַר אַחַת מֵבְנוֹתֶיךָ מִקְּדוּשָׁתָא לְאַחַד מֵבָנֵי כֹל אַחַת וְאַחַת
 לְרִיכָה חֲמֵשָׁה גִיטִין מֵת אֶחָד מֵהֶם כֹּל אַחַת וְאַחַת לְרִיכָה
 אֲרַבֵּי גִיטִין וְחֲלִילָה מֵאַחַד מֵהֵן, וְכִיּוֹן שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת לִישָׂא
 לְעוֹלָם מֵחֲמַתּוֹ בֵּין לְהֶם בֵּין לְאַחֲרֵים כּוֹפִין אוֹתוֹ לִיתָן גַּב.
 וְהַדַּע לָךְ שֶׁכֵּן הוּא שְׁהִי מִי שְׁחִין יָכוֹל כּוֹפִין אוֹתוֹ לִיתָן
 גַּב וְכֹל שֶׁכֵּן צְבָחָה מֵחֲמַת טַעֲנָה וְאוֹמֵרָת חֲפָלָה אִנִּי לִישָׂא
 שִׁיבִיו לִי בָּנִים לְהִיּוֹת לִי סִיּוּעַ לַעַת זְקִיָּה וְלִקְבָרִי בְּשַׁעַת
 מִיתָה כְּחוֹטְרָא לִידָא וְמֵרָא לְקַבּוּרָה. וְגֵרְסִין פֶּרֶק מֵלוֹת
 חֲלִילָה (דָּ ק"ו) בְּהַסוּא יָבֵס דְּאִתָּא לְקָמִיהּ דְּרַבִּי חִיָּא
 וְהַטַּעֲמָהּ וְאָמַר לִי חֲלוּץ לֵה וּבְכַךְ אַתָּה כּוֹנֵס לְבַחַר
 דְּחֲלָלָה אָמַר לִי הַשְׁחָא מִיִּהָא מִיִּפְסֵלָא לָךְ זִיל חֲלוּץ לֵה
 חֲלִילָה מַעֲלִיָּא כִּי הִיכִי דְתַשְׁתְּרִי לְעֵלְמָא. אֲבָל אִם הַבְּנוֹת
 גְּדוּלוֹת וְיֵשׁ עֲדִים שְׁעֲשׂוּ הַבָּנִים אֶת אֲבִיהֶם שְׁלִיחַ וְנָתַן הוּא
 קְדוּשִׁין לְזוּ בְּשֵׁם פְּלוּנִי בְּנוּ וְלְזוּ בְּשֵׁם פְּלוּנִי בְּנוּ אוֹ שֶׁהֵן
 קְטָנוֹת אוֹ נַעֲרוֹת וְנָתַן קְדוּשִׁין לִיד הָאֵב אוֹ לְבָנוֹת בְּרָשׁוֹת
 הָאֵב שִׁתְּהָא מִקְּדוּשָׁתָא זֹו לֹזָה וְזוּ לֹזָה הִרִי אֵלוּ מִקְּדוּשָׁתָא.
 וּבִלְבָד אִם קִדְשָׁן צְעָדִים שְׁחִילוּ שְׁלָא צְעָדִים אֶפִּילוּ שְׁנִיָּה
 מוֹדִים חֲנִי מִקְּדוּשָׁתָא, אֲבָל אִם נָתַן לִיד הָאֵם בֵּין גְּדוּלוֹת
 בֵּין קְטָנוֹת חֲנִי אַחַת מֵהֵן מִקְּדוּשָׁתָא שְׁחִין הַבָּת מִתְּקַדְּשָׁתָא עַל
 יְדֵי הָאֵם אֲלָא אִם הִיא גְּדוּלָה וְעַתָּה הָאֵם שְׁלִיחַ לְקַבֵּל
 קְדוּשָׁיָה. הִנֵּה הַחֲבָתִי לָךְ הַדְּבָרִים וּמֵהֵן תִּרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ:

קֶלֶב

שְׁאֵלָה מַעֲשֵׂה צְהַשָּׁה שִׁילָא עֲלִיהּ קוֹל שְׁנִתְקַדְּשָׁה לְרֵאוּבֵן
 וְאֲח"כ נִשְׁדָּכָה לְאַחַר וְכַשֶּׁהֲגִיעַ זְמַן הַנְּשׂוּאִין רִנְנוּ
 קָלָת בְּנֵי אָדָם עַד שֶׁמֵּלֵךְ זֶה הוֹזַקְקוּ לְחַקוֹר וְלִידַע וּמֵלֵאָנוּ
 שְׁחִין כְּלוּם, עַם כֹּל זֶה חֲשַׁשְׁנוּ שִׁמָּה יִתְגַּלֵּה אַחַר זֶה וְיִבָּח
 הַדְּבָר לִידֵי מַכְשׁוֹל וְלִפִּיכֶךְ הַלְרִיכּוּהָ גַב שְׁלָא לְאוּרֶךְ צְעוֹלָם
 אֲלָא לְרוּחָא דְּמִלְתָּא, זֹו לְרִיכָה לְהַמְתִּין שְׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים אוֹ
 לֹא מִדְּאֲמַרִּין בִּיבְמוֹת (דָּ ל"ה) חֲלִיף לֹא שְׁכִיחַ:

תְּשׁוּבָה מִסְתַּבְרָא אַחַר שִׁילָאָה צָגַט לְרִיכָה לְהַמְתִּין
 שְׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים וְחִין לָךְ יוֹלָאָה צָגַט שְׁחִיָּה
 לְרִיכָה לְהַמְתִּין וְאֲע"פ שְׁחִין קְדוּשָׁיָה קְדוּשִׁין גְּמוּרִין וְיִכּוּלָה
 לְלָאָת בְּלָא גַב. שְׁהִי קְטָנָה שֶׁהַשִּׁיאוּהָ אַחִיהָ וְאִמָּהּ הַכֹּל
 יוֹדְעִין שִׁיכּוּלָה לְמֵאֵן וְלָלָאָת וְאֶפִּילוּ כִּי כֹל שִׁיּוֹלָאָה צָגַט
 לְרִיכָה לְהַמְתִּין וְכַדְשִׁמּוּאֵל, וְכ"ש זֹו דְכִיּוֹן שִׁילָאָה עֲלִיהּ קוֹל
 שְׁחִיָּה מִקְּדוּשָׁתָא וְהַלְרִכָּתָהּ אוֹתָהּ גַב יִתְּמַרְוּ קָמוּ רַבִּין צְקָדוּשִׁי
 וְקְדוּשִׁי מַעֲלוּ הוּוּ כְעִין הַהִיא דְּבַשְׁלָהִי הַמְגַרְשׁ (דָּ פ"ט)
 וְאֲפ"ה לֹא אֲלַרְכּוּהָ לְאַמְתּוּנִי וְאִיכָא מַשּׁוּם גְּזִירוֹתִיו דְּרַבִּי
 מֵאִיר. וְאֲע"ג דְּלְרוּחָא דְּמִלְתָּא הוֹלִיאוּהוּ צָגַט מִנְּלָאָת לְרִיכָה

קֶלֶב

לִיָּה רַבִּין אֲלָא שְׁבַרְרִי לוֹ דְרַךְ אַחֲרָתָא שְׁכַל שְׁהוּא אוֹסְרָה
 בְּתַנְחוּ עַל חֵישׁ זֶה לְעוֹלָם חֲנִי זֶה כְּרִיתוֹתָ כְּמוֹ שִׁתְּמַלָּא
 צְפִירָה שְׁמִינִי דְהַלְכוֹת גְּרוּשִׁין וְסַמְךָ לוֹ עַל אוֹתָהּ שֶׁאֲמַרְוּ עַל
 מִנְתָּ שְׁלָא תַשְׁחִי יִין לְעוֹלָם עַל מִנְתָּ שְׁלָא תַלְכִי לְבִית חֲבִיךָ
 לְעוֹלָם חֲנִי זֶה כְּרִיתוֹתָ, וְלִפְנֵי דַעֲתִי הוּא הַדִּין בְּאוֹמַר עַל
 מִנְתָּ שְׁלָא תַלְכִי לְבִית חֲבִיךָ אוֹ עַל מִנְתָּ שְׁלָא תַשְׁחִי יִין.
 וְכַבּוּד הַרַב בְּמִקּוּמוֹ מוֹנַח שְׁחִין דְּבָרִיו נוֹחִין בְּדַבְרֵי זֶה, חֲדָא
 דְּאִם כֵּן לִישְׁמַעִין תִּנְחָא דְּבִרְיִיתָא יִין זֶה וְכֹל שֶׁכֵּן יִין סַחֵס,
 וְעוֹד דְּא"כ הֵא דְּאֲמַרִּין פֶּרֶק הַמְגַרְשׁ (פ"ב) בְּחוּץ הוּא דְּפִלְיָגִי
 אֲבָל צַעַל מִנְתָּ מוֹדוֹ לִיָּה רַבִּין דּוּקָא צַעַל מִנְתָּ שְׁלָא תַשְׁחִי
 מִכָּאֵן וְעַד שְׁלֵשִׁים יוֹם קָאֲמַר וְאִי אֲפִשֵׁר לְאוֹמַר כֵּן לְמִי
 שְׁמַעִין אֶפִּילוּ עִיּוֹן מוֹעֵט בְּאוֹתָהּ סוּגִיָּא דְכָל עַל מִנְתָּ דּוּמִיָּא
 דְּחוּץ כְּסָבָה, וְעוֹד שְׁמַלְחָתִי בְּחוֹסְפַתָּא דְקַתְּנִי עַל מִנְתָּ שְׁלָא
 תַעֲלִי בְּחִילָן זֶה עַל מִנְתָּ שְׁלָא תַעֲלִי בְּכוֹתָל זֶה נִקְלָךְ הַחִילָן
 וְנִסְתַּר הַכוֹתָל הִרִי זֶה גַב, וְזֶה מְבוֹאֵר שְׁלָא כְּדַבְרִיו:

קַל

שְׁאֵלָה רֵאוּבֵן נָתַן לְלָאָה כֶּסֶף וְאָמַר הִרִינִי נוֹתָן לָךְ זֶה
 לְקְדוּשִׁין וְלֹא הִיוּ מְדַבְרִים עַל עַסְק קְדוּשִׁין וְהוּא
 לֹא אָמַר לֵה תַהָא מִקְּדוּשָׁתָא לִי, כִיּוֹן דְּבַעֲיָן יָדִים מוֹכִיחוֹת
 מִי יִמָּא דְּחֲנִיָּה מִקְּדוּשָׁתָא, אוֹ נִתְּמַר שֶׁהִיא מִקְּדוּשָׁתָא כִיּוֹן
 שְׁקַבְלָה אוֹתוֹ לְשֵׁם קְדוּשִׁין:

תְּשׁוּבָה אֲע"פ שְׁקַבְלָה אוֹתוֹ לְשֵׁם קְדוּשִׁין לְשִׁמּוּאֵל
 דְּאָמַר דְּבַעֲיָן יָדִים מוֹכִיחוֹת חֲנִי זֹו מִקְּדוּשָׁתָא
 וְאֶפִּילוּ אֲמַרְוּ שְׁנִיָּה לְהַתְקַדֵּשׁ נִתְּכּוּיִן חֲנִיָּה מִקְּדוּשָׁתָא, דְּמ"מ
 בְּשַׁעַת נִתְּנָה לֹא הִיוּ שֵׁם יָדִים מוֹכִיחוֹת, וְעוֹד שֶׁהַמְקַדֵּשׁ
 שְׁלָא צְעָדִים אֶפִּילוּ שְׁנִיָּה מוֹדִים חֲנִיָּה מִקְּדוּשָׁתָא וְכֹל שְׁחִין
 כָּאֵן יָדִים מוֹכִיחוֹת חֲנִי כָּאֵן עֲדוֹת לְמֵאֵן דְּאָמַר דִּידִים
 מוֹכִיחוֹת לֹא הוּיִין יָדִים הִרִי זֶה כָּאִילוּ חֲנִי כָּאֵן עֲדוֹת
 שְׁנִתְקַדְּשָׁה לוֹ אֲלָא מִפִּיָּהּ שְׁאוֹמְרִים שְׁלַכְךָ נִתְּכוּוּ. וּמִיָּהּ יֵשׁ
 לְחוּשׁ לְהַחְמִיר שִׁמָּה בְּקְדוּשִׁין בְּכַעֲבִין זֶה לֹא צְעִין יָדִים
 מוֹכִיחוֹת וְלְרִיכָה גַב וְאִם קַבְלָה קְדוּשִׁין מֵאַחַר לְרִיכָה גַב
 מִשְׁנִיָּהּ וְאִם רֵאוּ מְגַרְשׁ רֵאוּשָׁן וְנִשָּׂא שְׁנִי אֲבָל לֹא יִגְרַשׁ שְׁנִי
 וְנִשָּׂא רֵאוּשָׁן כְּעִינִין שֶׁאֲמַר בְּגִיטִין פֶּרֶק הַמְגַרְשׁ (דָּ פ"ט):

קְלָא

שְׁאֵלָה מַעֲשֵׂה הִים צִילְחָק שֶׁהִים מִשְׁחַדֵּל עִם שִׁמּוּאֵל
 לְשַׁדֵּךְ שְׁחִי בְּנוֹתָיו לְשִׁי בְּנָיו, וְכַשֶּׁרָאָה זֶה שְׁלָא
 נִתְּפִיִים שִׁמּוּאֵל בְּכַךְ אָמַר יִלְחַק זֶה לְאַשָׁתָא שִׁמּוּאֵל אֲע"פ
 שְׁחִין שִׁמּוּאֵל צַעַל מִתְּפִיִים צְשִׁידוּכִין הֵא לָךְ הַטְּבַעַת
 וְהַמְנַעֲלִים לְבְנוֹתֶיךָ, כִּי אֲנָשִׁים אֲנַחְנוּ, וְקַבְלָתָהּ הָאֵשָׁה,
 וְעַכְשָׁיו עוֹטֵן יִלְחַק שֶׁהַבְּנוֹת מִקְּדוּשָׁתָא לְבָנָיו דְּלִקְדוּשִׁין נָתַן
 הַטְּבַעַת וְהַמְנַעֲלִים וְהוֹלִיָּא קוֹל עַל זֶה וְאָמַר שִׁישׁ לוֹ עַל
 זֶה עֲדִים:

תְּשׁוּבָה מִתּוֹךְ שְׁלָא נִתְּבַרְרִי לִי מִחוּץ שֶׁאֲלַחֲכֵם הִיעֵב
 מֵהוּ עוֹטֵן וְאִם יֵשׁ עֲדִים וְאִם לֹא וְהַבְּנוֹת
 אִם קְטָנוֹת אִם גְּדוּלוֹת אֲלַעֲרֶךְ לְהַגִּיד לְכֶם כֹּל הַלְדָּדִים
 שֶׁאֲפִשֵׁר שְׁחִי בְּדַבְרֵי. וְתַחֲלָה אוֹמַר אִם הַבְּנוֹת קְטָנוֹת אוֹ
 נַעֲרוֹת חֲנִי לְהֶם יָד לְקַבֵּל קְדוּשִׁין שְׁלָא מַדְעָתָהּ הָאֵב וְאִם
 נִתְּקַדְּשׁוּ שְׁלָא מַדְעָתָהּ הָאֵב אֶפִּילוּ קָבְלוּ הֶם צְעָמָם הַקְּדוּשִׁין
 מִיַּד הַמְקַדֵּשׁ חֲנִי חוֹשֵׁשׁ שִׁמָּה נִתְּרָנָה הָאֵב, וְכֵן דַּעַת
 הַגְּאוּנִים וְהַרִי"ף ז"ל כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַרִי"ף צְפִירָה הָאֵישׁ מִקֶּדֶשׁ
 גְּבִי קְטָנָה שְׁנִתְקַדְּשָׁה שְׁלָא מַדְעָתָהּ חֲבִיָּה. וְאִם הֵם גְּדוּלוֹת
 מִשְׁתִּים עֲשָׂרָה שְׁנִים מִתְּקַדְּשׁוֹת עַל יְדֵי עֲלָמָן, וּמִכֹּל מִקּוּם
 אִם יִלְחַק זֶה נָתַן מֵה שְׁנָתָן אֶפִּילוּ לִיד הַבְּנוֹת וְאֶפִּילוּ לְשֵׁם
 קְדוּשִׁין צְפִירוֹשׁ לְבָנָיו לֹא עֲשָׂה וְלֹא כְלוּם לְפִי שֶׁהַמְקַדֵּשׁ
 הָאֵשָׁה מַשְׁלוּ לְאוּרֶךְ אַחַר חֲנִיָּה מִקְּדוּשָׁתָא אֲלָא אִם כֵּן עֲשָׂה
 אוֹתוֹ שְׁלִיחַ אוֹ נִתְּרָנָה בְּכַךְ קוֹדֵם הַקְּדוּשִׁין, וְכָאֵן חֲנִי חוֹשֵׁשׁ

שׁוֹת הַרְשָׁבָא הַמְיוֹחֲסוֹת לְהַרְמַבִּין קַלָּב קַלָּב

(ס':) דה"ק אל תדברי ודברה אל תדברי ונסתרה לאו כלום הוא אל תסתרי ודברה עדיין היא מותרת לבעלה ואפילו ראינו צניקה דברים מכוערים אינה נאסרת בכך לבעלה דכל אותן שאמרו פ"ב דיבמות (דף כ"ד:) מכוער הדבר ותלא לאו מצעל קאמר תלא מצועל, ודעת הרי"ף ז"ל ור"ח ור"ת ז"ל דאפילו פיו על פיה אינה סוכה כדמשמע בירושלמי פרק המדיר ואין אוסרין ואין מלקין על יחוד דה"א ואפילו מדרבנן ואין האשה נאסרת על בעלה תלא ע"י קנוי וסתירה ואפילו קנא לה ונסתרה בפני ע"א אינה אסורה ויכול למחול על קנוי ולרצינה אפילו אחר שנסתרה בפני שנים תלא דלא קי"ל כוותיה בהא משום דהא קא קפיד וקנא לה. ואע"פ שהעיו רשע זה בפניו ואמר שהשחית דרכו עמה אינו נאמן ואפילו היה עד כשר והעיד עליה שזנתה עם אחר לפי שאין ד"ע פחות משנים וכ"ש זה שהעיו פניו והעיד על עצמו שהוא רשע שאינו נאמן ואפילו העיד הוא ואחר עליה לפי שהוא חשוד על העריות ואינו נאמן בעדות אשה בין לאפוקי בין לעיולי. תלא שאין אנו לריכין בנדון שלפנינו שאפילו כשר שבכשרין שהעיד עליה שזנתה עם אחר אינו נאמן כדאמרין אין דבר שבטעור פחות משנים. ומה שטען שהוא מאמין אותו האיש במה שטען שהעיו פניו אין מקבלין ממנו דמתוך שהרגיל קטטה שקורי משקר, ומה שאמר שמואל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה לאו לאוסרה עליו דבר תורה קאמר שהרי אפילו קנא לה ואיכא עד עומאה אינה אסורה על בעלה אה"כ נסתרה בפני שנים וכשקנא לה מאיש ידוע ואיכא עד עומאה ודאי לכאורה מאמין הוא לדברי העד ואפ"ה אינה נאסרת עליו דאורייתא שלא חלקה תורה בע"א בין מאמין בין אין מאמין ויכול הוא עוד למחול לקנוי ואפילו עד עומאה לאחר סתירה חדוש הוא אע"פ שלכאורה מאמין הוא אחר שקנא לה ונסתרה, תלא כי אמר ליה שמואל זיל אפקה כדי שלא יהא לבו נוקפו קאמר, א"כ חייב לאפקה בבה ללאח ידי שמים קאמר וכסהבו עובדי דשלהי נדרים (דף ז"א) תלא זה מרבה רגלים שאינו מאמין תלא שעושה עצמו כמאמין כדי לגרש לא אמרו שתלא. ועוד כי מה שפירשתם באי מהימן לך כבי תרי אי איניש מהימן הוא תלאך בכל כשנים שאין משקר, יפה אמרתם ודברים של טעם הם דאי לאו הכי ה"ל אי מהימן לך דעבדא איכורה זיל כו' ולא ה"ל למתלי בנאמנותו של עד תלא בפחיתותה, ומהימן לך דכח דקים ליה בגויה כדאמרין פרק הכותב (דף פ"ה) צנת רב חסדא לרבא ואבא מרי בריה דרב פפא לרב פפא, תלא זה שהוא חשוד על העבירות מה ראה זה להאמינו ואפילו אמר שנאמינו אין סהדי דאינו תלא מחמת שמלא עליה עילה לגרש או מחמת חשד האשה, ואין לך חשד יותר מרובל שהיא חוגרת בסינר ואפ"ה אינה אסורה לו. ועוד מסתבר לי דלא אמרינן אי מהימן לך תלא באינה מכחישתו תלא שותקת הא מכחישתו לא דע"א בהכחשה אפי' בעלמא לאו כלום הוא וכ"ש דבר שבטעור וכדאמר פרק האומר (קדושין ס"ה): גבי מעשה דחבילה ותסבירא ע"א בהכחשה מי מהימן מדקאמר בהדיא מי מהימן משמע מי מהימן כלל ולא אמרינן ביה מי מהימן כבי תרי דע"א אומר נהקדשה אין זו מקודשת כלל ואינה אסורה לשום אדם ואפילו למאמין שלא חלקו בשום מקום והיה דשמואל באינה מכחישתו היא. וסעד מלאתי בדברי רש"י ז"ל שפי' ז"ל אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה הואיל ולא הכחישתו ע"כ. ובדקתי אחר כל פירושי רש"י ז"ל ובכלן מלאתי הואיל ולא הכחישתו, תלא שלבי מגמגם חולי טעות סופר הוא דהואיל ולא הכחישתו קאמר כלומר ולא הכחישתו אה. והלשון שנמלא בפירושי עיקר דאי לא מאי קאמר אי מהימן ליה הא מהימן ליה ומאי הואיל ולא הכחישתו דקאמר, ואם נתינת טעם הוא כלומר הואיל ולא הכחישתו

כרוז ואפילו אם נכריו איכא מאן דשמע בקדושין ובגט ולא שמע בהכרזה וכאורה שאמרו פרק החולץ. ומכאן דחלפו נשותיהם ליכא ראייה הויה דהתם כנר פירש בגמרא פרק ארבעה אחין (דף ל"ה) דכוראת שעה היתה דחלוף לא שכיח ובגזירות אלו יש דברים שהניחו ולא גזרו בהם שהרי במניקה שאפילו נתנה בנה למניקה או שגמלתו ומת לא תנשא ולא תארוס ומשום גזירותיו דר' מאיר אפ"ה צמת א"כ בדבי ריש גלותא שנתנה בנה למניקה כתיבו ואין לנו לדון בגזירות אלו להסיר תלא באתו שפירשו לנו בלבד:

קַלָּב

שְׁאֵלָה * ראובן נשא אשה וסיחה קטטה ושנאה קדומה בינו ובין אביה ועכשיו מלא מקום לגבות חובו ויאל קול שנתן עיניו באחרת ולגרש זו, ומפני שיש חק מהמלכות להיות כל מגרש בלתי רגון אשה ואביה אחת דתו להמית לצד אשר יעקרו נשואין מלד דתו בטענת איסור ואף זו בכודעה ולא יכול זה לגרש, שם לה עלילות דברים פעם בטענת גניבה פעם בטענת מומין פעם שראה אותה מדברת עם אחד פריץ ובמקום רואים ופעם שאמר לו אותו פריץ שהשחית דרכו עמה ואמר שהוא מאמינו וכשהיה מהפך טענותיו צ"ד גערתם זו ואמר כי עוד אין לו טענה אחרת וכשראה שכל זה לא עלה בידו אמר שהוא בעלמו ראה שזנתה:

תְּשׁוּבָה ראיתי אני מה שכתבת ואמרת שאין לב"ד לאוסרה עליו בטענותיו ואני מסכים לעיקר מה שאמרת לאחר שעיינתי ודקדקתי בטענותיו ובטענותיו וכמו שהראוי מן השמים הנוי כותב אליך פרטי הדברים שהביאוי לומר כן. ותחלת כל דבר אומר מה שיראה בעיני שהוא יסוד כל הענין והוא מה שראיתם אותו מרגיל קטטה עם האשה והוא מחזר לגרשה ומוליא עליה שם רע ברוב עיני ונמלא במקלחת שקרן ולפיקך שוב אין נאמן בכל מה שיטעון עליה שכך עונשו של בדיאי שמחזיקים טענותיו בשקר וכמו ששינוי פרק האשה שלום (דף קי"ד:) קטטה בינו לבינה ושלום בטולס וצאה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואמרינן עלה בגמרא (קט"ז) ה"ד קטטה כגון דאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ואוקימנא גירשתני בפני פלוני ופלוני ושיילינכו ואמרו להד"מ ואמרו מ"ט דקטטה רב חנניה אומר משום דמשקרא כלומר שראינוה שמשקרת מחמת קטטה ורולה להגרש מתחת בעלה מעתה אחזקי מחזקינן לה בשקרנית בכל מה שאמרה שהיא מותרת לעלמא ושאין רשות הבעל עליה לפי שכבר גירשה ואינה נאמנת אחר שנמלאת שקרנית, והכא דכוותה היא דמשום שאין רשאי לגרש כ"א מדעת צ"ד שקורי משקר בכל מה שיאמר ואפי' טען מה שהיינו מקבליים ממנו ומאמינים אותו מעיקרא. ועוד דאפילו באיניש דעלמא איני רואה כאן דבר שתאסר לבעל. דמה שטוען תחלה שראה אותה מדברת עם אותו האיש אע"פ שהוא חשוד בכל העבירות אין זה אוסר לבעל, הדא שלא דבר עמה בסתר ואפילו גירשה הבעל וכנסה זה אין מוליאין אותה ממנו ואין כאן דבר מכוער, ולא עוד תלא אפילו דבר עמה במקום סתירה אינה נאסרת עליו, וגדולה מזו שינוי פ"ק דסוטה (דף צ') כילד מקנא לה אומר לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת לביתה ומותרת בתרומה וכנסה עמו לבית הסתר ושקטה עמו עד כדי עומאה אסורה לביתה. ואמרינן בגמרא

(* תשובה הזאת נמלאת בתשובה הרשב"א הימן אלף רל"ז ומה שנתוסף שם נמלא בזה בביאור יוסף:

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קלד קלה קרו לא 61

ונתייחדו וילא קול נשואין עליהם בעיר, ואם לאו הואיל ולא נתקדשה קדושין גמורין:

תשובה תחלת כל דבר יש לדון אי חוששין לסבלונות כלומר אם אותן סבלונות לשם קדושין ניתנו

אי לאו. ולפי מה שקבלתי מרבותינו ז"ל הגירסא הנכונה שם כך היא (קדושין ג') מאי הוי עלה ח"ר פפא באתרא דמקדשי וסדר מסבלי חיישין מסבלי וסדר מקדשי לא חיישין מקדשי וסדר מסבלי פשיטא לא לריכא דמיטעו מקדשי וסדר מסבלי ורובא מסבלי וסדר מקדשי מ"ד לא יחוש למיעוטא קמ"ל. זו גירסת ר"ח וסגאונים והרי"ף ז"ל ופי' שאין חוששין לסבלונות מחמת עצמו כלומר ששלח סבלונות לשם קדושין אלא שהסבלונות באתרא דמקדשי וסדר מסבלי הסבלונות מודיעין שכבר קדש שהרי מנהגן שאם לא קדש לא היה שולח סבלונות אבל באתרא דמסבלי וסדר מקדשי לא חיישין שהסבלונות בעלמא לא שלחם לשם קדושין. וכן אין הסבלונות מודיעים שכבר קדש שהרי מנהגן לשלוח סבלונות וסדר מקדשי ואפילו מיעוט בני העיר וסגים כן חוששים שמה מראותו מיעוט שמקדשי וסדר מסבלי אבל במקום שאפילו מיעוט אין מנהג לקדש ואחר כך לשלוח סבלונות אין חוששין ואפילו שלח ביד שנים או שנתן הוא או שלחו לה אפילו במעמד רבים. זהו הפנים שקבלנו יותר נכון באותו הלכה, ולפי זה במקומנו אין לנו חוששין לסבלונות כלל. ואם לא ור"ח ח"ח מנהג יש להם בזה כי הכל תלוי במנהגין אלו. ומה שאמרת שמייחדים יומם ולילה לא ידעתי אם הכוונה לומר שלנה עמו בביתו או בביתה כלילה ביחוד, שאם אין הכוונה לומר אלא שאכלו ביחד ולא לנה עמו אין כאן חשש אבל אם לנה עמו ונתייחדה כלילה ובפני עדים כיון דגייסי אהדדי ועם כל כל זה כל שלא ראו שנבעלה אין חוששין לקדושין אלא ככל המתמיד עם אשה בעלמא ואח"ל שבעל לא נתכוין אלא לזנות שלא אמרו אלא באשתו שנתגרשה מן הנשואין, ח"ר למ"ד אף כשנתגרשה מן האירוסין וא"כ באשה שקדשה בפחות משנה פרוטה או קדשה קדושי עות שכבר יש ביניהם עסק קדושין אבל באשה בעלמא שאינה אפילו ארוסה ואפילו ראו שנבעלה כפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל אלא מקלת הגדולים חלוקים בדבר הגאונים כמו שכתב הוא בעלמו וגם הראב"ד ז"ל מודה לגאונים בהשגותיו ולי נראה דברי הרמב"ם ז"ל דאל"כ למה שנינו (יבמות פ' כ"ד דף כ"ג.) מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מיבום חוץ ממני שיש לו משפחה ונכרית ואם איתא למה אין פטור מיבום והלא אילו היה לו משפחתו חוששין שמה שחררה וקדשה כדי שלא יעשה ב"ז. ואם משנתנו דוקא בשפחה שאינה שלו ח"ר צשפחתו ושלא בעדים ליחני הכי בהדיא. ועוד מפני ששנינו נושא אדם מפותת אביו ומפותת בנו ולמה אין חוששין לקדושין ואילו מפותת בעולה בלא עדים הכי ה"ל למימר ולמהני בהדיא ואם מפני הקול שילא בעיר מקודשת שפיה נשואה אין כאן חשש נשואין כי מה שהוליאו קול אינו אלא מחמת אותו שייכות שראו ביניהם לבד. ועוד שאילו עשו נשואין אין דרכן של בני אדם לזלזל ולעשות נשואין בעמין שלא יקראו בני אדם ביום חתונתם וביום שמחת לבם. ועוד דאמר בהמגרש (פ"ט) ילא קול בעיר מקודשת אינה מקודשת אלא אם הוחזק הקול ב"ד כמו שאמר פרק המגרש:

קרו

שאלה לבאר מה שאמר ריש פרק כ"ג (דף י"ט.) לא יבס גזירה ביאה ראשונה אלו ביאה שניה:
תשובה כן הוא הלשון בביאה ראשונה דיבוס מקיימא מ"ע ביאה שניה לא מקיימא מלוות יבוס. והלכה

נראה דמסימן לך כבי תרי זיל אפקה לא ה"ל למימר אי מסימן אלא כיון דמסימן לך כבי תרי והיינו דאביי דעבדה כשאר איסורים דאמר ליה ע"א חלכת חלב או שורו נרבע והלא שותק ומה בין אביי לרבא בזה, ועוד מאי כבי תרי אטו מדאין מכחישו מאמין כבי תרי דלמא מספקא ליה ומש"ה לא מכחיש ולא מודה אלא שותק ולא עדיף מעד של עומאה אחר קנוי כשלח נכחרה בפני שנים דמסתפק ואינו מכחיש ואינה נאסרת עליו בכך. אלא שהרמב"ם ז"ל כתב שאפילו שמע מפי עבד ומפי שפחה כל שדעתו סומכת עליו חייב להוליאה, ול"ע בדבריו. ועוד דכל זה אין לך בדברים אלו ואינו מקומן ושעתן, וכל שזה מחזר למלוא עלילות דברים כדי לגרשה אין נאמן לומר שמאמינו כשנים. גם מה שחזר ובעין שהוא עלמה ראה שזנתה אינו נאמן בכך מכמה טעמים, חדא דכל שיטעון ויאמר מחזיקים אותו כמשקר כמו שאמרנו כיון שהרגיל קנטה. ועוד שהרי הודה ב"ד מתחלה שלא ראה ולא ידע אלא שהוא מאמין את זה כשנים, ועוד מלד מה שאמרתם דכל שנתן עיניו לגרשה אלו חוששים לו וחזר זה להיות כמשנה אחרונה דהאומרת עמאה אני לך דכיון שאינו יכול לגרש אלא מדעתה וכל דאגידא ביה לא יכבי ליה אחריתי לפיכך חוששין כמו שחששו באומרת עמאה אני לך וכל שכן בזה דודאי נתן עיניו באחרת ומחזר לגרש זו, וקרוב הדבר דאפילו בעונה שהוא משועבד לה מותר דב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת משום מגדר מילתא וכמו שאמרו בטמאה אני לך כך יש להסיר באומר עמאה היא לי במקום שאי אפשר לגרש אלא בעונה וע"פ ב"ד כדי שלא יהיו בנות ישראל ובני ישראל רגילים בכך. ומ"מ אפילו ראה לומר שהיא אסורה לו ושוויה אנפשיה חתיכה דאיסורא הוא יחוש לעלמו ואם תראה היא למחול על העונה ושלא יוליא בגט יתן לה שאר וכסות כמו שאמרתם ויפה אמרת. זהו שג"ל בעיקר הדין שצפנינו והראוי לדון בכיוצא בזה ולא ישלחו הפריטים בעולתה ידיהם:

קלד

שאלה המורדת על בעלה ואומר מאים עלי או בעינא ליה ומלערכא ליה אם כופין אותו לגרש:

תשובה שורת הדין אין כופין אותו לגרש בכל כיוצא בזה לפי שהאשה יולאה בין לרנוה בין שלא לרנוה אבל האים אינו מוליא אלא לרנוה דאילו כן היינו מתקנין כתובה מן האשה לאיש כדי שלא יהא קל בעיניה להוליא כדרך שתיקנו מן האיש לאשה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוליא כמו שאמרו בגיטין פרק הכזקין (דף מ"ט:). אלא שהגאונים ז"ל תיקנו שכופין כמו שכתוב בסלכות הרי"ף ז"ל בפרק א"ע"פ ואותה תקנה לא פשטה בארצות האלה ושמה רק לדורם תיקנו:

קלה

שאלה ראובן שדך בנו ליוסף בן יעקב ואח"כ שלח יעקב לבית ראובן מיני מאכל ומשקה ובגדים ותכשיטים ללכתו והביאה לביתו ועשה לה משחה פעמים ושלש ונתייחדה עם יוסף יומם ולילה ואף יוסף הלך לבית חמיו להתייחד שניהם ולאכול יחד פעמים לבדם ופעמים עם אחרים ונתן לה צפניהם מיני מאכל ותכשיטים וגם שלח צפניהם, וילא קול בעיר פלונית נשאת לפלוני וראובן חמיו של יוסף ויעקב חמיה של רחל והיא כלתו. אחר כך נפלה מריבה צפניהם ויעקב בא לגבות סבלונות מבית ראובן. הודיענו אם לריכין גט הואיל ושלח שם סבלונות

2010 Ministerio de Cultura

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קלו קלח

ו מרווחת יוצר ביצמות פרק כ"ד (דף כ'). גמרא איסור קדושה ופירושה דמילתא כך הוא דכיון דקתני שאין כה"ג מיבס אלמא פסיק ותני שאין מיבס לעולם ל"ש שנפלה לו יבמה או מן האירוסין או מן הכשואין ואע"פ שעדיין היא בתולה שהרי לא נכנסה לחופה או שנבעלה בגון מכשואין ולפיכך הקשה נפלה לו מהאירוסין שהיא עדיין בתולה אמאי לא בשלמא מן הכשואין שכבר בעולה לא תיבס שאע"פ שיש בקיום יבוס עשה יש אלל כה"ג עשה ול"ת עשה דכי אם בתולה מעמיו ודרשינן בתולה ולא בעולה ולא הכא מכלל עשה עשה ולא תעשה דאלמנה לא יקח ולא אחי עשה ודחי ל"ת ועשה אלא מן האירוסין דעדיין היא בתולה אמאי לא דהא ליכא אלא ל"ת דאלמנה ובכל הסורה אחי עשה ודחי ל"ת, ואע"ג דאמר ר"ם ז"ל כל מקום שאתה מולא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב וה"נ אפשר בחליטה ומקיים עשה ול"ת, אמרו ביצמות חליטה במקום יבוס לאו מלוה היא. ופריך גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה כלומר דמדאורייתא ודאי משרא שרי דאחי עשה ודחי ל"ת הלא מדרבנן גזרו שלא ליבס גזירה שמה יבא חליטה שניה דמביאה שניה ואילך ליכא מלוה יבוס דביאה ראשונה מקיים מ"ע דיבמה יבא עליה וכיון דאיקיימא ליה מלוה יבוס מלאן ואילך קאי כה"ג בחלמנה לא יקח ולא יחלל זרעו. ותניא הכי נמי ביצמות מתו אחיו ועמדו הן ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או שחללו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו בביאה ראשונה ואסור לקיימה בביאה שניה :

קלו

שאלה רחל נתקדשה לראובן ובעודה ארוסה קדשה שמעון מי חיילי קדושי שמעון הראשונים או לא :

תשובה זה דבר פשוט וברור שקדושי שמעון לא היה בהם ממש דאין קדושי תופסין בא"א וקדושי שמעון הראשון אינם חלים אבל אם ראה שמעון לקדשה אחר קדושי ראובן מקדש ונושא וזה דבר פשוט. ואם אתה שואל אם חוששין לקדושי שמעון מדרב הונא דאמר א"א שפסטי ידה וקבלה קדושין מאחר מקודשת וכדרב המנוח דאמר רב המנוח האשה שאמרה לבעלה גירשתני ואמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, רש"י ז"ל כתב דליה הלכתא כרב הונא אלא כאידך דאמר רב המנוח כי אמר רב המנוח בפניו אבל שלא בפניו מעיזה ומעיזה כדאיתא שלהי פרק המגרש :

קלח

שאלה האומרת מאים עלי אם יש רשות ביד האשה לומר בלתי טענות ומוס אין זו ואם כופין אותה על מזונותיה ואם הבעל חייב לגרשה וליתן לה כתובה וכל מה שהביאה בנדונייתה :

תשובה האומרת מאים עלי אינה לריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה מפני מה הוא מאוס בעיניה לפי שכשם שהדעות במאכל כך הדעות בחגשים וגו' וזו שאומרת שהוא מאוס בעיניה ואינה רוצה בו ובכתובתו שומעין לה להתנהג עמה כפי הדין שנאמר עליה בגמרא. בנדון האומרת מאים עלי מדין הגמרא כך הוא. דע כי היא אינה יכולה לכופ בעלה לגרש אותה בגט לפי שהאשה יולאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוליא כ"א לרצונו ואילו היה מוליא שלא לרצונו היו מתקיים לו כתובה מן האשה כדי שלא יסא קל בעיניה להוליאו כשם שהקט

לאשה כתובה מבעלה כדי שלא תסא קלה בעיניו להוליאם וכן אמרו בגיטין פרק הנוקין (דף מ"ט:) כי היכי דכי מפיק לה איכו אית לה כתובה מיניה כי נפקא לה איכי נמי ליתקנו ליה כתובה מינה, וכיחא התשובה בזה אשה יולאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוליא אלא לרצונו למה שתן לו היא כתובה והא חילו לא רצה לגרש מדעתו לא היה נותן לה גט. ועוד שנינו בכתובות פרק המדיר אלו שכופין להוליא מוכה שתין ובעל פוליסום והמקמץ והמלרף נחשת, הנה שלא הזכירו עם אלו מאים עלי. ועוד שנינו בנדריים פרק אחרון (דף פ"ט) בראשונה היו אומר שלש נשים יולאות ונוטלות כתובה האומרת עמאה אחי לך השמים ביני לבינך ונטולה אחי מן היסודים חזרו לומר שלא תסא אשה נותנת עיניה באתר ומתקלקלת עם בעלה וכו' כדאיתא בתם. מכל אלו אתה רואה שהאומרת מאים עלי אין כופין הבעל לגרש. ועוד יש ראיות אחרות מן הגמרא ומן הירושלמי אלא שאיני לריך לכתוב לך כלן ודי לך באלו ואל תשמע למי שיאמר לך זולת זה הכלל וכל שכן בזה שחובעת כתובה יש לחוש שמה עיניה נתנה באתר והאומרת מאים עלי שוכר בגמרא היא שאומרת מאוס הוא בעיני ואיני חפלה לא בו ולא בכתובתו ובלבד שיוציאני, וכן תמלא שם בפירש"י פרק אע"פ, וכיון שרוצה ללאת בלא כתובה ודאי נראה כדבריה שדעתה חונס אותה לקון בו וכיון שכן לריכים אנו לכופ אותה בדרכים שכופין לשאר המורדות האומרות רוצות אנו בו אלא שאנו רוצות ללערו אבל לעולם אין כופין הבעל לגרש. ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב באומרת מאים עלי שכופין אותו לגרש, אין נכונים דברים במקום זה ואל תחוש לזה וכלל זה מסור בידך שאין כופין לגרש אלא באלו בלבד ששנויין במשנה פרק המדיר וכנושא הפסולות בין דאורייתא כאלמנה לכה"ג וגרושה וחלוסה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בין דרבנן כגון שניות לעריות וכן מי שכשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא היו לו בנים ממנה ולא מאשה אחרת והטעם שלא יהא בטל מפריה ורביה כדאמר רב תחליפא בר אבדימי משמיה דשמואל בהמדיר. וכן האומר איני זן ואיני מפרנס כדעת ר"ח ז"ל. וכן יבמה שחדרה בחיי בעלה כופין אותה להוליא. הרי אלו שכופין להוליא אבל במקום אחר כלל לא אלא שיש מקומות אחרים שמבקשים ממנו ליתן גט וליתן כתובה ואם לא רצה ליתן גט כופין אותו ליתן כתובה והיא יושבת תחתיו והם שאמרו יוליא ויתן כתובה ואם כפאוהו לגרש ע"י כותים הרי זה גט פסול וכדתנן פרק בתרא דגיטין גט המעושה בישראל כשר ובכותים פסול ואמרו בגמרא דאפילו ישראל דוקא במעושה כדן אבל שלא כדן פסול. ולענין כתובה ונדוניה שהביאה לו כן הדין, אינה מפסדת כלום אלא כעמדה במרדה י"ב חדש וכל אותן י"ב חדש אין כופין אותה אלא להכריז עליה בבתי כנסיות כדי לביישה כדרך שעושין למורדת האומרת בעינא ליה ומלערנא ליה, אבל אם עמדה במרדה י"ב חדש ורצה הבעל לגרש הפסידה הכל בין עיקר כתובה בין תוספת בין מה שנתן לה הבעל משלו בין בשעת נשואין בין לאחר נשואין לפי שלא נתן לה הבעל ע"מ שתקח כסף שהרבה לה וזהב ותעשה לבעל אחר ואפילו תפסה מזה כלום מוליאין ממנה ונותנין לבעל. ונדוניה שהביאה בין במטלטלין בין במעות והוליאה הוא ואינם קיימין עכשיו הפסידה ג"כ כלם ואפילו תפסה היא מנכסי הבעל כנגדם מוליאין ממנה ונותנין לבעלה. אבל בלחות נדויותה שהן קיימין עדיין נפלו בספק בדין הגמרא אם הם שלה או שלו ולפיכך אם קדמה היא ותפסה אין מוליאין מידה ואע"פ שתפסה בפני עדים אבל אי לא תפסה אין מחייבין הבעל ליתן אלא ישארו בידו, כמו שאמרו פרק אע"פ (ס"ג:) כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא יתיב אנומר ומר זוערא ורב אחי ויתבי

ענינה בזה ומתקלקלת על בעלה אלא הנה... רת עמאה אני
 לך תביא ראיה השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה עכ"ל
 המשנה, ולפי מה שנאמר בגמרא נראה דהשמים ביני
 לבינך היא שמפרשת שאין יורה כחן וכן פירש הגאון ז"ל
 ולומר שאין אדם יודע ביניהם אלא השמים ולפיכך היא
 רואה להתגרש ממנו ולהנשא לאחר שיהיה לה בנים ממנו
 ובראשונה היו אומרים שהיא נאמנת בכך וכופין הבעל
 להוליא וליתן כתובה אבל חזרו לומר שהיא אינה נאמנת
 דחיישין שמא עיניה נהנה בזה ומסקרת לפי שידעת
 שאינו יכול להכחיש מפני שהיא מרגשת אי יורה כחן
 וכואו אין מרגיש ובכל דבר שאין הבעל יודע היא מעיזה
 עיניה ולפיכך אין נאמנת, אבל חילו היה הבעל מרגיש אם
 יורה כחן אם לאו נראה מכאן הגמרא שהיא נאמנת מפני
 שאין האשה מעיזה פניה לומר בפני בעלה שקר במה שהוא
 יודע שהיא משקרת, וכן באומרת בפירוש שאין יכול לשמש
 שורת דין שהיא נאמנת לפי שאין מעיזה פניה בפני בעלה
 אם לא היה אמת כמו שאמר, זה נראה לפי פשט ההלכה.
 ואם זה אמת שבה לב"ד ואמרה שהם בעלי אינו יכול
 אם תבאר טענתה שאין יורה כחן אינה נאמנת לכוף בעלה
 לגרשה ע"י כך דשמה משקרת ועיניה נהנה בזה כמו
 שאמר בזה משנה, וג"כ אם אמרה היא מחמת טענה זו
 אין דין בה דין מורדת אלא מבקשין לב"ד מהם שיפייסו
 זה לזה, וזה פירוש יעשו דרך בקשה. ואם תבאר שאינו
 משמש כלל כופין אותו לגרש וליתן כתובה לפי שהיא נאמנת
 בכך כמו שאמרו שאינה מעיזה פניה לשקר בפני בעלה
 שידע באמת שמשקרת. זהו שנראה מסוגית הגמרא ומדברי
 הגאון ז"ל, אבל הרמב"ם ז"ל כתב בט"ו מהלכות אשות
 שבין בעטנת יורה כחן ובין בעטנת אין יכול לשמש אינה
 נאמנת אלא בין כך ובין כך יעשו דרך בקשה. וקל"ה נראה
 כן מדברי הירושלמי שאפילו באומרת אין משמש עמה כלל
 קאמר דגרסינן התם חמון תינין השמים ביני לבינך כמה
 דשמיא רחיקי על ארעא כן תהא הכיאה איתתא רחיקא
 מההוא גברא עכ"ל הירושלמי. ונראה שפירש לומר בגובה
 שמים על הארץ כן רחוק הבעל ממנה לומר שאין משמש
 עמה כלל יעשו דרך בקשה, אמר רב הונא יעשה סעודה
 והם מתרגלין לבא דרך סעודה, זה מורה קל"ה דעת הרמב"ם
 ז"ל ולפי זה אינה לריכה לפרש אלא כל שאמרה שאין יכול
 לשמש כדרך כל הארץ יעשו דרך בקשה ואין דין אותה
 כמורדת, והיא שטוענת שרואה בנים שיחזקו בידה בעת
 זקנה ויתעסקו בקבורתה בשעת מיתה, וכן אין כופין
 אותו להוליא בין בזה ובין בזה. אבל ה"ר נתן בעל הערוך
 פירש אף הירושלמי שטוענת יורה כחן כפשט גמרא שלנו
 וכדעת הגאון ז"ל שפירש השמים ביני לבינך שאין יורה
 כחן אבל שטוענת שאין יכול לשמש כלל נאמנת, וזהו לשון
 הערוך בפירוש הירושלמי כמה דשמיא רחיקין מן ארעא כן
 תהא הכיאה איתתא רחיקא מההוא גברא שאין יורה כחן
 עכ"ל. הנה שפירש הירושלמי שטוענת יורה כחן אבל
 שטוענת שאין משמש כלל נאמנת כפשט של גמרא וכדעת
 הגאון ז"ל. הנה כתבתי לך כי לדעת הגאון וממה שנראה
 מפשטה של סוגית הגמרא בפרק אחרון דנדריים שטוענת
 בפירוש אין יורה כחן אין אנו כופין לגרש לפי שאינה
 נאמנת אלא יעשו דרך בקשה ובטוענת אין יכול כלל לשמש
 נאמנת וכופין אותו לגרש אבל לפירוש השני אין כופין
 אותו לגרש אפילו שטוענת אינו יכול לשמש כלל. ודע כי
 אפילו במקום שהיא נאמנת ורואה להתגרש אומרים לה למה
 את רואה להתגרש ומה לך לבנים והלא אינך מצויה על פנים
 ורבים שהאים מצויה ואין האשה מצויה, ואם היא שטוענת
 ואעפ"כ היא רואה להתגרש לפי שהכל יודעין כלל למה
 נכנסה לחופה אין משיחין בדברים כמו שמוכיח פרק אע"פ
 גבי כותבין אגרת מרד על ארוסה, ואם שטוענת אעפ"כ
 רואה

רב גמרא ביניו ויתבי וקאמרי הפסידה בלאותיה קיימים
 פירוש בלאות נדונייתה הקיימים א"ל לא הפסידה בלאותיה
 הקיימין וכו'. והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא
 כמר דתפסה לא מפקינן מינה ודלא תפסה לא יבנין לה
 ומשיבין לה תריסר ירחי שתא אגיטא ואם הכניסה ג"כ
 קרקע נדונייתה אפשר לומר דדין בו כל דהלים גבר
 כלומר הזריו והחזק זכה שאם יפה כחה של אשה ונכנסה
 בקרקע אין כח ביד ב"ד להוליא מידה אלא הבעל יחוש
 לעלמו, ואם גברה ידו והוליא משם זכה, וכן היא אם
 גברה ידה והוליא משם אין ב"ד משתדלין בדבר אלא
 מניחין הדבר ביניהם מפני שהדין אלל ב"ד מכופק ואין
 מכניסין עלמן במה שאין יכולין לברר והחזק הרי זה נשכר.
 וי"ל דקרקע לעולם בחזקת הבעל עומד דכל מה שהכניסה
 לבעל וקבלו על עלמו הרי הוא של בעל ובחזקה אע"פ שהיא
 כשבה לגבות כתובה יכולה שתאמר כלי או קרקעותי אני
 נוטלת מחזרת גוביינא הוא ושעבוד הוא שיש לה עליהם
 כמו שמפרש ריש פרק אלמנה, וכיון שכן קרקע בחזקת
 בעליה עומד דהיינו הבעל והלכך אע"פ שירדה היא בשדה
 מסלקין אותה ומורידין הבעל בחזקה. אבל נכסי מלוג
 נראה שלא הפסידתם ואפילו הן תחת יד הבעל מוליאין
 ממנו ונותנין לה שלא הפסידה אלא כתובה שיש בכללה
 עיקר וחוספת נדוניא אבל נכסי מלוג אינם בכלל כתובה
 אלא שר"ח ז"ל כתב דאפילו נכסי מלוג בכלל ויש לו קל"ה
 ראיה מהירושלמי ולדבריו אם תפסן הבעל אין מוליאין
 מידו. זהו דיוק כשגירסה הבעל מרואו לאחר י"ב חדש,
 אבל אם לא ראה לגרש כבר אמרו שאין כופין אותו וכל
 שלא גירש אינה נוטלת כלום לפי שלא יתנה כתובה לגבות
 עד שעת מיתה או גירושין. ופירוש נכסי מלוג הרי הן שלו
 כל זמן שיושבת תחתיו שלא גירשה. ומכל מקום אחר שעברו
 י"ב חדש והפסידה כל הכתובה אם ראה הבעל לקיימה
 לריך לכתוב לה כתובה מנה וכמו שאמרו אסור לשהות עם
 אשתו אפילו טעה אחת בלא כתובה (ב"ק פ"ט). ואם ראה
 הבעל וגירש חוץ י"ב חדש לא הפסידה כלום אלא הרי היא
 כשאר הנשים הגרושות מדעת הבעל שנוטלות כתובה
 ויולאות לפי שכבר אמרין שחך י"ב חדש אינה פוחתת כלום
 מכתובה. ולענין מזונות חוץ זמן זה כל שעומדת במרדה
 אין לה מזונות כלל וכן תמלא מפורש לרי"ף ז"ל פרק אע"פ
 ומפרש בירושלמי המורדת והיולאת משום שם רע אין לה
 מזונות. זהו דין מורדת ומאיים עלי מדין הגמרא, אבל
 הרי"ף ז"ל כתב דברים אחרים בפרק אע"פ מתקנת
 הגאונים ז"ל ואותם הדברים זה כמה דורות שלא שמענו
 שנהגו כלל, ושמה גם הם לא תקנו אלא לדורם והם ידעו
 מאיזה טעם תקנו אנו לא הוליא אשה מתחת בעלה כלל
 מתקנה. וכן כתב הרמב"ם ז"ל ולא שמענו בדורות אלו מי
 שטעה כתקנה זו מעולם ואל תחוש להם לעשות מעשה
 אלא סמוך על דין הגמרא וכל שכן שראוי להחמיר בדבר
 שבערוה :

קלט

שיאלה אם תלא אשה בפני ב"ד ותאמר בעלי אין יכול
 לשמש כדרך כל הארץ ולא תפרש אם יורה כחן
 או אין יורה כחן. ג"כ הודיענו עוד אם תוכל שום אשה
 לומר אין יכול לשמש כדרך כל הארץ תיכף שנשאת אליו
 או אחר י"ב חדש, וממה היא נאמנת :

תשובה דע כי על זה שנינו פרק ואלו נדרים (דף ל"ה):
 בראשונה היו אומרים שלש נשים יולאות
 ונוטלות כתובה האומרת עמאה אני לך והשמים ביני לבינך
 ונוטלת אני מן היסודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת

דחלה טעמא דהויה ומינה איכא למידק הא שפחה שאינה
 ארמית יש לה קנס תניא הא מן הנשואין כתובתה מאתים
 כשנתגיירו ושנתחררו פחותות מצות שלש שנים ויום אחד
 ודחי רבי מונא דלא אפשר ודחי בפחותות מצות שלש שנים
 ויום אחד כי ישראלים הם. ומינה גירסת ירושלמי זו
 תמיה בעיני דקאמר הרי בתולה מן הנשואין יש לה קנס.
 ועוד הא התם בירושלמי פ"ק דכתובות בשנים ושלשה
 מקומות איתא נערה שנתארסה ונתגרסה יש לה קנס תניא
 הא מן הנשואין אין לה קנס ולא מאתים. ולענין המומרת
 אם ילדה בן לישראל פוער את אשת אביו מן היבום
 דהתן כל שיש לו בן מ"מ פוער את אשת אביו מן היבום
 חוץ מי שיש לו מן השפחה ומן הנכרית ושפחה ונכרית
 מפקינן להו פרק בילד מדמעטינהו רחמנא אשת אבין מי
 שיש לאבין רשות בה פרט לשפחה ונכרית שאין בנות
 הויה ואישות והאי הא אית להו בת הויה ואישות :

קמג

שאלה האומר לאשתו הרי זה גיטך ע"מ שלא תלכי
 לבית אבין לעולם או שלא תשתי יין לעולם
 דאין זה כריתות דחוששין שמא תלך או שמא תשתה אם
 נשבעה ע"ד רבים שלא תלך ושלל תשתה מהו שתהא
 מותרת לינשא לרבי יהודה דאמר דבאיסורא מזדהר איניש
 או דילמא אחרי שהזמן רב ולא יכלה לאזדהורי אגידא ביה :

תשובה חורפיה גרם ליה למר להאי גברא דלא עיין
 בה דתנא לא תלכי לבית אבין לעולם ולא
 תשתי יין לעולם אפילו אם יבא אליהו ויאמר שלא תלך
 ולא תשתה אין בכך כלום, דטעמא דתנאים אלו אינו משום
 חשש דשמא תעבור ותלך ותשתה אלא משום דלעולם אגידא
 ביה מחמת תנאו ואין זה כריתות, ואילו אמר לה ע"מ
 שלא תשתי יין מכאן ועד חמשים שנה ואפילו היא זקנה
 הרי זה כריתות, וכן כל ימי חייה פלוני ואפילו היא זקנה
 והוא ילד הרי זה גט, וענין התנאים באיזה מחירין
 אותה לינשא מיד ואין חוששין לבטול התנאים ובאיזה
 חוששין הדברים עתיקים וידעתי כי לא נעלם ממך,
 ואפשר שכל תנאי שהוא בקיום מעשה כגון על מנת
 שתהני לי מאתים זוז או שתעשי כן הרי זו אסורה
 לינשא עד שתקיים דחוששין שמא לא תקיימו ונמלא גט
 בטל ובניה ממזרים, אבל בביטול מעשה כגון ע"מ שלא
 תלכי מכאן ועד זמן פלוני או ע"מ שלא תשתי יין כל ימי
 חייה פלוני הרי זו מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמא
 תבטל התנאי תלויין בהלכות מרובות ואין זה מקומן :

קמר

שאלה איש שקדש אלמנה והעידו העדים שהאלמנה
 נבעה אותו לקדשה, וכשיב הוא אין לי טבעת,
 ואמרה לו בת האלמנה הרי לך טבעת, לקח הטבעת וקדשה
 בו, והאלמנה כופרת בכל זה. ונסתפקו אפילו לדברי
 העדים אם נחוש לקדושין כיון שאין הטבעת שלו, והת"ל
 שניחוש לקדושין אם מתה האשה ולא נשאת לו אם האיש
 זוכה בירושתה אם לאו :

תשובה הניי משיב על ראשון ראשון, ואומר שאין
 האיש זוכה בירושת האשה מן האירוסין שהרי
 שנינו פרק נערה (כתובות מ"ח.) לעולם היא ברשות האב
 עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין, ותניא הלך האב עם
 שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל והיתה
 לו חלך בדרך ונכנסה עמו ללון ח"פ שכתובתה בבית
 בעלה מתה אביה יורשה, וטעמא פירשו בירושלמי דירושת
 האשה

מצא מטבול הקדש וקונמות ודחינן לכו ואסקה רבי זירא
 מתוך חומר שהחמרת עליה בתחלתה הקלת עליה בסופה
 ואקילו בה משום עיגונא. ומיכו לא אקילו בה אלא משום
 דאיחאה דייקא ומינסבא וכי לא דייקא אמרו תלא מזה
 זמא ואפקעינהו רבנן לקדושי מחמת עגון וכדאמרי' אין
 טענת אונס בגיטין, ואע"ג דלגבי ממונא הוי טענה
 אפקעינהו לקדושי משום לנועות ומשום פרולות וקיהבין
 טעמא משום דכל דנוקדש אדעתא דרבנן מקדש. ואפילו
 התם כל עיקרה דמילתא לאו משום עיגונא לחוד אלא משום
 דמאן דיהיב גיטא כי הא כי הכי דלא לפקעינהו רבנן לקדושי
 מיניה ומשוו רבנן לבעילתו בעילת זנות אסוקי מסיק
 אדעתיה כל אונסא דשכיח ואפילו בשכיח ולא שכיח ומחיל
 לכו הא בכדי לא אפקעינהו, ותדע לך דהא עובע במים
 שאין להם סוף לא אפקעינהו ולא חשו לעגון דלמא לא
 אמרו אלא כי איכא סמך כי הויה דע"א דסמכינן אסהדותיה
 דעד ואפי' בכותי מסל"ת ומשום דאיחאה דייקא ומינסבא ובגט
 משום דסומכינן לומר דאסקיה לכאי אונסא אדעתיה ואחולי
 אחליה כדאמרן. ותדע לך דהא אונסא דלא שכיח כאלו ארי
 ונשכו נחש ונפל עליו הבית הוי אונס משום אונסא דלא
 שכיח לא אסיק אדעתיה ובתלמוד וקדיש וסהיא דאונסא
 אבי כורסייה דאפקעו בה קדושיה ולא אירכיה גיטא התם
 ס"ט משום דעיקר קדושין הוי שלא ברזון חכמים הא בעלמא
 לא. ומה שאמרת שכל מקדש אומר כדת משה וישראל וזה
 ילא מכלל דת משה וישראל, הקדושין עמנו כדת משה
 וישראל הוי, ואפילו גר שנתגייר וחזר לסורו אם קדש
 קדושו קדושין שאין משגיחין במקדש אם תס ואם רשע
 דאוי לבא בקהל ואם לאו אלא בגוף הקדושין או שנעשו
 כדרך שבנות ישראל מתקדשות שלא באונס ובלבד שלא יהא
 מאיסורי ערוה החמורה כחייבי מיתות וכחייבי כריתות דהא
 איסורי לאוין תפסי בהו קדושין ולא מפקעינן להו כדאמר
 כדת משה וישראל דכל ממילא כדת משה וישראל הוא דהא
 כל דמוקדש אדעתא דרבנן מקדש. ובאמת כל שהאשה יכולה
 לברוח ממנו ושלא תתיחד עמו פן תוליד בן פריץ מחוייבת
 היא לברוח מפניו כבורחת מפני הנחש ובת ישראל אסורה
 בחתונה וקרוב הדבר להיות זה באיסור פן יסיר לרבות כל
 המסירים, ומינה כשקדש קדושו קדושין. וישראל נמי שקדש
 מומרת תפסי בה קדושין ואם חזרה בשבועה אסורה
 בקרובין והוא אסור בקרובותיה ולריכה ממנו גט ואם
 הולידה בן אפילו מכותי ישראל כשר ומיחם הוא כדאמרי'
 שלהי פרק קמא דיבמות והאיכא בנות כלומר בנות שהמירו
 וילדו לכותים ואמר רבינא בן בתך הבא מן הכותי קרוי
 בןך וכ"ש אם ילדה מישראל. והא דגרס בירושלמי, רבי
 אלעזר שאל הבא על השפחה מומרת מהו וכתב לה מר
 מומרת ולא גרסינן אלא משומרת כלומר שנתחמרה
 שלא נבעלה דחי מומרת קאמר מאי טעם שפחה דנקט
 מנשוחררת ששפחה שנתחמרה ישראלית היא, ואין לומר
 שלא רצה לתלות הקלקלה בישראלית, אלא משומרת קאמר
 כלומר אם יש לה כתובה מאתים ולפי ששנינו השפחה
 שופדית יתירה על בת שלש שנים ויום אחד כתובתה מנה
 לפי שהיא בחזקת בעולה שאל רבי אלעזר אם היא משומרת
 מבת שלש שנים ומעלה ובא עליה ומלאה שלימה מהו
 בכתובה מאתים ואחי למידק מדוקיא דהבא על שפחה
 ארמית יכול יהא חייב כלומר בקנס ת"ל מהור ימהרנה לו
 לאשה את שיש לו בה הויה ילדה שפחה ארמית שאין לו
 בה הויה הא אם יש לה הויה יש לה קנס וכל שיש לה
 קנס יש לה כתובה כלומר מאתים משום דבתולה מחזקינן
 לה דאי לא לית לה קנס ואמר ליה רבי יודן וכי בקנס הדבר
 תלוי כלומר בכתובה מאתים והרי בוגרת שאין לה קנס
 וכתובתה מאתים והרי בתולה מן הנשואין שיש לה קנס
 וכתובתה מנה וח"ר זעירא תפטר כלומר הויה דשפחה ארמית

יש"ת הרשב"א המ וחכות להרמב"ן קמד קמה קמו

וכו'. ועוד שלא נתקיים בחותמיו ואפילו נתקיים כיון שלא נתברר לא לה ולא לעדי מסירה ממי קבלו השליח אם מיד הבעל או מיד שלוחו אע"פ שילא מתחת ידה בעל הוא, וכ"ש כשהשליח מודה שלא נעקר משליחות האשה ולא נתן לו הבעל הגט אלא ע"ד שהוא שליח האשה. והבעל בכל זה עושה ואומר שהגט מזוייף, וכפה תלמיד זה לכתוב גט אחר. וחלק עליו תלמיד אחר שכל גט שנמסר לאשה בעדי מסירה ויולא מתחת ידה ואפילו לא נתקיים בחותמיו כשר כיון שהגיע לידה מיד שלוחה או מיד שלוחו דומיא דהמביא ממדה"י לריך שיאמר בפ"י ובפ"ג ואיתמר לשם בפני כמה נותנו לה בפני שנים ואמר שזו המשנה סתם ל"ש להולכה ול"ש לקבלה כיון שנמסר לה בעדי מסירה אין לריך קיום, וראיה שאמר שצריכה שם שני כיתי עדים לאו דמכח היא אותה משנה שחולקת עם המשנה של המביא גט שאמר שסומכים על השליח שאמר בפ"י ובפ"ג ואין לריך עדי קיום אחרים שיאמרו בפנינו קבל וקרע ואחר שיוולא הגט מתחת ידה אין בדברי הבעל ממש. ועוד אם אהא מלריך אחר חוליא לעז על גיטין הראשונים. השיב התלמיד המבעל הגט שאע"פ שהגט יולא מתחת ידה אם לא נתקיים בחותמיו פסול ואין עדי המסירה מועילים אלא בנתינת הבעל מיד או מיד שלוחו או מיד בעל לשלוחה בעדי מסירה או מיד שלוחו לשלוחה אבל מיד שלוחה לא אם אין עדים שיאמרו בפנינו ל"ש יולא הגט מיד השליח או מיד האשה. דברי השאלה, אריכות השאר ללא לורך ועיקר :

תשובה עמדנו על שאלה זו ואמרנו וראינו דברי מו שאמר שהגט בעל שהרי דברים נכוחים, אע"פ שמקלח ראיות שהביא על בטולו אינן נכוחות אלא שהגט מ"מ בטל, וזה שהורה שהגט כשר דברי הבל הם ואינם ראויים להשיב עליהם, וזה שאמר שהגט בעל משום שאמר שלא כתבתיו ולא נתתיו מזוייף הוא טענה היא מפני שלא נתקיים בחותמיו שאין השליש נאמן אלא כשהבעל מודה שכתבו אלא שנחנו לשליש בתורת פקדון אבל אם כפר בגט לגמרי ואמר לא כתבתיו אין אותו גט מתקיים אלא או בעדי מסירה או בעדי חתימה לפי שהקבלן ידו כיד האשה שהרשתהו וכשם שאם טען הבעל עליה שהגט מזוייף צריכה או עדי חתימה או עדי מסירה כך שלוחה וכשם שאם הודה הבעל שכתב הגט אבל טען שלא נתנו לה אין הבעל נאמן. וראיה לדבר שהאשה נאמנת בכך יותר מן האיש זה שאמרנו ומודה רב הונא דאי אמרה קמאי דידי יהביה לגירושין מהימנא מגו דאי בעיא אמרה לדידי יהביה נהליה. והראיה שאם הבעל כפר בעיקר הגט מעיקרו אע"פ שיוולא מתחת ידה לריך עדי מסירה או עדי חתימה הוא מה שאמר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם וזימנין דמייתי עדי מסירה א"י זימנין דאזלי למדה"י והצריכו עדי חתימה שיהיו עדי מסירה. וכיון שנתבררו ראיות אלו באשה צידוע ששלוחה כמותה משום שהוא זוכה לה ושלוחו של אדם כמותו וזה שאמרה המשנה האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע והשנים שיאמרו בפנינו אמרה מ"מ צריכים אנו להם אבל השנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע אין אנו צריכים אלא מפני שאמר וקרע, אבל אם הגט קיים ומלוי בידה קבלו לא היינו צריכים להם כשם שאין אשה צריכה עדי מסירה כשהגט יולא מתחת ידה אם יודה הבעל שכתבו כך אין שלוחה לריך קיום עדים וכבר ביררנו כך למעלה בראיות ואמרנו בשליש בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין רב חסדא אמר שלישי נאמן והלכתא כרב חסדא. ואע"פ שרב חסדא תלמיד הוא לגבי רב הונא הלכתא כרב חסדא. וזו האשה שיוולא הגט מתחת ידה והעדים שהגיעו אותו לידה מעידים ששלוחה ששלחה

האשה בקרוב בשר תלא רחמנא דכתיב הקרוב וירש אותה והלך בזה אין לחוש לירושא, אבל להסירה לעלמא בלא גט איני רואה, דשמא טבעת זו במתנה נתנה לו הכת ושלח הוא וע"מ להחזירה נתנה לו. ואע"פ שאפשר לומר דמן הסתם דכל מה שיש ביד האשה מתכשטין וכיוולא בהן של בעלה ואין לה רשות בהן ליתן לאחרים, מ"מ מידי ספק אינו יולא והלך לדברי העדים הרי היא מקודשת ולכל הפחות ספק מקודשת וצריכה גט :

קמה

שאלה גט שכתוב בו תרוכית צו"ו ארוכה במקום תריכית, וכן כתוב בו לתוסבא במקום להתוסבא, וכן יש בו אות אחת שאין קלף מקיף אותו, היפסל הגט על ידי כן או לא :

תשובה כבר ראית מה שכתבתי אני בשם הגאון ז"ל ומשמן של גדולים הראשונים שכל אותן הדקדוקים שאמרו פרק המגרש לכתוב כן ולא לכתוב כן אינו אלא כשבא הבעל וערער, או שכתב המגרש בעלמו הגט או שזה הבעל לסופר לכתוב כן, דהשתא יש לחוש שמא בכוונה כתב כן כדי לפוסלו, הא לאו הכי טעות סופר הוא ואין לחוש, כ"ש בחסרון ה' להתוסבא דאפילו חסר כל התיבה איני רואה בזה פסול שהרי יש בו והרי את מותרת לכל אדם וכשאמרו בכותב טופסי גיטין שצריך לשייר שם האיש ושם האשה ואמר שמואל שצריך לשייר אף מקום הרי את מותרת לכל אדם, לא אמרו ולריך לשייר מקום להתוסבא לכל גבר, גם לא היתה ההקפדה שם בלהתוסבא אלא בין ה' לא' שלא לכתוב להתוסבא דמשמע לא תוסבא, ואפ"ה אין אנו פוסלין אלא כשבא הבעל וערער. גם באות דבוקה איני רואה כ"כ ההקפדה אלא שבוז ליזכר לכתלה, ואף ממה שאמר שם גבי בין שיטה לשיטה מבו דאקשינן ותיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ולא שלשה ספרים, ופרקינן לא לריכא דמעריב, משמע מפשטן של דברים דמעריב כגון שנדבוקו אותיות של מטה באותיות של מעלה, כגון לואר הלמ"ד שדבוק למעלה, או רגל הקו"ף שיורד למטה באותיות שלמעלה, ואפ"ה כשר. ומה ששאלתם אם יש תקנה בהחזרת השליח לסופר ויכתוב לו אחר כתקנו ולא לכתוב פסול או מסופק והראיה מנפחתה ותפחתה (גיטין ס"ג:). והשליח יתן שיהיה לאשה שאם יתן השני לבד שמא הראשון כשר והוא לא נעשה שליח על השני אלא על הראשון וגם העדים והסופר לא נלטו לכתוב ולהעיד על השני אלא על הראשון שהוא כשר אלא יתן השליח שיהיה לאשה וכשתגרש בראשון אם הוא כשר או בשני אם אין הראשון כשר. ולא אמרתי זה אלא כשעשה הבעל שליח על גט סתם, אבל אם עשה שליח על גט זה הראשון שוב אין לו לסופר ולא לעדים לכתוב גט אחר ולא לשליח ג"כ להוליק לה גט אחר אלא א"כ מדעת בעלה :

קמו

שאלה רב חנפסי. ראובן נשא אשה במדינה אחת והניח עגונה במדינה אחרת והראשונה הרשת לאחיה להביא לה גיטה והביא לה גיטה ונתנו לה בעדי מסירה. אחר זמן בא ראובן ורואה לחזור עם אשתו ואמר שהגט מזוייף הוא ומעולם לא לוח לכותבו. והנה הגט יולא מתחת יד האשה אלא שלא נתקיים בחותמיו ועדי מסירה אומרים שצניפה מסרו לה ע"מ שהיה שליח אחותו. הורה אחד מהתלמידים שהגט בטל, וראיתו ממה ששנינו (ס"ג:) האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שתי כיתי עדים

גרע ברי"ש מכתיבת כותים. ומסר אמרו שאפילו הם עשות בשם כיון שגופו של גע הרי את מותרת לכל אדם כתוב כדין כשר שהרי בראשונה הם משנה שמו ושמה :

תשובה למורי הרב שפסול ואם נשאת הולך ממזר והמכשירים בכמה משניות מפורש שהתירו הערום משנה שלמה שנינו שנים שמו ושמה וכו' פסול. ופרק ההקבל גבי הדין דהו קרו שמה נפאתה וכו' אנו חספא אמר לנו דליכתבו. ומסר אמר דלא גרע מכתיבת הכותים אין כדון דומה לראיה שבכל מקום קורין שמו ושמה כדינו בלי שינוי אבל בכאן קורין אותו בשינוי ואע"פ שנראה שיש גירסה במקום שנכתב שם הגע מגורשת אם היה שם נקרא ברי"ש במקום שנקרא בשינוי פסול דומה למה ששינוי בראשונה היה משנה שמו ושמה עד שבא ר"ג ותיקן שיהיו כותבין איש פלוני וכל שום שיש לו אשה פלוני וכל שום שיש לה, ופירוש המשנה כך הוא, בראשונה וכו' כיצד הרי שהיה ביהודה ושמו יוסף ואשתו שרה הלך בגליל וקראו שמו יוחנן ולאשתו רבקה הזרה אשתו ליהודה והוא נשאר בגליל ושלה גיטה ביהודה בשמו ושמה שבגליל שלא היו רגילין לכתוב שם אלא שם שבמקום הכתיבה הרי שהיה משנה שמו ושמה שיעקר השם הוא שבמקום הגירושין ע"כ תיקן ר"ג שיהיה כותב כל שם שיש לו במקום הכתיבה ומקום הגירושין ושלא כפי ה"ב טועין. וס"ג כיון שבמקום הגירושין נקרא בשינוי פסול. ועוד שאמרתם שלא נמלא מן הארץ הדין שקרא ברי"ש אלא אחד, ועוד שהיו בגט ווי"ן ואיך אפשר שיהיה מקום שיעשו רי"ש ווי"ו שוין ובטלה דעתו אלל כל אדם, ועוד שלא היה להם להוליא אחר שדנוהו אחרים לפסול וכדאמרי' (ברכות ס"ג:) חכם שאמר אין חבירו רשאי להחיר במילתא דתליא בסברא וכל שכן שהורה כדין וכהלכה. סוף דבר אם נעשה מעשה והותרה לינשא מכושר הדבר ותלא והולך ממזר, ואוי לעניים שכך רואות ולאונים שכך שומעות שיקומו אנשים טועים בדבר משנה ויורו בענין גיטין וקדושין, ואז"ל כל מי שאין יודע בטיב גיטין וקדושין לא יהיה לו עסק עמכם. ומרוב חולשת מורי הרב לא יכול לחסום, אך אלה הדברים ילאו מפיו. ושלומך יגדל ושלום חורתך ירבה כנפשו וכנפש שמה ועלן באהבתך הכותב במלות מורי הרב, אברהם בר' משה. לקיים הכתוב לעיל שהם דברי אדוני אבי חתמתי שמי פה יהודה ב"ר שלמה בר' אברהם זלה"ה בן אדרת. ואז היה הרב חולה הרבה ובאותו שבע נתבקש בישיבה של מעלה, ואחר זאת השאלה לא השיב לשום אדם והיתה נפש אדוני לרור בצרור החיים. עוד משמו שאין כותבין שם האיש או האשה בשתי שיטין אלא בשיטה אחת וראיה מהא דאמרו פרק אלו ערפות דשם אחד כגון כדלעומר בחדא שיטה פסקין ליה בשתי שיטין לא פסקין ליה, אלמא אי איפסקא לא מיקריא כתיבה ובגע כתיב וכתב לה :

שאלה לקבלו נתנו להם למוסרו אליה אילו אותו גע נתקיים בחותמיו לא היינו חוששין לדברי הבעל שאומר שהוא מזויף אלא השליח היה נאמן שיהיה הגע מתחת יד האשה כיניאנו מתחת יד שלוחה, אבל כיון שהבעל כופר בכתיבת הגע לגמרי ולא נתקיים בחותמיו הרי זה גע בטל, וזה שהורה כדין הורה אלא שהראיות אינן נטונות והלכתא כוותיה ולא מטעמים :

קמו

שאלה עוד נשאל לרב אלפסי מי שאומר לאשתו הרי זה גיטך מטעמיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש היאך כחן יפה, שיתנו לה בפני עדי מסירה וישאר תחת ידה או ימסור אותו לשליש עם התנאי, מפני שראיתי גאון אחד שאומר מוטב שימסור אותו לה כדי שלא יוכל לבטלו, ויש לחוש נמי אם נתנו לה שתוליא אותו בתוך הזמן ב"ד אחר ויתקיים בחותמיו ותנשא בו ויהיה הולך ממזר, והולכנו לדעת רבינו. וכן אם נתנו לה בעדי מכירה ימסור בתנאי לשליש או ישאר אלל בעל או יכתוב התנאי אחורי הגט, ואם בא הבעל הוך הזמן לריך קדושין לרווחא דמילתא :

תשובה זה שאמר גאון שמוטב שימסור אותו לה סמוך עליו שהוא אמת שיש אמר לה ומוסרו מטעמיו אינו יכול לבטל ואם מסרו לשליש יכול הוא לבטלו והשאר עגונה, ואין לחוש שמה תנשא בו בתוך הזמן דלא חליפה כולי האי, ועוד שיש לה בדבר הפסד שהלא מזה ומזה ואין לה כתובה לא על זה ולא על זה והולך ממזר מזה ומזה דומיא דמה שאמר בתם מלוה גופיה לא שביק סבר שמיני בי רבן ומפסדו לי, ומוטב שימסור התנאי אלל הבעל שיש תנשא הוך הזמן יערער בו אבל אין רשאי שיכתוב התנאי בגט עלמנו בתחתיתו או באחוריו משום דאי כתבו בגט ה"ל לבטל זכיה בגויה, וא"כ אין זה כריחות, ואם בא הבעל הוך הזמן אין לריך קדושין לפי שלא נתגרשה ממנו שהגע בטל צבואו ואפילו ריח הגט אין בו, וזה שאמרו אפילו נתנו לה על התנאי ולא נעשה התנאי לה פסלה מן הכהונה :

קמח

שאלה לרשב"א. השאלה הזאת שאלה ה"ר יצחק ממאריקיא בהיותו דר שם. המביא גט ממדע"י ואמר בפ"ג ובפ"ג ונתקיים בחותמיו אלא ששם האשה אששראלת וברי"ש קטנה אין בגט כמותה רק רי"ש ועם כל זה גנה גדול מזה ונמלא בגט ווי"ן גדולות כזאת ואחרות קטנות, ובצואו לפני ב"ד שלחו אחר נערים וקטנים וקראוהו וי"ו ולכן דנוהו לפסול, לכוף ימים קראו אנשים אחרים ושלחו והביאו מאנשי הארץ שהגע בא משם ואחד מהם קרא ברי"ש, ואמרו כיון שבאותה הארץ נקרא ברי"ש כשר דלא

תשובות שאלות

בעניני איסור והיתר באיסורי מאכלות ויין נסך ודין חמץ בפסח וערלה וכלאי חכרם וטבל וחדש וכל ביוצא בזה אקבץ הכל ביחד בע"ה :

תשובה לא נתברר מלשון השאלה לאיזה ענין אתם שואל, אם לענין שביתה אתה אומר כלומר שניהם מזוין על שביתתן במלאכתן הרי אלו ודאי בכלל ואסורות במלאכת ישראל כעבד, אע"פ שיש מרז"ל שסבורים לומר בכל עבד שאין אנו מזוין על שביתתו אלא

קמט

שאלה שפחות אלו הקטנות לנו אם דין כעבד אחר שהן קטנות למעשה ידיהן ואם הם בכלל בזירותיהם :

שׁוֹת הַרְשָׁבָא הַמְיוֹחֲסוֹת לְהַרְמַבִּין קַמְשׁ קַנ קַנָּא

רַב כְּהֵנָּה פִתְּ שִׁחְפָּחָה עִם לְלִי אֲסוּר לְאֹכְלָהּ בְּכֹתֵחַ לֹא לְרַב
 בְּלַחֹד שִׁיבָחָה אֱלָהּ אֲפִילוּ לְלוּי כִּיּוֹן דְּאִפְשָׁר לְאֹכְלָהּ בְּלֹא
 כֹּתֵחַ, וַיֵּשׁ לְרִי"ף ז"ל רָחִים מִפְּרָק מִשְׁיָלִין (דף ל"ט) דְּהֵן
 הַתָּס וְכֵן אֲשֶׁה שִׁשְׁלָה מַחְזִירָתָה תְּבַלִּין וּמִים וּמִלַּח לְעִיבָתָה
 הָרִי אֲלוּ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם וְהִקְשִׁין עֲלֵהּ בְּגַמְרָח וְלִיבְטִיל מִים
 וּמִלַּח לְגַבֵּי עֵיסָה, וּפְרִיק רַב אֲשֵׁי מַשּׁוּם דְּהוּי דְּבַר שֵׁישׁ לוֹ
 מִתִּירִין וְאֲפִילוּ בְּאֶלְפָּה לֹא בְּטִיל, אֲלֵמָא אֲפִילוּ בְּשִׁחִין מִיּוֹן אֲמַר
 דְּהֵא תְּבַלִּין בְּקִדְרִיה וּמִים וּמִלַּח לְגַבֵּי עֵיסָה אִינוּ מִיּוֹן וְלֹא
 בְּטִיל. וּמִפְּנֵי מַה שִׁמְלָא הַרְי"ף ז"ל וַיֵּשׁ סַעַד לְדַבְּרֵיו מֵהָא
 דְּרַב אֲשֵׁי לֹא רָחַם שֵׁיהָ הֵיחָא בְּרִייתָא וּמֵאִי דְּאִיתָמַר
 בִּירוּשְׁלַמֵי רָחִים מוּכַחַת וּע"כ כְּשִׁרְחָה הוּא לְהַכְרִיחַ כֵּן תִּלְהֵ
 הַדְּבַר בְּהַכְרַע הַדְּעָתָה וְלֹא בְּהַכְרַח. וְהָא"ת אִיךְ הֵיחָא הַרַב
 ז"ל הָא דְּרַב אֲשֵׁי וְאִינוּ ג"כ הֵיחָךְ גֵּיחָה אֹתָהּ, י"ל דְּמִים
 וּמִלַּח לְגַבֵּי עֵיסָה כְּמִין אֶחָד דְּהֵן עֵיסָה בְּלֹא מִים וְלֹא יֵאָכֵל
 תְּפַל מְבַלֵּי מִלַּח וְכֵן הַדִּין בְּתַבְלִין בְּקִדְרִיה וְה"ל בְּתַבְלִין הוּי
 טַעמָא כְּדַרְבָּא דְּאֲמַר תְּבַלִּין לְטַעמָא עֲבִידִי וְטַעמָא לֹא בְּטִיל
 וְעַל זֶה סַמְךְ הַרְי"ף ז"ל לְפַסּוּק. וּמַה שִׁשְׁאֲלַת מַר לְעַמּוּד
 עַל דְּעַתִּי בְּמַה שִׁנְחַלְקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם אִם עֲרוּי כְּכֵלֵי רֶאֱשׁוֹן
 אִם לֹא וְנַחֲלָקוּ גַם בְּאֹתָהּ לְגִירְסַת יְרוּשְׁלַמֵי שְׁבַמְס' פְּרַה
 וּבַפ"ק דְּמַעֲשָׂרוֹת דְּעַתִּי נוֹטָה כְּדַבְּרֵי ר"ח וְהַרְי"ף ז"ל וְגַם
 הַרְבֵּה מִגְּדוּלֵי הַמּוֹרִים שִׁאֲמַרָה דְּעֲרוּי כְּכֵלֵי רֶאֱשׁוֹן וַיֵּשׁ לִי
 רָחִים מִיּוֹרָה דְּמַר עוֹקְבָא לְמַה לִּי גְּדוּפָא וּמֵאִי חֲכַמְתִּיה
 לִישְׁדֵי עֲלִיה מִים רוֹתְחִים מְכֵלֵי רֶאֱשׁוֹן כְּבַר כְּתַבְתִּי בִּירוּשְׁלַמֵי
 וּפִירוּשׁוֹ. וְכֵן מִחֲלוּקָה שֶׁל רֶאֱשׁוּיִים ג"כ בְּתוֹרַת הַבַּיִת מִקְלָחוֹ
 שֶׁל דְּבָרִים בְּשַׁעַר הַרְאֲשׁוֹן שֶׁל בַּיִת הַתְּעַרְבוּת וּמִתְחַלְתּוֹ עוֹד
 בְּשַׁעַר הַרְבִּיעִי בְּהַכְּשַׁר כְּלִים. וּמַה שִׁכְּתַבְתִּי בְּהַכְּשַׁר הַמַּחֲבַת
 שֶׁמְטוּגִים בּוֹ בֶּשֶׁר וְדָגִים שֶׁלְרִיכִין לִיבּוֹן מִפְּנֵי שֶׁתְּשַׁמְשׁוּ ע"י
 הָאֹר וּבְשִׁמּוֹן מוֹעֵט וְה"ל כְּאֶסְכָּלָא וְאֲמַר מַר א"כ הַבְּבִלִיִּים
 לְרִיכִים לְבוֹן, אֲנִי אֹמַר שֶׁכֵּן הַתַּמָּה אִילוּ הִיוּ עֲשִׂין פְּנִיו
 בְּשׁוּמֵן אֲבָל אִינוּ רוֹחִים אֹתוֹ בְּכֵלֵי מוֹתַר שִׁחִין טַעֲשִׁין אֱלָהּ
 בְּשִׁמּוֹן וְהֵן חוֹשְׁשִׁין לְעֵישָׁתָה שׁוּמֵן מִפְּנֵי שֶׁי דְּבָרִים, הַאֲחָד
 מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׁמּוֹן יוֹתַר בְּזוֹל מִשׁוּמֵן הַחֲזִיר וְכֹאֲתָהּ שֶׁשְׁנֵינוּ שִׁאֲמַר
 בְּכֹתֵחַ עוֹד שֶׁאֲסוּר לֶהֱסֵב בְּתַעֲנִיתָם וְעֵינֵינוּ. עוֹד בְּרַב מַדִּין
 שֶׁהַשִּׁמּוֹן מִשְׁחִיר פְּנֵי הַלְחַמִּים שׁוֹעֲשִׂים בּוֹ כְּמוֹ שִׁכְּתַב
 בִּירוּשְׁלַמֵי שִׁחִין מִגְּעִילִין אֱלָהּ בְּמִים לֹא בְּשֶׁאֵר מִשְׁקִין וּמֵהֵיחָא
 דְּמִים וְלֹא בְּמִזְוֵג כֵּן הִיָּה אֹמַר הַרְמַבִּין ז"ל וְהוּא הִיָּה סְבוֹר
 שֶׁהַדְּשָׁה וּמֵאֲוֹתָהּ רָחִים מִמֶּנּוּ עוֹד הִיָּה אֹמַר לֹא שֶׁאֵר
 מִשְׁקִים מְבַלִּיעִין וְלֹא מִפְּלִיעִין וְהֵמִים מִפְּלִיעִים וְלֹא מְבַלִּיעִין
 וְע"כ הִיָּה אֹמַר לֹא דְּמוֹתַר לְהַגְעִיל אֲפִילוּ כְּלֵי ב"י אֲע"פ
 שִׁחִין בְּמִים שְׁשִׁים כְּנֹגַד כֹּל הַכְּלִים אֲע"פ שְׂר"י בְּעַל הַתּוֹס'
 אֲסַר וְיִלְדוֹת הֵיחָה בִּי וְהַעֲזִיתִי פְּנֵי בּוֹ וְדַחֲתִי לְפָנָיו וְזֹאת
 הֵיחָה הַשׁוֹבְתִי א"כ אֲמַרְתִּי בֶּשֶׁר נִבְלָה שׁוֹפֵל תּוֹךְ יוֹרָה
 רוֹתַחַת עִם מִים וְהֵן בְּמִים שְׁשִׁים לֹא תֵּאֲסַר וְכַף שׁוֹעַר בֵּה
 לֹא תֵּאֲסַר. הַשִּׁיב הַרַב הַשׁוּמֵן בְּעֲלָמוֹ הוּא שׁוֹבֵלַע מִעֲלָמוֹ.
 אֲמַרְתִּי א"כ מַה הוֹעֲלַתִּי שֶׁאֵף כְּשִׁאֲתָה מִגְּעִיל כְּלֵי ב"י כִּי
 נֵיחָה הַדֵּר בְּלַע פְּלִיעַת עֲלָמוֹ. אֲמַר אִיךְ אֲתָה אֹמַר כְּלֵי מַדִּין
 שֶׁלֹּא אֲסַרָה תּוֹרָה אֱלָהּ קִדְרָה ב"י כִּילַד הַכְּשִׁירוֹס. אֲמַרְתִּי
 יוֹרָה קִטְנָה בְּתוֹךְ יוֹרָה גְּדוּלָה וְיוֹרָה גְּדוּלָה בְּגְדוּפָא כְּמַר
 עוֹקְבָא אִו הֵשְׁבֵהוּ אֹתָהּ עַד לְמַחַר. וְכֹף דְּבַר לֹא תִירֵץ
 תְּשׁוּבָה מִסְּפָקָה לְהַעֲמִיד לִי דְּבָרֵינוּ אֲלוּ גַם עַל שֶׁאֵר הַמְשָׁקִים
 אֲמַרְתִּי שֶׁכֵּן מִפְּלִיעִין ע"כ שֶׁהִרִי קַקְקִים שְׁתַּחַן כּוֹתִי לְתוֹכָן
 יִין שְׁנֵינוּ קַקְקִים שֶׁל כּוֹתִים וְיִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹס בְּתוֹפֵי אֲסוּר
 בְּשִׁתִּיה וְאִם אִיתָא לְמַה אֲסוּר וְהֵלֵא לֹא פִלְעוּ כֹּל מִן הַיִּין
 שְׁבַחֲכוּ אֱלָהּ אִם הֵיין מִפְּלִיעַ הֵיין הַבְּלוּעַ בְּחֹכוֹ כ"ש אִם
 בְּשֶׁל בְּחֹכוֹ יִין עוֹד שֶׁאִם אֲתָה אֹמַר כֵּן שֶׁאֵר מִשְׁקִין מוֹתַר
 לְבַשְׁלָם בְּכִלִּים אֲסוּרִים וְהֵא וְדֵחִי לִיתָא וְהֵא מֵהֵיחָא דְּת"כ
 בְּמִים וְלֹא בֵיין וְלֹא בְּמִי מוֹזֵג אֲדַרְבָּה מֵינָה מִשְׁמַע לִי
 אִיפְכָא מִדְּגַרְסַם בְּזַבְחִים פֶּרַק דֵּם חֲטָאתָה ת"ר חֲטָאתָה אִין לִי
 אֱלָהּ חֲטָאתָה שֶׁאֵר קִדְשִׁים מִיִּין ת"ל קִדְשִׁים יוֹכֵל אֲפִילוּ
 תְּרוּמָה ת"ל אֹתָהּ דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה וְכו' כְּדֵאִיתָא הַתָּס
 וְהִקְשִׁין

אֲח"כ הוּא עַבַד תּוֹשֵׁב כְּלוּמַר שֶׁקָּבַל עֲלָיו שְׁבַע מֵאוֹת בְּנֵי נֹחַ
 וַיֵּשׁ לֶהֱסֵב עַל מַה שִׁסְמוּכוֹ בְּמַסַּכַת כְּרִיתוֹת, אֱלָהּ שִׁחִין
 דְּעַתִּי נוֹטָה כֵּן אֱלָהּ כֹּל הַעֲבָדִים שֶׁלֹּא בְּכֹלל שְׁבִיתָתָה
 מִלְּחָכָה, וְהֵן זֶה מִקּוֹם אֲרִיכוֹת לְפִי שֶׁלֹּא בָּחָה שֶׁאֲלַתְךָ עַל
 זֶה. וְאִם עִיקַר שֶׁאֲלַתְךָ לֹא מֵאֵר אִם אִינוּ מוֹזְהָרִים עַל בְּשׁוּלֵיהֶן
 וְאִם הֵם בְּכֹלל גְּזִירוֹת שֶׁגִּזְרוּ חֲכָמִים עַל הַכּוֹתִים, בּוֹדֵחִי
 הָרִי הֵן בְּכֹלל בֵּיין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּבְגִבּוֹתֵיהֶן וּבְכֹלל כֹּל הַגְּזִירוֹת
 אֱלָהּ שֵׁישׁ מְרֻבּוֹתֵינוּ נ"כ שְׁעַמְמוֹ עַל בְּשׁוּלֵי הַעֲבָדִים
 וְהַשְּׁפָחוֹת שֶׁלֹּא לְהַתִּיר וְנוֹתְנִים טַעַם לְדַבְּרֵיהֶם שִׁחִין אֲסוּר
 הַבִּישׁוֹל אֱלָהּ מִגְּזִירוֹת חֲתוּמוֹת וְהֵן גְּזִירוֹת חֲתוּמוֹת וְקִירוֹב הַדְּעָתָה
 בְּסֵן אֱלָהּ בְּמִי שְׁעוּשָׁה מִרְלוֹנוֹ מֵאֲהַבַת יִשְׂרָאֵל וְאִלוּ עוֹשִׂין
 בֵּין יִרְאוּ בֵּין לֹא יִרְאוּ וְהֵן קִירוֹב הַדְּעָתָה בְּזֶה וְלֹא גְזִירוֹת
 חֲתוּמוֹת, וּמ"מ אִין דְּבָרֵיהֶם מִחֲוָרִין בְּעֵינֵינוּ וְהֵן אִינוּ סוֹמְכִין
 עַל זֶה אֱלָהּ נוֹכְחִין אִינוּ אֲסוּר בְּשׁוּלֵיהֶם וְאֲפִילוּ בְּדִיעַבַד :

קַנ

שְׁאֵלָה חֵיטִין שִׁמְלָחוּ בְּהֵם גְּרַעֲיִין שֶׁנֶּאֱכָלוּ קֶלְחָה ע"י
 עַבְדִּים מוֹתָרִים בְּפַסְחָה, אִם נֶאֱמַר דְּדוּקָא
 לוֹעַם חֵיטִין אֲמַרְוּ שְׁבָחִים לִידֵי חַמּוֹץ אֲבָל עַבְדֵי אִין דְּרַכוּ
 בְּכַךְ אֱלָהּ נוֹשֵׁךְ הַחֶטֶה מֵאֵד אֶחָד וּמִשְׁאִיר הַשֶּׂאֵר וְדַבַּר מוֹעֵט
 הוּא וְלֹא נִיחֹשׁ לְתַעֲרוּבָה אֹתָם חֵיטִין כִּיּוֹן דְּאִיכוּר תְּעַרְבוּתָה
 בְּמַשְׁהוֹ, אִו אִינוּ אֱלָהּ מִדְּרַבְּנֵן דּוּדֵחִי לִיכָא בְּתַעֲרוּבָתוֹ כּוֹזֵית
 בְּכַדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס :

תְּשׁוּבָה מִסְתַּבְרָחָה שִׁחִין בְּזֶה מַשּׁוּם חַמּוֹץ שֶׁלֹּא אֲמַרְוּ
 אֱלָהּ בְּאֵדָם הַלוֹעַם חֲטָיִים אֲבָל בְּנִשְׁכִּיתָה
 הַעַבְדִּים אִין בּוֹ מַשּׁוּם חַמּוֹץ, שֶׁאִילוּ כֵּן לֹא מֵלִינוּ חֵיטִין
 מוֹתָרִים בְּפַסְחָה שִׁחִין לֶךְ כֹּל מַגּוּרָה וּמַגּוּרָה שֶׁלֹּא אֲכָלוּ מִמֶּנּוּ
 עַבְדִּים, עוֹד שֶׁאֲפִילוּ תֵּאֲמַר שְׁלִיחוֹת הַפֶּה שֶׁל עַבְדִּים
 מְבִיחָה לִידֵי חַמּוֹץ כְּלַעֲיִסַת הַאֵדָם מ"מ אִינוּ רוֹחִים אֹתָהּ
 שֶׁאִינֶם מִתְּבַקְעִים אֲפִילוּ עַל פִּי הַבַּיִת כְּמַר עוֹקְבָא וְלִשׁוֹן
 שִׁחִין מְבֹקְעִין כְּדַעַת שִׁמְלָחָה וְאֲפִילוּ אֵדָם בְּכִיּוֹלָהּ בְּזֶה
 הַנוֹשֵׁךְ בְּגַרְגִיר בְּשִׁנוֹ אִין בְּזֶה מַשּׁוּם חַמּוֹץ שְׁכִיּוֹלָהּ בְּזֶה אִין
 בֹּא לִידֵי חַמּוֹץ לְעוֹלָם, וְכ"ש בְּמַעֲשֵׂה זֶה שִׁאֲמַרְתָּ שִׁחִין בּוֹ
 אֱלָהּ מַעַט בְּתוֹךְ הַרְבֵּה וְהֵן אֲפִשָׁר לְבַח בּוֹ לִידֵי אֲסוּר
 דְּאֹרִייתָא וְה"ל לְכֹל הַיּוֹתַר סַפֵּק דְּרַבְּנֵן וּבְדַרְבְּנֵן בְּכִיּוֹלָהּ
 בְּזֶה עוֹשִׂין מַעֲשֵׂה וְהַ"כ שׁוֹאֲלִים :

קַנָּא

שְׁאֵלָה חַמּוֹץ פְּגוּם שֶׁנֶּתְעַרַב בְּמַשְׁהוֹ בְּפַסְחָה וְהוּא בְּעִין
 אִם נֶחְמַיר עֲלָיו כִּיּוֹן שֶׁאֲסוּרוֹ בְּמַשְׁהוֹ אִם לֹא :
תְּשׁוּבָה לֹא נֶחְבַרֵר לִי פֶגַם זֶה שִׁאֲמַרְתָּ מַהוֹ, אִם הוּא
 פֶּגַם גְּמוּר כְּמוֹ פֶת שֶׁעַפְסָה וַיִּלָּח מִתּוֹרַת אֹכֵל
 עַפְרָה בְּעֲלָמָא הוּא וְלֹא אֲסַרָה תּוֹרָה עַפְרָה בְּעֲלָמָא וְלֹא
 סוּף דְּבַר מַשְׁהוֹ אֱלָהּ אֲפִילוּ מִחֲלָה עַל מַחֲלָה אִו יוֹתַר, אֲבָל
 אִם אִינוּ פְּגוּם גְּמוּר אֲסוּר תְּעַרְבוּתוֹ וְאֲפִילוּ בְּמַשְׁהוֹ כְּדַעַת
 ר"י הַזִּקֵן ז"ל לְפִי שֶׁכֵּל שְׁבַמְשָׁהוּ וְאִינוּ מִחֲמַת טַעְמוֹ אִין חִילוּק
 בֵּין טַעַם לְפֶגַם לְשִׁאֲנוֹ לְפֶגַם שֶׁהִרִי אִין הוֹלְכִין בּוֹ אֲחַר
 טַעְמוֹ, וְדַבַּר בְּרוּר הוּא לְפִי דְּעַתִּי אֲע"פ שֶׁמִּקְלָת מַרז"ל
 נ"כ חֲלוּקִים עֲלָיו, וְכַמְדוּמָה לִי שֵׁישׁ לוֹ רָחִים מְפּוֹרְשַׁת מִפְּלוּגָתָא
 דְּרַב וְשִׁמְלָחָה בְּקִדְרוֹת בְּפַסְחָה וּמִסּוּגִיָּה דְּאִיתָמַר עֲלֵהּ בְּגַמְרָח
 וְהֵן מִפְּרִשְׁתִּין לְחַכֵּם. וְלַעֲנִין דְּבַר שֵׁישׁ לוֹ מִתִּירִין שֶׁהַדְּבַר
 בְּרוּר שֶׁלֹּא נֶאֱמַר אֲפִילוּ בְּאֶלְפָּה לֹא בְּטִיל אֱלָהּ כִּי עַרְבַּ בְּמִינוֹ
 כְּדֵאִיתָא בִּירוּשְׁלַמֵי דְּנִדְרִים (פֶּרַק הַנוֹדֵר מִן הַמְּבוּשָׁל) וּבְסוּף
 מַס' שְׁבִיעִית וְתַמְהַתִּי עַל הַרְמַבִּין ז"ל שֶׁתִּלְהֵ אֹתוֹ בְּסִבְרָתוֹ
 וְכַתַּב בְּלִשׁוֹן נֶרְחָה לִי אֲנִי אֲפִשָׁר כִּי לְפִי שִׁמְלָחָה לְרִי"ף ז"ל
 שֶׁאֲמַר אֲפִילוּ מִיִּין שִׁחִין בְּמִינוֹ בְּפֶרַק גִּיד הַנֶּשֶׁה דְּכַתַּב
 שֶׁס פְּלוּגָתָא דְּרַב וְלוּי דְּפֶרַק כִּילַד לוֹלִין (דף ע"ז ע"ב)
 בְּרִיחָא מֵילְתָא הִיא אִו לֹא מֵילְתָא הִיא, וְאֲמַר דְּהֵא דְּתַנִּי

ואקשינן ותדומה לא בעיה מריקה ושטיפה והתניא קדירה
שבשל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בשל בג"ט בשל בה
תרומה לא יבשל בה חולין ואם בשל בג"ט כו' דאף בלע
של תרומה אוסר עד שיגעיל ויוליח את בלוטו וא"כ אף
היא בעיה מריקה ושטיפה אמר רבינו לא לריכא לכדמר
במים ולא ביין במים ולא במזוג והא אפילו ביין כלומר גבי
קדשים גזירת הכתוב הוא דלכו"מ הבלע אפילו במזוג
וביין וכן פירש"י ז"ל והא תרומה דאפילו ביין מזוג לא
קפדינן אלא להגעיל איסור הבלע בו עכ"ל. אלמא יין ומזוג
מפליטין הן. ולענין בטול האיסורים שאמרתם לדעת רבותי
הרפתיים ז"ל אומר ד"ת מותר לבטלו ולערבו בהיתר בידיים
לכתחלה ומדרבנן הוא דאסור ואמרו שאין מבטל ומה שאמרו
בזרוע בשלה והוא היתר הבא מכלל איסור הא בעלמא אסור
ה"ק זהו היתר הבא מכלל איסור דמאן לבטלה. אבל
הראב"ד ז"ל כתב דאסור לבטלו לכתחלה דבר תורה ומחלוקת
חלויה בהסיה שמעתא דזרוע בשלה בפרק גיד הנשה
וכשנפל היתר לתוך איסור אם הוא מאיסורי דאורייתא או
אפילו דרבנן ויש לו עיקר דאורייתא אין מוסיפין עליו
היתר כדי לבטלו ואם עשה כן בשוגג מותר במזיד אסור
לו ולכל מי שעשה בשבילו. וכשאין לו עיקר דאורייתא נראה
שמותר לערבו ולבטל בידיים ויש מחמירים גם בזה ונכון
לחוש ולהחמיר. וכל פרטי דברים אלו וכל מה שיש עליהם
מן הראיות או מן הבריות מגמריין ומגמרא דבני מערבא
כבר כתבתי בארוכה בבית שלישי משער התערבות לעיין
מר התם ומשם יראה דעת רז"ל. ומאי דכתב מר על מה
דכתבתי אני דאפילו אליבא דרבי אליעזר ז"י לא סגי
בחומס אחד עד דאיכא מפתח והותם בשני חותמות ואמרת
שתמה המתמיה למה לא סגי בחומס אחד ואמר דמפתח
או חותם קאמר. אומר אני שהתמה מן המתמיה כי ודאי
עמד על ספר וראה בעיניו והרחבתי הדברים להראות פנים
לזה ולזה מתוך הלכות מרובות מן הגמרא ומן הירושלמי
ואחר הכל הסכמתי לפסק זה מתוך ראיות רבות ומוכרחות.
ועוד מתלחא וארבעה קראי מהלכות פסוקות מרב יהודה
ז"ל ומה"ג והרי"ף ז"ל. והנה בידך ספרי הארוך ידרוש
הדורש מעל ספרי ויראנו. והנה רב דפסק כרבי אליעזר
הוא ניהו האומר לריך חותם בחוך חותם ומן הסתם אפילו
ביד כותי קאמר ולאזו ביד ישראל מומר דוקא שהיה לו
לפרש ועוד דבירושלמי הביאו ההיא פלוגתא דרב ושמואל
גבי פלוגתא דר' אלעזר ורבין ועוד ראייה גדולה שבגדולות
יש מדתן פרק אין מעמידין אלו דברים אסורים ואיסורן
איסור הנאה היין והחומץ של כותים שהיה תחלתו יין
ואקשינן פשיטא משום דאחמיץ פקע איסוריה ופריק רב
אסי הא קמ"ל חומץ שלנו ביד כותי בעי חותם בתוך
חותם אלמא חומץ הוא דלא בעינן הא יין שלנו ביד כותי
בעי חותם בחוך חותם ואליבא דהלכתא קאמר דאי לא
לימא לא לריכא אלא אליבא דרבין והרי"ף ז"ל הביאה
בהלכות דאלמא אפילו לרבי אלעזר לריכא וכל מה שיראה
מתוך ההלכה בספר מזה כבר עמדתי עליו וסלקתי כל
יחדות הדרכים. גם מה שכתבתי הפרש בין קנקנים של
חרס לקנקנים של עץ נכון ויורדי הים המה ראו שמוליחין
בין דף לדף מתחת החבקים ורבותי הרפתיים ז"ל כן אמרו
וע"כ אני נמנע מלשהות שום יין המופקד ביד כותי ואפילו
בכלי חרס שגדרתי אני בעלמי בשביל זה. וכל מה שכתבתי
אני בחתיכת איסור שנפלה בחתיכות של היתר ונאסרו כלם
מספק אם נפלה אחת מהם לים או שנאבדה אחת מהם
הותרו כלם שאני אומר הך דאיסור נפל מהסיה דהתערבות
והחזקתי דברי ממעשה שעשו חכמי סדור ועוד פסקתי
ביבש שאינו חשוב ואין ראוי להכבד לפני האורחים ובעל
ברוב וכן דנתי מתוך הלכה דפרק הזבב. ושאל מר בעופות
שנמלאו עריפות באחד מבני מעים ולא נודע מאיזה מהם

מהם מה דינם, גם בזה ז"ל דהיא היא ואם סס ראויים להכבד
לפני האורחים אינם בטלים כחתיכה הראויה להכבד
בעלמא ואם הם גדולים כאוונים וקטנים כלפריים שאין
ראויים להכבד מפני גדלן או מפני קטנן אין בטלים ברוב.
ומה שאמרת בשם בעל התוס' שלא אמרו חתיכה הראויה
להכבד אלא בדברים המופלגים במינו כגון כבשים הבאים
ממדינת הים וכרמוני בדרן, הלא שמענו ואין הסברה מקבלתו
ופשט הגמרא אינו כן. ומאי דכתב מר שלא כתבתי אני
דלא אמרו דשלה חלקי מים ואחד יין הוי יין וביהר מכאן
לא אלא בפורגני או שמרים אבל ביין עלמו לא ואמרת
שתמה המתמיה מהסיה דהמלניע ואמרת אולי דעתי להפריע
בין תמד שאין השמרים חזקים כיין שמעורב במים עם היין
ובין היין שאין שום דבר אחר מעורב כי אין לשם שום
לירוף. אני כבר כתבתי מתוך אותה הלכה שבפרק המוכר
פירות שכל שיש בו יתר מעל תלתא מיא לא חמרא הוא
ואח"כ אמרתי בשם אחרים דלענין יין נסך דוקא דמתמיד
אמרינן הא במי שאין יין מתחלתו לא אלא כל שיש בו טעם
ומראה יין יין גמור מיקרי ויין גמור הוא ולא קיוהא דהסיה
דהמזמד דעיייל תלתא ואפיק תלתא ופלגא אמרינן מי
סברת חמרא הוא קיוהא הוא דכל דעיייל תלתא ולא נפיק
ארבעה בידוע שאין יין אלא עזירת השמרים ולאזו חמרא
הוא והאי טעמא דהיה ליה קיוהא בעלמא הוא אבל כשיש
בו יין גמור שהיה מתחלתו יין לא מיקרי קיוהא וכדמחליף
רבי יהודה בין מתמד דפורגני למתמד בדרדוקא כדאיתא
פרק אלו עוברין. ולענין יין נסך מיהא כל שהיה מתחלתו
יין יין מיקרי ויש בו משום יין נסך וכן דדין שלא יכול
ישראל וכותי הספל וישתו שניהם כל שיש בו מעט יותר
מעל חד תלתא מיא. ובפרק המלניע שאמרת לא ידעתי
בפרק המלניע דבר כנגד זה אולי מהסיה דהמוליח קאמרת
דתן במוליח יין כדי מזיגת הכוס ותני עלה כדי מזיגת
כוס יפה ואמרו מאי כוס יפה כוס של ברכה לריך רובע
רביעייה כדי שימזגנו ויעמד על רביעיית. ומאי זו
קושיא דאפילו אם תמלא לומר שאין ראוי לכוס של ברכה
ואפילו אין מזכרים עליו בורה פרי הגפן כיון שיש לו טעם
גמור של יין ומראה יין והכותים מנסכין אפילו מזוג וכדאמרן
יין מזוג יש בו משום גלוי ויש בו משום יין נסך לא נקל
עליו לשהותו עם הכותי בכוס אחד אע"פ שיש בו קלה
מים יותר מכדי מזיגה, דבר נכון אמר. ועוד דמנ"ל ביין
גמור דכל שיש בו מעט מים יותר מכדי מזיגה שאין
מזכרים עליו בפ"ה. דאי מהסיה דהמוליח דילמא כוס של
ברכה שאני דבעינן כוס יפה וחשוב והיינו דקרי ליה כוס
יפה וכדבעינן נמי חי עד ברכת המזון למאן דמפרש חי
שאין מזוג ולריך נמי ליתן לתוכו מים מזרכת הארץ ואילך
וכל זה מתוך חשיבות ברכה וכן נמי שלא יהא פגום וכן יין
שריחו רע שאין אומר עליו קדוש היום ואפשר דאין מביאים
ממנו כוס של ברכה משום הקריבהו נא לפחתך ומזכרין
עליו בפ"ה וכן מגולה שעברו במהנות וכן עשו מעלה בכוס
של קידוש דהרי חמר חוריין דאין אומר עליו קדוש היום
ואע"ג דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא
לאזו חמרא הוא לאזו כללל הוא דלא הוי חמרא לכל מילי
אלא לומר שאינו חשוב ובמתמיד לאזו חמרא הוא אפילו
לברך עליו בפ"ה דקיוהא בעלמא הוא וכמי שהיה מתחלתו
חי דרי טפי מתלת מיא על חד אין זה כוס יפה לברכה
ולקדוש הא לברך עליו בפ"ה אפשר דמזכרין ודכוותה אמר
רבא בהדיא חוריין דבעא מיניה רב כהנא חמוה דרב
משרשיא מרבא חמר חוריין מהו כלומר מהו לומר עליו
קדוש היום ואהדר ליה אל תרא יין כי יתאדם כלומר שאין
אדום אין קרוי יין דכי יתאדם קרוי יין. ולענין בפ"ה לא
הוא אלא שאין יין חשוב לקדוש היום ומ"מ אפילו אח"ל
דאין מזכרין עליו בפ"ה אלא על מזיגה אפ"ה לענין יין

נסך

שירת הרשב"א המיוחדות להרמב"ן קנא

הנוטל או כוונתו כה"ק דרבי יוסי וכמו ששנינו בחוספתא דמסכת ידים דהנח הנוטל מתכוין ונותן חין מתכוין ידיו טהורות רבי יוסי אומר ידיו טמאות וק"ל כה"ק. ועוד נ"ל דהיה ברייתא משושנת היא דלא נחלק רבי יוסי בזה דתנן פרק קמא דמסכת ידים הכל כשרים ליטול לידים אפי' חש"ו מניח חבית בין זרכיו ונוטל חבית מועה על דהו ונוטל והקוף נוטל לידים רבי יוסי פוסל בשמים אלו, אלמא בחש"ו מודה רבי יוסי וק"ל כמתני' וברייתא משושנת היא ומ"מ למדנו ממנה דכוונה של אחד מיהא בעינן. ועוד נ"ל ראייה מהיה דפרק כל הבשר (דף ק"ז) דאמר רב נוטל אדם ידיו שחרית ומתנה אלמא הנאי בעי. והא דתנן פרק ה' של מסכת מכשירין ומייתי לה בפרק השוחט הסוחט פירות לתוך חמת המים ופשט מי שידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות ודייק מינה בפרק השוחט דלא בעינן כוונה בחולין, כבר תרלתיה דהיה לאו טהורות לאכילת חולין קאמר אלא לגיעת חולין שנטשו על טהרת תרומה. ומעשה מה ששאלתם כשנוטל ידיו מן הכותי ומשום דכותי אדעתא דנפשיה קא עביד, אי משום כוונה כבר נתבאר דאין לריך כוונה מהנוטל מחש"ו אלא שיעדיין להסתפק בו לפי ששאלוהו כזו ותניא בחוספתא דטהורות כל שאינו מטמא במשא כשר לנט"י אלא שדברים אלו לא נאמרו אלא לקדשים ולתרומה אבל לחולין לא שא"כ אין לך עכשיו נוטל משום אדם ואין לך מים ראויים לנטילה שכלם טמאי מתים הם לפחות וסדולה אפילו לא נגע במים מטמא בו את הכלי והכלי מטמא המים ומן הכל אדם נוטל לחולין בין מן הכותי בין מן הגדה ובין שלא החמירו באכילת חולין כולי האי. וגם מה שאמרתם מהו להטביל כלי ע"י כותי זה לא שמעתי אבל נראה דבדברים שמוחר שלא אמרו אלא לנט"י שהוא לאכילה שהחמירו בה משום סדך תרומה. ומה דמסתפק ליה מר באיברים בין של שרצים בין של נבילה שנתערבו בשל הישר אס' יש להם בטול אס' לאו דדילמא כיון דאין להם שיעור אף אין להם בטול א"ד אין להם שיעור אמרו אין להם בטול לא אמרו. אומר אני כי בצירור יש להם בטול שלא אמר שיהא האבר שאין לו כזית או כעדשה חשיב יותר מן הבשר שיש בו שיעור וזה יש להם בטול. ולא עוד אלא שרץ שחסר ממנו אבר בטל אבר אחד לבדו אינו בטל ונבלה כלה שלמה בטלה אבר ממנה לכ"ש. ומה ששאלתם לפי מה שאמר בירושלמי לא תאכלו כל נבלה לרבות הרסוקין ודק מדוסק מנ"ל דאסור אפשר דאתי במה מנינו. אלא שאתו ירושלמי לא ידעתי מה טיבו ולמה לו למילף מכל נבילה וכי מגרע גרע נבלה מרוסקת מלירה ורובע וקיפה שנתרבו מן הטמאים דגרם פרק כל הבשר רב מרי בר רחל אימלא ליה בשר שחומה צדדי בשר נבלה אתא לקמיה דרבא אמר ליה אלה הטמאים לכם לאסור לירן ורובעין וקיפה שלהן וס"ה לרובעין וקיפה של דגים דהכי דרשינן בה"כ בדגים הטמאים לאסור לירן ורובעין וקיפה שלהן ועיקר דרשה זו לרובעין וקיפה ולירן אגב גררה נקטה דליר דגים זיעה בעלמא הוא ואינו אסור אלא מדרבנן כדאיתא פרק גיד הנשה ואפילו גיעולי כותים כלי שנתבטלה נבלה אסרה תורה מכלי מדין :

ובאי דכתב מר בפירוש אמרעובי דאיכא מ"ד כשהיה השכר חם ואתה דנת לאסור בצונן דכל היכא דאמרעט אפילו אין השכר חם כיון שיש לו קיומה הרי הוא ככבש, יפה דנת וכן כתבתי אני בחיבורי בשם קלת מן המפרשים ומכל זה נראה שלא צא לידך חיבורי הארוך. גם מה שאמרת דכל שאין לו קיומה קודם מליחה שאינו בולע מן הדם, גם זה פשוט דלא אמרינן אלא בדברים החריפים כמלח וחומץ בבשר ששורין אותם במים וכיוצא באלו וכדאמר שמואל מליח הרי הוא כרותח כבוש הרי הוא כמבושל וכדאיתא נמי כבר יונה דנפל לכדא דכמכא

וגרסינן

נסך ראוי הוא לאסור אותו כדברי מק"ת ראשונים ז"ל שאסרוהו משום חומרא דיין נסך ויותר מזה אסר הראב"ד ז"ל בתשובה שהוא אסר בין נסך אפילו בתמיד ואפילו שלישי משום חומרא דיין נסך ואע"פ ב"ש מקום עיון בדבריו אלו מ"מ משמע מדבריו שמחמיר במזוג לענין יין נסך אפילו במקום שאין חשוב יין לענין ברכה :

וב"ש מהיה דוהתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים וכו' (ברכות נ"ג:) ותירלת דאי מהיה ס"ה דהתם למצרך לחוד ומשום ברכה, ולא הבנתי לפי קולר הלשון מהיה ברכה אי ברכת מים אחרונים ברכה כתבו שאין מצרך, זה תורף דברי מר. ואני אומר כי נודברים אלו וממקלת דברים אחרים שבאו בקונטרסך נ"ל שלא עמדת על חבורי באורך שאלו צו לידך היתה כוונתי מתבאר לך ששם כתבתי הדברים בארוכה ועל מים אחרונים אמרתי כדברי מק"ת הגאונים וכדברי הראב"ד ז"ל ולא כדברי הרמב"ם ז"ל ומה שקראו אחרונים חובה ולומר שאין טעוין ברכה היינו דוקא לכל המסובין שאין אלא משום שמירה של מלח סדומית אבל המצרך על כוס של ברכה אותו לריך לרחוץ ידיו מוכיחם קדושים ולא טעון ברכה ומצרך על רחילת ידים ודוקא דבר שאין מזהם אבל דבר מזהם כבר אמר כשם שכתב מזהם פסול לעבודה כן ידים מזהמות פסולות לברכה ואף הר"ם ז"ל כתב עליו הרב ז"ל בהשגות ואמרתי אני שכן הדברים מוכרעים במקומן שלא נאמרו שם ברכה אלא מחמת ברכה דאמר רב יהודה אמר רב ואמרתי לה במתניתא תנא והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש זה שמן ערב אני ה' אלהיכם זו ברכה. ומה שכתב הרמב"ן ז"ל דברכת נט"י עובר לעשייתה כשאר מלווה וכתב מר תמה אני על זה אם מזהמות פסולים לברכה כ"ש מטופפות ע"כ. ואני אומר כי דברי הרב נכונים ומה שאמר ידים מזהמות פסולות לברכה לא אמרו אלא לברכת המזון ולמי שנוטל הכוס לברכה הא לברכות דעלמא לא אמרו אדם מעולם ואדרבה אמרו הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח וכן אמרו דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה טעונים ברכה לפניהם ולא לאחריהם ולא לאחריהם ולא לאחר הסעודה טעונים לפניהם ולאחריהם ולא שיהיה לריך לרחוץ ידיו דאפילו בין תבטיל לתבטיל רשות אה"כ בין תבטיל לגבינה וסתם ידים כשרות לברכה ולתלמוד תורה. ואם מטופפות כגון צבית הכסא או בדברים אחרים מצרך לסוף כמו שאמרו בטבילת גר ובגדה שפלטת ש"ז ואם ירלה מקנה ידיו בלרורות א"נ בכלי שאין ראוי לנטילה א"נ בפחות מרביעית ומצרך ואח"כ נוטל ידיו. ומ"מ לא ראיתי עכשיו איש נזכר לדבר זה ואפשר דכיון דלריך לנגב ידיו כל שלא נגב הרי זה עובר לעשייתן :

ולענין מה שאמרת בהיה דמסכת ידים בחבית מועה לבסוף סוגיא דתלמודא כרבי יוסי בשני אלו אני פסקתי בשתייהן כה"ק דרבי יוסי חדא דסהם לן וק"ל כסתם מתניתין. ועוד מדבעא רב אשי מאמימר פרק כל הבשר קפדיהו אמנא קפדיהו אשיעורא קפדיהו אחזותא ולא קאמר קפדיהו אכח גברא שברי יותר ראוי להסתפק מפני מחלוקת ת"ק וכן נראה גם כן דעת רב אחאי וברב בעל הכלכות שהתיר לשכשך הידים בתוך הכלי והיה דאיתא דלאי דלאי כבר תירלתיה אני בחבורי משום דאיתא לאו כלי הוא הראוי לנטילה וס"ק אי מקרב לגבי דוולא שהדולה שופך הרי הוא כאילו נוטל מכח האדם השופך ולא מן האריתא. ועוד הרחבתי בו יותר שם בשער ד' של בית הקדושה והרמב"ם ז"ל שפסק כה"ק בקוף ופסק בחבית מועה על דהו כרבי יוסי גם אלו תמהנו על דבריו כמוכס ולא מלאנו טעם לדבריו אלו :

ולענין כוונה לנטילה שאמרתם כן האמת שריך כוונה

וגרסינן פרק כילד לולין (דף ע"ו) לון לחוך לון ד"ה מותר
 ולא נתן שיעור לשכיות זה בתוך זה וזה פשוט. ומה ששאלתם
 על מה שכתוב בחיבורי כל איסור שנפל לקדירה של היתר
 ח"פ שיש בהיתר כדי לבטל את האיסור אם האיסור ניכר
 אין האיסור עלמו מתבטל ברוב, אין זה לריך לפני, אמרת
 כי על זה תמה המתמיה האני רוב דכתבת מאי הוא כי
 לפי הנראה לא בס' ולא בחלף היכא שהאיסור ניכר ועל זה
 יולק חן בשפתותיך ושלא לנו עומק שכלך ואני לא עליך אני
 חמה כי בודאי ניכר מתוך דברך שלא עמדת על חיבורי
 ח"פ שהוא אללכם, אבל תמהתי על המתמיה אם עמד
 על חיבורי שאני כתבתי שם כך. וז"ל כל איסור שנפל
 לקדירה של היתר ח"פ שיש בהיתר לבטל האיסור אם
 האיסור ניכר אין האיסור בעלמו מתבטל ברוב וזה אין לריך
 לפניו אלא זרקו ואוכל השאר ואם נפל לקדירה אחרת
 אומר כחל דאמרינן כחל בס' וכחל מן המנין וכחל עלמו
 אסור למי"מ שאם נפל לקדירה אחרת אסור ולפיכך לריך
 ליתר שלא יטול מן היתר בעודנו חס כל זמן שחתיכת
 האיסור ניכרת בתוך הקדירה כדי שלא יחזור האיסור
 ויאסור היתר שבמעט וכן חתיכה שיש בה חלב או שמנונית
 של גיד הנשה שנתבשלה עם החתיכות ח"פ שיש ברוב
 ובחתיכות ס' לבטל החלב שבחתיכה זו לריך ליתר שלא
 יסלקנה מן הקדירה בעוד שהיא חמה כדי שלא יתעורר
 החלב שבה ויאסור אותה אלא יניחה בתוך הקדירה עם
 היתר עד שיצטקן ואח"כ יסלקנה. ואנה הוא מקום התימה
 וכי באתי אני לחדש בחיבורי של תורה בעודו ניכר שאינו
 מתבטל ברוב ולא אפילו ברבואות והלא כבר אמרתי שאין
 זו לריך לפניו אלא שהורכתי לעשות יסוד כדי לבנות עליו
 שאר הדברים שאמרתי ולמדתי את שאינו יודע שלא יעשה
 לומר כיון שנתבטל איסור זה בתוך הקדירה שוב לא יחזור
 ויאסור אותה ח"פ שיתמעט היתר שיסלק החתיכה שבה
 החלב בעודה חמה, ומעיד אני לך כי מן החכמים שבארצכם
 היו עושים בטעם זה כשעליתי להם לעושים כנגדי במה
 שאמרנו במאי דבלעה קדירה דילמא ח"פ שנתמעט היתר
 והלך בבטל הקדירה דרוחין אותו כאלו ישנו דהואיל
 ונתבטל לגבי מה שנתבטל זה נתבטל דשוב לא יאסרו זה
 לעולם. ועוד כי בודאי חתיכת האיסור פלטה מרובצה
 ונתערב בחתיכה וברוטב שבקדירה וא"כ כי מסלק מן
 הרובץ ומן החתיכות לפי חשבון מסלק גם מן האיסור. ולא
 עוד אלא שרש"י ז"ל נראה שפירש כן שהוא ז"ל פירש
 במאי דבלעה קדירה כגון שנפל שם איסור ולא יודע שיעורו
 בשעת נפילתו וראינו מה שבקדירה בשעת נפילה והיה שם
 רובץ הרבה ועכשיו כשבא לפנינו נמלא בהיתר ס' כנגד
 האיסור שבה לפנינו כגון זה מורפין מה שבלעה הקדירה
 מן היתר משעת נפילה עד עכשיו שבאותה שעה הרבה
 היה שם ונשער האיסור מלמעמק כמו שבה לפנינו ח"פ
 שהוא דוחה אף אותו הלשון שאמר במאי דבלעה קדירה
 כבר נותן ז"ל טעם מפני שכיון שלא יודע שיעור האיסור
 בשעת נפילה כמה היה יש לנו לומר כשם שנלמעמק היתר
 כך נלמעמק האיסור אלמא חס יודע כמה היה בשעת נפילתו
 בתוך היתר והיה באתה שעה בהיתר ס' ח"פ שנלמעמק
 היתר ואין בו עכשיו ששים כנגד האיסור ח"פ מותר
 דבתר בתחלה אזלינן וכן פירשו אחרים כמוהו והיינו מאי
 דבלעה קדירה ושמה סמכו בזה משום דשיעורין אלו מדרבנן
 והולכים בו להקל דכל שהוא למעלה מחד בתרי לדעת רש"י
 ז"ל לאו דאורייתא דטעם כעיקר לדידיה לאו דאורייתא
 ולכך נאמר רוחין אנו האיסור ונפחת שיעורו ומה שראינו
 עכשיו בשיעורו זה בלע היתר הוא שבלע ופלט משלו ובלע
 מן היתר שבקדירה וח"פ שאילו נפלה חתיכה זו לקדירה
 אחרת אין אנו מקילין בה כך אלא שיעור ככל מה שהוא
 עכשיו ח"פ בקדירה זו שנתבשלה מקילין בה, וגם כן פירש

הרמב"ן ז"ל לדעת רש"י ז"ל דכי לא נתמעט דרך בשול
 ובלעה קדירה משנפל שם איסור משניטל הרוב או פחתו
 בידיים דהתם ודאי אסור ואם אני לא ראיתי לקבל זה אלא
 ראיתי להחמיר מפני שאין דעתי לחלק בין שנשאר בקדירה
 זו לאחר שנלמעמק או נפחת אינו דין שאכתוב ואלמד למי
 שאינו בקי שלא יאזרו שלם שלא מדעת. ומה שאמרתי אני
 לפסק הלכה בבינה אסורה בקליפה שנפלה לקדירה של
 היתר שאינה אסרת שמה שיואל ממנה אינו אלא זיעה
 בעלמא, ושאלתם אם נתבשלה במים בקדירה חולבת אם
 מותר להח אותה בינה צמולייחה או בתוך התרנגולת או לא.
 זה מותר אפילו לכתחלה דהא נ"ט בר נ"ע הוא החלב
 בקדירה והקדירה במים והמים בבינה. וכן ירקות שנתבשלו
 בקדירה חולבת מותר לאוכלו עם הבשר כדגים שעלו
 בקערה ומאי עלו נתבשלו אבל בינים שנתבשלו בקדירה עם
 בשר ואפילו בקליפתם אסורים לחלן בכותח שקליפת הבינה
 בצירור מנוקבת היא וכשאדם מבשלה בתוך יורה של לבנים
 תמלא הבינה עלמא לבועה מאותו לבע ולכן אסרו חכמים
 בינת הפרוח והתירו בינה אסורה שזו פולטת ליר של הפרוח
 וזו אינה פולטת אלא זיעה בעלמא. וממה שכתבת מענין
 נ"ט בר נ"ט דבר ברור הוא שלא אמרו נ"ט בר נ"ע אלא בדבר
 שטובר לשני טעמים עד שלא יבא לידי איסור כדגים שעלו
 בקערה אבל מה שקבל טעם מן האיסור אפילו אתה מרבה
 עליו כמה טעמים לעולם אסור דאיסור שבו לסיכין הלך
 ועיקר טעמו של דבר זה שאמר נ"ט בר נ"ע אינו ראוי
 לחול עליו שום איסור ואין לך אלא שנים בלבד והם בשר
 בחלב וקדשים שהבשר שנתבשל בכלי ואח"כ נתבשלו דגים
 באותו כלי וקבלו הדגים טעם מן הקדירה כבר נקלש טעם
 הבשר כ"כ שאין ראוי לחול עליו שם בשר בחלב כשאוכלו
 בכותח, כיואל צו קדשים שאמר בשלהי ע"ז (ע"ו) השפודין
 והאסכלאות מגעילין ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב כל
 יום ויום נעשה געול לחבירו ע"כ, אין אומר כן בחיבורי
 דעלמא דאילו שפוד שאלו צו בשר נבלה ח"פ שאלו צו אחר
 כך בשר שחוטף לא ילא מאיסורו ועוד לריך ללבו ולא
 עוד אלא שכולו נאסר כדקי"ל בשל מתכת חס מקלתו חס
 כולו לפיכך לריך ללבן את כולו ואילו בקדשים כל שללה
 בקלתו חטאת השתא נעשה געול לשלמים דחמש מקמי
 דנהוי מותר וטעמא כדאמרן דכל שללה צו חטאת השתא
 נחלש ונקלש בלע של שלמים שנבלע צו ולא נשאר צו כ"כ
 שיהא ראוי לחול עליו שם נותר אבל בלע של איסור אין
 אומרין בו נ"ט בר נ"ע מותר אפילו יואל לשלישי ולרביעי
 עד שיכשיר הכלי כפי מה שהוא כלי בהגעלה או בלבון, וזה
 דבר ברור ואין צוה שום פקפוק. ומיהו ראיתי בקונטרס
 שכתבת די"א כן ומביאין ראיה מקערה שמלח בה בשר
 ותמהתי על מי שהביא הראיה וכי לראיה אנו לריכים והלא
 מקרא נלא דבר הכתוב בכלי מדין וברייתא נמי תניא
 בלוקח כלי חשמים מן הכותים וכולה ברייתא אסרי לכתחלה
 ואפי' דיעבד למ"ד נ"ט לפגם אסור ואילו היה כלי צ"י
 לכ"ע אפילו דיעבד אסור ודברים מפורשים מבוררים הם
 מן המקרא ומן המשנה. עוד כתבת בקונטרס שחמה
 המתמיה וגם אתה כמוהו על מה שכתבתי בחיבור בגבינה
 שגבנו אותה מבהמה ידועה ואח"כ נשחטה הבהמה ונמלאת
 טריפה ואפילו גבן מששים בהמות ונמלאת אתה מהן טריפה
 אסורה שאין חלב אותה טריפה בטל חס ידוע שחיתה
 טריפה בזמן שהלבו ממנה כולן אסורות ולפיכך חס סוף ג'
 ימים שגבנו נשחטה הבהמה ונמלא שהוגלד פי מכה בידוע
 שהיה שלשה ימים קודם שחיטה דתניא וכו'. ותמהת
 אמאי אין בטל בס' ח"פ דהיא עלמה אינה בטלה דבעלי
 חיים לא בעילי מ"ש חלב דידה לא בעיל. ועוד אמרת
 שאין לחלב אפילו דין אחד מאיבריה. דע נכדדי שלא נעלם
 ממני מה שאמרתי ומי שטמא על חיבורי המתמיה הוא

שׁוֹת הַרִּישׁוֹת הַמִּיּוֹחֶסוֹת לְהַרְמִיבִין קִנְיָא

אם הבין זו בעין האמת ראה מפורש בחיבורי בשער הא' של בית התערובת בביאור דבר שיש לו מתירים וז"ל יש לנו לחקור ולדעת בילה של ספק טריפה שנתערבה באחרות ועדיין התרנגולת קיימת מהו וכן לגבינה שבנו אותה מחלב ספק טריפה שנתערבה באחרות ועדיין הבהמה קיימת ואולי תשאל "ב חדש או תלד וכן כל כיוצא בזה מסתברא כדכתבתי התם דכל דבר שאין המתיר בא בזדאי וגם אינה צידו כגון בילה וגבינה וכו' עד לפיכך נ"ל שהן כשאר האיכורים שאין להם מתירים ובעלים כדרך שבטלה בילה של זדאי טריפה וגבינה של זדאי טריפה עכ"ל שכתבתי שם. הנה שלא נעלם ממני מה שאמרת ואיני כך בעיני שאטעה במה שתימקו של בית רבן יודעים אותה אלא שהכוונה שם אי היתה הגבינה חשובה וכדבר שאין בטל גם זו נחמיר עלה שלא לבעלה כאילו היתה הבהמה וזאי טריפה דכל תוך שלשה ימים וזאי טריפה היא ולא היתה שם עיקר הכוונה לאסור כל תערובתן אלא לעשות זאת שהוגלד פי מכה בזדאי טריפה לכל דיניה, ויורה על זה מה שכתבתי שם שאין חלב אותה טריפה בטלה ולא לומר שאין חלב אלא שהיתה הכוונה בזמן שאין אותה גבינה בטלה. ומה שכתבתי שאין חלב פטות הוא שפלטתו סכין המהירות והכוונה היתה לכתוב גבינת חלב אותה טריפה, והראיה שכתבתי שאינה בטלה ואם חלב לא היה לי לנקבה דחלב זכר הוא, חלב שחלבו כותי, חלב טהור. ועוד הבטנו נא וראה בקולר אם כתבתי שם במקום זה שלא תהא הגבינה בטלה ולא כתבתי שם אלא דין זה שהוגלד פי המכה שהוא עיקר הכוונה חלילה מהכשל במכשולות כאלו וכך ראוי לכתוב שם לפי הכוונה שאין גבינות חלב אותה טריפה בטלה. וממה שכתב בקונטרס לדון על מה שכתבתי בחיבורי בתורת הבית ועל מה שכתב הכותב נראה שלא הגיע לידך החצורים בכלל, שאלו הגיע לידך ממנו תראה שלא נפל גם המכתב דרך מקרה וכי צאו שם הדברים מבוארים לא סתומים ולא כתבתי ככותב נים ולא נים, אלא שילאתי בעקבי הראשונים, ואחר שצאה עליהם החקירה לילות וימים, ודברים שהסכימו עליהם גדולי החכמים, ומה שהעליתי אל לבי, בקשתי ובחריני, לא מתוך הסברא הרלונית עד שהראוני מן השמים מתוך ראיות הכרחיות לפי דעתי ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות. ואעידה לי עדים נאמנים, מה שביאני לומר מתוך הלכות וביאורים נכונים, ואתה אמרת אל לבך לחור לו מנוחה, ועשית אלי חרורה ומנוחה שלוחה, מדבר נביא וחזה, מחזה החזה. ועתה אשיב על קצת פרטי הדברים אשר צאו בקונטרס ושהוספת השאלה בהם אמרת שהסכימו כמה מהגדולים על מה שאמרת אני דאין אומרים חתיכה עלמה נעשית גבילה אלא בבשר בחלב, עמוד על חיבורי כי גם כן כתבתי אני בשם רבינו אפרים ז"ל והולק חן על שפתיו כי יש בדבריו ראיות חזקות כראי מולק. ומה שנסתפק לך אם אותה חתיכה מנטרפת לבטל האיסור נ"ל שגם היא מנטרפת לבטל האיסור, תדע שאם היה אפשר לסחוט את האיסור שבה להעלות את האיסור מנטרפת שהיא עלמה מותרת היא ואם עתה עשית גבילה דהא בהא תליא וזה נ"ל נמי ורבי זה כחל שאמרו כחל צם' וכחל מן המנין וכחל עלמו אסור. ומה שנסתפק לך גם בחלב שגפול בקדירה ואין בתבשיל שבקדירה ס' ונאסר התבשיל ונאסר"כ נתן לתוכו היתר ורצה עליו אם מותר ואם לאו, החלת כל דבר אלטרך להקדים הקדמה אחת והוא שחתיכה שבלעה איסור ואין בה לבטל את האיסור ח"ו לחזור ולהתירה לעולם שהרי נולמה נאסרת בזדאי מחמת מה שבלעה ואע"פ שאתה מרבה עליה כל היום היא באיסורה עומדת דאי אפשר לעמוד על האיסור הבלוע אם יצא מהוכה אם לאו. ומעתה אם אותו התבשיל הוא מרק לבד שנמחה לתוכו בזמן ורובו של בשר וגפול לתוכו חלב

ונמוח ונאסר מחמת מיטעו חס נפל בצוגג לאחר מכהן להוך אותו התבשיל של היתר ורצה בין הכל על החלב הכל מותר שהרי לא נאסר תבשיל זה מחמת בלע אלא מחמת תערובת והרי רבה עכשיו היתר על איסור ודין זה נוסג בין בלח כגון יין ציין ונפל לתוכו קיהון של מים בין יבש ביבש כגון חטין של תרומה שנתערבו בפחות מק' של חולין ונאסר"כ נתרבו עליו חולין וא"כ כשבאו לחשיבות האיסור כשנתפלעו הן האגוזים ונפרצו הרמונים, אבל אם אותו תבשיל הוא דבר שנאסר מחמת בלע כגון תבשיל שיש בו חתיכות בשר או ירקות וכיוצא בהן שנאסרו מחמת בלע אי אפשר להסיר אותן חתיכות ואתם ירקות שלא נודע שנסחט מן האיסור הבלוע, והדין פשוט ומבואר. ומה שאמרו לי זה כמה בשם הכותב שתמה עלי במה שאמרת שחתיכה עלמה אסורה אחר שאני דן שאינה נעשית גבילה ואינה נאסרת אלא מחמת מיטעו שאין בו כדי לבטל עכשיו שניתוסף היתר הרי יש בו לבטל אמרתי ח"כ מנינו הגעלה באוכלין אמרו לי כן שמו אין ח"כ אם נעשית כן בצוגג אבל לכתחלה אסור לפי שאין מבטלין איסור לכתחלה אלא כשמבטל האיסור ונאסרו אבל לסחוט האיסור ולהוליחו מתוך היתר אין זה מבטל האיסור אלא מכשיר היתר ומפריד ממנו האיסור שא"כ בעלתה כל הגעלה ולבון וטיחת כחל אלא דברים אלו בטלים ואסור לשומען והטורח בסתירתן ובטולן כמוליא זמנו לבטלה. ומה שכתבתי בקפילא נראה לך יותר מאשר כדברי מי שאומר דוקא קפילא ארמאה ובמסכת לפי תומו ומן הטעם שאמרת לפי שאותו חוש לפעמים משתנה וכוזב כמו שיקרה לחולים. וכבר אמרתי שיש לחוש לדבריהם אבל ראיות מכריעות יש דקפילא לאו דוקא מדאמר בשלמי תרומה טעים לה כהן ולא אמר טעים לה קפילא כהן ועוד מדאמר רבא אמור רבן בטעמא אמור רבן בקפילא מין ושחין מינו והיתרא בטעמא מין ושחין מינו ואיסורה בקפילא אלמא מדמחלקן ש"מ טעמו היינו טעם הנרגש לכלל בני אדם ולא אמרו קפילא אלא דארמאה וכדי שלא ישקר וטעמא רבה איכה דזה מדרבנן וספקו לקולא. והוא טעמא דכתב מר ישגיה צה מר דאי איתא חף הקפילא מקבל מקרה התמורה בתגבורת המרה ומ"מ ראוי לחוש. ומה שנסתפק לך במי שנכנס בביתו של כותי והיו שם כלים קרובים לחדשים ונסתפק אם חדשים אם לאו ומסיה לפי תומו אם נאמן או לא, אם זה לפי מה שכתבתי אני בקפילא ארמאה דנאמנותו משום דלא מרע נפשיה זו אינה דומה דלא מלינו מסיח לפי תומו גם בכותי אלא גבי מה ומשום עגון בנות ישראל, אבל אם קדר הוא הולכים אחר הרוב וכן מעשים בכל יום שאנו לוקחים קדרות מן הקדר וסכינים ואסכלאות מן האומן. ומורי בר"ר יונה ז"ל היה מזהר שלא ליקח אלא במקום שיש אחרים קדירה מתוך קדירות וסכין מבין סכינים אבל מ"מ נראה שורת הדין שכל שאומר לפי תומו שהוא חדש ויראה שהוא כמו שאמר מותר לפי שאפילו נשתמש בו סתמו אין צ"י ועוד שאפילו צ"י אפשר שלא נשתמש בו בדברים אסורים ועל טעם זה אנו סומכים בדיעבד במי שנשתמש בסחם כליהם. והטעם שכתבתי בשם בעל התוספות ז"ל בכלי מדין משום דחיישינן שמא עשה בו כותי דבר חריף אין נראה בעיני כלל שאם חששא זו מדאורייתא היא מדהלריך הכתוב הכשר בכלי מדין ואם איתא היאך אנו מתירים בדיעבד במי שנשתמש בסחם כליהם והלא יכולים יש להוש ולאסור אפילו בדיעבד דשיקא דאורייתא היא. ועוד כל היבא דאיכא ס"ס אפילו באיסורי תורה הולכים להקל וכלי מדין הא איכא ס"ס ותלתא ספיקי נמי איתא למ"ד לא אסרה תורה אלא קדירה צ"י חדא דדילמא לא בשלו בה היום ואת"ל היום שנא לא נשתמשו בו בדברים האסורים שנא בדברים הפגומים בתבשיל זה כחומץ וגריסין וכיוצא בהן ואפשר דבדין היה להשתמש בו לכתחלה

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קנא קנב

מותר הא כמ"ד נט"ל אסור אלמא אפילו למ"ד נט"ל מותר
 דוקא נשתמש עד שלא הכשיר הא לכתחלה אסור, והודם
 לדברי ועוד הוסיף הרב ז"ל ראה מפינכא דר' חמי דאימלח
 ביה בישראל ותצריה ואם איתא לשהוייה עד למחר ואמאי
 תצריה. וגם מלאתי תשובה לרב שרירא גאון דגריס שם
 בע"ז והלכתא נט"ל מותר וה"מ לכתחלה אבל דיעבד אסור
 ועוד יש ראיות אחרות ודי לנו בחלה:

קנב

שאלה בפירוש נעוה ארתחו שפירש ר"ח ז"ל בנעוה של
 חרס להרתוח מתחתיו, והלא מדרך עבד האש
 ליבם וכשמרתחו כ"ש שייבשו ולא ילא מתוכו:
תשובה חמי אומר מדרך עבד זה אתה בא יורה
 שבשלו בה יין וכך אין לה היתר לעולם דאילו
 בהגלה כבר דנין שאין מועיל אלא אדרבה מייבש כן לוקח
 קומקמסין מן הכותים ששינו מגעילן יחוש שמה בשלו יין
 כסך בהן שכן דרכן, ועוד דא"כ קנקיים שאמרו החזירו
 לכבשן כדי שיתרפה זפתו מותרין נאמר שהאש מייבשו
 ומרתחו, ואף אם תאמר שכל שהאור מהלך תחתיו ואין
 בתוכו משקין האש שורש מ"מ קומקמין קשיא או שהיה
 להם לשנות דין אחר ולימא את שדרכן לבשל בהם מלבנן
 כדרך שאמר בשפודין ואכלאות. אלא אפילו לפי עבד זה
 שאמרת כל שמגעילן במים לחות המים מעמיד בלע היין
 שלא יתייבש ואין דומה לכלי חרס שאמרת שאין לחות
 המים מחירין אותו דהתם לאחר שנתבשל שוב אין לחות
 המים מחירו אבל אילו באת למלאת כלי אדמה מים והא"כ
 חתן אותו בכבשות לעולם לא יתייבש כי לחות המים
 מעמידו מלשהייבש וכן הדין וכן הטעם בלע היין שבדופני
 הכלי וכ"ש לפי שאינו אלא דבר מועט ונפלט קודם שיבא
 לידי קפוי ובערוי מים חמים ואפילו מכלי ראשון אי אפשר
 דנעור כלי ראשון הוא ונריך להכשירו בכלי ראשון דערוי
 דכלי לאו ראשון ככלי ראשון. ולענין המבשל בשבת דרבי
 מאיר מתיר בשוגג אפילו בו ביום וכן מורה רב לתלמידו
 וכחב מר דלמאן דפסק הכי לריך לומר דליכא מוקלה בעלים
 דאם איתא ע"כ אסור לאכול ביומו דה"ל דבר שיש לו
 מחירין. ואני אומר כי בעלים ודאי איכא משום מוקלה כשאר
 מוקלין דעלמא ועלייהו משמעין תנא דהלכה כרבי יהודה
 ב"ט דסתם כוונתיה דתנן אין מבקעים עלים מן הקורות
 דאילו לרבי שמעון אין בהם משום מוקלה והלא אפילו ביו"ט
 דקי"ל כרבי יהודה אם בשל בעלים מוקלים בעלים שנתבקעו
 בו ביום מן הקורות שנתבשרו ביו"ט מסתברא שאין אסורין
 שנתבשל עד הערב אלא מותר מיד חדא שרבי זה כמי
 שנתערבו בעלים בשאין מינן ואפילו תמלא לומר כיון דאי
 אפשר לבשל בלא אש ועלים ה"ל במים ונלח בעיסה מ"מ
 הא ליכא איסורא בעינא דהא מקלח קלי כדאמר בעליה
 שנשרו מן הדקל להגור ביו"ט ועוד אין האיסור בעין ועדיף
 טפי מעלים שנשרו לתגור דהווי כעין מחירין גופן אבל הכא
 אין מחירין גופן אלא הנחתן ואפילו הווי אסורים עלים
 שנשרו לתוך התגור כאן היה לנו להחיר שאין אומר במה
 שאין בו גוף האיסור אלא הנחתו בלבד דבר שיש לו מחירין
 דאותו דבר בעלמא שהיה לו מחירין אינו דאין לנו מחירין
 אותו והת"ל שיש שבה עלים שנתבשל לה נאמר זה אלא
 באיסורי הנאה אבל בעלמא לא אשכחן. גם מה דכתב מר
 המאי לא גזרינן בעלים שמה יעלה ויתלוש כדגזרינן בפירות,
 אני אומר שיש בזה שני טעמים כל אחד ראוי לסמוך עליו,
 חדא דלא גזרינן בעלים מחוברים אפילו משום עלים שנשרו
 מן הדקל ביו"ט לפי שאפילו אוחס הי אתה מחירין לו בפני
 עצמן אלא כשמרבה עליהם מוכנים ויש לו מוכיח
 שאסור לתלוש שאפילו מה שנתלש מעלמו אתה אסור לו
 מה

לכתחלה ככל ס"ס דמותר אפילו לכתחלה אלא דעשו הרחקה
 יתירה לאיסורי כותים. ועוד דא"כ היאך הביא ר' יהודה
 ראה מכלי מדין דכ"ט לפגם אסור דהא כלי מדין אפילו
 קדירה שאינה ב"י לאו לפגם הוא דטעמא משום דברים
 החריפים הוא ור' שמעון נמי דדחי לא אסרה תורה אלא
 קדירה ב"י אינו כן דהא כולו אסר הכתוב מספק דברים
 חריפים. מכל זה נ"ל שהיתה אותו טעם אלא הקושיא שהביאו
 לדבר זה כלומר כיון דסתם כליהם אינם ב"י מפני מה
 אמרה תורה כל דבר אשר יבא בו, קושיא זו מעיקרה
 ליתא דהא קמפרש ר' שמעון לא אסרה תורה אלא קדירה
 ב"י כלומר אם בשלו בה בבירור ביומו ובדברים חריפים
 שכתב הרב ז"ל שאין בהם נראה שהביאו לומר כן מה
 שאמרו באיסורי של חלתית משום דמתחיי לה בסכינא
 דארמאי אע"ג דאמר מר נט"ל מותר אגב חורפא דחילתתא
 מחליא ליה דאלמא כל דבר חריף מתקן טעם הפגם ומחזירו
 לשבח. ונ"ל שאין הסודן דומה לראיה שלא אמרו אלא בפליטת
 הבלע הפגום המועט שנתערב בדבר חריף שהוא בעין דאי
 בליעת החריף שהיא מועטת שיתקן וימתק הפגום הבלוע
 בכלי לא שאם אין אתה אומר כן אין לדבריהם קץ שאין לך
 קדירה וקערה שלא נכנסו לתוכה פלפלין או תבלין עם
 התבשיל ומעתה מה ששינו וכולן שנשתמש בהן עד שלא
 לבן מותר מוקמין כמ"ד נט"ל מותר אמאי מותר והא
 דרכן להשתמש בהן בדברים החריפים ואלו נ"ט הוא והא"כ
 באותה צרייתא דקתני אם נשתמש בהן עד שלא הגעיל
 מותר היה להם לשנות בהן ואת שדרכן להשתמש בהם ע"י
 דברים חריפים כמדוכות ומכתשות אם נשתמש בהן עד
 שלא הגעיל אסור. ועוד אפשר לומר דדוקא חריפותו של
 חלתית שממתק הבלע הפגום אבל שאר דברים חריפים לא
 שמטו היאך אפשר דלא משתמיט בשום דוכתא שיאמרו כן.
 ועוד שאם כלי מדין אפילו כלים שאין ב"י לריכים הכשר
 כדי להשתמש בהם אפילו בדברים חריפים דאין מן הדעת
 שתחיר להם התורה כלי שאין ב"י לדברים יחידים ושיאסור
 אותה לדברים אחרים ואם היו לריכים הכשר לדברים
 חריפים עכ"פ לריכים הכשר לכל שאי אפשר שלא יתחכו או
 יתקשו דברים חריפים שזה דבר מלוי ותמיד עושים כן
 ולחתיכת חלתית לבדה לא חיישינן שאין מלוי וזה נ"ל יותר
 ואם היינו מפרשים ההיא דחלתית משום שמנונית שע"ג סכין
 כיון שהוא מחודד ואינו אלא עיסה בעלמא ושלית ביה
 אורח אף היא פגומה כשאין ב"י והביא דלנון שחתכו
 בסכין מסתברא דמה"ע הוא ולא מחמת בלע שפולט ע"י
 חריפותו של לנון דא"כ ה"ל כ"ט בר נ"ט, ואע"פ שרש"י ז"ל
 פירש בלשון אחר הבלשון השני שפירש משום שמנונית סכין
 נ"ל עיקר גם מה שפירשו בשם החוספות הכלי שבשלו בו
 יותר מיום אחד נט"ל לעולם ואפילו הוא ב"י גם זה דחוי
 מעיקרה לפי דעתו דא"כ כלי מדין לר"ש למה אסורים
 ואפי' ב"י וכן מי אמר כלים חדשים שלא בשלו בו אלא
 ביום הא לא אמרו אלא ב"י דהיינו שבשלו בו ב"י והא"כ
 לומר דכל מה שנתבשל בכלי שאין ב"י שיהא התבשיל עלמו
 פגום אלא שהבלע שנתערב עמו הוא פגום קלה שלא לאסור
 בנזירותו אבל הוא עלמו אם נתערב באחרים אינו פגמו
 ואין מחירין תערובתו משום נט"ל וזה נ"ל ברור. והשמן
 והדבש והמרקחת שלהם שאנו לוקחים מהם ואין לנו חובשין
 לזילופם של כליהם היינו משום דסתם כליהם אינם ב"י ונט"ל
 דיעבד מותר. ומה שאמרת בנע"ל מחלוקת גדולה אם מותר
 לכתחלה אם לאו, נ"ל דבר ברור ופשוט שאסור לכתחלה
 ומעולם לא עלה על לב שום אדם חכם שיהא מותר לכתחלה
 וכבר דתני לפני מורי הרמב"ן ז"ל והבאתי ראיה מדתקן
 הלוקח כלי תשמיש מן הכותים את שדרכן להשתמש על
 האור יגעיל וכו' וכלי שנשתמש עד שלא לבן עד שלא הגעיל
 תני חדא מותר ותניא אידך אסור ל"ק הא כמ"ד נט"ל

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קנב קנג קנה

מה שאין כן בפירות שאילו אחת מתיר לו אין לו מוכיח
 שיכא חסור לעלות ולתלוש ועוד דתלישת פירות קלה וחוששין
 שמה עד שלא יתן אל לבו יתלוש אבל תלישת עליה מן המחזור
 מלאכה גמורה היא ועד שלא יבא לידי גמר איסור תלישת
 יתן אל לבו דלאו משום שופטני שיתלוש במזיד ובכוונה
 איסור אנו גוזרים אלא משום שוגגים לשעה, ותדע דאף
 בפירות איכא אף משום מוקלה ואסור משום גזירה שמה
 יעלה ויתלוש וכדאמר פ"ק דביצה פירות הנושרים טעמא
 מאי גזירה שמה יעלה ויתלוש ולמה אנו לריבין לטעמא
 שמה יעלה תי"ל משום מוקלה דודאי משום מוקלה איכא
 כדאמר פרק מקום שבהגו והא מוקלות נינהו אלא שבפירות
 שצריכים חפירה ואין נתלשים בעלמא ולא בקל אלא כגון
 ראשי לפתות ולגון ליכא אלא משום מוקלה דמשום גזירה
 ליכא וכדאמרן אבל בפירות הנושרין איכא אף משום גזירה
 שמה יעלה ויתלוש וביצה דומיא דפירות אלו שנושרין מעלמא
 ופייו דאמר רב יוסף התם טעמא בביצה שגולדה ביו"ט
 גזירה משום פירות הנושרין וכתיב שחפה הפה לעלמו בשבת
 או שבשל ביצים או דגים לעלמו שאמרת דלפי מה שאמרת
 דאמירה לכותי קלה וכי גזרינן ואסרינן לערב בכדי שיעשו
 גם אלו אסורים לישראל בשבת גזירה שמה יאמר לו. מה
 שהתירו מוקלה רבני לרפת דגים מלוחים קטנים שבשלה
 השפחה לעלמה ואמרו שהרב הכל מהם שעשאום כנר וכבש
 משום שבכל אלו יש עורח גדול שהנר פעמים שצריך להוליתו
 מן הרעפים ופעמים שצריך להדליק האש שממנו מדליק את
 הנר. ואף באלו יזכר הישראל וימנע מלומר לו, אבל בהבאת
 פירות ובתלישתן שהיא מלאכה לשעתה אסרו ויש אסורים
 אף באלו ובכל שיעשה בו מלאכה דאורייתא ע"י הכותי הם
 אי אפשר לגזור בו משום שמה ירבה בשבילו משא"כ כנר
 וכבש דנר לאחד נר למאה כבש לאחד כבש למאה ודברים
 אלו עתיקים יאריך בענין לפי הראיות והחקירה בהן והתם
 תבור אוכל מחוך הפסולת ומ"מ ביצים ודגים שבשולן כותי
 ואפילו בשל אסורים משום צולוי כותים אלא ח"כ דגים
 קטנים מלוחים וכ"ש כותי או כותית עבד ושפחה של ישראל
 אם בשלו בשר או דברים שאין נאכלים כשהן חיים ושראויין
 לעלות על שלחן מלכים שאסורים לישראל משום צ"ג דאפשר
 בעבדו ושפחתו אסרו לפי דעתו וכבר כתבתי זה בראיות
 בסוף בית מועד בס"ד. ומה שאמרת שאומר לך דעתו אי
 בשוגג מותר אפילו בדבר שאין ראוי לכוס דוקא, אם למעשה
 אתה שואלני אני דעתי נוטה כמי שפסק כר' יהודה וכן
 פסק רב אחאי ז"ל והרב בעל ה"ג ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל
 ואפילו רב דריש בפרקא כר' יהודה דריש מפני עמי הארץ
 וכ"ש עכשיו דנפיש ע"ה טובא, ועוד יש לי ראיות אחרות
 לפסוק כמותו ודלא ברבי מאיר ובדאורייתא קנסין שוגג
 אטו מזיד. ואם להלכה אתה שואלני ואליצא דר' מאיר משמע
 דר' מאיר אף כשאינו לכוס שרי דהמבשל סתם קתני משום
 מוקלה אפשר דלר"ש דלית ליה מוקלה דקי"ל כוותיה בשבת
 אף כשאין ראוי לכוס אין מוקלה לדידן דלא פסקין כוותיה
 ככולהו לבר ממוקלה מחמת איסור כגון נר דדחייב בידים
 הא בכל שלא דחבו בידים לית לן מוקלה לבד מיתד של
 מחרישה וחביריו דאית בהו מחמת חסרון כים. ומה ששאלת
 אי סמכין על הרב בעל העיטור ז"ל בכותי שהביא דורון
 לישראל שהוא כתב דאפילו לאתו שבה בשבילו מותר תוך
 ד' אמות, ג"ל שאין סומכין עליו בזה שהוא סמך על הירושלמי
 דאמר קבילגון ואובליגון גו גומרין דידך ואילו בגמרא רב
 פפא סתמיה דקאמר הבה בשביל ישראל זה מותר לישראל
 אחר הוא לאתו שבה בשבילו איסור ואם איתא לא הוה
 שתיק מינה רב פפא ואנן אגמרא דידן סמכין. ועוד
 דפירות כללו כמו שהוליתו כותים שלא לדעתו שיש לו ד'
 אמות ותו לא אם נתנוהו בדיר או בכהר או בעיר הרי
 זה מותר בזולן שכל העיר כד' אמות כדאיתא פרק מי

שהוליתו, ואם אתה מתיר באכילה אפילו מי שבהו בשבילו
 גו גומרין שלו הרי כל העיר לו כד' אמות וא"כ לישראל
 אחר מותר אפילו חוץ לעיר שאין הפרש בין זה לזה באכילתן
 אלא בשיעור אכילתן והולאתם וזה אי אפשר לפוס גמרא
 שבפרק מי שהוליתו דאין להם לכ"ע אלא ד' אמות דאין
 הפרש בשיעור הליכתן אלא באכילתן. ובישראל ששגר
 לחבירו מעי"ט פירות ע"י כותי שאין במינו במחזור ונתעב
 הכותי בדרך וכו' בי"ט ששאלת אם מותרים אפילו לבה
 בשבילו כאחרים שהרי אין הכותי מביא בשבילו משלו ולא
 בדורון ולא במכירה כדי שגזור שמה יאמר הבה לי :

קנב

שאלה אם מותר ליתן מלח בפסח בעיסה אם לאו
 משום דמליה כרותח :

תשובה מסתברא לי שהוא מותר ולא אמרו מליח
 כרותח אלא להבליע ולהפליע ליר כמלח ורוטב
 ודם שבבשר וכן להבליע הדם בכלי שנמלח בו בשר כפינכא
 דרבי אחי אבל לא להחם ולהחמיץ העיסה בחומו. ותדע
 שהרי המליחה לכלל דברים אלו כרותח דללי ואם מלאו
 קנקנים של יין נסך אינם נכשרים בכך אע"פ שחום האש
 המועטת מכשירו אם חממו קלה עד שנתרפה זפתו אלא
 שלא לכל עשו המליח כרותח. ותדע לך דהא אמר ותיקא
 שרי והתניא אסור ופרקינן ל"ק הא צמיח ומלחא הא
 במלחא ומשחא כלומר דצמיח ומלחא אסור משום דאדמבשל
 מחמע אלמא דוקא כשהיא קמה ומים המתבשל בקדירה
 וטעמא כדאמרת משום דעד שלא נתבשלה בזה לידי חימוץ
 הא עיסה הנאפית בתנור לא דאי לא לימא אין נותנין מלח
 בעיסה וכ"ש ותיקא. ותו לא מידי :

קנד

שאלה פת של כותים בעלי בתים אם סויע בו ישראל
 כדינו מותר או לאו :

תשובה אין הולכים בפת אחר בעלים אלא אחר מי
 שעשה המלאכה המכשירת אותו לפיכך פת
 של ישראל אם מכרו לכותי מותר שהרי נעשה כהיתר ביד
 ישראל ואע"פ שהוא עכשיו של כותי והבעה"כ כותי שקנה
 פת של פלטר כותי מותר ופת של בעלי בתים שקנאו ישראל
 אע"פ שהוא עכשיו של ישראל אסור לכל ישראל שהרי
 נעשה באיסור דגרסינן בע"ז פרק השוכר הוה ביתא דחיטי
 דנפל עליה חביתא דיין נסך שרייה רב למזבניה למטחניה
 ולמיפא ולזבוגי לכותים שלא בפני ישראל אלמא דוקא שלא
 בפני ישראל מותר דהו ליכא למיחש דילמא חתי לזבוגי
 לישראל הא בפני ישראל לא דילמא חתי לזבוגי לישראל דכיון
 דחו ישראל פת שאפא וישראל הוא אע"ג דהשתא דכותי
 הוא חתי לזבוגי מיניה והלכך פת בעלי בתים שאפא ישראל
 או שהסיק התנור או שהפך בגתלים שרי :

קנה

שאלה ישראלית שכרה בית מכותית ודרה שם ונחית
 יינה ורחה בדק צבית ואמרה לכותית שתחקן
 הבית ואם לא חנית הבית ותלא ותישראלית הלכה מבית
 זה לחוג חג הסוכות בעיר אחרת ומפתח ביתה בידה ואמרה
 לה הכותית כשתשובי אחקן הבית מתי תשובי אמרה
 הישראלית לאחר החג והכותית המתינה עד מחרת החג
 אחר חלות כשרתה שלא באה הישראלית פתחה הפתח
 והכניסה שם פועלים ולא באה הישראלית עד עלות המנחה
 והיו שם חביות יין ומגופות עליהם אבל לא היו עוחות
 בטיט

צ"ע : יין זה מה אנו צו , מי נאמר כיון שהמתינה עד חלות ולא בזה ויש לכותיה שייכות כדי להקן הבית ואינה נתפסת כגנב ה"ז אסור וכדאמר רבא (ע"ז ע') בלושפיזא דהוס יתיב ביה חמרא דישאל ואשתכח כותי דהוס קאי ביני דני אס נתפס עליו כגנב שרי ואס לאו אסור , א"ד כיון שהודיעה הישראלית שהבא מחרת החג א"ע"פ שנכנסה שם הכותית היא נחפזת ללאת ואין פנאי לנסך כזולשת שנכנסה לעיר וכ"ש זו שלא מלאת הכותית והפועלים בין החביות חלה לנד אחר של חביות :

תשובה מסתברא שהיין מותר שא"ע"פ שהבית מן הכותית כיון שאין הכותית דרס שם בלאתה חלך אפילו לא היה מפתח וחותם ביד הישראלית מותר ד"כ ל"ש בצרייתא דפרק רבי ישמעאל בלוקח או בשוכר בית מכותי ואין הישראלית דר בלאתה חלך שאס אין מפתח וחותם ביד ישראל שהוא אסור חלה כשהכותי דר שם בלאתה חלך וכדקתני אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחלירו של כותי כלומר בחלך שהכותי דר בה הא אין כותי דר בה א"ע"פ שישראל דר בחלך אחרת ואין מפתח בידו וחותם . והלכך חילו לא רחינו שנכנסה כאן לא היינו חוששין לה כלל, חלה שאתה בא לפקפק עליו מפני שקבעה לה זנן לתקן הבית אחר החג ונכנסה שם מחרת החג אחר שהמתינה שיפור כדי שהבא הישראלית ממקום שציתתה , ואפ"ה אין לאסור היין בכך שהרי חזרה לאחר החג דלא הודיעה שהיא מפלגה דכל שעה ושעה היא מתיראת שמה עכשיו הבא ואפילו הפליגה עובא ולא בזה וא"ע"פ שיש לה שייכות בבית לתקנו כיון שאין לה שייכות בבית ביין ולא נעלה במנוול מבפנים וכמניח ידו בקרון ובספינה וכמניח כותי בחנותו וכל הנוסע עובדי דפרק השוכר כשנעלו היה ואפילו הסיא דלושפיזא דאשתכח ביני דני כשנעל היין וכן פירש הראב"ד ז"ל ור"ה בברייתא דנעל הפוגדק דקא מיייתי עלה וכן ודאי נראה כדבריו ואין חוששין שמה נעלה א"כ ראינו ממש שנעלה וכדמוכח התם בלריכותא דקרון ובספינה וחות ואף לרש"י ז"ל דנראה שפירש אפילו בשלה נעל ולא כפשטא דמילתא דאשתכח ביני דני הא קא פריש איכו ז"ל ע"מא דל"ד למניח כותי בחנותו משום דרגלים לדבר הואיל ונכנס שלא ברשות ולולא שנכנס לנסך למה נכנס , ובגדון שלפנינו אין רגלים לדבר לאיסור חלה להיתר שהרי נכנסה לתקן ביתה והרי זה כמניח כותי בחנותו ועוד דמימר אמרה הכותית כיון דקבעה זמן לתקן מדכרה ישראלית חמרא ואחיה וגדולה מזו אמרו בעובדא דישאל וכותי דהו יתבי בארבה ושמע ישראל קל שפורה דבי שימשי קס סליק ושרייה רבא לחמרא מה"ע דמימר אמר השתא מדכר לחמריה ואתי דהוס יתיב חמרא בהדי כותי ביממא ובלייליא בלא מפתח וחותם והלך ישראל חוץ לתחום ושבת שם . מ"מ מה שבאתה להתיר כשנגעה ביין בעת כעסה אינו נראה כן , חלה דתינה היה שיש לך לחלות כעסה כיון דשתתה כ"כ לבא ואחרת מן המועד אבל פועלים מאל"ל , ועוד דאין לך מגע גופו ביין שיהא מותר בשתייה חלה לר"ש ולא קי"ל כותיה חלה כרבנן דאסרו בשתייה דמדרבנן בין ביד בין ברגל ואפילו דלנעא ע"י הא אסרו בשתייה וא"ע"פ שמעשיו מוכיחים שאינו מחכוין לנסך כהתיז הארעה בקנה ועוד אמר רב אחי כל שבזב טסור בכותי אין עושה יין נסך ואקשינן ממתניתא דקתני נעל חבית וזרקס לבזב בחמתו זה היה מעשה בבית שאן והתירוהו בחמתו אין שלא בחמתו לא ופריק רב אחי דאזיל מנייה ומנייה כלומר שהיה מסתרך ולולי שהיה בחמתו לא היינו חוששין שמה נגע בכונסו אבל השתא אין חוששין שמה נגע בחמתו וקי"ל כרב אחי ולפיכך התירוהו ואפילו בשתייה ואפילו הסיא אפשר לפרש דלא התירוהו חלה לימכר לפי שנגע בו אס מפני הכלי שהיה מסתרך בו והתירוהו רבנן דר"ש משום דכל שבחמתו יש כאן הוכחה

שלא שכנגד בו לכונס נסוך חלה כעין מדדו או להעביר את המרוצחת חלה לכאורה נראה יותר דאפילו בשתייה התירוהו ומשום שלא יגע . והסיא דגרסינן בירושלמי פרק רבי ישמעאל דקא מיייתי מינה ראיס דאין הכותי עושה יין נסך בחמתו דגרס התם כותי מהו שיעשה יין נסך בחמתו נשמעינה מן הדא חרמאה הוס ליה קופא ממעלרתא חתא ישראל וזלף ביה חמרא חתא חרמאה מן סולתיה וחפנין לגובא חתא עובדא קומי רבנן אמרין אין הכותי עושה יין נסך בחמתו והתם נמי אין עושה יין נסך גמור קאמר כלומר ליאסר בהנאה הא בשתייה אסור לרבנן דר"ש וקי"ל כוותייהו וא"כ הכך רבנן דירושלמי לאו רבנן דפליגי עליה דר"ש נינהו חלה רבנן דעלמא דס"ל כרבי שמעון ולכאורה הסיא שמואל משמיה דרבי אבהו אמרש ושמואל ורבי אבהו כר"ש ס"ל להתיר כל הכך דמתניתא כר"ש אפילו בשתייה דגרס התם בירושלמי ר' אבין בשם רבי שמואל הלכה כר"ש רבי אבין בשם ר' שמואל חני כפרת ר"ש שהיה מתיר בשתייה או אסור בהנאה א"ר ירמיה בשם רבי אבהו אין הכותי עושה יין נסך בזריקה כותי מהו שיעשה יין נסך בחמתו וכו' כדאיתא התם דאלמא לכאורה כולה רבי שמואל ור' אבהו אמרש . ומ"מ בין כך ובין כך אי אפשר להתיר נוגע ממש בחמתו בשתייה חלה שהגדון שלפנינו נראה להתירו מלך אחר כמה שכתבתי :

קנו

שאלה כרס רבעי נוהג בח"ל ואסור לאכול מפירותיו בלא פדיון או לא :

תשובה תניא פרק כילד מצרכין רבי חייה ור"ש ברבי חד תני כרס רבעי וחד תני נטע רבעי וקי"ל בארץ כמאן דתני נטע רבעי ובח"ל כמאן דתני כרס רבעי וכדאמר התם כל המקל בארץ הלכה כמותו בח"ל בשמעתא דלף והלכך בארץ אסור לאכול מפירות כל נטע רבעי בלא פדיון בין כרס בין שאר חילנות ואפילו גפן יחידית , אבל בח"ל אין לריך פדיון חלה כרס בלבד דהיינו כרס הנטוע ב' כנגד ב' ואחת יולאת זנב הא פחות מכאן נדון כגפן יחידית ואין לריך פדיון מכל מקום כרס רבעי אסור לאכול מפירותיו אפילו בח"ל בלא פדיון וכן כתב רב אחאי ז"ל ואף בעלי הסוס ז"ל בחבו כן ואף מדברי הר"ז ז"ל נראה כן פרק כילד מצרכין . אבל ראיתי לר"ס ז"ל שכתב שאין נוהג בח"ל חלה ערלה לבד אבל רבעי אין נוהג שכך כתב בה"י מאכלות פרק י' יראה לי שאין נטע רבעי נוהג בח"ל אבל אוכל פירות שנת ד' בלא פדיון כלל שלא אמרו חלה בערלה וק"ו הדברים ומה סוריא שחייבת במעשרות ושביעית מדבריהם אינה חייבת בנטע רבעי כמו שיכתב בהלכות מעשר שני בח"ל לר"ש שלא יהא נטע רבעי נוהג בה . וכן כתב עוד בהלכות מעשר שני פ"ט כשם שאין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא . ונ"ל שלמד כן מן הירושלמי דתן במסכת מעשר שני פרק כרס רבעי מליינין אחוה כרס רבעי ב"ש אומרים אין לו חומש ואין לו בעור וב"ה אומרים יש לו פרט ועוללות והעמיים פודין לעלמן וב"ה אומרים כלו לגת וגרסינן עלה בירושלמי תניא רבי אומר בד"א בשביעית אבל בשאר שני שביעית ב"ה אומרים יש לו חומש ויש לו בעור על דעתיה דהדין תנא לא למדו נטע רבעי חלה ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני בשביעית דכוותה אין נטע בשביעית מעתה אל יכי לו קדושה פירוש שלא יהא לריך פדיון כלל בשביעי ואי אפשר לומר כן שהרי לא נחלקו ב"ש חלה בחומש וביעור הא לקדושה מודו לכשתמלא לומר מיהא דשביעית מיירו והירו קדושתו מאליו למדו קדש הלולים הרי הוא כקדש שאומרים עליו הלל וכו' כדאיתא התם . עוד תמן תנין אין לנכרי

כרס

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קנו

ברם רבני וחכמים אומרים יש לו פירוש משנה בפ"ג של תרומות ה"ר אלעזר ביני מתניהא חין לכברי נטע רבני כל עיקר ר' ביבי קומי ר' זירא בשם ר' אליעזר אחיה דרבי יהודה כב"ש על דעתיה דרבי כב"ש אי לא למדנו נטע רבני אלא ממעשר שני כמה דתימא חין מעשר שני בשביעית ר' יהודה אומר לא למדנו נטע רבני אלא ממעשר שני מה מע"ש חין בסוריא חף נטע רבני חין בסוריא אמר ליה חמי מה אמר לא אמר אלא חין לו חומש ואין לו צעור הא שאר כל דברים יש לו ר' יהודה אומר חין לכברי נטע רבני בסוריא ע"כ בירושלמי. ועוד אמר שם תניא ר' יוסי ור' אליעזר אומר לא נתחייבו ישראל בנטע רבני אלא לאחר י"ד שנה שכבשום ושהלקו אמר רב חסדא אחיה דר' יוסי בר' יהודה כשיטת ר' יהודה אבוב כמה דר' יהודה אומר לא למדו נטע רבני אלא ממעשר שני כמה דתימא חין מעשר בסוריא דכוותה חין בסוריא כן ר' יוסי לא למדו נטע רבני אלא ממעשר מה מעשר אינו אלא לאחר י"ד שנה שכבשו ושהלקו דכוותה חין נטע רבני אלא לאחר י"ד שנה ע"כ. ושמעין מינה לדעת רב ביבי ולדעת רב חסדא דלמאן דיליף נטע רבני ממע"ש חין נטע רבני בסוריא וכ"ש בח"ל כמ"ש וכיון שכן לדין דק"ל פרק האיך מקדש דב"ה ילפי נטע רבני ממע"ש קדש ח"כ חף אלו נאמר לבית הלל שאין נטע רבני בסוריא כשם שאין מעשר בסוריא וק"ו בח"ל. ואני תמה שא"כ נאמר שאין נטע רבני בשביעית לב"ה כשם שאין מעשר בשביעית ואילו ב"ה סתמא תנן יש לו חומש ויש לו צעור כלומר לעולם. ועוד אני תמה לפי סוגיית הירושלמי וכי ב"ש בלבד למדו נטע רבני ממע"ש ולא ב"ה ולמה אמרו יש לו חומש ויש לו צעור ולמה צויר כולן לגת אלא מפני שלמדו אותו בג"ש דקדש קדש ממע"ש אלא ע"כ חף ב"ה ילפי ממע"ש ואפילו רבי יהודה לכ"ע ורבין ידידיה דלא כחד. אלא נראה לי פירושו דלכ"ש למדו אותו לכל דיני מן מעשר כלומר שעשאוהו לגמרי כמע"ש שהרי לב"ש כל זמן שאין מעשר כגון בשביעית חין נטע רבני וכל זמן שיש מעשר יש נטע רבני לחומש ולביעור ואע"פ שאין מעשר בשלישית מ"מ כשם שמעשר נוסף בהם וכמו שאמרו בירושלמי שלישיית וששית הואיל ואין בהן מע"ש יש להם נטע רבני ומעשר שביעית חין לה מעשר כל עיקר ושמא בלא חומש לדעת רב ביבי ורב חסדא קדושה מיהא יש לו לנטע רבני בשביעית להלריכו פדיון בלא חומש. ואע"פ שאין בה מעשר כל עיקר שאני הכא דריבה לו הכתוב קדושה דכתיב קדש הלולים וכדאמרי' לעיל בירושלמי קדוש קדושתו מאליו למדו מדכתיב קדש הלולים וא"כ ס"ל דלכ"ש חף קדושה חין לו בשביעית וכדמהדר ליה ר' זירא לרב ביבי אחיה אמרת לא אמר אלא חין לו חומש ואין לו צעור הא כל שאר דברים יש לו כלומר לא כמו שאהיה אומר דר' יהודה כשיטת ר' יהודה אומר וקסבר דלכ"ש חין נטע רבני בשביעית כלל ומינה דרבי יהודה נמי חין נטע רבני כל עיקר בסוריא לא היא דב"ש לענין קדושה מודו דנוהג אפי' בשביעית ולא נחלקו אלא בחומש ובעור בשנה שביעית בלבד ורבי יהודה לא אמר אלא שאין נטע רבני לכברי בסוריא ולא בשביעית ב"ש אלא בטעמא אחרינא תליא דאלמא ר' ביבי סבר דלכ"ש חין נטע רבני נוסף בשביעית כלל ואין רבי זירא מודה בדבר זה. ואע"פ ששנינו ב"ש אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות דאלמא כחולין נינהו לב"ש י"ל דשאני סתם דהוי טעמא לפי שהוא נאכל לבעלים מדכתיב ואיש את קדשיו לו יהיה למדנו מכאן שהכתוב עשאן ככסיו וכיון שלא למדו אלא ממעשר לדעת ר' יוסי והרי הוא במעשר שני לגמרי חף הוא חין נוסף אלא בזמן שמע"ש נוסף יבמקום שמע"ש נוסף אבל לב"ה לא למדו אותו לגמרי ממע"ש שהרי יש לו חומש ובעור בכל זמן וכיון שכן חף הוא אינו למד ממע"ש אלא לענין קדושתו כלומר לפדיונו ולבעורו

ולחומש ולהיותו ממון גבוס לפי שהכתוב קראו קדש כמע"ש הא בזמן ובמקום חין למד ממנו משום דכתיב וערלתם ערלתו את פרוי שלם שנים ובשנה הרביעית דמשמע כל זמן שערלה נוסגת ובכל מקום שערלה נוסגת נטע רבני נוסף ומעשה לדין רבני נוסף בין בארץ בין בח"ל. וא"ת מ"מ למה דחה רבי זירא לרב ביבי ואמר דר' יהודה לא כשיטת ב"ש אמרה אלמא ר' יהודה אפילו לב"ה חין נטע רבני נוסף בסוריא ואע"ג דנחלקו עליו חכמים ה"ל קי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל. לא היא דרבי יהודה לדעתיה דר' זירא לא משום שהוא למד ממעשר הוא ולא בישראל חיירי אלא בכברי וכדתנן בסוריא רבי יהודה אומר חין נטע רבני לכברי וטעמא דר' יהודה או אפילו בארץ קאמר וכסתמא דמתניתא משום דקסבר יש קניין לכותי בא"י להפקיע מיד מעשר וכדאמר רב בהנא לדברי רבי יהודה פ' השואל (ב"מ ק"ח) גבי שטף נהר את זיתיו וכן יש לו קניין להפקיע מקדושת מעשר וכדסברה התם לרבי יהודה בפרק השואל וה"ה לקדושת רבני אבל בסוריא שהוא כבוש יחיד יש לו בה קניין להפקיע מידי קדושת מעשר ומידי קדושת נטע רבני הא ישראל יש לו כרם רבני אפי' בסוריא ואפילו בח"ל כיון שערלה נוסגת בהן. אלא שאני תמה לפי סוגיית הירושלמי דלכאורה משמע לדבר תורה אמרו וא"כ מ"ש לב"ש חף לב"ה ערלה ונטע רבני בסוריא מדרבנן במסכת ערלה ספק ערלה בא"י. אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ותנן התם החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה והכלאים מד"ס וקמפרשי שמואל ורב יהודה ולוי פ"ק דקדושין מאי הלכה הלכות מדינה ומדאורייתא משרא שרי אפילו בסוריא, וא"כ בין לב"ש בין לב"ה חין נטע רבני בסוריא מן התורה. וי"ל דסוגיית הירושלמי במסכת מע"ש כר' יוחנן דאמר התם הלכה למשה מסיני ומ"מ אפילו למ"ד התם מהלכות מדינה חף כרם רבני נוסף מהלכות מדינה כערלה שכל מקום שערלה נוסגת רבני נוסף ופוק חזי מה עמא דבר שכל מקום שהלכה רופפת רואין היאך ליבור נוסגין כמו שאמר שם בירושלמי רבי ירמיה צעי קומי רבי זירא כדברי ב"ש מי שעשה אותו כנכסיו מהו להתחייב במעשר אמר ליה כדאמר ריב"ל לא סוף הלכה זו אלא כל הלכה שרופפת בב"ד ואיך יודע מה עיבו לא וראה היאך ליבור נוסגין ונוהג בן וכן חמי דלא מפרש, וחף אלו נאמר כיון שאנו רואין ליבור נוסגין בן קדושה ברביעית ולפדותו בח"ל חף אלו נוסגין בן וכ"ש שיש לסמוך על הגאון ורבתינו הרפתים ז"ל שכתבו בן. ולענין פדיון חס יש במחזור ואם לאו הניא בחוספתא דמע"ש כרם רבני ב"ש אומרים חין פודין אותם ענבים אלא יין וב"ה אומרים יין וענבים הכל מודים שאין פודין אותו במחזור והרמב"ם ז"ל בן כתב ונתן טעם לדבריו מפני שהוא כמע"ש ואין מעשר במחזור משום דבפ' מרובה (ס"ט) משמע דפדיון במחזור מועיל ד"ת דאמרינן התם ח"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם חין יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואקשינן עלה מדתנן פרק כרם רבני הלוועין מניחים המעות ואומר כל הנלקט מזה יהא מחולל על מעות הללו ופרקינן לא תימא כל הנלקט אלא כל המתלקט כלומר דקודם לקיטה היו הלוועים פודין ולא אחר לקיטה שכבר זכו בהם אחרים ולא היה כח ביד הבעלים לחלל ע"כ. ומכאן קשה לדברי הרמב"ם ז"ל ואע"ג דאסקינן התם אלא לעולם כל הנלקט מ"מ לאו מכאן קושיא זו שאין פודין נטע רבני במחזור חזר בו אלא דכדי לא משבשינן וכיון שכן ממאי דמתרין מעיקרא ואמרינן אימא כל המתלקט שמעינן דמדאורייתא חיה ליה פדיון אפי' במחזור. ועוד אני תמה על דברי הרמב"ם ז"ל שכתב עוד והלוועים

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קנו קנו קנח לט זז

היו מניחים המעות בשעת השמיטה ואומרים כל הנלקט מפירות נטע רבתי יהא מחולל על מעות האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחובר כמו שביארנו עכ"ל. ואינו מחובר דהא קי"ל כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתייחסו הבעלים שיהיה אין יכולים להקדים בו, ואע"ג דמתניתין דלנועים קהני הנלקטו אלו לא קי"ל בהיה מילתא כסתמא אלא כסתמא אחרתא דאין הגונב אחר הגונב משלם השלומי כפל וכדמסיים עליה קרא ואיש כי יקדים ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ואולי דעת הרב ז"ל דשאני נטע רבתי דכיון דממון גבוה הוא ואפ"ה אוקמיה רחמנא ברשותיה לאחוליה מש"ה לא איכפת לן ביה אי מחיל ליה ואפילו כי ליתיה ברשותיה דסוף סוף אפילו כי ליתיה ברשותיה לאו דיליה הוא ואפ"ה מלי מחיל ליה וכדאמר רבא התם בפרק מרובה אי לאו דאמר רבי יוחנן לנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ה"א מאן תנא לנועין רבי מאיר היא לאו מי אמר ר' מאיר מעשר ממון גבוה הוא אפ"ה לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו קרייה רחמנא מעשרו ומוסף חומש כרם רבתי נמי קדש קדש יליף ממעשר מה קדש דכתיב גבי מעשר אף על גב דממון גבוה לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף האי קדש נמי דכתיב גבי כרם רבתי אף על גב דלאו ממון דידיה לענין אחולי אוקמיה רחמנא ברשותיה הלכך אע"ג דליתיה ברשותיה מלי מחיל דהא כי ליתיה ברשותיה לאו דידיה הוא ומלי מחיל. והא ליתא דהא רבא לא פליג אדר' יוחנן אלא אי לאו דאמר ר' יוחנן ליתא להאי טעמא וכיון שכן הוא דלנועים ליתא כלל דאי אמר כל הנלקט לא הוי פדיון דלאו ברשותיה וכדר' יוחנן ואי אמר כל המתקט לא אפשר משום דמדאורייתא אין ברירה ולא ידענא לה פתר להא דלנועים לפסק הלכה. ומ"מ לענין מחובר קשה לן שמעתתא דמרובה אמאי דתניא בתוספתא ומעשים בכל יום דפודין אפילו במחובר ועם מה שפירש רבינו שמשון ז"ל נתיישב לי הכל שהוא ז"ל פירש דהא דאין פודין במחובר טעמא לפי שאינם בקיאים בשומא בעודו במחובר מידי דהוה אענבים לב"ש והא דמחללין במחובר גבי לנועים התם תקנתא עביד שלא יכשלו זה כון, ומכלל דבריו בזמן הזה שאין מדקדקים בשווי אלא כשמואל דאמר אם חללו על שום פרוטה מחול הלכך מוקמינן ליה אדיניה דאורייתא ואפילו במחובר שפיר דמי :

קנח

שאלה גת של עץ של כותים שלא דרך זה אלא שהחריטו והיין מעורבים ורותחים בנת ה' ימים או יותר שאינו מכניס בו הכותי יינו לקיום זולתי לרתיחה בה, הודיעני כמה הכשירו, אם יהיה דינו כדין החביות שמכניסים בו כותים לקיום או אם סגי ליה במים ואפילו פעמים בשאר גיחות שדרך בהם הכותי. ואתה הודיעני אם יש הכשר אחר זולתי מלוי וערוי כשהכניסו ממש בין לחביות בין לגת שזכרתי :

תשובה

תחלת כל דבר יש לך לדעת כי כלי יין החמורים כגון כלים המכניסים אותם לקיום וכן כלי הגת שהלריכו גוב אין הקפידא בהן שנשתמשו בו בלוחו תשמיש גדול כלומר קנקן הלריך מלוי וערוי דוקא כשהכניסו ממש לקיום אבל לא הכניסו ממש לקיום אין לריך מלוי וערוי ואע"פ שהוא מן הכלים שדרך של בני אדם להכניסו לקיום אלא כיון שהוא מן הכלים שמכניסים לקיום אפילו לא הכניסו בו הכותי אלא שעה אחת מיד הוא לריך למלוי וערוי שלא חלקו חכמים בדבר בין שהכניסו בו לקיום בין שלא הכניסו וכמו שאמרו פרק אחרון דע"ז כל דבר שמכניסו לקיום אפילו לפי שעה גזרו בו רבנן, וכן כלי הגת אין חילוק בין נשתמש בו הרבה פעמים בין נשתמש בו פעם אחת שאמרו בסוף ע"ז שלהי פרק ר' ישמעאל שהוא כותי דאשתכח במעלתא אמר רב אשי אי איכא טופח ע"מ להטפוח בעי הדחה ובעי גוב. והטעם בכל אלו מפני שכיון שדרבו להשתמש בו בתשמיש גדול שע"י כן היין נבלע בהן הרבה לפיכך אי אפשר להלך בהן לשעורים. וכן הכלים הקלים שאין דרכן להכניסן לקיום ואע"פ שמשתהא בהן יין לעתים דרך מקרה ולא ברגילות כל היום אף על פי כן אין מחמירים דינו שיהו נדונין בדין מחודש להלריכן הכשר יותר גדול

היו מניחים המעות בשעת השמיטה ואומרים כל הנלקט מפירות נטע רבתי יהא מחולל על מעות האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחובר כמו שביארנו עכ"ל. ואינו מחובר דהא קי"ל כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתייחסו הבעלים שיהיה אין יכולים להקדים בו, ואע"ג דמתניתין דלנועים קהני הנלקטו אלו לא קי"ל בהיה מילתא כסתמא אלא כסתמא אחרתא דאין הגונב אחר הגונב משלם השלומי כפל וכדמסיים עליה קרא ואיש כי יקדים ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ואולי דעת הרב ז"ל דשאני נטע רבתי דכיון דממון גבוה הוא ואפ"ה אוקמיה רחמנא ברשותיה לאחוליה מש"ה לא איכפת לן ביה אי מחיל ליה ואפילו כי ליתיה ברשותיה דסוף סוף אפילו כי ליתיה ברשותיה לאו דיליה הוא ואפ"ה מלי מחיל ליה וכדאמר רבא התם בפרק מרובה אי לאו דאמר רבי יוחנן לנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ה"א מאן תנא לנועין רבי מאיר היא לאו מי אמר ר' מאיר מעשר ממון גבוה הוא אפ"ה לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו קרייה רחמנא מעשרו ומוסף חומש כרם רבתי נמי קדש קדש יליף ממעשר מה קדש דכתיב גבי מעשר אף על גב דממון גבוה לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף האי קדש נמי דכתיב גבי כרם רבתי אף על גב דלאו ממון דידיה לענין אחולי אוקמיה רחמנא ברשותיה הלכך אע"ג דליתיה ברשותיה מלי מחיל דהא כי ליתיה ברשותיה לאו דידיה הוא ומלי מחיל. והא ליתא דהא רבא לא פליג אדר' יוחנן אלא אי לאו דאמר ר' יוחנן ליתא להאי טעמא וכיון שכן הוא דלנועים ליתא כלל דאי אמר כל הנלקט לא הוי פדיון דלאו ברשותיה וכדר' יוחנן ואי אמר כל המתקט לא אפשר משום דמדאורייתא אין ברירה ולא ידענא לה פתר להא דלנועים לפסק הלכה. ומ"מ לענין מחובר קשה לן שמעתתא דמרובה אמאי דתניא בתוספתא ומעשים בכל יום דפודין אפילו במחובר ועם מה שפירש רבינו שמשון ז"ל נתיישב לי הכל שהוא ז"ל פירש דהא דאין פודין במחובר טעמא לפי שאינם בקיאים בשומא בעודו במחובר מידי דהוה אענבים לב"ש והא דמחללין במחובר גבי לנועים התם תקנתא עביד שלא יכשלו זה כון, ומכלל דבריו בזמן הזה שאין מדקדקים בשווי אלא כשמואל דאמר אם חללו על שום פרוטה מחול הלכך מוקמינן ליה אדיניה דאורייתא ואפילו במחובר שפיר דמי :

קנו

שאלה הדרדורין של עץ שמוליכים בהם כותים יין תדיר ממקום למקום ונתיישנו בהשמישן ביד כותים הכשרן בהם, אם יספיק להם הדחה בעלמא ככזי דארמאי שאמרו פרק אין מעמידין שאינן לריכים אלא שכשוך דאמר רב יהודה הני כוזי דארמאי דבר שאין מכניסין לקיום הוא ומשכשכן במים ומותרים, או אם לריכים גוב ככלי הגת או הכשר גדול כקנקנים של כותים :

תשובה

דע כי מחלוקת ישנה היא בנודות ודרדורין אם הוא דבר שמכניסו לקיום וכדמשמע להו בפשט הסוגיא פרק אין מעמידין וכדמוכח לכאורה בעובדא דבר עידי טייעא דאנס זיקי מרב ילחק בר יוסף ורמא בהו אמר אהאדרניהו ניהליה אחא שאל בי מדרשא אמר ליה רבי ירמיה כך הורה ר' אחי הלכה למעשה ממלאן מים ג' ימים ומערן. וי"א דאין עשוין להכניס לקיום ואפ"ה אם נתיישנו בתשמיש יין ביד כותי לריכים מלוי וערוי ואע"פ שאינם זפותין ואף מדברי הרב בעל ה"ג יש לדון כן ויש לכל אחד מדברים אלו ראיות על מה יסמוכו לפי חילוף הגירסאות בפסקא נודות הכותים שצפ' אין מעמידין (ל"ג). ואם באתי לכתוב הדברים כהווייתן יאריך הענין ואין אנו לריכים לכך במקום זה ונראין הדברים שהדרדורין המכוסים למעלה הוי דבר שמכניסו לקיום ולעתים אדם משהא בו

2010 Ministerio de Cultura

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קנה קנה קסא

מבשל תבלין לתוך הקדירה כאלו היה ע"ג האש אבל אם נתן מן הקדירה לתוך הקערה מותר הוא לתת תבלין לתוך אותה קערה מפני שכבר נחלש ונדעך כח החום ואין לו כח לבשל וה"ה שאין לו כח להגעיל לפחות מה שהוא צריך כלי ראשון ועוד כי בשעה שהוא נותן מים בשולי הכלי ואח"כ משכשך המים בכל לדי הכלי נדעך הרבה החום ואין לו כח כלל אבל לכל הפחות צריך שימלא כל הכלי מים חמים מכלי ראשון או שיערה על כל הכלי מן המים הרותחים בכלי ראשון ולדברי ר"ח ז"ל והראשונים אין לו תקנה עד שיגעילנו בתוך הכלי הראשון. וגם מה שכתב הרמב"ם ז"ל שאם נתן בו ליר או מוריים מותר לתת לתוכו יין מיד גם זה אפשר שהוא מדברי הגמרא מדאמר פרק אין מעמידין הני רב זבד הלוקח קנקנים חדשים מן הכותים נותן לתוכו יין וכדמצינו ברישא נותן לתוכו יין ואף הראב"ד ז"ל כן פירש וטעם הדבר לפי פירושם אפשר מפני שהוא רוב המלח שיש בליר או במוריים אין אחר עם סגלת המלח המעורב בתוך המים ולא שמענו אלא ליר ומוריים אבל מלח ומים לא שמענו וגם לא נחברר בגמרא שיהא הטעם דוקא משום המלח שבליר ובמוריים כדי שנסמוך בכך במקום אחר ולא נקל בדבר זה בלא ראיה :

קס

שאלה עור הבא כנגד פניו של חמור אם מותר באכילה או לאו :

תשובה שנינו פ"ק דזכורות (ז) היולא מן הטמא טמא ומן הטמא טמא. ועוד אמרינן בגמרא אמר רב הונא עור הבא כנגד פניו של חמור מותר מ"ט פירש"א בעלמא, כלומר כשנולד החמור יולא על פניו עור אחד כעין מסוה ולעתים שיולא גם כנגד פניו של אדם ואמר רב הונא אע"פ שהיולא מן הטמא טמא אפ"ה מותר באכילה מפני שאין זה נחשב לא מגוף החמור הנולד ולא מן החמורה שילדה אלא פירש"א בעלמא הוא ובשר חמור אכירה תורה ולא פרש שלו והביא שם ראיה על זה מדמצינו עור הבא כנגד פניו של אדם צין הוא חי ואמו חיה צין הוא מת ואמו מתה עיבור דאלמא חיו נחשב לא מגוף הולד ולא מגוף האם שא"כ היה העור שהוא מטמא כבשר הפורש מן המת אלא ש"מ לפי שאינו מגופו אלא פירש"א בעלמא הוא :

קסא

שאלה טבח שינאח טריפה מתחת ידו פעם ושנים שאסור לאכול משחיטתו עד שיקבל עליו דברי חזרות מה אם ירצה לומר שוגג הייתי ויש לסמוך עליו בלא קבלה כמו שאמר ביבמות מטעם טעמי ולא שמתוה או לא, וא"ת לריך קבלה לריך לקבל בפני שלשה או בפני חד די :

תשובה כל טבח שינאח טריפה מתחת ידו אסור לאכול משחיטתו והרי זה פושע או שאינו חושש אם מאכיל טריפות או שהוא אינו זכיר וכל זה למטעם הקפדתו בין חיבור להיתר ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי דא"כ טבח שנמלאת טריפה דמעבירין אותו לא משכחת לה אלא כשהתרו בו. ושהיא דיבמות אינו דומה כלל דהתם במים שאין להם סוף מעידים עליו ומשיאין אשתו ולורבא מרבנן שאני אבל כאן שהטריפות ידועים הן ואם לא נודעו לזה אין ראוי למנותו טבח ולסמוך עליו ועוד שמלוי הוא לשקר ולומר שהוא שוגג ואין סומכין עליו כלל וזה אין לריך לפנים ולא עוד אלא שצריך לרדק אחריו אם ראוי לסמוך עליו ואין בקבלת דברי חזרות אלא א"כ ראוי ודאג על מה שאירע ומתאמת על כן ומקבלין אותו אבל אם כדי שלא יעבירו

גדול משאר כלים שכיולא בהם וכיון שכן הגת עשוי לדרוך בו ודרך בו אע"פ שהשהה יינו שם יום או יומים או שלשה ימים לא נחמיר עליו דינו כשאר כלי הגת ודי לו בנגוב מים ואפר כדינו המוזכר במקומו ואם לא דרך בו אפילו בנגוב אין לריך אלא הדחה בעלמא שדיחמו היטב במים דהרי זה ככובי דארמאי ואמר פרק אין מעמידין אמר רב יהודה הני כובי דארמאי דבר שאין מכניסים לקיום הוא וכל דבר שאין מכניסין לקיום משכשכו במים ואין חושש. ומה ששאלת אם יש להם הכשר אחר זולתי מלוי וערוי ונגוב, ודאי הכשר אחר יש והוא שניחמו תחת נכור של מים ויקלח עליו כדי שיעברו המים בשטיפה על כל חלקי הכלים ויעמד שם י"ב שעות כדמצינו בסוף ע"ז רבי יוסי אומר הרולה לטהרן מיד מגעילן ברותחים או חולטן בני זיתים רש"ב"ג אומר משום רבי יוסי מניחן תחת הלינור שמימיו מקלחים או במעין שמימיו רודפים וכמה עונה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן או יום או לילה רבי חננאל שאלוהא ואמר לה רבי שאלוהא אמר רבה א"ר יוחנן חלי יום וחלי לילה אמר רב שמואל בר רב יוחנן ולא פליגי הא בתקופת תמוז וענת הא בתקופת ניסן ותשרי כלומר הא דא"ר חייא בר אבא יום או לילה היינו בתקופת ניסן ותשרי שהיום והלילה שוין וכל אחד מהם מ"ב שעות והא דא"ר שאלוהא חלי יום וחלי לילה בתקופת תמוז וענת שאין היום והלילה שוין והלכך צריך שיטמא שם בחלי יום ובחלי לילה ומן החלי ועד החלי י"ב שעות :

קנט

שאלה קנקנים של עץ שאין מופתין שהכניסו כותים בהם יונס לקיום במה הכשרן, אם נסמוך על דברי הרמב"ם ז"ל שכחז כי הכשרן במים חמים ואין לריכים מלוי וערוי או אם די לנו במים ומלח כי כך כתב שמואל לתת צהן ליר או מוריים מיד ואין לריך לכלום ומותר לתת לתוכו א"כ היין מפני שהמלח שורפם ויראה מדבריו שיעקר הכשר הוא המלח :

תשובה כל דבר שמכניסו לקיום הכשירו במלוי וערוי ואם רצה להכשירו מיד יגעילנו במים חמים ודי לו בכך ומותר להשתמש בו מיד וכדאמר בסוף ע"ז דרש רבא נעוה ארתחו ותניא נמי התם ר' יוסי אומר הרולה לטהרן מיד מגעילן ברותחים או חולטן בני זיתים, ודברי הר"ם מן הגמרא הם אבל ר"ח מראה מדבריו שהוא מלך אפילו גת וכליו הגעלה בכלי ראשון וכל שכן כלי שמכניסים לקיום. וגם מחלוקת ישנה בין הגדולים רש"י ז"ל ורבינו שמואל ור"ת ז"ל בכל מה דלריך הגעלה בכלי ראשון אם לריך הגעלה בתוך כלי ראשון או אם יספיק לו שישפך עליו מים חמים שהוחמו בכלי ראשון, מהם אמרו דערוי מכלי ראשון אינו כלי ראשון ויש להם על מה שיסמוכו מאותה שאמרו בפסח שני ויורה מאי עבד לה גדנפא ולא הספיק לה בערוי מכלי ראשון על היורה ועוד יש להם ראיות חזקות על זה בערוי וכן מראה מדברי ר"ח ז"ל בע"ז גבי נעוה ארתחו ראשון בכלי ראשון לדברי הראשונים שאמר דערוי דכלי ראשון אינו כלי ראשון מראים יותר ועליהם אנו סומכים אבל אם יערה מים חמין בתוך הכלי ואפילו מכלי ראשון וירדו המים בשולי הכלי ומשם יורדים לתוך הכלי מן הצדא שהוא הנקב בשולי החבית כמו שעושים עכשיו מקלת בני אדם בכענין הזה לא עשה ולא כלום לד"ה לפי שהמים כשהם נשפכים בשולי הכלי נחלש ונתך חומם ואח"כ אין להם כח לא לבשל ולא להגעיל כמו ששנינו פרק כירה האלפס והקדירה שהעבירן מרותחים לא יתן לתוכן תבלין אבל נותן הוא לתוך הקערה כלומר אם סלק קדירה רותחת מע"ג האש בשבת יזכר מליחן לתוך אותה קדירה לפי שהוא

יַעֲבִירוּהוּ מֵאֲוֹמֹתָיו לְרִיךְ לַחֹשׁ בְּכַךְ הַרְבֵּה וְהַכֵּל לְפִי מֵהַ שְׂהוּא אֲדָם. וְהַמְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת לְרִיךְ לְקַבֵּל בְּפָנָיו שְׁלֵשָׁה חֲבָרִים דְּהִנֵּה בְּצִבּוּרֹת ס"פ עַד כַּמֵּה הֵבֵא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת לְרִיךְ לְקַבֵּל בְּפָנָיו שְׁלֵשָׁה חֲבָרִים :

שאלה ריאה שנמלאת שהיה קלח הכבד עובר לריאה בדרך נקב שהיה בטורפשא והיתה סרכא יולאה מן הריאה ודבקה לכבד והיו מטריפים אותו מטעם כל המחמיר תע"ב ואחרים מכשירין אותו שאין להוסיף על הטורפות שמנו חכמים דאסור לאבד ממונם של ישראל בידים :

קבב

תשובה יפה הורו הטורפים ולא מדרך החומרא אלא מן הדין ואין זו תוספת על טרפות שמנו חכמים בריאה שהרי מנו אותו ואם נפשך לומר שלא מנו סרכא בכבד א"כ הוא ונתיר סרכא לטורפשא ולשמנוניתא דליבא וכן כל הסרכות חוץ מתרתי אונות שלא כסדרן וריאה הסמוכה לדופן שלא נזכרו בגמרא אלא אלו בלבד, אלא הם אמרו שהסרכא חוסרת או מבוס שאין סרכא בלא נקב או מבוס שעשויה להתפרק מלד הריאה וכופה לנקב ומן הדין אסורה :

תשובה יפה הורו הטורפים ולא מדרך החומרא אלא מן הדין ואין זו תוספת על טרפות שמנו חכמים בריאה שהרי מנו אותו ואם נפשך לומר שלא מנו סרכא בכבד א"כ הוא ונתיר סרכא לטורפשא ולשמנוניתא דליבא וכן כל הסרכות חוץ מתרתי אונות שלא כסדרן וריאה הסמוכה לדופן שלא נזכרו בגמרא אלא אלו בלבד, אלא הם אמרו שהסרכא חוסרת או מבוס שאין סרכא בלא נקב או מבוס שעשויה להתפרק מלד הריאה וכופה לנקב ומן הדין אסורה :

קסב

שאלה כותי שהיה מוזג מקיתון יין לחוך הפוס שהוא שותה בו ונשאר בקיתון עכבת יין ואח"כ הוליאו מן היין שבחבית בלוחו קיתון, יין שבחבית מותר או אסור, ואמרת שנראה בעיניך שזה נלוק בר נלוק ובאת לעמוד על דעתי :

תשובה איברא מה שנשאר בקיתון אינו אסור לכל היותר אלא משום נלוק דמה שילא חוץ לקיתון בשפיכתו של כותי כחו דכותי הוא ולא גזרו בכחו של כותי אלא במה שלחוץ אבל מה שנשאר בפנים לא גזרו בו כדאמרין שלבי ע"ז המערה מחבית לצור קלוח היורד משפת החבית ולמטה אסור ואוקמה רב ששת בכותי המערה דאתי מכחו ואקשינן אי כותי מערה אפילו בגוה דחביתא נמי ליחסר ופרקינן בכח כותי מדרבנן הוא דאסור הכוה דנפק אבראי גזרו ביה רבנן דלא נפיק אבראי לא גזרו רבנן והנכך למ"ד דס"ל נלוק אין חבור דאשתאך בגויה דמנא שריא לגמרי אבל חנן דקי"ל דנלוק חבור כפסק דהרי"ף ז"ל מאי דאשתאך בגויה דמנא איכא למימר דאסור מבוס נלוק כדעת הראב"ד ז"ל ואע"פ שאין נאסר אלא מה שילא לחוץ אלא מגזירת חכמים שגזרו בכח של כותי ולפיכך יין שבחבית אינו אלא נלוק בר נלוק ומסתברא שהוא מותר וכן הסכימו רבותינו בעלי החוספות וכדמוכח לכאורה בשמעתא דגת בעופה דאמר רב הונא לא שנו אלא שהחזיר גרגותני לגת אבל לא החזיר גרגותני לגת אסור ואמרין גרגותני גופה במאי מחסרא מבוס נלוק ש"מ נלוק חבור אלמא אפילו למאן דאמר נלוק חבור כי לא החזיר גרגותני לגת הגת מותר משום דהוי נלוק בר נלוק :

קסה

שאלה המנקר את הבשר לריך הוא להדיח בין כל חתך וחתך כדי שלא יחזור הבשר ויבלע שמנונית החלב שעל פניו או אינו לריך כיון שהוא עתיד להדיח הבשר אחר נקור הסכין שחתך בה החלבים ואח"כ חתך בה בשר בהדחה בעלמא סגי ליה ודאמר ר"י אמר רב (חולין ח':) הטבח לריך שיהיו לו ב' סכינים ופריש גזירה שמא יחתוך בה חלבים ואח"כ יחתוך בה בשר התם כדחלליה בי טבחה מדאמר רב יהודה בסמוך הטבח לריך שיהיו לו ב' כלים של מים :

תשובה אדרבה מההיא דרב יהודה שהלריך שתי סכינים אחת לחתוך בה בשר ואחת לחתוך חלבים שמעינן דמנקרי בשר לריכים להדיח הסכין או לקנחה בסמרטוט יפה ואין סומכים על הדחתה לבסוף לפי שאין הדחה מוליאה ידי שמנונית חלבים הנדבק על הבשר עד שיפספף בפשוף גדול ואין אומרים ונקר ואח"כ ישפסף שמא ישכח ולא ישפסף ובהכי כלה פרקין דהכל שוחטין דהיינו דלא התירו לכתחלה על מה שהוא עתיד לעשות לבסוף שהרי אמרו במומר אוכל נבלות לתאבון בודק סכין ונותן לו ולא התירו לתת לו לשחוט ואח"כ יבדוק הסכין אחריו אע"פ שכששחט התירו כבר וכמו שאמר לא בדק סכינו ולא נתן לו יבדוק סכין אחריו ואע"פ שלכתחלה לריך לבדוק סכין ככל אדם וכדעת הגאון והטעם בזה כמו שאמרתי שמא ישכח ולא יבדוק וכאן נמי שמא ישכח ולא ישפסף היטב ובהדחה בעלמא לא סגי ליה וע"כ נהגו מנקרי הבשר להניח לפניכם סמרטוט קשה לקנח סכין בכל פעם ופעם כדי להסיר השמנונית של החלבים הנדבק בדופני הסכין ואע"פ שאין להם אלא סכין אחד אומר אני שסמכו לומר שלא הלריכו ב' סכינים אלא בחתיכת חלבים גמורים אבל גיד ושמו אינם שמיים כ"כ שידבק מהם הרבה ע"ג הסכין, ומ"מ שפשוף גדול לריך כל שלא הדיח ולא קנח סכין ולפיכך לריך להיות אדם זריז וזהיר בתוך ביתו להיות להם ב' סכינים או לשפסף היטב אחר נקור בשר כדי ללאת מידי ספקות אלו :

קסו

שאלה גבינה של כותים שעמד ישראל בשעת עשייתה וקבע בה חותמו ואח"כ הניחה ביד הכותי ומכיר חותמו חיישינן שמא החליקו פנים בשומן חזיר וכעעמא דבני מערבא :

תשובה אם של ישראל פשיטא שאין חוששין שהרי אמרו חמב"ג בחותם אחד מותר. ועוד שאין חוששין אלא לחליפין אבל לשמא יאבד את שלו להניח פני גבינה בשומן

קסד

שאלה הא דאמר פ' כל הבשר (קי"ב) אין מניחים כלי תחת הבשר עד שיכלה כל מראה הדמונית שבה ואסיקנא עד דיהיב חרי או תלת גללי דמלחא ובכבדא כלל כלל לא ואקשינן מ"ש מדמנא דבשרא ופריק דמנא דבשרא שכיך דכבדא קפי, הודיעני אחרי שאנו אומרים דאפילו כבד בחתיכה ומליחה סגי דאלמנא המלח מוליא מידי דמו ומשכו בדרך שהוא מושך דמנא דבשרא אלא שאין יכול להפליטו

שו"ת הרשב"א המיוחסות להר"ם קסו קסח

היכי דכיליא קמי פסחא או יוכל למכרו ע"מ שלא יוכל להוליכו משם עד אחר פסח ובלא קבלת אחריות כחמנו של נכרי ברשותו של ישראל שעושה לו מחילה עשרה או נאמר שאין לריך אלא צעול דהוי פשוטה ביהו אולר קודם שלשים יום ואין דעתו לפנותו בפסח. ועוד שזה חמץ נוקשה הוא שאינו ראוי לאכילה ומסריח הוא :

תשובה

מדעתי מה שאמרתם שיש בקרקעית סבור חטים שנתבקעו לא שיהא הדבר צרור אלא שאמרתם זה מפני שכן הסתם יש מבוקעות ואפשר שאין שם ולפי זה קל ממה שיש שם בצירור ונפקא מיניה לעניני שאכתוב לך ומ"מ בין כך ובין כך צביטול בעלמא כגוי ליה כחותה שאמרת דעושה ביהו גולר וקל מינה מפני שאין נודע ממש שיש חטים שנתבקעו כמו שאמרת ושמא אין שם כלל ואם נתבקעו שמא נפסלו מאכילה כלב וס"ל ס"ט ואילו היה צרור שהיה שם חטים מבוקעות ונתיר אותה צביטול ואפשר שהיה לריך לבטרו ואפילו לר"ש לאחר זמנו אינו עובר עליו בולא כלום הרי זה כמבעל ומתכוין לחזור ולמכרו לאחר הפסח ור"ב הא"י ז"ל כך כתב בהש"ס כמו ש"מלא כתוב בשמו בהלכות הרי"ג ז"ל אבל מחלוקת היא בירושלמי דגרסוין הסה הפקיד חמנו מי"ג לאחר הפסח נהו רבי יוחנן אמר אסור וריש לקיש אמר מותר אמר ליה רבי יוחנן לר"ל הי אתה מודה לי משם שעות ולמעלה שסוף אסור אמר ליה תמן איסורו גרם לו הכא מאי אית לך למימר א"ר יוסי בר פנחס ובר כד הויתון אמרין אחיה דרבי יוחנן בר' יוסי ור"ל בר' מאיר אינו כן אלא דרבי יוחנן חשב להערמה ור"ל לא חשב להערמה מאי דנפק מביניהון נפלה עליו מפולת מן דאמר להערמה לית כאן הערמה ומותר ומן דאמר זכיה והוא זכ"ב פירוש זכיה במחלוקת ר"מ ורבי יוסי בנדריים (מ"ג) בגמרא המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל מניחו על גבי סלע ומפקירו ורבי יוסי אסור ואמרין מ"ע דרבי יוסי קבצר הפקר כמתנה מה מתנה עד דאחיה לרבות מקבל אף הפקר עד דאחי לרשות זוכה. ומ"מ אס כדברי הירושלמי בין מ"ד משום הערמה בין מ"ד משום זכיה חמץ שפלה עליו מפולת לאחר הפסח מותר דלמאן דאמר משום הערמה לית כאן הערמה ולמ"ד משום זכיה לא קי"ל בהיה כרבי יוסי אלא כרבי מאיר דסתם מהיתין כוותיה ולא קי"ל בהא כרבי יוחנן דירושלמי. אלא שהגאון רב הא"י ז"ל אפשר נמי דקא גרע טפי לענין זה ממפולת דהתם ממילא הוא שמתא ולא שיהיה בדעתו לפנות הגל ולחטט אחר החמץ אכל כאן שדעתו לפנותו בידיו ולמכור הנמלא בקרקעיתו ובקירותיו לא אלא ביש להתיר מן הלא שאמרת שאין כאן חמץ ידוע דדילמא לא הוה ביה בפסח כלל ואח"כ נתבקע עוד הדבר קרוב שאין כאן חמץ אלא עפוש והפסד ולא חמץ נוקשה כמו שאמרת דחמץ נוקשה נמי אסור להשהות מדרבנן ולרבי מאיר בלאו ולא ולמד מן הראשונים שהיו לפניו שלא שמעו שיהא אדם בישראל נוהג לפנות אחרות חטין וטעורים ולפנות צורות בפסח שהחטין שבקרקעית עפוש והפסד הם ולא חמץ ואם בא ישראל למכור החטים המופסדים שימלאו בצורו לכותי ומשכיר לו צורו מותר ואפילו לכשתמלא לומר שהוא חמץ ואפשר אפילו בקבל אחריות עליו דתניא כותי שנכנס בחליצו של ישראל ובלקו צידו אין זקוק לבער הפקירו אלאו זקוק לבער יחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימלא בצתיכם וזה אינו מלוי צידו כל זמן שאינו צביתו של ישראל והיתר ייחד דומיא דאיסור פקדון הוא ואין איסור פקדון אלא כשקבל עליו אחריות הא לאו הכי אתה רואה של אחרים ושל גבוה הלכך היתר יחד אפילו כשקבל עליו אחריות ואע"פ שלא הביאה הרי"ף בהלכותיו הלכה היא וכדומה שכל הפוסקים פסקו בהלכותיהם גם ה"י יחזק הלוי וכ"פ אס לא קבל עליו אחריות שהיה מותר ובלבד שלא

בשומן שלו כדי להעביר ישראל בזה לא חששו וזה מהצדד בתלמוד בהרבה מקומות. ואם של כותים הוא חפ"ס אין חוששין להם עכשיו שאסור הוא להם ועושים עליו מפני שאוכלים אותו בימי תעניתם בימים האסורים להם באכילת צמר ובכל דבר שאין דרכן אין חוששין כדרך שאמר בכבשין :

קסו

שאלה ישראל שנתן יין בכובא של כותי וביין שהוא לא נכנס בו מים ונתערב עם יין אחר של היתר והכלי שהוא היה יבש כשנתן בו הישראל היין אך לא הדיחו ואומר כי עיקר חשמיש הכלי שהוא להביא בו ענבים בעת הבניר אלא שמתמשיך בו הכותים בנתינת יין של איסור דרך מקרה, הודיעני אם מותר בשתייה אם לאו :

תשובה הכלים האלו עשויים הם להביא בהם יין ביד בין הגתות מן הגת לחציות ואלו הן הנקראים כלי הגת ואע"פ שלא נשתמש בהן כותי אלא פעם אחת בינו לריך הכשר כאלו נשתמש בו הרבה פעמים שכל הכלים גזרו בו לפי שעה כמו שגזרו עליהם בנשתמש תמיד בחשמיש וראוי לו וכמו שאמר שלבי ע"ז גבי גולפי דרב פפא כל שמכניסו לקיום לפי שעה גזרו בו רבנן ובשלהי ר' ישמעאל אמרו בכותי דאשתכח ביני מעלהא דאלו היה עופש ע"מ להטפוח נגוב צעי, ואם נפסך לומר שאין אלו עשויין אלא לצור צבן ולפיכך אין חוששין שמא נשתמש בהן הכותי בינו ואפילו פעם אחת, זה אינו שאנו רואים אותם משתמשים בהם בין הגתות תמיד ובהן הם מוליכים לעולם יין מן הגתות לחציות. ולפיכך חזרתי על כל דדין ולא מלאתי היתר לייך זה בשתייה אלא אם דעתכם נוטה לדעת ר"ת ז"ל שאמר שלא אמרו יין ביין בכל שהוא אלא בודאי יין אבל אין אנו נוהגים כן ואע"פ שהוא מראה פנים להיתר יש עליו מן הקושיא גם נראה לי תשובה ממשנה קנקנים יין ישראל כנוס בחוכו שאסור בהנאה לר' מאיר ונרבנן בשתייה ומהיהא דקנקנים שנתממש בהן הכותי בסתם יין הוא. ומ"מ לא וראה אם נתנו מים ביין שנתערב זה בחוכו בין שנתנו מים בתחלה בין שנתנו מים בסוף שא"כ הכל מותר בשתייה ואע"פ שהיין שנאותה כלי לא נכנסו בו מים ונאסר מ"מ לא חזר הכל כיון נכך שלא אמרו חתיכה עלמה נעשית נבילה אלא בבשר בחלב וכדעת רבנו אפרים ודרבו ישרה והלכתו צרורה מכמה ראיות וכן אנו נוהגין וטושים מעשה ולפיכך רואין היין שהוא מינו כאלו אינו והמים שאין מינו רב עליו ומצטלו ואם הדבר כן לריך לשער עליו בכל הכלי שאין היין נבלע הרבה בעומק הכלי שבליעתו צונק היא ואינו נבלע אלא בכדי קליפה שמקלפים הכלי צריעני ולפיכך רואין את הכלי כאילו הוא יין ואם יש בכל היין גשה חלקים מים כנגד הקליפה היתה הכל מותר לפי שר"י בזקן ז"ל בעל התוספות מתיר בששה חלקים מים ויש לו ראיה נכונה משני כוסות אחד של מולין ואחד של חרומה שצבוק ע"ז וכ"פ בכיולא בזה שקליפות בעלמא בלי ספק גרועות מן היין וכ"פ לדעת הרמב"ן ז"ל שאמר שכל כלי הכותים שאינן צ"י פוגמים ואפילו כלי היין וכל כ"ל מותר ולדבריו אפי' לא היה בו מים הכל מותר אלא שאין אנו נוהגין כן ומ"מ עושין אותו סניף ואח"כ אם אדם רואין יבסמך על דבריו בשעת הדחק אחס תבחרו ולא אני :

קסח

שאלה ישראל שיש לו צורות מלאים חטים ובקרקעית סבור ובקירותיו יש מן החטים שנתבקעה מלחית סבור והארץ אס לריך לבטרו ולמכרו ליה. אל קבא קבא כי

דבר דרבנן ואני מסופק בלשונך אולי יש חולק אחר שאמרת שהפסק אללכס וסבור הייתי שהלכה רווחת היא דתנן פרק שבועות שהים (כ"ג:) שבועה שלא אוכל ואכל ובלות וטריפות שקלים ורמשים חייב ור"ש פוטר וכוונתו בה אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא ואמר ר"ל אי אתה מוזהר אלא במפרש חלי שיעור ואליבא דרבנן, כלומר דאית לכו חלי שיעור לאו דאורייתא שאין אדם אוסר על עצמו כל שבו ואית לכו גמי חלי שיעור לאו דאורייתא, או בסתם ואליבא דרבי עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש. ולא עוד אלא בציטול מלוא דרבנן חיילא שבועה שאילו נשבע שיאכל שומנו של גיד ולא אכלו או שישתה סתם יין ולא שתה חייב וכדאיתא התם גבי הדין מהני' דאכל ובלות וטריפות דאוקמוה רב ושמואל ורבי יוחנן בכלל דברים המותרים עם דברים האסורים וריש לקיש אוקמה במפרש חלי שיעור ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכ"ש ואמרין בשלמא לר"ל משכחת לה אפילו באוכל חיילא אלא שאומר לו שב ואל תעשה כדרך שהצמידו דבריהם אפילו במקום כרת ולזרז עצמו אפילו בשל תורה חיילא וכדאמרין בנדרים נשבעים לקיים המלוא שנאמר נשבעתי ואקיימם וגו'. גם מה שאמרת החשוד על דבר קל אם הוא חשוד על דבר חמור, אפילו על הקל ממנו אינו חשוד דמומר לערלות אינו מומר אלל שחיטה ולא אמרו מומר לדבר אחד הוי מומר לכל התורה אלא דמומר ליין נסך ולחלל שבתות בפרהסיא וכדאיתא פ"ק דחולין ומ"מ במה שנחשד הרי אנו רואין אותו כמומר גמור לאותו דבר ואפילו בשבועה אין נאמן שכבר הוא חשוד לעבור על זה. ונדע לך שאם אין אתה אומר כן מומר אוכל ובלות לתאבון ישבע שלא יאכילנו שום נבלה ולא ילטרך לבדוק אחריו בכל פעם ואם לא בדק סבין אפילו אחריו אמאי אסור ישבע ששחט כראוי בסבין יפה וגאמנין אלא שלאותו דבר אינו נאמן לעולם ועמי הארץ שאינם נאמנים על המעשרות ישבעו שסוף מתוקן ויאמנו דבריהם, כן נ"ל בבירור. ועוד נדע שאפילו לא יאכל הוא ולא יאכל לאחרים אין מקבלין אותו עד שיקבל חברות בפני שלשה חברים כדתינא התם פרק עד כמה שבא לקבל דברי חברות לריך לקבל בפני שלשה ואם הייתה ישבע בפני שנים וגאמן :

קעא

שאלה מרקחת שנפלו לחוכה נמלים הרבה שאי אפשר לברור אותם ועברו עליהם י"ב חדש אם מותרת אם לאו לפי ש"ל שמותרת דכל דבר שאין בו עלם אין מתקיים י"ב חדש :

תשובה יפה אמרת לפי שאין מתקיים אמרו לא חי ולא מת וזו היא שאמרו בני המרי דכדא לבתר תריסר ירחי שתא שריין. אלא שאני חוכך קלת לפי שהדבש נראה שיש לו שתי סגולות למחר למחות ולכלות הדברים הנחשכים הסופלים לתוכו, והשני להעמיד ולקיים הדברים השלמים הנעמנים בו כמו שארז"ל בפ"ק דבתרא גבי הורודום :

קעב

שאלה אם מותר לאכול גבינה ע"ג מפה שהכלו עליה בשר או לא :

תשובה הדבר נראה לי ברור שאסור לאכול גבינה על מפה שהכלו בשר שאי אפשר שאין עליה כמה טיפי בשר ולא מחמת מה שנבלע בתוכה אינו אומר שהכלוע אינו יולא אלא ע"י דבר חס ואם משום הא היה אסור להניח עליו גבינה חמה אבל לזונת לא אלא שאני אומר וכן אמת

שלא יעדים וכדתינא בתוספתא ורשאי ישראל לומר לכותי עד שאתה לוקח במנה קח במאתים שמה אלטרך ואתה ממך אחר הפסח, ותניא בתוספתא אחריתי ישראל וכותי שהיו בספינה והיה חמץ ציד ישראל הרי זה מוכרו לכותי או נתנו לו במתנה ובלבד שלא יעדים :

קמט

שאלה הונח הסכרה לחת ולענות הבהמה התחתונה אם דינם כדין הסכרה לחזה מפני ששתי לענות אלו נדונות כחזה לענין מתנות כהונה א"ד אמרינן דוקא לענין כהן אבל לענין סכרה במינר החזה ודאי דופן סוחס וסיח מותרת :

תשובה בגמרא לא הזכירו לשון זה של מינר החזה אלא כך אמרו ריחא שנקבה ודופן סותמתו כשירה ופרישו היכא במקום רביעתה ומקום רביעתה היכא מקום חתוכא דראוי הוי מקום רביעתה ואין עשגיחין בדבר זה בין ניתן לכסן ללא ניתן :

קע

שאלה תגרים יש מצויים ציניו שהם חסודים על גבינות של כותים והלכה רווחת שהחשוד בדבר לא דנו ולא מעידו אלא שגבינת הכותי אסורה עליה מקד' שבועה חמורה עם היות אללו פסק שהשבועה חלה על כל דבר מדרבנן ונתברר ענין זה בתגרים ההם אם נאמר על זה שהחשוד על קל נחשד על החמור אחר שלא נשתנה הגוף או שלא נאמר כן אלא על גופות מוחלקות. הודיעני דעתך :

תשובה לפי שבדוקים צקנקיים יפס חלי צודק אחר קנקן. אמרת הלכה רווחת שהחשוד בדבר לא דנו ולא מעידו וכבודך במקומו מונח אין זו הלכה רווחת ואין הלכה כן שבצבורות פ' כל פסולי המוקדשין (ל"ה) ר"מ היא דאמרה ופליג עליה רשב"ג ואמר נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו והלכה כדבריו והכי איפסיקא הלכתא פ' בתרא דיומא (ע"ח) דגרסינן התם עמד ר' ינחק בר חקולא על רגליו ואמר חלי רחיתי רבי יוסי בר זימרא זקן ויושב בישיבה היה ונוטל רשות להסיר צבורות א"ל ר' אבא לא כך היה מעשה אלא כך היה מעשה דר"י בר זימרא כהן היה והכי קמיבעיא לכו הלכה כר"מ דאמר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו ופשיט לכו הלכה כר"ש בן גמליאל דאמר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על שלו. ושמה תאמר דחשוד דהאי פרקא דאיפלגו ביה רשב"ג ורבי מאיר לאו חשוד גמור הוא אלא חששא בעלמא שחששו לכל כהן בצבור וכדקאמר התם (בצורות ל"ה) א"ל ר"פ לאציי לר"מ דאמר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו וא"ר מאיר החשוד בדבר אחד חשוד לכל התורה כולם כהנים ה"ג ללא דייני דינא ופריק אימר דאמר רבי מאיר לחששא לחזוקינכו מי אמר. אבל חשוד גמור לכולי עלמא לא דנו ולא מעידו והיינו סתם מחתינא דפרק עד כמה דתנן החשוד על השביעית אין לוקחים ממנו פשתן החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין חשוד על השביעית זה הכלל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ולא זכר שם המחלוקת, לא היא דסתם ואחר כך מחלוקת היא וכן דעת כל הפוסקים. ומ"מ הללו שחשודים לאכול גבינה ע"ג אין לוקחים מהן גבינות ואפילו ממה שהם אוכלים שהרי חשודים הם על אכילתן והרי אמרו אין לוקחים מתגרי סוריא והני גריעי מתגרי סוריא דהתם אוכלים ממאי דמשדר משום דאין חשודים על האכילה וממאי דמנח קמיה משדר אבל הני חשידי על האכילה. עוד אמרת עם היות אללו פסק שהשבועה חלה על כל

2010 Ministerio de Cultura

מה ת"ל וטמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה דרך סחורה. ואמרו שם בירושלמי כל דבר שאיסורו ד"ת אסור לעשות בו סחורה. והקשה שם והרי חמור למלאכתו הוא גדל פירות ולא אסרו אלא הגדלים לאכילה. רבי הושיעיה נסב ויהב בהדין מוריסה ר' הונא נסב ויהב בהדין חלתיתו פירות מפני שאין איסורן אלא מדבריהם. ובתוספתא דשביעית שנינו בפ"ה לא יבא מביא כלבים כופרים וחולדת סנאים וחוללים וקופים (זקופים) ומוכרן לכורים ולשכב עליהם וכלל המוריים וגבינת בית חונייקי והפת והשמן מותרין למכרן לישראל ולשכור עליהם. ועוד שנינו שם לקח הבכור למשתה בנו או לרגל ולא הולך מותר למכרו רבי אומר חומר חני שלא ימכרו אלא בדמיו פירות שלא יראה כעושה בו סחורה :

קעד

שאלה זכור בהמה עהורה אם נהג בזמן הזה בח"ל והר"ם במז"ל כתב אין מביאים זכור מח"ל שנאמר ואכלתם לפני וגו' ממקום שהתה מביא מעשרות חתה מביא זכורים וממקום שאין חתה מביא מעשר חי חתה מביא זכור ואם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרבו והרי הוא חולין, ואמרת שדעתך שנוהג בדמוכה בזכורות פרק מעשר בהמה דלכ"ע לא אפשר למיחש לתקלה כדחיישינן במעשר משום דזכור מרחם קדוש ושאלת אם ידעתי רחיה לדברי הר"ם ז"ל :

תשובה כן אנו מקובלים מרבנותינו שהזכור נהג בין בארץ בין בח"ל וכל זמן דזרחם תלייה רחמנא כדאמר ריש פרק מעשר בהמה בדין תליא מילתא מרחם קדוש והר"ם ז"ל נראה שסמך על מה שארז"ל מעשר בהמה נהג בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית ולא בן זכור דילמא זכור אינו נהג בח"ל. ועוד דאמרין בהמורה פרק אלו קדשים בן אנוניס העלה זכורות מצבל ולא קבלו ואוקימנא כר"ע דאמר יכול יעלה אדם הזכור מח"ל בזמן שבהמ"ק קיים ויקריבנו ת"ל ואכלתם לפני ה' אלהיך מקיש זכור למעשר מה מעשר אין בא אלא מן הארץ אף זכור אינו בא אלא מן הארץ. וסבור הרב ז"ל דלגמרי מקשינן זכור למעשר שאין בא כלל אלא מן הארץ ופשטא ודאי הכי הוה משמע לכאורה אלא ודאי ליתא דר' עקיבא דאמר יכול יביאנו שיקריבנו ויאכלנו לפני ה' קאמר אבל מ"מ מודה הוא דקדוש ליתנו לכהן ושלא יגזוז ויעבוד בו ושלא לאוכלו אלא בזמנו ולא נחלק רבי עקיבא אלא בליקרב אבל בליקדש לא וכדאיתא נמי במעשר בהמה דתנן התם מעשר בהמה נהג בארץ ובח"ל ואתינא לאוקומי מתניתין דלא כר"ע דתניא ר"ע אומר יכול יעלה מעשר בהמה מח"ל ויקריבנו ת"ל והנחם שמה וגו' ואת מעשרותיכם בשני מעשרות הכתוב מדבר :

קעה

שאלה לבאר מה שכתב רש"י בסוף שמיני בין הטמא ובין הטהור וגו' בין שגולד סימני טריפה כשרה בין שגולד סימני טריפה פכולה :

תשובה מה שכתב רש"י ז"ל ברייתא היא שנויה בת"כ וכך היא שנויה שם להבדיל בין הטמא ובין הטהור בין פרה לחמור אין לריך שמפורשים ועומדים הם אלא להבדיל בין הטמא לך לטהור לך בין שנשחט חליו של קנה לנשחט רובו וכמה בין חליו לרובו כחוט השערה כלומר שלא אמרה תורה כאן להבדיל בין הטהורות הפרס וכשב לעמאה חמור וכיוצא בו אלא במינין הטהורים ממש דבר הכתוב להבדיל ביניהם כפי המקרים שיארעו להם בין שגשחט

חמה שלכלוכי בשר יש על המיחף שהרבה פעמים שופלים עליה טפי התבטיל וזה תדיר. וכן שמקנחין עליה סכין שחותכין בה הבשר וכל שהוא צעין כשמיחין עליה גבינה בין חמה בין לונת נוגעין זה לזה לפחות והדחה מיהא צעי וכדאנן גורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעין זה לזה וכי נוגעים זה לזה מאי הוי לונן ולונן הוא והאדרין נהי דקליפה לא צעי הדחה מיהא צעי. ועוד שזה חמור יותר כי הרבה פעמים ידבקו לכלים הבשר בעלמו והגבינה בעלמה או בלחם אשר הוא אוכל ויאכל בשר וגבינה בתפסה אחת וזה דבר ברור וע"כ אנו נוהגים לשמור עלמנו מזה וכ"ש שאסור לחתוך גבינה ואפילו לונת צסקין שרגילים לחתוך בשר ולא עוד אלא אפילו הפת שאוכלו עם הגבינה אסור לחתוך צסקין שחותכין בה בשר לפי שלפעמים הסכינים שומנו של בשר קרוש על פניהם וכשחותכים הפת מדבק בו וכדאמרו לונן שחתכו צסקין של בשר מותר לאכלו זכותה ואוקמוה התם בדעשים ליה וליכא טעם בשר כלל ואפשר כי טעמא קפילא צעי כדעת רש"י ז"ל. ואמרי נמי קישות ואבטיח גריר להו לבי פסקי. ולענין אותה שמועה ששאלת לבאר לך פירות השמועה פשוטה היא לפיכך כן פירושה אשר תבואל בו אין לי אלא שהקפיד הכתוב להטעין שצירה אלא כשצבל בו אבל כשנתבטל חולה לה ועירה לחוכה רוחה נבלע הרוטב בתוכו מנין שטעון שצירה ת"ל אשר תבואל בו ישבר מדסמך הכתוב ישבר אלל בו ולא כתב תבואל ישבר ש"מ למדרש מיניה כהציה כלומר כל שנבלע בו מ"מ ישבר צעי רמי בר חמא ללאו באור התנור מכו כלומר שהלה שפוד של שעיר החטאת באויר התנור וללאו שם ולא נבלע ממנו כלום בדופני התנור מהו מי הקפיד התם הכתוב בפסול זה להטעינו שצירה כיון שלא נבלע ממנו בתנור ואהדר ליה רבא אין שהכתוב על אחת מוכן הקפיד. ותדע לך דהא קתני אחת שצבלו בו ואחת שעירה בו בתוכו רוחה וא"ל בלוע צבול לא קמיבעיא לי דהא כל שעירה בו רוחה נבלע מרוטבו בתנור אלא כי קא מיבעיא ליה דהא כל שעירה לבשל בלא בלוע כזה שללאו באויר התנור שנתבטל בתוכו ולא נבלע ממנו כלום בתנור ואתי למיפשטיה מדאמר רב נחמן אמר רבה בר אבא תנור של מוקדש של מתכת היה כדי שיהא לו תקנה כשמבטל באוירו שפוד של חטאת דחילו של חרס הוה טעון שצירה אלא אבטול בלא בלוע הקפיד הכתוב שהרי החטאת אינו מתקרב לדופני התנור שיבלע ממנו התנור ודחה התם לאו טעמא משום שפוד של חטאת אלא משום שירי מנחות שאפייתיה בתנור. וזה פירושה :

קעג

שאלה אם מותר לעשות סחורה בחזיר אם לאו :

תשובה פי בשר חזיר ושאר בהמה וחיה טמאים וכן שרלים מותרים בהנאה כדדרשינן פרק כל שעה מדכתיב זהו לכם שלכם יהו אכל אסור לעשות בהם סחורה ולכוין מלאכתו. ולא אלו בלבד אלא אף בעריפות ונבלות ובכל דבר שאסור באכילה מן התורה. ודוקא דברים העומדים לאכילה כמו שנינו במסכת שביעית פ"ז אין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בזכור ולא בהרמות ועריפות ונבלות ולא בשרלים ורמשים. ועוד שנינו ליידי היה ועופות שזדמנו להם מינים האסורים מותרים למכרן ר' יהודה אומר אף מי שזדמנו לפי דרכו לוקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנותו בכך וחכמים אוסרים. ופירשו בגמרא פרק כל שעה טעמא דאסור לכתחלה לכוין בהם מלאכתו משום דכתיב וטמאים יהיו לכם בהווייתן יהו. ובירושלמי גרסי' במסכת שביעית כתיב טמאים הם לכם

קעח

שאלה גדיים קטנים הנקחים מן הכותי אם סומכים על הכותי שאומר שהן בני ח' ימים או לא :

תשובה עדות הכותי אינה כלום ולא מלינו שיועיל עדותו רק בעדות אשה בלבד וכל מקום שאנו חוששים לו שאינו בן ח' מחמת קטנו לא ילאנו מידי ספק באמירת הכותי וכ"ש במקום זה שאומר להשביח מקחו אין נאמן אפילו להחמיר ואפילו באיסורי הורס כדתן בשלמי יבמות כותי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הם אין נאמן של עזקה הן לא אחר כלום בלא נהוין אלא להשביח מקחו :

קעט

שאלה בחים של ישראל ופתחם פתוח לר"ם ופתח האולר פתוח כנגד פתחי הבתים ואין אדם יכול ליכנס באולר אלא ח"כ נראה מהסדקים אשר בפתח הבית ובאוחס בתים יש פתח פתוח לביתו של כותי וכנס ישראל דרך ביתו של כותי והישראל נעל דלתות פתחי הבתים הפתוחים לר"ם וילא לו דרך פתחו של כותי, מה דינו של יין המונח באולר :

תשובה כל ישראל דר באותו חצר אפילו הם שוכרו מן הכותי ואפילו אין שם מפתח וחותם מותר וכדתינא שלמי פרק רבי ישמעאל אחר הלוקח ואחד השוכר בית בחצירו של כותי ומלאהו יין ישראל דר באותה חצר מותר ואע"פ שאין מפתח וחותם בידו בחצר אחרת מותר והוא שהמפתח וחותם בידו. ולא עוד אלא שכל ישראל יכול ליכנס לו בלא רשות כזה שיכול ליכנס בביתו דרך פתחו הפתוח לר"ם הכותי מתיירא דילמא השתא חתי השתא חתי ואפילו בלא מפתח וחותם מותר ואפילו חציות פתוחות דלא גרע מעובדה דישראל וכותי דהו יתבי בארצא ושמע ישראל קל שפורה דבי שימשי וקם וסליק ושרייה רבא משום טעמא דמימר אמר הכותי השתא חתי דמדכר לחמריה וחתי :

קפ

שאלה לרבינו משה גאון ז"ל ישראל שהמיר וחזר לרם ישראל אח"כ, אם עושה יין כסך ואם לא :

תשובה כך ראינו שאם הלך למקום שאין מכירים אותו ומשמר שבתו בשוק ומשמר כל המלות מקבלים אותו להיות בישראל גמור ואין מחייבין אותו לחזור למקום שמכירים אותו שאם חזר לשם הורגין אותו לפיכך מותר לשחות עמו בכוס יין ואין חוששין משום מגעו דבפרק עד כמה בצבורות עלה דהיהיא וכלם שחזרו בהם פירש ר"י בר' אברהם ז"ל מומר השב בתשובה בדין הוא שלא יהיה צריך שלשה לקבל בפניהם דבכל יום לנו לומר ששב אל צוראו ואפילו לדברי המחמירים מ"מ אין יינו יין כסך כיון שהוא כדת יהודית ואפילו לא טבל ואפילו אם היה מלוח ברבית לישראל ולא החזיר הרבית מ"מ חשבינן ליה בעל תשובה כיון שהניח כל מעשיו ושב אל צוראו. ואע"ג דאמרין בסנהדרין מפריחי יוים ומלוי רביות לא סגי בקבלה שלא יעשו אלא עד שיחזירו הרבית הכא תקנתו קלקלתו דכיון שחזר ושב הו"ל בעל תשובה לכל דבר ודומה לגר רק לשב אל צוראו ולתקן אשר עוותו ואם לא יתקן לא התעכב בכך בתשובתו. וגם ה"ר אליעזר מגרמיזא ז"ל לא החמיר עליו לקבל ייסורים להחכר כישראל שעשה עבירות אחרות ולא כפר בעיקר וה"ט משום דאדם שחטא באשה או בשאר עבירות כשעושה תשובה אם לא קבל עליו דינין אין יוכר שעשה תשובה עולמית דשמא אין העבירה מזומנת לו או שמא

שנשחט חליו של סימן שנשחט רובו שאם לא נשחט אלא חליו הרי הוא עמאה לך ואם נשחט יתר מחליו ואפילו כחוט השערה הרי הוא עמורה ואח"כ חזר ופירש מה שכתב בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל חגם היא לא במינין המותרים והאסורים קאמר שאף הם מפורשים ועומדים אלא להבדיל ביניהם לפי המקרים שיארעו להם ומה הם המקרים מקרי הטריפות שיש מהם אסורים ויש מהם מותרים כילד ניקב קרום של מוח העליון לבדו כשירה שעדיין היא חיה ואם ניקבו שניהם פסולה שאינה חיה כדקי"ל טריפה אינה חיה. ויש טריפות שאנו רואים שמתה מחמתה ואפ"ס כשירה כמו שאמר והא חזינן דמחו זכוליה וקטלי ופרקינן גמירי דאי מצדרי לה סמני חיה ולפיכך אמרה תורה לדקדק ולהבדיל בין הטריפות שיש להם תקנה בזיכור סמנים וכיולא בזה, זהו פירושו ואין צו שום ספק. ולדעת חנא דבי ר' ישמעאל דס"ל דטריפה חיה אלא שי"ח טריפות למד הקב"ה צסיני כ"ש שפירש שפיר וה"ק רחמנא להבדיל בין החיה הנאכלת ובין מי שהיה כמוה ואינה נאכלת. ואני רואה שהפק אתכם בזה מפני שאמר בין שולדו זה כימני טריפה כשירה. ואין ענין שהיו לריכס לעמוד עליהם שלא אמרו שתהיה טריפה ממש אלא שולדו זה סימנים שאנו לריכס לעיין עליהם אם תערף בהם וגדולה מזו אמרו רבא אכשיר טריפה וזבן מינה ואם טריפה היתה איך הסירה אלא ה"ק רבא שרא בהמה שהיתה מסופקת בטריפה ובלשון אחר מפורש יותר והיא שנויה כדתנא דבי ר' ישמעאל ומייתי לה ריש פרק אלו טריפות דאמר התם למ"ד טריפה חיה טריפה מנ"ל כלומר הטריפות האסורים מנ"ל ופקא ליה מדר' ישמעאל דתנא דבי ר' ישמעאל בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל אלו י"ח טריפות שנאמרו לו למשה מסיני כלומר אע"פ שאנו ואלו אפשר לחיות הצדל ביניהם אלו לאיסור ואלו להיתר כמו שנלעוה משה ונאמרו לו בסיני וזה מפורש ודבר ברור הוא :

קעז

שאלה גנבים שנכנסו לבית ויש בו חציות פתוחות ורוב העיר כותים מהו לחוש ליין :

תשובה אם באותו בית שהיין בחוכו נכנסו אסור לפי שזה ספק מגע הוא וכל החציות פתוחות אסורות כמו שנכנסו לגנוב כך גונבים ושותים ול"ד לבולשת דמתיראים הן ואין פנאי לנסך אבל גנבים שאין אדם מרגיש בהן שותים ומנסכים. אבל אם נסתפקו אם נכנסו באותו בית ואם לאו אפילו חציות מותרות שזה ספק ביאה וספק ביאה נראה דקיל בהא דאינה אלא דרבנן כר' אליעזר דמתניהין דאמר ספק ביאה עבור :

קעז

שאלה אי סומכין אשמירה דפעוטות כשולחים אותם לאולרות יין עם השפחה :

תשובה סומכין בזה ודאי לפי שאין זה תלוי בעדות הקטן אלא השפחה מרתחה שאם תגע ביין שהתינוק שיש בו דעת לישראל יגלה וכל מקום דאפשר לומר מרתח סומכים עליו להקל ואע"פ שאין כאן עדות גדולה מזו אמרו המביאים מן הגורן לעיר שאין חוששין להם מפני שהן מתייראים להחליף וליגע מפני עובדי דרכים שמא יראו ויגלו כדאיתא בתוספתא וכן אמרו פרק אין מעמידין בין הגנות שנו וכן במניח נכרי בחמתו ובקרן ויין על השלחן ועל הדלופקי וכל אותם השנויים בע"ז פרק השוכר :

אם נתוסף עליו עד שחזרה היתה מלא מין את מינו ויעור וכן הדין בכל איסורים שנצטלו לא מביעיה מין בשאינו מינו ביותר מששים ואחר נתוסף איסור שמלך האחרות עם הראשון לאסור בהם טעם האיסורים ללטרף ונתן טעם בהיתר וגם מין במינו דבר לה ביתר מששים נמי מלטרף האחרון אע"ג דלא יחא צו טעמא כי חכמים גזרו מין במינו אצו מין באינו מינו אלא אפילו מין במינו בדבר יצא שנצטל צרוב היתר אפילו מדרבנן ואח"כ נתוסף איסור מלא מין את מינו ויעור דהתן במסכת תרומות פ"ק ה"ה סאה של תרומה שנפלה בק' שהבאתי לעיל ואף ר"ש דמתיר ר"ש לטעמיה דאמר כל העתיד להרים כמורס דמי וכבר נסתלקה הראשונה אבל בשאר איסורים שאין לריך להרים מלטרפים יחד לאיסור, וליכא למימר דטעמא דרבנן גבי תרומה משום דבעינן הרמה הלכך לא נצטלה הראשונה אבל בשאר שאין לריך להרים מלטרפים דלא צעי הרמה כבר נצטלה הראשון ותו לא מלטרף לבהדי שני לאיסור, הא ליכא למימר דהרמה אינה אלא מפני גזל השבט כדמפרש בירושלמי ואפילו בלא הרמה מותר לאכול המדומע ורשב"ג פירש פ"ג דצבורות דהי צעי יחיב דמי לכהן ואין לריך להרים ואף לרז"ל שפירשו לריך להרים כיון דחזינן לרבי אלעזר מדמעת כתרומה ודאי ולרבנן לפי חשבון מ"מ מותר לאכול המדומע בלי הרמה אלא שחכמים תקנו שריך להרים מפני גזל השבט שאם תקנו שיתן דמים זימנין דלא יחיב דמים אבל עתה שתקנו שירים ואחר הרמה מדמעת לא מימנע מלהרים ומ"מ לר"ש כיון דלכתחלה לריך להרים כמורס דמי. ועוד דאפילו לקולא אמרינן מלא מין את מינו ויעור דהתן במסכת תרומות פ"ה סאה של תרומה שנפלה לפחות מק' של חולין וטחנן והותירו כשם שהותירו החולין כך הותירה התרומה ואסור ואם ידוע שחטין של חולין יפות משל תרומה נראה של חולין שהן יפות הותירו ושל תרומה לא הותירו ויש כאן מאה ואחד ואע"ג דמעיקרא נאסרו ונלטרף עמו ואסורים היתה. ותו הני באתה משנה כאה של תרומה שנפלה לפחות מק' ואח"כ נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור ואמרינן עלה בירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל איסורים שריצה עליהן שוגג מותר במזיד אסור ולאו מתניתין היא אם שוגג מותר אם מזיד אסור מתני' בתרומה אית לך למימר אפילו בשאר איסורים אלמא חזינן דבכל אמרינן מלא מין את מינו אף לעורר היתה שכבר נאסר ולהתירו כ"ש לעורר האיסור שהותר וללפרו עם האיסור השני וירצו על היתר ויאסרוהו. ואח"כ דין הוא שהיתר יעורר היתר שהרי היתר הראשון ישנו רוב אלא שנאסר מנתנית טעם של איסור או ממי שהחמירו חכמים כתרומה שהחמירו חכמים דעד ק' מדמעת הלכך בקל מעוררו היתר האחרים להוליא מנתנית טעם האיסור או מכדי דמוע אבל איסור שהוא מועט ונצטל צרוב וגם לא היתה כדי לתת טעם בהיתר נצטל לגמרי ולא יעוררו איסור האחרון דהא חזינן פרק הכור מן הירק גדולי היתר מעלין את האיסור אע"פ שצתחלת הגדול נצטל היתה צרוב איסור כשגדל מעט מעט עד שנתרבה על האיסור נעורר היתה מצטלו ומלטרפים יחד לצטל עיקר האיסור וכן אמרינן הסם גדולי איסור מעלין את היתר אלמא דאין חילוק בין נצטל צרוב דבכל ענין אמרינן חוזר ויעורר בין האיסור את האיסור ובין היתר את היתר והכי אמרינן פרק הערל מקום שיש צו מ' סאה ונתן לתוכו סאה של מי פירות נתן סאה ונטל סאה כשר עד רוב אלמא אע"ג דכבר נצטל הסאה של מי פירות צרוב חזרת ונעוררת ומלטרפת יחד לפסול המקוה וכן אצו אמרינן אף בקדשים כדאיתא פ"ב דזבחים ח"י זית חוץ לזמנו וחלי זית חוץ ממקומו וחלי זית חוץ לזמנו אמר רבה פיגול אלמא אע"ג דנלטרף חלי זית דחוץ לזמנו עם חלי זית דחוץ למקומו

שפירש אסור. אלא דקשה לי קלה מדאמר אלא אימא פירשו ארבעים למקום אחר חין אסורות פירוש תערובתן ומשמע דהן עלמין אסורות ומה שאין אסורות טעמא איכא דכל אחת מאותן שנתערבו דהם ס"ס א"כ פירשו שלא בפניו דאמרינן כל דפריש מרובא פריש או שנתפזרו כולן והיינו דאמר כי אמרינן קמיה דשמואל כלומר מאי דאמרת משום ס"ס שרי אינה כס"ס ע"ז אסור אלמא טעמא דרוב משום ס"ס אבל הן עלמין אסורות וכן מוכחא הך דרוב הושיעיה דאמר אפילו נפתחו ק' מהן החמשים אסורות ולא אמרי' איסורא צרובא איתא. אכן אם לקח אדם מן המקולין מקלת הכבש הנשאר ונשאר צרוב של היתר הכל מותר והרמיה מעצמות ע"ז לק' טבעות וכן כוס של ע"ז שנפל לאור מלא כוסות ואע"פ שלקח אחר שנולד הספק במקולין והרמיה מכריעות. אכן אם לא נתערבו כלל אלא שהעלום למגדל טרם שנתערבו כולם אסורים דאין כאן רוב ולא שייך בהם ביטול. ודין ביטול נחלק לג' פנים, הא' שנתערב האיסור עם היתר צדאי עודנו עם וביטולו מלד שיעורו, הב' שלא נתערב גוף האיסור עם היתר אלא מלד המקום, הג' בספק אם נתערב צזה או צזה שנמלא שניהם בספק גוף התערובת, והדברים ארוכים ואין כאן מקומן :

קפב

נשאלתי אם נתערבו הכבשים יחד מהו לאכול משלשתן יחד, ועל זה ראיתי להקל דכיון שהותרו שעה אחת אינו חוזר ואסור מדכריך תלמודא וכבשיניהו כי יחי דניידי ונימא כל דפריש בו' ומשני שמא יבואו עשרה כהנים ויקריבו צבת אחת. ופריך אצו מגיסא אסירא כלומר אחרי שיותירו צפרישתן וכי בשביל שחזרו לקביעותן יאסרו אלא אפילו יקריבו עשרה כהנים כל הדם צבת אחת וחזרו כולם לקביעותם אינם נאסרים דכיון שנצטלו צפרישתם שב האיסור להיות מותר ואינו חוזר ואסור והיינו דהתן וכן חתיכה נבלה וחתיכה של דג טמא שנתצטלו עם חתיכה צומן שמכירו צנ"ע ואם לאו כולן אסורות והרובע צנ"ע ופריך ולצטיל צרובא פירוש אמאי כולן אסורות לצטלו צרוב אע"פ שנתצטלו מכל מקום כיון דחתיכות מעורבות הויה לכו יצא ציבש ויהיו כולן מותרות, משמע דדוקא רישא דחתיכות אסורות קשיא ליה אמאי אבל אסיפא דהרובע צנ"ע דאע"ג דחתיכות מותרות הרובע אסור, וי"ל דאכולה מתני' פריך דכיון דנתערבו קודם צישולן נצטלו צרוב ולמה אסורות הרובע ח"י דוקא היכא דודע תערובתם קודם צישול שכבר נקרא עליו שם היתר והותר האיסור לאכילה שוב אינו אסור צישול אבל היכא דלא נודע צישולו קודם תערובתו פליטתו אסורת כמו שאמרו רבותינו מין במינו בששים ואחר שיסירו החתיכות מן הרובע ונודע התערובת החתיכה צטלה בששים והרובע שנאסר נאסר ודוגמתו מלינו חילוק באיסור המתצטל בין קודם ידיעה בין אחר ידיעה בפרק ד' דתרומות דתנן סאה של תרומה שנפלה לק' ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור"ש מתירה ואמרינן עלה בירושלמי ר"ש אומר ידיעה מקדשה ורבנן אמרי הרממה מקדשה פירוש לר"ש אם לא נודע הראשונה עד שנפלה השניה הכל נאסר אבל היכא שנודע לו כיון שסופו להרים כמורס דמי והלכך כלן מלטרפין יחד כאילו נפל כמו שמלינו לדידיה העומד לזרוק כזרוק דמי ורבנן הולכין בחר הגבהה דלית להו כמורס דמי הלכך כולם מלטרפין כאילו נפלו צבת אחת, ואלמא אפילו לר"ש כיון שנודע לו הנפילה הוי כמורס והותר הכל אבל קודם ידיעה לא הותר ומדר' שמעון נשמע לרבנן בשאר איסורין דלא מלרכי הרמה שהידיעה גורמת היתה ואע"פ שמוותר לאכול שלשתן יחד וגם אם נפלו יחד לקדירה אינה אסורת מ"מ

2010 Ministerio de Cultura

למקומו לפסול כשנאלץ שוב חלי זית דחוז לזמנו נחשורה
מפסולו ונלטרף עמו לפגל ואף רב המנוחה דאמר עירוב
מחשבות הוי ואינן מלטרפין יחד לפגל גבי קדשים דאמרין
לא יחשב ולא יערב בו מחשבה אחרת ושאר פסולים מולאים
מידי פיגול דכיון דע"י שני חלחי זיהים הראשונים נקרא
פסול אבל באיסור דנחבטל מודה דמלא מין את מינו ונעור
וה"ל אמרינן גבי טומאה פ"ג דזכורות (כ"ב) אמר ר"ל משום
רבי יהודה נשיאה הלוקח ליר מע"ה משיקו במים וטבור
ממה נפשך חי מיה רובא כי עביד לכו השקה טהרי לכו ואי
רובא ליר גינכו ליר לאו בר קבולי טומאה הוא מאי איכא משום
הך מיעוטא דמיה הך בטלו להו ברובא ח"ר ירמיה ל"ט
אלא לטבל בהן את פתו אבל לקדירה מלא מין את מינו
ונעור ויהיב רב דימי וקא"ר לה להא שמעתא ח"ל חביי
וכי טומאה שבטלה חזרה ונעורה ח"ל ואת לא תסבירא
וסהן סאה של תרומה טומאה שנפלה לק' חולין טהורין וכו'
ואמר עולא מה טעם גזירה שמה יביא ממקום אחר קב
חולין טמאין וקב ועוד ממין זה וסבר אבטלינכו ברובא
וכיון דאיכא האי משהו מלא מין את מינו ונעור ח"ל הם
טומאה עוררת טומאה טהרה עוררת טומאה. אלמא חפילו
גבי טומאת חולין דקיל חוזרת ונעורה מצטולה כ"ט גבי
איסורא, וסא דתנן בפרק ב' דערלה הערלה מעלה את
הכלאים והכלאים מעלה את הערלה כולל סאה של ערלה
שנפל לר' ואח"כ נפל סאה ועוד של ערלה או סאה ועוד
של כלאי הכרם זו היא שהערלה מעלה את הכלאים
והכלאים הערלה והערלה הערלה אלמא חזינן בערלה דחין
סאה ועוד שנפל באחרונה מעוררת הראשונה ולא עוד
אלא שסאה הראשונה נעשית כהיתר ומצטלת הועוד שנפל
באחרונה. וי"ל דשאני גבי ערלה שהחמירו בה חומרה
יתירה שאוסרת עד ר' וכיון דשיעור גדול נחבטל האיסור
נעשה היתר ואינו חוזר ונעור אבל איסור האוסר בששים וכן
תרומה האוסרת בק' שגם שיעור זה קרוב לנתינת טעם
דאיכא למ"ד כל איסורים נותנים טעם בק' אמרינן התם
האיסור חוזר ונעור ולא חשו חכמים זין נפל איסור מועט
בתחלה חפילו אחד ממאתים ויתוסף עליו עוד עד כדי
לחת טעם דא"כ נתת דבריך לשעורים. והא דאמר בפ"ה
דע"ז (ע"ג) ח"ר דימי אמר ר' יוחנן המערה יין נסך מחביית
לבור חפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ולא אמרינן
שהאיסור חוזר ונעור ועוד דקשה דרבי יוחנן אדר' יוחנן
דגרסינן פרק הנודר מן הירק (כ"ז:) ח"ר יוחנן ליטרא כללים
שתקיה וזרעה מתעשרת לפי כולה ומפרש טעמא התם
דלחומרה אמרינן דגדולין מצטלין את העיקר ולא אמרינן
קמא קמא בטיל גדולי היתר באיסור ומתוך צעל החוס'
דרבי יוחנן דע"ז אמרה למילתיה המתניתא דאמר יין נסך
אוסר בכל שבו ומוקי רבי יוחנן למתניתא בנפל היתרא לגו
איסורא אבל נפל איסורא לגו היתרא אינו אוסר בכל שהוא
אלא קמא קמא בטיל עד שירצה יין של איסור שלא יוכל
להצטל בששים של היתר ואז חוזר ונעור ואוסר הקדירה
ובנפל היתרא לגו איסורא היינו חומרה דין נסך דחפילו
נפל בו יין של היתר כ"כ יוכל לצטל היין האוסר בששים
חין חוזר ונעור מצטולו אלא קמא קמא בטיל. ותמיה לן
כיון דלכסוף איכא נמי ס' של היתר ולכך בטל היין נסך
חמאי נקט קמא קמא בטיל, י"ל דדוקא נקט מחביית לבור
דלא נפיש עמודים כוליה האי ח"ר דנפיש עפי מליגור
אבל היכא דנפיש עמודים טובא לא בטיל חפילו יש בהיתר
ס' ולכדי קאמר קמא קמא בטיל שאם צבת אחת נפל חין
בטל ח"ר פ' שיש ס' מן היתר. והערתו דברי לגלגל כל
אלו השמועות לפי פירושם רק ע"ד שכתבתי וזוהי יתיישבו
השמועות ואילו באתי לכחוב חלוקים של רבינו יעקב ז"ל
שחלק בין הדבר הגדל בלי הפסק ובין הדבר שבא בהפסק

וחילוק הראב"ד ז"ל וחילוק הר"ם צמ"ל ומה שקשה על
דבריהם לא תשלים היריעה. אמנם יריך לדקדק על מה
שאמרנו דמותר לחלם יחד מהכיה דאמר בזכורות איתביה
אפר כשר שנחערב באפר מקלה הולכים אחר הרוב לטמא
ואי רובה אפר מקלה היא לא מטמא ואי אמרת טומאה
כמאן דאיתה דמיה נהי דבמגע לא מטמא אבל במשא מיהא
ליטמא הא איתמר עלה ח"ר יוסי ברבי חנינא טהור
מלטמא במגע אבל מטמא במשא והא אמר רב חסדא
נבלה בשחוטת בטלה שאי אפשר לנבלה שתעשה שחוטת
ואי אמרת טומאה כמאן דאיתה דמיה נהי דבמגע לא
מטמא במשא מיהא ליטמא (הא איתמר עלה ח"ר יוסי בר'
חנינא טהור מלטמא) ח"ל חתון דרוב חסדא מתניתין לה
אין בר' חייא מתניתין לה דמי ר' חייא נבלה ושחוטת בטלות
זו וזו ואיתמר עלה ח"ר יוסי בר' חנינא טהור מלטמא
במגע אבל מטמא במשא. אלמא משהו דאמרין מלא מין
את מינו ונעור אמרינן גבי טומאה כמאן דאיתה ולא בטלה
אלא דבמגע לא מטמא משום דחין גוגע חוצר ומגע אבל
במשא שהוא נושא כולו כאחד מטמא מידי דהוה אמלא
חרוד רקב דאמר פרק טהור וטהור דמטמא במשא והכל
וחין מטמא במגע משום דחינו גוגע וחוזר וגוגע גבי איסור
שנחבטל נמי ימא כיון דע"י מינו שנחוסף עליו חוזר ונעור
אלמא כמאן דאיתה דמי ונהי נמי דמותר באכילה משום
ביטול ברוב ואמר שיאלם בזה אחר זה ולא צבת אחת
דקאכיל חתיכת איסור, וכן אם נפלו לקדירה. ומתוך דברי
רבינו שמשון שכתב בזכורות יתבאר דבר זה וז"ל ומ"ט
דלענין משא לא מהני ביטול משום דכוף כוף הוא נושא
ולענין איסור מהני ביטול כדאמרין ר"ל פרק התערובות
הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלו פטור שאי
אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויצטלנו ודייק ש"מ איסורים
מצטלים זה את זה ואפילו לר' אלעזר דפליג עלה ואמר
חין איסורים מצטלים מודה הוא דהיתר כה"ג מצטל וה"ל
אם נמלחה הנבילה והשחוטת יחד לא הטמא במשא שהרי
האוכלה פטור ואפילו הכל הכל בכדי אכילת פרס וגבי
ג"ה פריך בחולין ולבטיל ברובא ומשני בריה לא בטלה
משמע דאיסור מצטל ברוב בכל מקום כי לא הוי בריה,
ובסוף מסכת ביצה גבי לבטיל מים ומלח לגבי עיסה מייתי
עלה שנחערב קב שלו בקציים של חבירו וקאמר לר' יהודה
לא בטיל לרבנן מצטל בטיל. וי"ל דלענין אכילה כל משאו
ומשהו כשנכנס לבית הבליעה קמא קמא בטיל ברוב היתר
דמי למגע דכשנגע וחזר ונגע טהור ואע"ג דמסתברא
דטומאת משא גופיה ליתה אלא מדרבנן דהא נחבטל ברוב
מ"מ נהי דגזר רבנן לענין טומאת משא לענין איסור לא
גזרו מטמא דפרישית, עכ"ל רבינו שמשון ז"ל ומדבריו
דלענין איסור לא גזר ומותר לאוכלו כאחת דכל מה דמטא
לבית הבליעה קמא קמא בטיל וה"ה לבשלה יחד דמותר
ואע"פ שאמרו איסור מעורר איסור חין היתר מעורר איסור
וכן אמר חביי אם טומאה עוררת טומאה טהרה עוררת
טומאה ואפילו לר' ירמיה דאמר טהרה עוררת טומאה דוקא
בטומאה דמטמאה או משום שהחמירו וכטעם שכתבנו.
עוד ראיתי אומר דדוקא נפלה לים הגדול ומשמע הא
נאכלת לא ומדין הגמרא חין לחלק דחפילו נאכלת נמי
דומיה דקירב ראש של אחד מכן והא דוקא אחת מכן לים
המלח לא אחא אלא לאפוקי פירשה אחת מכן ללד אחד הא
אמרין איסורא לגבי רובא אשתא. וגם י"א דלא היתר
אלא בנפלה אחת מהם לים המלח אחר התערובות כלומר
שנחערב בק"א בתרומה או בר' בערלה חין לאיסור כל
התערובות כשור הנסקל ויין נסך אבל כשנפלה לפחות
מששים אף על פי שנפלה אחת לים לא הותר השאר, ויש
חולקין :

קפג

עוד נשאלתי המקדים בלשון אסמכתא מהו. ונראה דקנה
הקדח מדתקן פרק ב' דנזיר (י'). אמר אמרה פרה זו
הריני נזירה אם עומדת אני אמר אמרה דלת זו הריני
נזירה אם נתפתחה ב"ש אומרים נזיר וצ"ה אומרים אינו
נזיר א"ר יסודה אף כשאמרו צ"ש לא אמרו אלא באומר
פרה זו קרבן אם עומדת היא ומסקנה כגון דאמר הריני
נזיר מבשרה אם לא עמדה ועמדה מנאליה צ"ש אומרים
תורפים דהדין גברא משום אוקמה בידים והא לא אוקמה
לפירוש רבינו ברוך מפי ר"י ז"ל נזירה מפיק ס"א כלומר
נזיר בשבילה אם עומדת שהוא סבור שלא תעמוד והא
דקמיני אני הנזירות קאי כלומר אני נזיר אם עומדת
מחשבתה והשתא אע"ג דלא היה דעתו להיות נזיר כלל
כי היה סבור שיצמידנה הוא ולא תעמוד ואפ"ה הוי נזיר
לצ"ש ואפילו צ"ה לא פליגי עליהו אלא דסברי דעתיה
דהדין גברא משום דאוקמה אכל אי דעתיה הוי משום
אוקמה בידים הוו מודו לצ"ש וככה"ג קאמר רבי יסודה
דלא הוי נזיר אלא פרה גופה היא הקדש וקרבנו להקריבה
על גבי המזבח פרה זו קרבן פירוש כבוד ממנה. ונראה
דגירסא ראשונה תפסו כעיקר וכן נראה מלשון רבינו שמשון

קפד

עוד נשאלתי אם ידעתי רחיה לכמה ראוי לחייב קרקעות
למס וכן הספרים וכל הדברים שאין עושין פירות,
ואמרת כי הרביע לריך לחייבם ולא יותר דיש רחיה
מהסיא דאמר סוף מסכת פאה מי שיש לו ג' זוז ונשא
וניתן בהן לא יטול מאתים זוז ואע"פ שאין נושא ונותן בהן
לא יטול שכהה ופאה. לא מלאתי יותר :

סליק כל דיני איסור והיתר.

תשובות שאלות

בעניני התפלות וברכת המזון ושאר ברכות כגון ברכת נהנין וברכת המצות. ואכלול עם זה דיני סדר
של פסח לענין הברכות התלויות בו ודין קידוש והבדלה ודין ברכת התנים ודין ברכת התורה לענין
קריאת התורה ובהננים ליום וישראלים וסדר קריאתם :

קפה

שאלה עיי שאלן בה עשרה בני אדם לברכת נשואין
ואי אפשר להביאם שם ממקום אחר מברכין
אשר ברא בפחות מעשרה או לא :

תשובה אינה בפחות מעשרה וכדאמרין פ"ק דכתובות
(דף ז'). אמר רב נחמן אמר לי הונא חברין
מניין לברכת חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה
אנשים, וברכת אשר ברא בכלל ברכת חתנים היא וכדאמרין
התם מאי מברך אמר רב יהודה שהכל יולד אשר ילד שוש
שמה אשר ברא, ואין הפרש בין ברכת אשר ברא לשאר
ברכות אלא לענין פנים חדשות בלבד שאם באו פנים
חדשות מברכין כולם ואם לאו מברכין אשר ברא בלבד
וכדאמרין התם רבי אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא
ברוך כולהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בריך כולהו
ואי לא אפושטי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו
וברכת אשר ברא :

קפו

שאלה בהכ"נ שאלן אלא כהנים כיצד קורין דכהן אחר
כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון. ועוד
נסתפק לי אם מותר ללוי לעלות במקום ישראל :

תשובה לפי פשוטה של שמועה דפרק הניזקין היא
נראה שאין כהן קורא לעולם אחר כהן משום
פגמו של ראשון או משום פגם שניהם כדאיתא התם ועיר
שכולה כהנים כיצד עושין קורא כהן אחד קורא ויושב
וחוזר וקורא ויושב וכן שבע פעמים, דומה לאותה שאמר
אביי פרק הניזקין אין שם לוי כהן קורא, וארשינן והא
א"ר יוחנן כהן אחר כהן לא יקרא משום פגמו של ראשון

לוי אחר לוי לא יקרא משום פגם שניהם ופרקינן כי אמרי
באותו כהן כלומר שאותו כהן ראשון קורא ויושב וחוזר
וקורא וה"נ שאין שאר ישראל כהן קורא ראשון וחוזר וקורא
שבע פעמים, ובחוספתא שנינו בני הכנסת שאין להם מי
יקרא אלא אחד עומד וקורא ויושב וחוזר וקורא אפילו עד
ז' פעמים. זהו שנראה מפשוטם של דברים. ובירושלמי דמס'
גיטין פרק הניזקין גרסינן א"ר יוחנן עיר שכולה כהנים
ישראל קורא ראשון מפני דרכי שלום כלומר אם יש ישראל
אחד ביניהם מ"מ מכאן אתה למד שבמקום שכולה כהנים
או שאין שם ישראלים כדי ספוקם כהן קורא אחר כהן
שאין כאן משום פגם שהרי הכל יודעים שאין שם אלא
כהנים ואין כהן שני קורא משום פגם ראשון אלא מפני
שאין שם ישראלים. וכן שלישי וכן רביעי וכן כולם. ולקרות
לוי במקום ישראל היבא דאיכא כהן לא יקרא משום פגמו
של לוי דאומר אביו נשא ממזרת או נתינה ופסלו לזרעו.
אבל במקום שאין שם כהן מחלוקת ישנה בין גדולי חכמי
ישראל יש מי שאומר שאין לוי קורא כלל וכדאמר אבוי
נקטינן אין שם כהן נתפרדה החבילה, ועוד יש רחיה
מדאמרין פרק האשה שנתאלמנה הסווא דאתא לקמיה
דריב"ל אמר ליה מוחזקני בזה שהוא לוי אמר לו ימה
ראית שקרא שני בבית הכנסת בחזקת שהוא לוי או בחזקת
שהוא גדול אמר ליה שקרא לפניו כהן אלמא אין לוי קורא
לעולם אלא לאחר כהן, וי"א קורים במקום לוי במעלה לוי
כלומר דאיכא דאיכא בבהכ"נ חכם יותר מלוי אפ"ה הלוי
קורא לפניו מחמת מעלת הלוייה אבל אם אין שם כהן אין
אותו לוי קורא שני במעלה לוי אבל קורא במעלה עלמו
כלומר אם היה חכם קורא ראשון ואם לאו קורא החכם
ראשון ואחריו הלוי או השלישי או רביעי לפי מעלתו.
והראשון ל"ל עיקר :

שאלה

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קפז קפה קפט קצ

קפז

שאלה אם מצרכין בליבור על חומש כמו שמצרכים בספר תורה :

תשובה דע שהחומשים שהזכרו הם שנכתבו כחוקן בגולל ונתפרו בגידין כדין ספר תורה אלא שאין בו אלא חומש אחד ועליו הוא ששאלו בגיטין פרק הניזקין אם קורין בחומשים ואם לאו ואסיקנא דשרי אלא דאסור לעשות כן מפני כבוד ליבור אבל חומשים שלנו שנכתבו בקונטרסים ושארין תפורים בגידין פסולים הם לגמרי לקרות בהן בליבור ואין מצרכין עליהם :

קפה

שאלה אי זו היא ברכה שניה של ק"ש ערבית של אחרים שומר עמו ישראל לעד או המלך, ואם היא שומר עמו ישראל מפני מה אין אומרים בה ב"י, ואם היא המלך מפני מה אין אומרים בליל שבת :

תשובה זו אינה שאלה דברכה שניה היינו כשכיבנו וסיא הסמוכה לברכה ראשונה שהיא אמת ואמונה ולפיכך אינה פותחת בצדוק וחותמת בצדוק שהרי חותמים ב"י שומר ע"י לעד א"י הפורס סוכת שלום ועליה הוא שאמרו חכמים בגמ' שאינה מפסקת בין גאולה לתפלה דהשכיבנו בגאולה אריכתא דמיא אבל ברכת המלך אינה ברכה של ק"ש דשתים לאחריה אמרו לא שלם אלא אותה יש בה י"ח אזכרות ונתקנה בימי השמד שגזרו שלא להפלה ועמדו ותקנו אותה ברכה שיש בה י"ח אזכרות שכתפלה ואע"פ שכתלה אותה גזירה נשארה אותה ברכה ציד הדורות וע"כ יש תקנה מן הגדולים שאין אומרה לא בשבתות ולא ב"י"ע שלא תהא מפסקת בין גאולה לתפלה :

קפט

שאלה למה אין מצרכין על המלות כולן כגון המלות חצירו והטוען עמו וכיוצא בהן :

תשובה זו שאלה עמוקה ודבר שצמחו עליו הראשונים ונסתבחו בו הרבה מפני מה מצרכים על מקלחתם ואין מצרכים על כולן ואיזו היא שמצרכין עליה ואיזו שאין מצרכין ואין הענין תלוי בטעם אחד שחתן לך כלל אחד בהם אלא כל מילה שאין בה מעשה אין מצרכין עליה כגון השמעת כספים וכיוצא בהן וכן כל דבר שהוא מסור לב"ד כגון עשיית הדינין שמה לא יקבלו בעלי דינין את דעתו וכן כל מילה שהיא כזה ואין מצרכים על מילה שאינה תלויה בזה ביד עושה אותה מפני שאפשר שלא יתראה בה חצירו וגמלא העובדה מתבטל כגון מהנות עניים והלואה דלים ונתינת לדיקה והעניקה וכיוצא בהן. וכן כל דבר שמסור לב"ד כעשיית הדינים שמה לא יקבלו בעלי דינים דעתו. וכן כל מילה שבאה מתוך עבירה כגון השבת גזילה והחזרת רבית שלא לזנו לגזול כדי להשיב וליקח האם על הבנים כדי שנחזור ונשלח אותה וכל כיוצא כאלו וכן מהנות כהונה אין מצרכין על נתינתן דאין הישראל נותן משלו אלא שהוא זכה אותו לכסן ומשלחן גבוה קא זכו ונתינת שקל בשנה כיוצא בו כי ממך הכל ומידך נתנו לך אבל על פדיון הבן ועל הפרשת חלה ומעשרות מצדק מפני שאין מצרכין על הנתינה אלא על הספרטה ועל הפדיון שתלוין בו ואין מצרכים על מילה שאין עיקרה מילה כגון חליטה וייבום שהעיקר משום פריה ורבייה וכן על הגירושין משום דיש קלה גירושין שהן בעבירה כגון שלא מלא בה המגרש ערוה ומשלחה ואע"פ שיש מילה במקלחתה כגון זנות נשים שנשאו בעבירה שמלוא לגרשן ולא פלוג רבנן

בגירושין שיבדך במקלחתו ולא יבדך במקלחתו. וכן אין מצרכים על מיתות צ"ד לפי שהקב"ה חס על צדיותיו ואינו חפץ במיתתן של רשעים ולפיכך אין מצרכים עליהן וכענין שאמרו שאין אומר ברכה על הפורעניות ומה"ע נמי אין מצרכין על מים אחרונים לפי שבאים משום מלח סדומית ואין לברך על הפורעניות. וכן על ביקור חולים ותנחומי אבלים והבאת שלום שבין אדם לחבירו מפני שהם תלויות ביד אחרים דדילמא לא מקבלי מיניה ובידם לעקור ממנו מלוא זו ומנ"ל דלא מצרכין על מלוא הבאה בעבירה דתניא רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי שגזל סאה של חיטים עחשו אפילו כו' עד וזולע ברוך, וקאמר רבה טעמא דרבי אליעזר ב"י משום דה"ל מלוא הבאה בעבירה ומנ"ל דכל מלוא שאפשר למעקרה אע"ג דהשתא לא מיעקרה כמיעקרה דמיא דתנן פ' אלו נערוה (ל"ט) כילד שותה בעליזו הפילו חגרת הפי' סומא וכו' עד שאין ראויה לבוא בישראל אין רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו ואמרין עלה בגמ' ונתי עשה ונדחי ל"ת אמר ליה היבא אמרין אחי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בלרעת דלא אפשר לקיימה עשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל, אלמא כיון דאפשר למעקד לעשה אע"ג דאכתי לא עקרה ליה ה"ל כמאן דליתיה דהא לא קביעא הואיל ומשום הגאס דידה חייביה רחמנא למנסבה וכיון דאמרה לא בעינא להאי כהנא חיעקר ליה מ"ע שבהם וגמרינן מינה לכבוד אב ואם ועמידה בפני רבו הואיל ואפשר למעקרה להאי עשה דידה דאב שמחל על כבודו כבודו מחול. ומנ"ל דמתנות כהונה דלא מצרכין עלייהו משום דמשלחן גבוה קא זכו וגם גזל הגר שהוא ממתנות כהונה נמי אמרין לה' ונתן לכהנים וכדאמרין בב"ק דס"מ דמאן דיהיב מתנות כהונה לא יביב ליה מדידיה אלא דרחמנא נינהו דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומותי, ה"ר יוסף פלג והראב"ד :

קצ

שאלה הא דאמר פרק המוכר פירות אין אומר קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג מזבח :

תשובה הריא דאין אומר קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך ע"ג המזבח הלכתא היא דרבי אמרה ולא השכחן מאן דפליג עליה ומיהו ודאי מקדשין על היין המבושל דהא דאמר רב דאין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך ע"ג מזבח לאו כלל הוא דהא מיבעיא התם בעיא למטוטי מאי ואמרין למטוטי יין תוסס ויין מזוג ויין מגולה ויין של שמרים ויין שריחו רע דתניא לא יביא ואם הביא פסול ואמרין למטוטי מאי מכל הני חילימא למטוטי מזוג עלווי עלייה ואי למטוטי שמרים ה"ד אי דרמא תלתא ותתא ד' חמרא מעליה הוא כלומר לברך עליו ב"פ ולקדש עליו ואע"פ שפסול לגבי המזבח אלא למטוטי שריחו רע א"י למטוטי מגולה ואע"ג דעבירה במסנת משום הקריבהו נא לפחתך והלכך מבושל נמי דמשביחו אומר עליו קדוש היום. ומנ"ל דבישול משבחו דתנן פרק בתרא דתרומות אין מבשלין יין של תרומות מפני שממטו ור' יהודה מתיר מפני שמשבחו ממדתו. והא דתנן פרק ב' של תרומות אין תורמין מיין שאינו מבושל על המבושל ולא מהמבושל על שאין מבושל זה הכלל כל שהוא כלאים תורם מן היפה על הרעה ולא מן הרעה על היפה ומבושל רע דאשתני לגריעותא תירץ בירושלמי בשם ר' יוחנן דהיה ר' יהודה היא דסבר דאשתני לגריעותא והא דתנן פרק בתרא ר' יהודה מתיר מפני שמשבחו מוחלפת השיטה היא והכי תנין אין מבשלין יין של תרומה דברי ר' יהודה וחכמים מתירים מפני שמשביחו ור' אליעזר תירץ דכאן בכהן וכאן בבטלים כלומר אין מחליפים השיטה דלכ"ע אשבוחי משבח ומתניתי

ומתניחין דפרק בתרא בכסן שבא לבשלו אחר שנתוהו
 הצעלים ובהיה אמרי רבין דאין מבשלו מפני שממעטו
 ממדתו ואל"פ שמשבחו ור' יהודה מתיר הואיל ומשבחו .
 אבל הו"א דפ"ב ששנינו דאין תורמין מן המבושל על שאין
 מבושל הוא צבעלים פירוש לפי שהצבעלים מפרישים אותו
 לפי מדתו שהיה קודם שנתבשל ולפיכך אסור לפי שנתן
 לכהן מן הראוי לפי מדתו של עכשיו נמלא כי לדברי ר'
 אליעזר אשכוחי משבח לכ"ע ולדברי רבי יוחנן דמחליף
 השיטה משבחו לכל הפחות לרבין וקי"ל כוותיהו ובהיה
 אמרינן בירושלמי שיואלים ביין מבושל בפסח בארבעה כוסות
 דאלמא דאומר עליו קדוש היום ואומר עליו צפ"ה ואומר
 עליו את השירה ואפילו יין שערבו בו דבש ותבלין מקדשים
 עליו ואל"פ שאינו ראוי ע"ג המזבח דגרסינן בירושלמי פרק
 המליע לענין ארבעה כוסות מהו לאלת בקוודיטין מהו
 לאלת במבושל ר' יונה אומר יואלים ביין מבושל , וקוודיטין
 היינו דבש ופלפלין וכדאמרי' בה גמטלו ד"ת לקוודיטין
 מה , קוודיטין יש בו יין ודבש ופלפלין אף ד"ת כן :

קצא

שאלה יחיד שקבל עליו תענית אומר ענינו ביום
 התענית כי הא דאמרו לישתחיה איניש בהדי
 ליבורא או יאמר בלשון יחיד :

תשובה אומר ענינו וס"ד דלעולם לשתחיה איניש
 בהדי ליבורא וכן מעשים בכל יום ואם בא
 להוסיף ולומר דברים שהם דברי תחנונים ורצוי בקשות
 רחמים כעין מה שהוא לריך לשעתו ובלשון יחיד וכעין קבל
 חלבי ודמי שנתמעט כחלב ודם שהיו מקריבים ע"ג המזבח
 אל"פ שהוא אומר בלשון יחיד שפיר דמי :

קצב

שאלה עכשיו שנהגו לקרות ק"ש קודם לאלת הכוכבים
 ויש נוהגים טעם לדבר שאינו אלא כדי לעמוד
 בתפלה מחוץ ד"ת ובק"ש שעל מעתה הם יואלים ידי חובתן
 מה לעשות בצרכותיה כדי שלא יהיו לבטלה :

תשובה כבר ידעת שזו דעת חכמי הדורות וסמכו על
 דברי ירושלמי שמפרש כן ולדבריהם הצרכות
 אינן מעכבות וכדמוכח נמי במתניחין דהיה קורא דקתני
 אם הגיע זמן המקרא יאל דאלמא צרכות אינן מעכבות
 והכי דייק מינה בירושלמי . וצרכות אלו אינן צרכות של
 ק"ש דהא לא מצרכין אשר קדשנו במצותיו ולונו לקרוא
 את שמע אלא צרכות הן שנתקנו קודם קריאה וכן דעת
 הגאונים ז"ל ולפיכך אם קראו קודם זמן ק"ש אין צריך
 כלום וכל זמן המקדש היתה אחת מהן נקראת שלא עם
 ק"ש וכדאמרי' שהם אמר להם הממונה צרכו צרכה אחת
 מאי צרכה אחת חד אמר אהבה רבה וחד אמר יולר
 המאורות ורבי נמי שהיה מעביר ידו ע"ג עיניו וקורא פסוק
 ראשון וזו היא ק"ש של רבינו הקדוש ואפילו בגמ' שמעון
 ברבי ור' חייא חד אמר חוזר ואומר אמת ויליב וחד אמר
 אינו חוזר ולדברי האומר חוזר ואומר הרי הוא אומר
 שלא עם ק"ש :

קצג

שאלה אמרת שאמרו לך משמי שאם נלך אדם לנקביו
 שריך ליטול ידיו ולברך ענט"י ואח"כ אמרו
 לך משמי שאין לריך ושאלת איזה כיון בשמעתו :

תשובה דבר זה תלוי באשלי רבדבי לפי ששמעתי
 משם הראב"ד ז"ל שהיה מלריך ענט"י ונתן
 22 **בג** [שו"ת הרשב"א]

קצד

שאלה למע תקנו ברכת ענט"י בשחרית שצרכה זו לא
 נתקנה אלא על הפת בשעת סעודה :

תשובה איברא כך נהגו בכל מקום לברך בשחרית
 ענט"י ומקפידים בה בכל תנאי הנטילה בשעת
 סעודה ואני לא מלאתי שום מקום דבר ברור שילטוך
 אדם ליטול ידיו שחרית דאי משום שבתא וצת מלך די
 צרחינה ואי משום תפלה וק"ש די או צרחינה או צנקיון
 עפר ולרורות וכדאמר מידי ארחץ במים כתיב צנקיון כתיב
 בכל דבר דמנקי וגם בצרכות רב לייט אמאן דמהדר אמיא
 בעדן ללותא, אלא שיש לי קלת דמדומי ראי' לחיוב הנטילה
 בכלי ששחר ממה דאמר פרק כל השחר אמר רב נוטל
 אדם ידיו שחרית ומתנה עליהם כל היום כולו כלומר מתנה
 שתעלה אותה נטילה אפילו לסעודה ואילו לאכילה נטילה
 בעינן ומדקאמר נוטל ידיו שחרית משמע דס"ק באותה
 נטילה כשנוטל אדם ידיו שחרית יכול להסתנות שתעלה
 לכל היום ואפילו לאכילה, ועוד אמר פרק היה קורא א"ר
 יוחנן כנוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק"ש זו היא קבלת
 עול מלכות שמים שלימה מדקאמר נוטל ידיו ולא קאמר
 רוחץ ידיו כמו שאמר בערב רוחץ פניו ידיו ורגליו משמע
 לכאורה שריך צבקר ליטול ידיו בכלי . ואם תשאל מ"ש
 תפלת השחר מתפלת המנחה וערבית, י"ל לפי שבשחר אנו
 נעשים כצריה חדשה דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך
 ולריכים אנו להודות לו ית' על שצראנו לכבודו לשרתו
 ולברך בשמו ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הצרכות
 שאנו מצרכים בכל בקר ובקר ולפיכך אנו לריכים להקדש
 בקדושתו וליטול ידיו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור
 קודם עבודתו ומשכשך ידיו בתוך כלי בין בשחר בין בשעת
 אכילה וס"ד וכן נמי מדאמר בכיור ורחאו ממנו ולא צרכו
 ש"מ הכא הוא דכתיב ממנו הא בעלמא אפילו צרכו ש"ד
 וכאן וכאן מצרך ענט"י :

קצה

שאלה מי שטומד בתפלה או בסעודה וזכר שנגע
 במקום מטוקף בשוגג אם יתחייב קודם שיגמור
 תפלתו ליטול ידיו ולברך ענט"י או לא :
תשובה

שהדבר פשוט. ולקרות הפטרה במקום שאין ס"ת פירוש
שלא קראו בס"ת אסור שלא נתקנה אלא אחר קריאת ס"ת
ושיקרא בתורה ואח"כ בנביא :

ך

שאלה אם יש חילוק בין ברכת נישואין לחלמן שנשא
חלמנה לבחור או לחלמן שנשא בחולה כי מלאתי
בסדורין הפרש. ונ"ל שאין הפרש דאם איתא כשאמר בגמרא
מאי מצדק ה"ל לפרושי לחלמן שנשא חלמנה כך לבחור
שנשא חלמנה כך כמו שחלקו בימי הברכה והשמחה ואלו
הסדורין אין להם שרש וענף ולא נודע מי בעל דברים אלו :

רא

שאלה מה דעתך בברכה וכוונן חרבעה כוסות לבדך
! כל אחד ואחד כדברי הרי"ף או על הראשון
והשלישי כדעת הרי"ז הלוי, וכבר עמדו על זה רבים ונכבדים
ואנו לריכין לדעת הלכה למעשה :

תשובה כבר עמדת על דברי שתי הכחות ומדעתי
שעמדת על עיקרי המחלוקת והראיות שהביאום
לידי כך ע"כ אני נמנע מלכתוב אליך היסודות שהמחלוקות
האלו סובבות עליו ואני כותב הסכמתי כאשר שאלת. דע
כי הסכמת הרי"ז ז"ל בזה מוכרעת מכמה מקומות ומוכרעת
בראיות וכבר קדמוהו רבותינו הרפתים ז"ל ועוד נתחדשו
לי מדעתי ראיות מוכרחות הולכת להם לפי ששמעתי
מרבותינו נ"י דחיות לראיות הראשונים ז"ל והוא שהם
מודים לראיות הקודמים בכל מה שאין הפסקו מוכרח כמי
שאוכל על שלחנו ושמע קול רעמים והפסיק בברכת רעמים
וכמי שהיה עומד על שלחנו והלך להתפלל והניח שם זקן או
חולה שאין לריך לחזור לבדך כשהוא חוזר לפי שאלו כולם
אינם מוכרחים להתחיל ולהפסיק צינתים אלא שבאה לו
הפסקתו דרך מקרה משא"כ בסדר הכוסות שע"כ מתחיל
ומפסיק. ובאמת כי עם זה נסתלקו רוב הקושיות אלא שאין
זו שיטת הרי"ף והגאון ז"ל כמו שממלא לו לרב מבואר
בפורם מפה ומקדש שכתב והדר שרי המוליא, ועוד שעיקר
ראיתו מהביא דחולין והביא אינה כמי שמוכרח להתחיל
ולהפסיק. אלא נ"ל שאפילו לדברים אלו יש קושיות גדולות
וחדע דהא בע"ש וי"ט לריך הוא לקדש ואח"כ לאכול פת
דלילי שבת חובה וכן לילה ראשון של פסח ושל חג דהכתוב
קבעו חובה ואפ"ה אומר בברכת היין שלפני המזון פוטר
יין שבתוך המזון ואוקימנא בשבתות וי"ט ואעפ"כ לריך
הוא לקדש ואח"כ לאכול הפת דלילי שבת חובה וכן לילה
הראשון של פסח ושל חג הכתוב קבעו חובה שהתחלתו
והפסקו מוכרחים ועוד היכא דאי אפשר שאר ירקי שאין
מצדך על מרור בפ"ה ואע"פ שהפסיק בין ברכת שאר ירקי
לאכילת מרור כוס שני ואגדה ואשר גאלנו ואע"פ שראיתי
מפרש שזו הפרפרת הפת היא וקי"ל בריך על הפת פטר
את הפרפרת מדעתי שאין דבריו נכונים כלל שלא אמרו
אלא צפרפרת שנאכלת עם הפת בלפתן ומשום דבריך על
העיקר פטר את הטפל הא לאו הכי לא דהיינו דאמר רב
פפא דברים הבאים בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה
טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ושלא
מחמת הסעודה היינו כל שלא בא ללפת את הפת ושאינו
בא להשביע כפת וא"כ מי פטרו לזה מצד ברכת נהנים אלא
שאני אומר שנפטר בברכת שאר ירקות וע"כ אני אומר
שמצדך אחר אכילת מרור בורא נפשות רבות כדי לפטור
שאר ירקות ואת המרור בברכה של אחריהם וכדרך שאמרו
דברים הבאים לאחר הסעודה טעונים ברכה לפניהם
ולאחריהם ועל זה אני כותב ועושה מעשה. וכבר הרניתי
לפני

תשובה כבר נחזר ממם שכתבתי שאין התפלה
והסעודה שוין בדבר זה שהתפלה אין לריך
נטילה אלא רחילה ואם באמלע תפלה די בנקיון עפר או
בזרורות או מחך ידיו בכותל ואינו לריך לבדך, ואם
באמלע סעודה ודאי לריך נטילה ולבדך אמלע סעודה
כתחלתה וכך אנו עושים צלילי פסחים נוטלים ומזכרים
לטובול ראשון וחזרין ונוטלין ומזכרים לטובול שני. וכל שנגע
שלא במקום טנופת אינו לריך כלום. ואיזה מקום הטנופת
לדבר זה מסתברא שלא במקום הטנופת ממש אלא אפילו
שוק וירך ומקומות המכוסים באדם לפי שיש מלמולי זיעה
וכן מחך בראשו אבל מקומות מגולים בפניו ומקומות
מגולים שבזרועותיו אין זה מקום הטנופת שאין שם מלמולי
זיעה ולואה וכן אנו נוהגים :

קצו

שאלה ברכת על הגפן וכן גמי ברכת הפירות כשקבעו
עליהן סעודתם אם היחיד מוליא הרבים ידי
חובתן :

תשובה בדיעבד כל שצריך האחד ושמעו חביריו ילאו
דשומע כעונה ואפילו ברכת המזון אמרו חכם
מצדך ובור יולא. ומ"מ לכתחלה אין עושין כן לפי שאין
זמון לפירות כדאיתא פרק כל הבשר :

קצו

שאלה אם כהן שקורא אחר ישראל שלישי אם יש כאן
משום פגם :

תשובה פשיטא דיש כאן משום פגם ואפילו יאמר
הש"ס יעמוד ר' פלוני אע"פ שהוא לוי אין זה
מוליאו מידי פגם דהא איכא משום הנכנסים שלא שמעו
בו דאי לא לוי אחר לוי יקרא :

קצח

שאלה מהו לומר פסוקי דזמרה לאחר שיחפלו י"ח :

תשובה זוהי מחלוקת בין הגאונים ורבותינו הרפתים
שהגאונים ז"ל אמרו שלא תקנום אלא קודם
התפלה ורבותינו הרפתים כתבו דבין כך ובין כך אומר
אותה ואף רבותינו נ"י ראיתי חולקים בדבר, שמורי הרי"ר
יונה ז"ל היה מנהיג כשאדם נכנס בב"ב ואם יאמר פסוקי
דזמרה לא היה יכול להתפלל ולסיים ולהתפלל עם הליבור
היה חוזר אחר תפלה ואומר פסוקי דזמרה והרמב"ן ז"ל
היה אומר כדעת הגאונים וה"ר יהודה ברלנוני סובר כדעת
הגאונים אלא שכתב שאם אינו יכול לאומרם כולם אומרים
מהם מזמור אחד או שנים ומקלר ועולה כדי שתהא תפלתו
עם הליבור ואנו נוהגים כדברי הגאונים שקבלתם תורה :

קצט

שאלה הכפרים אשר סביבותינו נהגו היהודים השוכנים
בחוכם לבדך על קריאת התורה הכתובה
בקונטרסים כעין ספרים שלנו ושאלו אם היא ברכה לבעלה
וכן נהגו לבדך כשמפטירים בנביא אע"פ שלא קראו בס"ת
וחלו פני להריץ שאלתם לפני כבודו :

תשובה אין קורין בליבור אלא בס"ת העשוי כהוגן
כתקנו ואפילו טעות אחת פוסל בו ואפילו
מלה שנראית כשמים פוסל בו וכן גמלין גוילין שלא נתעבדו
לשמן וכדאיתא במסכת סופרים ולא ראיתי להאריך בזה

לפני רבותינו אלו ושמעתי תשובתם ודרך זה יותר נכון
 מוסבר בעיני. וברכת על הגפן אינו מברך על כוס רביעי
 ויש לי ראייה מוכרחת על זה שגם עליה אינו סומך ועושה
 מעשה והוא שאינו אומר בברכה שלש אע"פ שאינה פוערת
 מעין שלש כדמוכח בהדיא בכלל דרב פפא דאמר דברים
 הבאים לאחר סעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין
 לאחריהם ואין ברכת המזון פוערת אותם אפ"ה פוערת היא
 את היין שמן הדין הים שיהא יין טעון שלש ברכות
 כדאיתא ריש פרק כ"ד מברכין משום דטפי עדיף מפת
 משום דין משמח אלא שדחה רבא משום שאין אדם קובע
 סעודתו על היין ואי קבע סעודה עליה מאי ואהדר ליה
 רבא לכשיבא אליהו ויאמר השתא מיבא בעלה דעתו אלא
 כל אדם, וא"כ יין שבהוך המזון שאדם קובע עליו ראוי
 מן הדין שתהא ברכת שלש כוללת אותו. וכן אני אומר
 בתמרים שהם באו לאחר סעודה שברכה שלש פוערת
 אותם ואין טעונים ברכה מעין שלש בפני עצמן מפני
 שאמרו בברכות דמיזן זייני. ולפיכך אין אני רואה לברך
 ברכת על הגפן אלא אחר כוס ד' והוא פוטר כוס שלישי
 וכוס רביעי בברכה זו :

רב

סדר של פסח לרשב"א ז"ל

קודם קידוש נוטל ידו אחת שכל שנוטל משקין לשחות
 לריך ליטול אחת מידיה אותה שנוטל בה את הכוס
 וכמו ששינוי בצרייתא כינר סדר הסב האורחים נכנסים
 ויושבים בקהדראות הביאו להם יין כל אחד ואחד נוטל ידו
 אחת ואע"פ שאמרו כל הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי
 סרוח ה"מ בפירות נגזבים כענבים ותפוחים אבל משקים
 לריך נטילת יד אחת ומה שאמרו נוטל ידיו לא יקדש ה"מ
 שתי ידיו אבל ידו אחת נוטל כמו שאמרו ואין לריך לברך
 ואח"כ יקדש. אח"כ נוטל ידיו ומברך על הנוטילה מפני
 שריך לאכול ירק ולטבול בחרוסת וכל שטבולו במשקה
 לריך נטילת ידים. טבול ירק זה אין לריך שיעור אלא אוכל
 כזית או אפילו פחות מכזית לפי שאינו אלא כדי שישאלו
 חינוקות ואם אכל כזית לריך ברכה לאחריו אבל לא יברך
 מיד עד אחר שיאכל מרור שהם קדש ובירך אחריו לריך
 לברך על המרור שהם פרי האדמה ולאכול מרור כדרך
 שמברך על המנה שהם המוציא ולאכול מנה שאע"פ שקראו
 המרור פרפרת הפת וכדאמר עד שמגיע לפרפרת הפת
 ואמרין בצרכות בירך על הפת פטר את הפרפרת לא
 אמרו אלא בפרפרת הבאה ללפת הפת דהיא טפלה לפת וכל
 שבירך על העיקר פטר את הטפל א"כ פרפרת שהיא
 משביעה כפת דהשתא הוא בכלל ברכת הפת כמעשה קדירה
 וכיוצא בזה אבל מרור לא בא ללפת ולא להשביע כפת
 ולפיכך אינו צדין שיפטרנה בפת. אח"כ גומר ההגדה על
 כוס שני עד למעינו מים, ויש מגדולי המורים שנהגו לברך
 לגמור את ההלל ויש להם קצת ראייה ממה שאמרו במסכת
 סופרים י"ד יום גומרין בהם ההלל ובגולה כ"א יום ולילה
 אחד עוד בירושלמי דברכות קצת ראייה עוד הם סומכין
 לומר דלפיכך מברכים לאחריו יהללך דאם לא היו מברכין
 לפניו לא היו מברכין לאחריו ולפי ששינוי פרק בא סימן
 כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ועוד למה לא
 היתה ברכת יהללך פותחת בברוך אבל מפני שבירך לפניו
 הויה ברכת יהללך ברכה הסמוכה לחבירתה אבל רב אמר
 גאון ז"ל ורב האי גאון ז"ל כתבו שאין מברכין עליו דאין
 קורין אותו על השלחן בתורת קריאת הלל אלא לשבח והודאה
 בלבד ואיך יברך לגמור והוא פוסק באמנע ומברך כמה
 ברכות באמנע בברכת לחם ולאכול מנה ולאכול מרור וברכת

ס"ל

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רב

אכילתו. ועוד דאי אפשר למשתי וברוכי כהדי סדדי חבל
 גמר ואפשר כשחטיט וכיסוי דכיסוי גמר שחטיט ואפ"ה
 כיון דאפשר למשחט ולכסויי בחדא ידא לא הוי הפסק
 כדאיתא סתם ומיהא אפילו נמלך לא הוי כגמר שאע"פ
 שצריך לחזור ולברך מחמת המלכתו אין גומר לענין זה.
 והשמש שאמר מברך על כל פרוסה ופרוסה אם יש לו יין
 מרובה אין מברך על כל כוס וכוס ואי אפשר ובלא גמר
 נמי אינו הפסק ככל אותו שאמרנו למעלה וכוסות אלו
 וכיוצא בהן. ואע"פ שאי אפשר למימתי ולמיקרי הלילה
 ואגדתא מ"מ אין כאן גמר דכוסות מונחים לפניו ודעתו
 עליהם לשתותם ובירושלמי שכתבנו למעלה מוכרח הוא
 מדאמר ברכה הסמוכה לחצירתה אינה פוחתת בצורך
 ואקשינן והא איכא קידוש ופריך שניא היא שאלו היה
 יושב ושותה מבעוד יום אינו אומר בפ"ה אלמא קדוש לא
 הוי הפסק. וע"כ י"ל כן שא"כ רבוי הצרכות בסעודה אחת
 שצרכת הלחם אין פוטרת היין שהיין גורם ברכה לעצמו
 וא"כ כשיברך על היין הוי הפסק וחוזר ומברך ברכת הלחם
 וברכת הלחם הפסק ליין ולריך לברך על כל כוס וכוס ועל
 כל פרוסה ופרוסה ונפישו להו צרכות ולפיכך אין מברך
 בפ"ה חבל צב"מ דאיכא גמר ואי אפשר לריך לברך אם
 ישתה אח"כ ועל המרור אינו לריך לחזור ולברך בפ"ה
 שצרכת ירקות של עבול ראשון פוטרתו והוא שלא צריך על
 הירק לאחריו חבל אם צריך לאחריו אכילת מרור אכילה
 אחרת היא ולריך לחזור ולברך על המרור בפ"ה ולכול מרור
 כדרך שהוא מברך על המלה שתיים. ואחר שישה כוס שני
 נוטל ידיו ויברך דחוששין להיסח דעת כמו שאמר בגמרא.
 ולענין ברכת הגפן ועל פרי הגפן כתב הרי"ף ז"ל דמברכין
 בתר תרי כסי קמאי ובתר תרי כסי בתראי וי"א שאינו
 לריך לברך על הגפן אלא לאחר כולן דכסי קמאי ברכת
 מזון פוטרתן דברכת ג' פוטרת מעין ג' ואינו אומר דמסתברא
 דהלכה כוותייהו ולא מטעמייהו דאי מטעמייהו כ"ל דליחיה
 דלעולם אין ברכה פוטרת חצרתה ואפילו החשובה לשלמטה
 הימנה ולא אפילו ברכת בורא נפשות שקורין אותה ולא
 כלום ותדע לך מכללי דרב פפא דאמר בדברים הבאים
 בתוך סעודה וחדא מינייהו דברים הבאים לאחר סעודה
 טעוין ברכה לפניהם ולאחריהם ואמאי לאחריהם לפטרינה
 ברכת שלש של צ"ה אלא ש"מ דאין ברכה פוטרת חצרתה
 ומדקאמר סתם דברים הבאים לאחר סעודה משמע כל
 דברים בין ענבים בין אחרים שאין ברכתו אלא בורא נפשות
 אלא כ"ל הטעם לפי שהיין מין הזן היתה טעונה ברכת ג'
 כפת לפי שסועד ומשמת כדאיתא פרק כילד מברכין דאמר
 סתם א"ה ליבטי שלש ואהדר להו רבא לפי שאין אדם
 קובע סעודתו על היין ואמרין קבע עלויה מאי ח"ל לכשיבא
 אליהו ויאמר השחא מיהא בטלה דעתו אלל כל אדם וכיון
 שכן כל שבא בתוך הסעודה של קבע ברכת שלש פוטרתה
 ולפיכך אינו מברך אלא אחר כוס רביעי אע"פ שאמרנו
 שאין ברכה פוטרת חצירתה איכא דאכל ענבים או זיתים
 ואחרים או תפוחים וצריך על הענבים או על הזיתים פוטר
 ברכת בורא נפשות דאחרים ותפוח וכיוצא בזה שהם פרי העץ
 ילאו בצרכה זו שכבר זכר בצרכתו על העץ ועל פרי העץ
 חבל אם שהה יין אינו פוטר האחרים ואת התפוח שאין
 מזכיר עץ אלא הגפן וכן כשאכל ענבים וירקות אין ברכה
 מעין שלש שעל ענבים פוטרת ברכת בורא נפשות שעל
 ירקות. ומי ששכח ולא חכל מלה באחרונה וצריך על מזונו
 י"א שאין לריך לחזור ולברך דהא זכר לפסח היא בזה ואילו
 חכל הפסח בחחלה ולא חכלו על השובע ילא וגם במלה כן
 שכבר ילא במלה שאכל מתחלה ואין הדברים מחוורים בעיני
 דפסח כיון ששחט פסחו ואכלו ילא ואי אפשר בלאו הכי
 דלפסח שני אין נדחה ולעשות פסח אחר בליה אי אפשר
 ואילו לא חכל מתחלה את הפסח כאילו אוכל הוא הנשאר
 על

ס"ל לברך אקב"ו לשחוט כדרך שמברך על כל המנות לאכול
 מלה לאכול מרור חבל ברכת היין אינה ברכת המנות אלא
 ברכת והניין וכבר צריך בראשון ודיו ואי לאו הכי יש לנו
 להשיב מדברי הרב ז"ל לרב בעצמו שכתב בצרכה על הגפן
 דאין לריך אלא בתר תרי כסי קמאי ולא אחר כל כוס וכוס
 ואם לריך לברך לפניו על כל כוס וכוס מפני שהיא מלה
 בפני עצמה אף הוא יברך אחריו וישלים כל המנה ולמה
 יטבבם בסוף כאחת וכמו שאמר ר' יהודה בשוחט חיה
 ועוף ישחוט חיה ויכסה ואח"כ ישחוט העוף ויכסה. ועוד
 דאע"פ שהם כל אחד בפני עצמו כיון שצרכתו של זה כזה
 למה לא יכללם כולם בצרכה אחת דאפילו תפילין של ראש
 ושל יד ב' מנות מוחלקות שאין מעכבות זו את זו וברכת
 של יד להניח תפילין וברכת של ראש במלות תפילין ואפ"ה
 לדעת הרב ז"ל מברך על של יד להניח ויולא אף בשל ראש.
 ומיהא היה יכול לרחות דצרכות מלות תפילין תכופות ואינו
 מפסיק ביניהם דאלו הפסיק אע"פ שצריך על של יד להניח
 ויולא אף בשל ראש ומ"מ היה לריך לחזור ומברך על של
 ראש ואפילו הפסיק בין תפלה לתפלה בשיחה חבל כוסות
 שמפוזרין לריך לברך על כל אחד ואחד מ"מ כיון שאין מברך
 על עשיית המנה אלא ברכת מזון פוטר סד'. והטעם השני
 שכתב הרי"ף ז"ל לפי שאי אפשר למימתי ולמיקרי אגדתא
 והלילה כהדי סדדי גם זה אינו נכון שא"כ מי שיושב על
 שלחנו ושמע קול רעמים יחזור ויברך המוליא ואם הרעמים
 מפסיקין כלומר שלא היו ערודים שצריך לברך על כל אחד
 יחזור ויברך המוליא אחר כל אחד ואחד ורבו הצרכות
 בסעודה אחת וכן מי שהולך לנקביו באמצע סעודה יחזור
 ויברך המוליא משום דלעשות לרכיו אי אפשר וכן דברים
 הבאין בתוך הסעודה שלא מחמת הסעודה דאמר רב פפא
 שטעוין ברכה לפניהם לריך לחזור ולברך המוליא על כל
 פעם ופעם ודברים אלו אין הדעת מקבלן, ואמרינן שהיה
 מברך על כל כוס וכוס לא אמרו שהיה מברך על כל פרוסה
 ופרוסה ועוד שא"כ מיפטר מרור מברכת בפ"ה, וא"ת
 מפני שהיא פרפרת הפת ופת פוטרת זה אינו שאין פת
 פוטר פרפרת כזו וכנו שכתבנו, אלא ודאי בעבול ראשון
 שמברך על הירקות פטר ברכת כהנים של מרור ואע"פ
 שהפסיק ביניהם בהגדה והלל וברכת הלחם וברכת המנה.
 ועוד דתדע מדתני צברייתא חבורה שהיו מסובין ועקרו
 רגליהם לצ"ה אם הניחו שם זקן או חולה כשהן יולאין אין
 טעוין ברכה למפרע וכשהן חוזרין אין טעוין ברכה
 לכחחלה ואע"ג דלמיכל וללויי כהדי סדדי אי אפשר.
 ושמעתי בשם הרמב"ן ז"ל שהיה דוחה כל כיוצא באלו לפי
 שאין בכל אלו דבר מוכרח לעשות כן ולהפסיק באמצע שאין
 מחוייב לאכול ולהתפלל באמצע ולאכול ולשמוע קול רעמים
 ולהביא באמצע סעודה דברים שלא מחמת סעודה חבל כאן
 דברים מחוייבים הם שמחוייב לקדש על כוס ראשון ולהפסיק
 בינו ובין כוס שני בהגדה ובקריאת הלל וכיון שכן כל כה"ג
 הוי הפסקה וא"כ אינו אומר זה דרך הגאון אף בהב וצריך
 אין הכרח וכן בשחיתת חיה וכיסוי ואח"כ עוף והיה דפ'
 כיסוי הדם הויא תיובתא דהב וצריך ושחיתת חיה ועוף
 וכיסוי דרך אחד להם ולמה חוזר ומברך לאחר הב וצריך
 מח שאין לריך לאחר כיסוי. ועוד שיש לנו כיוצא בדברים
 מוכיחים בהפסקתו ואין חוזר ומברך ותדע לך שהרי שנינו
 ברכת היין שלפני המזון פוטר של אחר המזון וכ"ש שבתוך
 המזון ואוקימנא בשבתות וי"ט שקובע סעודתו על היין ואף
 בשבת מיפטר ומי לא לריך לקדש קודם אכילתו וע"כ יאכל
 לאחר מכאן דאין קידוש אלא במקום סעודה ואפ"ה אין
 לריך לברך אלא ודאי הני והני דין אחד להם ולעולם אין
 אומרים שהצרכות או התפלות מפסיקות ולעולם אין הפסק
 אלא בזמן שיהיו שנים שם שהם גמר ואי אפשר ברכת
 המזון שהיא גמר אכילה והב וצריך דב"ה שהיא גמר

רט

רו

שאלה אם מותר לילך בטלית קטן לר"ה בשבת או לאו:

תשובה מותר לילך בטלית קטן בר"ה בשבת וכדאיתא פרק הקומץ רבה היוצא בטלית שאינה מלויינת כהלכתה חייב חטאת ופירש רש"י דוקא בטליתות שלהם של צובעים מתכלת הליניות חשיבי ולא בטלי לגבי טלית לכך חייב חטאת כשאינה מתוקנת כהלכתה דהוי משויי חבל לגבי דידן לא חשיבי ובטלי לגבי טלית. אמנם ר"ח ז"ל פירש שאפילו בטליתות שלנו הליניות חשיבי שהם עשויים לשם מצוה ולא בטלי לגבי טלית. אכן לכל הפירושים מותר לילך בטלית קטן כשהלינית מתוקנת כהלכתה. ומהר"ם ז"ל היה מחמיר על עצמו מליך בטלית קטן בר"ה בשבת דילמא מיפסיק חד מהלינית וכן עמא דבר:

רי

שאלה י"ד של ניסן שחל להיות בשבת היאך נוהגים לעשות סעודה שלישית וממה עושים אותה. ואם צריך צפ"ה בסעודה שלישית או לא:

תשובה מהר"ם היה עושה סעודה שלישית בכל שבת על שלחנו בצקר ולערב היה אוכל פירות כי שמה לא ילא במה שאכל בצקר קודם מנחה גדולה לפי ר"ח שאמר דסעודה שלישית אינה אלא אחר מנחה גדולה כדאיתא במסכת שבת קערות שאכל בהם ערבית ידיחס שחרית שחרית ידיחס מנחה, ושמה לא ילא במה שאכל סעודה שלישית בצקר משום שאמר משום ה"ר נתן ז"ל שא"ל שיש בתרגום ירושלמי על זה הפסוק של אכלוהו היום ג' פעמים היום מן הדין אגא ידענא דבר ישראל חייב למיכל שלש פעמים בשבתא חדא ברמשה חדא בלפרא וחדא בערבית כדי לאפסוקי וברוכי בין מיכלא ומיכלא. וכמו כן נהגו העולם לעשות סעודה שלישית במנחה בי"ד בניסן בפירות ואינן יולאים באתה של שחרית. אמנם סעודה שלישית של י"ד בניסן שחל להיות בשבת טוב לעשות קודם מנחה קטנה כדי שיאכל מזה לתיאבון ור"ח היה רגיל לעשות מזה עשירה נילושה צמי צינים כשחל י"ד להיות בשבת כדי שיעשה בה סעודה שלישית אבל הר"ם ז"ל לא היה רוצה ללושה צמי צינים לפי ששאלו לרש"י עיסה שנילושה צמי צינים אם יכולים לאכלה בפסח ולא אמר לא איסור ולא היתר, איסור לפי שמי פירות אין מחמילים, היתר לפי שנפיש נפחיה דמי צינים, לפיכך היה אומר מוהר"ם ז"ל שטוב לסחוט תפוחים או אגסים וללוש אותם צמימיהם וכן היה רגיל לבצוע בסעודה שלישית צמי לחמים אמנם לא היה מצרך צפ"ה בסעודה שלישית קודם וכן מוכח בע"פ אין לי אלא צלילה פירוש שמצרך על היין ביום מנין ת"ל את יום ע"כ היה אומר שמשום היום ללילה מה לילה אין צריך לבדך רק פעם אחת אף יום אינו צריך לבדך רק פעם אחת:

ריא

שאלה אם מותר לטלטל כלאים בשבת:

תשובה איסור לטלטל מלבושי כלאים בשבת. וראיה לדבר מפ"ק דציצה משלחים כלים בין תפורין בין אין תפורין אע"פ שיש כלאים בהם לצורך המועד ואקשינן עלה בגמרא בשלמא תפורין חזו למלבוש אלא שאין תפורין למאי חזו ומסיק התם בקשים דחזו להציע תחתיו, מכלל דאותם דלא חזו כלל איסורים לטלטל:

שאלה

שאלה אם מותר לחלוב מן העזים בשבת צפה משום רפואה או לא:

תשובה לדעת הר"י ז"ל מותר וכ"ש לדעת ר"ח ז"ל מדגרסינן פ' אע"פ (ס') תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ע מפרק כלאחר יד הוא ובמקום לער לא גזרו רבנן אמר רב יוסף הלכה כר' מרינוס. והא דגרסינן פ' חרש (קי"ד) אבא שאול אומר נוהגין היינו יונקים מבמה טכורה ציו"ט ואמרין עלה ה"ד אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי שרי אי דליכא סכנה אפילו ציו"ט נמי אסור ופרקינן לא לריכא דאיכא לערא ומפרק כלאחר יד הוא ושבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן יו"ט דלאו איסור סקילה לא גזרו ביה רבנן וש"מ דאפילו במקום לערא דחולי ציו"ט אין בשבת לא, תירץ ר"ח ז"ל דהיה דאבא שאול בדליכא לער דחולי אלא לערא דתאוס כמו נשבע על הככר ומלעער עליה ואכלה. והמחור מה שכתב הר"י ז"ל בפרק חצית דהיה דאבא שאול פליגא אדר' מרינוס וקי"ל כר' מרינוס וכדפסק רב יוסף כוותיה:

רי

שאלה מעשה היה בשכונת ישראל שהיו קלת נכרים דרים עמהם באתה שכונה וערבו לי' שנים וזכו את העירוב לכל מי מישראל שיבא לדור כאן תוך זמן זה ושכרו מן הנכרים שהיו דרים בשכונה ואח"כ אותם כותים ששכרו מהם השכירו דירתן לכותים אחרים, הודיעני אם צריכין לשכור עכשיו ממושכרים אלו ששכרו מחדש או די להם באתה שכירות הראשון ששכרו מן הבעלים:

תשובה אם שכרו מתחלה מן הכותים לי' שנים בעירוב די להם באתה שכירות הראשון שכבר קנו ואין הבעלים יכולים לחזור ולאסור מה שכבר השכירו להם אבל אם לא שכרו מהם לי' שנים בעירוב אלא לשנה או לשנתיים וכלה הזמן והשכיר לאחרים ואפילו לא השכיר אלא שהוא דר שם הוא אסור עליהם ששכירות שבת אחת אינה מותרת עד לעולם אלא לריכים לחזור ולשכור אם דר שם ולא השכירם לאחרים ממונו ואם השכיר לאחרים צריך לשכור מהשוכרים אם אין המשכיר יכול לסלק השוכרים אבל אם היה יכול לסלקם אין לריכים לשכור אלא מן המשכיר שאע"פ שלא סלקם עדיין כיון שיכול לסלקם הוא בעיקר ולא השוכרים, וכדגרסינן בפרק הדר (ס"ה:) ר"ל ותלמידי ר' חיינא איקלעו להסוה פונדק דלא הוה שוכר והוה משכיר אמרי מהו למיגר מיניה כל היבא דלא מצי מסלק ליה לא תבעי לך דהא לא מצי מסלק ליה כי תבעי לך היבא דמצי מסלק ליה מאי כיון דמצי מסלק ליה אגרין מיניה א"ד השתא מיהא לא סלקיה אמר להן ר"ל נשכור וכשנלך אלל רבותינו שצדדו נשאל להם ושאלו לרבי אפס אמר להם יפה עשיתם ששכרתם:

רח

שאלה אם צריך לחזור ולשכור מן הכותים שבאו לדור לאחר מכאן ושכרו מהן עכשיו או די להם בעירוב הראשון:

תשובה כל שצריכים לחזור ולשכור על הדרך שאמר נמלא שאין כח בעירוב ושכרו וכשחזרו אין העירוב חוזר וניעור אלא לריכים לחזור ולערב וכן דעת רש"י שרק הדר. ואע"פ שיש מהחכמים שכתבו שחזר העירוב למקומו לדעת רש"י ז"ל דעתי נוטה:

ריב

בתוספתא כלים העשויים לשמש האדם כגון הסולם והקולב
טבורים נראה כשאין להם בית קבול חלה בשליבותיו קבועות
ע"ג יריכותיו. חלה שהרמב"ם ז"ל כתב פ"ב מהל' כלים בית
קבול העשוי למלאות אינו בית קבול כיצד בקעת של עץ
שחוקקים לה בית קבול וחוקעין בה סדן של ברזל של
נפחים אינם מקבלת עומאה שאע"פ שיש לה בית קבול
נעשית למלאות וכן כל כיוצא בזה. ואיני יודע מה הפרש יש בין
בית קבול זה לבית קבול של חילין נקבות שאף הן עשויין
למלאות ועליהם אמרו שאין מסכנין בהן דבית קבול העשוי
למלאות שמים קבול והרב ז"ל כתב כן מפני ששנינו במסכת
כלים פרק י"ז תחתית הטרופים עמאה ושל נפחים עהורה
ופירשו בתוספתא פ' מלא תרווד מפני מה [תחתית] לרפית של
זהבים עמאה מפני שמכניס בה הגרוטאות ושל נפחים הרי
זו עהורה ואם התקינה להיות מכניס בתוכה גרוטאות הכל
מודים שהיא עמאה. ופירש הרב ז"ל לפי הנראה תחתית של
נפחים בקעת שעשו לה בית קבול לתת לתוכו הסדן. אבל רבינו
שמשון ז"ל ראיתי שפירש תחתית של לורפים ושל נפחים כלי
שנותנים תחת רגלי הטרופים והנפחים וע"כ קראוהו תחתית
ויש לו בית קבול ונותנים בה הגרוטאות. וסולם השנוי
בה"ב ראיתי לראב"ד ז"ל שהוא כעין סולם הכתפים
שעושים למשאותם. ומה שאמרת כי מעשה היה בחג
הסוכות ושכחוהו שם וגסתפקת אם פסל הסוכה או מותר
להניחו שם, מסתברא שאפילו לכשתמלא לומר שאין מסכנין
בו אפ"ה כל שהסוכה כשרה וללחה מרובה מחמתה שוב אין
סכך פסול פוסל בה שאין פוסל חלה במלטרף סכך פסול
בהדי סכך כשר דהיינו קודם שנכשר הסכך ונעשה ללחו
מרובה מחמתו אבל לאחר שנכשר ואין לריך לרפו אל סכך
פסול שוב אינו פוסל. והיינו כתונתיה דמימין דאל"ל רב
חשי שקלה כי היכי דלא לינרו קא מסכך בדבר המקבל
עומאה אמר ליה והא קא חזו דרטיבא אמר ליה לבי
יבישא חמינא לך, דילמא אין בו חלה משום שלא יאמרו
כלומר שבו יסכך ועשאה ללחה מרובה מחמתה ומשמע
דאפילו בשעת חכילה ושינה הוא דקאמר שאין בה חלה
משום מראית העין וכל זמן שרואין שהוא רעוב מותר
וכדמוכח מתניתין דהדלס עליה חת הגפן דקתני ואם היה
הסכך הרבה מהם או שקאלו כשירה :

שאלה פה העירוב שעפשה ונפסלה מלאכול ונעשית
נפולין מכזיזה אם לריכין לערב מחדש אם לאו :
תשובה אם נפסל מלאכול הרי הוא כמי שכלה כולו
לגמרי וריכיס לערב מחדש אבל אם לא נפסל
כ"כ אפילו נשתייר בו פורתא אין לריכיס להוסיף דוקף
עירוב בכל שבו דתנן פרק חלון א"ר יוסי בתחלת עירוב אבל
נשיירי עירוב בכל שבו וקי"ל כר' יוסי דאיפסיקא הלכתא
בוותיה פרק מי שהוליאחו. ומיהא כ"ל שאמר בתוספת
דיריין לאחר שנתמעט האוכל לריכיס להוסיף דכיון דנתוספו
הרי זה להם כתחלת עירוב ולפיכך ראוי להוסיף דשמא
יתוספו עליהם דיריין :

ריג

שאלה אם מזכה ע"י בנו הגדול סמוך על שלחנו אם
לאו :
תשובה ר"ת ז"ל פירש דגדול הסמוך על שלחנו אביו
זהו קטן ולמדה מפ"ק דמליעא (י"ג) גבי מליאת
בנו ובתו הקטנים שאמר שהיא של אביו ושל בנו ובתו
הגדולים הרי היא שלהם לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן
ממש חלה גדול וסמוך על שלחנו אביו זהו קטן וכו', ולמד הרב
ז"ל זכוי העירוב והשיתוף ממליאה, ויש מהלקין בין מליאה
לזכוי דמליאה אין האב זוכה חלה כדי שלא תהא לו איזה
ביון שהבן סומך על שלחנו ואוכל משל אב וטוב להחמיר
כדעת ר"ת ז"ל :

ריז

שאלה כותי יש לו חצר במצוי היהודים ואינו דר באותה
חצר לריך לשכור ממנו או לא :
תשובה כל שאינו דר בחצר אינו אוסר דדירה בלא
בעלים לא שמה דירה ואפילו ישראל שהלך
בעיר אחרת ואי אפשר לו לבא בשבת אינו אוסר דתנן
המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת אחד כותי ואחד
ישראל אוסר דברי ר' מאיר ואוקימנא ר"י בפרק הדר
נדחתי ציומיה כלומר שיטנו במקום קרוב שאפשר לבוא
ציומו וכ"ש בשאינו דר בחצר דחלירו של כותי הרי הוא
כדירה של בהמה. וי"ל שאפילו דר באותה חצר והלך לשבות
במקום אחר אפילו אפשר לו לבא ציומו כל שלא בא אינו
אוסר דהכי אית ליה לר' יהודה פרק כילד משתתפין במשנה
המניח ביתו והלך לשבות בעיר אחרת וקי"ל בוותיה דאמר
שמואל כל מקום ששנה רבי יהודה בעירוב הלכה כמותו :

רמז

שאלה סולם המיטלטל אם מותר לסכך בו לכתחלה והוי
פשוטי כלי עץ וכחילין זכרים או הוי כדף של
נחתומין כיון שמשתמשין בו דרך עליה וירידה ומקבל עומאה
ואין מסכנין בו :
תשובה סולם זה עשוי לטלטל כשק ויריכותיו נקובים
לקבל ראשי השליבות נראה שהוא מקבל
עומאה דבית קבול העשוי למלאות שמים קבול והרי הוא
כחילין נקבות וחמור עפי מדף של נחתומין דאילו דף של
נחתומין אינו עמא מדאורייתא. חלה מדרבנן שאין פשוטי
כלי עץ מקבלים עומאה מדאורייתא חלה במשמע אדם
ומשמעיו כשלחן וטבלא ודלופקי אבל משמע אדם לבד כדף
של נחתומים אינו חלה מדרבנן וכולם שבת"כ דקתני יכול אף
הסולם והקולב והמורה ת"ל כלי עץ ולא כל כלי עץ וכן שנינו

רמז

שאלה סכך סוכה העשוי מנסרין שאין ברחבן ארבעה
והם תקועים במסמרות של ברזל והם משולבים
בשליבת הסולם ואין צפתח השליבה שלשה נפחים ובחג
מכסין אותו בהדם ובערבה אם פוסלים הסכך מחמת
המסמרות, לפי ששמעתי בשם אחד גדול שנתאכסן בבית
אחד מצני עירנו ולום לססיר המסמרות מהסכך הודיעני
עעמו אי משום מקבלים עומאה ואם משום כך מאי שנא
שפודים של ברזל דאם יש ריוח צנייהם כמותן כשירה :

תשובה אותו חכם אם אסר מאותו טעם שאמרת
אסר שאותם מסמרות אינם פוסלים הסכך
המרובה מהם. ואולי מפני מה שאסר אחד מרבותינו כ"ז
דכיון דהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים נוסר
אחד רחב ארבעה ויש בהם משום גזירת תקרה ויש שנחלקו
עליו ואתה הנח להם כיון שהגו שאע"פ שאינם נביאים
הם בני נביאים :

ריז

שאלה ישראל הדרים בכפר תוך חומת הכפר ויש שם
לחתות שנועלים כל זמן שירלו ודרים שם ששים
או

שׁו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רי"ח רי"ט רב

שכבר שבר מן הפונדק הוא יכול להוילא השוכר האחרון מן הבתים ולפיכך אין שכירותו כלום :

רי"ט

שאלה מה שארז"ל ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממים אם לאחר שהוא בארונם אם יכול לטלטלו ולהוילאו לבית הקברות מי נימא מתוך שהותרה הוילאה לזורך הותרה נמי שלא לזורך או אם נאמר שזה הוילאה אבנים לבנין, וכן אם מותר לטלטלו ע"י ארונם כמעות בתוך התיק ובאבן בתוך הכלכלה :

תשובה זו מחלוקת ישנה היא ואם באתי לכתוב דברי הראשונים בראיותיהם עמל הוא בעיני אבל כך אנו מקובלים מרבתינו ג"ע שאסור ואם יש אלכס תורת האדם לרמב"ן ז"ל שם תמלאו הכל בארוכה. ומ"מ מה שאמרת שמוותר לטלטל התיק אע"פ שיש בתוכה מעות וארגז שיש בתוכה אבן אינו כן כי לא אמרו אלא מילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין אע"פ שיש בתוכו מעות מפני שהתיק תשמיש הספר והתפילין והם העיקר והמעות כטפלה והתירו לו לטלטל הכל מחמת הספר והתפילין כדי שלא יתעכב בהלאתן עד שינא הספר והתפילין וכן הדין בכלכלה שיש פירות והאבן בתוכה שאם הם פירות דלא מטנפי אסור להוילאה עד שינער האבן מתוכה כדאיתא פרק נוטל בגמרא ותיבב שיש בתוכה מעות כיוצא בה ואם אין בה אלא מעות לית דין וליה דין דאסור לטלטלה דנעשית בסיס לדבר האסור כמעות שעל הכר וכיוצא בזה וכ"ש כשהארון אינו אלא לתשמישו של מת ויעשה לו בסיס גמור :

רב

שאלה המלך שלח לשר העיר ושלח עמו פרשים לשמור העיר והפרשים נכנסו בבתי היהודים יש בחזקה ויש ברצון הבעלים כדי שימלאו חן בעיניהם, הודיעני אם אסורים על היהודים ומצטלים עירובם אם לאו כיון שאין להם שום קנייה ולא משכונה בבתיים של היהודים ההם :

תשובה בתוספות אמרו משם ר"י שכל מי שנותן לדור לאחד בביתו אע"פ שמיחד לו מקום לאכול ולשכב שם כאותה שמכניסים תלמידיהם בבתיים ומייחדים להם חדרים אינם אסורים עליו לפי שאין משאילים להם בית בבתיים שיאסרו עליו. ומ"מ יש להם פתח היתר גדול דכל שיש לישראל בעלי בתים באותם המקומות שגכנסו בהם הכותים רשות ויש לו שם כלים שאסורים לטלטלם בשבת עדיין רשות הבעלים בהם ואינם אסורים שהרי שנינו פרק כולד משתתפין בית החצן ובית העלים ובית הבקר ובית האולרות הרי זה עירוב והדר שם חוזר עליו ר' יהודה אומר אם יש שם תפיסת יד בע"ה אין אסור עליו וקי"ל כר' יהודה ואמרין עלה בגמרא ה"ד תפיסת יד תני שמואל דבר הניטל בשבת אסור דבר שאין ניטל בשבת אינו אסור תניא נמי יש לו טבלא ועששית וכל דבר שאין ניטל בשבת אינו אסור עליו. ולא עוד אלא אפילו היה הבית של כותי ממש ולא נשאר לישראל בבית כלום אלא שהשאיל לו הכותי לישראל מקום אחד להניח שם כלי אחד אותו ישראל נותן עירוב או משכיר רשותו של כותי לשאר בני החלירות והמבוי ודיו דה"ל כשכירו ולקיעו וכדאמר פרק הדר ההוא מבואה דהוה דר ביה המן בר ריסתק אמרי ליה אוגר לן רשותך לא אוגר לכו אמר ליה רבא וכו'. והוכנסים בלא רשות אע"פ שלא נשאר בבית מן הישראל שום דבר נראה מן הירושלמי שאין אסור דגרסינן התם פרק הדר אית תניי תני הקוסטור אסור

או שבעים כותים וישראלים אינם רק כ"א או כ"ד והם רואים לשכור כל הבתים והם יערצו לעלמם ונסתפק לי הדבר מה שאמרו עד שישכור את מקומו אם הוא דוקא בכותי שדר במבוי עם הרבה ישראלים ומפני שישראלים רוב אבל כשהכותים רוב וישראלים מיעוט לא התירו או דילמא לא שנה :

תשובה ג"ל שדברים פשוטים דל"ש כותי אחד וישראלים מרובים ול"ש כותים מרובים וישראלים מועטים מתניתין וסברא דמסייעין ותדע לך דהא מדינא דירת כותי אינה אלא כדירת בהמה ובדין היה שאינו אסור ואפי' במקום שיש שם ישראלים אסורים זה על זה אלא שאסרו משום גזירה שמה ילמד ממעטיו חד דלא עביד דדייר משום ש"ד לא גזרו תרי דמלוותי אהדדי ושכיח דדיירי גזרו והלכך אי הוה אפשר לחלק בין מרובים למועטים תרי טפי ה"ל למיסר ישראלים מרובים ממועטין דטפי עבידי דדיירי ולמדין ממועטיהם, אלא בכל שהם יותר מאחד לא נחלקו ובין ישראלים מרובים בין מועטים כל שהן אסורים זה על זה הכותי אסור עליהם וכששוכר את מקומו ל"ש הכי ול"ש הכי שרי, ועוד מתניתין היא דתנן (ס"ט:) אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב ביתו אסור להכניס ולהוילא לו ולהם נתנו לו רשותן הוא מותר והם אסורים ותניא אחד שלא עירב נותן רשותו לאחד שעירב ושנים שעירבו נותנים רשותם לאחר שלא עירב ושנים שלא עירבו נותנים רשותם ליחיד, אם צביטול רשות ואם צנתינת רשות הקל אמרו בשכירות החמור לכ"ש וזהו ק"ו שאין עליו תשובה. וגרסינן בירושלמי א"ר אסא עשרה כותים שהיו דרים בבית אחד כ"א ואחד לריך להשכיר רשותו וסתמא דמילתא בבית אחד עם ישראלים מועטים קאמר :

רי"ח

שאלה אם יספיק להם שישכרו כל הבתים מן הפרש שהיא ארון על בני הכפר ונותנים לו חק ידוע בכל שנה מן הבתים או שמה לא יספיק כל השכירות אלא מן הדרים שם :

תשובה כל היכא דמני הפרש לסלוקינהו מני לאוגורי כל היכא דלא מני לסלוקינהו לא מני לאוגורי דאמר התם רש"ל ותלמידי ר' חיינא איקלעו לפונדק לא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה כל היכא דלא מני מסלק ליה לא תבעי לך דהא לא מני מסלק ליה כי תבעי לך היכא דמני מסלק ליה מאי כיון דמני מסלק ליה אוגרין מיניה א"ד השתא מיהא לא סלקיה א"ל ר"ל נשכור וכשנלך אלא רבותינו שצדקו נשאל להם אתו שיללו לרבי אפס א"ל יפה עשיתם ששכרתם, אלמא משכיר כל היכא דלא מני מסלק ליה לשוכר לא מני לאוגורי וכ"ש הפרש שנותן הבתים למס עולם שאינו יכול להשכיר ומגרע גרע לגבי הא משכירו ולקיעו דשכירו ולקיעו עשאוהו כשלוהו אבל בעלמא כל שהדיוורים יכולים להוילא השוכרים מהבתים אין אותו שכירות מועיל כלום, דגרסינן בירושלמי מהו לשכור רשות מהפונדק פירוש מצעל הפונדק ששכרו כבר לדיורין רבי חיינא ור' יונתן סלקו לחמתא דגרדי אמר נמתין עד שיבואו זקני דרום לכאן אחא ר' פס דרומא ושיילי ליה ושרא לון שמע ר"ל וכי מאחר שהכותי בא ומוילאה לא עשינו כלום פירוש הכותי שכבר קדם שבר מן הפונדק שמעון ברבי ור' יוחנן אמרו ומעתה אין בתינו שלנו פירוש שהפרסויים היו נכנסים בבתיים ע"כ ודריים שם עמהם ר' יוסתאי בר' סימון בשם ר' בייטוס אומר אין בתינו שלנו לדור עמנו ללאות אין מוילאין אותנו ופונדקי המוילאים אותנו פירוש שלא היו אוגסים הישראלים בע"כ ללאות לגמרי מן הבתים אלא שדריים שם עמהם אבל מי

דא דאמר רבי ואונא להדיא ואין רבי ואונא להקדש
 היינו הקדש גבוה דאלמא הקדש גבוה הא הקדש עניים
 לא התם היינו טעמא דאילטריכא למעוטי הקדש גבוה מרבי
 משום דהקדש גבוה הרי הוא כמעט מיוחדים לאחד דהיינו
 לגבוה ממש ודכוותה בהקדש עניים דעלמא אילו הקדש
 מעות לעניים ידועים אבל מעות הללו בהקדשות הנהוגים
 במקומותינו שאין להם בעלים ידועים מותר. ולהלכה אמרתי
 ולא למעשה :

רבג

שאלה ערב קבלן בשביל ישראל וחייב עמנו לכותי
 והרביה מתרבה ובה כותי ופרע מן הערב
 וחזר הערב ותבע לישראל יש כאן רביה או לאו :

תשובה שנינו פרק איזהו נשך אל תקח מאתו נשך
 ותרביה אבל אתה נעשה לו ערב ערב למאן
 אילימא לישראל מי שרי וכו' אלא ערב לכותי כך היא גירסת
 הספרים שלנו באמת כלומר בישראל לוי וישראל אחר נעשה
 לו ערב ומקשינן כוף סוף כיון דכותי בחר ערבא אזיל
 כלומר שיכול לתבוע הערב תחלה דערב דידהו כקבלן דמי
 אשתכח דישראל דקא מוזיק ברביה כלומר שכותי ילך אם
 ירלה ויתבע הערב ויגבה ממנו הרביה ואח"כ ישראל הערב
 חוזר וגובה מישראל חזריה והרי הוא כאילו הוא הגובה
 ברביה ומשני כגון שקבל עליו לדון בדיני ישראל כלומר שלא
 יתבע הערב תחלה, וזהו הפירוש וכן ודאי נראה שפירשו קלת
 הראשונים גם רש"י ז"ל לכאורה כך הוא מפרש ומכאן למדת
 דערב קבלן חסור ובאמת לפני פירוש שמועה זו ילא לנו
 איסור בקבלן מאין ספק. אלא כשתדקדק בהלכה זו אדרבה
 תמצא היתר מבורר לפי דעתי בקבלן מחוץ ההלכה בלי שום
 ספק. והוא שיש עלינו מן הדין לשאול כמה וכי כשקבל עליו
 הכותי הזה לתבוע הלוה תחלה מאי הוי הלא כשלא ימצא אלל
 הלוה כלום חוזר וגובה מן הערב והערב ממתיין עד שימצא
 מקום לגבות מן הלוה ונמצא הדין חוזר למה שהיה ישראל
 הוא דקא מוזיק ברביה. וא"ת מ"מ כיון שאין יכול לתבוע
 את הערב עד שיתבע הלוה נמצא שאין הרביה מתרבה על
 הערב אלא על הלוה וכשהערב פורע לכותי מה שיש לו על
 הלוה וחוזר וגובה מה שפרע מן הלוה נמצא שאינו נוטל מן
 הלוה רביה כלל אלא מה שפרע עליו אבל אילו היה קבלן
 היה הרביה מתרבה על הלוה וכשהמלוה גובה ממנו הרביה
 לא מחמת הלוה גובה ממנו אלא מחמתו ממש שהרי יכול
 לתבוע תחלה ומניח הלוה הלכך כשפרע ממנו וחוזר הקבלן
 על הלוה כאילו הוא לוי ברביה דזימנין דאיפרע הלוה
 קודם זמנו של שטר וכשהכותי גובה ממנו זמנו איגלאי
 מילתא למפרע דעליו נתרבה ולא על הלוה. ועוד קשה
 שאמר ערב שלהם כקבלן שלנו לומר שיכול לתבוע איזה
 שירלה תקשה לא ה"ל למימר אשתכח דישראל דקא מוזיק
 ברביה ודאי אם אזל ליה כותי בחר לוי ויפרע מיניה האי
 ישראל לא עבד ולא מידי אלא דאי אזיל כותי בהדיא בחר
 ידיה ופרעיה ובחר הכי אזל הוא בחר ישראל חזריה
 הדין שעתא הוא דקעביד איסורא בהדיא שעתא לא מוזיק
 ברביה אלא רביה הוא דקא שקיל והל"ל ישראל דקא שקיל
 רביה ואע"ג דאי אפשר דשקיל רביה אלא"כ מוזיק מ"מ
 כיון דלא אשתכח איסורא עד דשקיל דקדוק הלשון לא
 הל"ל אלא ישראל שקיל רביה. ועוד דהא ודאי משמע דליכא
 לאפלוגי צין ערב לקבלן דא"כ הייתי במתינתין דאלו עוברים
 בל"ת דקא מני הלוה והמלוה והעדים ה"ל נמי למיתני
 והקבלן דהא כולהו עוברים מני ואזיל ואפילו סיפח דפליגי
 עליה דבשלמא אערב וקבלן לענין רביה חד דינא אית להו
 תנא ליה ערב וה"ה לקבלן דיש בכלל ערב סתם דמתניתין
 אפילו

אוסר מיד והאכסניא לאחר שלשים ואית תניי הקוסטור
 לאחר שלשים ואכסניא אינה אוסרת לעולם מאן דאמר
 הקוסטור אוסר מיד זרגיל ואכסניא לאחר שלשים בשאינו
 רגיל ומאן דאמר הקוסטור אוסר לאחר שלשים בחילין דעלו
 ברשות ואכסניא אינה אוסרת לעולם דעלו בלא רשות ע"כ
 מ"ד להלכה כמאן דמקל דקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב
 וכ"ש אם נכנסו אללו לשעה שאינם אוסרים לפי שהן אללו
 כאורחים :

תשובות שאלות בעניני רביה רבא

שאלה במקומות אלו הורגלו לכתוב בשטריו הלוואות אם
 לא הפרעך עד זמן פלוני אתן לך כך וכך דינר,
 אם יש בזה משום רביה או אבק רביה או לא :

תשובה מפשטה של משנתנו יראה שאין כאן משום
 רביה כלל דתנן פרק אחרון של ב"ב (קס"ח)
 מי שפרע מקלת חובו והשליש את שטריו ואמר לו אם לא
 פרעתוך נכאן ועד יום פלוני החזר לו שטריו הגיע זמן ולא
 נתן ר' יובי אומר יתן ר' יהודה אומר לא יתן ואוקימנא
 פלוגתייהו באסמכתא אי קניא אי לא קניא דאלמא אי לאו
 אסמכתא ליכא משום רביה וטעמא דמילתא דאין רביה
 אלא דבר המתרבה משום אגר נטר לי וזה אינו כן שאילו
 פרעו בזמנו לא היה מתרבה לו כלום ואם לא פרעו במשלים
 זמנו ממש חייב ליתן לו באותה שעה ממש קרן וקנס ואינו
 נומתיין לו על הקרן כלל וא"כ ליכא אגר נטר לי כלל וכן
 כתב הרב חנן מייגש בפירושו. וכן נראה עוד ממשנת איזהו
 נשך דקתני הלוהו על שדהו ואמר לו אם אין אתה נותן
 לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי הרי היא שלו
 ואע"פ שאפשר שהשדה שיהיה כפלים ממה שהלוהו עליו אלא
 שאני אומר שאסור לעשות כן לכתחלה דלא גרע מרביה
 מאוחרת שאע"פ שאין כאן אגר נטר לי כיון שההנאה באה
 לו מחמת הלוואתו חסור ואמרינן נמי תני רב ספרא ברביה
 דבי ר' חייא יש דברים שהם מותרים ואסור לעשותן מפני
 הערמת רביה אלמא כל שהוא נוטל יותר ממה שהלוה הרי
 זה חסור וכן נמי מוכיח כמה שאסרו חכירי נרשאי ולא אמרו
 במשנתנו צמי שפרע מקלת חובו אלא שאם פרעו השאר
 בזמנו הרי הפרעון הראשון מתנה למפרע וכשהוא חוזר
 וגובה עכשיו בשטר אינו נוטל רביה כלל ומה שכבר נטל
 אינו חייב להחזיר שאין רביה גמורה ולא אבק רביה דנראה
 כהנאה הבאה לו מחמת הלוואתו ואפילו למ"ד בעלמא אכל
 שיעור זוזי מסלקין ליה הכא מודה דלא מוכי ליה משום
 דאבק רביה גמור נמי לא הוי אלא גרע מיניה וברביה
 מאוחרת היא וקיל מיניה אלא שאסור לעשות כן לכתחלה
 מפני הערמת רביה ומתניתין נמי דפרק איזהו נשך דכוותה
 היא שהיא שכונה דהלוהו על שדהו קתני ולא מסלקין ליה
 מיניה. ואע"פ שיש לדון בדבר כן וכן נראה הדברים אע"פ
 כן אין מורין בדבר זה להקל וכ"ש כאן שהדעת מכרעת
 שהם מהכוונים להערמת רביה ואין ראוי לעשות כן :

רבב

שאלה מעות שביד גזברים שהקדישום בעלים לעניים
 אם מותר להלוותם ברביה או לאו :

תשובה שורת הדין ג"ל להלכה שמוחר שלא אסרה
 תורה אלא רביה הבאה מיד לוי למלוה וכאן
 אין כאן מלוה שהרי מעות הללו אין להם בעלים ידועים
 ואין לך עני שיוכל להוליא חלקו מיד הגזברים אלא הם
 מחלקין ברזונם לזה הרבה ולזה מעט או לא כלום ואע"ג
 25 **בה** [שו"ת הרשב"א]

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רבג

אפילו ערב קבלן כדאיתא בהדיא בפ' גט פשוט דארשב"ג ואם יש נכסים ללוה אין נפרעים מן הערב ופירשו מן הקבלן אלא אי קבלן חייב משום מלוה ומשום לוח דקויזיף ברבית ממלוה ומזויף ברבית ללוה והיינו בכלל ערב דמתניתין הוה ליה למיתנייה בהדיא ועדיף למיתני משום דאית ביה חדושה עפי מכולהו דהא עבר אלאוי יתירי מכולהו דליכא חד מינייהו דקא עבר אלא תשוק ולא תשיך יחד אלא קבלן שטובר בשניהם למאי דפרשו השתא ואבוי נמי דמפרש בגמרא מלוה עובר בכלל ערב עובר בכלל לוח עובר משום לא תשיך ומשום לפני עור וגו' ערב ועדים אינם עוברים אלא משום לא תשימון הל"ל ואם אמר ממי שארלה תחלה עובר בכלל א"י ערב וקבלן עובר בכלל אלא ודאי משמע דאפילו קבלן ישנו בכלל ערב דמתני' ואפ"ה פריש אבוי דאינו עובר אלא משום דלא תשימון בלבד דהא עיקר הסמכתיה דמלוה על לוח הוא אלא דתנאי הוא דתנאי דאי בעי מלי לאיפרועי מיניה דקבלן כל מה שהוא מתרבה על הלוח הוא מתרבה וכשהוא נפרע מן הקבלן מה שהרויח על הלוח הוא וכשהקבלן חוזר ונפרע מה שפרע אליו שקיל ולא שקיל מיניה רבית כלל ולא אופיה ברבית אלא דמאי דפרע שקיל מיניה ומעשים בכל יום בישראל הלוח מכותי מעות לישראל נעשה לו ערב אע"פ שהכותים בזמן הזה נפרעים ממני בירלו תחלה ולא ראינו מי שמוחה בדבר אלא הענין כך הוא לפי דעתי דבדיני הכותים ודאי בתר ערבא דוקא אזלי ולא בתר לוח כלל ואי אזיל לגבי לוח הוה מלי למדחי ליה דמלי א"ל כלום הלויתני אלא על הערב הא גברא דאשלימית לך דקאי בהדאי וערב דידהו קבילות וכנשא ונתן ביד לדין דאמר התם דאפשר לוח מיניה דמלוה לגמרי דערב דידהו ערב שלוף דוך הוא וכדמשמע פרק גט פשוט דתנן התם המלוה חזירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקס"ד השתא דלא יפרע מן הערב כלל קאמר לא בתחלה ולא בסוף ואיבעיא להו בגמ' מ"ט ואמרין רבה ורב יוסף דאמרי הרווייהו גברא אשלימית לי גברא אשלימית לך ואתקיף עלה רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא ואקשינן אדרבה דינא דפרסאי בתר ערבא אזלי כלומר בהפך הדין שאמרת שלא יפרע מן הלוח כלל לא בתחלה ולא בסוף אלא בתר ערבא קאזלי א"ל גברא אשלימית לך דכלום הלויתני אלא על הערב זיל התפרע מיניה ונמלא הערב לוח ומלוה ומש"ה מתמיהין הכא כיון דבדיניהם בתר ערבא אזלי נמלא דישראל הוא דקמוזיף ברביתא דהוא לוח מן הכוזי ומלוה לישראל חזירו ופרקינן שקבל עליו לדון בדיני ישראל שיהיה הלוח מתחייב וישראל חזירו יהיה ערב וס"ה לקבלן ומעתה אין כאן חשש איסור משום דכיון שהלוח מתחייב ברבית ועליו הוא עיקר סמיכתו דהוא יהו יזיף שקיל זוזי אף כשילך אלא הערב או הקבלן וגובה מהם אינו גובה מהם אלא מה שכבר נתחייב לו הלוח וכשחזר הקבלן וגובה מן הלוח כל מה שפרע עליו אינו כגובה ממנו רבית והיאך יקרא זה מלוה ברבית והוא פרע עליו כל ממון זה אחר שנתחייב בכל לכותי ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה ממלוה ללוח. וא"ת אם כפירושנו מאי קאמר כגון שקבל עליו לדון בדיני ישראל שמשמע שמוותר על דינו אדרבה הא עוב ליה שלא ידחו הלוח וכגון שקבל עליו הלוח הל"ל לא היא דמ"מ כיון דעיקר דינא ללכת אחר הערב ואין הערב יכול לדחות אלא הלוח המלוה הוא שצריך לו הנאת דינו אבל הערב בדידיה תליא מילתא ועדיין יש ללכת אחר הערב אלא מפני שיכול ללכת אחר הלוח ומעתה אפילו הכותי שלוח מישראל ברבית ונעשה לו ישראל ערב או קבלן מותר דאין הרבית מתרבה על הערב ועל הקבלן אלא על הלוח והכי תניא בתוספתא וס"י איתא בירושלמי כותי שלוח מעות מישראל וישראל שלוח מכותי ישראל נעשה לו ערב ואינו חושש ודוקא כשקבל עליו לדון בדיני ישראל וגרסינן

נמי בירושלמי פרק הכותב גבי הכפרות שלא בפניו ובפירעון מן הארים שלא בפניו א"ר אבין תפחר כשרבית אובלת בהם ופריך וכי ב"ד גובין רבית תפחר כשערב לו מן הכותי כלומר כשנעשה לו ערב מחמת כותי כלומר דאי משכינה ליה עד שיגדלו יתומים יכלו הנכסים לפיכך נשלם מוכסי יתומים של שמעון הערב בשבועת ראובן המלוה שלא התפסו אביהם לררי אלא אע"פ שהמלוה גובה קרן ורבית מהם לאו מזויף ברבית הוא דבשעת פירעון הוא דחשבינן ליה לערב כפורע כי מה שנתרבה על הלוח נתרבה והכל אלא הערב או הקבלן כקרו וכן מלאתי לראב"ד ז"ל ולרב בעל העיטור ז"ל שהתירו שיהיה ישראל נעשה ערב לישראל אחר שביל כותי וסמכו על דברי בירושלמי והתוספתא שכתבתי למעלה. ומה שהוקשה לך א"כ לוקמה בערב כותי כלומר בשלוח כותי וישראל נעשה לו ערב ושוב לא יצטרך לדחוק ולהעמיד כשקבל עליו לדון בדיני ישראל, גלה לנו דכל שהחויב חל על הלוח ושוב אין כאן איסור כשגובה מן הערב או כשהערב חוזר וגובה מן הלוח דלגבי מלוה אלא הערב או הערב אלא הלוח אין כאן רבית אלא קרן המשלם בראש כמו שכתבתי ועוד דלפי מה שכתבתי דערב דכותי בדיניהם בתר ערבא אזיל דערב שלוף דוך אפילו אם העמידה כשהערב לו מחמת כותי על כרחין אף היא דוקא כשקבל עליו הכותי הלוח לדון בדיני ישראל שלא ידחה הלוח אלא הערב וכן כתב הראב"ד ז"ל בפרק בתרא דבתרא ז"ל וכ"ס אם המלוה ישראל שלוח לכותי ברבית שאין ישראל אחר רשאי להיות לו ערב א"כ התנה הכותי שלא ידחה אותו אלא הערב כל זמן שיש צידו לפרוע עכ"ל וממנו אתה למד אף מה שכתבתי דערב בדיניהם שלוף דוך הוא שכלה יכול לדחות המלוה אלא הערב. וא"ת והא משמע פרק איזבו נשך דערב קבלן כלום ומלוה ועובר בכל השמות דהני התם רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב פוטרים את המלוה ואת הערב מפני שהם בקום עשה ואמרין עלה מאי קום עשה לאו דאמרי קומו אהדורו אלמא ערב חשבינן ליה כמלוה וחייב בהחזרה וע"כ לאו בערב גרידא קאמר דערב אינו אלא משום לא תשימון וכדמפרש פרק איזבו נשך גרסינן הלו עוברים בל"ת אלא בערב קבלן קאמר דלשון ערב כלל הוא אפילו ערב קבלן, לא היא דהא פוטרים קאמרי ופוטרים לגמרי משמע ואם איתא אכתי ערב קבלן לחייב משום לאו דלא תשיך דהא ע"כ אי אפשר לקבלן מחייב משום מלוה א"כ עושה אותו כלום מן המלוה ומלוה למלוה אלא ג"ל דערב דהכא ככל ערב הוא וכולהו ליכא אלא משום לא תשימון וכפירושא דאבוי אלא דהכא מאן דמפרק מאי קום עשה דאמרין לבו קומו אהדורו קס"ד דלכ"ע לא תשימון לא קאי אשימא גרידא דכל דלא סלקא דעתיה עביד איבו מעשה לאו כלום הוא וכדמשמע מהא דדחי ליה התם מאי קום עשה קרועי שטרא וקסברי רבנן שימא מילתא היא ס"י מסתברא מדקתני אלו עוברים בל"ת המלוה והלוה והערב והעדים בשלמא מעשה לא עבר אפילו משום לא תשימון דאשימא הבאה לידי גוביינה קאי כלומר כשיגבה מן הלוח בין מן הערב שהוא שעתא הוא דקעבר משום לא תשימון וכשהוא מחזיר אינתיקו לבו כולכו לאוין דידיה וכשהוא גובה מן הערב והערב חוזר וגובה מן הלוח הוה שעתא קעבר איבו משום לא תשימון וכשהוא מחוייב לו שיעור הרבית אינתיק ליה לאו דשימא דידיה ודחינן ליה מאי קום עשה קרועי שטרא וכל שלא הספיק המלוה לגבות הרי הוא בקום עשה לדעת ר' נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב ובקרועי שטרא הערב נמי כל שפרע למלוה ולא הספיק לגבות מן המלוה יכול לתקן ליכוי בקרועי שטרא כלומר כפוטרו הלוח משיעור הרבית ורבנן סברי שימא מילתא היא ומשעת הלוחה נגמרה לה שימא. עוד יש לי פירוש אחר כמדומה עוב מזה בחדושים פרק איזבו נשך בשמעתא דאתה נעשה לו ערב. אלא אי

קשה

הכורה ומפרש הסם מאי זדיניהם אמר חז"ל זדין שפסקה להם התורה שנאמר או קנה מיד עמיתך מה עמיתך בחדא חף כותי בחדא ואמרין הסם ולאמימר דאמר משיכה בכותי קונה אי ס"ל כר' יוחנן דאמר ד"ת מעות קונות אבל משיכה לא קניא לעמיתך בכסף ובמשיכה חלה אי סבר לה כר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה לעמיתך למ"ל ואסיקנא דאמימר כר' יוחנן ס"ל ואן הא קי"ל כר' יוחנן דאמר ד"ת מעות קונות אבל משיכה לא והלכך מולעמיתך בכסף לכותי במשיכה ולא בכסף וכדאמרין הסם מה עמיתך בחדא חף כותי בחדא ובפרק השוכר שבע"ז (ע"ה) נמי אסיקנא כדאמימר דאמר משיכה בכותי קונה ורב אשי דפליג עלה ואמר דאינה קונה אחרת ואדחי והא דאמר פ"ק דקדושין גבי עבד עברי נקנה בכסף הינה עבד עברי הנמכר לכותי הואיל וכל קניינו של כותי לגבי עבד עברי אי אפשר לו חלה בכסף דכותי אינו קונה בשטר דשטר מהיכא גמרינן ליה מאמה העברה בכותי ליתא דלאו בר ייעוד הוא ועוד דאין מייחדין לו את הערוה וגם בחזקה אין קונה דמה שאמרו בחזקה מנין סיגו במלחמה וכדכתיב וישב ממנו שבי חבל בחזקה קנייה כגון הכעילו והלבישו לא קמה לה חלה בין בכסף בין במשיכה קונה ותדע לך דהסם פרק השוכר דאיפלגו אמימר ורב אשי במשיכה דכותי אי קניא אי לא אייתי רב אשי סייעתא למילתיה דאמר אינה קונה מדאמר להו רב להסו סטוותא כי כיליתו חמרא לכותים אקדימו ושקולו זוזי מנייהו ואי לא ה"ל יין נסך ביד כותי וכי שקליתו דמי יין נסך קשקליתו ואהדר ליה אמימר הב"ע כגון דכיל ורמי במנא דכותי דאיכא עכבת יין אפומא דמנא קמא קמא אינסוף ליה מקמי דלמשכיה כותי ומש"ה מזהר להו רב דלקדום ולשקול זוזי מנייהו, ואם איתא דאמימר משיכה דוקא קאמר ולא מעות אכתי כי מקדמי ושקלי זוזי מנייהו מאי הוי מ"מ דמי יין נסך הוו בידייהו מקמי דלמשוך כותי וליקנייה ועוד דאמר אמימר תדע דהא משדרי פרדשני להדרי ולא הדרי זהו ואם איתא דמשיכה דוקא קאמר ולא בכסף מאי קמיייתי רחיה מדלא הדרי זהו מכי אמשיכו וכי יהבי זוזי מי הדרי זהו הא ודאי ליכא למימר חלה פעמים מושכים בלא כסף ואין חוזרים ופעמים נוהגים מעות ואינם חוזרים ומתשובתו של רב אשי אהה למד דאמרי' הסם רמות רוחא הוא דנקיטא להו כלומר חילו היו רולין היו חוזרין מן הדין חלה מגודל לבב וגאות הרוח אינן חוזרים ובדאי לרב אשי דאמר משיכה אינה קונה חלה כסף מדאמר דמשיכה מן הדין ולא ממנהג מדינה חלה הנהגה של גסות בודאי דיני קנייה גמורה אחרת היתה להם והיא מתן מעות כפי סברתו חלה דאמימר היה סבור דשתי הקניות מן הדין ובשתייהן קונין זה מזה מעיקר הדין ורב אשי חלק עליו בחתה והיא המשיכה חלמא משמע דאמימר לאו דוקא משיכה קאמר חלה לומר דבין בכסף בין במשיכה קונה. והלכך לפי הסברה השניה כותי זה כשקבל המעות מיד שמעון נתחייב לו זה' זקוקים אע"פ שאין לו חס אין לזה יש לזה הרבה מוכרים יש בשוק וכדתינה ילא השער פוסקים אע"פ שאין לזה יש לזה ואע"פ שקבל ממנו פחות מדמי פסק השער שבשוק אין בכך כלום דלא נאמרו דברים אלו חלה בישראל ומשום רבית שהרי למקנייה ממש אפי' בישראל קני היכא דליכא משום אגר נטר לי כדאמרי' האי מאן דיהיב זוזי אקירא וקאלזי ארבעה בזוזא בשוקא ואמר ליה חלה יהיבנא חמשה והמתן עד שיבא בני או עד שאמלא מפתח שרי חבל אי לית ליה חסור משום אגר נטר לי הוא חבל בכותי שרי ומכיון שנתחייב כותי בקבלת המעות נתחייב ישראל הערב או הקבלן בשעת מתן מעות כמוהו ואפילו לסברה הראשונה דאמרין דכותי אינו קונה במשיכה לזדה חלה בכסף נראין הדברים דכיון דבדיניהם בזמן הזה קונים זה

קשה לי הא קשה דכל שלוח ק' בק"כ לשנה אע"פ שנתחייב עכשיו בק"כ אין אומרים דמשעת כתיבת השטר זכה בכל העשרים וזמן הוא שהרויח לו עד סוף שנה חלה ישנה לשכירות מעותיו מתחלה ועד סוף ויום יום מרויח לפי חשבון. ומכאן נסתפק לי זה כמה רבית הכחוש בשטר חס אפשר לזכותו במכר או במתנה כלל לפי שהוא כמלוה ע"פ לפי שאין בכחוז מפני שלא נתחייב בכולו המלוה בשעת כתיבת השטר ודקדקתיה מהא דאמרי' פרק יש נוהלין שלחו מחס ככור נוטל פי שנים במלוה חבל לא ברבית ואקשינן אליבא דמאן אי אליבא דרבנן פירוש דאמרו אין הככור נוטל פי שנים בשבח שהשביחו נכסים לאחר מיתת אביהם השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מיבעיא כלומר שהיה לנו לומר לא יכול חלה אליבא דרבי ולרבי רבית לא והתינה רבי אומר ככור נוטל פ"ס בין במלוה בין ברבית, ופרקינן לעולם אליבא דרבנן ומלוה כיון דנקיט שטרך בידים כמאן דגביא דמי. ואם איתא דרבית הכחוש בשטר הוי כמלוה בשטר כיון דסבירא להו לרבנן דנקיט שטרך כמאן דגבייה דמי אפילו ברבית נמי ס"ל דלשקול דמי :

רבד

שאלה מהו להלוות ברבית לישראל שהמיר, הודיעני דעתך בזה :
תשובה כתב הרמב"ן ז"ל בתשובה דישראל מומר מותר להלוותו ברבית כדאיתא בירושלמי פרק בתרא דע"ז בכותאי דקיסרין. ואם מת ודאי לטעין טומאת חלה מטמא הוא ודאי שהרי קדושיו קדושין וגטו גט ואשתו אסורה עד שיגרשנה בגט ואפילו בגר שנתגייר וחזר לסורו דינא הכי כמי שזרע בישראל כדאיתא ביבמות :

רבה

שאלה כותי שרצה ללוות מישראל זקוקים מטבע יבן ואמר לו אותו ישראל מטבע ישן אין לי חבל אמלא לך שולחני ישראל ושמו שמעון שיקחם ואני אערבם ומידי יבקשם ואתנם לו ונתרצה הכותי ונתן משכונות לראובן מכ"ה דינר והלכו שניהם אלל שמעון השולחני ח"ל ראובן לשמעון השולחני קח מן הכותי הזה ה' זקוקים בכ"ב דינר וח' ואני אתנם לך ומידי תבקשם, נתן שמעון השולחני לכותי כ"ב דינר וח' וחייב לכותי עלמו ראובן ליתן לשמעון ה' זקוקים ועכשיו נתייקר השער ע"כ לשונך, וגסתפקת אם יש בזה לך רבית. ועוד הוספת בשאלתך השניית חס מתחייב ראובן לשמעון בדברים אלו לפי שאין שליחות לכותי לא אינהו לדידן ולא אן לדידכו ואם מתחייב הוא חס מתחייב בכ"ב דינר וח' שנתן או אפילו בכל ה' זקוקים ואם יש ערב בלא מתחייב ומשתעבד. וגלגלת בדין זה חס ישראל נעשה ערב לישראל אחר מחמת הכותי הלוה ברבית ודקדקת בדברים העמקת בראיות יולאים מפין שמחים כנתינתן חלה שאגבר לבה עליהם מדרך. אחרת אולי אוכל לדין בדבר ולהתיר כנושא ונותן בהלכה ולמעשה אין לנו מורים להקל חלה להחמיר ודרוש וקבל שכר :

תשובה תחלת כל דבר בעיקר הדין כדון שלפנינו יש להקדים ולחקור כותי חס קונה וקונין ממנו חף בכסף או במשיכה לזדה כי יש מן הראשונים נוטים לומר שאין הכותי קונה חלה במשיכה סמכו עליה כמה שאמרו במסכת בכורות פרק הלוקח עובר פרתו חר"ל משום רבי הושעיא ישראל שנתן מעות לכותי בבהמתו זדיניהם אע"פ שלא משך קנה וחייבת בזכורה וכותי שנתן מעות לישראל בבהמתו זדיניהם אע"פ שלא משך קנה ופטורה מן

מזה בכסף חף אנו מייניהו קונין מהם בכסף זדיניהם ללא
 תהא חלה שנהגו הנהגה מילתא היא ואפילו ישראל בישראל
 וכחותה שאמרו פרק איזוהו נשך האי סעומתא קניא ואסיקתא
 סהם דאפילו למקנה ממש בדוכתא דנסיגי דקנו ממש וכ"ס
 בדון שלפנינו שהרי אמרו אם תהא יכול לחייבו זדיניהם
 חייבם ואפשר נמי דהיינו דאמר רב אשי רמות רוחא הוא
 דקיטתא להו תלה הענין בגסות הרוח לבד ולא במנהג
 קבוע לומר דהינו קונה כלל ואפילו משום מנהג מדאמר
 להנהו סעומתא שקלו זוזי חלה סהם גסות הרוח הוא שנהגו
 בעלמא שררה שלא לחזור אחר שמשכו חבל אם היה מנהג
 קבוע ודאי לא היה מלריך רב להקדים וליטול דמי. ואותה
 שאמרו סם ישראל שנתן מעות לכותי בזהמתו זדיניהם אע"פ
 שלא משך קנה דמשום דבתר דינא דאורייתא שדין להו
 דילמא סהם במקום שאין מנהג ידוע לאוקמה אדנייהו
 למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואין נראה שנהגו לקנות
 במשיכה ואפ"ס קאמר ר"ל דישראל הקונה מהם בזהמת
 בכסף ולא משך הייב בצכורה כיון דמדאורייתא קני ליה
 ישראל קמה ליה ברשותו משעת מתן מעות וחייב בצכורה.
 וכן נמי כותי שנתן מעות לישראל בצכמתו אע"פ שלא משך
 ודרכם למשוך אפ"ס ישראל מבי שקיל זוזי אסתלק ליה ולא
 קמה ליה ברשותיה הלכך אינה חייבת בצכורה דלאו דישראל
 היא ולרבי יוחנן דאמר לעמיתך בכסף ולכותי במשיכה
 ישראל שנתן מעות לכותי בצכמתו פטורה דהא לא משך
 ואפילו נהגו לקנות בכסף וכותי מדשקיל מכתלק ליה מ"נ
 ברשותיה דישראל לא קאי להחייב בצכורה שהיא דאורייתא
 עד דמשך כדינא דאורייתא חבל ודאי לחייב כותי לתת
 לו לישראל בזהמתו זוזי שקנה ממנו חיובי מחייבי ליה צבי
 דינא דכדיניהם דיינין ליה וכדאמרי' אם תהא יכול לחייבו
 זדיניהם חייבהו וישראל נמי הבא אחר חיובו הרי הוא
 כמוהו כמלאת אומר דבין כך ובין כך יש ישראל הערב או

קבלן מתחייב של כותי ואין כאן לך רבית שכבר נתחייב
 הכותי בכל בקבלת המעות וישראל כשקבל עליו לפרוע
 לשמעון השולחני זקוקים אינו משלם לו חלה קרן בלבד שכבר
 נתחייב הכותי והרי זה כישראל שכלום הכותי ק' בק"כ
 ואחר שהגיע זמנו לפרוע נתן לו ערב או קבלן ישראל אחר
 ליתן לו שאין כאן לך רבית ללא חסרה תורה חלה רבית
 הבא ממלוה ללוה וזו דומה לזו כמו שאכתוב לפיך בע"ה
 ולא נתחייב אחר חיובו של כותי שאילו היה מתחייב אחר
 חיובו של כותי ממש אינו אומר דלא אפשר שהיה בו לך
 רבית לפי שלא בא ובאיסורא בא לידו חלה לומר חיוב שעי
 חיובו של כותי בא לו חבל בודאי בנתינת מעות לכותי חל
 חיוב על הכותי ועל הקבלן דרך שהתנו מעיקרא. ומ"מ חף
 לכשתמלא לומר דבתר דינא דאורייתא שדין להו ולא נתחייב
 כותי בקבלת מעות וישראל הקבלן לא נתחייב בכך כ"ס
 שאין כאן איסור רבית דכיון שלא נתחייב לו מתנה הוא
 דקייב ליה ואין כאן משום איסור רבית מאוחרת שהרי לא
 לוח הוא ממנו כלום שיאמר לו בשביל מעותיך שהיו בטלות
 חללי וחף כי לחייב את הקבלן מן הדין הדעת נוטה כמו
 שכתבתי בדמי התוספת שנתוספו על הק"כ דינר וח' אין
 לחייב הקבלן עליהם מאחר שלא קנו מידו ודמי התוספת
 כערב דלאחר מתן מעות ובעי קנין להכי קרו ליה רבית
 שהוא דבר נוסף לאחר מעות קרינן ביה, לא ירדתי לסוף
 דעתך בזה כי בקבלת מעות של מוכר זה נתחייבו המוכר
 והערב בכל שאם אין תהא אומר כן חף המוכר לא יתחייב
 כתוספת חלה ודאי המוכר מתחייב הוא בקבלת המעות
 וחף הקבלן מתחייב בזהמתו נתינה בכל מה שנתחייב בו
 המוכר שעל אמונתו נתן לו והרי הוא כאילו קבלו שניהם
 שניהם ממש המעות מיד שמעון זה הלוקה ואין לריך זה
 לפנים :

תשובות שאלות

בדיני מקואות והכשרן ופסולן. ואכלול עם זה דיני טומאה וטהרה :

ז"ל ולא שמענו בארצנו מי שהורה להקל בהלכה למעשה
 בדבר זה. ומקום ישראל וקדושו יקדישו בקדושתו, יחילנו
 לנחלה לו ולסגולתו, וישימנו משומרי מצותיו ותורתו :

רכו

שאלה מים הטוברים למקוה דרך מתכת שאין לה ציח
 קבול כשרים או לא :

תשובה אם קבע הלינור בקרקע כדי שיעצרו המים
 בתוכו למקוה כשר ואע"פ ששנינו בפרק ו' של
 מסכת פרה נתן ידו או רגלו על הירקות כדי שיעצרו המים
 לחצית פסולים עלי קנים ועלי אגוזים כשר זה הכלל דבר
 המקבל עומאה פסול דבר שאין מקבל עומאה כשר ומפרש
 טעמא פ"ב דזבחים דאמר קרא מקוה מים יהיה טהור
 הוייתה ע"י טהרה יבא ותן נמי צפ"ה של מקואות ר'
 יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל עומאה אין מזחילין, סהם
 בשאין קבוע בקרקע חבל בזמן שקבעו בקרקע בטל לגבי
 קרקע ואינו מקבל עומאה וכדתן פרק ו' של מסכת מקואות
 מטהרים המקואות התחתון מן העליון הרחוק מן הקרוב
 כילד מביא סילון של חרס או סילון של אבר מניח ידו
 תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפי' כשעורה
 ודיו וטעמא כדאמרי' דכל שהוא קבוע בקרקע בטל לגבי
 קרקע ואינו מקבל עומאה וכמו ששנינו במסכת כלים כל כלי
 מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת והגג
 והמנעל

רכו

שאלה שאוצה שהמשיכה כלה או רוצה אם טהורה
 אם לאו :

תשובה גם זו מחלוקת ישנה מימות התנאים ואילך
 דרבי אליעזר צ"י ורבנן נחלקו בה כמו שהזכר
 בגמרא דתמורה סוף פ"ק (י"ב) דראב"י פוסל עד שיהא
 רובו של מקוה צהכשר דתני רבי אליעזר צ"י אומר מקוה
 שיש בו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכהף י"ט סאים
 ופוחקס למקוה ששאוצה מעשרת ברבייה והמשכה וכי
 תהא רב דימי א"ר יוחנן שאוצה שהמשיכה טהורה ואוקימנא
 לה סהם פרק קמא דתמורה כרבנן ומדקאמר סהם שאוצה
 שהמשיכה משמע דאפילו כולה שאוצה קאמר ויש ספרים
 דגרס בה בפירוש שאוצה שהמשיכה כולה והרי"ף ז"ל כתב
 בהלכותיו בשבועות בכלכות נדס הא דרב דימי א"ר יוחנן
 לומר שכך הלכה ואפילו רוצה ואפילו כולה חבל רב אחאי
 ז"ל פסק כרבי אליעזר צ"י דמשנה קב וקני ועוד דתן
 סתמא במסכת מכות כותיה דרב דתן סהם מים שאובים
 ומי גשמים שנפלו ונתערבו למקוה דרך המשכה ואע"פ כן
 קתני מחלה על מחלה פסול דאלמא לא התירו המשכה חלה
 במיעוטא דהמשכה ורבויהי צעינן וכוה פסקו גדולי האחרונים
 ז"ל ודקדקו הרבה בדברי רב דימי א"ר יוחנן כדי שלא
 יתקשו על דברי רבי אליעזר צ"י. סוף דבר כל גדולי
 האחרונים מסכימים לאסור כדברי הגדול הגאון רב אחאי

אחרת הבית עמא שאני אומר אדם עמא נכנס לשם ונעלו. ולענין הא דאקשי מכדי ספק עומאה צרה"י היא וכדפירש רש"י ז"ל דאכבר פריך לא אקופה וכתב רבינו פירוש לפירושו דלרבי יוחנן פריך ולא לחזקים דבשלמא לחזקים דלא תלין עומאה ממקום למקום פשיטא דטעור הכבר, לא כך רבי סבור אלא ודאי לכ"ע פריך בקושטא דהא צרייתא לא שייכא בפלוגתא דחזקים ורבי יוחנן כלל ועמא אחרינא חיה לה אלא דמקשה הוה עמי צה מעיקרא וסבר דשייכא מדקתני טעורא וקסבר משום דאין מחזיקים עומאה ממקום למקום הוא מדקתני עד שיאמר ואע"ג דקתני צה עמא משום שאני אומר אדם טעור נכנס לשם לא דק מקשה ויש לנו כיוולא צה טעור בתלמוד פרק לא יחפור גבי אין פורשים נשבים ליונים וברייתא פרק קמ"א דגיטין גבי גמיה שהביאו גט וביבמות פרק האשה רבה גמרא אמרו לו מהה אשתו גבי לימא מתניתין דלא כר' עקיבא והרבה כיוולא צה. ותדע לך דהכא כ"ע לאו משום דאין מחזיקים עומאה ממקום למקום הוא מדקתני עד שיאמר צרי לי שלא נכנס אדם שם ואי משום שאין מחזיקים עומאה ממקום למקום הוא כי לא נכנס אדם שם מאי הוי מ"מ הוי הכבר בחזקת טעורא שפירות כולן במקום מליאתן וזו במקום טעורא עומדת אלא ע"כ לא שייך הכא כלל עמא דאין מחזיקים עומאה ממקום למקום ועמא דמילתא משום דאי אפשר לומר כן במקום זה שאילו באה לומר שהכבר לעולם היה כאן במקום מליאתו אי אפשר שהרי מתחלה נתון היה על הדף וכשת"ל דטעורא דהיינו המתדף לא זו ממקומו ובמקום מליאתו היה שם לעולם מה בכך דילמא הכבר נפל כיון שאי אפשר לו ליפול אח"כ נגע ע"כ עמא דמילתא משום דתלין צה באדם טעור להקל וכשלא נכנס אדם שם אי אפשר לתלות בו עומאה והיינו דאקשי כאן דברה"י אמאי תלי להקל דהא דבר תורה ספקא כודאה דומיא דסופא ומפריקין משום דאין צו דעת לישראל :

רל

שאלה מקום שראו לנקותו והולילו כל המים בכלים ובידוע שנפלו מן הכלים מן המים שבהם לתרוס ונגבו אותו היעב בספוג ולא נשאר בו גומא אלא שנשאר קרקע לח וטופח ע"מ להטפוח ואח"כ פתחו מקורים ונתמלא מים, הנפסל מחמת שנשאר בו טופח ע"מ להטפוח :

תשובה איני רואה בזה שום פסול מכמה טעמים, חדא שאין מים שאובים פוסלים המקום בין בתהלתו בין בסופו פחות מג' לוגין דקי"ל כחכמים דפליגי עליה דרבי אליעזר צפ"צ דמקואות דתן התם רבי אליעזר אומר רביעית מים שאובים בתהלה פוסלין את המקום וג' לוגין על פני המים וחכ"א בין בתהלה בין בסוף שיעורו בג' לוגין ודוקא השני עד שלא פסק הראשון וכן השני עד שלא פסק ולפיכך בידוע שאין בטופח זה שלשה לוגין מדלי אחד שהן י"ח זיליס, ועוד דמן הסתם לא נפלו שם שלשה לוגין בטופח זה יש מן המים שמן המקום ואין הכל מן השאוב ולא עוד אלא שאפשר דכל מה שנפל שם מן השאובים ילא בדלי ומה שנשאר שם טופח היה מן המקום ועוד דמן הסתם לא נפלו שם שלשה לוגין מדלי אחד ולא משנים וג' וכל שנפלו שם ביתר משלשה כלים נראה דאין פוסלים לפי ששינו צפ"ק דתמורה ואין המים שאובים פוסלים אלא לפי חשבון ואוקימנא לפי חשבון כלים דאמר כי אתא רבין א"ר יוחנן שאובה שהמשיכה טולה טעורא כמאן כרבנן ואי כרבנן מאי אלא לפי חשבון ואוקימנא אמר רב פפא לפי חשבון כלים ויוסף בן חוני הוא דתייא שלשה לוגים מים שאובין שנפלו למקום בין צב' ובג' כלים בין צד' וצב' כלים פוסלין

וסמיעול והפוחה שתחת הליר והליר והקורא והליר שנתעו לקרקע (פי"ח) :

רכח

שאלה מי מעין שירדו למקום ויש בהם ארבעים סאה ונפסק המעין כשרים למצול בו אדם או לא :
תשובה דברך אני רואה כמו שהמעין מטער בין בזוחלין בין במקום ואפילו הפסיקוהו אם יש במים שירדו למקום ארבעים סאה כשר דלא גרע ממני בשמים ושנינו בפרק ה' דמקואות מעין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקוהו הרי הוא כמוקב :

רכט

שאלה צפ"ק דנה פריך תלמודא מכדי ספק עומאה צרה"י היא ולא יוכל לתרץ על זה דבר שאין בו דעת לישראל :

תשובה ליישי קמאי דחזקים אין אני רואה בכאן מקום לקושיא זו כלל דבכולהו ליישי בטעמא אחי צהו חזקים לדידיה אין כאן ספק אלא כודאי טעורא משוי להו, ליישנא קמא דאוקימנא פלוגתא דקופה שאין לה שולים טעמא חרינא וצרינא הוא דהיאך אפשר שהיה שם שרץ מעיקרא ונשאר וצמה נסתבך ותדע לך שהרי הולכנו לתמוה על דברי ר' יוחנן דמטמא כדאמרי' אין לה שולים מ"ע דר' יוחנן ולמאי דאוקים דיש לה אונגים נמי הא טעמא קאמר ובטעמא קאתי להו וכעין בדיקה משוי לה דכיון דקפיד איניש אפירי מנערה היעב וחילו הוה ציה מעיקרא נעור ונפל עם הפירות שחזקתו מתנער ומתכבר, ולאידך אוקימנא דאוקימנא בקופה בדוקה כ"ש דאיכא טעמא אלימנא דהא בדיקה מעיקרא ולא הוה ציה שרץ ול"ד למבוי דמטמא משעת הכיבוד דהתם שכיחי שרצים. ועוד דלכ"ע ודאי לא דמיא קופה לסופא לטמא ספקא צרה"י ותדע לך דאפילו מאן דמטמא צה הכא לאו צדינא נחית לה כספק עומאה צרה"י שאילו כן היינו שורפים עליה תרומה כסופא דשוי לה רחמנא כודאי ומינה גמרינן דכל ספק עומאה צרה"י דכוותה לשרוף עליה תרומה, ואילו הכא לכ"ע אין עומאה אלא לתלות ומשום מגע פירות נגעו צה ותדע לך דהא דמטמא בקופה לאשה מדמי לה ואין עומאה אלא לתלות ופלוגתא דחזקים ורבי יוחנן לתלות היא מדמקשי לרבי יוחנן ממתינתין דנגע באחד זבילה ואמרינן וכ"מ לשרוף חבל לתלות תולה כלומר ואנא דאמרי לתלות קאמינא ומי תלין וכו' אלמא ליכא מאן דנחית ליה צדינא כסופא וטעמא דמילתא משום דלא אמרינן ספק עומאה צרה"י ספקו עמא אלא דומיא דסופא דישנה לטמא ודאי והיינו בטעל שנכנס עמא למקום הסתר אלא דמספקא לן אי נגע צה אי לא אף אנו נאמר בכל מקום שהיה שם עומאה ודאית אלא שאנו מסופקים אי נגע אי לאו צרה"י ספקו עמא חבל סיכא דלא ידעינן אי הוה עומאה זו צרה"י בשעה שהיו שם הפירות כי הא דקופה צבי הא ודאי לא ממעינן מדינא במקום ספק דהא סופא דכוותה טעורא והלכך מאן דמטמא בקופה חומר הוא בטעורא כדרך שהחמירו באשה וחזקים דטער קסבר דכל כה"ג לא נחמיר אפילו לתלות, ואל תשיבני ללוחית שהניחה מגולה ומלאה מכוסה דהתם טעמא אחרינא הוא דכיון דאין דרכן של שרצים לבסות כודאי אדם נכנס וכסה ורובן של בני אדם עמאים הן אלל מי חמאת לפיכך עמאה א"נ דספק כלים הנמלאין עמאין דשוינהו רבנן לרובה דאינישי עמאין לגבי כלים הנמלאים כדברי רבינו תם ז"ל והיינו נמי דאמר בפרק קמא דפסחים קורדוס שנאבד בבית או שהניחו צוית זו ומלאו צוית

ומ"מ למדנו שהמעין שעומד כגון מקואות אלו שמימיהם מן מקורות של מעין אע"פ שמימיהם מועטים אין נפסלים ברביית מים שאובים ולפיכך כל שמקוים אוחו ומוליאין מים בכלי אע"פ שמי הדלי חוזרים ונוטפים גם אין המעין נפסל מלטהר באשבורן ואע"פ שרבו הנוטפין מן הדלי על מי המעין הנשארים במקום עמידתו. ומ"מ נראה שטוב ליזהר שלא יסתמו עין המקורים הנובעים שא"כ היו המים שבמקום נפסקים מן המעין וכזו אין להם דין מעין אלא דין מקום ואם נפלו גם המים שאובים יפסלו אוחו במקום דעלמא אע"פ שנפתחו המעונות עד שילאו משם אותן מים ראשונים ואע"פ שהמעין אין נפסל באיבה כמו שאמרנו מ"מ טוב ליזהר דאפשר שיש הפרש בין קדמו שאובין למעין ובין קדם מעין לשאובים ולפיכך נראה שהלכה למעשה טוב ליזהר שלא יפסק המעין דהנן בפ"ה דמקואות מעין שהעבירו ע"ג השוקת פכול העבירו ע"ג שפה כל שהו כשר חולה לה שהמעין מטטר בכל שהו העבירו ע"ג צריכה והפסקו הרי הוא במקום חזר והמשיכו פכול לבין ולמזרעין ולקדש מי חטאת עד שילאו הראשונים, ואע"פ שגראה יותר שאין הפרש בין קדם המעין ובין קדמו השאובין וטוב ליזהר לכתחלה. ועוד אני חוזר על מקום נוטפין גדולין מימיו בכלי שאפשר לומר שאם נקבו הכלי בקרקעיתו ואפילו נקב קטן כמחט ילא מתורת כלי שלא לפסול המקום ותניא בתוספתא קסטלין במחלק מים בכרכין אם היה נקוב כשפורת הנוד אינו פוסל המקום ואם לאו פוסל את המקום הלכה זו עלו עליה בני אסיה ג' רגלים ליבנה לרגל שלישי הכשירוה להם אפי' נקוב כמחט ח"ר אלעזר ברבי יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אלל חבירי אמרו לי יפה הורית ד"א מן הלד אבל מלמטה אינו פוסל המקום ואם היה מקבל כל שהו מן הנקב ולמטה פוסל המקום. ופירש רבינו שמשון ז"ל בפירושו משניות שלו ד"א מן הלד כל זה מדברי חביריו שאמרו לו יפה הורית ד"א שפוסל נקב כמלא מחט עד שיהא בו כשפורת הנוד מן הלד אבל אם הנקב בשולי הקסטלין מלמטה אינו פוסל המקום נקב כמלא מחט, ואם היה מקבל כל שהו כלומר כשנקב מן הלד נקב כשפורת הנוד וגובה מיט מן השולים שמקבל מים כל שהו פוסל המקום ע"כ. אלא שקשה לי מה ששנינו שם פ"ז הטביל בו את הסגום והעלהו מקלתו נוגע במים טהור ופיר"ש שם סגום בגד עב של אמר מקלתו נוגע במים טהור שאין המים המתמלין ממנו נחשבים כשאובים כל שלא העלהו לגמרי מן המים, והראב"ד ז"ל כתב פירוש טהור הטובל אחריו שם דאמרין גוד אחית הא אם העלהו לגמרי המים המתמלין ממנו נחשבים כשאובים לפסול המקום וכדתיא בהביא בתוספתא מקואות פ"ג הטביל בו את הסגום וזו ממנו ג' לוגין במקום הכשר עיקרו מחוכו פסולו אע"פ שאין לך כלי נקוב בשוליו יותר ממנו. וראיתי לראב"ד ז"ל שכל מה שבא מיד אדם למקום שלא בהמשכה בין בכלי מנוקב בין אינו מנוקב בין בחפמיו בין ברגליו פוסל המקום כשאובין וכדתיא בתוספתא מקואות היו בשערו ג' לוגין מים וירד ועבל במקום שיש לו ארבעים סאה כשר החטו לתוכו פסול ורבי שמעון מכשיר עד שיתכוין ויתלוש והא ודאי שערו אינו עושה שאובה וכי החטו לתוכו לאחר שחטרו וטובל פסול. ועוד תניא רבי יוסי אומר זולף צידו וברגליו ג' לוגין למקום כיון שהמים יורדים למקום מתוך ידיו פוסלים המקום וכיון שכן אף הכלי הנקוב כל שפול מתוך ידו של אדם הדולפו למקום פוסל את המקום ולא אמרו שאינו פוסל כשנופלים ממילא מכלי נקוב למקום דכיון שילא מניבתו מתורת כלי ונופלים ממנו ממילא למקום כשר. לא מלאתי יותר :

פוסלין את המקום יוסף צ"ח אומר צ"ג ו'ג' כלים פוסלין צד' ו' לא פסלו המקום ונראה דק"ל כיוסף בן חוני דסתם מתניתין כותיה ואע"ג דהוא מחלוקת בצרייתא סתם במתני' ומחלוקת בצרייתא לא קי"ל כמחלוקת בצרייתא וכיון שכן הוא ה"ל ס"ס ואפילו בדאורייתא אזלינן בה לקולא וכ"ש בצאיבה דרבנן דאפילו כולה שאובה אינה אלא מדרבנן כדדייקין שמעתא שמה :

רַלֵּא

שאלה מקום שנקו שם מים מן המעין ולא נפסק המעין כשבאו לנקותו מן הטיט והרפש הוליאו מים גדלי ונופלים מן הדלי לעתים יותר מלוג עד שיפלו גם יותר מב' או ג' לוגין במה יוכלו לנקותו ושלא יחושו שלא יפסלו המים השאובים שיפלו גם מהכלים :

תשובה כל מקום שנעשה אפילו מן הנוטפין וכל שיזהרו שלא יפלו שם שלשה לוגין מב' ו'ג' כלים אינו נפסל בכך ואע"פ שנפל שם ג' לוגין מד' ו'ס' כלים כדתיא פ"ק דתמורה (י"ב: ג') לוגים שנפלו למקום בין צב' ו'ג' כלים בין צד' ו'ס' כלים לא פסלו וק"ל כיוסף בן חוני דאוקימנא סתם מתניתין דאין המים השאובים פוסלים המקום אלא לפי השבון כותיה דר"ל לפי חשבון כלים ואיכא סתמא אחריתא כותיה בפ"ג של מקואות ומה שאמרו שג' לוגין פוסלים דוקא במקום שנתהוה ממי גשמים הנוטפים לצריכה אבל מקום שנתהוה מן המעין שמקוריו נפתחין ונובעים שם אין מים שאובים פוסלין בו ואפילו רבו השאובים שאין המעין נפסל ברבייה דהנן בפ"ב דמקואות מעין שמימיו מועטים וריבו עליהם מים שאובים שזה למקום לטהר באשבורן ולמעין למטה לטהר בכל שהו. ותנן תו סתם פרק ה' מעין שהוא מושך כנדל ריבם עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבם עליו והמשיכו שזה למקום לטהר באשבורן ולמעין להטביל בכל שהו אלמא אין המעין נפסל לעולם ואפילו בשאיבה ואפילו רבו השאובים, ואע"פ שאמרו שאפילו נוטפין שרבו עליו פסלוהו דאמר שמואל אין המים מעטרין בזוחלין אלא פרת ציומי תשרי בלבד דחיישינן שמא ירבו הנוטפים על הזוחלין ושמאל נמי עביד לבנתיה מקואות ציומי ניסן דאלמא אפילו המעין נפסל ברוב הנוטפין, כבר תירלה הראב"ד ז"ל וז"ל היכי אמרינן צמי פרת שמה ירבו הנוטפים על הזוחלין וכי ירבו מאי הוי והלא פרת מושך הוא וכי ירבו עליו מי גשמים מה בכך והלא הוא כמו שהיה בין לאשבורן בין לכל שהו ואיכא למ"ד ריבם דקתני הכא לאו רבייה ממש הוא אלא תוספת קאמר וקשיא ליה א"כ ליהני הוסיף אלא י"ל נהר פרת כשהוא מגיע לבבל הוא כלה והולך עד שמתמעט מאוד וצימי הקליר נעשה הנחל גבים גבים ונדבר מועט הם מחזברים עם הנמשכים אבל אין יולאין מחוכם כי הארץ בולעתם מן החמימות שיש שם וכשמגיע לימות הגשמים הוא מתגבר עד שאותם הגבים מתכסים ושכולת המים טוברת עליהם נמלא צימי קליר פרת צבבל הרי הוא כמעין העומד ומפני רבוי המים של גשמים הוא נמשך וכן שנינו בספרי על נהר פרת שהוא מתמעט והולך עד שכלה במגרפה והא דאמרו במעין שהוא מושך כנדל הרי הוא כמו שהיה עד מקום שהיה מושך קאמרין אבל משם ואילך דינו כעומד לטהר באשבורן והכי מפורש בתוספתא מקואות עכ"ל. ולשון התוספתא מעין שמימיו מועטים וריבם עליו והרחיבו מטטר באשבורן ואין מטטר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלך מתחתו ע"כ.

תשובות שאלות

בדיני ספר תורה ותיקונו ובעניני תפילין ומוזוות ובתיבתן ותיקון עשייתן :

רלב

שאלה אם נפסל ס"ת בחסרות ויתרות שיחיה כנגד המסורה שאני אומר אין ספרי המסורה מעולין מספרי התלמוד שאמר פלגשם כתיב וכן ואשמם כתיב וכן כלת כתיב וכן קרנת כתיב ובספרים שלנו פלגשים ביו"ד ואשימם ביו"ד כלות ביו"ו קרנות ביו"ו הפך מזה שאמרו חכמים ואין לנו חוששין לספרי התלמוד לתקן הספרים לשנותם שכך אני מקובל ממך ואיך נחוש לספרי המסורה חדשים מקרוב באלו. ויש לי ראייה לקבלתי זו מפ"ק דקדושין דאמר דבשני רב יחודה ורב יוסף לא הוו בקיאי בחסרות ויתרות כ"ש אלו ומי שדרש פלגשם ואשמם וכלה יש לנו לומר שמאלו כן בספריהם אבל אלו לא נחוש להם וספרינו נחזיק כמה שהם. אמנם אני חייב תמה על פסוקי דרשות של הגדה כדאמרן אבל קרנת קרנת חושש אני להם כיון שב"ש וב"ה מודים להם ולא נחלקו אלא ביש אם למקרא או יש אם למסורת ושניהם עושין דין ע"פ הכתוב והיתר. ודעתי היה לתקנם אלא שאני ירא בדבר ואשמר לי עד יבא דברך ויורנו. ובסכות בסכת מלאוהו בספרינו כמו שאמרו חכמים. הודיעני דעתך בזה :

תשובה מדעתי שכן האמת שאין מוסיפין וגורעין בכל מקום ומקום בספרים ע"פ המסורה וע"פ מדרשי אגדה לפי שנחלקו במקומות בארצות ע"פ חכמיים שבקיאים בחסרות ויתרות וכמדומה לי אפילו במקרא ומסורת כמחלוקת בן אשר ובן נפתלי ובין מערבאי למדינאי וכמדומה לי שבזה תלוי מה שדרשו בני חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו אע"פ שבכל הספרים הכתובים הללו אין חילוק במלת ממנו בין שופל על רבים בין שופל על יחיד אע"פ שכל מקום כנוי נו"ן וי"ו לרבים ברפה וליחיד בדגשות, אלא שאני סבור שבין מדינאי ומערבאי היה מחלוקת בממנו שהאחד נוהג בו כבשאר הכנויין להרפות כל שהוא בא לרבים והאחד נוהג כמנהג מקומו לדגש הכל וכמדומה שכן מלאהי בספרי המסורה שיש מחלוקת בין מדינאי למערבאי. ומ"מ בכל מה שבא בתלמוד דרך עיקר דין כקרנת קרנת וכבסכת לטוטפת ובן אין לו ביו"ד דרשינן עיין עליו מדלח כתיב בלא יו"ד כמו מאן בלעם שעליו דנין עיקר ירושה שממשמשת והולכה בזה ודאי מתקנין המיעוט וכן בכל מקום ומקום אפילו בחסרות ויתרות מתקנין המיעוט ע"פ הרוב דמקרא מלא דבר הכתוב אחרי רבים להטות ושנינו במסכת סופרים אמר ר"ג ספרים נמלאו בעזרה ספר מעון וספר זעטוטי וספר הוא באחד מלאו מעון אלהי קדם ובשנים מלאו כתוב מעונה באחד מלאו זעטוטי בני ישראל ובשנים מלאו גערי באחד מלאו כתוב אחד עשר היא ובשנים אחד עשר הוא וקיימו שנים ובטלו אחד :

רלד

שאלה שאלתם להודיעכם דעתי צענין סדר כתיבת תפילין של יד ושל ראש וכינור סדר הנחת הפרשיות של תפילין של ראש היאך היא לפי שמאל אדם בשם רב האי גאון ז"ל בסדר הנחת תפילין של ראש קדש מימין המניח והיה כי יביאך משמאל המניח והויות באמלע. והרי"ף ז"ל פירש קדש מימין הקורא שהוא ימין המניח והויות באמלע ומ"מ בהויות באמלע הושוו שניהם ז"ל וגם רבינו סעדיה ז"ל כן פירש בהויות באמלע והרמב"ם ז"ל פירש קדש והיה כי יביאך מימין הקורא שמע והיה אם שמוע משמאל הקורא והוא על סדר שהן כתובות בתורה וכן השיב לחכמי לוני"ל והראב"ד ז"ל השיג עליו בהשגותיו וכן כתב רב האי גאון ז"ל אינו אומר כן אלא הויות באמלע קדש מימין המניח ושמע משמאל המניח והוא בהפך לקורא כנגדו והקורא קורא כסדרן האמור בגמרא על שמע והיה אם שמוע ואמר שהוא כסדר הקוראים בתורה מימין לשמאל והמחבר הזה שם הברייתא השנית בגמרא מימין הקורא והברייתא שהביאו בקושיא ואמרו והא תניא איפכא אותם שם לימין המניח והוא חימה שהגמרא הכיחה סדר המניח שעושה מזה ופירשה סדר הקורא שאין לנו לורך בקריאתו ואמרת שגם חכמי לוני"ל כתבו להרמב"ם ז"ל שהם קבלו מהגאון רב האי בראש דהויות באמלע וכן פירש בסנהדרין פרק אלו הן הנחנקין הא דאמר רב יחודה אמר רב כל בית חילון שאינו רואה את האויר פסול קדש ושמע

שאלה אם נפסל ס"ת בחסרות ויתרות שיחיה כנגד המסורה שאני אומר אין ספרי המסורה מעולין מספרי התלמוד שאמר פלגשם כתיב וכן ואשמם כתיב וכן כלת כתיב וכן קרנת כתיב ובספרים שלנו פלגשים ביו"ד ואשימם ביו"ד כלות ביו"ו קרנות ביו"ו הפך מזה שאמרו חכמים ואין לנו חוששין לספרי התלמוד לתקן הספרים לשנותם שכך אני מקובל ממך ואיך נחוש לספרי המסורה חדשים מקרוב באלו. ויש לי ראייה לקבלתי זו מפ"ק דקדושין דאמר דבשני רב יחודה ורב יוסף לא הוו בקיאי בחסרות ויתרות כ"ש אלו ומי שדרש פלגשם ואשמם וכלה יש לנו לומר שמאלו כן בספריהם אבל אלו לא נחוש להם וספרינו נחזיק כמה שהם. אמנם אני חייב תמה על פסוקי דרשות של הגדה כדאמרן אבל קרנת קרנת חושש אני להם כיון שב"ש וב"ה מודים להם ולא נחלקו אלא ביש אם למקרא או יש אם למסורת ושניהם עושין דין ע"פ הכתוב והיתר. ודעתי היה לתקנם אלא שאני ירא בדבר ואשמר לי עד יבא דברך ויורנו. ובסכות בסכת מלאוהו בספרינו כמו שאמרו חכמים. הודיעני דעתך בזה :

תשובה מדעתי שכן האמת שאין מוסיפין וגורעין בכל מקום ומקום בספרים ע"פ המסורה וע"פ מדרשי אגדה לפי שנחלקו במקומות בארצות ע"פ חכמיים שבקיאים בחסרות ויתרות וכמדומה לי אפילו במקרא ומסורת כמחלוקת בן אשר ובן נפתלי ובין מערבאי למדינאי וכמדומה לי שבזה תלוי מה שדרשו בני חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו אלא ממנו אע"פ שבכל הספרים הכתובים הללו אין חילוק במלת ממנו בין שופל על רבים בין שופל על יחיד אע"פ שכל מקום כנוי נו"ן וי"ו לרבים ברפה וליחיד בדגשות, אלא שאני סבור שבין מדינאי ומערבאי היה מחלוקת בממנו שהאחד נוהג בו כבשאר הכנויין להרפות כל שהוא בא לרבים והאחד נוהג כמנהג מקומו לדגש הכל וכמדומה שכן מלאהי בספרי המסורה שיש מחלוקת בין מדינאי למערבאי. ומ"מ בכל מה שבא בתלמוד דרך עיקר דין כקרנת קרנת וכבסכת לטוטפת ובן אין לו ביו"ד דרשינן עיין עליו מדלח כתיב בלא יו"ד כמו מאן בלעם שעליו דנין עיקר ירושה שממשמשת והולכה בזה ודאי מתקנין המיעוט וכן בכל מקום ומקום אפילו בחסרות ויתרות מתקנין המיעוט ע"פ הרוב דמקרא מלא דבר הכתוב אחרי רבים להטות ושנינו במסכת סופרים אמר ר"ג ספרים נמלאו בעזרה ספר מעון וספר זעטוטי וספר הוא באחד מלאו מעון אלהי קדם ובשנים מלאו כתוב מעונה באחד מלאו זעטוטי בני ישראל ובשנים מלאו גערי באחד מלאו כתוב אחד עשר היא ובשנים אחד עשר הוא וקיימו שנים ובטלו אחד :

רלג

שאלה אם מותר להניח תפילין על הבגד למעלה או לא :

תשובה אם על תפילין של יד עשה שואל מחתינתן היא פרק אחרון דמגילה דתנן הסם נחתו על בית יד אונקלי שלו הרי זה דרך החילונים ועטמא משום דכתיב והיה לך לאות ודרז"ל לך לאות ולא לאחרים לאות כדאיתא פרק הקומץ רבה ועל של יד הוא דדרשו פרק

ושמע, ואמרת שזדקת שם באותה מימרה שצפרק הניזקין ולא מלאת שם קדש ושמע:

תשובה

דבר זה כבר עמדת על דברי הראשונים חכמי הדורות וגאוני עולם ועמודי שמים ירופפו זה אומר בכה וזה אומר בכך. ואתם רולים שהדבר שנפתח בגדולים יסתיים בקטנים ונהשיב חפצכם ריקם אי אפשר. ותחלה אני מקדים שכתובת הפילין של יד ושל ראש שום וכן סדר הנחתן שום אלא שהפילין של יד בבית אחד ושל ראש בד' בתים ותדע לך מדתה פרק הקומץ א"ר יוסי מודה לי יהודה ברבי שאם אין לו תפילין של יד ויש לו שתיים של ראש שחולה עור על אחד מהם ומניח אלמלא אילו היתה כתיבת של יד משוגה משל ראש היאך תפילין של יד כשרה לשל ראש והלא סדר כתיבתן מעכבת דאמר במכילתין כותב כסדרן כתבן שלא כסדרן יגזו ותפילין של יד כשרה לשל ראש דהא שלח רבי חנינא משום ר' יוחנן תפלה של ראש אין עושין אותה של יד ושל יד עושין אותה של ראש לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ואסיקנא דבחדתהא דליכא הורדת קדושה של ראש עושין של יד ושל יד עושין של ראש. גם מכאן אנו למדין דסדר הנחתן אחד דאי לא היאך תלה עור בשל ראש ועושה אותה של יד והלא נשתנה סדרן אלא ע"כ סדר אחד לשניהם. ומעתה יש לנו לדעת סדר כתיבה כילד. ולכאורה משמע שהם נכתבים כסדר שהם כתובים בחורה קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמע כותב כסדרן ואם לא כתבם כסדרן יגזו ובודאי כסדרן שאמר היינו כסדר זה שמנאן שהרי כאן לא הזכיר סדר אחר שנאמר שעליו הוא כומך ואע"פ שידעת שיש שניין דחוקים ושאין השכל מקבלם ואין ראוי לדחות דברים פשוטים על דחוקים כאלו ומאחר שהם נכתבים על הסדר בשל יד שהם נכתבים על עור אחד א"כ הם נכתבים קדש מימין הכותב בעמוד אחד והיה כי יביאך אחריו בעמוד שני ושמע אחריו בעמוד ג' והיה אם שמע בעמוד ד' וכך הם נסדרים בבית האחד שהוא מניחן ואי אפשר לומר שיהיה כותב קדש בעמוד א' והיה כי יביאך בשני ומדלג וכותב שמע בעמוד ד' וחוזר וכותב אם שמע בעמוד ג' שהרי לא הזכיר כאן דלוג כלל וכן לא הזכיר שם סדר ההנחה כדי שכלמוד סתום זה מאותו סדר אלא על כרחין אין לנו דרך אלא שנאמר דכתיבה של יד על הסדר ממש שמע בעמוד ג' והיה אם שמע בעמוד ד' הרואה את האויר מלבד שהדלוג הזה אין השכל מקבלו ואין דוחים דברים פשוטים וסדר נכון על דחוקים אין להם סדר כלל. ומעתה כיון שכתובת שתיהן וסדר הנחתן שום יש לנו שאמתת הדבר כדברי רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל ועליהם ראוי לסמוך והברייתא השנויה בגמ' דתניא כילד סודרן קדש והיה כי יביאך זימין שמע והיה אם שמע צשמאל כסדר שהם כתובות בתורה הם ומימין הקורא ומשמאל הקורא קאמר והברייתא האחרת שהקשה ממנה ואמרו והתניא איפכא הויה במניח. ומה שהקשה הרב ז"ל בהשגותיו היאך אפשר שהיה הגמרא סדר המניח שעושה המלוה ופירש סדר הקורא שאין לנו לורך בקריאתו אין דבריו מחוורין כאן שאף אנו נאמר כן בברייתא שתפסה בהפך ואמרה קדש והיה כי יביאך משמאל שהוא שמאל הקורא לפי דעתו איך אפשר שהניח תנא בברייתא סדר המניח שעושה המלוה ופירש סדר הקורא וא"כ כשנעמיד הברייתא השנויה בגמרא כסדר המניח והברייתא השנויה כסדר הקורא לא הרוחנו כלום. ועוד כי מפני שהברייתא תניא כילד סודרן לא על המניח קאי אלא על הסודרן וקובען זימין וצשמאל של סודרן שהוא בערך הקורא. ועוד דברוב הנוסחאות כתיב ל"ק כאן לימין הקורא כאן לימין המניח והקורא קורא כסדרן מתקנת תירומו של אביי הוא ולא מן הברייתא השניה שהקשה ממנה בגמ' שאם הברייתא

לא הביאו בגמרא היאך יביאו ממנה קלח ולא תירלו של אביי אלא מסקנא תירומו של אביי הוא ואביי לא אמרה על הברייתא שהינה בגמרא אלא על השנויה בגמרא דעלה קיימי והיא דמתפרשא לן בגמרא ואילו היה סדר ברייתא השנויה בגמרא כסדר מניח כדברי הרשב"ן ז"ל לא היה הקורא קורא כסדרן אלא שלא כסדרן היה קורא. גם מה שפירש הרשב"ן כי על שמע והיה אם שמע בלבד נאמר ולומר ששמע בבית חילון משמאל מניח ואחריו והיה אם שמע דהויות צשמאל זה דוחק גדול ולמה פירש אביי יותר צשמע והיה אם שמע מן הנשאר ואם ללמד על שמע שהיא בבית חילון כבר אמר שמע והיה אם שמע משמאל שפירושו לדעת הרב שמע בחילון והיה אם שמע אחריו צשמאל שלא להתחיל מן הסתם אלא בראש ואם לבאר בא היה לו לפרש בהפך מזה בקדש והיה כי יביאך והקורא קורא שלא כסדרן והיה דבריו ע"כ על כל הפרשיות הנזכרות בברייתא הוא חוזר ולומר שכולן קורא אותה הקורא כסדרן והולך אביי לכך כי מפני שתיקן בברייתא חד מימין הקורא ואידך דהכא בקורא שיקרא הקורא כסדרן. גם מה שידעת שדחקו ר"ת לדחות דברי רש"י ז"ל מפני ששנו קדש והיה כי יביאך מימין שמע והיה אם שמע משמאל ובדברי רש"י ז"ל היה לו לקרות כולן הימנית חוץ מן והיה אם שמע או כולם חוץ מקדש, כ"ל שאין קשה כלל וע"כ נקט הכי דדוקא נקטינן שאילו אמרה הברייתא כן הייתי סבור שלא תהא ההקפדה אלא בשל ימין או בשל שמאל אבל אם החליף שאר הפרשיות לא תהיה ההקפדה בכך שאפילו עכשיו היה סבור אביי לומר שלא תהא ההקפדה אלא בשל ימין ושל שמאל הרואים האויר בלבד אבל גוייתא לגוייתא לא כ"ש אילו לא הזכירה הברייתא אלא של ימין או של שמאל בלבד וכן אילו לא הזכירה הברייתא אלא קדש מימין והיה אם שמע משמאל הייתי אומר שלא תהא ההקפדה בצמלעות קמ"ל שיש הקפדה בכולן ואילו היתה הברייתא מונה. והולכה קדש יביאך שמע והיה לא הייתי יודע באיזה דך התחיל אם זימין אם צשמאל לפיכך אי אפשר בלתי אם יחלקם ויאמר קדש יביאך זימין שמע והיה צשמאל דעכשיו אי אפשר לעשות לא בברייתא ולא בגוייתא. וסוף דבר דעתי נוטה כרש"י ור"ם ז"ל ועליהם אנו סומכים ועושים מעשה וכן היו נוהגים ה"ר יונה ז"ל והרמב"ן ז"ל ועושין מעשה צעלמן: ולענין מה ששאלת הפרשיות כשמניחן בבתי עומדות או שכובות בזה אין בידי הכרע אלא שהרב בעל התרומות כבר ראה שכתב עומדות ואנו נוהגים כן. ולענין הקלף נראה הדברים כדברי הר"ם ז"ל שהוא החלק העבה הנשאר כנגד הנשר והדוכסוסטום הוא החלק הדק שעליו השער ואף רב האי גאון כתב כן בתשובה ובאותו חלק העבה הנקרא קלף כותבים התפילין ובמקום שהוא כנגד הנשר שהם הפנים החלקים. ומה שאמרת שאין לכם אומן יודע לחלק העור לשנים, גררו את העור יפה יפה במקום השער עד חסירו ממנו כדי קליפה יפה ונמלא הקלף נשאר צעלמו שאין ההקפדה שיחלק לשנים ממש אלא שלא ישאר כל העור שלם דאז יהיה גויל ופירושו גויל דבר שלם דלא נטלו ממנו שפיו כדאמרי' בהשותפין מקום שנהגו לבנות גויל מאי גויל אביי דלא משפיינן וגויל פסול לתפילין דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוסטום כשרה ואמרינן למאי אילימא למזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין ולטעמיהן תפילין אגויל מי כתבינן אלמא אין כותבין תפילין על הגויל ואמר כמי התם מזוזה אקלף מי כתבינן דמשמע מהתם דלא כתבינן אגויל כדמתמהינן התם ולטעמיהן תפילין אגויל מי כתבינן ומזוזה הוא דמכשרין מדתניא פרק הקומץ רבא הל"מ תפילין על הקלף ומזוזה על הדוכסוסטום קלף במקום צמר דוכסוסטום

שאמרו שכותב תפילין לעלמו ולולי שהוא מניח איך כותב שהרי הוא שלא ללמד המועד וזה כדעת קלח רבותיו נ"פ אבל בחוספות אמרו שאינו מניח שהרי הוליה הכחוב כל הימים שהם עלמס אות כשצחות וי"ט וח"ה נמי הוא עלמו אות שהרי הוא חסור במלכה ואע"פ שמותר במלכתה האבד כיון שאין מותר כחול אות הוא שהרי אף יו"ט מותר במלכתה אוכל נפש ובדבר השום לכל נפש ולזה דעתי נוטה וכן אני נוהג. אבל הרב בעל התרומות ז"ל כתב דמניח מדתקן כותב תפילין בח"ה לעלמו ולחחרים בטובת הנאה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מערים אדם ומוכר את שלו וכותב תפילין לעלמו ר' יוסי אומר כותב כדרכו כדי פרנסתו. ועם כל זה זו המשנה אינה ראייה שהרי רבי מאיר ורבי יוסי ור' יהודה לטעמייהו דסברי דאפילו שבת ויו"ט הוי זמן תפילין דתניא בפ"י דעירובין (ל"ו:) המולח תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בד"ה ביטנות אבל בחדשות חסור ומוכח התם מדקתני אשה אלמא דקסבר תפילין לאו זמן גרמא נינהו אלמא בין שבת בין לילה זמן תפילין הוא אבל לנו דקי"ל דשבת ויו"ט לאו זמן תפילין מנ"ל דמותר להניח בחוס"מ דהא מהא מתניתין ליכא ראייה דרבי מאיר ורבי יהודה היא. והביא ראייה הרב ז"ל בעל התרומה מן הירושלמי דגרסינן התם שהוא גברא דאוביד ליה תפילי אחא לקמיה דרב חננאל שלחיה לקמיה דרבה בר בר חנה אמר ליה הב לי דידך וכחוב אחרים לעלמך אמר ליה רבה זיל כתוב ליה מתניתין פליגא על רבה כותב אדם תפילין לעלמו הא לאחר לא תפתר כותב להניח ומסתמא רבה בר בר חנה ס"ל דשצחות וי"ט לאו זמן תפילין נינהו ואפ"ה שרא לכתוב בחוס"מ תפילין בלא לורך פרנסה א"כ לפי סברא זו מותר להניח תפילין בחוס"מ. אמנם אין אני נוהג כן דס"ל דחוס"מ הוא עלמו אות שהרי חסור בעשיית מלכה :

רלח

שאלה ספר מנוקד אם מותר לברך עליו אם הוא פסול :

תשובה ג"ל דפסוק פסוקים והנוקד פוסלן שאין לנו אלא כתיבתו מסיני ובודאי נראה שאין ס"ת מנוקד ואם נקד פסול שכמה דורשין חכמים המקרא והמסורת ואם אתה מנקדו אין כאן מסורת ועוד שנית במסכת סופרים ספר שנקד ראשי פסוקים שבו אל יקרא בו ואע"פ שארז"ל ויקראו בספר בתורה וגו' ויבינו במקרא אלו פסוק לומר שהיו מקובלים ממש בסיני על פה כמו שאמר מפורש זה תרגום ובודאי לא היה תרגום כתוב בספר :

רלט

שאלה להר"ם ז"ל. ס"ת שאינו עשוי כהלכתו או ספרים של קלף שהם ודאי פסולים אם מותר לברך בהן הקורא או חסור לברך :

והשיב וז"ל מותר לברך ואין הברכה על הקריאה בספר כמו הברכה של נטילת לולב או ישיבת סוכה שעליה הוא מברך ואם היו פסולים לא עשה מלוא אבל הקריאה מלוא היא קריאת התורה בין שקרא בספר כשר בין שקרא בספר פסול ואפילו קרא על פה עלמה של קריאה היא המלוא שעליה מברכין הלא תראה שהקורא בשחר קודם שיתפלל משנה או תלמוד או הלכה או מדרש מברך ואח"כ קורא או דורש הנה למדת שהסגדה בתורה היא המלוא שעליה מברכים וזהו הפרש שלא הרגישו בו רוב חכמי מזרח ודמו שהמברך והקורא בתורה בספר פסול הרי זו ברכה לבטלה. וראיה לדבר זה הא דאמרו אין קורין בסומשין

דוכסוסטוס במקום השער ותניא התם שינה בזה ובזה פסול ומוקי לה התם דוקא בתפילין אבל במזוזה כשר בזה ובזה שאין השמוי פוסלם ואפילו על הקלף כשר :

רלה

שאלה אם מותר לכתוב באגרת שלומים פסוקים בלא שרטוט או לא :

תשובה גרסינן ריש פ"ק דגיטין ר' אביתר שלח ליה לרב יהודה בני אדם הטולים משם לכאן קיימו בנפשם ויתנו הילך בזונה והילדה מכרו ביין וישתו ואמר התם דכתב ליה בלא שרטוט ואידחי מדאמר ר' ילחק שהים כותבין של"ג אין כותבין במתניתא תנא ג' כותבים ד' אין כותבין וכו' ג' פסק בר' יוחנן דפליג אמתניתא דמסתמא מידע הוה ידע לה שאינה עיקר ומה שאנו רגילים לכתוב באגרת שלומים בלא שרטוט כתב ר"ת שלא נאמרו דברים הללו אלא צמי שכותב הכתוב לדרשה כגון הא דר' אביתר אבל באגרת שלומים לנחות מותר שאין זה כותב פסוקים אלא דברים בעלמא בלשון המקרא וכן פירשו גם מקלח מגדולי רז"ל אלא שצירושלמי דמסכת מגילה משמע דאפילו לנחות חסור דאמר התם מהו למכתב חרין או הלח מילי מפסוקא ואהדרינן ר' מנא שלח כתב רבי הושעיה בר שימי ראשיתך מלער הים מאד תשגא אחריתך ואמר נמי התם שלח ר' אבהו וכתב לון הרי פייסנו ג' ליעורין אבל תמרורית בתמרורית היא עומדת ולשוה לרף לורף אלמא אפילו לכתוב נחות היו מעוותין המקראות כדי שלא לכתוב לנחות. אבל הטענה הנכונה משום דכתיבה זו שאינה אשורית מותר לכתוב בלא שרטוט וכן כתב הרמב"ן ז"ל שלא אמרו אלא כעין ס"ת וביאורים וכתובים שכתובים אשורית אבל כתיבה זו אינה כתיבה ולא הוכשרה בכל כתבי הקדש וכתב ועל דא חנא סמיך למכתב בלא שרטוט וכן עמא דבר :

רלו

שאלה בענין הדבוקות בס"ת היאך נחקן אותה :

תשובה בדבוקות של ס"ת אנו רגילין לגרור כל הדבוק ולחזור ולכתוב וכן רגל הקו"ף הדבוק גוררים רגל וחוזרים וכותבים ואין לריך לגרור כל האות אלא הרגל כי סג כדן נכתב. ודרך קלרה אני כותב לך אם נדבקה האות לאחר שנגמרה לורתה כגון שנדבקה ברגליהם אין דבוק זה פסול ואין לריך לא לגרור ולא להפריד אבל אם נדבקה בראשה קודם שנדבק אותו הראש לריך לגרור את הכל שהרי לא נעשה בה דבר בהכשר. ואם נדבקה באמלטיה כגון רגל הכ"ף הארוכה או רגל הקו"ף אותו הלא הדבוק לריך גרירה וכן אמר צירושלמי שאם נדבקה למטה כגון ארלנו תפארתנו שרגל הוי"ו דבוק אלל רגל התי"ו או אל רגל הלא"י כשר ארנך לריכה תפארתך לריכה, כלומר שנדבק רגל הכ"ף באמלטיה ללא"י או אל התי"ו לריכה עיון דשמא נאמר שהרגל כבר נגמר כשמגיע עד רגל הלא"י והוא כרגל קטן או שמא אינו נחשב כנגמר והרי הוא דבוק קודם שנגמר ולפיכך לריך לחזור ולגרור הרגל אבל אם נדבקה האות בראשה כגון שהיה כותב רי"ש ונדבק גגה של רי"ש לגגה של צי"ת לריך לגרור כל הרי"ש וכן כל כיוצא בזה :

רלז

שאלה אם מניח אדם תפילין בחוס"מ או לא :

תשובה כבר ראיתי י"א שחייב להניח תפילין מפני [שו"ת הרשב"א] **כו** 27

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רל"ט רמ

בדיון במסרו לאנס בשתי ישיבות וא"כ אין לשר להאמינו במה שאמר שטערו על המלה להלות יותר ממה שכתוב בשטר כי הוא פסול לעדות. ולענין התשלומין אשר אמרת יש בו לדדין לנו יש לי להרחיב קצת הדבור ותחלה יש לך לדעת למה פטרו גרמא בזיקין ואמרו דינא דגרמי חייב ומה הפרש יש בין זה לזה. דע כי הם ד' אבות זיקין באומר ד' לשונות ומפשטיהן כפי דעתי אינם אלא ב' והם דינא דגרמי וגרמא בזיקין והב' האחרים דינם בכלל אלו הם דבר הגורם לממון ומזיק שטעודו של חבירו דינא דגרמי כשעושה מעשה בגוף הדבר ומראה דינר לשלחני ואמר ליה מעליא הוא ואמר ליה אפסדתן דעלך קא סמיכנא ח"נ שורף שטרותיו של חבירו ונאבד השטעוד וכן המוכר שט"ח וחזר ומחלו על זה אמרינן מאן דדחין דינא דגרמי מגבי ציה כשורף ללמא. וכן מחילת הכרם שנפרלה שבגרמתו שהיה לו לגדור ולא גדר אוסר ממונו של חבירו וחייב משום דינא דגרמי כדאמרינן מחילת הכרם שנפרלה אומר לו גדור וכו' עד הרי זה קדש וחייב באחריותו ואוקימנא כרבי מאיר דדחין דינא דגרמי. השני גרמא בזיקין שאמרו פרק לא יחפור פטור וסוף שאינו עושה מעשה בגוף הדבר לא הוא ולא ממונו כגון זקף הסולם וקפלה הנמייה מחליה לשבכו של חבירו אבל לא בשעת הנחתו וא"ל בקורקור דרב יוסף כגון אלו פטור אבל אסור ובכלל זה מה שאמרו ר"פ הכונס ח"ר יהושע ד' דברים העושה אותם פטור מדיני אדם וחייב דיני שמים אלו הן פורץ גדר לפני בהמת חבירו והכופף קמתו של חבירו לפני הדליקה והסוכר עדי שקר וכיודע עדות לחבירו ואין מעיד. ובכלל דבר זה דבר הגורם לממון דפטרי רבין פרק מרובה וזכרנו שזו העדות והו השלישי שהוא בכלל גרמא בזיקין. והד' והוא מזיק שטעודו של חבירו ולדעת הר"ף ז"ל פטור ולדעת בעל החוספות והראב"ד ז"ל פירש חייב ונראה דבריו מדהן פרק המניח את הכד שור תם שהזיק עד שלא עמד דין מכרו מכור הקדישו מוקדש שחטו ונחתו מה שעשה עשוי ואמר רב שיצוי לא נלכד אלא לפחת נבלה ואמר רב הונא זאת אומרת המזיק שטעודו של חבירו פטור ואקשינן פשיטא ופרקינן מ"ד דאמר ליה לא חסרתך מידי זיקא הוא דקא שקלי מיניה ואקשינן הא נמי אמרה רבה השורף שטרותיו של חבירו פטור ופרקינן מ"ד תם נמי ניירא בעלמא קלאי מיך אבל הכא שחפר בורות שיחין ומערות לא קמ"ל דהכא נמי שחפר שיחין ומערות ופטור אלמא מזיק שטעודו של חבירו כשורף שטרותיו ושורף שטרותיו הא קי"ל פ' הגוזל קמא דחייב ואע"ג דפלוגתא היא פרק השולח גבי עשה עבדו אפותיקי ושחררו רש"ג מחייב וחכמים פוטרים והיינו מזיק שטעודו של חבירו הכא הלכה היא כרשב"ג דפסקינן פרק הכותב ופרק הגוזל כמאן דדחין דינא דגרמי ומזיק שטעודו של חבירו עדיפא מיניה וחייב כמו שהבאתי מההיא דמניח את הכד. והמוסר ממון חבירו מחמת אונס יש דעות הלוקים שהגאונים מסכימים דבין הנסוכו להראות בין הנסוכו להביא והרי"ף ז"ל כתב דכל שנשא ונתן ציד חייב כל שלא היה יכול האנס לקחת אותו אלא שהראה לו הדרך מפני שזה כמילי ממון עלמו בזמון חבירו ונראה דברי הראב"ד ז"ל שכתב שאם הנסוכו אונס ממון להביא והביא חייב שזה מילי ממון בזמון חבירו והיינו דינא דאמר ליה הושע לי פקיעי עמיר אבל הנסוכו אונס גוף והביא פטור דהיינו כסא דכספא דרב אשי. ועתה אני חוזר לנדון שלפנינו ואומר כי מלשון זה פטור מדיני אדם אם לא אמר הוא עלמו לשר אע"פ שחייב דיני שמים אם הגיע מחמת דברו הפסד לחבירו דכיון דהוא עלמו אינו המגיד הראשון והרי זה פחות ממרביץ ארי לפני בהמת חבירו שאין מזיק ממש ולא שמענישין אותו תחלה ומשמתינן אותו עד שיקבל עליו הנזק

בחומשין מפני כבוד הליבור והיה להם לתת הטעם מפני שהוא פסול וא"ת שקריאה זו בלא ברכה למה נאסרה וכי יש בטולם מי שעלה בדעתו לאסור קריאה בלא ברכה אפילו ע"פ אלא ודאי שלא אמרו בליבור אלא על קריאה שחייבים עליה בליבור שהם ז' או ג' וכיוצא בזה הוא שאין קורין בחומשין מפני כבוד ליבור לא מפני שהיה ברכה לבטלה ועל דוקיא זו סמכו כל אנשי המערב והיו קורין בספרי קלף בלא עבוד כלל ומזכרים לפניה ולאחריה בפני גאוני עולם כרבינו יוסף הלוי ור"י ז"ל וכיוצא בהם, ומעולם לא נשמע בזה פולה פה ומלפף לפי שכולם בעלי בינה וידעו שאין הברכה תלויה בספר אם כשר אם פסול אלא בקריאה בין שקרא בספר כשר או פסול כמו שביארנו. ואע"כ ראוי לכל ליבור להיות להם ספר כשר כהלכותיו ובו ראוי לקרות לכתחלה בליבור ואם אי אפשר להם קורין אפילו בפסול ומזכרים מן הטעם שאמרו אבל בחומשין לאו וכן הורה ה"ר הנוך הספרדי ע"כ וכן הורה רבנו:

רמ

שאלה מראובן שחרף וגדף הממונים הממשכנים אותו והרים קול ברחובות לפני כותים כי יהודים עוזרים מאמר השר ומלוין יותר ממנאותו והבאת על זה שיש להענישו ואפילו שלא כדין כמותה שבפרק נגמר הדין דרב הונא קץ ידא ומשמעון בן שטח ואתה דפרק ואלו מגלחין :

תשובה בזה איך לריך שמכין ועונשין אפילו שלא מן הדין כדאמר פרק זה בורר בבר חמא דקטל נפשא ואמרו אי ודאי קטל נפשא ליכתיבהו לעיניה ואע"פ שאין דיין בח"ל דיני נפשות ואמרינן פ"ק דקדושין הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג הארבעים ואמרינן מלקין על לא טובה השמועה ולמאן דאחפקר בשליחא דבי דינא וגבי חשוד על העריות אמרינן לוקה ומכת מרדות מדרבנן היא וגרסינן תם עני מרי ארבעים בכחפיה וכשר ופירש"י ז"ל חייב מלקות הוא אע"פ שאין בו התראה דאמר מר מלקין על לא טובה השמועה ע"כ. ומלקין אפילו על מלות דרבנן עד שהאל נפשו כמו שאמר ד"ה במלות ל"ת אבל במ"ע כגון עשה סוכה ואין עושה לולב ואין עושה מכין אותו עד שהאל נפשו וכן במי שאינו רואה לפרוע חוב חביו וחייב כדעת ר"ח ז"ל. וזה שהעניז פניו וחרף וגדף הממשכנים אע"פ שאין מלערין אותו עשה שלא כדין כדאמרינן פ"ק דגיטין (דף ז') שלא ליה מר עוקבא לרבי אלעזר בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות מהו שרעט וכחב לו אמרתי השמרה דרכי מחטוא בלשוני השמרה לפי מחסום וכו' שלא ליה קא מלערו לי טובא ולא מלינא דאיקום צבו שלא ליה דום לה' והתחולל לו שמעין מינה דאפילו במקום לער אסור לממסר בר ישראל ליד אנס ל"ש גופיה ול"ש נמוגיה כדכתב הר"ף ז"ל פרק הגוזל בתרא ודין מסור מסור צידנו אפילו בח"ל ואע"פ שממונו אסור לחבירו ציד ואע"פ שנחלקו בה רב הונא ורב יהודה בזמון מסור אם מותר לחבירו ציד איכא מאן דאמר מותר לחבירו וקיימא לן כמאן דאמר אסור והראיה מדגרסינן פרק הכונס לאן לדיר עשו תקנת גזל במסור או לא וזה ודאי אחי כמאן דאמר אסור כיון דסלקא בתיקו ממנו אסור מטעם דזימנין הוה ליה זרעא מעליא ויכין ולדיק ילבש וכן פסקו הר"ף ז"ל אונס רשע מיקרי ופסול לעדות וכתבו בשם רב פלטי גאון ראש ישיבה מסרו לאנס פסול לעדות ולא מיבעי מסור גמור אלא אפי' אדם מפורסם ומריב עם חבירו ואומר אלק ואמסור ממנוך הואיל ומעניז פניו בפרהסיא נחשב רשע ופסול לעדות וה"ה לשבועה וכן נפסק

ללא דיינון צבול כתב הרי"ף ז"ל פרק החובל מנהג צ' ישיבות דמשמתין ליה עד דמפיים לבצל דיניה וכדיהיב ליה שיעור מאי דחזי ליה שרו לאלתר כי מפיים מרי דיניה או לא מפיים. ובהשואה לרב שלום מנדין אותו עד שמפיים בלא שום צ"ד וכך מנהג שהי ישיבות. ושלום לך עד בלי ירח:

רמא

שאלה (שהחרימו חרס*) בקהל על דעת המקום ועל דעתם ולאחר זמן רולים להתירו הודיעני אם יכולים להתיר לפי מה ששמעתי מפיה שאלן חרמי הקהל ניתרים עכשיו בלא פתחים וע"פ עלמנו הלל מפני שכיון שהורגלו בכך הרי אלו כאלו התנו מתחלה שיסא קיים עד זמן שירלו ואם הקהל הזה אין יודעים צטבו של תנאי זה ואדרבה תמיהים ציום שמעם כי חרס יש לו היתר אי חמריקן לב צ"ד מתנה עליהם ויש לו או לאו :

תשובה שורת הדין אין נדרים ושבועות ניתרין אלא ע"פ אחרים ונפתחים אלא שכבר נהגו בכל המקומות ששמענו שמעם וישראל אע"פ שאין נביאים בני נביאים הם וכבר חקרו הראשונים לדעת סבה לענין זה ומלאו טענה זו ששמעת ממני והרי ענין זה כענין שאמר בהפרת הבצל כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ולקחו טעם זה צעיקר אחתי ושזו היא דעת החורה כדעת הזה עד שאמרו בדה פרק יולא דופן (מ"ו) גבי קטנה שנדרה בעלה מפר לה ואי אמרת מופלא סמוך לאיש דאורייתא וכו' ופריקו אין כדר' פנחס כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ואי לאו שזה עיקר הטעם להם היאך התירו נדר דאורייתא ע"י מי שאינו בעלה אלא מדרבנן כיון שהדבר כן אף אנו נאמר כן בחרמי הקהל אם הטענה הזאת אמת ואע"פ שמקלת הקהל אין יודעים בו מ"מ בכל מקום ומקום נודרים ומחרימים ע"ד הנהוג שאם אין אמת אומר כן אף אנו נאמר נשאל האשה הנודרת אם נשבעה ע"ד כן אם לאו ואין סהדי שאין כל הנשים יודעות בתנאי זה וגם אין בכל קהל וקהל מחליטה ואם תרצה אמור אפילו חלק אחד שיודעים בו אלא שנודרים ומחרימים ע"ד הנהוג וכיון שנהגו הכן להם לישראל :

רמב

שאלה בעל בנכסי אשתו אם יכול לאסור על אחרים, אי כוי בעל ואשתו כשאר שותפים דעלמא שאין יכול לאסור זה על זה ולא על אחר מן השוק דיכול לומר לו לא לחוך שלך אני נכנס אלא לחוך של חבריך :

תשובה אע"פ שכתבת שאין אחד יכול לאסור עג חבירו ולא לאחד מן השוק בידוע לי שלא יתנה הכונה כמשמעו של לשון אלא שאין אסורין ליכנס לחצר ואפילו אחד מן השוק (בידוע לי) המודר הנאה ממנו מותר ליכנס בחצר ונסתפק לך אם אסר הנאה על אחרים אם מותר ליכנס בנכסי מלוג של אשתו או לא. מסתברא שיכול לאסור ואינו דומה לשותף דשותף היינו טעמא משום ברירה דכל שאין צה דין חלוקה הוצרך הדבר שכל שזה משתמש בו הרי הוא שלו וכן השני שעל דעת כן נשתתפו בחצר זו ודומה לבור של שותפין וכדאיתא בפ"ק ולפיכך אני אומר דלא אמרו באחד שיכול ליכנס אלא בני שכתבם לנורך חבירו בין שחבירו לריך בין שאותו חצר לריך לחבירו ע"ד

(* בזמן הזה אין מנהגין דיני חרס ע"פ דינא דמלכותא :

הנזק שיצא מחוך מעשיו כאלוהי דפרק הגוזל בתרא האי בר ישראל דזבין ארעא לכותי אמרתי דישראל משמתין ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דאתי מחמתיה ומדמשמתין ליה מעיקרא ש"מ שאם הזיק עד שלא קבל פטור כן כתב רשב"ד ז"ל ואע"פ שהמסור חמור יותר ועובר בדבריו וכל רוחו יוליא כסיל. ועתה אני שב למה שאמרת דעקימת שפתים הויה מעשה מדרבי יוחנן זהו כשנעשה מעשה ע"פ דבורו כהיה דאמריקן פרק השוכר את הפועלים דע"י הקול הפרה דשה אכל כל שלא צאה לידי מעשה לא. ותדע מדאמריקן בשבועות אמר רב אידי בר אבין א"ר יוחנן כל לאו שבועות שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר וכו' אלמא מימר ומקלל חשיב לאו שאין בו מעשה אע"ג דאיכא עקימת שפתים וא"כ קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן אלא כדאמרן וכ"ת הכא במימר צא לידי מעשה הא אמר פ"ק דתמורה א"ל רבי יוחנן לתנא לא תתני מימר דעביד מעשה ונשבע נמי אוקי דאלתאי ולא אכלתאי לגירסת רש"י ז"ל בפ' ארבע ניתות (ס"ה) דגרסיקן מחיב ר' זירא ילאו עדים זוממים שאין בהם מעשה ומשני שאני עדים זוממים הואיל וישקן בקול ופירש הרב ז"ל שיעקר חיובם דמשמיעין קול בפני צ"ד, ופריך וקול לר' יוחנן לא הוי מעשה וכו' אלא שאני עדים זוממים כו', והקשו על זה תוספות וסוף דבר העיקר שכן ישנו בזמן דאמר אם אמר אני כמוהו כשר בדיני נפשות ובדיני ממונות הלכך פעמים שמתחייב בלי עקימת שפתים ואם העיד האחד ואח"כ אמרו לשני ואתה אומר כמוהו ואמר א"י חייב אע"ג דליכא עקימת שפתים לא חשיב מעשה הואיל ובלא מעשיו יכול להתחייב וזה אם הלשין ואמר לחבירו ואתה כמוהו הרי זה מלשין. ומה שאמרת שהחליף פניו כנגד גובי המס שהם זקנים וכבדים גרסיקן בירושלמי חד וכו' עד בחד בר נש אפקיד לרבי יסודה ברבי חנינא אחא עובדא קומי ר"ל וקנסיה ליערתי של זהב והביאו הרי"ף ז"ל פרק החובל. דע שיש חלוקין רבים ולא כל הקנסות גובין ואכתוב לך קלח ראיות דבריש סנהדרין משמע דאין דנין דיני גזילות וחבלות צבול דהא צעיקן מומחין ובפרק המגרש אמריקן והא אן הדיוטות תנן א"ל אן שליחותיהו עבדיקן מידי דהוה אהודאות והלוואות א"ל א"ה גזילות וחבלות נמי ומשני במילתא דשכיחא עבדיקן שליחותיהו במילתא דלא שכיחא לא עבדיקן שליחותיהו ואיכא למידק דהא אשכחן שהיו דנין צבול פרק כילד הסוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה ובפרק הגוזל קמא אכפיה רפרם ואגביה ככשורא ללמא וכן התם נמי הסוא גברא דגזל פדנא דתורי מחבריה אזל כרב זהו כרבא אחא לקמיה דרב נחמן א"ל זילו שיימו ליה שבחא דאשבח ובפרק השואל הסוא דשאל נרגא מחבריה ואתבר אחא לקמיה דרבא א"ל זיל חייתי רחיה דלא שנית ואיפטר. וי"א דכולן כשתפס וכן מוכיח פרק החובל הסוא תורה דאלס ידא דינוקא אחא לקמיה דרבא א"ל שיימו ליה כעבדא א"ל והא מר הוא דאמר כל הנישוס בעבד אין גובין אותו צבול א"ל נ"מ לתפס ובפרק כילד אמריקן גבי כלבא דאכל אימרי דחי תפס לא מפיקין מיניה אמנם נזקי אדם באדם ואדם בשור אין דנין צבול כדאיתא פרק החובל ולענין המבייש חבירו יש לדקדק כי בריש ב"ק אמריקן צשת ופגם דממונא הוא ליחתי ובריש המניח אמריקן שלח ליה רב חסדא לרב נחמן הרי אמרו לרכובה ג' לבעוטה ה' לסנוקרת וכו' לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי שלח ליה חסדא חסדא קנסות קא מגביה צבול נ"ל דהתם צבשת דלא שכיח והיינו דאמר דבר דלא שכיח בקנס אחת גובה צבול אכל צשת דשכיח גובין ואפשר דזהו דעת הרי"ף שהביא הירושלמי פרק החובל ועובדא דחנן בישא תקע להסוא גברא ואפילו במידי

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רמב רמב רמה

וצא סוף זמנו בשבת מהו שיאמר הנשבע איני מחוייב לפרוע קודם זמני ובזמני אנוס הייתי שאסור לפרוע בשבת ומאותו זמן ואילך ממון יש לך בידי אבל שבעה אין כאן : **תשובה** הדבר פשוט שהוא מחוייב לפרוע קודם השבת, חדא שהוא לא חייב עלומו לפרוע בסוף אותו זמן אלא עד אותו זמן שבה כשבה בשבת הוא הביא אנוס על עלומו, ולא עוד אלא שאני אומר דאפילו בנשבע שיפרענו בסוף ששה חדשים אין הכוונה ממש שיפרענו באתו זמן ולא יקדים ולא יאחר אלא הכוונה שלא יאחר אותו זמן הדע לך שאם אי אתה אומר כן אינו רשאי לפרוע קודם הזמן ואם פרעו קודם הזמן נמלא עובר על שבעתו כמי שנשבע שיפרע עד זמן פלוני ולא נזכר עד שבה שבת ולא מלא מי שיתירו משבעתו שהוא מחוייב לפרוע בשבת לפי שהפרעון אינו אלא מדרבנן משום עובדין דחול ושבעת דאורייתא ומוטב שיעשה עובדין דחול ולא לעבור על שבעתו בשבת ולהפטר. ואפשר שיש קצת ראייה מפרק שבעות שהם בגמ' שבעה שלא אוכל ואכל נבילות ועריפות דאמר התם בשלמא לרשב"ל משכחת לה בלאו והן בחאי שיעור דרבנן וחיילא שבעה עליה חף באומר שאוכל ואע"פ שבהרבה מקומות העמיד דבריהם חף במקום מלאו ואפילו במקום כרת כפסח ומילה דשז ואל תעשה שאני לא כל השבועות שוים שהרי התירו עור לדרסן ולמכור בתים בא"י ולכתוב צערכאות בשבת ומ"מ אפשר לחוש ביה לנכות הלכה למעשה. ומה שאמרת אם יוכל לתת משכון בשבת כדי להפטר בכך מיד שבעתו המשכון אינו מוליאו מירי שבעתו משום דמשכון אינו פרעון אלא הצטחה בעלמא וכהיה דמסכת יו"ט דאמר אם אינו מאמינו מניח עליהו חלו וחייו נמי הויה דכתובות דאחפסוס מטלטלי דחייו הצטחה בעלמא על כתובתה ולא פרעון אבל לפרעון הוה לריך שומא ושיתגנו לה בתורת שומא :

רמב

שאלה מנהג באלו הארצות בני שראין אותו שאינו נוסג כשורה ואינו שומע לקול מוכיח שמנדין אותו * שלא יזמן לא בג' ולא יתפלל בעשרה ולא יקברו לו מת ואפי' היה מת קטן או שגולד אחר הגדוי לא ימול לו בן, הודיעני לענין קבורת המת והמילה אם כנשבע לבטל המלוה ואם לאו : **תשובה** כל שכוללים דברים המותרים עם דברים האסורים כגון אלו השבעות הלה ע"ד מלוה כצדקות וכדאמרינן בשבעות שהם (כ"ג) דגרסינן התם תנן שבעה שלא אוכל ואכל נבילות ועריפות שקלים ורמשים חייב ור"ש פוטר והוינן בה אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בצולל דברים המותרים עם דברים האסורים. ועוד למגדר מילתא ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לעשות סייג כדאיתא בהאשה רבה דגרסינן התם ח"ר אלעזר ב"י שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעקור דבר מן התורה אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת וכו' ושוב מעשה באחד שהטיח באשתו תחת התאנה וכו' ואסיקנא מגדר מילתא שאני :

רמה

שאלה צארלנו יש רבנים מאל המלכות ואינם יודעים לקרות כהוגן אם יחרף אותם שום יחידי מה דינו : **תשובה** מי שהוא רב בתורה מי שיחרף אותו אם ירצה גובה ממנו ליטרא זהב כמו שאמרו בירושלמי והביאו (* צומן הזה אין מוהגין דיני חרם ע"פ דינא דמלכותא :

ע"ד שכל שיכנס הוא או אחרים בשבילו שיסיה שלו, והוא שאומר לו לא לתוך שלך אני נכנס אלא לתוך של חבירך דהוה דדבר דשלו הוא כל שנכנס ומשתמש הוא בו או אחר לרכו אבל איניש דעלמא ודאי אסור דמשום שאין בו דין חלוקה לא הפקירו חרם לכל ודומה לצור של שותפין שזה דולה לעלמו וזה דולה לעלמו ואין אחר מן השוק דולה ממנו לעלמו ואין זכות שיש לו לבטל ברכסי אשתו דומה לזה ולא שייכא ברירה זו ברכסי מלוג. ועוד דחלר השותפין כל אחד יכול למכור חלקו לאחר ויהיה דין חלוקה כחלר כדון המוכר משא"כ ברכסי לאן ברזל שאין האשה יכולה למכור חלקה ושישתמש בה הלוקח כמו שהיה משמשת בו וכל הגאות של פירות של בעל הן ולפיכך מסתברא שבעל יכול לאסור פירותיו על חבירו. ולענין משכיר ושוכר וממשכן חבירו ובעל משכונא בזה נחלקו ראשונים ג"כ די"א המשכיר והממשכן יכולים לאסור אפילו על השוכר ועל בעל המשכונא ודייקין לה מהיה דפרק משקלי עלי (כ':) המשכיר בית לחבירו ונתנוע אע"פ שחלטו כהן אומר לו הרי שלך לפניך נתנו חייב להעמיד לו בית אחר הקדישו הדר בו מעלה שטר להקדש, ואקשינן הקדישו משכיר היכי מלי דייר בה במעילה קאי. אבל רבינו תם ז"ל אמר דאין משכיר וממשכן יכולים לאסור דאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו ויש לו ראייה בפרק אע"פ שאמר למה הדבר דומה לאומר לחבירו שדה זו שמכרתי לכשאפדנה ממך הקדוש דקדשה דמשמע לכאורה דוקא לכשאפדנה אבל עד שיפדנה אין יכול להקדיש וכן ממשנת השותפין שבנדריים קתני סיה לו מרחץ ובית סבד מושכרים ביד אחרים הרי זה מותר, ואע"פ שיש לדחות ראיות אלו לדבריו דעתי נוטה לפי שאין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו. וכן מילתא בתוספתא ב"מ סוף פרק השוכר דתני התם השוכר שדה מחבירו ועמד השוכר והשכירה לאחרים כו' כדאיתא התם עד עמד בע"ה והקדים אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו וכל מה שנהנה ממנה הרי הוא הקדש עמד השוכר השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתלא מרשותו ומעלה שטר לבטלים ומעלה שטר להקדש וצירושלמי דפרק מקום שנהגו נמי תני לה הכי המשכיר בית לחבירו ועמד והקדיש הרי זה דר בתוכו חנם וכהיה דערכין כ"ל דהיינו דוקא במשכיר בית סהם ואח"כ יחד לו זה דבכי הא קנייה דהא לא קנאה לזו ממש דהא אם נפלה חייב להעמיד לו בית אחר הא במשכיר לו בית ידוע כיון שהחזיק בו או שהקדים לו שטר קנאו בחזקה או בכסף ופירות של שוכר הן ואינו יכול לאוסרו עליו ותדע לך דהיה דערכין במשכיר בית סהם מדקתני נתנו חייב להעמיד לו בית ואילו במשכיר לו בית ידוע ה"ל נפל. אבל שוכר כ"ל דיכול לאסור דהא פירות שלו הן ואוסר פירותיו על אחרים ואע"ג דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואמרינן נמי בהיה דערכין הקדישו היכי מלי מקדים ליה חיש כי יקדים ביתו אמר רחמנא מש ביתו ברשותו חף כל ברשותו דמשמע לפי פשטה דכיון שאין הגוף שלו לא קרינן ביתו לא הוא דהתם היינו טעמא דוקא במקדים גוף הבתים וגוף הבתים אין שלו ולא עוד אלא אפילו למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ כיון שכל גוף הבתים הם למשכיר קנין זה הוא של משכיר מעכב ביד השוכר מלהקדים כהיה דתניא בעבדי נכסי מלוג אינו יולחין בשן ועין לא לאיש ולא לאשה ואוקימנא לה פרק החובל כמ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי כלומר שקנין שיש לבטל מעכב ביד האשה ואין קנין האשה מעכב ביד האיש :

רמג

שאלה מי שנשבע לחבירו לפרועו מכאן ועד זמן פלוני

רמט

שאלה ראובן נשבע ע"ד שמעון שלא יתעסק בסחורה של אביו ושמעון נפטר לעולם, היפטר ראובן מעתה כיון שנפטר או לא. וכן אם נשאל צחיי שמעון והתירושו שלא בפניו מותר או לא :

תשובה אם הממון שנחטף בו ראובן הוא של שמעון או שיש לו שותפים או זכו האחרים ואינו פטור כשנפטר שמעון עד שישראל על שבועתו ומדעת צחי כח שמעון באותו ממון דלחובלת שמעון וממנו היתה וכל שבועה שנשבע לחבירו אין מחירין לו אלא מדעתו וכמו שאמרו במדין נדרת לך והתר במדין, אבל אם אין זכות לשמעון באותו ממון ולא היתה השבועה לחובלתו נשאל הוא ואפילו שלא בפניו ובלבד שיודיענו כדי שלא יחשדו כעובר על שבועתו וכענין שאמר בירושלמי הנשבע לחבירו בפניו אין מחירין לו אלא בפניו שיהא מותר בדיעבד כדעת רבינו חסד"ל. ומ"מ יותר טוב ליזהר ויתיר שבועתו עכשיו ומדעת יורשי שמעון אם יש להם שום חובלת בשבועה כמו שאמרתי ואפילו שנפטר שמעון לא עלה על דעתו שיהא זה אסור לעולם :

רנ

שאלה הגיעני כתבך ותשובת ה"ר לין ואנכי עמדת על דברת שבועת האשה הנכבדת אשר נשבעה

לבעלה בשעת פטירתו שלא תנשא אחריו לבעל עד אשר תשיא בניה ובנותיה ועכשיו היא מתחרטת ועוד אומרת שלא יכולה לסבול כל כך. וראיתי מה שכתב הר"ם דן ורוב מה שראיתי כתוב כראוי. מה שאמר שגשאלין על השבועה כן הוא ומאותה ראיה שהביא הוא, ועוד יש ראיה גדולה ממנה מדקתני במתני' פ' ד' נדרים (כ"ז) ב"ש אומר בכל נודרין חוץ משבועה וב"ה אומר אף בשבועה וקפריש' רב אשי דה"ק ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה וב"ה אומרים יש שאלה בשבועה. ועוד אמר ר"פ ד' נדרים (כ"ב:) אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה ומקקין לאלהי ישראל. גם מה שאמר שגשאלין שלא בפניו כל שמת, בדין אמר ולא עוד אלא אפילו קיים כל שהודיעוהו הרי הוא בפניו שאין הטעם אלא מפני החשד כמו שאמרו בירושלמי כדי שלא יחשדוהו שהוא עובר ולא נשאל וזה שמת לא יחשדוהו שאינו ולפיכך חילו לא היה בזה שום ספק אלא מחמת זה רואה אני שמתירין אותה או בפתחים או בחרטה, אלא שאני חוכך בזה להחמיר מפני שנשבעה ע"ד המקום וע"ד הבעל ואמרו בשבועות (כ"ט) דכשהשביע משה את ישראל ח"ל דעו שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא ע"ד המקום ועל דעתי והיו סבורים לומר שם בשבועות שלא אמר להם כן אלא שלא ישבעו על דעתם וכשאמרו שיקיימו את החורה יחשבו שיקיימו מלות לילית וכו' כדאיתא התם והתם הקשה ולטעמיה ולימא להו לדעתיה על דעת המקום למ"ל אלא כי סיכי דלא להוי הפרה לשבועתייהו. ורש"י ז"ל פירש שם הטעם לפי שכל דעת המקום הוי כעל דעת רבים. ויש למדים מדבריו דע"ד רבים היינו אפילו שנים אע"ג דלענין נדר שהודר ברבים אין פחות מג' וי"א דע"ד המקום הוא ובית דינו ומ"מ בין לדברי אלו בין לדברי אלו ע"ד המקום חמור שאין לו הפרה, אלא שבנדרים שהביא א"כ להביא דכשהשביע משה לישראל לא אסיקו בה טעמא משום דלא תהוי להו הפרה לשבועתייהו אלא משום דאמר ליה רחמנא דלשבעיכו טפי והלכך איכא למימר דהתם דוקא הוא דחמיר הא בעלמא לא חמיר כולי האי ואית ליה הפרה ואינו רואה לדברים אלו עיקר כלל וכ"ש לסמוך על זה להחמיר. גם ע"ד מורה שאמר הרב הגני מסופק כי על אותו דבר בעלמא נשבעה

והביאו רבי"ף פרק החובל חד בר נש איקפד לרבי יוסי ב"ר חנינא אתא עובדא קומי דרשב"ל וקנסיה ליטרא זהב, ואם ראה לנדוהו מנדבו ואחרים מנדין אותו וכמו שאמרו במ"ק באלו מגלחין הסוף להתפקד דרשב"ל עובי בר מתנה אימנו אביי ורבא ושמתוהו, אבל מי שאינו רב אלא מלך השררה אינו צדין זה אלא קונסין המבייש לפי מה שהוא, ודוקא שביישו במעשה אבל בדברים לא דגרסינן פרק החובל רקק והגיע בו הרוק ואמר רב פפא לא שנו אלא בו אבל בבגדו לא אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי אמרו זאת אומרת ביישו בדברים פטור מכלום :

רמו

שאלה מי שנשבע לחבר לפרוע לו מעות לזמן וכשהגיע הזמן הכריח האדון להאריך הזמן והמלוה מסר מודעה שהוא מאריך באונס, מי נפטר או לאו :

תשובה כל שבאונס לאו כלום הוא דמ"ש מתלאו ויהיב דאף זה אין מקבל מידי בהארכת הזמן, ולא עוד אלא אפילו נתנו לו קלת מעות דבמכר דכוותה הא אמרינן אגב אונסיה דזוזי גמר ומקני אם מסר מודעה המודעה מבטלת המכר. ולפיכך אם נשבע הלוה למלוה שיפרענו ליום פלוני עבר על שבועתו ומאי דהוה הוה ואם נשבע לו שאם לא יפרענו עד זמן פלוני שיטמוד באונס"ש עד יפרענו חייב עוד לקיים שבועתו ולטמוד באונס"ש ואם לא עשה כן עובר על שבועתו בכל עת :

רמו

שאלה מי שלח מחבירו ונשבע לו לפרעו לזמן ידוע ואין המלוה בעיר באותו זמן. אם הלוה חייב לחזור אחריו או אם חייב לפרעו מיד לכשיבא או לאו :

תשובה מסתברא לי שאריך שיהיו מעותיו בידו באותו יום דלמא השתא אתי השתא אתי הוא או שלוחו ומסתברא נמי כיון דיחדס לפרעו אסור להוליאם כדי שיהיו מעותיו מוזמנות בידו לפרעו לכשיבא :

רמח

שאלה חנוך נשבע ע"ד לוי ורואה לישאל על נדרו ושבועתו שלא בפני לוי אם מתירין לו :

תשובה כל שבפניו לא מלינו לו היתר אלא בפני המשביע כמשה ליתרו ולדקיה לבוכדננר. וי"א אינו אלא דוקא כשעשה לו טובה המדיר לוודר ושבועה זו להנחת המדיר כיתרו למשה שעשה עמו טובה ולדקיהו הא בעלמא לא ואמ"נ המדיר חבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ונחלקו בירושלמי בטעמא דמילתא חד אמר משום חשד וחד אמר משום בושא וא"כ משמע שאין לפני לוי עסק כאן. אלא מיהו מסתברא לי דבכל מקום שאמרו בפניו לא בפניו ממש ובמעמדו אמרו אלא בידיעתו וכטעמא דירושלמי שאמר משום חשד ועובד הדבר להודיע ללוי כדי שלא יחשדוהו כעובר על שבועתו. ומה ששנינו פרק ד' נדרים (כ"ג) הרואה שלא יתקיימו נדריו יטמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד וכו' אמרינן בתוס' שאין מתירין אלא דוקא שנשבע ונדר לעלמו אבל אם השביעו או הדירו חבירו אין ביטול זה מועיל כלום שעל דעת חבירו נשבע וכן בשבועת ממון או שמשביעים הקהל אינן בטלות :

שצבע ואין זה כשצבע לבטל המלוא. וע"כ אמרתי אחרי שצב הענין ביד ר' דן כדאי הוא לסמוך עליו, כי אני חזרתי על כל נדדים ולא מנחתי לי מקום נאמן לסמוך על הכתוב:

שצבע ואין זה כשצבע לבטל המלוא. וע"כ אמרתי אחרי שצב הענין ביד ר' דן כדאי הוא לסמוך עליו, כי אני חזרתי על כל נדדים ולא מנחתי לי מקום נאמן לסמוך על הכתוב:

רנד

שאלה ראובן נשבע שלא ללכת ממוליטא לדור במקום אחר עם בני ביתו כ"א ברשות חמיו כל ימי חייו ולזמן שלח שמעון כתב בכתב ידו ואמר לו אם תרצה ללכת ממוליטא לא והוא מכיר חתימת יד חמיו שהיא שלו, מי יספיק לו ויסמוך על הכתב כמו שאמרו בירושלמי מלאו כתוב פלוני מת משיחיהם את אשתו. ויראה שענין זה אינו דומה לענין אשה דעד גבי אשה שנים דאין דבר שבערוה פחות משנים, אבל בזה דסגי אחד כשאר איסורין נאמן או לא. וכן הודיעני אם לריך ליטול הימנו רשות בפירוש או אם יספיק לו מה שכתב לו אם תרצה ללכת לא תהא וציתך כיון שיראה שלא היתה עיקר הכוונה שצבעה רק שלא לכוף אותה להוליאם וכיון שהדבר נעשה על פיהם ובראונם מותר ואפילו שלא ברשות חמיו, או נאמר כיון דתלה הדבר ברשותו אינו בדין שיויאם עד שישאל את פיו. הודיעני דין זה:

תשובה מסתברא כי אם נותן לו חמיו רשות בכתב שיויאם אשתו לכשירצה הרי זה מותר ונפטר משבועתו כל שמכיר חתם ידו של חמיו דנתינת רשות אינה צריכה פה אל פה אלא צין על פה צין על כתב ידו ואינו דומה לעדות לפי שגזירת הכתוב בעדות דכתיב על פי שנים עדים ודרשינן מפייהם ולא מפי כתבם ואף לגבי עדות אפשר ללא מיעט מפי כתבם אלא שאינו ראוי לבילס כחרש וכיוצא בו כדאיתא ריש פרק מי שאלחו וכבר עמדת על מה שכתבתי שם, א"ל שכתב בו עדות על פנקסו כהיה דכותב אדם עדותו על השטר, א"ל בכתב שאינו ראוי למוסרן ליד בעלים כהיה דד' אחים דיבמות גבי מפני מה אין כותבין זמן בקידושין כדאיתא התם, אבל בשאר מקומות כתב ידו כפיו לגרש בכתב כמו ששנינו כתב בכתב ידו ואין עליו עדים דכשר ד"ת להתחייב בממון כמו ששנינו הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין וכן שטר הקנאה אם כתב לו שדי מכורה לך שדי נחונה לך וכן שטר קידושין אם כתב הרי את מקודשת לי וכן שטר בעדים וכיון שכן אינו צריך אלא להודעה שנותן לו רשות. ומה שאמר פרק הגזול אין משלחין מעות בדיוקני התם טעמא משום דחיישינן דלמא אדאזיל שליחא שכיב משלח ונפלי מעות קמי יתמיה. ותדע לך דאפילו חתומים עליו עדים אין משלחין בשטר וכתוב בספר וחתום והעד עדים אלא טעמא כדאמרן. וזה נ"ל פשוט. ומ"מ ראיתי בלשון שאלתך בהרשאת חמיו שני לשונות, האחד שאמרת שכתב לו בכתב ידו אם תרצה להוליא ציתך הוליא ועל הלשון הזה אמרתי מה שאמרתי, אבל הלשון השני שאמרת שכתב אם תרצה להוליא ציתך מטולמייאם הודיעני ואני חוליקם לך נ"ל שאין זה הרשאה אלא פטומי מילין בעלמא, אומר אני שמא חשש זה שמא יוליא בתי שלא מדעתו ולגלות כוונתו הוא רוצה ללכת שם ול"כב כענין שאמר לכן ליעקב למה לא הגדת לי ואשלחך בשמחה וגו'. ועוד שלא נתן לו רשות להוליאם אלא על ידו שמא חושש לכבוד בתי שלא יוליקנה כשפחה עד שיוליכנה הוא דרך כבוד או כיוצא בו בטענות אלו, ע"כ איני רואה בלשון זה נתינת רשות ושום פטור לבעל:

רנא

שאלה שבועת התורה היאך. לריך לאחוז ס"ת ומחרים או שיאמר נשבע אני בס"ת זה, וכן שבועת היסת אם הוא נשבע בשם בלא נקיטת חפץ או שנחרים סתם:

תשובה שבועת התורה לריך שיאחז ס"ת בידו ולא ס"ת בלבד אלא אפילו תפילין ולא שיאמר אני נשבע בס"ת אלא שיאחז הספר בידו ויאמר אני נשבע בשם פלוני כדכתיב שים נא ירך תחת ירכי ואשביעך בה' ומשם למדו בשבועות כי פירוש ירכי המילה שהיא מלוא ראשונה שנלטהו אברהם אבינו והו נקיטת חפץ ואינו מחרים. אבל נשבע בשם או בכנוי דגרסינן פרק שבועת הדיינים כי משביעין כשבועה האמורה בתורה דכתיב ואשביעך בה' כו' אמר ליה רבינא לרב אשי כמאן כו' חגיגה בר אידי דאמר צעין שם מיוחד אפילו תימא רבנן דאמרי בכנוי ומאי שבועה האמורה בתורה לאתפוסה הפלג בידים כאליעזר דכתיב שים נא ירך תחת ירכי וישם העבד את ידו תחת וגו' וכדרכא דאמר רבא האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל ולא אתפוסיה הפלג בידים נעשה כמי שבעה בדבר משנה וחוזר ולית הלכתא כרב פפא דהא נקיט הפלג בידים ואמרין התם שבועה מעומד ס"ת אפילו מיושב שבועה בס"ת ס"ת אפילו בתפילין. ושבועת היסת שאמרת גם היא בשם או בכנוי ולא בחרם סתם דחרם סתם לחוד ושבועת היסת לחוד אלא שאין לריך לתפוס חפץ בידו שאין נקיטת חפץ אלא בשבועה ושבועת המשנה:

רנב

שאלה מי שנשבע שלא ישחק בקוביא עד זמן ידוע ואח"כ בא לישראל על נדרו ואמר שהוא מתיירא שמא יתקפנו ילדו ולא יוכל להעמיד עלמו ונמלא עושה שתי רעות משחק ועובר על שבועתו, כפי האי נזקקין או לא:

תשובה מסתברא שאין נזקקין לו דשחוק בקוביא עבירה היא ואין מחירין נדר לעבירה ואם מפני שלא יכשילנו ילדו לעבירה ישביע לילדו ואין אומרים לחלו שיזדקקו לעבירה קטנה כדי שלא יעשה עבירה גדולה שלא אמרו בעירובין יחא ליה לחצר דלעבד איבו איסורא זוטא ולא לעבד ע"ה איסורא רבא אלא לאיסור שבא לע"ה ע"י החצר כי הוה דא"ל לך ולקוט כלכלה האנים מתחתי דאמרין שיש לו לחצר לעשר עליהם שלא מן המוקף שלא יאכל ע"ה התאנים בלא מעשר ונמלא עובר ע"י החצר שא"ל שילקוט כל התאנים:

רנג

שאלה מי שהיה חולה ונדר שלא יאכל גבינה לעולה מפני שהיה רעה לחליו ועכשיו מתחרט מן הנדר, אם מתירין ואם לאו:

תשובה היתר זה אינו יודע לו היתר בהרטה אם אין לו פתחים ממקום אחר לפי שאין פותחין בהרטה אלא אם היא הרטה דמעיקרא כילד הרי שגדר על דבר פלוני ועכשיו מתחרט על נדרו אם אמת שמתחרט שלא היה רוצה בנדרו כלל ומאשר נדר מעיקרא הוא מהחרט וזו הרטה שפותחין בה אבל אי יחא ליה במה

רנה

שאלה ראובן בעודו בחור אהר על עלמו בשר ויין אם

נתחרט ואמר שלא היה רוצה שיהיה נשואי נפורה, ואפילו שלא מחמת נולד זה חן ססדי דאי לאו מלך זה שאלטוס לירד למלכים לא היה מתחרט. וכן לדקיה מי נתחרט חרטה דמעיקרא ויהיה רוצה שיחתוך נבוכדנצר ראשו וכן אלמנה שהקשה למ"ד חן לריך לפרוט הגדר וליחוס דלמא חזלא גבי חכם ושרי לה ולא משכח פירוקא חלא דמדריקן לה ברבים או על דעת רבים למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומאי אית לה וחרטה דמעיקרא נמי לית לה דאי לא חסרה פירות חפשה לה מגבו לה כתובה, חלא שמכלל נדרים חלו כ"ל שבכל נדרים שחייב מחמת עצמן חלא מחמת קנס חייב נדרים חזקים ואפילו בחרטה דהשתא סגי לה ולומר שמעכשיו מתחרט על מה שאמר על עצמו וכגון שבפניו כיוצא באלו. ועוד שזה עומד באיסור כל הימים ומוטב שישאל על נדרו ושלח ירהוג באיסור כל ימיו. חלא שאני חוכך על היתר נדרו עד שינהוג איסור כימים שנהג היתר ואם נהג היתר הרבה ינהוג איסור שלשים יום דתן פרק חלו מותרים ועל כולם חן נשאלין להם ואם נשאלין עונשין אותם * ומחרימים עליהם. ואמרין עלה בגמרא עונשים אותם ה"ד כדתניא מי שגדר ועבר על נזירותו חן נזקקים לו עד שינהוג איסור כימים אשר נהג בהן היתר דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר ב"ד ח' נזירות מועטת חבל נזירות גדולה דיו שלשים יום, ואע"פ שאין הלכה כר"מ בהא חלא כחכמים שאין מחמירים עליהם היינו באותם נדרים שאין להם ממש חבל בנדרים גמורים מחמירים אפי' לרבנן דר' מאיר. ומיהו מלאתי לקאת רבני הלרפאים ז"ל שכתבו מעשה באדם אחד שגדר מכל הפירות חן מדגן ועבר על נדרו, והורה שחזקין לו מיד כיון שענינו של זה כן שאינו יכול לקיים נדרו וכל שאתה מוסיף עליו זמן מוסיף לעבור. ועוד דהיינו לדבר מלוא שיוסיף שימטע במלכת שמים או שיסא במכשול כל ימיו שלא יכול ליזכר בנדרו :

רנו

שאלה בנשבע לחבירו שיפרענו לזמן פלוני והגיע שמתה חס השביעית בזמן הזה משמטת ואומר ממון חן כאן שבועה חן כאן או נאמר שבועה דאורייתא שמיטה בזמן הזה דרבנן ולא אתי דרבנן ומבטל דאורייתא :

תשובה יש לך לדעת שאם הגיע השמיטה חן זמן ההלואה חן השביעית משמטת דקי"ל כר' יצחק פרק קמא דמכות המלוה חבירו לי' שנים חן שביעית משמטת. וכן אם הגיע זמן ההלואה קודם שביעית ונשבע שיפרענו ליום פלוני ולא פרעו כבר עבר על שבועה ושבו חן לה תשלומין וחן עליו עוד חיוב פרעון בשבועה כנשבע שיאכל כבר זה היום ועבר היום ולא אכלו שזה עובר על שבועתו ושבו חינו חייב לאכול את הככר דמאי דהוה הוה. ועוד אתה לריך לדעת דקי"ל כר' דאמר פרק השולח האומר פרוסבול היה לי ואבד נאמן משום דכל דאית ליה חקתא חזקה לא שביק היתרא ואכיל איסורא ואפילו עכשיו שאין העם מורגלים בפרוסבולי ואינם יודעים אותו נאמן לומר תנאי היה דבריו שלא השמטנו בשביעית מההוא עמא גופה דרב לא שביק היתרא ואכיל איסורא, ולא עוד חלא דכל כגון זה פותחין לו למלוה ואומר כלום תנאי היה לו עמך שלא תשמיענו שביעית דכגון זה פתח פיך לחלם הוא וכדאמרין התם כי אתי לקמיה דרב הוה אומר ליה מידי פרוסבול היה לך ואבד כגון זה פתח פיך לחלם הוא וכיון שקן נאמן ואפילו שלא בשבועה. חבל חס חן

(* בזמננו חן דין חרם נהג ע"ש דפי המדינה :

חס יעבור עבירה פלונית ועבר עליה ושרי כל ימיו של זה בעבירה, חס"כ הוסיף לחסור פירות ודברים אחרים חס יעבור עוד ועבר אותה ושרי כל ימיו בעבירה שעבר על נדרו מפני שמתבייש לישאל על נדרו, ועתה בא לישאל וסוף מוחזק חללו באדם כשר ששב מן העבירה ומתחרט מן הנדר ומפני שהוא כרוך חללו חנו נזקקים לו. ובה לפניו ואמר שהוא מתחרט מכל הנדרים מעיקרא חלא שאינו מתחרט חלא מחמת שעבר על העבירה ונאסר עליו כל דבר ואילו לא עבר בה היה רוצה בקיומו, ואנו מסופקים כי לפי דעתנו חן כאן חרטה שפותחין בה לפי שראינו כמה שכתבת בנדרים פ' ד' נדרים (כ"א) שאין חרטה גמורה חלא כגון לב זה עלך כלומר שמתחלם לא נדר חלא מתוך הכעס וכיוצא בזה ואנו מסופקים חס נפטר לו בזה כמעשה דביתהו דאביי דאמר ליה רב יוסף חילו הוה ידעת דעברת על דעתך מי הוה עבדת אמר ליה לא ושרייה. ועוד שאלנו אותו חילו היו עשרה בני אדם שהיו מונעים אותך בשעת הנדר מפני שהם קרובים לצוא בהם לידי תקלה כלום היית נודר ואמר כי היה שומע להם והיה נמוע. ועם כל זה חנו מסופקים שמה נידון זה כמי שנתחרט מחמת דבר שנתחדש. הודיעני חס נזקק לזה חס לא :

תשובה ח"ל שכל כיוצא בזה פותחין לו מן הנדר עצמו ומחירים לו כלומר חס היית יודע שיהיה הילך תוקפך כלום היית נודר וכמעשה דביתהו דאביי דפתח לו רב יוסף מן הנדר עצמו וכן רבי יוסי לאותו שהדיר אשתו מלעלות לרגל ואע"פ שיש קלח לחלק דהתם תולה בדעת אחרים וזה תולה בדעת עצמו חס"ה פותחין לו ממנו שאף זה כתולה עצמו בדעת אחרים שהילך עשוי לתקוף וכ"ש למי שמורגל בדבר. ומן הטעם הזה יראה ג"כ שאין זה כגולד דדבר מלוי הוא כמורגל ונולד מלוי הוא ופותחים בו שהרי דביתהו דאביי לא הקשה והא נולד הוא דשכיחי נשי לעבור על דעת בעלים וכענין שאמר שכיחי קלירי רבנן וחרטה נמי נולד הוא ופותחין בה מפני שהיא מלוייה חלא בני אדם וכדגרסינן בירושלמי ותהות לא נולד הוא ח"ר לא התהות מלוייה, (ר' לא שם חכם כמו ר' חילא). ועוד שקרוב חני לומר בזה וכיוצא בזה שפותחין אפילו בחרטה דהשתא חלא בעינן חרטה דמעיקרא חלא בנדר שטיקרו מחמת עצמו כנודר מן היין שרואה לגדור עצמו וממנו וכיוצא בזה וח"נ שרואה לחסור דבר מחמת נזקו כנודר מן הבבל מפני שהוא רע לבב וכיוצא בזה וח"נ מחמת שרואה להתרחק מדבר מפני היראה שמה יהיה לו סבה לנדר כנודר מן האשה שלא ישארה מפני שאביה רע וכיוצא בזה וכן בכל שאר הנדרים שגודר מחמת הדבר עצמו שגדר ממנו, שכל נדרים חלו חזקים הם ולולא שמתחרט מנדרו מעיקרו חן זו חרטה גמורה לבטל הגדר, חבל כל דבר שאסר על עצמו שלא מחמת עצמו של דבר הנודר חלא קנס בעלמא קיל משאר נדרים לפי שאין חכלית כוונת הגדר מחמת עצמו ואפילו בחרטה דהשתא סגי והראיה בהא של משה ושל לדקיהו ונדרה של אלמנה דכשא"ל הקב"ה למשה במדין נדרת לך והתר במדין איזה פתח היה לו בנדר שגדר ליאתו דכא משמע דמשה ב' נדרים נדר אחד ליאתו שלא ילא ממדין כדי שיתן לו נפורה ואותו הוא שא"ל הקב"ה שילך ויתיר במדין שגדר הוא שהולך להתיר במדין מפני שיתרו לכך הדירו בכך וממנו למד פרק ר' אליעזר למודר הנאה מחבירו חן מתירים לו חלא בפניו ועוד נדר נדר אחר שלא ירד למלכים מפני שאנשים רעים שם וכנודר שלא חכנס בבית זה שנחש בתוכו ועל זה הוא שמלא פתח פי מתו כל האנשים וגו'. ונדר זה לא נדר ליאתו דלימא ליה יתרו להדירו בכך ונדר שגדר ליאתו אי זה פתח מלא בו דמייתת האנשים חן זה פתח לנדרו של יתרו, ואי משום לירד במלכים בנבואה נולד הוא. ואי משום חרטה מי

שא"פ שאין בעל מחיר בנדרי אשתו ס"מ ביחיד מומחה
אבל בג' הוא מלטרף וראייתו מצבור דתן כל הצבורות
אדם רואה חוץ משל עלמו ואמרין הסם כמתן חלימא
בחד ומי מבימן אלא בתלתא ומי חשידי ואוקימנא ביחיד
מומחה אלמא בתלתא ש"ד וה"ה לנדרי אשתו, או שמא כיון
דאמר לגבי נדרי אשתו טעמא משום אשתו כגופו ואין חכם
מתיר בנדרי אשתו א"כ נאמר כי יכי דלא מלטרף לנדרי
עלמו אינו מלטרף לנדרי אשתו :

תשובה כך דעתי נוטה דבעל מחיר נדרי אשתו
ובנדריים שבינה לבין אחרים ומשנתנו היא
בנגעים דתן כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עלמו ר'
יהודה אומר אף לא נגעי קרוביו כל הנדריים אדם מתיר חוץ
מנגעי עלמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין
אחרים. ומיהו בירושלמי מפכי לה דגרסינן נדרה אשתו
ושמע בעלה ולא הפר לה פשיטא שאינו מפר לענין הבעל
מהו שיפר לענין הזקן מה אן קיימין חי בנדריים שבינה
לבינו נדרי עלמו הן אלא אן קיימין בנדריים שבינה לבין
אחרים ולא ר' יהודה היא תניא בשם ר' יהודה ור' חייא
הני לה בשם חכמים. אלא מיהו צ"ק במכילתין דנדריים
משמע איפכא דרבינא הוה נדרה לבייתהו אלא לקמיה דרב
אשי א"ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו וכו' ואמרי'
עלם ש"מ לא למשרא נדרה במקום רביה כלומר מדאילטרין
רבינא למשרא ולנזעי מרב אשי ולא שרי לה איהו אלמא
אי לאו משום כבודו דרב אשי הוה שרי ליה רבינא גופיה
אלמא מתיר הוא משום זקן ודלא כר' יהודה אלא כמתניתין
דתינא בשם חכמים שמתיר אף נדרי אשתו ואע"ג דמהפכי
לה בירושלמי לא שבקינן פשטא דמתניתא ותפסינן מאי
דמפיך בירושלמי כיון דלא מדכר לה גמרא כלל וכ"ש הכא
דמשמע הוא כפשטא דמתניתא בעובדא דרבינא כדקאמרין.
ומיהו אם איתא להא דמפיך בירושלמי מסתברא לי דאף
בג' אינו נמנה דהאי טעמא משום אשתו כגופו הוא ובנדרי
גופו אף בג' אינו נמנה ולא דמי לבכור דמשום חשש :

רנב

שאלה הנשבע לפרוע לזמן פלוני או להזמין בחו לפלוני
לנשואין ליום פלוני ולא עשה כן :
תשובה יש לדון ולומר שהוא מחוייב לעשות כן אחר
זמן ובכל יום ויום עובר על השבועה לפי שאלו
ב' דברים הם, האחד שנשבע לעשות דבר פלוני ולא תלה
אותו בזמן והשני שקבל עליו לעשותו בזמן פלוני ואין זה
תלוי בזה. אבל אם נשבע לעשות דבר ביום פלוני אם עבר
ולא עשה שוב אין חיוב שבועה עליו ולוקה על שעבר על
שבועתו ופטור מלעשות לו. ותדע דגריס בירושלמי פ' קונס
יין נדר להתענות ושכח ואכל כבר אכר תעניתו ר' אבה בשם
רבין אומר והוא שאמר סתם הא אומר יום זה אף על פי
ששכח ואכל מתענה ומשלים כלומר אם אומר יום סתם כבר
קבל עליו להתענות יום אחד ואע"פ שהתחיל להתענות אם
שכח ואכל אין השלום יום זה עולה משום גדרו אבל אם
אומר יום זה אע"פ ששכח ואכל משלים יום זה ואין חייב
להתענות יום אחר. וכן הורה מורי. אמנם אע"פ שעבר על
השבועה יש לו לישאל עליה כדאמרין נשבע על הכר אפילו
אכלה כלה נשאל עליה להחירה ואם האריכו אחר עבד
הזמן חייב :

רס

שאלה על ענין עטרות ס"ת המשימים בראשי הקוראים
והתיקנות ביום שמחת תורה, אם מותר לעשות
אם לאו :

תשובה

אין לו פרוסבול ולא תנאי שביעית משמטתו ואפילו בזמן
הזה דהפקר צ"ד הפקר ולא נשבע זה לפרוע אלא כל זמן
שהוא חייב שאילו מחל לו זה חובו אין חיוב שבועה חל
עליו והרי זה יכול להחיר שבועתו שלא ע"פ חכם בכענין
זה שהרי כאלו התקבל חובו דאשקעחא דמלכא הוא דהפקר
צ"ד הפקר דאורייתא כדילפינן ליה מאלה הנחלות אשר
נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות ואמרי' מה ענין
ראשים אלא אבות לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם
מה שיראו אף ראשים ינחילו את העם מה שיראו. ומן
הטעם הזה בעלמו הוא דאמר רבא דאע"ג דאמר תורה
דתשמט אפ"ה אלא הלל ותקן דלא תשמט ולוקחין ממון
מלוה ונותנים למלוה אע"ג דהוי זה כעין גזל ושמוטלין מזה
ונותנים לזה וכדאקשינן הסם ומי איכא מידי דמדאורייתא
משמטא שביעית ותיקן הלל דלא תשמט כלומר ונוטלים מזה
ונותנים לזה ופריק רבא הפקר צ"ד הפקר ואין אומר גזל
דאורייתא ואיך נוליא מזה שלא כדין מדעת חכמים. ועוד
דבלאו הכי בכל שב ואל תעשה העמידו חכמים דבריהם
אפילו במקום כרת שהרי העמידו דבריהם בפסח וערלה
וכ"ש בשאר מצות כגון שופר ולולב ודברים מלבד אלו. וה"ג
כשנשבע שיפרענו חכמים פטרוהו ואמרו לו שב ואל תעשה
שאלו פוטרים אותך. ואין השבועה דומה לפרוזבול כמו
שאמרת דטעמא דפרוסבול כאילו גזש כבר ועומד צ"ד
וכדאמרין מוסריני לכס פלוני ופלוני דייגים אבל כאן אינו
נגזש ביד צ"ד אלא שהוא אסר עלמו שבועה לבטחון
שיפרענו בזמן פלוני. וזה ברור :

רנז

שאלה הקהל *החרימו שלא ידור איש פלוני במגרש
פלוני עד זמן ידוע ובחוד הזמן שכר שם בית
לחנות למכור שם לחם ולעשות מלאכתו שם ובה אדון העיר
ותבע עונש על שעבר החרם וטען הלה שלא החרימו אלא
שלא ידור באתו מגרש ואינה נקראת דירה אלא במקום
שאוכל ושוחה וישן ועושה אש אבל הוא אינו אוכל שם אלא
ששכר הבית לחנות לעשות מלאכתו :
תשובה לשון דירה נופל על ענינים רבים, יש שהוא
כעין ישיבה במקום כמו שאמרו פ"ק דסוכה
אם יש דיורים בעליונה כלומר שהיא בריאה לישב בה ולא
תפול, ויש שהוא כמו עכוב במקום כמו שכב עם לבן גרתי
ותרגם דרית, ונופל ג"כ למי שדר במקום אחד אפילו יום
אחד כדאמרין פרק ח"ה אית לך סהדי דדר ביה חד יומא,
וכופל ג"כ על מי שקובע דירה ושוכן בה דדר בה ביממא
ובליליא. ולפיכך הכל לפי מה שהוא הענין. אם מה שהחרימו
על ענין שחשו שלא יהא שייך עמהם אפילו לישב בחנות
כלל, ואם מחמת שלא יקבע דירה עמהם הדין עמו שאין
עיקר דירה אלא במקום פיתא שאוכל שם תדיר ואע"פ
שכוב במקום אחר כדשינו לענין עירוב דמקום פיתא
גרים ולא מקום לינה, וכל הנדריים והחרמות נדונין לפי מה
שהוא הענין וכמו ששינו פרק הנודר מן הירק פשתן עולה
עלי מותר לכסות ר' יהודה אומר הכל לפי הנודר טען
והזיע והיה ריחו קשה ואמר קונס אמר ופשחים עולה עלי
מותר לכסות ואסור להפשיל לאחוריו. ותניא כינר א"ר
יהודה הכל לפי הנודר היה לבוש אמר ואמר קונס אמר
עולה עלי ללבוש אסור ומותר לטעון, היה טעון פשתן והזיע
ואמר קונס פשתן עלי מותר ללבוש ואסור לטעון :

רנח

שאלה אם נככים לדעת רבינו שמשון ז"ל שפורס

(* בזמננו אין דין חרם נוהג ע"פ דמי המדינה :

תשובה באמת לולא שנהגו כן היה מוצא להשמר מכיוולא
 בזה מפני שנתממש בו קדש ותניא בתוספתא
 דמגילה העושה מטפחת לספר עד שלא נשתמש בו גבוה
 מותר להשתמש בו הדיוט מששתמש בו גבוה אינו רשאי
 להשתמש בו הדיוט אבל משחיל אדם מטפחתו לספר וחזר
 ולקחו ממנו. אבל שמעתי שפשוט המנהג הזה ברוב מקומות
 בישראל ולא שמעתי אדם שמיחה, גם בעיר הזאת זכרתי
 כשהייתי קטן והיו לוקחים עטרת הספרים ומשימים בראשי
 התינוקות ומוליכים אותם בצית שהיו מונחות שם אל יד
 השומר ולא מיחו צידם החכמים שצדור, ושמה מפני שאין
 משתמשים בהם לצורך ההדיוט אלא לכבוד התורה ולפאר
 ולרומם כבוד תורת אלהינו וכאילו נתן ס"ת על ראשו לעשות
 ממנו עטרה לראשו כענין שכתוב הענדה עטרת לי, ועוד
 שמה דעת המתנדבים כן ועל דעת כן הם מקדישים שישימו
 אותם בראותו יום בראש כל אדם מישראל ואין זה כאומניה
 וזר ביה כלומר כמזמין כלי להניח בו תפילין והניח בו
 תפילין שאסור לצור בו מעות מפני שאותו כלי כיון שהזמינו
 לגמרי ואח"כ הניח בו תפילין הרי זה כלי קדש אבל הכא
 בתחלה היה דעתו שיהיה קדש לפעמים וחול לפעמים ואין
 זה הזמנה גמורה אלא כמי שמיחה ספר תורה בתיבה
 שדעתו להניח בו ג"כ כלים אחרים שאין זו הזמנה גמורה
 וס"ל כבר ביה ולא הזמניה שהוא מותר להשתמש בו חול
 אפילו אחר שנתממש בו קדש. וגרסינן בירושלמי דמגילה פרק
 בני העיר רבי ירמיה איל לגולגל חמתון יסבין מכושא גו
 ארונא אחא שאל לרבי מאיר א"ל אנו כך התנינו עליו
 מתחלה רבי יונה עבד ליה מגדל והתני עליוס עלאי דספרין
 וארעאי דמגין. זו ראייה גדולה למה שאמרתי, וכוף דבר הנח
 להם לישראל וכמו שאמרנו בירושלמי כלל על כל הדברים
 הסווגים ואין טעמם ועיקרם צדור כל הלכה שהיא רופפת
 בדרך הלך אחר המנהג ומנהגן של ישראל תורה היא. ומ"מ
 לשים בראשי העבדים והשפחות בזה גנאי ומזה ראוי
 להוכיח ללמדם שלא לעשות כן. אבל מלאתי בתשובה לרב
 האי גאון ז"ל עטרה שמשמין על הס"ת ציום שמחת תורה
 אסור להניח בראש החתן לפי שאין עושים אותה חול ומעלין
 בקדש ואין מורידים עכ"ל. ושמה דוקא בראש החתן לפי
 שהן עושים אותה לעטר החתן אבל כאן אין נוהגין לצורך הדיוט
 אלא לכבוד התורה וכמו שכתבתי :

רמא

שאלה מי שמנדה עלמו לריך שאלת חכם ואם לריך
 פתח וחרטה :

תשובה אין הגדוי* לריך פתח וחרטה אלא אומר לו
 מותר אחת שאין זה אלא כמתירים אותו
 מבית האסורים, וגרסינן פ"ק דנדרים (ז'): א"ר אבא הוה
 קאימנא קמיה דרב הונא שמעם להביא איתתא דאפקה
 ש"ס לבטלה שמתה ושרייה לאלתר באפה, וכאן לא הוה
 פתח וחרטה וזה דבר פשוט. ואם הוא ת"ח י"א שהוא
 שגדה עלמו יתיר עלמו מדגרסינן ההם בנדרים ת"ח מנדה
 לעלמו ומפר לעלמו פשיטא מ"ד אין חבוש מתיר עלמו מבית
 האסורים קמ"ל. וי"מ שאין מתיר עלמו כל שגדה עלמו
 משום דבר שחייבים עליו נדוי שבה לידו אלא כשגדה עלמו
 שלא מחמת עבירה שחייבים עליה נדוי אלא להבה אחרת
 וכזה דעתי נוטה. דהתם אמרינן ת"ח מנדה לעלמו ומפר
 לעלמו כי הא דמר זוטרא חסידא כי הוה מיחייב בר בי
 רב שמתא משמת לנפשיה והדר משמת בר בי רב וכי עייל
 לביתיה שרי לנפשיה, מדקאמר כי הא משמע דוקא כי הא,
 מ"מ מכל הני שמעינ דאין לריך לא פתח ולא חרטה. ואם
 גדה עלמו לכל ישראל שאלתם אם יתירוהו שלשה לכל חוץ
 מהם ויתירוהו ג' אחרים לג' ראשונים, אין לריכין לכל זה
 כלל אלא אותם שמנודה להם יתירוהו. ואין זה לריך לפנים

כי מנודה לנשיא מנודה לכל ישראל.

רמב

שאלה מה שכתב הר"ם ז"ל ואומר שרוי לך מחול לך.
 מהו לשון מחול, אם הוא לשון מחילה או מלשון
 לא יחל :

תשובה מלשון לא יחל, ומחילה ויחל הכל ענין אחד
 שלשון לא יחל לא יחיר והענין כמתיר הקשר
 שחזר הענין כאלו לא היה וכאדם שמתא חבל קשור והתירו
 והרי הוא כאילו לא היה וזהו שאמרו שחכם עוקר הנדר
 מעיקרו, ומחילה ג"כ שעושה את החוב או החטא כאילו לא
 היה משא"כ בלשון הפרה שהוא כדבר שיטנו אלא שיש
 מעכב מלהשלימו, כמו מפר מחשבות ערומים, להפר ברית,
 ולפיכך אמרו שבעל אינו מתיר אלא מיגז גיז דכתיב בבעל
 והפר את נדרה. ואמרו חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר
 בלשון חכם לא אמר כלום :

רמג

שאלה מנודה * אם הוא ד"ת או דרבנן, ונ"מ למי
 שדוהו שלא לדבר עמו שאסור לדבר עמו אי
 אסור דבר תורה או מדבריהם :

תשובה דיני המנודה אינן ד"ת שא"כ לא היו יכולים
 לא להקל על נדויו ולא להחמיר אלא כדיניו
 ממש כשאר מלות התורה והמנודה יכולים להקל על דיניו
 וכן להחמיר שלא לדבר עמו ושלא להסנותו וכל כיוולא בזה
 ולפיכך כל תיקו שנאמרו בזה שבאה השאלה עליו צ"פ ואלו
 מגלחין מנודה מהו בקריעה מהו בתשמיש המטה מהו
 בכפיית המטה וסלקי כולהו בחיקו וכולהו לקולא כמו
 שכתב הר"ם ז"ל בהלכותיו ואילו היה דיניו דבר תורה היו
 לחומרא ככל תיקו דאורייתא אלא דברי קבלה הן אורו
 ארור יושביה והוא כנדוי, וכמו שאמרו שלחי שבועת העדות
 ארור בו שבועה בו קללה בו נדוי דכתיב אורו מרוז ואמר
 עולא בארבע מאה שפורי שמתיה צדק למרוז :

רמד

שאלה מי שלא נהג עם המנודה כדינו מה דינו* :

תשובה מי שאין נהג עמו כדינו הרי הוא עובר על דברי
 קבלה ויכולים לקללו ולגדותו ומנדה נמי
 דאכיל ושתי בזהים וקאי בארבע אמות דיליה דכתיב
 אורו ארור יושביה :

רמה

שאלה מי שגדר בחלום אם לריך שאלה בדבר זה :

תשובה חשתי אני פעמים אע"פ שלא נאמר בגמרא
 נדרים אלא במי שדוהו בחלום אבל בנודר לא
 נתפרש בגמרא, אע"פ כן אני חושש לו :

רמו

שאלה מי שדוהו אם אשתו נוהגת בו נדוי והקרובים
 או לא :

תשובה נראה לריך לנהוג בו נדוי מדגרסינן פ"ק
 דנדרים מר זוטרא חסידא כי הוה מיחייב בר
 בי רב שמתא משמת נפשיה והדר משמת בר בי רב וכי
 עייל לביתיה שרי לנפשיה, משמע לכאורה דאי לא אקדים
 ושרי לנפשיה בני ביתו אסורים בו. וא"ת והא בפרק ואלו
 מגלחין גרסינן מהו בתשמיש המטה ואם איתא שאפילו
 אשתו נוהגת בו נדוי ואסורה לישב בארבע אמותיו
 חשמיש

(* בזמננו אינו נהג ענין נדוי ע"פ דינא דמלכותא :

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רסו רסח

גם אתה למקומך הראשון אם כן כל זמן שאתה מתעכב בלידרא וסר אל ביתך ואל מקום קביעותך הראשון במקום השתך ובני ביתך מיד אתה נקרא מן הדרים בלידרא שאתה כשאתה חוזר לבוא לביתך שבלידרא אין דעתך לשוב יום אחד באושקה למקום קביעות אלא למקום עראי שאם תכלה תחזור למקומך ונמלאת עמידתך באושקה עראי ועמידתך בלידרא קבע. ע"כ נריך אתה ליזכר שלא תבא בלידרא לכור אל ביתך כל זמן שאשתך ובני ביתך דרים שם שכל זמן שהם דרים בעיר אתה חוזר למקום קביעותך. ואל היתר נדרך ע"י חכם או ע"י ג' סדיוטות אל תתן לבך כי נדר שסודר ברבים ע"ד רבים אין לו הפרה וכ"ש שבועה שמור רגלך על דברת שבועת אלהים וס' אלהים ירלך :

רסח

שאלה ראובן שקנה מטובי העיר גן אחד שהיה סמוך לבהכ"נ אחד שהיה בעיר והתנה בשטר המכר שיתן קיתון שמן למאור בכל שנה ואין כתוב בשטר באיזה מקום מאור אם למאור בהכ"נ או למאור בהמ"ד ללריכים ת"ת או לאחד מהם או לשניהם ואין כתוב בשטר שיתן לקהל ולא לגזברי הקהל ולא לגזברי הקדש, ויש בזה מחלוקות רבות בין בני העיר ובין הלוקח, ויש מבני העיר אומרים שיתן לבהכ"נ הקטן כיון שהוא סמוך לאותו גן וי"א שיתן לבהכ"נ הגדול שרוב הקהל מתפללים שם. והלוקח אומר שיש בידו לתת לכל מאור מזה ויותר ראוי לתת למאור בית המדרש שללריכים ת"ת לפי שגדול מבהכ"נ :

תשובה ודאי נראה שצריך הוא לתת למאור בהכ"נ דהלך אחר לשון בני אדם דכל מאור סתם לבהכ"נ וכל שאר המקומות בשם לוואי קורין להם והרי זו כחותה ששנינו בנדרים (י"ח:) סתם חרמים ביסודם מותרים ובגליל חסורים שאין אנשי הגליל מכירים חרמי הכהנים. ומה שנחלקו בבתי כנסיות של עיר מסתברא שמתחלקת היא בשוה בין השתי בתי כנסיות ולפי הראוי להם הגדול לפי גדלו והקטן כפי קטנו כאלו המקדים עלמו הקדיש סתם כך וכך שמן למאור שהיא מתחלקת בשוה לפי שיד כולן זוכה וה"ל כמקדים מנה לעניי העיר שאין אומרים ינתן למקלת עניים אלא מתחלקת היא בשוה בין עניי העיר כולן שכולן זוכים בו וכן הדין בכלן שה"ס והוא הטעם. ומה שטען כי המקום הזה מוחזק להקדש עניים ואין ראוי שימכרו בני העיר ללרכן להקל מעליהם אלא על שמן בהכ"נ, אין טענתו טענה שכל המקדים ע"ד אנשי העיר מקדיש שאלו ראו עוברים העיר לבנות הקדשו לכל מה שיראו הרשות בידם וכדאמרו בני העיר שראו לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה עושין, ובההיא דערכין (ו'): דישאל שהתנדב נר או מנורה שמוחר לשנותה לדבר מזה ואפילו לא נשתקע שם בעליה, והא דתנן מותר עניים לעניים דוקא בשלא הסכימו עליו טובי העיר במעמד אנשי העיר ולא הפרנסים. וא"נ נפרש רשאים לשנותן כלומר ללוותן ולאחר זמן לפורעם אלא כדמשמע שמעתא דערכין מ"מ רשאים בני העיר לשנותן לשעה ולפרוע אחר זמן ואין זה יכול לעכב ולומר שלא ינתן אלא לזורך עניים והא דאמר נמי מאחר שבאו ליד הגבאי אסור לשנותה דוקא היחיד שלא מדעת טובי העיר ואנשי העיר הא מדעת שרי וכדגרסינן בתוספתא דמגילה הפוסק לדיקה עד שלא זכו בה הפרנסים רשאים לשנותה משזכו בה הפרנסים אין רשאים לשנותה אלא מדעתם משמע הא מדעתם שרי ודעת טובי העיר במעמד אנשי העיר כדעת פרנסים הן ושרי :

רסו

שאלה הא דאמרו בערכין פ' משקלי עלי (כ"א) הקדיש כיכי דייר בה במעילה קאי דאמרו דהקדש מפיקט מידי

השמים המטה מיבעיא, ולמד מכאן הראב"ד ז"ל שאין אשתו נוסגת בו נדוי. וי"ל דאין אותה רחיה מחוורת דדילמא סכוא מיירי במנודה לעיר אחרת שאין מנודה לעירו וחייב לכהוג נדוי בעלמו :

רסו

שאלה נשבעתי בזה הלשון ע"ד רבים להיותי יולא אני לבד מעיר לידרא לפני הפסח לכל אחוג שם בחג הפסח הקרוב ומפסח הקרוב הנזכר עד מלאת שנה תמימה שלא אחיה מהדרים בעיר לידרא אני עם כל מה שאוכל להוליא משם מסייעת ביתי אשר ירלו ללכת אחרי במקום אשר הבחר לי שב שם בשנה זו, אח"כ ילאתי מלידרא ולא יכולתי להוליא עמי כ"א אחד מבני כי עכבם מושל העיר ויתר השרים. העמידני על נכון הדבר איך יהיה הנהגתי אם אוכל עוד ללאת ולבוא בפתי לחכול שם ולעסוק בענייני שני שלישי החדש מחדשי השנה או יתר על זה כיון שאיני דר חדש שלם ואם מאחר שהשליט מעכב אשתי בכח והיא ג"כ לא תאבה ללכת אחרי הים די בהיותי אני ובני האחד הוליא אחרי דרים חוץ לעיר ואם לא אחיה נתפש בשבועתי בעבור שאר הבית. ע"כ מוסח השאלה : **תשובה** תחלה אומר איך נתפש על עכוב האשה לפי שאין שבועה כזו חלה על כיוולא בזה שהנתפש בשבועה על אחרים שיעשו כך וכך ואין הדבר תלוי בידו אין שבועה כלל עליו ומיד ילאת שבועה לשוא מפיו ולוקה. וכ"ש שאתה לפי מה שאני רואה בלשון שבועתך לא נשבעת להוליא משם עכ"פ רק שלא תהיה מן הדרים בעירכם מי שתוכל להוליא משם אשר ירלו ללכת אחריו, והנה לא רלו ולא שמעו לקולך א"כ כבר קיימת שבועתך שכבר פייסתם והם לא רלו ולא שמעו לקולך וילאת מידי שבועה עליהם. אבל אתה שחלה שבועתך עליך ונסתפקת אם תוכל להתעכב שם בעיר פחות משלשים יום. דע כי הדין הזה מוחלק כפי לשון הנשבע אם נשבע שלא יהיה מיושבי העיר או נשבע שלא יהיה מבני העיר או נשבע שלא יהיה מן הדרים בעיר, לפי שהיושב נקרא מתעכב בעיר שלשים יום ובן עיר לא נקרא עד שיתעכב שנה תמימה בצירוף ודינים אלו מפורשים בתלמוד. אבל דר לא נתפרש דינו בהדיא אבל מדעתי שאינו לא כיושב ולא כבן עיר. ודע שכל שבועה ונדר אין חולקים אלא אחר לשון בני אדם של אותו מקום שהוא עומד, ובאור הענין שאלו היה בלידרא קורין דר למי שמתעכב שם בעיר אחר זמן קלוב ובאושקה קורין דר מי שמתעכב זמן אחר קלוב או גדול מן הראשון או פחות ממנו ונשבע אחד בלידרא ואחד באושקה אע"פ ששניהם הוליא מפיהם לשון דר ולשון שנסבע זה נשבע זה אעפ"כ אין דין שניהם שוה אלא דין לזה בלשון מקומו ולזה דין בלשון מקומו וזה מפורש בתלמוד. שכן לא ולמד מלשון העם שאם קורין דר זמן קלוב שאני מדמה שאתה לא נשבעת בלשון הקודש אלא בלשון העם שלא אתה אשטנע"ה בלידרא אני רואה שאין קורין אשטנע"ה אלא למי שקובע דירה במקום שאלו הסוחרים הבאים משם לכאן וכשמתעכבין בסחורתם אפילו שנה תמימה ודעתם לחזור למקום קביעותם אין קורין אשטנע"ה דברלליני אלא אשטנע"ה בלידרא כיון שמקום קביעותם נשאר בלידרא ולא בא לכאן אלא דרך מקרה בסבת סחורה או בשבת עראי לא להשתקע וכיון שכן יש בדבר להקל ולהחמיר. להקל שאלו היה מקום קביעותו באושקה ובניו ואשתו שם ונשבע שלא יהיה מדרי לידרא נראה בעיני שיכול להתעכב אפילו יותר מחדש דרך סחורה או דרך עראי לא דרך קבע. וזה להקל ולהחמיר שאם עוקר דירתו באושקה לבא ללידרא וקבע שם דירה הרי זה עובר אפילו בפחות מחדש שהרי הוא דר בלידרא ואשתך ובני ביתך שם והנך מלפני מתי תעבור השנה ותחזור

(* אשטנע"ה, הוא צידנער בלשון השכנו :

הפרה בעולם שלא חבוא עם אשתי בבית אחד עד אחר סוכות הבא ואמר כל זמן שאתחרט מזה עד הזמן הנזכר דעו באמת שלא אהמין בה' יתברך. ואחר נדרו נהפך ונתחרט וחובה על הראשונות ונשאל על נדרו אם מתירים אותו כדי שלא יבטל מפריה ורביה שאין לך מלוא גדולה מזה דהא שעבודי משעבד לה מדאורייתא וכו' כמ"ד הנחת השמישי עלי קונס ועוד שהנדר לכאורה אינו חל דהא לא הזכיר לא שם ולא כנוי. זה נוסח שאלתך :

תשובה על דבריך השיבך על ראשון ראשון כדי שתלמוד במקום אחר ואומר כי מה שחשבת כי אין נדר אלא בזכרת שם או כנוי זה אינו שאין לריך כלום אלא כל שאמר כבר זה עלי או קונס עלי הרי זה נדר גמור. וכן אפילו בשביעה באומר שביעה או שאמר שביעה שלא אוכל כבר זה הרי זה אסור כאלו הזכיר שם וזה מבואר. ולעיקר נדרו של זה מהתנדה שנשאל ומתירין לו אע"פ שנשבע ע"ד הוא שאין זה עיקר נדר שהרי מוליתו בלשון שביעה שהרי אמר שלא אכנס עמה בבית אחד וכל אעשה או לא אעשה הרי הוא כדבר שאין בו ממש כמו אישן ולא אישן אלא שאסור משום כל יחל דרבנן כדאיתא פ"ג דנדרים גמרא שלא אישן ואסמכוה רבנן אקרא לא יחל דברו ככל היולא מפיו יעשה. וכיון שאין זה אלא נדר דרבנן משום מלוא כזו פותחים לו פתחים ומתירים לו. ולא עוד אלא אפילו לדעת ר"ת דאמר שלא בכל דבר מלוא מתירים אלא בני הכותל מעשה דלא אשתכח דדייק כותיה, זכאן מותר דטעמא דהס היינו משום דאין סהדי דדעת רבים גם כן מסכמת בפתיחה שלא נדרו האבות אלא על דעת שיעילו לחיובות ושימלאו דדייק כותיה ושלל יכה אותם הא לאו הכי יחא להו שילמדו בדיוק עם זה אע"פ שמכא הנה ביותר ממה שילמדו בשבוע עם אחר, וכאן חן סהדי דמסכימים לפתחו של זה שלא עשה אלא מחמת כעסו וכיולא בזה. ועוד שהנדר קרוב להיות כשמישי עליך אע"פ שיש לחלק קלת מ"מ זה שהגביר עליו כעסו ונבל עלמו לומר שלא יאמין בה' יתברך אם יתחרט לריך להוכיח וליסר הרבה שאין שום איש שהוא מכלל ישראל לתלות זה בשום ענין וכעין כופר בשעתו הוא תדע שהרי זה אע"פ שלא התירו מ"מ מתחרט הוא וזה תלה אמונתו בחרטתו והרי נחרט ומוליא על עלמו דזה הוא כסיל וקרוב הדבר להלקותו ולהחמיר עליו שלא ישוב לכסל זה עוד :

רעא

שאלה שנמלא כחוב בתשובה שלי באחד הנדר שאם לא יפרענו חמיו מכאן ועד חג הפסח שלא יהיה בחג שבעות רל"א מא"ר והגיע הפסח ולא פרעו חמיו ועכשיו ניחם על נדרו ורוצה להשאל ואמרנו שאי אפשר לפי שלא חל הנדר עליו. הודיעני אם יש היתר לנדר קודם עזרת ע"כ. ובזה התשובה לשאל בלשון הזה מ"מ אם בא לישראל על נדרו ומתחרט בעיקר הנדר או שימלא פתח לנדרו יפה אמרת שאי אפשר עד שיחול הנדר וכדקי"ל אין חכם מתיר אה"כ חל הנדר דכתיב לא יחל נדרו ותן קונס שאיני נהנה לפלוני והריני נזיר לכשאשאל עליו נשאל על נדרו ואח"כ על נזרו ולפיכך אין לזה היתר מנדר שאלה לחכם עד שיגיע חג עזרת ואז ישאל על נדרו ע"כ. ואתה אמרת שהוקשה על זה כי מן הדומה הנדרן שלפנינו חל הנדר הוא תמיד כשהגיע הפסח ולא פרעו חל הנדר אלא בזמן איסורו עדיין לא הגיע עד עזרת. ואם קודם היה בא לישראל הא ודאי אפשר לו להתיר הנדר וכי מי שנדר שלא ישתה יין לאחר שלשים יום מי לא מלי לאתשולי מקמי דנמטי שלשים יום. ולא מלאחי שהזכירו דינא דלא חל הנדר אלא בחולה נדרו בשום תנאי קונס שאיני נהנה לאצרך ולאבא אם אני עושה לפיך, קונס שאיני נהנה לפלוני והריני

מידי שעבוד אם הקדיש בזמן הזה שאין לנו בעונותינו בית לחזק בדקו והקדשו הקדש עניים הפקיע הקדשו זה מידי שעבוד או לא, ומילתא דאמר שמואל הקדש מנה שחללו על שום פרוטה מחול וכן מילתיה דרבי אבהו דאמר מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים לא ידעתי עניינם לבאר : **תשובה** באמת כך הוא שמקדיש סתם בזמן הזה אין הקדשו לבדק בבית לפי שאין עכשיו מכירים בהקדש בבית והרי היא כאלוה ששנינו צפ' אלו מותרין (י"ח:) במסכת נדרים הרי עלי כתרומה אם בתרומת הלשכה נדר אסור ואם בשל גורן מותר ואם סתם אסור דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר סתם תרומה זיהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירים את תרומת הלשכה סתם חרמים זיהודה מותרים בגליל אסורים שאין אנשי גליל מכירים חרמי הכסנים. ודבר ברור הוא שאין הקדש עניים מפקיע מידי שעבוד אלא מה שחל עליו קדושת הגוף וכדאמרו באע"פ קונמות קדושת הגוף ניכרו וכדאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד. ודעת הגאונים ורש"י ז"ל מסכמת שאין מפקיע מידי שיעבוד אלא קדושת הגוף (וכדאמרינן קונמות קדושת הגוף ניכרו וכדבבא דאמר) שאין לו פדיון אבל כל שיש לו פדיון אין הקדש זה מוליא מידי קדושתו לחולין והיינו טעמא דקונמות והיינו טעמא דחמץ ושחרור וכן אצללא דמילתא דפרסיה אמיתא צריש פרק אלמנה לכה"ג. אבל כל מי שיש לו פדיון וא"כ דבר שאין גופו ראוי למזבח שהקדישו לדמי ולקנות ממנו תמימים למזבח כיון שיש להם פדיון חף שעבוד מוליא מידי הקדש אלא יש מוסיף דינר ופודה הנכסים האלה כדי שלא יאמרו הקדש ילא בלא פדיון והיינו דתנן פרק שום היתומים הקדיש ל' מנה והיה חובו ק' מנה מוסיף עוד דינר ופודה כל הנכסים האלו שלא יאמרו הקדש יולא בלא פדיון לא שנה מקרקעי ולא שנה מטלטלי. ואע"פ שר"ת ז"ל חלוק במקדיש מטלטלים דברי הגאונים ורש"י ז"ל נכונים מדבריו במקום זה. ובירושלמי פרק האשה שנפלו מלאחי סיוע מפורש לדברי הגאונים ורש"י ז"ל דגרסינן סתם הקדיש ל' מנה והיה חובו ק' מנה מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים ולא סוף דבר דינר אלא אפי' כל שבו שלא יהא נראה הקדש יולא בלא פדיון רבי אבהו בשם רבי יוחנן מועלים בו מעילה גמורה, ומקשה אם מועלים בו מעילה גמורה יהא נפדה בשויו ואם אינו נפדה בשויו לא ימטלו בו כל עיקר מה אן קיימין אס במחוזר לקרקע וכי יש מעילה לקרקע אלא אן קיימין בקמה עד כאן בירושלמי. אלמא הא דתנן מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים הללו בכל דבר שיש לו פדיון הוא במקדיש לבדק בבית א"כ במקדיש בעלי מומין למזבח או במקדיש קרקע שאין גופו ראוי למזבח ותוספת דינר נמי לא מד"ת אלא מדבריהם כדי שלא יאמרו הקדש יולא בלא פדיון והיינו נמי מדשמואל דאמר שמואל הקדש שום מנה שחללו על שום פרוטה מחולל שאילו לא היה פדוי אלא בשויו ממש אכתי יש משום שלא יאמרו הקדש יולא בלא פדיון. והא דאמר בחד מן לישי פרק הזהב דרבי יוחנן לית ליה דשמואל ואפ"ה תני מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים להווא לישנא אית לן למימר דרבי יוחנן ס"ל דשני הכא כיון דמדינא שעבוד מפקיע מידי הקדש במקום פסידא דב"ח לא החמירו עליו לפדותו בשויו. ולאידך לישנא ליכא מ"ד דפליגא דשמואל טעמא דהא מהניתינן נמי כדשמואל ואע"ג דשמואל חללו קאמר בדיעבד אבל לכתחלה לא וכדמשמע פרק הזהב מ"מ כיון דבדיעבד נמי מחולל ה"נ אפילו לכתחלה שרי

ער

שאלה באחד שהקניטתו אשתו ומתוך כעסו קפץ ונשבע בזה בלשון אני מקבל בנדר ע"ד המקום וע"ד רבים בלא שום היתר ולא פתח וחרטה בעולם ובלא שום

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רע"א רעב

מכלל דאכתי לא הוה ואפ"ה כתיב לא יחל חבל אחרים מוחלים לו. וז"ל הר"ר ברוך בר' שמואל לא יחל למימרא דלא הוי מעשה פירוש דברו משמע דבר היה ולא מעשה ע"כ. ומפני שאמרת שאבאר לך דעתי הארכתי לך כ"כ לבד לך מה שהביא לידי כך ועל זה אני סומך, וראוי היה לחוש לכך אף בשל דבריהם כ"ש בשל תורה:

רעב

שאלה ראובן נשא בתו של שמעון ונשבע ראובן זה לשמעון חמיו עד"ר שידור הוא ואשתו ה' שנים שלמות בכל מקום שידור שם שמעון חמיו ונשבע שלא יערים בזה כלל חבל הוא יהא רשאי לדור חבל חביו או חבל חמו בכל שנה ארבעה חדשים ולא יותר שלא ברשות חמיו ובלבד שלא יעכזבו חנוס הדרך או חנוס הגוף הנכר לדעת שני עדים כשרים ולאחר שיעבור מכל החנוס יהא מוכרח לשוב לביתו מיד ואם שמא יארע שום חנוס הגוף בין בחביו בין בחמו יהא רשאי להתעכב עמהם עד עומד ממעטם. הודיעני אם באו עדים והעידו שראובן חנוס היה מחנוס הדרך או מחנוס הגוף יפטר בכך משבועתו אם לאו. וכן אם רופאים בקיאים אומרים שלא ילך ראובן לדור בעיר אחרת כ"א בעיר שדר בה עכשיו לפי שאויר העיר אחרת היא מביאה לידי חולי ושאויר אותה העיר שדר בה ושולד בה עוב לו. וכן אם אדון העיר לוחו בקנס גוף וממון שלא ילא מאותה העיר שדר עכשיו או שאיימו כותים אלמים או רבים בדרך או שאיימו חמיו לתפשו ולמסרו בידי כותים אם ילך לדור בעיר שדר בה או שאביו וחמו דרים באותה העיר שדר בה היום וחמיו בעיר אחרת והבן רונה לקיים מצות כבוד אב ואם לפי שאין חמיו ואביו דרים שם והוא נשבע לבטל המלוה. הודיעני אם יפטר באונסים אלו או באחד מהם:

תשובה אם באו עדים שראובן זה אירעו חנוס גוף או חנוס דרך דבר ברור הוא זה שפטור שהרי אני רואה שכן שייך בשבועתו מפורש. חבל מה ששאלתם על פרטי האונסים שכתבתם הם האונסים שיפטר בהם או באחד מהם, אני אומר דרך כלל שאונס כשמו ואין הרגון חנוס ואילו מסבב זה אונסין לעלמו כגון שסבב על ידו או שלוחו או שאחרים עושים על דעתו שיהיו אדוני הארץ מאיימין אותו ומשיימין עליו קנס אין זה חנוס חלל רגון וכן הדין לכל שאר האונסין שאמרת. חבל אם מאיימין עליו שלא בסבתו ושלא מרגליו ויש כח ביד האונס שהוא לאנסו אין לך חנוס גדול מזה ואין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש בזה חוץ מע"ז ג"ע ש"ד וכדאמרין התם אין לך דבר וכו' ש"ד סברא הוא דהוא דאחא לקמיה דרבא וא"ל וכו' בפרק כל שעה ועיין שם, אלמא בכל שאר העבירות שא"ל עבור ואי לא קטילתא לך עובר הוא אם ירנה ואינו מביא עלמו לידי סכנה אם מכוינ הכותי להנחת עלמו חבל אם באו להעביר על דת לא. וכן הדין במי שאיימוהו באונס הדרך שכל דברים אלו בחזקת סכנה הם והלכך יודע אם לעקל אם לעקלקלות חבל כ"ז שהעידו עליו שני עדים שמכירים באונסו פטור מקנסו אם יש קנס בדבר ופטור מדיני שמים אם יש לו אותו חנוס שהוא טוען. ומיהו באונס האויר שאמרת נראה שבכל דל קרוי חנוס לפטור אותו משבועה, כי מן הידוע שרוב בני האדם האויר שנתגדלו בו עוב יותר להם בטבע מאויר שאר המקומות ושמוי האוירים דבר ברור שמזיקים. ומ"מ מי שנשבע שידור באחד המקומות שלא נתגדל שם חייב הוא לקיים שבועתו ואין אומרים חנוס הוא זה האויר לא יזקנו או שלא ימיתנו. וכן הדין למסעדין יש מי שמאכלו בריאה ומן הידוע כי יש מן המאכלים שאונס בריאים כדגים והבשר מליח וכיוצא בהן ואפילו כן מי שנשבע שיאכל דג או בשר מליח

וסריני מזיר אם אשאל על נדרי קונס שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו. אהא העמידני על דעתך:

תשובה איברא לכאורה משמע הכי כמו שאמרת ואני כך הייתי סבור מתחלה ואע"פ שהיה כנגדי חלוק עלי. והבאתי ראיה מדתנן פרק אלו נדרים (פ"ח.) ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה כילד אמרה סריני מזירא לאחר שלשים יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אינו יכול להפיר כלומר אע"פ שעיקר איסור נדר לא חל עד לאחר שלשים יום ולאחר שלשים יום נשואה היא ולא אלמנה אפ"ה אין הבעל יכול להפיר דבתר מעיקרא אזלינן דחשבינן לה חל הנדר ואין הבעל מפר בקודמיה. נדרה והיא ברשות הבעל והפיר לה כילד אמרה סריני מזירא לאחר שלשים יום אע"פ שנתאלמנה או נהגרשה תוך שלשים יום הרי זה מופר כלומר בתר מעיקרא אזלינן ולא אחר איסור הנדר ממש דהיינו לאחר שלשים יום. ומייתי עליה בגמרא פלוגתא דר' ישמעאל ורבי עקיבא באלמנה וגרושה דאמרה סריני מזירא לכשאנשא ונשאת ר' ישמעאל אומר יפר ר' עקיבא אומר לא יפר. אשת איש שאמרה סריני מזירא לכשאנשא ונתגרשה רבי ישמעאל אומר לא יפר רבי עקיבא אומר יפר אמר לכו רבי ישמעאל הרי הוא אומר ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה עד שיהא אסור בשעת אלמנות וגירושין ואמר רב חסדא עלה דההיא מתניתין רבי עקיבא היא פירוש דאזיל לעולם בתר איסור נדר כלומר אחר שעה שאסרה עלמה נדר דהיינו שעת נדרה ולא שנה נדר התלוי בזימני דמטי ממילא ול"ש נדר התלוי בנשואין וגירושין התלוי במעשה אפשר שיהיה ולא יהיה דאין הפרש בין זה לזה וכל שזה מפר זה מפר וכל שזה אינו מפר זה אינו מפר חבל לר' ישמעאל הוי בהפך דלעולם אין הולכים כאן-וכאן חלל לאחר שחל האיסור ממש ול"ש תלוי בזימני ול"ש תלוי במעשה. ודחה חביו אפילו תימא רבי ישמעאל מתניתין תליא בזימני ברייתא תליא בנשואין וע"כ במתניתין ראוי הוא שילך לעולם אחר הולאת נדרה מפיה דהא יומי ממילא אהו והלכך ברישא דהיא אלמנה דמטו יומי ולא תינשא ח"כ דין הוא דלא יפר וסיפא דין הוא שיפר דאפשר דמטו יומי ולא תגרש חבל ברייתא תליא בנשואין ואין הולכין חלל אחר שיחול נדר אלמנה היא אלמא לדעת חביו לכ"ע בחולה נדרו בזימני מעכשיו חשבינן שחל ונתר ההיא שעתא אזלינן דהא עקר הנדר. זו היא שסמכתי עליה מתחלה חבל כל אותם שבסוף השמועה שהבאת אין בהם ראיה מוכרחת שאני אומר חד מתרי גוויי נקט ומאן דידיע דליכא לחפלוגי בין הא להא לא קפיד. חבל אחר מכאן חששתי ואמרת אולי דברי רב חסדא עיקר דמשוה דין שניהם ותלי הא בהא ילא מפליג בין תלה עלמו במעשה לחולה בימים ודין אחד להם ואביו נמי אפילו תימא קאמר ושמה לא בדוקיא ובשל תורה ספקו לחומרא ועוד אמרין התם בגמ' (ב') אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר חביו משמיה דרב פפא מחלוקת בהפרה חבל בשאלה ד"ה מותר אע"פ שלא חל הנדר דכתיב לא יחל דברו למימרא דלא הוי כמעשה פירוש ואפ"ה דרשין הוא אינו מוחל חבל אחרים מוחלין ואם איתא דכל שאמר סריני מזיר לאחר שלשים יום או קונס שאיני שותה יין לאחר שלשים יום לכ"ע קרינן ליה חל הנדר ומתיר מאי ראייה דילמא הוה כשאמר סריני מזיר לאחר שלשים יום דליכא עדיין מעשה חלל דבור ואפ"ה מתירים לו חבל לעולם כשתלה נדרו בדבר לא חלל לעולם לא חשבינן ליה מעשה עד שעה שחל האיסור ממש ולמאן דאית ליה דאין חכם מתיר עד שיחול הנדר נדר ממש קאמר וכן פירש אותו המפרש וזה לשון הפרישה דכתיב לא יחל את דברו ככל היולא מפיו יעשה למימרא דלא הוי מעשה התחלת איסור הנדר קרי מעשה מדכתיב יעשה להבא

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רעב רעג

אין אומר שלא יאכל שאנום הוא זה שדרכו להיות מאכלו
 בריחה. אבל אם יש לו חולי ידוע שנקיחי הרופאים אומרים
 שאם ילך למקום פלוני שאוירו חס ביותר יזיקנו באמת
 היות המציאו לידי סכנה דבר ברור זה שזה אנום הוא.
 ולגבי יוס"ב אמרין רופא אומר לריך וחולה אומר אין לריך
 מאכילים אותו ע"פ רופא. ומ"מ לריך שיהיו שנים עדים
 כשרים ומכירים הרופאים אלו אומרים כן ואומר מדרך
 האמת לא לחיימו על שקר כדי להפחידו ולמנועו מליך שכן
 פירש הוא בשבועתו. וכלל גדול הוא זה כל שהענין אמת
 האנום הזה מלינו משבועתו. ולענין כבוד חביו ואמו אם
 הם חולים ונריך לשמשם כבר פירש והוליא זה בשבועתו
 והרי מותר לעמוד ולשרת בפניהם כל זמן שמוטלים על
 מטתן. ועוד שגראים הדברים שראובן זה מדעת חביו ואמו
 נשא אשה ושבע לשמעון חמיו והרי אלו מחלו על כבודן
 והאב שמחל על כבודו כבודו מחול. ועוד שמהוה ליקח אשה
 ובמקום מלוה שאי אפשר לקיימה ע"י אחרים מניחים כבוד
 אב ואם ועוסקים במלוה כדגריסין פ"ק דקידושין (ל"ב) רבי
 אלעזר בן מתיה אומר אבא אומר השקני מים ומלוה בידו
 לעשות מניח אני כבוד אב ואם ועושה אני המלוה שאני
 ואבא חייבים במלוה איסי בן יהודה אומר אם אפשר למלוה
 שתעשה ע"י אחרים כו', וכבר אמרו שמכריז ואומר בת פלוני
 לפלוני והס לא יתנו אם לא יקבע דירתו שם, וילחק חביו
 לולא שנתקדש ונטשה עולם תמימה היה יולא והולך מאלל
 חברהם לישא אשה, וגריסין במגילה (ט"ז:) אמר רבא א"ר יצחק
 בר' שמואל בר מרתא גדול ת"ת יותר מכבוד אב ואם שכל
 אותן שנים שעמד יעקב חביו בבית עבר לא נענש עליהן,
 ומלות פריה ורביה רבה היא ועשהוה במקומות כחלמוד
 תורה, וכדגריסין במגילה (כ"ז) שאין מוכרין ס"ת אלא ללמוד
 תורה ולישא אשה, ולפיכך זה ששבע שידור עם אשתו
 במקום שאין חביו ואמו דרים שם ואין מתרלים לתתה לו חל"כ
 נשבע אפשר לומר שהוא מותר וכל שכן אם נתראה האב בנך :

רעג

שאלה ראובן שדך אשה מדעת קלת קרוביו ושבע
 בנקיטת חפץ לישא אותה ולקלת ימים חלתה
 אחת מאחיותיו חליה אשר מתה בו ומחוך חליה בקשה
 ממנו לאסור אותה אשה המשודכת לו ושישבע שלא ישאנה
 לעולם עד שעשה כן. וראובן הכזר נתייעץ ומסר מודעה
 לפני עדים כשרים שאין כוונתו לקיים האיסור אבל יעשה
 רלוה כדי שלא תטרף דעתה עליה וכן עשה ואסרה על
 עצמו על דעת המקום ועד"ר ולא נשאל כלל על שבועת
 השידוכים וחל"כ מתה אחותו הכזרת. ועל זה נחלקו המורים
 יש מי שאומר שרריך היתר ואין לו מפני שגדר ע"ד המקום
 כדאמרין ע"ד המקום כי היכי דלא תיהוי הפרה. ואני
 אמרתי דשאני חסם שהדבר במלות ה' ית' וכן כתבו בעלי
 החוספות. ועוד שזה תלה נדרו בדבר שאינו, שכך כתוב
 בנוסח האיסור פלונית שאינה הוגנת ועכשיו מכיר שהיא
 הוגנת. וחל"כ הוליא קול המקטרגים שנשאל על השבועה
 הראשונה כדי להוליא הענין מדין לדבר מלוה, עוד גלגלו על
 זה דין המדיר בפניו שאי אפשר להחירו אלא בפני מי שגדר.
 ואני אמרתי שלא נאמר זה אלא במדיר שיש לו שייכות
 באותו נדר. אבל אם נדר בפני כמה אין זה מדיר שיהיו
 לריכים בהתרתו. הודיעני אם לריך היתר ואם יש לו היתר
 בפחה וחרטה :

תשובה ראיתי שנאמרו בדבר זה כמה ענינים שנראה
 בעיני שאין להם ענין בזה כלל וע"כ לא
 חששתי לכתבם גם כדי לבעלם כדי שלא יאריך המכתב
 ללא תועלת. והנני מקפץ ועולה למה שדעתי גומר שהוא
 יסוד ועיקר לכלל הענין הזה. והוא שדעתי נוטה שגדר הזה
 בעל מעיקרו ושאניו נדר כלל לפי שזה אנום היה בעיקר
 [שו"ת הרשב"א] 7 30

דאינה

נדריים כאלה דתגן דרך ת"ח עד שלא היתה יולאה בתו
מאללו אומר לה כל נדריים שגדרת בתוך ביתי הרי הן
מופריין וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל
נדריים שגדרת עד שלא תכנס לרשותי הרי הן מופריין :

רעה

שאלה ראובן התנדב לתת בכל שנה כל ימי חייו כך
וכך והכריז כן צב"כ"י ונתן כדי נדבת לבו בעד
השניית שעברו ועכשיו בא לחזור ואומר שנשא על נדרו ויש
גזברים ממונים בעיר על הקדשות היוכל זה לחזור בו כיון
שיש בעיר גזברים ממונים על הקדשות וידם כיד עניים
או לא וכאלה שאלו פ' שור שנגח (ל"ו) אמר ליה ליתביה
לעניי דדר אמר אברי ביה נפשי אמר רב יוסף אן יד
עניי אן, אלמא אע"ג דלא הוה צדיק וכעין דומיא דביתו
ברשותו הכא כיון דאן יד עניי אן הקדשו הקדש ואין יכול
לחזור בו :

תשובה איברא אם נשאל בו ולא היה נדרו עד"ר אין
כאן נדר דהא קי"ל הקדש בטעות אינו הקדש
והלכך כל שלא נתן עדיין ליד גזבר יכול לחזור בו ולהשאל
על נדרו וע"כ אמרו שהנדרים דבר שיש לו מתירים הוא,
ואפילו תורם יכול לישאל ולחזור בו אחר שתרם כל שלא
באה תרומה ליד כהן כדאיתא בנדרים פ' הסודר מן הירק (נ"ט)
והיה דב"ק אן משום מעמד שלשתן מפרשיין לה דכיון
דאמר להווא דהוה יביב ליה פלגא דזוזא ליתביה לעניי והוה
תמן גזבר ממונה על קופה של נדקה מיד קונה גזבר לעניים
במעמד שלשתן ואע"פ שגדר זו נדבתו צב"כ"י ברבים יכול
לישאל כדקי"ל נדר שהודר ברבי' יש לו הפרה עד"ר אין לו הפרה:

רעו

שאלה אם מעות של נדקה מותר לשנותה לד"א כגון
לכנות לצב"כ"י או לקנות ס"ת :

תשובה מדאמרין מטפחות לוקחים ספרים ספרים
לוקחים תורה אלמא דספרים ותורה עלוי
קדושה הוי וגם כן להוליהם ללורך תלמוד כדאיתא פרק
בתרא דמכות כמה עפשי עלמא דקיימי מקמי ס"ת ומקמי
גזרא רבא לא קיימי התורה אמרה ארבעים יכנו ואתו
רבנן ובצרי חדא וכן שמוכרים ספרים ללמוד תורה כדאיתא
התם כ"ט מעות שהתנדבו ללורך בנין צב"כ"י ובית עולמים,
ומשום הזמנה מילתא ליכא דכטווי לאריג דמי, ואם קרובי
נותני הנדקה לועקים וקוראים תגר לא חיישינן כדאיתא
פ"ק דערבין (ו'): כותי שהתנדב מנורה או נר לצב"כ"י עד
שלא ישתקע שם בעליה אסור לשנותה משנתקע שם בעליה
מותר לשנותה למאי חילימא לדבר הרשות מאי חיריח כותי
אפילו ישראל נמי אלא לדבר מלוא וטעמא משום דכותי
מפעא פעי אכל ישראל דלא פעי ש"ד. אלמא כותי חייש
דמפעא פעי אכל ישראל לייית לדברי חכמים ומאחר דמן
הדין שניה לא פעי ואף אם הם ישראל דלא לייית לדברי
חכמים ופעי על הקנחם לא חיישינן על פעייתו ומללא
מלינו אסור שנוי אלא בכותי דוקא משום דפעי ואיכא חלול
השם אכל ישראל שאינו לייית ליכא חלול השם בזה :

רעו

תשובה נדר ושבויה וניירות אין לריך שאלה בין באוסר
בתנאי בין שלא בתנאי אלא מותר מיד אחר
קיום הענין. ותדע לך שהרי שנינו (ס') קונם יין שאני טועם
אינו אסור אלא עד שתחשך ואמרין עלה בגמרא אמר רב
ירמיה בר אבהא לכשתחשך לריך שאלה לחכם מ"ע אמר רב
יוסף גזירה משום יוס אחד אלמא בכל המתניתא דהיינו
שבת זו ושנה זו אין לריך שאלה כלל בסוף הזמן אלא
בהיום ומשום גזירה אכל מה שהתרימו* ליבור יש בו איסור
נוסף

(* בזמננו אין דין חכם נוהג ע"פ דתיסמדינס :

דלונם שהים בשעת הנדר כזה שבשעת הנדר היה אלוס
שלא היה יכול לחיות בלא יין ובלא קבורת מתים ואלוים זה
מבעל הנדר לגמרי שאין לריך שאלה לחכם. וממנה אתה דן
ק"ו לזה שהים אלוס בשעת הנדר אלוס גמור שהיתה אחותו
חולה ונשבעה שלא תאכל שזה אלוס שמה תטרף דעתה עליה
וכיון שכן אע"פ שגדר עד"ר אין בכך כלום, שלא אמרו
חומרי רבים אלא בגדר שחל בשעתו אבל נדר זה לא חל
בשעתו ובכל כי האי עד"ר לא מעלה ולא מוריד. וא"ת
והלא נדרו של נדקיהו כך היה כדאמרין פרק ר' אליעזר
אומר (נדריים דף ס"ה) וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר
השביעו באלהים מאי מרדותיה דנדקיהו אשכחיה נדקיהו
לנבוכדנצר וכו' אשבע ליה לסוף אלטער נדקיהו בגופיה
ואתחיל על נדריה. והא התם נדקיהו אלוס הוה בשבועתו
בשעת שבועה ונתון היה ביד נבוכדנצר וא"כ אמר הרגו
הורגים וסתמא דמילתא אם לא רלה לישבע היה הורגו
ואפ"ה חלה שבועתו ונלטרך שאלת חכם ועם כל זה נעוץ
שנא' אם לא אלתה אשר בזה. לא היה דהתם לא אשכחן
דנשבע נדקיהו מחמת אלוס שהרי לא אמר שם אשבע לי
ואי לא קטילנא לך אלא שבסוף נחרט שהיה מלטרע על
שלא היה יכול לגלותו, ואדרבה אפשר שהיה נכונה בשבועתו
בשעתה כסבור שיכבדנו יותר נבוכדנצר על שהיה יודע סודו
ולא יגלנו ומדת כל אדם היא זו. וזה נראה נכון וברור.
וענין זכירת התנאי שיאמרו איני יודע לו ענין כלל, ודין
דבר מלוא איני רואה כאן שאין כאן פתחים שכל הפתחים
שיש לו כולן בטלים עם שבועת אחותו דאדעתא דהכי והכי
נדר באלה שעה שלא תטרף דעתה עליה, ואפילו תמלא
לומר שימלא פתח לנדרו מחמת שמתה ויאמר חילו הייתי
יודע שמתה לבסוף בין הכי זבין הכי לא הייתי נודר לא
היא. חדא דאן סהדי דאפילו לחיי שעה היה חושש והדין
עמו. ועוד דהא קי"ל דמתה נולד הוא ואע"פ שהיה חולה
ביותר דהא אמרינן נותנים לה בחזקת שהוא קיים דלשמא
ימות חיישינן שאמרו היינו לחומרא אכל להקל לא אמרינן
דרוב חולים לחיים. אלא שאפשר לומר דאע"פ שפותחים
בנולד פתחים הוא דאין פותחין אכל פותחים בחרטה מחמת
נולד, וכבורני שגם מורי רבי יונה ז"ל היה אומר כן ואע"פ
שאין פותחים לעולם לא בפתחים ולא בחרטה בגדר שהודר
עד"ר ואפילו לדבר מלוא אלא ממש בכענין שהוא מקרי
דרדקי דפרק השולח וכדעת ר"ת ז"ל ומ"מ במקום הזה
ראוי לעשותו סניף וכדי שלא ילמדו הרבים לטעון כן בכל
נדריהם וכאלו שאמרו חכמים באלו נדריים (ע') ובכולן אמרו
חכמים פותחים להם פתח ממקום אחר ומלמדים אותם
כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדריים ואפילו נשאל על שבועתו
ראשונה לא חולא מלוא דמלוא היא לשארית ישראל שלא
יעשו עולה ולא ידברו כזב וגם שלא לבייש צוות ישראל
בתכלית ההכלמות שהוא יותר מש"ד ואין לך מלוא גדולה
מזו ושלא לשים דמי מלחמה בשלום ושלא יהיו משפחות
מתגרות זו בזו :

רעד

שאלה אם יכונים להחיר שנים או שלשה אנשים או
שלשה נדריים בלשון אחד כגון שיאמרו מותרים לך
או אם לריך היתר כל אחד ואחד בפני עצמו :

תשובה מתירים כמה נדריים לאיש אחד אפילו בהיתר
אחד ולכמה אנשים בהיתר אחד שהרי לא
מלינו שהקפידה תורה בכך אלא בשתי נשים דגרסינן פרק נערה
המאורסה (נדריים ע"ג) אבעיה להו בעל מהו שיפר לשתי נשיו
בבת אחת אותה דוקא או לאו דוקא אמר רבא ת"ש אין
משקיין שתי סוטות כאחד מפני שלבה גם בה ר' יהודה
אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמרה והשקה אותה
לצדה אלמא אפילו לרבי יהודה דוקא משום דכתיב אותה
הא שעי' זקן ד"ה מתירין אפילו לשתיים כאחת וכל שכן
נדריים דעלמא דמעוט ויכנו ואפילו באשתו מפירים כמה

זוֹסָף וְהוּא שְׁנָחֵסֵר בְּמִנְיָן וְכָל שְׁנָחֵסֵר בְּמִנְיָן לְרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ וְלֹא מִשּׁוֹם הֵיטָל דַּר"י אֲלֵא מִשּׁוֹם שְׁנָחֵסֵר בְּמִנְיָן וְכַדְאִיתָא פ"ק דְּבִילָה (ס') אָמַר רַב יוֹסֵף אֵף מִתְקַנָּה רַבִּין יוֹחֵן בֶּן זְכָאִי וְאֵילֵךְ בִּילָה אֲסוּרָה מ"ט הוּי דְּבַר שְׁבַמְנִין וּכ"ד שְׁבַמְנִין לְרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ וְאָמַר רַב יוֹסֵף מִנָּח אֲמִינָה לֵה דְכַתִּיב לֵךְ אֲמֹר לְהֵם וְכו' כַּדְאִיתָא הַתָּם, אֲבָל מִשְׁמֹם שֶׁל רַעֲזֵי ז"ל כְּתוּב הַתּוֹסֵפּוֹת שְׁגִזְרוֹת הַלְּבָבוֹת גּוֹזְרִים עַד זְמַן יָדוּעַ וְכַשִּׁיוֹטְלָם הַזְּמַן אֵין לְרִיךְ לְהַתִּירוֹ דְּלֹא גִרַע מִנוֹדֵר עַד זְמַן דְּכַשְׁבָּא הַזְּמַן אֵין לְרִיךְ לְהַתִּיר. וְהַסְפַּרְשׁ שְׁבִין נֹדֵר לְחַרְס בְּרוּר. שְׁנֹדֵר אֵין חַל הַאִיכוּר אֲלֵא עַל הַחֶפֶץ כַּדְאִיתָא פ"ק דְּנִדְרִים נֹדֵר דְּאָסֵר חֶפְלָא עֲלוּי וְהַנְדוּי הוּא דְּבַר שְׁחַל בְּגוֹפּוֹ וְכֵן הַחַרְס לְפִי שְׁהַנְדוּי וְהַחַרְס הֵם עוֹנְשִׁים חֲלִים עֲלוּי עַד שִׁיעֵשׂה דְּבַר פְּלוּגִי כִּיהוּדָה שְׁנֵדָה עֲלָמוֹ אִם לֹא יִבְיָחוּ וְלִפְיֵךְ הַנְדוּי שְׁהוּא עֲלוּי לְרִיךְ לְהַתִּירוֹ וְלִהְלֶקֶן כִּיּוֹן שְׁחַל אֲבָל הַנְדֵר וְהַשְׁבֻּעָה אֵינוֹ כֵּן שְׁאֵין כֹּחַ דְּבַר שֶׁל עוֹשֵׁם אֲלֵא שְׁחִיב עֲלָמוֹ בְּשְׁבֻעָה לַעֲשׂוֹת כֵּן וְכַבֵּר עֵשָׂה מֵה שְׁנֵשְׁבַע לַעֲשׂוֹת. וְכַדְבְּרֵי רַעֲזֵי גִרָאָה שְׁאִם קִבְּעוּ זְמַן אֲפִילוֹ *בְּחַרְמֹת וְנִדְוִיין אֵין לְרִיךְ לְהַתִּירוֹ וְתוֹךְ הַזְּמַן אִם יִסְכִּימוּ לְהַתִּירוֹ הֵי זֶה מוֹתֵר כַּהֵיטָל דְּאֲמַרְיָן כֹּל הַנְּוֹדֵרַת ע"ד בְּעֵלָה הֵיטָל נֹוֹדֵרַת וְכֵן דַּעַת הַקֶּהֶל מִתְחַלְּה אֲח"כ הַתּוֹב שֶׁלֹּא לְהַתִּירוֹ, וְלִשׁוֹן הַתְּהַרְס יֵאמַר ש"ל הַסְכַּמַּת הַקֶּהֶל לְהַתִּיר וּמוֹתֵר הוּא:

רַפּ

שְׁאֵלָה לִיבּוֹר שְׁמַתְקִינִי תְּקוּמַת לְאוּרֵךְ הַלִּיבּוֹר וּבְחַרְמֵי עַל הַמַּסִּים וְעַל הַחֲשָׁחוֹרוֹת וְעַמְדוֹ שֵׁיִם אִו שְׁלֵשָׁה וְנִשְׁבְּעוּ בְּפִי עֵדִים שֶׁלֹּא יִכְנָסוּ בְּאוֹתָם הַסְכַּמַּת *וּבְאוֹתָם חַרְמֹת אִם עָשׂוּ הִקְדָּשׁ לְאַחַר מִפְּאֵן הַסְכַּמַּת וְחַרְמֹת יִכּוּ אִלוֹ פְּעוּרִים דְּכִיּוֹן שְׁקִדְוָה שְׁבֻעָתָם לְהַסְכַּמַּת הַלִּיבּוֹר וְחַרְמֵיהֶם כְּאוֹתָה שְׁאָמְרוּ אִם נֹדֵרוֹ קוֹדֵם לְגִזְרֵתָנוּ תְּדַחַה גִּזְרֵתָנוּ מִפְּנֵי נֹדְרוֹ אִו לֹא:

תְּשׁוּבָה דַּע שְׁכָל לִיבּוֹר וְלִיבּוֹר יֵשׁ לְהֵם רַשׁוֹת עַל יַחֲדִיכָם שְׁכָל לִיבּוֹר רַשְׁאֵין לְגִדּוֹר וְלִהְלֶקֶן בְּעִירָם כְּמוֹ שְׁב"ד הַגְּדוּל יִכּוּלִים לְגִדּוֹר וְלִהְלֶקֶן עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמִקְרָא מֵלֵא דְּבַר הַכְּתוּב בְּמֵאֲרָה אֲחַס נֶאֱרִים הַגּוֹי כּוּלּוֹ וְהַרְבּוֹ כְּכֹלֵם כַּדְאִיתָא בַּע"ז פֶּרֶק אֵין מִעֲמִידִין (ל"ו): וְגִרְסִינִי פ"ק דְּב"ב (ח'): רַשְׁאֵין בְּנֵי הַעִיר וְכו' לְהַסִּיעַ עַל קִילְתָן וְאִלוֹ שְׁנֵשְׁבְּעוּ בְּתַקְנַת הַקֶּהֶל עָשׂוּ שֶׁלֹּא כִדִּין וְשֶׁלֹּא כְּהוֹנֵן וְאֵין רַשְׁאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן וְכָל שְׁאִינִים נוֹהֲגִים לְלִיבּוֹר נִכְשְׁלוּ בְּחַרְמֹת הַלִּיבּוֹר שְׁגִדְרוּ וְתַקְּנוּ עַל עֵינֵן הַמַּסִּים וְהַחֲשָׁחוֹרוֹת שֶׁלֹּא יוֹנֵה אִישׁ חֲבִירוֹ בְּפִרְעוּתוֹ שׁוֹה כְּנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִפְרַע מִלוֹתוֹ וְשֶׁלֹּא יִשְׁלַם מֵה שְׁחִיב עַם הַלִּיבּוֹר כְּמוֹ שִׁישְׁלָמוּ חֲבִירָיו וְלִרְיָכִים הֵם לִישָׁאֵל עַל שְׁבֻעָתָם וְלִקְבַל עֲלֵיהֶם חַרְמֵי הַלִּיבּוֹר וְתַקְנַתָּם וְמֵה שְׁשִׁינּוּ פ' ד' נִדְרִים (כ"ג:) הַרְוֹלָה שֶׁלֹּא יִתְקַיְּמוּ נֹדְרָיו יַעֲמוּד בַּר"ה וְיֵאמַר נֹדְרִים שְׁאֵינִי עֹתִיד וְכו' וְאָמְרוּ בְּתוֹסְפוֹת שְׁאֵינוֹ אֲלֵא דוֹקָא שְׁנֵשְׁבַע וְנֹדֵר לַעֲלָמוֹ אֲבָל אִם הַשְׁבִּיעוּ אִו הַדִּירוֹ חֲבִירוֹ אֵין בִּיטוּל זֶה מוֹעִיל כְּלוֹם שַׁע"ד חֲבִירוֹ נִשְׁבַּע וְנֹדֵר וְכֵן בְּשְׁבֻעַת מַמּוֹן אִו שְׁמִשְׁבִּיעִים הַקֶּהֶל אֵינֶה בְּעֵלּוֹת:

עוֹד הַשִּׁיב הַרְבּ ז"ל בְּמַקּוֹם אַחֵר וּז"ל אֲוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא הֵיטָל עֵינֵי בְּשַׁעַת הַנְדוּי *וְהַחַרְס חִיבִים הֵם לְהַסִּיג נֹדְוִי וְחַרְס וְאִם עֲבָרוּ בְּשׁוֹם דְּבַר מִכָּל מֵה שְׁגִזְרוּ וְהַסְכִּימוּ הַקֶּהֶל נִפְלוּ בְּאוֹתָם עוֹנְשִׁים שְׁעִנְשׁוּ הַקֶּהֶל שֶׁהַלִּיבּוֹר יִכּוּלִים לְהַסִּיעַ כָּל אֲנָשֵׁי עִירָם בְּקִילְתָן וּבְלִבְדָּ שִׁסְכִּימוּ עֲלוּי רַבִּין הַלִּיבּוֹר דְּכַתִּיב הַגּוֹי כּוּלּוֹ דְּרוּבוֹ כְּכוּלּוֹ וּכ"ש בְּהַסְכַּמַּת ת"ח דְּהֵינּוּ הַסְכַּמַּת אָדָם חֲשׁוּב וְאֵין אָדָם לְרִיךְ לַעֲנוֹת אֲמֵן בְּמֵה שֶׁהַלִּיבּוֹר מַנְדִּין וּמַחְרִימִין* וְלֹא בְּמֵה שֶׁהֵם מִשְׁבִּיעִים עַל גִּזְרֵתָם כִּיּוֹן שְׁרוּב הַלִּיבּוֹר נִסְכְּמִים וְרֵאִיָּה לְדַבֵּר וְיִהְיוּתָן לֹא שְׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אֲבָיו אֲתָה הַעַם עַכ"ל הַרְשָׁב"א. עוֹד וְתוֹסַפַּת עַל דְּבָרֵי הַרְבּ וְסִיּוּעַ אַע"פ שְׁאֵין דְּבָרָיו לְרִיכִין חִיזוּק, כִּי אַע"פ שְׁרז"ל אָמְרוּ גְבִי שְׁבֻעַת הַעֲדוּת וְשְׁבֻעַת הַפְּקוּדוֹן גְּבִי מוֹשְׁבַע מִפִּי אַחֲרִים אֵינוֹ חִיב אֲח"כ עֵנָה אֲמֵן כַּדְאִיתָא בְּמֵה' שְׁבֻעוֹת (ל"א): הֵינּוּ מוֹשְׁבַע מִפִּי יַחֲדִים כְּלוֹמַר מִפִּי הַתּוֹבְעִים אֲבָל מוֹשְׁבַע מִפִּי הַלִּיבּוֹר מֵמֵה שִׁסְכִּימוּ הַרְבּ לֹא כֹל כְּמִינֵיהֶם בֵּין יַעֲנוּ אֲמֵן בֵּין לֹא יַעֲנוּ בֵּין שִׁיחִיו בְּשַׁעַת הַנְדוּי וְהַחַרְס בֵּין לֹא יִהְיוּ וְאֲפִילוֹ יִהּוּ מוֹחִים בְּחַרְס כִּיּוֹן שֶׁהַמּוֹחִים מֵיַעֲנוּ אֵינוֹ מוֹעִיל לְהֵם הַמַּחֲלָה כִּיּוֹן שְׁרוּב הַלִּיבּוֹר מִסְכִּימִים וְאֲפִילוֹ יֵהֵא הַדְּבַר שֶׁלֹּא כִדִּין כִּיּוֹן שִׁירָאָה לְהֵם כִּדִּין רַשְׁאֵין וּבְלִבְדָּ בְּהַסְכַּמַּת אָדָם חֲשׁוּב. וְמֵה שֶׁהוֹרְכוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲנוֹת אֲמֵן בְּהַר גְּרִיזִים וְהַר עֵיבֵל לֹא דוֹקָא כִּי אֲפִי לֹא עָנוּ אֲמֵן הֵיטָל הַעֲבִיין מִקּוֹבֵל שֶׁהֵי לִיבּוֹר הֵיטָל אֲלֵא הֵם מִעֲלָמָם אִנוֹ אֲמֵן לְהַרְאוֹת שְׁקִבְלוֹ הַתְּהַרְס בְּסִבֵּר פִּינִים יִפּוֹת. א"י קִבְּלַת הַתְּהַרְס שְׁאֵינִי שֶׁהוֹרְכוּ לַעֲנוֹת אֲמֵן מִשּׁוֹם שֶׁהֵם חַרְי"ג מֵלֹאֹת וְאַחַר שִׁיעֲנוּ הַפַּעַם הֵיטָל שׁוֹב אֵינִים לְרִיכִים שְׁבֻעָה

(* בְּזַמְנֵנוּ אֵין דִּין חַרְס נוֹהֵג ע"פ דִּין הַמִּדְיָה :

נוֹסָף וְהוּא שְׁנָחֵסֵר בְּמִנְיָן וְכָל שְׁנָחֵסֵר בְּמִנְיָן לְרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ וְלֹא מִשּׁוֹם הֵיטָל דַּר"י אֲלֵא מִשּׁוֹם שְׁנָחֵסֵר בְּמִנְיָן וְכַדְאִיתָא פ"ק דְּבִילָה (ס') אָמַר רַב יוֹסֵף אֵף מִתְקַנָּה רַבִּין יוֹחֵן בֶּן זְכָאִי וְאֵילֵךְ בִּילָה אֲסוּרָה מ"ט הוּי דְּבַר שְׁבַמְנִין וּכ"ד שְׁבַמְנִין לְרִיךְ מִנְיָן אַחֵר לְהַתִּירוֹ וְאָמַר רַב יוֹסֵף מִנָּח אֲמִינָה לֵה דְכַתִּיב לֵךְ אֲמֹר לְהֵם וְכו' כַּדְאִיתָא הַתָּם, אֲבָל מִשְׁמֹם שֶׁל רַעֲזֵי ז"ל כְּתוּב הַתּוֹסֵפּוֹת שְׁגִזְרוֹת הַלְּבָבוֹת גּוֹזְרִים עַד זְמַן יָדוּעַ וְכַשִּׁיוֹטְלָם הַזְּמַן אֵין לְרִיךְ לְהַתִּירוֹ דְּלֹא גִרַע מִנוֹדֵר עַד זְמַן דְּכַשְׁבָּא הַזְּמַן אֵין לְרִיךְ לְהַתִּיר. וְהַסְפַּרְשׁ שְׁבִין נֹדֵר לְחַרְס בְּרוּר. שְׁנֹדֵר אֵין חַל הַאִיכוּר אֲלֵא עַל הַחֶפֶץ כַּדְאִיתָא פ"ק דְּנִדְרִים נֹדֵר דְּאָסֵר חֶפְלָא עֲלוּי וְהַנְדוּי הוּא דְּבַר שְׁחַל בְּגוֹפּוֹ וְכֵן הַחַרְס לְפִי שְׁהַנְדוּי וְהַחַרְס הֵם עוֹנְשִׁים חֲלִים עֲלוּי עַד שִׁיעֵשׂה דְּבַר פְּלוּגִי כִּיהוּדָה שְׁנֵדָה עֲלָמוֹ אִם לֹא יִבְיָחוּ וְלִפְיֵךְ הַנְדוּי שְׁהוּא עֲלוּי לְרִיךְ לְהַתִּירוֹ וְלִהְלֶקֶן כִּיּוֹן שְׁחַל אֲבָל הַנְדֵר וְהַשְׁבֻּעָה אֵינוֹ כֵּן שְׁאֵין כֹּחַ דְּבַר שֶׁל עוֹשֵׁם אֲלֵא שְׁחִיב עֲלָמוֹ בְּשְׁבֻעָה לַעֲשׂוֹת כֵּן וְכַבֵּר עֵשָׂה מֵה שְׁנֵשְׁבַע לַעֲשׂוֹת. וְכַדְבְּרֵי רַעֲזֵי גִרָאָה שְׁאִם קִבְּעוּ זְמַן אֲפִילוֹ *בְּחַרְמֹת וְנִדְוִיין אֵין לְרִיךְ לְהַתִּירוֹ וְתוֹךְ הַזְּמַן אִם יִסְכִּימוּ לְהַתִּירוֹ הֵי זֶה מוֹתֵר כַּהֵיטָל דְּאֲמַרְיָן כֹּל הַנְּוֹדֵרַת ע"ד בְּעֵלָה הֵיטָל נֹוֹדֵרַת וְכֵן דַּעַת הַקֶּהֶל מִתְחַלְּה אֲח"כ הַתּוֹב שֶׁלֹּא לְהַתִּירוֹ, וְלִשׁוֹן הַתְּהַרְס יֵאמַר ש"ל הַסְכַּמַּת הַקֶּהֶל לְהַתִּיר וּמוֹתֵר הוּא:

רַעַח

שְׁאֵלָה רְאוּבֵן וְשַׁמְעוֹן הֵי דְרִים בְּעַלְקַטְעַט וְשַׁדֵּךְ שְׁמַעוֹן לִיתָן לְהֵם לֹאֵה בְּתוֹ לְבָנוּ שֶׁל רְאוּבֵן וּפְסַק שְׁמַעוֹן לִיתָן לְבָנוּ לְזְמַן הַנִּישׁוּאֵין כֵּךְ וְכַךְ וְנִשְׁבַּע שְׁמַעוֹן לְהַזְמִין בְּתוֹ לְחַוֵּךְ הַנְּזַכֵּר לְקִדּוּשֵׁין וְלִנְשׁוּאֵין לְזְמַן יָדוּעַ וּלְפִרְוֵע לֹו נְדוּיָה לְאוֹתוֹ זְמַן וּבְחֵנְאֵי שִׁיתָן רְאוּבֵן לְחַוֵּךְ בְּנוֹ מֵה שְׁקִבַּל עַל עֲלָמוֹ לִיתָן לוֹ וְשִׁיקְדָם וְיִשָּׂא אֹתָהּ חַוֵּךְ הַנְּזַכֵּר לְאוֹתוֹ זְמַן וְעוֹד קִבַּל עַל עֲלָמוֹ לְהַסִּילִים כָּל זֶה לְזְמַן יָדוּעַ בְּקַנְס יָדוּעַ וְכֵן נִשְׁבַּע חַוֵּךְ שִׁיקְדָשָׁה וְיִשָּׂאֵהָ לְאוֹתוֹ זְמַן. וְעַתָּה כַּשֶּׁהִגִּיעַ הַזְּמַן אָמַר חַוֵּךְ שִׁיקְדָשָׁה בְּסַרְקֵסְעָה אִם יִזְמִינָה לוֹ שֵׁם וְעַתָּה שְׁנַפְטֵר מִיַּדֵּי שְׁבֻעָה וּקְנָסוּ בְּכַךְ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קִבְּעַ מַקּוֹם יָדוּעַ לְנִשׁוּאֵין בְּפִירוּשׁ. וְשַׁמְעוֹן טוֹעֵן שְׁאֵין לוֹ לְהַזְמִינָה אֲלֵא בְּעַלְקַטְעַט וּבִין כֵּךְ וּבִין כֵּךְ עַבֵר הַזְּמַן הַקְּבֻעַ בִּינֵיהֶם וְזֶה בֹא וְעוֹטֵן שְׁחֲבִירוֹ עַבֵר עַל שְׁבֻעַתוֹ וְחֹבֵעַ קָנְסוּ וְזֶה טוֹעֵן בְּהַפֵּךְ. הַדִּין עִם מִי:

תְּשׁוּבָה כֵּךְ נֶרְאִים הַדְּבָרִים שְׁאֵין לְשַׁמְעוֹן לְהוֹלִיף בְּתוֹ מִמְקוֹמָה לִישָׂא בְּמַקּוֹם אַחֵר שֶׁהַקְּפֵדָה הַכָּל הֵיטָל ז' שֶׁלֹּא לְהוֹלִיף בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל מִמְקוֹמָה קוֹדֵם נִשׁוּאֵין וְהַקְּפֵדָה וְדִלִּיתָ הֵיטָל ז'. וְכַעֲבִיין שְׁנֹזְכֵר בְּקִדּוּשֵׁין (י') גְבִי הַאוֹמֵר לְשִׁלּוֹחוֹ לֹא וְקֵדֵשׁ לִי אֲשֶׁה פְּלוּגִית בְּמַקּוֹם פְּלוּגִית וְהַלֵּךְ וְקֵדֵשָׁה בְּמַקּוֹם אַחֵר שְׁאֵינֶה מִקּוֹדֵשֶׁת מִשּׁוֹם דְּאָמְרָה לֹא יִשָּׂא לִי דְּלִקְדָשָׁה בְּאוֹתוֹ מַקּוֹם דְּלִמָּא מִמְלוֹ עֲלָאֵי מִיָּלִי, וְכֵן בְּגִיטֵין שְׁאֵינֶה רֹוֹשׁ שֶׁתְּחַבֵּזָה בְּאוֹתוֹ מַקּוֹם, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהָאִישׁ מַחֲזֵר עַל הָאִשָּׁה וְאֵין הָאִשָּׁה מַחֲזֵרַת עַל הָאִישׁ כ"ש עַכְשָׁיו שֶׁהַכָּל מִקְפִּידִים עַל דְּבַר זֶה בְּכָל מַקּוֹם וְסַתְּמֵן שֶׁל מַשְׁדָּכֵי בְּנוֹתֵיהֶן דַּעַתָּן שִׁישָׂאוּ בְּמַקּוֹמָן וְאֲפִילוֹ הֵיטָל הַבַּעַל מִמַּקּוֹם אֶחָד אֲח"כ הַתּוֹב בְּפִירוּשׁ כ"ש אִלוֹ שֶׁהֵיטָל שְׁנֵיהֶם דְרִים בְּמַקּוֹם אֶחָד נִמְלָא שְׁמַעוֹן זֶה פְּטוֹר מִשְׁבֻּעָתוֹ וּקְנָסוּ וְכֵן חַוֵּךְ פְּטוֹר מִשְׁבֻּעָתוֹ וּמִקְנָסוֹ לְפִי שֶׁהוּא אֲוֹם וְיֵשׁ טַעַמַת אֲוֹם בְּמַמּוֹן וּבְכָל דְּבַר חוֹץ מִגִּיטֵין מִתְקַנָּה חֲכָמִים מִשּׁוֹם לְנוֹעוֹת וּמִשּׁוֹם פְּרוֹלוֹת כְּמוֹ שְׁשִׁינּוּ בְּכַתּוּבוֹת פ"ק (ב':):

רַעַט

עוֹד הַשִּׁיב בְּקֶהֶל שְׁמֵנוּ בְּרוּרִים לְבַעַר הַעֲבִירוֹת וּכְתוּב בְּתַקּוּנֵי הַהַסְכַּמָּה שִׁיכּוּלוֹ לִיסֵר וְלַעֲנוֹשׁ בְּמַמּוֹן לְפִי רְאוֹת עֵינֵיהֶם וְיֵשׁ לְהֵם עֵדִים קְרוּבִים אִו עַד מִפִּי עַד וְכִיּוֹלָה

(* בְּזַמְנֵנוּ אֵין דִּין חַרְס נוֹהֵג ע"פ דִּין הַמִּדְיָה :

שבועה יי מושבע הוא כל יחיד מהר סיני לעשות מה שרוב
הליבור מסכימים דאיכא הגוי כולו ורובו ככולו. וכן בעיני
סוטה היתה עונה חמון חמון כדי שלא יולאו לעז על מי
המרים אבל שלא מן הדין :

רפא

שאלה אחד שגשבע עד"ר שלא ישחוק בשום שחוק
שיש בו מעות ושחטה ואח"כ נשתפה מקלח
ולפעמים חוזר לשטותו ויום אחד לחקו לפניו ומלא מנוח
וירוח לו. אם מהירים לו מחמת כך או לאו :

תשובה

מסופק אני בדבר זה. דאפשר לומר שהוא
מוחר ויש בזה פיקוח נפש וכמו ששינוי פרק
במה מדליקין המכבה את הנר מפני שהוא מהיירא מפני
כותים מפני לסטים או בשביל החולה וכו' וכוגיא דשמעתא
התם דאם חולה שיש בו סכנה הוא מותר לכתחלה והא
דקתני פטור ה"ה דה"ל למיתני מותר אלא משום דקתני
סיפא כחם על הנר חייב תנא רישא פטור אבל חולה שאין
בו סכנה פטור אבל אסור וכרבי שמעון דאמר כל מלאכה
שאינה ריכה לגופה פטור עליה ומקלח מרבותינו כ"נ פירשו
דכל הני דתני במתניתא פרק במה מדליקין סכנה יש בהם
ומותר לכתחלה ולא תני בה פטור אלא משום בשביל החולה
דאם אין בו סכנה אינו מותר לכתחלה. וא"כ מפני רוח
רעה מותר לכתחלה דכחולה שיש בו סכנה הוא וה"ה
לסטים דוקא של סכנה. אכן בירושלמי אמר סתם ולסטים
סכנה ומותר לכתחלה ומה שאמרו פטור ולא אמר מותר
דבעינן דוקא בחולה של סכנה אמרו כן, ומ"מ אפילו הוא
מסופק מותר דספק נפשות להקל, ובפ' מפנין (קכ"ח:) אמרו גבי
יולדת אם לריכה לנר חברתה מדלקת לה ואוקימנא אפילו
סומא וקמ"ל דיתובי מיתבא דעתא סברה אי איכא מידי
דחזיין חברתי עבדן לי אלמא משום יתובי דעתה בלחוד
במקום דאיכא סכנת נפשות מותר להדליק הנר דהוי אב
מלאכה וה"ל דאיכא רוח רעה תקפה אפשר דאתי בה
לידי סכנה ומשום יתובי דעתא שרינן ליה. אלא שאני
מסופק שמא עילה מלא לשחוק ולא תתיישב דעתו בכך.
ואפשר דמן הספק נשאלין בו אם יש בו דעת לישאל אם
לאו והוא לפעמים חלים שאין זה אסור מדאורייתא כל שלא
פרט סרבים כדעת ר"ת ז"ל וא"כ משום שיש כאן ספק נפשות :

רפב

שאלה

הא דתנן בחמוני ופועלים שניהם נשבעים
ונוטלים מצע"ה, והא מדינא שכל העולם נענש
על שבועת שוא כדאיתא פרק שבועת הדיונין ואיך תיקנו
שבועה שע"י ממונם יענש העולם :

תשובה

א"כ בכל שבועה נאמר למה כן ולמה למה
החורה שבועת ה' תהיה בין שניהם שאם
אחד אומר שהנחבע אומר אמת אל תשביעו והאם אחד
חושש שמא ישבע לשקר אחד מביא הכל לידי עונשים אלא
שמא לא ישבע לקיים כל דבר בשמו יתעלה וכדי לשים שלום
בין אנשים ולהפיק דעתם תיקנו כן שמא יודה אחד מהם
ואע"פ שאם נשבעו שניהם או אלו אלו באים לידי שבועת שוא :

רפג

תשובה

לרמב"ן על ענין המנחשים והמכשפים
ועניני החוזים בכוכבים :

מה שנהגין שאין נושאין נשים עד מלוי הלכנה באלו
הארצות אינו נוחש אלא כשם שמושחין המלכים על
המעיין דתמשך מלכותו כן עושין במלוי ולא בחסרון וסימנא
טבא הוא כדרך שמושכין יין בלימורות לפני חתנים ואין בו
משום דרפי כאמרי. ומה שאמרו אין שואלים בכלדיים

דבר ברור הוא משמעתא דפרק מי שהחשיך שהם בעלי
המזלות החוזים בכוכבים כדברי בעל הערוך. והלשון עלמו
ידוע שהם הכשדיים הקדמונים הנקראים ללדיב"ש בלשון
חכמי הגוים והם שהתעסקו תחלה במזלות ושכתבו בלוחם
חכמה ספרים ובודאי משמע שאין האלמגנינות בכלל נחש
דמיבעיא ליה מניין ועוד דהא ר' חיינא סבר מזל מעשיר ויש
מזל לישראל ואע"ג דליה הלכתא כוותיה מ"מ משמע דלאו
ניחוש הוא, ואלו שמנחשים בכוכבים דקתני לא באלמגנינות
קאמר. ומהסיח שמעתא דפרק מי שהחשיך נמי משמע
דמותר לשמוע להם ולהאמין דבריהם מאברהם שאמר
כסתכלתי באלמגנינות ומדר' עקיבא דהוה דחיג המלחא
דברתיה טובא ולחחר שנללה דרש משום לדקה נללה ממיתה
ממש ש"מ מאמין היה בהם ומעובדא דרב נחמן בר יצחק
נמי. אלא שפעמים הקב"ה עושה נס ליראיו לבעל מהם
גזירת הכוכבים והם מן הנסים הנסתרים שהם בדרך
השמישו של עולם שכל החורה תלויה בהם לפיכך אין
שואלים בהם אלא מהלך בתמימות שנאמר תמים תהיה עם
ה' אלהיך ואם ראם בהן דבר שלא כראונו עושה מלוח
ומרבה בתפלה. אבל אם ראם באלמגנינות יום שאין טוב
למלאכתו נשמר ממנו והינו סומך על הנס וכסבור אני
שאסור לבה כנגד המזלות על הנס, ובירושלמי דפ' במה אשה
ר' חונא הוה משתעי הדין עובדא חד גיור הוה אסטרולוגוס
והוה מתעסק בסחורה של רדידים חד זמן בעא מיפק אמר
כדון נפקין חזר ואמר כלום אדבקית להדא אומתא קדישתא
אלא בגין מיפרש מן אלין מליא נפק על שמא דרחמנא כיון
דמטא למכסח יבז ליה חמריה ואכליה שבקא למדינתא מאן
גרס דיפול דהרהר מן גרס ליה דאשתאיב דאזרחין
בצרייה. וגם זה בעינין כך הוא לפי דעתי שאם היה לו
לשאל ולעיין באסטרולוגיא שלו ולפיכך נהסד וילא ולא
חשש לסחורה ועשה לו נס וגלול מן המכסח כיון שעשה
לש"ש ולגדור עלמו מן העבירה אבל שאר בני אדם כיון
ששמעו חוששין ואותם שאין מתחילין בב"ד מפני שאין מזל
לבה קל ואין מלאכה נגמרת בו כהוגן ובגמרא נמי סבר
הכי מאן דבלבנה יהא סתר ובני ובר מזל מאדים נמי
קשה הוא כמ"ד מזל יום גורם שהוא לומח מ"מ אין דברים
אלו מדוקדקים אפילו כפי אותה חכמה שלא מזל יום ולא
מזל שעה גורמים אלא במבטי כוכבים של שגאה ושל אהבה
וכ"ש שאינו משנת חסידים. והרמב"ם ז"ל כתב שכל העושה
מעשה מפני האלמגנינות וכיון מלאכתו או הליכתו בעת
שקבעו הוברי שמים הרי זה לוקה משום לא תעונו ועוד
האריך לומר שדברי הכל ושמות הם והמאמין שיש בהם
ממש בכלל נשים וע"ה הם, ושמעתא כולה ליחא הכי. ועוד
דאפילו בניחוש נמי לא משמע הכי מעובדא דרב עילית
ובב"ר אמרו כי עוף השמים יוליך את הקול זה העורב וכו'.
ואלו דברים לריכים עיון ופירוש רב מ"מ אל תדקדק עם
בני אדם יותר מדאי אבל אני לריך לבאר דעת רש"י ז"ל
שפירש אין שואלים בכלדיים בעלי אוב ואני תמה וכי בעלי
אוב מתמים תהיה נפקא בהדיא כתיב ביה שואל אוב
וידעונו. וכן קשה מה שאמרו פרק חלק אין שואלים דבר מן
השדים בשבת ר' יוסי אומר אף בחול אסור א"ר רב הונא
הלכה כר' יוסי ואף ר' יוסי לא קאמר אלא בשביל סכנה
הלא ענין שדים כשפים הם העושה מעשה במיתה והנשאל
בהם באזהרה ושמא דעת רש"י ז"ל לא לשאל בהם שיטעו
מעשה ויגידו לו שאלתו כשואל אוב ודורש אל המתים אלא
שבעלי אוב עשו מעשה ושמעו ואחר כן בא זה ושאל מהם
מה חדוש יש בעולם שזה אין בו אלא משום תמים תהיה.
ומה שאמר אין שואלין דבר מן השדים י"ל שכשפים נאסרו
בחורה בעושה מעשה וכן בעלי אוב וכולן במיתה אבל
הנשאל בהן בעלי אוב באזהרה ובשאר מכשפים מותר דבעל
אוב כתיב בקרא כי יהיה בהם אוב או ידעונו וכתיב ושאל
אוב

כלל הרשות בידו. וגם דברי הרמב"ם ז"ל אינם לאסור פילגש להדיוט ולהתירם למלך אלא כך אמר וכל הבעל אשה לשם זנות בלא קידושין לוקה מפני שבעל קדשה ולשם זנות היינו שפגע בה ובעלה ולא יחדה לעלמו לשום פילגשות דהיינו קדשה, ולא אמר הר"ם ז"ל כל הבעל בלא קדושין לוקה. וכן בהלכות מלכים כשהזכיר פילגשים במלך לא הזכיר כלל שהוא היתר מיוחד לו, וכבר כתבתי זה בספר המלות תראה משם הנה הוא ביד השר הגדול החכם ר' מאיר אלמושרי"ן ירום כו' :

וגם בענין בשולי נכרים דעתי אני שאין אסורין בשפחות הללו הקטניות לנו, דמלאכה דעבד ערל מלאכה דישראל הוא דקצוי לו למעשה ידיו ומוזר עליו בשבת מן התורה וליתיה בכלל נכרים והלכך ליתיה בכלל גזירות דידכו וכן נהגו :

ואתה רבינו ה' יחיך, במקומך תזכירם מן הפילגש שאם ידעו הסיתר יזנו ויפרצו ויצואו עליהן בנדותן :

ומה ששאל הרב אם נחברר שנבראו הנשמות ביום ראשון כי כן נראה ממדרש אהור וקדם לרתי וכן יסדו חכמי ספרד בשיריהם. דבר ברור הוא בדברי רז"ל שהנשמות כולן נבראו מאז כמו שאמרו במסכת חגיגה ערבות שבו גנוזי חיים וגנוזי שלום ונשמות הלדיקים ורוחות ונשמות שעתידים להבראות וכן אמרו עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. ומעלמו הוא מוכרח, כי הקב"ה אחר ששת ימי בראשית אינו בורא שום דבר מאין אלא פועל ועושה דבר מדבר ואין נשמות שום ענין שתהווה ותמלאנה זו מזו, וזה טעם ויכולו השמים והארץ וכל לבאם שאז נשלם הכל בכל לבא השמים והארץ, וזה טעם אשר ברא אלהים לעשות שנתן כח בשרשים לעשות כמותן. ולא כדברי תועי רוח בינה שאומרים כי בכל יום ויום בורא נפשות לגופים בהולדס. אבל אם נבראו ביום ראשון או בשש פלוגתא דרבי אלעזר ור"ל בב"ר אמר ר' אלעזר אחר למעשה יום ראשון וקדם למעשה יום אחרון היא דעתיה דרבי אלעזר דאמר תולא הארץ נפש חיה זה רוחו של אדם בראשון, אמר ר"ל אחר למעשה יום אחרון וקדם למעשה בראשית היא דעתיה דר"ל דאמר ר"ל ורוח אלהים מרחפת וגו' זהו רוחו של אדם בראשון ה"ד ונחה עליו רוח ה'. הנה לדעת רבי אלעזר נבראת נפש האדם עם נפשות (הנשמות) של הבהמה וחיה ביום הששי ואח"כ ברא גוף לבהמה וגוף לחיה ולאדם וזהו אחר וקדם, ולדעת ר"ל נבראת נפש אדם ביום ראשון והוא ורוח אלהים מרחפת. ושיעור האגדות כר"ל כמו שאמרו עם המלך במלאכתו ישבו שש עם הקב"ה וכו' וזה במאמר ראשון ביום ראשון, וכן הוא בספר יצירה ואח"כ בששת ימי בראשית עשה דבר מדבר והוליא יש מיש וא"כ ע"כ הנפשות בכלל הים הראשון ביום הראשון, ולכך אני מפרש דר"ל ור' אלעזר משמעות דורשין איכא בינייהו דר' אלעזר מפרש קרא דאחר וקדם נפש התנועה שבאדם לומר שנבראת בתחלת יום הששי עם נפש הבהמה והחיה, ור"ל מפרש לה בנשמה העליונה שנבראת ביום ראשון לד"ה וזה ידעת כי אז תולד ומספר ימיך רבים כי דבר על האור לאמר אם ידע בו אז כשנולד בנשמתו ואין מספר לרובם. ומשם אמר ר' יהודה הלוי תיקן נפשות עם האור הראשון תחלת דבר ה'. ואחיה כרוב ממשח הסוכך על המוני, כסא כבוד להנחיל ותאריך ימים על ממלכתך להורות בישראל הלכה למשה מסיני, וכבודך יגדל מעל לגבול ארצנו לעיני, ותגלה בחברת מעלת רעיוני, כחשק אחיך הנכסף, החותם משה בר' נחמן ז"ל :

רפה

שאלה מה שאמרו האי מאן דבייש ליה בהא מתא ליזל למחא אחריתי (ב"מ ע"ה) והא כתיב כי לא לאדם דרכו ולא לאיש הולך ורבי את לעדו (ירמיה י') :

חשובה

אוצ וידעוני אבל בכישוף מעשה כתיב ביה אזכרה מעונן ומנחש ומכשף מכשפה לא תחיה ושאל לא כתיב ביה הלכך כותי המכשף ישראל השואל בו אינו אלא משום תמים תהיה ככלדיים. וראיתי בהוספתא דמסכת שבת גירסא אחרת לוחשין על העין ועל הנחש ועל העקרב בשבת ואין לוחשין בדבר שדים ר' יוסי אומר אף בחול אין לוחשין בדבר שדים, ולפי זה אינו אלא ללחוש להשביע שדים ללאת מן האיש כדרך בן תמליון ורבי יוסי אומר שמא יזיק אותו כשמוציאין אותו בע"כ וכן כל כיוצא בזה. ומה שאמר שרי שמן מותרים מפני שמכובזין זו היא הגירסא הנכונה לומר שאין להם השבעה שהם משחקים בפני אדם ומכובזים בהם ללעג ואינו בכלל כישוף כלל. ואני תמה מאד כי שמעתי בבירור שמנהג אלמני"ו לעסוק בדברי השדים ומשביעים אותם ומשלחים אותם ומשתמשים בהם בכמה ענינים. וכבוד אני שי"ל דמעשה שדים לחוד ומעשה כשפים לחוד כמו שאמרו בלתייהם אלו מעשה שדים בלתייהם אלו מעשה כשפים ופירש"י ז"ל מעשה כשפים ע"י מעשה תחבולה הם נעשים והם שאסרה תורה אבל מעשה שדים שרי וזהו דעתם שנהגו בו ועשו כמה מעשים. ובדלתי פשוטי השמועות כך הם ומעשה דבן תמליון ודגיטין ודיוסף שידא ושאר מעשים בתלמוד ובמדרשי אגדה הן מטיין, ע"כ תשובת רמב"ן ז"ל :

רפד

עוד זאת התשובה השיב הרמב"ן ז"ל לר' יונה ז"ל. איש אלהים קדוש הוא הרב החסיד רבי יונה ז"ל שלומך ושלוס חורתך יגדל לעד ויסגל לגלג. הגיעני מלותך בענין הפלגש להודיעך בה דעתי ע"ד אמת לא כנושא ונותן. לא ידעתי כמה יסתפקו בה דודתי מותרת היא כיון שיחדה לעלמו שלא נאסרה אשה בזנות לישראל אלא ממדרשו של רבי אליעזר ב"י כמלא אה מושא אחרתו ואב נושא בתו ועל זה אמר ומלאה הארץ זמה, אבל כשנכנסה בביתו והיא מיוחדת וידועה לו בניה נקראים על שמו ומותרת שהרי דוד נשא אותה ולא הוזכר בכחוב ולא נגמרה הפרש בין מלך להדיוט ומינו גדולי ישראל נושאין אותה שנאמר וגיפה פילגש כלב ילדה, וגדעון שופטן של ישראל מדבר בו ה' כתיב בו ופילגשו אשר בשכס ילדה לו. וא"ת שהשופט הרי הוא כמלך מפני שנוהג שררה על הציבור ופילגשו ידועה נתח דבריך לשיעורים להתירה לבעלי השם. ופילגש בגבעה אילו היתה אסורה עליו לא אמר הכחוב ויקם אישה וילך אחריה וכתיב ויאמר אבי הנוער אל תתנו וגם הוא מחבייש בזמתו, אלא שהיה הדבר מותר ונהוג בישראל והוא אמר ואוחז בפילגשי ואנתחה כי עשו זמה ונבלה בישראל מכלל שהוא לא היה עושה לא זמה ולא נבלה. שמא תאמר מן התורה היא מותרת ומדבריהם הוא דגזור. וכי באיזה מקום הוזכרה גזירה זו בתלמוד ואיזה ב"ד נמנו עליה ובאיזה זמן נשנית משנה זו. ומה שאמרו כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כגדה אינו אלא לומר שכיון שנכנסה לחופה נתחייב לברך ואסור ליהנות ממנה בלא ברכה ובענין הזה היא שוויה במקומה במסכת כלה וכך אמרו כל הפוחת לכתולה ממאחיים ולא למנה ממנה הרי זה בעילתו בעילת זנות וכך אמרו במקדש על תנאי ובעל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והטעם לכלן מפני שהקידושין והחופה מ"ע וכל שבא לישא אשה שתהיה אסורה לכל אדם וקטויה לו לירשה וליעמא לה אמרה תורה יקדש ויכניס לחופה ויברך ברכת חתנים בעשרה ואם הקדים לבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה מכת מדרות ואם אחר שהכניסה בביתו הקדים ובה עליה בלא ברכה אסורה לו כגדה וכן כל שלא כתב לה מאחיים סבורה היא כיון שאינו נוהג עמה כבעל עיניו נתן בגידושין הויה לה גרושת כלב הא אילו רלה שתהיה לו פילגש שלא תהא קטויה לו ולא אסורה על אחרים ולא קדש

שו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רמב"ן רמה

שארציה לך לא יסיה צך אציון לפי שתתן ולא יסיה צך אציון. אבל הכתוב השני מדבר מאלד עלם האציון לא יחדל אציון וגומר הכתוב על כן אכתי מאלך פתוח תפתח ידך כדי שלא יעמוד באציונות ע"י ברכתך. עוד יש לנו לדעת דהקך לאו בזכותא תליא מילתא ללדיקים מאלד עלמס אבל לאחרים יש מאלד זכותא וזהו שאמרו כל העולם מון בשביל חנינא כו' דומה למה שארז"ל אין חבוש מתיר עלמו מבית האכורים:

רפה

ד"ן הרמי ציבור לרמב"ן ז"ל: *בקיעי עירנו ראיחיס רבים שנהגו תדיר להסיע על קילחס ולהחרים ולהשביע וכשגמלכין להסיר ש"ל עומד ואומר הוהר החרס. תחלה יש לי לומר שהיתר נדרים כגון זה פורחים באויר ואין להם על מי שיסמוכו בגמרא. וכבר הרבו הראשונים לדבר בזה על אותו בניגים לומר בר"ה וביו"ט כל נדרי ובא מעשה לפני הגאונים ז"ל ואסרו כמו שכתוב בהשבוותיהם ובהלכות ר"י אבן גיאת ז"ל ור"ם נמי כתב בו בזה הלשון כולסון איחרענא בהון טעות הוא שאי אפשר לו להסיר עלמו בחרטה דמעיקרא ובלא יחיד מומחה או ג' הדיוטות ועוד דהלכתא כרב פפא דאמר לריך לפרוט הנדר. וכן מלינו בתשובה לרבינו הגדול שאמר וקהל דמחרים על דבר ונחרטו כי ילכו אלל חכס ויתיר להם החרס כמו שטושים בשבעה למי שנהחרט עליה אלו דבריו ז"ל. והם צמנהגות קורים וארוכים שהדרך הארוך עלינו שלא להסיר חרמי ציבור אלא ע"פ חכס כלומר יחיד מומחה או ג' הדיוטות ובחומר שבעת היחיד בחרטה ובפתח היתר ושאר הדיין שמסר הכתוב לחכמים ואלו מקלח דברי הראשונים והם פשוטים אפילו לקטים ואין לריכים לפני ולפנים, ואף אותם שנהגו לומר כל נדרי אמרו שאין החרתם אלא כגון שגגות של ציבור ונדרי טעות זהו לשונם. ויראה לי כגון ד' נדרים שהתירו חכמים שהם לריכים לפתוח להם ממקום אחר אבל לשאר נדרים וחרמים ושבעות לא עלה על דעת. וכן תמלא כתוב בתשובה לרבינו סעדיה גאון. והגאונים אסרו עליהם מפני שהחרס סתם ומשמעות הדבר לנדרים הקיימים לפיכך חששו שמה יבא הדבר לידי טעות להסיר בהיתר זה שאר נדרים וחרמים ואין היתר מועיל להם בעינין זה כלל מפני טעמים הצוררים שפירש ר"ת ז"ל. ופירוש חרטה דמעיקרא שאמר הרב ז"ל לומר שריך להתחרט על שנדר מחלה הא אילו רצה בנדרו ומכאן ואילך רוצה בהיתרו אינו חרטה למדוע ממה שאמרו בעית נדור וכו' כמו אילו היה לב זה עליך היית נודר. ואם לא תאמר כן אין נדרים. ותמה על עלמך אפילו הלכו אלל חכס להסיר להם בחרטה גמורה כדין שבעה שגשבע היחיד הרי עכשו נהגו להחרים ולהשביע ע"ד המקום וע"ד הקהל וס"ל עד"ר וקי"ל נדר שהודר עד"ר אין לו הפרה לדבר הרשות לעולם. ועוד אמרינן במסכת שבעות (כ"ט) וליטעמך על דעתו וע"ד המקום למ"ל אלא כי הוסיף דלא תהוי הפרה לשבעותיהו אלמא כל ע"ד המקום אין לו הפרה לעולם כי נלח ישראל לא ישקר ולא ינחס. והנני מפרש לך דעת המתיר הזה שהנהיג הדבר. הוא סובר כשאנו אומרים בגמ' עד"ר אין לו הפרה דוקא כשאמר בפירוש עד"ר והטעם לפי שאין אותם רבים ידועים כדי שיהיו מתחרטים בשעה שרואה להסיר נדרו ותהא דעתם מסכמת בהיתר ואע"פ שהסכימו

תשובה פעמים שהחטא מרס למנוע ממנו הטוב ונריך לכפרה ואחד מדרכי הכפרה הוא שנוי מקום נפיכך אמרו לריך לגלות ממקומו וללכת אל מקום אחר חולי החטא הוא שגרס וגלותו הכפר עליו. ולפעמים שמזל גורם וכשיסתלק למקום אחר ילא מחוך הספקה. אבל מנה שנגזר עליו אי אפשר לשנות וזהו שכתוב לא לאדם דרכו ומ"מ בידו של ישראל הוא וכמו שאמרו אין מזל לישראל שישראל חלק ה' ונחלתו ואינן מסורים למזלות השמים כי הם למעלה מן המזלות וז"ש הכתוב (ירמיה י') מאותות השמים אל תחתו כי יחתו כגוים מהמה. ומה שכתוב לא לאדם דרכו כשאינו עושה רצון ה' שאז הוא מסור למזל שטותותיו כדלילו צינו וצין ה' יתברך והשפיל עלמו ממעלות עליונות וישב לו צמדרגות תחתונות תחת המזלות, והוא שכתוב אסתירה פני מנהם ארחה מה אחריתם, כי אסלק השגחתי ואניחם תחת המזלות ושאר משרתי השמים אשר בחרו להם כשאר הטכוס"ם ואז ארחה מה אחריתם מי יילם מיד המקרים הכווים מתנועות הגלגלים והמזלות. אבל בלדיקים כתיב גם כי אלך בגיא אלמות לא אירח רע כי אתה עמדי:

רפו

שאלת להעמידך על כון צכוונת אציי ורצא משאלת בר הדיח (ברכות ר"ו):

תשובה זו שאלת פילוסופים שתולין הכל בטבע חוק. אך לפי הנראה מן הכתוב והסכמת חכמי התורה אינו כן אלא יש בכל או סגולות או דברים נעלמים לא נתבאר לנו עתה סבתם והוא שאמרו ברית כרותה לשפתים ואמרו הואי כשגגה היואלה מלפני השליט ונח נפשיה דיהודה ורבים כאלה, וזו היא המניעה בקללה וההפך בצרכה ואמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. ואם נמשך בזה אחר הטבע מה תזיק הקללה ומה תועיל הברכה יקללו המה וה' יברך. ואמרו אל יפתח אדם פיו לשטן והביאו ראיה מהכתוב כהדום היינו וגו'. וגם חכמי הפילוסופים אינם יכולים ליתן טעם לסגולות הנגלות בעשבים ואבנים כאבן השואבת הברזל והברזל ישועט על פני המים ולא ינוח עד שיהו פניו אל פני האבן היש מגיד טעם בזה בכל חכמייהם. אף פתרון החלומות כאחד מהם:

רפז

עוד אמרת לבאר לך מה שאמר רבא בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלח תליא מילתא (מ"ק כ"ח) והוקשה לך דרבא אדרבא דסמיך על פתרון חלומותיו דבר הדיח:

תשובה אי אגדיל בשאלה הזאת היאך אפשר לו לרבא לומר שאין חיי בני ומזוני תלוין בזכות ואלא מקרא מלא דבר הכתוב דג' אלו תלוין בזכות, בניס לא תסיה משכלה ועקרה וגו' וכתיב וברך פרי בטןך, חיי את מספר ימך אמלא וכתיב למען תאריכון ימים ורבים כאלה, מזוני וברך פרי אדמתך, וכתיב ועשת התבואה לשלש השנים, ואכלת ושבעת, אפס כי לא יהיה צך אציון. וזו ודאי שאלה חזקה הנה ודאי הכתובים מעידים ומבטיחים כך ואם הביא ראיה בהפך לרבה ורב חסדא. ועוד קשה מנ"ל מה שאמרו כל העולם כולו מון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובים מע"ש לע"ש ואמר עוד בעית דאסדריה לעלמא ואבנייה אפשר דאתי מזלך במזלח ומזוני. ואני משיב בכל אלה כי הצנחת הכתובים על הכלל אין הכתובים משגיחין על הפרט שהרי כתיב לא יחדל אציון מקרב הארץ ויש מקום עיון בזה כתוב אחד אומר כי לא יחדל אציון וכתוב אחד אומר אפס כי לא יהיה צך אציון אלא כמו שאמרתי בזה באור רחב ונכון ודקדוק יפה. אמר הכתוב כי ברך אברכך כלומר בכלל וע"י ברכת הכלל

(* דיני חרמים אינו נוהג בזמננו ע"פ דחי המדינה, ומה שנוגע להיתר נדרים ושבעות, לא שייך רק לנדרים ושבעות שנוגעים רק לעלמו של הנודר והשבע, אבל לא ח"ו מה שנודר או נשבע לחבירו, ומכ"ש מה שנוגע להממשלה, כי לזה אין שום היתר מועיל, והעובר ע"ז יהיה לדראון עולם, כמבואר בכל הפוסקים הראשונים ואחרונים, וכמבואר בהשורה זו עלמה:

שהסכימו מתחלה באיסור לפי שאין הרבים עשויין להתחרט ולחזור בהם ממה שהסכימו עליו, אבל אם נדר עד"ר ידועים והסכימו כולם בהיתר יש לו הפרה ולא עוד אלא הן עלמין מתירים בלא פתח היתר ובלא חכם הוהיל והשוו כולם להתיר הנדר, וכן ראינו שפשוט במקלחם מנהג זה שהיחיד נמי נשבע ע"ד היחיד חבירו וכשמתחרט מבקש ממנו ומתיר לו והלה נוהג היתר בנדר שלא ע"פ חכם. וכן מה שאמרו בגמרא במסכת שבוועות ע"ד המקום אין לו הפרה המתיר היה סבור דדוקא בשבוועת קבלת התורה נאמר לפי שאין הקב"ה מסכים לבעול אות אחת מן התורה לעולם אבל בדבר הרשות כשהסכים לאסור מתחלה ללרכס הסכים וכשהם עכשיו לריכים להתיר ללרכס יסכים. ומלאת למד לפי מדה זו ע"ד הקהל משמש קולא וחומרא, חומרא שאם בקש אחד מהם להתיר לעצמו ע"פ חכם בפתח וחרטה גמורה אומר לו והלא ע"ד הקהל נשבעת וע"ד רבים אין לו הפרה לפיכך כל זמן שנשאלו בהם רבים שאין דעתם בהיתר אין לו היתר לעולם דאכתי איכא דעת רבים לאיסורא. קולא שאם הסכימו כולם להתיר אין לריכים חכם ולא כל דיני פתחי נדרים אלא אומרים בהסכמתם הותר הנדר ומותר. זהו דעת המורה הזה שהסכימו להתיר חרמי ליבור בעינין הזה. ואילו היו שומעים להחמיר ודאי שהדברים רחוקים מן הדעת ועמוקים מן השכל ומוקלים מחמת איסור מן הממשלה, שהרי רש"י ז"ל פירש נדר שהודר עד"ר כגון שהיה ברבים והדירו על דעתם וכן מלינו בתשובה לרבינו האי גאון. ועל זה פסקו בגמרא נדר עד"ר שאין לו הפרה אף אותם הרבים עלמין אין יכולים להתיר. וכן משמע מדאמר עלה וס"מ לדבר הרשות אבל לדבר מזה יש לו הפרה כי הוה מקרי דרדקי דאדרהי רב אחא כלומר ע"ד אנשי העיר שלא ילמד תינוקות ואהדרהי רבינא משום דלא אשתכח דדייק כוותיה. ודאי על דעתם אדרהי וטעמא משום דבר מזה הוא הא לדבר רשות אפילו על דעתם כלומר שנמלכו אנשי העיר להתיר אין מותר. וכן פירש ר"ת ז"ל בתשובה והוסיף ואמר כי מקרי דרדקי שעל דעתם הודר ועל דעתם הותר לפי שילא הפסדם בשכרם באותו דבר עצמו אבל משום מזה אחרת אין לו הפרה כיון דע"ד נשבע דמנ"ל שכן היה דעתם משעה ראשונה להתחרט משום מזה זו. וא"ת יהיו נשאלין אלו, למיסר ויהליה שוינהו שליח ולא למשרי ליה, הלכך אין חרפתם חרטה להתיר לו, ועוד הראה ענין לדבריו. וכן תוכל ללמוד מדברי הגאונים שאסרו כל נדרים ולא התירו להם כשאמר להם ע"ד הקהל. הא למדנו שאין הנשבע עד"ר הללו מתיר שבוועתו על פיהם ואין לו הפרה אלא לדבר מזה ובחרטה גמורה וע"פ חכם. וכן היחיד שנשבע ע"ד היחיד אינו מתיר שבוועתו ע"פ אותו יחיד אלא ע"פ מומחה או שלשה הדיועות וכדין שאר נדרים בפתחיהן. ואומר אני שהאומר ע"ד פלוני אני נשבע הרי הוא כאומר ע"מ שלא ימחה פלוני אלא ישתוק לפיכך אם מיחה בשעת שמיעה בעל הנדר, קיים או שתק נתקיים הנדר. ומנא חמינא לה דאמרו בגמרא כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ולפיכך נתנה תורה רשות לבעל בנדרי אשתו שאם הקים הוקם ואם היפר מופר אלמא כל האומר ע"ד פלוני אני נשבע אם היפר אותו האיש מופר ואם הקים הוקם כדין הבעל ודוקא כשהיפר מיד בשעת שמיעה אבל שתק הוקם הנדר מיד. ואע"פ שנתנה תורה (רשות) לבעל זמן בשתיקה אותו יום גזירת הכתוב ליתן לו להמליך בעצמו משום שלום הבית ואין הדין זה נוהג באחרים. תדע שהרי שנינו נדרה בו ביום ונתגרסה בו ביום אינו יכול להפר אלמא כיון דנתגרסה וילאה מרשותו נתקיימה מיד אע"פ ששבוועתה ע"ד בעלה נדרה. זה דין אמת ומשפט שלום. אבל מהני שהרבים שומעים להקל ולא להחמיר ועוד שיש להם עכשיו פתחון פה מכיון שהוה מוחזק אללס ממנהג דורות

להתיר נדרים בעינין זה, אומר שאין עיקר כל הנדרים והחרמים שלהם אלא ע"ד זה ולזה הם מתכוונים כשהם אומרים ע"ד הקהל וכאילו אמרו בפירוש הוה אללס, מ"מ אפילו כדברי כל המקילים לריכים הליבור שלא להתיר אלא במעמד אנשי העיר וע"ד אנשי העיר הא אילו התירו מקלחם כדרך היתר שלהן אינו כלום ואפילו ע"פ חכם ובחרטה גמורה אינו מותר מפני שהוא עד"ר שאין מפירים לו כמו שביארנו וכ"ש שנהגו מקלחן קלות ראש בדבר שאינו ראוי להתיר, אלא עונשים אותם כדתינא מי שגדר ועבר על חירותו אין נזקקין לו עד שינהוג אסור כימים שנהג בהן היתר ומחמירין עליה דלא פתחין ליה בחרטה וכ"ד דמזדקקי ליה לא עביד שפיר ורב אחא בר יעקב אמר משמתינן ליה וכו' כדתינא פרק אלו מותרין. כתב הרמב"ם ז"ל בלשון הזה כל צ"ד שזקקין לזה ומורים בזה ומודיעים לאלה שמזולזלין בנדרים שאין חייבים מן התורה או שורה להם להקל או שיפתחו להם מנדין אותו הצ"ד שהדיעו וכ"ש אם היה נדרם גדר או סייג לתורה או לדבר מזה שאין ראוי להתיר בשום פנים כדאמרין בגיטין ונריך לפרוט הנדר משום אסורא, ואמר בירושלמי חד בר נש נדר דלא מרווחנא אחא לגבי דרבי יודן בר שלום א"ל אשתבעתי דלא מרווחנא א"ל ובר נש עביד ליסעותיה, לשחוק בקוביא שהוא אסור מדבריהם. וא"ת והלא לדברי המקילין כיון שעל דעתם נשבעו והם מתירים בלונס אפילו לדבר איסור נמי כן, שגו בדבריהם וכי מיכופי אינהו למישרא איסורא תהא הסכמתם כלום ועוד הא איכא ע"ד המקום שהוא מלטרף לדבר אפילו לדבריהם. ואם יאמרו שלא נזכר ע"ד המקום אלא בשבוועה שהשביע משה לישראל לפי שאותה שבוועה נעשית במלותו אבל בשבוועות וחרמות שלנו אין מלטרף א"כ למה הנהיגו האצות לזכור בכלל חרמי הליבור ע"ד המקום אלא שהוא מסכים עמהם הוא יסכים על ידיו לעשות הטוב בעיניו, אמר : שובא יקשה אדם על דבריו ממה שמלינו באגדה על מכירת יוסף אמרו נחרים בינינו שלא יגיד אחד ממנו ליעקב חביו א"ל יהודה ראובן אינו ואין החרם מתקיים אלא בי מה עשו שתפו להקב"ה עמהם שלא יגידו לאביהם וכשבא ראובן כללוהו עמהם ואף הקב"ה אע"פ שכתוב מגיד דבריו ליעקב דבר זה לא הגיד מפני החרם וכשמלאו יוסף חי התירו החרם וזהו דכתיב ותחי רוח יעקב וכי מתה היתה אלא שחיתה מן החרם ושרתה עליו רוח הקודש שנסתלקה ממנו א"ר עקיבא החרם הוא השבוועה והשבוועה הוא החרם, אלו דברי אגדה זו. ושנא יבא הרואה לטעות וללמוד שמתירים חרמי ליבור בזמן שאותם המחרימים אתם בחרפתם, יכולים לנו לדחות שהחרם של שבטים כיון שמלאו יוסף מעצמו הותר ע"ד כן החרם מתחלה וכתולה נדרו בדבר הוא וזה שאמרו התירו החרם אינו אלא שפירשו לעלמין שמתירים הן ממנו או שנשאלו לביימן הלדיק יחיד מומחה. ואין זה דרך אמת אלא יודעים היו שלבוונות הרבה אמורים בתורה בקבלת איסורים והן שבוועה ונדר וחרם וגדוי חוץ מהלבוונות שהם תולדות לאלו או ידות להן כגון מצטא ואיסור וקוגם וכיולא בהם ואלו כולן אסורין הן שכל אחד ואחד משמש לעצמו ודינו חלוק מחבירו. והחרם הנזכר בדברי האגדות ובמקומות התלמוד הוא שב"ד מחרימים על דבר ואומר בלשון הזה כל העושה כך וכך כל הפורץ גדר בדבר פלוני יהא בחרם או מותר זה הלשון סתם וקרא חרם. וכשאדם אומר לשון זה על נכסים כגון שהחרים אדם נכסים לש"ס חל הנדר על אותם נכסים והם לבדק הבית או לכסוים ודבר זה מפורש בתורה דכתיב אך כל חרם וגו' וכן אדם אוסר נכסים שלו לחבירו ונכסים שאינן שלו עליו כגון שאמר לאחר נכסיך עלי חרם הרי הם אסורים עליו והרי זה מודר הנאה מהן והו דין קונמות. ואלו החרמות שהן חרמי ממון לריכין קבלה כלומר

ש"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן רפח

כלומר שיוצא שבוטח מפיו וכי צדקה היתה לריבין שאלת
 חכם ופתח וחרטה גמורה והג' הן כשאר נדרים וכדין
 הקדשות לגמרי אבל כשאומר ב"ד זה הלשון על אדם עלמו
 הם חרמי ביטוי הגוף כלומר שאומר על הנושא דבר זה כך
 וכך יהא נחרס לא למדנו דבר זה מחורת משה רבינו עד
 שבאנו לדברי קבלה ופירשו לנו כמו שאנו עתידים לכתוב .
 והחרס הזה הוא מענין הנדוי והשמחה המזכרים ומפורש
 במסכת מ"ק. ויש לד' חמור נחרס זה שאין בשבועות
 שהמושב מפני אחרים ולא ענה אמן אינו כלום בשבועות
 ביטוי אבל נחרס אע"פ שלא קבל עליו ולא היה שם בשעת
 גזירה כיון שב"ד רשאי להחרים דכתיב ואקללם ואשביעם
 באלהים הרי החרס חל עליו ואסור לו לעבור על אותה
 גזירה כמושב מפני עלמו. וכן דיין באנשי עיר אם הסכימו
 כולם או רובם במעמד טובי העיר והחרימו כיון שהם
 רשאי להסיע על קולתן ולהחרים בדבר חרס שלהם חל על
 כל החייבים לילך בתקנתו נמלא העובר על קולתן מכל אנשי
 העיר עובר על החרס והוא כעובר על שבועה ונכנס
 לרמ"ח חיבריו וכלתו את עליו ואת אביו והרי הוא כמגודה
 לבני עירו. והחרס הוא חמור יותר מן הנדוי כמו שמפורש
 בגמרא וחייבים הכל ליהג בו כמוחרס לפרוש הימנו כדינו
 והרי הן מודרים שלא יהנו מנכסיהם חוץ מכדי חייו ומי
 שאינו נוהג עמו כדינו אף הוא מועל בחרמים, וכן הוא חייב
 המוחרס הזה לנהוג איסור בדברים האסורים למוחרס כגון
 נעילת סנדל ודברים של אכל ושלח ליהנות מנכסי המחרימים
 ודינו מפורש בגמרא ומסור לחכמים ואם הוא מקל ראשו
 בדברים האסורים לו גורם רע לעלמו ועובר על ד"ת. וזה
 אמרו שאין החרס מתקיים בפחות מעשרה לפי שאינו ליבור
 ואין להם כח להחרים אלא להשביע כל אחד ואחד שבועת
 ביטוי לעלמו. ואם החרים אותו חרס מלך ישראל או סנהדרין
 במעמד רוב ישראל הרי העובר עליו חייב מיתה ורשאי הם
 המלך או הסנהדרין להמית אותו באינו מיתה שירלו והו
 די. של יהושע שדנו עכן בדיני נפשות לפי שפלט ידו בחרמי
 שמים. וכן בחרמי שבועת ביטוי מלינו שאלו שאמר מות תמות
 יהונתן וכן פינחס בן אלעזר בימי פילגש בגבעה הרגו אנשי יבש
 גלעד שנא' כי השבועה הגדולה היתה לאשר לא עלה אל ה'
 במלפני מות יומת ותניא בילמדנו בשם ר"ע וכי שבועה
 היתה שם אלא ללמדך שהחרס הוא השבועה והשבועה הוא
 החרס אנשי יבש לא עלו ונתחייבו מיתה. ואני אומר בשמא
 אחר בקשה המחילה שזהו פשע הכתוב בתורה כל חרס אשר
 יחרס מן האדם לא יפדה מות יומת כלומר מה שהסכימו
 עליו הכל והוחרס לדעתם לא יפדה אלא חייב מיתה ואל
 תהיה תורה ענין בזה מפני שדרז"ל המקרא הזה לענין
 אחר, מהם מי שאומר למעריך היואל ליהרג ומהם מי שאומר
 זאין חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד נפטרים בממון
 גדאיתא בכחובות שאעפ"כ אין מקרא יואל מידי פשוטו
 אחת דבר אלהים שחיס זו שמעתי משמעות הכתוב הוא לזה
 ולזה, בוא וראה שהרי רז"ל דרשו לא יומתו אבות על בנים
 ובנים לא יומתו על אבות בעדות אבות ולא תחשוב שזה
 אסמכתא אלא עיקר גדול ומכאן יואל לקרובים שהם פסולים
 לעדות מה"ת ואעפ"כ אין מקרא יואל מידי פשוטו דכתיב ואת
 בני המכים לא המית ככתוב בספר תורת משה לא יומתו
 אבות על בנים (מ"ב י"ד) הא למדנו שכמה פנים של חמת
 לתורה. ולא עוד אלא שהחרס חל אפילו בדורות הבאים
 אחרי כן אם החרימו ב"ד על אנשי העיר ועל זרעם והיא
 היא גזרת יהושע בן נון שמזכירים בחרמים כדכתיב וישבע
 יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש אשר יקום ובנה את

העיר הזאת ונתקיימה גזרתו אחר כמה דורות וכן בימי
 פילגש בגבעה לפי שאמרו ארור כותן אשה לבנימין נאסרו
 באותו הדור ואח"כ הולכנו לדרוש ממנו ולא מבניו כדמפורש
 בבבא בתרא הא אלו אמרו עליהם ועל זרעם, ונראה שאף
 בנדדים כן בכל קבלת הרבים כדאשכחן בקבלת התורה וכן
 במגילה וכן בלומות. אבל יש נחרס לד' הקל שאין בשבועות
 ונדדים כן שאם עשה תשובה העובר על החרס וצא לב"ד
 או לפני טובי העיר במעמד אנשי העיר יכולים הם עלמן
 להתיר לו וזהו היתר חרמים שהמגידים מתירים ברעונם. וכן
 אם מתו מאנשי העיר או שהלכו למדה"י מתירים ואין חוששין
 גדאיתא באבל רבתי מת אחד מהי"דים אם נתן רשות
 לחבריו מתירים לו ואנשי העיר הרשות בידם או ביד רובם
 וכוזיבהם (מן המקום) ולא ביד הסולכים להם למדה"י. וכן
 אם הדור הוא העומדים תחתיהם מתירים ויהיו גדולים
 כמותם בחכמה ובמנין כדין ידוי ושמחה כדמוכח במסכת
 משקין וכן פירש רב האי גאון ז"ל בתשובה. מ"מ אין
 מקלת ליבור ואפילו רובם רשאים עד שיכיו שם כל המחרימים
 או כנגדם וחשובים כמוהם כמו שאמרו חלקו אינו מופר
 והיתר זה עלמו הרי הוא כהיתר נדרים ע"פ שלשה או יחיד
 מומחה בחרמי היחיד ונדוי שלו ומתירים בלשון חרס ואם
 החרים בפניו אין מתירים אלא בפניו כדין נדר אין ביניהם
 אלא שהם עלמן מתירין בלא פתח היתר וחרטה דמעיקרא
 ושמתיירים אפילו במקום הרב וכל זה מפורש בגמרא ואין
 כאן מקום להאריך אלא לענינו. ומלינו עוד לרב האי גאון
 ז"ל בתשובה מסותמת בענין זה אומר כך. אבל מה
 ששאלהם על רבים שקבלו על עלמן שיעשו תענית או שיעשו
 תיקונים ואח"כ נודע להם כי הטוב וסיפס לשנות זה הדבר,
 כי יש לשנות וכ"ש אם יראה להם לפחות או להוסיף, ואם
 החרימו על דבר רשאים הם להתיר החרס ואין צריך כלום
 ובלבד שיראה להם ההיתר והשינוי כי הוא הטוב והישר, וקרובים
 דבריו שלא להריך להם היתר חכם. וכן מלך ישראל או
 סנהדרין שהחרימו אע"פ שהעובר חייב מיתה אם רלו כולן
 מוחלין לו ומתירין שאף לענין שבועה אמרו אפילו אכלה
 כולה נשאל עליה וזה דומה למה שנאמר בזקן ממרא שרלו
 ב"ד למחול לו מיתתו וז"ל ויפדו העם את יהונתן ולא
 מת פשוטו כלפי מה שאמרה תורה לא יפדה אחר הכתוב
 ויפדו העם את יהונתן אלא שזה הפדיון בהיתר החרס
 הוא. ויש לפרש בזה פירוש אחר שיהונתן שוגג היה והיה עליו
 עונש כשאר שוגגים שבתורה ועוד יותר, שהיה רואה העם
 שאין משים ידו לפיו ולא שאל, ואביו לא היה סבור ולא היה
 מאמין שהיה שוגג ורצה לחייבו מיתה ואמרו העם כיון
 שנעשה נס על ידו הדבר ידוע שבשוגג אירע לו שאין הקב"ה
 עושה נס ע"י רשעים המועלים בחרס. וכן תרגם יב"ע
 היהונתן יתקטל דעבד פורקנא רבא דיין בישראל חס קיים
 הוא ה' אם יפול משערת רישיה לארעא ארי קדם ה' גלי
 דבשלו עבד יומא דין. וכן אמרו בפרקי ר' אליעזר. וכשה
 שמתירים לעובר החרס שעליו כך מתירים החרס עלמו
 לנהוג בו היתר בלא שאלת חכם ואע"פ שהם עלמם קבלו
 עליהם החרס מתחלה והם עלמם מתירים שהרי חכם מודה
 לעלמו ומתיר לעלמו. ומן הענין הזה היה חרמם של שבטים
 ולפי גדולתם וחכמתם חשם הקב"ה להם ולא רצה לגלות
 ולפיכך היו הם עלמם רשאי להתיר לכשרלו. אבל ב"ד או
 ליבור וכן יחידים שאמרו נשביעים אנו שלא יעשה אחד
 ממנו כך וכך הרי זו שבועת ביטוי מפני אחרים וכל העושה
 אמן כמוליא שבועה מפיו והעובר במזיד חייב מלקות ובשוגג
 קרבן עולה ויורד וכשיבא להתיר צריך שאלה לחכם :

תם ונשלם

עוד ומת, ועתה כשטר יולא מתחת יד אחד מן הבנים ורולא שיחתמוכו העדים. ועד אחד אומר לחתום והשני אומר שכבר נחצטלס הלאה והחזרה. הדין עם העד שאינו רולא לחתום מאחר שנתרפא לגמרי והוא לא לוא אלא להסיר הספק וחשש מניתק מחולי אל חולי :

ז כ"מ שאמר ינחנו כל שטרותי לפלוני ולא אמר איניו ושעבודייכו אינו מועיל שמה לא נחכוון זה אלא לגוף השטר ללור על פי ללוחיתו, ודברי כ"מ כמכורים דמי אבל לא להוכיף על דבריו :

ח מה שאז"ל תינוק בן יום אחד נוהל ומנחיל אם ר"ל בן שלשים ואחד כדי שילא מספק נפל או ר"ל יום אחד ממש. והשיב דיום אחד דוקא קאמר כדאיתא פרק יולא דופן וחלק על הרמב"ם. ומביא ראיות דהינוק דלא כלו חדשיו אינו נוהל ומנחיל :

ט ערב של יתומים קטנים מהו לפרוע מן הערב דהוי כמו אין נכסים ללוה דנפרעים מן הערב. והשיב דאין נפרעין מן ערב גרידא אבל בערב קבלן נפרעין לאלתר :

י ראוון נשא אשה וכחב לה שטר שאם תמות בלי זרע קיימא שיחזרו הנכסים ליורשיה כפי המנהג, והנה מתה האשה והניחה בן ומת תוך שלשים יום ויורשי האשה אומרים שהוא נפל ולא כלו חדשיו. הדין עם ראוון הבעל דכל שלא שהם שלשים יום הוי ספק נפל ועל יורשי האשה להביא ראיה, אמנם אם היה כתנאי אם ישאר ממנה ולך של קיימא לא יחזיר כלום על הבעל להביא ראיה :

יא ראוון מכר שדה לשמעון והתנה בשעת הקניין בפני העדים כי השטר מכירה יהיה מונח ביד שלישי עד יעברו הרבע שנים ואם לא יתן ראוון לשמעון מנה שיחן השליש השטר מכירה לשמעון ולא יזכה שמעון בשדה זו עד לאחר הרבע שנים ותוך הארבע שנים עמד ראוון וביטל המכירה ונתן השדה ללוי ולסוף הארבע שנים לא נתן ראוון המנה לשמעון ונתן השליש השטר לשמעון, מי היה ממש במתנת לוי או לא, מי הוי כמשוך פרס זו ולא תקנה עד לאחר שלשים יום, א"ד כשהגיע השטר ליד שמעון זכה בו למפרע. והשיב דכל קניין כמעכשיו דמי וזכה שמעון בקרקע כשנתן השליש השטר בידו אחר הזמן ומתנת לוי בטלה ולא דמי להאומר משוך פרס זו כו' :

יב ראוון מישכן קרקע לשמעון ע"מ שלא יוכל לפדותו כל ימיו של שמעון ויש לו שטר עשמתון שלא יוכל לטעון לא הוא ולא יורשיו שחזר ולקחה ממנו ומת שמעון והחזיק לוי בנו באותה קרקע שני חזקה, הכולל לטעון שחזר ולקחה ממנו, או הכולל לומר אחר שלא פרע כמו שהתנה אביו בטל זכותו. והשיב דאחר שבא לידו בחזרה משכון אינו יכול לטעון לקחתה אח"כ, וראיה משמתתא דאומן בחז"ם. גם בשביל התנאי שלא קיים לא בטל זכותו דהוי אסמכתא, וראיה מפרק הרבית משכן לו בית כו' :

יג ראוון מת והניח אלמנה ונשאת ומת הבעל ומתה היא, בן ראוון תובע הנכסים ואומר כי אמו לא נשבעה על כתובתה, ובני הבעל השני אומרים שנשבעה וזכה אביהם בכל נכסים. והשיב דאם הקרקע ידועה שהיתה של ראוון והיה בנו קטן נשעת פטירהו הדין עמו. דהרי לא נשבעה על כתובתה ואין אדם מוריש שבעה לבניו, ועוד כיון דלא היו לה אפילו שלשה הדיוטות ששמו אותה קרקע לא עשתה ולא כלום :

יד ראוון בן יעקב נתן בית ושדה לאשתו במתנה נשעת נשואין וראוון ואשתו היו סמוכים על שלהן יעקב ויעקב ירד לקרקעות הנ"ל כי לא היה ראוון יודע בטיב משא ומתן ומת ראוון ואשתו תובעת הקרקעות והפירות מחמיה. והשיב דאם שלשין דוקא דאינו יודע בטיב משא ומתן

אם עשרה תלמידים שכרו רב אחד בעשרה ליטרא והתנו ביניהם כל מי שימרוד ויפסוק מללמוד שיפרע שבר כל השנה ונתן כל אחד משכון ביד שלישי ונתוספו חוך השנה עוד תלמידים עד שעלתה שכר הרב לי"א ליטרא. ויסחלק אחד מן התלמידים ולא ראה לפרוע אלא לפי הערך באמרו כי בלאו הכי יש לרב שכירות עשרה ליטרא ויותר וא"כ לא הפסיד בחזרתו. הדין עם הרב שכיון שהפירו לו להוסיף עוד תלמידים עכ"פ הוא מפסיד בחזרתו של זה ואין למעט שכרו בכלום אפילו כפועל בטל כי ת"ח אינם נכסים בדיעותם ודמים להוכלוסא דמחוזתא :

ב קטן בן שמונה או תשע שנים שנחת לו קרקע במתנה וחזר הקטן ונתן הקרקע לראובן ובא קרובי הנער לבטל המתנה ולהוליא מידו. אין במתנת הקטן כלום בקרקעות, ואפילו לא חזר בו הקטן המתנה בטילה ולא יאכל עוד הפירות מן הקרקע, אבל הפירות שאכל כבר אין להוליא מידו אפילו היה חוזר בו הקטן, אע"ג דסבר הקטן במתנתו מתנה ה"ל מחילה בטעות. מ"מ הפירות שאכל אין לריק לשלם :

ג אפוטרופוס שמוכו ב"ד ונפחתו הנכסים, והאפוטרופוס השיב כי לפעמים הניח המעות שבותים לעובת היתומים עד שלא הספיק הריוח כפי הולאות היתומים, והומר שהיתומים חייבים עוד לו הלף דינרים שהלוה אותם ללורכס על נכסיהם, נאמן האפוטרופוס בשבועה על זה כי אפוטרופוס בחזקת כשרות כל זמן שלא הביאו ראיה שפסע. ומה שהניח הנכסים שבותים יפה עשה :

ד שני אפוטרופסים קנו קרקע ושטר הקניה בשט שניהם והאחד חייב עלמנו למוכר בכל הסך ואח"כ פרעו לבדו והמוכר מודה לו וכחב לו ההקבלתי ממנו לבדו כו' ושני האפוטרופסים מודים שהקרקע קנו ללורך היתומים אלא שהאחד אומר לחבירו תן לי חלקך והשני אומר מסתמא הגיע לידך ממעות היתומים כדי פרעון כל הקרקע, ושאל אם שייך בזה פורע חובו של חבירו. והשיב דאין בזה משום פורע חובו של חבירו אלא חוב היתומים. ומ"מ אם אמר זה אין עלי לשלם כלום אלא לך והפרע מנכסי יתומים הדין עמו ונאמן לומר מעולם לא נתחייבתי בשבילי אלא בשביל היתומים במיגו דאי בעי אמר פרעתי :

ה ראוון מת והניח בן קטן ואלמנה, וב"ד השביעו האלמנה והחזיקה בנכסי הבעל והיה בהם קרקע אחת אח"כ נשאת האלמנה והכניסה הנכסים לבעלה השני ומתה בחייו והגדיל הבן וערער על הנכסים ואמר המעשה הב"ד לאו כלום הוא כי לא העמידו לקטן אפוטרופוס, ועוד הוא תובע שיחמו לו נוסח המעשה ב"ד. אין טענתו טענה דאין לך אפוטרופוס יפה מב"ד שהרי הן טוענים ליתמי כל מה דמלי טעין אבוהון. ואמנם יפה טען שיראו לו מעשה ב"ד, דאם יש עדות לבן ראוון שהקרקע היתה של אבותיו לא יועיל חזקת המחזיקים בנכסי קטן אלא ללורך לפרוע יליאות הבנין הדין הנכנס לתוך חורבתו של חבירו שלא ברשות, ואם אין עדים לבן ראוון נאמנים המחזיקים שב"ד הגביהו להמם במיגו דאי בעו אמרו לא ידענו שהיה של אביך מעולם :

ו ש"מ שחלק נכסיו על פיו וכחב בשטר הלאה שאף אם יחזור בו לא יועיל אם לא שיחזור בפני שני עדים כשרים, וכחב עוד שאף אם יתרפא מחולי זה יהיה הכל קיים אם לא יחזור בפני עדים וכחבו וקנינו ממנו על כל דלעיל ליפות כחו והכל לפי ראות עיניו, ולא ראה עדיין ש"מ שיחתמו, אח"כ חזר במקלת ואמר שיחזיקו העדים שטר הלאה עד שיראה אם יחזור עוד ממקלת דברים, אח"כ נתרפא הש"מ והלך בשוק, ולזמן שאלו אחד מן העדים מה עשית מן הלאה והשיב כבר החזרה לי. ועכשיו חלה

כה שטרות ותנו ציד שליט בתנאי שאם לא ישלם פלוני ענין פלוני יותן השטר לפלוני ואין בשלישות מעכשיו. אם יחזיר, ואם עשו תנאים בקנין והשלישו שטר חוב ושטר תנאים ציד שליט אם יועיל הקנין שבתנאים כחילו נעשה במעכשיו. והשיב דכל שלא נתן השלישות במעכשיו הוי אסמכתא אע"פ שיש מעכשיו בשע"ח הואיל וליכא מעכשיו בשלישות, וכל קנין אינו מועיל אלא כשמקרה מעכשיו:

כו אם יש במקומות ישיבת צה"כ דינא דבר מלרא או לא. והשיב דלא, דהוי כמו אפסיק ריכבא דדיקלא, אמנם אם רואה להרחיב מקומו יש בהם משום דינא דצ"מ:

כז אין זמן לחביעת המלרן וכל זמן שיבא בן המילר שומעין אותו אם לא היה בשעת מכירה שם:

כח שטר שנקרע קרע שאינו של צ"ד, אין לחוש שגוף היה קרע של צ"ד שתי וערב וזה חתך סביבותיו, דשטר זה כשר היה ואל תפסלנו מספק:

כט כששמין נכסי יתומים שמין ואח"כ מכריזין ולא ששמין אחר כך:

ל אלמנה חובעת מזונות והאפוטרופס אומר שיש תחת ידה מטלטלין תזון מהם, והיא אומרת שבעלה נתנם לה במתנה. אם המטלטלין ידועים איננה נאמנת ואם אינם ידועים נאמנת במיגו דלהד"ס, ובשטר חוב אינה נאמנת לעולם:

לא אם אין מטלטלין שתזון האשה מהם, יכולה למכור קרקע שלו בצ"ד מומחה, ואם יש שם מטלטלין אפילו האפוטרופסים עצמם אינם יכולים למכור קרקע כל עוד שיש שם מטלטלים:

לב אלמנה נזונה ומוכרת שלא בפני בית דין מומחה אלא הדיוטות, ודוקא לששה חדשים:

לג דין אלמנה שמוכרת למזונות שרביכין בקיחין בשומא ואם מכרה יתר על השומא הריוח ליתומים ואינה נריכה הכרזה. ואם טעתה בכל שהוא מכרה בטל, ויש מחלוקת אם יכולה למכור יותר מכדי כתובתה או לא. והכריע שיכולה למכור אפילו יותר:

לד אם האפוטרופס רואה להעלות לה מזונות אינה יכולה למכור כלום:

לה אפוטרופס מכר קרקע יתומים והאלמנה חובעת הלוקח שישבע שאין הערמה בקנייתו כדי להכריח ממנה מזונותיה, אין טענתה טענה ואין לאלמנה על הלוקח לא שבעה ולא חרם כי אין משביעין בטענת שגא, אמנם אם אין לה ממה לזון יכולה להחריש חרם סתם:

לו יעקב ואשתו מכרו כרם וכתוב בשטר המכירה איך שקבלו מאתים דוקט"ו דמי הכרם, ומת יעקב ואשתו חובעת כתובתה, ובני יעקב אומרים כי קבלה מאה דוקט"ו דמי הכרם והאשה משיבה אע"פ שכתוב בשטר שקבלו ר' דוקט"ו אינו לא קבלתי כלום. הדין עם האשה דדרך לכתוב בן לשופרא דשטרי, ועוד אפילו קבלה אותה שגא שלה היו או בעלה נתנם לה:

לז אין אלמנה יכולה למחות מלמכור נכסי יתומים בשביל מזונותיה:

לח אלמנה שאמרה בני יהיו אללי והאפוטרופסים קרובים שאינם ראויים לירש אומרים יהיו אללנו, בנקבות הדין עם האלמנה, ובזכרים הדין עם האפוטרופסים:

לט ראובן נתן כל נכסיו לאשתו וביאר כמה יפוי כח דלמתנה גמורה נתכוין ולא לאפוטרופסות בלבד, אם יש ממש בדבר, יש מרבותיו דאמרו אפילו אם פירש בהדיא דלא נתכוין לאפוטרופסות אלא לנתנה לא עשאה אלא אפוטרופסית, וגדולים אחרים חולקים והוא הבריו דמתנה גמורה היא:

ומתן אין במתנתו כלום בקרקעות, אבל אם אינו דוקא המתנה קיימת. אמנם המתנות שנותנים בעת הנשואים תלוי במנהג, ואם המנהג שהבעל אוכל פירות אפילו מן המתנות איננה יכולה לחבוע הפירות, ואם המנהג שהפירות שלה אע"פ שמוטען שהוליא במאכלה ומלבושיה יותר מדמי הפירות הניח מעותיו על קרן הנזי. אמנם מסים והולאות הקרקע חייבת לשלם:

מ עוד חובעת האלמנה נדונייתה ומטלטלים שנתן לה בעלה אגב קרקע מחמיה, כי אחר שבעלה לא היה יודע בטיב משא ומתן היה הכל ציד חמיה. וחמיה טוען שהחזיר לו הכל או נגנב ממנו. אין טענת האשה טענת בריא אלא שגא ונאמן חמיה לומר החזרתי לך בלא שבעה, ואם טוען טענת גנב תלוי בפלוגתא דרבוותא אי אמרינן מיגו לפטור משבעה:

מז ישראל היה לו חמר סמוך לחירו של כותי וחלון בכותל האמלטי להכניס חויר בחליו של ישראל ומכר סכותי חלירו לישראל חבירו, יכול לסתום או לבנות כנגדו וחזקתו אינו חזקה אם ידוע דקדמה חלירו שלו לפתיחת חלון של ישראל, אך אם אין ידוע מי קדם הדין עם בעל החלון:

יז כותל היה בו חלון שהיה מזיק לחבירו בהיזק רחיה ונפל הכותל והיה חבירו מעכב עליו לחזור ולבנותו כמו שהיה בתחלה כי אין חזקה לנזיקים. אין טענתו טענה, דאע"פ שנפל לא אמרינן אודה לה חזקתו אלא יש לו חזקה לעשות חלון, וחילק בין זה להחזיק בכשורי ליתן על חומת חבירו שאם נפלה אודה לה חזקתו:

יח מה שאמרו רז"ל אם אמר ידור פלוני בבית זה דלא אמר כלום, אם אמר שיירתי אני לעלמי דירה פלונית, מי אמרי' כיון דלגביה שייר אף לאותו פלוני מהני או אמרינן פלגינן דיבורא. והשיב דלא אמר כלום:

יט הא דתנן מלא שטר חוב יסא מונח עד שיבא אליהו, מהניתינן איירי אפילו כשחייב מודה דחיישינן לקנויח ולפרעון:

כ שליח שהגיע לו הפסד מחמת השליחות אם חייב המשלח, וכן שותף שנחפס אם שותפו חייב לפדותו. והשיב דאין המשלח חייב בתשלומי נזק השליחות, וכן השותף אינו חייב לפדותו כי לא נשתתפו אלא בריוח והפסד ממון השיתוף לבד, וכלול בו דין נפל עליהם גיים:

כא פירוש הירושלמי האחים והשותפין שנפל אחד מהם לאומנות:

כב כותי הוליא כתיבת יד על ראובן, ומנהג המלך שכתובת יד בשטר והשופט הגבה ביתו של ראובן לכותי ומכר הכותי הבית ליהודה, בא שמעון ולוי והוליאו שטר בעדים על ראובן שמישכן להם הבית וזמן השטר מאוחר מזמן הכתיבת יד מן הכותי. והשיב אנו ק"ל שבעודא דאורייתא ומלוא על פה מוקדמת קודם לשטר מאוחר. עוד מלוא בחתימת ידו אינו יכול לומר פרעתי גם אין חוששין לזיוף דאחזוקי אנשי בשקרא לא מחזיקין, ועוד כיון שקדם זה וגבה קודם שבאו והוליאו השטר איך מוליא ממנו בספק, גם כי בדינא דמלכותא אינו נאמן לומר פרעתי, אן סהדי אי פרעיה לא הוי שביק גביה כתיבת ידו. וכלול בו דינא דמלכותא, וקלח דיני שמיטה:

כג ראובן חייב לשמעון ואין לא לשלם כי אם שטרי חובות של כותים, ואומר שאין משועבדים לבעל חוב כי אין גופן ממון. אין טענתו טענה דכל נכסיו משועבדים וכופין אותו למכור שטרי חובותיו ולפרוע, וראיה מפרק החובל. ועוד כופין אותו לקיים מלות פריעה וראיה מפרק סכותב:

כד טעם למה אסמכתא אינה קונה:

ראובן

שנה סך מעות ולא תגבס כתובתה כל זמן שיקיימו התנאי, ועכשיו ילא ש"ח על נכסי בעלה מאחר מן הכתובה אינם יכולה לעכב השלומים :

נח כילד מכריזין קרקע ששמו בית דין :

נמ קהל הסכימו שכל מי שלא יביא זכויותיו חוץ זמן שיחבד זכותו וזא אחד ואמר שלא היה בעיר או היו זכויותיו מופקדים ביד אחרים והביא זכויותיו אחר הזמן, לא חבד את זכותו אח"כ הקהל תקנו בפירוש בין שמע בין לא שמע בין יורש בין אחר :

ס קהל עשו את ראובן שליח לגבות מסים ולפרוע להגמונה, והגמונה הסגה ראובן מן המעות והקסל חצבו אותו המתנה מן ראובן. הדין עם ראובן :

סא בעל חוב מאחר שקדם גובה מה שגבה גבה, ואם המוקדם תפסם אח"כ ממנו חוזר ומוליח אותם מידו ע"פ ז"ד, ויש קדימה במטלטלין היכא שעדיין הם ביד הלוה. ומה שאמרו ז"ל הין קדימה במטלטלים היינו לטרוף מן הלקוחות או לענין ז"ח מאוחר :

סב ראובן נזה ינתן מנכסי כך וכך לפלוני וינתן לשמעון ת"ר דינר והשאר לפלוני, ויש לו קרקעות ושט"ח. וחובע שמעון שינתן לו מעות והאפיטרופים רוצים ליתן לו מן הקרקעות. הדין עם שמעון כי יכול לומר שימכרו מנכסיו ויתנו לו ת"ר דינר :

סג אם הבעל יורש את אשתו בחובות שהיו חייבים לה אחרים ולא זכה בהן הבעל מעולם ואם הבעל היה חייב לה או אם היה לה קרקע למשכון. והשיב דמה שיראה הדין יעשה. ומיהו מסתבר דוקא במלוה שנפלו לה בירושה או במלוה שהיתה לה עד שלא נשאת או שלא היו ידועים לבעל הא לאו הכי זכה בהן הבעל, ובמלוה שהלויה לו זכה בחייו אפילו סלק א"ע מהם, ואם יש לה קרקע למשכון אם הוא באחרת דלא מסלקי זכה בהם, וסחם משכון אחרת דלא מסלקי כי סחם משכנתא שחא ובאחרת דמסלקי י"ל שיכולים לסלק בכל עת :

סד ראובן חלה בבית חנוך בנו, ולאח אשה ראובן הפקידה מטלטלין ביד חנוך, ומת ראובן ולאח תובעת המטלטלין ואומרת שהמטלטלים הם שלה, וחנוך אמר שתפסם בצביל הולאה שהולאתי לזורך אבי, הדין עמה דקבל מן האשה יחזיר להשה, ועוד מה שקנתה אשה לא קנה בעלה אלא לפירות ואיננה חייבת בקבורתו :

סה הליבור יכולין לחקן סופר מתא ומה שכותב בפנקסו יהיה נאמן כמאה עדים :

סו לאח אלמנת בנימין נשחטה ויורשיה תובעים כתובתה מיורשי בנימין, הדין עם יורשי בנימין :

סז ראובן כתב בשטר נחתי לשמעון בקניין גמור להיות משתמש ודר בעליית ביתי באחריות, יכול ראובן לחזור בו דהוי כמו שאמר ידור פלוני בבית זה דלא אמר כלום, אבל אם כתבו אח"כ וקנינו ממנו י"ל דעל גוף הקרקע קנו ממנו, וחילק עוד אם נכתב שתי פעמים קניין בשטר :

סח סדר גביית החוב ושלריך ליתן מעות אם יש לו :

סח גר שמת ובזוזו ישראל את נכסיו, אם אשתו גובה כתובה מהם. והשיב דאם הניחו קרקע גובה כתובה ממנו, וכן אם כתב מטלטלין אגב קרקע הין הפקר מפקיע שעבוד האשה, ואם לא כתב אגב קרקע והיו המטלטלין ביד הזוכים קודם מיתתן זה פירש למיחה וזה לחיים ואינם משועבדים לכתובה, אמנם אם בזוזו נכסיו לאחר מיתתו חלה עליהם שעבוד כתובה מיד בשעת מיתתה :

ע ראובן שכר זורף או רוקס וחזר בו בע"כ מותן לו שכרו משלם ופוחתין לו קאת לפי שיושב בעל והכל לפי כורח המלכה ושכרה. ואם הוא חזק ומלעטר צדיטול ואינו נכנס

מ ראובן מת והלמנותו תובעת כתובתה ונתן קטנה תובעת מזונות, הדין עם האלמנה דאין מוליחין למזון הבנות מנכסים משועבדים :

מא ראובן ש"מ נתן מטלטלים במתנת זריח בשבת לשמעון ומת בו ביום והלמנה תובעת כתובה מהם כי שיעבד לה מטלטלים אגב קרקע, ושמעון אומר הין אדם מ"ד שלב"ל וזאתו פעם שכתב לה כתובה לא היו לו אז מטלטלים, הדין עם האשה :

מב ראובן היו לו שלשה בנים והשיאן ונתן לכל אחד קרקע ומת אחד מהן והלמנותו תובעת כתובתה וטוענת שהשלים מנכסי הבית הם של בעלה. אם אמות ושטרות יולאות על שמו של המת אע"פ שנתן ונשא בתוך הבית גובה כתובה מהן דאימר מקרקעו קמץ אבל שאר נכסין הם בחזקת האב :

מג הין שייך גוד או אגוד בשערי חובות דהא המעות ראוים לחלק, וכלל בו פירוש גוד או אגוד :

מד דין אם אלמנה יכולה לקנות קרקע יתומים לעלמה למזונותיה, וכן שליח ששלחו בעלים למכור קרקע :

מה הנותן מתנה לבתו ע"מ שלא יירשם הבעל או אמר לה ואחריך ליורשיי וקנו ממנו :

מו עשור נכסים שנוטלת הבת איננה גובה עד שעת הנישואין :

מז זה אומר גדון כהן וזה אומר ללך למקום פלוני הדין עם מי ומי פורע הולאות הדרך. והשיב דהמלוה כופה ללוה, ומיהו אם היה ז"ד יפה סמוך לעירם בתוך ג' פרסאות או שלא היה בעירם יודע לדון שומעין אף ללוה. וכן אם ילך מלוה בלאו הכי למקום ז"ד יפה יכול הלוה לומר גדון שם כיון דבלא"ה אתה הולך שם. ואם אמר הלוה אני אפרע כל הולאת הדרך יוכל מלוה לומר איני יכול לטרוח :

מח באיזה אופן תשבע אשה על כתובתה שלא תפסיד מזונותיה, ונוסח שבעת אלמנה :

מט אפטרופס שמכר קרקעות היתומים הין האשה גובה למזונות ממעות המכירה לא מן היתומים ולא מן הלקוחות :

נ שטר חוב שתפסה האלמנה למזונותיה הין מוליחין מידה :

נא מקום שנהגו למכור למזונות בלא הכרזה וכתבו ז"ד לה שהגבו לה כדון וכשורה אם יש לקיים המנהג או אם נאמנים הז"ד שהגבו בלא הכרזה כיון שכתבו כדון וכשורה אח"כ ה"ל חוזרים ומגידיים. והשיב דהמנהג מנהג יפה ונתן הטעם. ואם היה המנהג טעות היו נאמנים לומר שמכרו בלא הכרזה אע"פ שכתבו כדון וכשורה כיון דלא ידעו שחייבים להכריז :

נב אם לא מפני המנהג לא מגבין שטר חוב של בעל לאשה :

נג שטר מקויים והין מכירים לא עדים ולא דיינים ואמר הלה פרוע הוא תולה במחלוקת מודה בשטר שכתבו אם לריך לקיימו, והכריע לריך לקיימו :

נד במקום שנהגו להגבות אלמנה קרקע בכתובה בשומא בלא הכרזה טועין בדבר משנה הם :

נה ראובן שלח מנה ע"י יהודה לפרוע לשמעון ולא הזכיר לו ליקח השטר ופרעו ולא לקח השטר, יהודה פטור :

נו ראובן ואשתו לוו משמעון בשטר ומת ראובן והגבו לאשה כתובה ולא הספיקו הנכסים חזרה ונשאת האשה ללוי מהו שיחזור שמעון על לוי מפני שהזיק שעבודו או מפני שחייב הבעל לפרוע כדברי הרי"ף, והשיב דאם כתב לב"ח מטלטלי אגב קרקע גובה מהנכסים שהכניסה אבל משום מזיק ליכא דהמקבל ואוכל איננו מזיק אלא המוכר או הנותן :

ן אלמנה נתפסרה עם היתומים שיתנו פרנסתה בכל

הפרעות אלה האחרון. הדין עם ראונו שאין לשמעון צנוף
המשכון כלום אלא שיטבד בעלמא ומסיקא אל יעכבו,
וכן לריך להחזיר לו השער :

פו זכין לקטן אפילו מוטל בעריסה :

פז ראונו אזה לבנו חנוך ליתן מנה לשמעון קטן בן שלש
שנים, ומת חנוך כשהיה שמעון בן שש שנים,
הגדיל שמעון וחבע יתמי חנוך, גלמנים יתמי לומר שמת
פרע אביו, דדברי ש"מ אינם ככחובים לענין שלא יהא
נאמן לומר פרעתי, ואפילו לא היה בן שש אלא מוטל
בעריסה שמת נהנו לאפטרופא שלו :

פח אין ב"ד חייבים לכוף להשיב העבוע דהוי מ"ע
שמחן שכרה בלדה. אבל אם רלו כופין :

פט הגגול נשבע ומוטל ואפילו אשתו ובנו ואין לריך ראיה :

צ כל מקום ששנים מחייבים אותו ממון ע"א מחייבו
שבועה ואם אינו יכול לישבע כמו שמורה לעד אלא
שטופן שיש לו בידו כנגדו משלם לדעת הרמב"ם, ואין
חילוק בין אם העיד העד אחר שהודם בין קודם שהודם.
אבל שטר שיהיה בו ע"א וכלום אומר פרעתי לא אמרינן
מחוך שאיל"מ דאילו היו כאן שנים לא היה חייב מטעם
עדותן אלא שטרך בידי מאי צעי. והר"ם חולק, והאריך :

צא קיום שלא נכתב במוחזק תלחא הוינא אלא בפנינו
נתקיים כדחוי די צנך, והשלשה דיינים לריכים להיות
ביחד בשעת הקיום אבל יכולין לחתום זה שלא בפני זה,
ודייני הקיום אין נאמנים לומר לא היינו ביחד כשהעידו
העדים דא"כ היה עולה ואעולה לא חתמי, ואף אם היה
הקיום בטל השטר אינו בטל ויהקיים פעם אחרת, והרחיק
האשרתא מן העדים אין פכול אלא האשרתא לא השטר :

צב מתי אמרינן דיש חזקה בהיזק ראיה ומתי אין מחזיקין :

צג אין לאז חזקה בנכסי הבן, ה"ם אם בנכסי הבן,
אבל אם בנכסי האב תלוי בראות עיני הדיינים :

צד אם כתב פעמים שריר וקיים בשטר אחד אם כשר
הוא, ושיש לסיים השטר בחלי השיטה ולחתום בראותו
שיטה, ומעשה שכתב בשטר מנה וסיה לו לכחוב מאתים
ומת ב"ה האחד, וסורה למחוק מנה ולכחוב מאתים ולכתוב
בין סהדא לסהדא הקיום וז"ל, אונחא סהדא חתמונו על
שטרה דנא דכתוב אמחאא כו' :

צה שטר שיש בו מחקים ולא נתקיימו לא פסלינן כל
השטר אלא המחקים :

צז פירוש הירושלמי דפרק הניזקין ראונו גזל שדה משמעון
ומכרה ללוי כו' :

צח הוליא כתב ידו בנאמנות שהוא חייב לו ואין כתב
ידו יולא ממקום אחד והלה טופן פרעתי נאמן,
דמודה בשטר שכתבו לריך לקיימו, והאומר אל הפרעתי
אלא בעדים אינו נאמן לומר פרעתיך במיגו דאי צעי אמר
שדעתך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, אלא אם כן
שלא היה עדים בתנאי זה אלא על פיו שהודה שהתנה כן
ואמר שמוכל מקום פרעו בלא עדים אז היה נאמן :

צט כותבין פרוזבול אפילו בשנה השביעית, ודלא
כבעל הטמור :

צכ איש שנשחטה אין צנה האשה ליקח דרובייה אלא
ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו :

ק שטר שנמלא בו גרר ביני שימי או מאחוריו לא חיישינן
שמת שובר היה כתוב שם, ובעל השטר יוקרי מוחזק
וראיה משבועת הדיינים. אך יש לאיים עליו :

קא מי שתופס כסף מעילו של חבירו ולוקח קנין אין
בקניין כלום, דכיון דמעלמו הפס לא הוי כליו
דמקמה או דקונה :

נהנה אין מוכר לו, ואם מולא לשכור משכיר ח"ע וממלא
לו הפחת :

קב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשהה חנה אפטרופס בין
בקניין בין בלא קניין במתנת בריא ובמתנת ש"מ,
ואפילו אפטרופס לא הויה בקניין דאין שטר לאחר מיתה
אלא כמיפה את כחה. והינה מפסדת כתובתה :

קג גרושה גמורה אין הבעל חייב לזונה ח"ע"פ שלא
פרע לה כתובתה :

קד ראונו נתן כל מה שיש לו לבנו ושתי בנותיו והתנה
אם ישיאו אחת הבנות שיטלו נדוניותיהם ולא יהיה
לכם חלק במתנה זו ומתה בת אחת והאחרת נשאת והבן
חובע כל הנכסים מן האב, כל אחד מבניו זכה בשליש
נכסיו וכשמת אחד מהם אב קודם לכל יולאי יריכו והנשואה
חטול נדונייתה כל זמן שלא יעבור הסך יותר משליש הנכסים :

קו שטר העולה בערכאות. ר"ל אפילו חתום הד ואפילו
ממנה הערכי נער קטן תחזיו כשר :

קה שטר העולה בערכאות שהרחיקו החימתן מן הכתב
פסול :

קז כתיבת ידו אינו נאמן לומר פרעתי וגם יכול למוכרו :

קח החימת ידו על כתב של נכרים כשר ח"ע"ג דלא ידע
לקרוא :

קט סופרי ערכאות שמרחיקים החימות מן הכתב ואם
הלוה כופר ואמר שאינו כתב יד הסופר אם הסופר
כותי נאמן :

קכ ראונו נתן קרקע לחנוך בנו במתנה ולאה אמו לו
חתמה לו, אח"כ מכר ראונו שאר קרקעותיו וחתמה
ללוקחין. מת ראונו ותובעת לאה כתובה מקרקע שביד חנוך
בנה. הדין עם חנוך דהניח לה מקום וסיה גרמה שאחזיקה
כיון שחתמה להם, ואפילו מכר אותם לכותים אלמים ולא
חתמה להם חזרה כתובה. וכלול בו היכא דאמר כרי שלך
לפניך :

קכא אין מגבין נאשה כתובתה היכא ששמעו בו שמת קול
הברה בעלמא אלא דוקא בעדים או עד אחד המחיר
אותה להנשא :

קכב ב"ד שמכרו לכתובה או למוזנות אין ב"ח חוזר וגובה
מהן אפילו ב"ח מוקדם דאין שייך כאן מד' נתן
דכיון דנפרעה נפרעה :

קכג בענין כ"ל :

קכד לואח ש"מ שכתוב בו קניין ואם אמרו היורשים פרענו
נאמנים, כי שטר הלוואה אינו שטר אלא זכרון דברים
בעלמא, אבל הודאה בחוב שהוא חייב הוי כשטר, ואם
העדים כתבו כל מקבלי מתיה בשטר אחד ותבע אחד מהן
לעשות שטר לו בפני עצמו על חלקו, אם רואים העדים
לעשות הרשות בידם אבל אין כופין אותם :

קכה שמעון יש לו משכין מראובן ואמר הילך עשרה דינר
שאי חייב לך נתן לי המשכון, ושמעון אומר אתה
חייב לי עשרים, ויש כאן עד אחד שידע שבא לו בתורת
משכון אבל אינו יודע כמה חייב. אם הוליא שמעון המשכון
בב"ד טרם בא ההפרש ציניהם הדין עם ראונו דאילו היו
כאן שני עדים לא היה לו מיגו דשווייה ראה וא"כ עליו
להביא ראיה שחייב לו יותר מעשרה, וראיה מפרק המקבל.
וכל מקום ששנים מחייבים ממון אחד מחייבו שבועה ומחוך
שאי"ל שהרי מודה לעד משלם, ר"ל מחזיר המשכון, אבל
אם נפל המחליקת קודם שהוליא המשכון בב"ד נאמן שמעון
במיגו דהחזרתיו ונשבע שבועת המשנה כדין נשבע ומוטל :

קכז ראונו לוח משמעון על משכון או על שטר ושרעו
קנה בשנים ושלשה פעמים ושמעון אומר איני זוכר

למחר"ר שם טוב ותשובת הר"ם מרומנובורג שכוה פטור דודאי מחל. ודקדק מדבריו אם חזר התם חומר סבלותי לך תן לי רשאי :

קיה אפוטרופס המעקס את סדרך מסלקין ליה ומשביעין ליה אפילו מנהו חצי יתומים, ומקבלין עדות שלא בפניו, ואם נודע בודאי שקבל הון רב ואמר שלא נשאר כלום אינו נאמן אפילו בשבועה, והאפוטרופס אינו יכול לומר שהנשים עכבו בידו ממונם בשביל מזונות, או ב"ח. היתום אינו יכול לשעבד נכסיו שבד האפוטרופס כל זמן שלום האב שימשיך האפוטרופסות אלא ח"כ ברשות האפוטרופס, מת אחד מן היתומים בעלה האפוטרופסות ויכולין לסלקו :

סדר נשים

קיא עבד ושפחה ואשה וקרוב נאמנים להחמיר גבי אשה כמו להקל כגון שבאו בבת אחת או שבאו קודם שהתירוה ליושא אבל לא לאחר שהתירוה ליושא, וכן עד מפי עד או שנים מפי שנים אינם נאמנים להכחיש סעד הראשון המחיר אלא שיש להחמיר בדבר :

קב אב קבל קדושי בתו וילא קול שכבר קבל בה קידושין מאחר וחקרו מהאומר ולא ידע מאין ילא הקול אך ששמע זאת, והשיב אין לחוש לקול זה אפילו קודם אירוסין כל שכן בחר אירוסין :

קבא אשה קטלנית לא תנשא לשלישי, וטעם הרמב"ם דכתב אם נתקדשה יכווס :

קבב גט הנכתב כתב שאינו חשודית אלא מעשי"ט כשר :

קבג יבם שרואה ביבמה והיא אינה רואה בו מ"מ תוכל לומר מאן יבמי, כיון דסוף סוף השיאו לו עלם ונתרצה יכולם לומר מאן יבמי, והוא אומר לא חפלת לקחתה :

קבד נשים הלוזעות ידוים לכוו אינו חולץ, וכן הנשים הטוסקות במלאכת הלביעה :

קבה המקדש או המגרש בפסולי עדות דרבנן אי חוששין לחומר, מחלוקת רב אחאי והרי"ף והוא הכריע להחמיר בדברי רב אחאי גאון, ושלא נאמר בכל מקום אפקיעו רבנן קידושין מיניה אלא במקום שהזכיר התלמוד :

קבז ראובן קדש אשה ונתן לה כלי ואמר הרי את מקודשת לי בצבעת זו ושניהם כוונו לשם קידושין מהו. והשיב אם היתה פניה מכוסות שלא ראתה הכלי וסברה שהיא טבעת אין כאן קידושין, אבל אם ראתה הכלי מקודשת, ומ"מ טוב לקדשה פעם אחרת שאם תקבל קידושין מאחר שלא יהיה כאן ספק, וכלל שלא לקדש בצבעת שיש בו אבן :

קבז אשה נדה חלתה ובעלה רופא אין רשאי למשש הדפק, ואין כל השבותין שוין ואין מדמין שבות לשבות :

קבז נטבע במים שאין להם סוף אם נשאת לא תלא. ונכרי המסל"ת שראבו מת על שפת הים לריך לחקור שלא שהה זמן רב בין הטביעה ומה שראבו על שפת הים, ומחלוקת הוא בין הגאונים אם עד אחד נאמן במקום סכנה כגון מלחמה או מים, ודין נכרי אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת :

קבז נתן גט על מנת שלא תינשא לפלוני הגט כשר :

קבז נתן כסף לאשה ואומר הריני נותן לך זה לקידושין, אין כאן קידושין אלא שצריכה גט מספק :

קבז ינחק הים משתדל לקדש בנות שמואל לבניו ושמואל לא הים מפויס, ונתן ינחק טבעות ומנעלי

קב בעל המכה את אשתו בכל יום עד שצריכה לברוח מביתו לא יפה עושה, ואם יש לו עדים שמקללת אותו חנם הדין עמו. אבל אינו נאמן שהיא מקללת אותו ללא כל כמיניה לאחזקה בפריעות, ומ"מ אין ב"ד יכולין להשביעו שלא להכותה עוד אלא גוערין בו ומודיעין אותו שחייב להוליאה וליהן לה כתובתה. ויכולה לומר לא אדור עם חמותי שמרגלת קטטה :

קב וכשהיא בורחת לבית אביה מפני חמותה חייב ליתן לה מזונותיה :

קב המשרה אשתו ע"י שליח ואוכלת עמו מילי שבת, זהו דוקא ביולא ממקומו אבל בכדי או לזערה לא :

קה האב שהעמיד בנו לאומנות אלל שמעון וחזר בו הבן באמר שאין זכות לאביו עליו, אם סמוך על שלחן אביו מעשה ידיו ושכירותו של האב, ור"ח מפרק הפועלים, ואם אינו רואה עוד לאכול משל אביו חוזר בו מכאן ואילך. והמלאכה שעשה מסתמא ניחא ליה כיון דידע ושתק עד שאירנה, ואם אינו סמוך על שלחן אביו אין במעשה האב כלום :

קו ראובן יש לו בת בעולת בעל ורצה ליתן לה כל אשר לו על מנת שלא יהיה לבעל רשות בהן לא בגוף ולא בפירות כילד יעשה. והשיב דאילו יכול ליתן לה נכסים שלא באו לעולם עדין, אמנם מה שקנה כבר יכתוב שלא יסא לבעל בהן רשות ולא בפירותיהן אלא מה שנתנה לתוך פיה כו', ושטררי חובות לריך לכתוב איכו וכל שעבודיהו, ודוקא שזמן השטר כלה קודם המתנה אבל אם כלה אחר זמן המתנה ספק אם הוי כדבר שלא בא לעולם :

קז אשה שנשבעה על כתובתה ולא תבעה כתובתה בפירוש לא חדרה מזונותיה :

קח מלבושים, יש גאונים אומרים שהם בכלל מזונות, ויש אומרים שאינם בכלל, וא"כ יד בעל השטר על התחתונה ואין מוליאין מלבושים אלא ח"כ פירש :

קח שמעון סודה במקלח לשני בני אדם ונשבע להם, אין אלו השנים יכולין לפוסלו לעדות או אפילו אחד מהם עם עד אחד, ואם העידו עליו קודם שנשבע יכולין לפסול אותו, ודין אם אמר ראובן לשמעון גנבת לי או גזלתי או סלוית לי ברבית בפני עדים אין משביעין אותו, כיון דלפי דברי החובע חשוד הוא :

קי אחד מן העדים נשוי לדודתה של אשת הלוה או המלוה, כשר. ועד אחד פסול תתום בשטר גם עד השני במאן דליחא ואינו זוקקו אפילו לשבועה אבל משביעין אותו היסת :

קיא קרובים מלד האם פסולים מן התורה ושלישי ברשאון כשר, והיכא אמרינן תרי בעל כאשתו, והפסולין מלד עבירה, וקלח מקומות מן התלמוד הוזכרו בהם דיני עדות :

קיב פירוש הלכה בפרק דיני ממונות בספר הרי"ף ז"ל, ופירוש הירושלמי ודין שלא יהו הדיונים קרובים לעדים ולא העדים זה לזה. והכשיר עדי קיום הקרובים ללוה ולמלוה, וכן דייני קיום ועדי קיום, והספרש שיש בין מעידין זה את זה או מעידין זה על זה :

קיג שצריך שלשה בקבלת עדות ושלא יהיו קרובים :

קיד מקבלי עדות אין צריכים לפרסם העדים אם ירלו אבל ראוי לפרסם אותם :

קמו אם שנין לגרושה מה שעליה, וחילק בין בגדי שבת ורגל לחול :

קמז עד אחד בהכחשת בעל, דבר שלא בפניו אינו כלום :

קיו ראובן אומר לשמעון הילך מנה שאני חייב לך ושמעון אומר איך חייב לי כלום בודאי. השוכח [שו"ת הרשב"א]

חדש, ימסור לה הגט מיד ולא חיישיק שחינשא בגט זה
תוך הזמן, ואין למסור אותו ליד שליט כי אז יוכל לבטל
אותו, ואין לכתוב כתובי בגט. ואם בא הבעל תוך הזמן
אין לריך לקדש :

קמח גט שהיו בו רי"ש בשם האשה שדומה לוי"ץ
וכתיבוקת שבמקום הכתיבה קראוהו וי"ו ואחד
מחנשי הכתיבה קראוהו רי"ש, פכול והלא. ואין כותבין שם
האיש או האשה בשני שיטין :

דיני מאבלות אסורות

קמט שפחות הקטניות לנו בשוליהן בשבת אסורין וחייבים
בשבתה :

קנ חטין שיש בהן מקלחת שאכלום עכברים מותרים בפסח :

קנא תערובת חמץ במטהו ונט"ל ודבר שיש לו מחירין
אפילו בחלק לא בטיל היינו דוקא בנתערב במינו,
וערוי בכלי ראשון, וכמה דיני העגלה, ודיני היסור והיתר
ויין נסך, והמברך ברכת המזון לריך לברך על מים אחרונים,
ודין נטילת ידים, והנוטל ידיו מן הכותי, ומותר להטביל
כלים ע"י כותי, ושלוקחין קדירות מן הקדר וכן סכינים מן
האומן ולא חיישינן שמא אינם חדשות, והרבה דינים מדיני
איסור והיתר :

קנב נעוה ארתחו, פר"ח נעוה של חרס והלא האש
מייבש ולא ילא מתוכו, ומה שמחיר ר"מ המבשל
בשבת לבו ריוס הלא בעלים מוקלים וא"כ הוי ליה דבר
שיש לו מחיר, ואמאי לא גזרינן בעלים שמא יעלה ויתלוש
כמו שגזרינן בפירות. כותי שאפה פת לעצמו בשבת, ודין
בשולי כותים בנילים ודגים, והמבשל בשבת הלכה כרבי
יבדא, ודין דורן שהוצא לישראל ביום טוב :

קנג מותר ליתן מלח בפסח בעיסה :

קנד דין פת של כותים :

קנה ישראל שהניח ביהו והיו צ' חציות של יין ונכנס בו
בעל הבית כותי לחקן בדקי הבית היינו מותר. ודין
כותי שנסך בחמחו :

קנו כרס רבעי נוסג בחולה לארץ ולא שאר חילנות
ואם פודין אותו במחובר. ונפן יחידי הוי ליה כשאר
חילנות, ירושלמי הלכתא רופפת :

קנז דבר המכניס לקיום לריך מלוי וערוי, וספק דבריהם
להקל, וראיה מפרק האשה שעשתה לרכיה :
גת של כותים של עץ כמה מכשירו :

קנט קנקנים של עץ שאינם מזופפים, וערוי הם הוא
ככלי ראשון :

קע עור הבא נגד פניו של חמור מותר באכילה :

קסא טבח שילא טריפה מתחה ידו הוי פושע ולאחז כל
הימנו לומר שוגג הייתי, ולריך לקבל עליו דברי
חצרות בפני שלשה, וראיה מבכורות :

קסב ריאה שהיתה נסרכת מן הכבד לריאה כי נקב
היה צטרפש והיתה קלח מן הכבד נכנס
לשם, טריפה :

קסג כותי שהיה מוזג מקיתון תוך הכוס ונשאר יין
בקיתון. אח"כ הוליהו יין מן החצית תוך הקיתון
היין שנחצית מותר דהוי גלוק בר גלוק :

קסד לדעת האומר דכבד סגי בחתיכה ועליה למע
לא הזכיר צי דוני בכבד כמו בבשר :

קסה המוקד הבשר לריך שיהיה לו סמרטוט קשה
לקנח הסכין בכל פעם מפני החלבים, או יהיו
לו שני סכינים :

ומנעלים לחשה שמואל ליתן לצנות, ואמר אע"פ שאין בעלך
מפויים מ"מ הגשים אחים אנחנו. והנה עוען ילחק הצנות
סן מקודשות. אין בדבריו כלום, ואפילו אם נתן ילחק
סדבר ביד האב לשם קידושין אינם קידושין, דאין אדם
חלף לשווייה אביו שליח, ואפילו היה כאן עדים שעשהו
שליח כיון שנתן ליד האם לאו כלום הוא, אלא א"כ עשתה
האם שליח. ואם היו בכאן קידושין כיון דלא פירש קידושי
פלוגי לפלונית שניסן לריכות גט :

קלב אם הרכיבו גט לחשה לרווחא דמילתא מחמת קול
לריכה להמתין שלשה חדשים :

קלג ראובן נשא אשה והיה שונה לחמיו והוליא שם
רע על אשתו שראה אותה מקלקלת עם פריץ אחד
וכבר הוליא עליה שם גניבה ומומין ושראה אותה מדברת
עם הפריץ והפריץ אמר לו שקלקל עמה, ונמלא שקרן
במקלח טענותיו. אינו נאמן כיון שהמלא שקרן, וראיה
מפרק האשה שלום. וכלל בחיזה אופן תאמר אשה על
בעלה, ואינו נאמן לומר שמאמין דברי הפריץ או שראה
המעשה, אחר שגראין הדברים שהוא מרגיל קטטה ושתן
עיניו באחרת, ואם תרצה להיות אללו בלא עונה כיון
דשויתה חתיכה דאיסורא יתן לה שאר וכמות :

קלד אין כופין אותו לגרש אשתו המורדת עליו :

קלה יוסף שלח בגדים ומאכל לבת ראובן המשודכת לו
ונהיחד עמה כמה פעמים אם לריכה גט ואם
הסבלנות חוזר. והשיב דאם במקום דמסבלי וסדר מקדשי
אין חוששין לסבלנות, ומפני כיחוד אינה לריכה גט
דאפי' ראוה שנבעלה לא נחכוין אלא לזנות, וסראב"ד חולק :

קלו פירוש מה שאמר ריש פרק כ"ג גזירה ביאה ראשונה
אטו ביאה שנייה :

קלז אין קידושין תופסין בארוסה :

קלה האומרת מאים עלי אינה לריכה לחת עעם ואין
כופין אותו לגרש. ודין הכתובה במורדת ונכסי
מלוג לא הפסידה אע"פ שהפסידה נדונייתה, וכתב שיש
לסמוך על דינא דגמ' ושתקנת הגאונים נתקן רק לדור שלכם :

קלט הטוענת על בעלה שאינו בא עליה כדרך כל
הארץ ואיננה מפרכת אם אינו יורה כחן או לאו,
נאמנת, ולדברי הרמב"ם אינה נאמנת. ואינו יורה כחן אין
לריך להמתין עשר שנים :

קמ ארוסה שקבלה קידושין מאחר שלא בפני בעלה
אינה לריכה גט משני :

קמא הטוענת אין לאיש גבורתו, ומה נוטלת מכתובתה :

קמב מומר שקדש אמאי לא הפקיע הקידושין משום
ענוה. וכן המומרת מכותי כבר הוא. ופי' הירושלמי :

קמג האומר הרי זה גיטך על מנת שלא תלכי לבית
אביך לעולם ושבעה ע"ד רבים שלא תלך, אפילו
הכי אינו גט :

קמד מי שקדש אלמנה ולא היה לו טבעת ונתן האלמנה
כשואה אמרה לו הילך טבעת וקדשה, הוי מספק
קידושין ולריכה גט. ואין בעל יורש ארוסתו :

קמה גט שכתוב בו תרובית מקום תרובית וכתוב בו
להנסבא ודלג סה"א, והיה בו אות שאינו מוקף
גויל, כשר, אלא א"כ שהבעל היה מערער או שזוה הבעל
לכתוב קן, ואם יוכל לכתוב גט אחר בלא רשות הבעל :

קמו בעל ששלח גט לאשתו ואחר זמן כבר בו ואמר
מזויף הוא, הגט בטל, ואין השליח נאמן אלא
א"כ אמר לפקדון נתחיו :

קמז גט על תנאי אם לא יבא מכאן ועד ג' ימים ע"ד

קסו מי שעושה גביות והגיה בהם חותמו ומניחם ביד הנכרי אין לחוש שמא יחליקם בשומן חזיר אם הם של ישראל, ואפילו הם של הנכרי אין חוששין כיון לאוכלין אותם בזמן תעניתם שאסורין באכילת בשר :

קסז כלי הגת שנחמו בו יין ולא הדיחום היין אסור אפילו שהיה יבש, ואין המנהג כר"ת דאמר יין ציין אינו בכל מהו בסתם יינם, אבל אם נכנס מים ציין אפילו אחר הנאסר הכל חוזר וניתר ורואין היין כאילו אינו. ונריך ששה חלקים מים כנגד היין האסור כדי לבטלו :

קסח בור מלאה חיטים ויש בקרקעיתו חיטים שנחבטו מן ליחות הבור אם הדבר ברור שנחבטו ושראויים עדיין לאכילה אפשר לריך לבערם קודם הפסח או לריך למכור אותם לנכרי ולהשכיר לו בורו. אמנם מן הסתם אין לחוש לכך :

קסח אונא הנסרכת ללעות התחמומת של בהמה :

קע מי שחשוד לאכול גביות של כותים וקבל עליו בשבועה לאסור עליו גביות של כותים אפילו הכי אין אנו מאמינים לו, ואע"ג דשבועה חלה על איסור דרבנן. והחשוד על הדבר דנו ומעידו, דהלכה כרשב"ג לגבי רבי כדאיתא פרק בתרא דיומא דנאמן על של חבירו, ומ"מ אין לוקחין מן החשודים :

קעא מרקחת מדבש שנפלו בו נמלים ועברו עליהם י"ג חדש אם מותרים, וכל דבר שאין בו עלם אינו מתקיים י"ג חדש :

קעב אסור לאכול גביות על גבי מפה שאכלו עליה בשר מפני שלכלוכי הבשר על המפה ופעמים מקמיים בה סכין וכשמניחין שם גביותהויו בעין ומוגעים זה בזה, ולריך לכל הפחות הדחה, וגם פת שאכלו עם גביותהו אסור לחתוך בסכין של בשר, ופירוש שמעתתא אשר חבשלו בו אין לי אלא שבשל בו נבלע בחוכו מנין כו' :

קעג שלא לעשות סחורה בחזיר ובגבילות :

קעד שזכור בהמה טהורה נוסג בזמן הזה :

קעה ביאור על פירש"י בסוף שמיני על צין הטמא וצין הטהור :

קעו אם ודאי שנכנסו גנבים לבית שיש בו חביות פתוחות היין אסור, ואם ספק, ספק ביאה מותר :

קעז סומכין על הפטומות לשלוח עם הכותי לאולרות יין משום דמירתת :

קעח נכרי שאמר על גדיים קטנים הנקחים ממנו שהן בני שמונה ימים אינו נאמן, ואם יש ספק מחמת קטנותן אין סומכין עליו :

קעט יין שבאור והאור בחצר ישראל וכותים יכולים לילך שם, היין מותר :

קפ לר' משה גאון. מומר שחזר לדת ישראל אם משמר שבתו בשוק אינו עושה יין נסך ואינו לריך שלשה לקבל בפניהם, ואפילו לא טבל ואין לריך לקבל עליו יסורין כישראל שעבר עבירות :

קפא שלש כבשים נשחטו ונבדקו והכשירם הטבח אח"כ נתערבו ונמלא סרכא בחד מהם, מאחר דהוי דבר יבש חד בתרי בטל ואין שייך חתיכה הראויה להטבח בנכש שלם דגדול יותר מדאי מלהטבח בו, ואין שייך בו שמא יקח מן הקבוע, וחילוק צין מודע העריפות קודם שפירשו צין אח"כ, ואם נשאר אחת מהם שלא פירש אסור, והאריך בראיות :

קפב ואם נתערבו הכבשים יחד מותר לאכול משנתן יחד דכיון דהותרו אינו חוזר וניעור, והאריך בראיות :

קפג המקדיש דבר בלשון אסמכתא קנה, ותופס הקדש !
קפד קרקעות וספרים וכל דבר שאינו עושה פירות חייב לתת רביעית למס :

ברכות ותפלות

קפה עיר שאי אפשר להביא שם עשרה ציטואין אין מברכין ברכת אשר ברא :

קפו עיר שכולה כהנים קורא כהן אחד וחוזר וקורא שבע פעמים, ובירושלמי דכהן יקרא אחר כהן בעיר שכולה כהנים דאין כאן משום פגם דהכל יודעין שכולה כהנים, ואם אין שם כהן לא יקרא לוי כלל :

קפז חומשים שלנו פכולין לקרות כהן, וגרועים מאותן שהיו צימיהם שלא היה בו אלא חומש אחד אבל היו נגללין ותפורין בגידין :

קפח ברכת השכיבונו היא וקראת ברכה שיהי של קריאת שמע ערבית, אבל ברכת המלך בכבודו אינה ברכת קריאת שמע אלא נתקנה צימי הגזירה שלא היו רשאין להתפלל. ויש בה י"ח אזכרות, וע"כ אין אומרים אותה בשבת ויום טוב שלא להפסיק צין גאולה לתפלה :

קפט למה אין מברכין על כל המזות כגון המלוה לחבירו והשאר :

קצ אין אומרים קידוש היום אלא על יין הראוי לנסך על גבי המזבח, האי כללא לאו דוקא דמקדשין ציין מבושל ויולאין בו בפסח :

קצא יחיד שקבל עליו תענית אומר ענינו בלשון רבים :

קצב עתה קורין קריאת שמע ציום ועושין ק"ש שעל מטתו עיקר, והברכות מ"מ אינם לבטלה. ובזמן המקדש היו קורין אחת מן הברכות בלא ק"ש :
קצג הלריך לנקציו אם לריך לברך על נטילת ידים, וקבל מרבו שאין לברך, ומי שהטביל ידיו לאכילה מכל מקום מברך ענט"י לא על טבילה :

קצד מאין לנו שאנו מברכין ענט"י בשחרית, ומותר לשכשך ידיו תוך הכלי לאכילה :

קצה מי שעומד באמצע סעודה וזכר שידיו מטונפות לריך ליטול ולברך, ואפילו נגע לשוק ולריך ומקומות המכוסים בגוף, אבל בתפלה מחכך ידו לכותל ודי :

קצו בדיעבד כל שצריך אחד ושמע חבירו ילא, אבל לכתחילה אין מזמנין על הפירות אפילו ברכת על הגפן וקבעו סעודתן עליהו :

קצז לא יקרא כהן שלישי אחר ישראל :

קצח מחלוקת צין הגאונים אם לומר פסוקי דזמרה אחר י"ח ברכות, והוא נהג שאין לומר :

קצט אין לברך ברכת החורה על החומשים, ולא לברך ברכת ההפעה אם לא קראו בחורה :

ר ברכת ציטואין שוה צין בצחור צין באלמון :

רא אם מברכין בפה"ג על ד' כוסות או דוקא על ראשון ושלישי, ושם מברכין ברכה אחרונה דוקא על הרביעי :

רב סדר של פסח לרשב"א :

רג מהו אין צודקין מן המזבח ולמעלה :

רד מאמר הרמב"ם מפירוש המשנה אלו דברים אמרו משני דרכי שלום :

בדיניהם קוין בו וכי לא גרע ממנהג וקונה כמו סטומחה
והאריך בדיניהם האלו :

מקוואות

- רכו** מקום שהמשיכו בו מים שאובים ברוכס ים מחלוקת והורה לאיסור :
- רכו** אם קבע לימורת מחכת בקרקע כדי שיעברו המים בתוכו כשר :
- רכח** מי מעיין שירדו למקום ונפסק המעיין, כשר :
- רכט** פ"ק דגדה פריך תלמודא מכדי ספק טומאה ברה"י הוא ולא מתרץ דבר שאין בו דעת לשאול :
- רל** מקום שהוליאיו כל מימיו ונפל מים מן הכלים למקום ונגזו אותם בספוג אלא שנשאר טופח ע"מ להטפיה כשר, שאין בטופח זה שלשה לוגין ואפילו היו שלשה לוגין לא נפלו מחד כלי :
- רלא** בענין כ"ל ומקום שנעשה ממעיין אין שאובין פוסלין בו. ומים שנפלו מן כלי אפילו נקוב והוא ביד אדם פוסל המקום :

דיני ס"ת תפילין ומוזוזות

- רלב** שאין כוונתם בחסירות ויתרות על המסורה וע"פ מדרש אגדה שבתלמוד כגון פילגשים כלת כו' :
- רלג** אין מניחין תפילין על הצג בתפילין של יד, אבל בשל ראש מסופק הוא :
- רלד** סדר הנחת הפרשיות של תפילין וסדר התיבוח, והכריע בדברי רש"י ודלא כר"ת. ובחז"ה ל"ד נכחבים מן העור :
- רלה** מה שכותבין באגרת שלומים פסוקים בלא שרטוט משום דהכתב שאלו כותבין אינו כתב אשורית :
- רלו** אותיות הדבוקות בס"ת מתי אריך לגרוד כל האות או הדבוק בלבד :
- רלז** שאין להניח תפילין בחול המועד :
- רלח** אין לברך על ס"ת שהיא מנוקדת או שיש בה פיסוק פסוקים :
- רלט** שאלה להר"ם שאינו צרכה לבטלה מה שמצרכים בס"ת שאינה עשויה כהלכתה :
- רמ** דין מסור ליד אדם ושומקין ועושים של מן הדין וממון מסור אסור לאבדו, והפרש בין דינא דגרמי וגרמא בניזקין ומזיק שעבודו של חבירו וליטרא דהבא ואיזה קנסות גוזין בצבל :
- רמא** חקיה שעשו הקהל על דעת המקום ועל דעתם יכולין להחיר אותו, ונתן הטעם :
- רמב** אם בעל יכול לאסור על אחרים נכסי מלוג של אשתו, והשיב דיכול לאסור ואינו דומה לשותף דשותף אין אחד מן השוק יכול ליכנס לחצר אלא"כ יש בו אורך לחבירו של המודר, וכלל בו דין השוכר ומשכיר מי יכול לאסור, וכן הממשכן או המלוה עליו :
- רמג** מי שנשבע לחבירו לפרעו עד זמן פלוני וזא כוף הזמן בשבת חייב לפרעו קודם שבת, ואפילו נשבע שיפרענו בסוף ששה חדשים, אין הכוונה אלא שלא יאחר, ושהיה יותר טוב לטלטל מטות בשבת מלעבור על שבועתו, אבל לא נפטר משבועתו אם נתן לו משכון :
- רמד** מי שמגדן אותו שלא יקברו לו מת ולא ימולו לו בן אין זה חשוב כנשבע לבטל המלוה, וחל הגדו, ורמיה מפ"ק דשבועות :
- רמה** מי שמחרף הרב קונסים בו מדין חורה אם אמנם

מועד

- רה** על הא דאמר פ"ק דשבת בעי רב זיבי הדניק פת בתור כו' ותירונו, ואם באו לטעום צבית שאינו רשאי לטלטל מעותיו, ודלא כספר התרומה :
- רז** מותר לחלוב מן העז בפה משום רפואה בשבת :
- ריז** שכונת ישראל ששכרו מן הכותים הדרים אללם במצוי לעשר שנים ואותן כותים השכירו דירתם לכותים אחרים אין לריכין לשכור מן השוכרין הצאים אחר כן, אפילו השוכר הראשון אינו יכול לסלק השוכר השני :
- רה** כל מקום שצריכין לחזור ולשכור מן הכותים, הערוז הראשון בטל ולא אמרינן חוזר וניער, כדפירש רש"י שצריכין לחזור ולערב :
- רז** מותר לילך בטלית קטן ברשות הרבים בשבת :
- רי** י"ד בניסן שחל להיות בשבת ממה עושין שלם סעודות, ומתי, ושמה אריך לברך בורה פרי הגפן בסעודה שלישית :
- ריא** אסור לטלטל מלבושי כלאים בשבת רחיה מביאה :
- ריב** פת הערוז שעפשה ונפסלה מלאכול אריך לערב מחדש :
- ריג** אין לזכות ערוז על ידי בנו הגדול סמוך על שולחנו :
- ריד** נכרי שיש לו חצר במצוי היהודים ואינו דר בו אינו אוסר :
- ריז** סולם המטלטל אין מסכנין בו ומקבל טומאה וסוכה כשירה שוב אין סכך פסול פוסל בה :
- ריז** סכך הסוכה העשוי מנכרים שאין ברוחצו ארבע והם תקועין במסמרים של ברזל וצחג מסכנין על גביו בערבה אין למחות בזה כיון שנהגו :
- ריז** אפילו ישראלים מועטים ונכרים מרובים שוכרים מהן לעירוב :
- ריח** אם שכרו כל הבתים בכפר מן הפרש אדון הכפר אינו מועיל אלא"כ דמלי הפרש לסלק הנכרים היותם צבתיים :
- ריט** מה בי"ט ראשון דיתעסקו בו עממין אחר שהמת בארון אסור לישראל להוליאיו צבית הקברות ולא אמרינן מתוך שהותרה הולאה לצורך כו' :
- רב** שר נכנס לעיר ושריו מתאכסנים צבית היהודים אינם אוסרים על היהודים, וכן כל מי שמתן דירה לחבירו :

דיני רבית

- רבא** מי שכתב בשטר אם לא אפרעך עד זמן פלוני אהן לך כך וכך דינר אין בו משום רבית. ולכתחילה אסור לעשות כן דהוי כמו רבית מאוחר :
- רבב** מטות לרקע מותר להלוותם צבית אבל אם הקדים מעות לעניים מיוחדים לא :
- רבג** ערב קבלן בשביל חבירו נגד כותי והכותי נפרע קרן ורבית מן הערב יכול הערב ליקח גם הריבית מן הלוח, והאריך, וכלל בו אם אפשר להקנות לחבירו רבית שצטרף דהרבית חשיב כמלוה ע"פ, ורמיה מיש נוחלין :
- רבד** ישראל מומר מותר להלוותו צבית :
- רבה** ראובן אמר לשולחני שמעון תן מעות לזה הכותי מטבע ישן ואני אתערב לך ועתה נתייקרה המטבע אם יש בזה לך ריבית. וכלול בו דיני קנייה מן הכותי ושליחות. וכתב דדבר שאין קונים בו מדין חורה אם

רמא חמס חס חינו רב כ"א מזל השררה ולא מזל תורתו לא :

רמו מי שנשבע לחבירו שיפרענו לזמן וסכריה האדון המלוה להאריך לו הזמן והמלוה מסר מודעה לא נפטור מדי שבועתו :

רמז מי שנשבע לפרוע חבירו לזמן פלוני ובאותו יום אין המלוה בעיר לריך שיהיו המעות מזומנים בידו בזמנו, להניחם אצלו עד שיבא :

רמח הנשבע ע"ד חבירו חס הוא בפניו אין מהירי' לו חלא בפניו כדי שלא יתבוד אותו :

רמט ראובן נשבע ע"ד שמעון שלא יתעסק בשחורה שלא ברשות שמעון ושמעון מה, חס הממוי מתעסק בו ראובן משל שמעון לריך שאלה על שבועתו מדעת באי כח שמעון, ואם אין לו זכות בו כשאל על שבועתו שלא בפניו חלא שיודיענו משום חשדא :

רנ חסה שנשבעם לבעלה שלא תינשא עד שהשיא כל בנותיה ומתחרטה מתירים לה, ואם נשבעה ע"ד המקום וע"ד הבעל חס חסוב נשבע ע"ד רבים :

רנא שבועת התורה לריך לאחוז ס"ח בידו או תפילין, ושבועת היסת בשם או כנוי חלא נקיטת חפץ :

רנב מי שנשאל חלא ישחק בקוביא אין מתירין לו חפילו אמר חלא יוכל להתאפק :

רנג מי שחלה ונוד חלא לאכול גבינה לעולם ועתה מתחרט, אין פותחין לו בחרטה חלא בפתחים אחרים :

רנד מי שנשבע חלא ילא מן העיר חלא ברשות חמיו, יכול לסמוך על כחב יד חמיו שיכחוב לו חלא, ומה שאין שולחים מעות בדיוקני היינו עטמא דילמא שכיב משלח :

רנה מי שחבר על עצמו נשר ויין חס יעבור עבירה פלונית ועבר עבירה והגדר חל, ועתה מתחרט האין מתירין לו כיון שאינו מתחרט חלא מפני שעבר חבל חס לא עבר היה רולה בקיום הגדר, והשיב פותחים לו חס היית יודע שילרך הקפך כלום היית נודר, וזה הגדר קל הוא משאר נדרים :

רנו מי שנשבע שיפרענו לזמן פלוני והגיעה שמטה חס השבועה משמטת, או נימא שמטה דרבנן ושבועה דאורייתא חלא אחא דרבנן כו'. והשיב חס הגיע השמיטה חוך זמן ההלואה חינו משמט, ומלך השבועה משמט דאפקעתא דמלכא חוא, ואפילו בזמן הזה נאמן לומר חנאי היה בינינו חלא השמיטנו בביעית :

רנז קהל התקינו חלא ידור אדם במקום פלוני והאד עשה חנות לשם למכור חלא אוכל ושוהה וישן חס, חכל לפי הענין והכוונה כמו בנדרים והזכיר על כמה נדרים נופל לשון דירה :

רנח חבעל מחיר נדרי חשתו ומלטרף לשלטה :

רנט הנשבע לפרוע פלוני לזמן פלוני או להזמין ברו לנשואים לזמן פלוני חלא עשה, עובר חכל יום ויום על שבועתו, חכל נשבע לעשות הדבר ביום פלוני ועבר היוב שוב חינו עובר על שבועתו, ואע"פ שעבר על השבועה חייב לישאל עליה :

רס עטרות ס"ח נהגו להשים בראש הקוראים בשמחת זורה, חולא המנהג היה רחוי לחסור. ויישב המנהג :

רסא מי שמנדה חס עצמו, י"א שאין יכול להתיר לעצמו, וי"א יכול :

רסב מה שכתב הרמב"ם שרוי לך מחול לך חס הוא לשון מחילה או מלשון לא יחל :

רסג דיני נדוי חינו ד"ח חלא מדבריהם, וכל תיק"ו נדיון זה חוא להקל :

רסד מי שאינו נוסג עם המנודה כדינו עובר על נדרי קבלה ויכולים לנדותו :

[שו"ת הרשב"א] **רד** 34

רסה מי שנדר בחלוס חע"פ חלא נחערט בגמרא רחוי לישאל עליו :

רסו המנודה חייבים חשתו וקדויו לנכוג בו נדוי :

רסז מי שנשבע חלא ידור במקום פלוני חוך שנה, חולכין אחר לשון בני אדם, ומכו נקרא דירה, וחא חשתו ובניו בחוטה העיר נקרא דר חס, חס חוזר לביתו חפילו יום אחד, ואין אדם יכול להיות נשבע על חשתו ובניו שיעשו כך וכך כי חינו בידו :

רסח ראובן קנה גן מן הקהל וסחמו שיתן חכל שנה קחון שמן למאור, ויש מחלוקת בין הקהל בחיזה כה"כ יתן, או חס יתן אותו למאור בית המדרש, דין חוא שיתן לכה"כ כלשון בני אדם, וחלקו השנן בין הבתי כוכיית הגדול לפי גדלו :

רסט המקדים בזמן הזה חין הקדשו לנדק הבית חלא הקדש עניים, ואין זה הסקדש מפקיע מדי שטנו :

רע מי שנשבע נכעסו חני מקבל נודר ע"ד רבים חלא שום סהרה וחא יתחרט לא יחמין כה"כ ית', וחיריים לו, שלשון זה חוא נדר דרבנן דהוליאו כלשון שבועה ומחירים מבוס מלות פריה ורביה, ויש ליסרו ולהלקותו על שחלה הדבר בהחמנת ס', וכלל בו נודר ושבועה חין לריך לא חס ולא כנוי :

רעא מי שנדר חס יפרע לו חמיו קודם פסח חלא יהיה חג העלרת בעיר, והגיע פסח חלא פרע אותו, ונתחרט חין מתירין לו נדרו עד העלרת חלא חשיב עדיין חל נודר עד שיחול ממש והגיע זמן החיסור :

רעב ראובן נשבע שידור במקום חמיו חס לא יעכבנו חוגס, חס סבב חוא או אחרים בשבילו שהמושל חיים עליו חלא לילך למקום חמיו חין זה חוגס חלא רלון, וכן חס הרופאים מוחים בו חלא לדור במקום חוא כי חאוויר חס סכנה לו. וחא חלא סנחו חלו חלו הדברים פטור חוא משבועתו, וחא חמר שרולה לקיים מלות כבוד חב וחא במקום נדרים חס חינו פטור משבועתו, שמדעת חביו נשבע ומחל על כבודו, ועוד מבוס פריה ורביה :

רעג ראובן שדך חסה ונשבע לישא חוטה, חח"כ חלטה חחותו ונקה ממנו שיחסור חאשה עליו ולישבע חלא ישאנה, וכן עשה כי נשבעה חלא חחכל עד שימלא חלונה, חכל מסר מודעה על זה שכותו חלא חטרף דעתה. והשיב דחוגס חוא בשבועה השניה וחיונה חלה חלא חפילו חלא מודעה חאין לריך שחלה, וחפילו נשאל על שבועה כרש"ונה, והאריך דיני נדרים וכחב שחשוב דבר מלוח לישא כרש"ונה משום שארית ישראל כו' ומשום חלא יבייש בנות ישראל, וחפילו נשבע ע"ד מחירים לו :

רעד מחירים כמה נדרים לחיש אחד בפעם אחת, וכן לכמה חנשים :

רעה מי שנדר שיתן כך וכך לנדקה חכל שנה ונתן קלה שניה ומתחרט, נשאל עליו חלא חמרין חקן יד עניי חקן חלא יוכל לחזור :

רעז מעות של נדקה מותר לשנות לקנות ס"ח ולבנות כה"כ וחפילו שקרובי נוחני חלדקות לועקים :

רעז נדר ושבועה ונזירות חיון שעבר הזמן שקבע מותר חאין לריך סהרה, וכן חרס שעשו חקל על זמן :

רעח ראובן שדך בנו לבח שמעון ונשבעו חס לקיים כל דבר ונקהם ודרו במקום אחד, חח"כ חלך ראובן ובנו לדור במקום אחר וכשהגיע הזמן חב חומני להוליד לו הבח למקומו ולקיים כל דבר ושמעון חומר שישאנה במקום כרש"ון, ובין כך עבר הזמן. חין לשמעון להוליא ברו ממקומו, חפי' חס היה חבעל ממקום אחר וכ"ש כששניהם נדרים במקום אחד :

רעז חס

מפתחות

לשחוק ולא יתישב דעתו וירפא בכך :

רפב טעם דבחנוני ופועלים שניהם נשבעים ונוטלים. ואע"ג דכל העולם נענש על שבעת שוא והכח איכא ודאי ש"ס :

רפג מה שנוהגים שאין נושאין נשים רק במילוי הלבנה אינו יחוש אלא סימן טוב הוא דליהוי במילוי ולא בחסרון. ועוד האריך בענין חווי כוכבים ושאלת השדים וכסופים :

רפד פילגש היא מותרת אפילו להריוט, מ"מ אין לפרסם היתר שלא יזנו ויבאזו עליהן בנדתן. אין לאסור בשפחות הקנייות לישראל משום בשולי נכרים. ואם נפראו הנשמות ביום ראשון או ביום ששה :

רפה מה שארז"ל האי מאן דביש ליה בהאי מתא לזיל במתא אחריתא והכתיב כי לא לאדם דרכו וגו' :

רפו פתרון החלומות הוא דבר סגולה או נעלם כסגולות העשבים וכאזן המושכת הברזל וש"ע :

רפז ביאור מאמר רבא דאמר בני תיי ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במולא וכו' :

רפח דיני הפרת חרמו ליבור ואיזה נקרא על דעת רבים שאין לו הפרה :

רעט אם הקהל מינו ברורים לבער העבירות וליסר ולענוש לפי ראות עיניהם ומעידים, לפניהם עדים קרובים או עד מפי עד ונראה להם שהענין אמת, וכולים לדון ולקנוס ע"פ ואינם לריכים עדים גמורים :

רפ ליבור המתקיים תקנות ללורך הליבור בחרמים על מהים ועמדו שנים או שלשה ונשבעו בפני עדים שלא ינכסו באתן הסכמות וחרמות ונשבעו קודם שעשה הקהל הסכמה, מ"מ עשו שלא כדן ושלא כהוגן והם בחרם והקנת הליבור, ולריכים לישראל על שבעתם ולקבל עליהם חרמי הליבור והקנתם. ועוד השיב דאפילו אחס שלא היו צעיר בשעת החרם חייבים בו מאחר שרוב הקהל הסכימו על ככה וכ"ס אם היה בהסכמת ס"ח. ואפילו היו מוחים בחרם אין מועיל להם מחמתם. ואפילו יהיה הדבר שלא כדן כיון שנראה להם כדן ובהסכמות אדם חשוב חייבים כולם לקיימו :

רפא הנשבע על דעת רבים שלא לשחוק. ונשחקה ואח"כ נשחפה קלת ולפעמים חוזר לשטותו ויוס אחד שחקו לפניו ומלא מנוח, דעתו נוטה קלת להסיר לו

השחוק מפני שהרוח רע שעליו הוא כחולה שיש בו סכנה וספק סכנות נפשות להקל. רק שלא ישקר למלא עילה

[Faint, illegible text from the reverse side of the page, likely bleed-through from the other side of the leaf.]